LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ԱՊՐԻԼ
1930

1 AVRIL 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1226 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԷՆԻՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍՏԱԼԻՆ

«Խորհրդային Հայաստան» Մարտ 2ին հրատարակեց «Պրաւդա»յի մէկ խմբագրականը, «Կոլլեկտիվացման խնդիրներն ազգային փոքրամասնութիւններում», ուր կը կարդանք հետեւեալ տողերը, առաջին գլուխէն իսկ.

— «Միութեան անսահման տարածութեան վրայ դեռ կը մնան ընկայական մարզեր, ուր հաւաքական տնտեսութիւնը այս տարի չպիտի վերջանայ տակաւին: Ըստ էութեան միայն պիտի սկսի եւ պիտի առնէ իր առաջին լուրջ քայլերը:

Այդ վայրերը նախ եւ առաջ կը հանդիսանան սնտեսութեամբ եւ մշակոյթով յետամնաց հանրապետութիւններ, ինչպէս Ուզբէկստանը, Թուրքմէնստանը, Տաճիկստանը, Ղազախստանը, Կիրգիզիան, Բուրիատո-Մոնկոլիան, Եակուտիան, Ցաղստանը եւ Անդրկովկասի մէջ, մասնաւորապէս Աջարիան, Աբխազիան, Լեռնային Վրաստանը, Նախիջեւանի հանրապետութիւնը եւ Ազրբէջանի ու Հայաստանի մեծ մասը:

Այդ հանրապետութիւններուն եւ շրջաններուն մէջ, մենք չենք կրնար ներկայիս առաջադրել համատարած համայնացման և կուլակութեան վերացման խնդիրը»: (Ստորագծումները՝ մեր կողմէ կատարուած են):

Կը թուի թէ կեդրոնին այս ազդարարութիւնը միայն թարգմանուելու սահմանուած է, եւ ոչ թէ վերլուծման ենթարկուելու: Այլապէս, գոնէ Հայաստանի մեծ մասին պիտի խնայուէր այն խելագար եւ քստմնելի արշաւանքը, որուն առաջին լուրերն իսկ սարսուռ կ'ազդեն:

Արդէն իսկ, ամբողջ գիւղեր պարպուեր են, իբրեւ հետեւանք Թրքավարի բարբարոսութեանց:

Իր իսկ հայրենիքին մէջ, փախստական է հայ գիւղացին: Մշակը, «րանչպար»ը — ինչպէս կը կոչեն Թուրքեն եւ Թաթարեն փոխ առնելով բառը:

Փախստական է հայ գիւղացին՝ ճիշդ այնպէս ինչպէս երէկ, Թուրքիոյ մէջ, երբ «զապթիյէ»ն եւ «համիտիյէ»ն կ'երեւային յանկարծ, տուրք հաւաքելու, անհաբեկելու կամ կոտորելու համար:

Այսօր ալ, ինչպէս երէկ, սարերն են ապաստանած տղամարդիկը, իրենց ետին ձգելով կիներ, պառաւներ և մանուկներ:

Թող չխրտչին մեր գոյնզգոյն ազգասէրները,— եթէ մեթոտի տարբերութիւն չենք տեսներ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ:

Տարբեր են միայն անունները: Երէկ՝ փատիշահին կամ Իթթիհատին անունով, այսօր — սարսափեցէ՛ք սրբապղծութենէն — յանուն «սոցիալիզմ»ի: Հետեւանքը՝ոչնչացում գիւղական տնտեսութեան: Բուն իսկ հայ գիւղին, որ ողնայարն է ժողովուրդին:

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը անշուշտ նոր չիմացաւ թէ կարգ մը շրջաններու հետ, Հայաստանի ալ «մեծ մասը» անյարմար է հաւաքական տնտեսութեան:

Ստալինէն շատ առաջ, դեռ 1921ին, փետրուարեան պոռթկումին վրայ, Լէնին մասնաւոր նամակով մը կը յանձնարարէր Հայաստանի ընկերներուն՝ Ռուսաստանի մէջ կատարուած փորձերը չկրկնել Հայաստանի մէջ: «Հայաստանը գիւղատնտեսական երկիր է»:

Լէնին դիւանագիտութի՞ւն կը խաղար, թէ կոյիտ իրականութիւնը կը յանձնէր Երեւանի սոփեստիկներուն ուշադրութեան:

Անշուշտ վերջինը: Հակայեղափոխականներուն միայն կը վայլէ կասկածիլ դիւանագիտութենէ...

Արդ, ահաւասիկ նոյն զգուշութիւնը կը պատուիրէ «Պրաւդա»ն, այս անգամ Ստալինի բերնով: Եւ նմանօրինակ առիթով մը:

Եթէ Լէնին, կատարուած փորձէն խրատուելով, տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը հաստատեց, ահա Ստալին միեւնոյն ճամբան կը բռնէ հաւաքական տնտեսութեան, համատարած «կոլեկտիվացման ֆրոնտում»:

Իսկ, երկու պարագաներուն մէջ ալ, թէ Լէնինը եւ թէ Ստալինը չեն քաշուիր խտրութիւն դնել Խորհրդային Միութեան զանազան երկրամասերուն եւ շրջաններուն միջեւ: Զանազանել տնտեսութեամբ եւ մշակոյթով յառաջադէմ ու յետամնացը, մատնանշել միջավայրն ու տեղական պայմանները:

Մեր թերուս, թերխաշ լուսաւորիչներն են, միայն, որ ազգանշանը լսած-չլսած, կը քշեն ձին քառասմբակ եւ փրփրախ: Մեծ մասով աւերակ, ամէն պարագայի մէջ հազիւ ծաղկած գիւղական տնտեսութեան մը աճուններուն վրայ: Եւ չի գտնուիր մէկ մարդ, որ քաշէ ձիուն սանձը, եւ հարցնէ,— Ուր այսպէս, ա՛յ խելագարներ...

Կեդրոնն է միայն, որ խելքի պիտի կանչէ, փարսախներով հեռուէն, երբ չարիքը գործուած է արդէն:

Չարիքին զանազան երեսները կը տեսնեն կեդրոնին մէջ: Կ'ընէ վերագնահատումներ, ետ-առաջ շարժումներ կը կատարեն:

Մեր մէջ է միայն, որ մարդիկ աչք ու ականջ կապած, «Խիապտոյտ» պարեր կը սարքեն պարող տէրվիշներու պէս, յանուն «սոցիալիզմ»ի: Իրականին մէջ՝ յանուն «քէլէկէօզութեան»:

Եւ տէրվիշը միայն իր անձին միսս կուտայ: Մինչդեռ մեր փախուկները...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ «Միլլիէթ» լրագիրը կը գրէ «Դառն ճշմարտութիւն մը» խորագրին տակ.—

—«Կառավարական շրջանակներու մէջ, փոխառութիւն կնքելու հաւանականութիւնը երբեք խնդրոյ առարկայ չըլլար: Նոյն իսկ այս տեսակ փափաք մը եւ մաղթանք մը չի նշմարուիր: Այնպէս որ, փոխառութեան մասին շրջան ընող զրոյցները մարդ կը զարմանայ թէ ո՛ւրկէ կը բխին: Հակառակ մեր կրած դառն փորձառութիւններուն եւ մեր ներկայ անձկութիւններուն, երբեք տրամաբանական չէ նոր բեռի մը տակ մտնելու յանձնառու ըլլալ:

Թուրք ազգը խաղաղութեան լոյսը ստիպուած է իր ուժերուն սեփականացնել: Մօտաւոր անցեալի մը փորձառութեան պարտադրութիւնն է ասիկա: Ահա այս է գաղտնիքը որ ընդհ. պատերազմի աւերէն յետոյ, ամբողջ երեք տարի առանց արտաքին օժանդակութեան, նոր պատերազմի մը մտաւ եւ փայլուն վախճանի մը հասնելու հրաշքը գործեց: Նոյն պայքարին երկրորդ թատերաբեմը կը կազմէ միայն ելմտական եւ տնտեսական կեանքը: Այս մարզին մէջ ալ չենք կրնար դուրսէն գալիք օգնութեան վրայ յոյս դնել:

Ժողովուրդին ծոցէն ծնունդ պէտք է առնէ նոր կեանքի մը լոյսը: Երբ անիկա կը պակսի, ո՛չ մէկ արժէք կը ներկայացնեն փոխ առնուած միլիոնները եւ ո՛չ ալ տնտեսական ո եւ է հասկացողութիւն: Օսմ. պետութիւնն ալ քանիցս այս տեսակ կէս միջոցներով փորձած է դուրս գալ դժուարութիւններէ, բայց ամէն անգամուն ալ նոր աղէտներու մէջ գլորած է:

Այսօրուան անձկութենէն դուրս գալու համար, վաղուան դժուարութիւններու հանդուրժել, ըլլայ անհատներու, ըլլայ ազգերու համար նախնականութեան որոշ մէկ ապացոյցն է:

Երկրի մը տնտեսական բարգաւաճումը երկար եւ հաւաքական ջանքի մը արդիւնքն է: Ասկէ դուրս փնտռուած առատութեան պայմանները անժամեայ եւ արուեստական միջոցներ են:

Պէտք է խոստովանիլ որ Թուրք ազգը առանձին մնացած օրէն ի վեր անփորձութեան եւ անճարակութեան շրջան մը կը բոլորէ, տնտեսական եւ արտադրական մարզին մէջ: Ճիշդ է որ չենք կրնար պնդել թէ կառավարութիւնը իր օրէնքներովեւ օրկաններով միշտ դրական առաջնորդի մը դերը կատարած է անոր հանդէպ: Որովհետեւ, պետական վարիչներն ալ անձամբ պէտք ունին բաւական փորձառութեան, իրականութեան հասնելու համար: Կառավարութիւն մը գիտէ միայն տնտեսական զարգացման խոչընդոտները մէջտեղէն վերցնել, արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող գործունէութիւնը կանոնաւորել եւ քաջալերել եւ վերջապէս մշակել հանրային անհրաժեշտութիւն ունեցող օրէնքներ: Ապա թէ ոչ, կառավարութիւնները չեն կրնար Մովսէսի նման ժայռէն ջուր հոսեցնել իրենց ազգերուն համար:»

ՏԵՕՐԹ ԵՕԼԻ Նարինջի պարտէզներուն մէջ փոխանցիկ հիւանդութիւն մը առաջ եկած ըլլալով, նարինջները փճանալու վտանգին տակ կը գտնուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հունգարիա, Թուրքիա եւ Թուրանիա

Թուրք թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան Հունգարիոյ արտաքին նախարար Վալքոյի Էնկիւրի այցելութեան: Նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ տեսակցելէ եւ հացկերոյթներու արժանանալէ յետոյ մեկնեցաւ դէպի իր երկիրը: Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչներ ընկերացան իրեն՝ մինչեւ սահմանագլուխ:

Անատոլուի գործակալութեան բրած մէկ յայտարարութեան մէջ. Վալքօ կը շեշտէ թէ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները հիմնուած են ցեղային եղբայրութեան վրայ: Այսինքն թէ երկուքն ալ թուրանական ցեղին կը պատկանին:

⁂ Հունգար նախարարը Սոֆիայէն անցած ատեն երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրոֆի հետ, որ կայարանին մէջ կը սպասէր անոր: Սոֆիայի մամուլը այս առթիւ կը գրէ թէ մօտ օրէն համաձայնագիր մը պիտի կնքուի Թուրքիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ, երեքն ալ «թուրանական ցեղէ»:

Երնկի ծրագիրը վաւերացուած

Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, Երեսփ. ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ (38ի դէմ 527) վաւերացուց Երնկի ծրագիրը: Ընկերվարականներն ու արմատական-ընկերվարականները հակառակ կառավարութեան հանդէպ իրենց ընդդիմադիրի դիրքին, վաւերացման ի նպաստ քուէարկեցին:

Արքայականները թռուցիկներ բաժնեցին ամէն կողմ, հրաւիրելով ժողովուրդը, որ հակառակի Երնկի ծրագրին վաւերացման: «Եթէ վաւերացնենք, երկու ամիսէն պիտի ստիպուինք պարպել Մայանսն ու Հռենոսը, մինչդեռ Վերսայլի դաշնագիրը իրաւունք կուտայ մեզի պահել զանոնք մինչեւ 1935, եւ մեր հիւսիս-արեւելեան սահմաններն ալ հինգ տարիէն միայն պիտի ամրացուին»:

Գերմանիոյ նոր դահլիճը

Նախագահ Հինտէնպուրկ ընդունեց վարչապետ Պրիւնինկը, որ անոր ներկայացուց նոր դահլիճին անդամները: Տոքթ. Քուրթիուս կը մնայ արտաքին նախարար, ներքին նախարար անուանուեցաւ նախկին վարչապետ Վիրթ: Բոլոր նախարարներն ալ քաղքենի-պահպանողական խմբակցութեանց կը պատկանին: Մեծամասնութիւն ունենալու համար, նոր դահլիճը պէտք է կռթնի ազգայնական Հուկէնպէրկի խմբակցութեան վրայ: Ընկերվարականներն ու համայնավարները բուռն պայքար պիտի մղեն նոր դահլիճին դէմ:

Նոր դահլիճը այսօր պիտի ներկայանայ խորհրդարանին առջեւ, ուր վարչապետ Պրիւնինկ պիտի կարդայ նախարարական յայտարարութիւնը: Այս վերջինին խմբագրութիւնը բաւական դժուարութեանց բախեցաւ, որովհետեւ կարելի չէր արտաքին քաղաքականութեան մասին դահլիճի անդամներուն տեսակէտները միացնել մէկ կէտի վրայ: Քուրթիուս եւ Վիրթ կուսակից են Երնկի ծրագրին, մինչ ուրիշ նախարարներ՝ Շիլէ եւ Թրէվիրանուս կատաղի հակառակորդներ են ատոր: Այս պատճառով ալ նախարարական յայտարարութիւնը լռութեամբ պիտի անցնի արտաքին քաղաքականութեան վրայէն եւ պիտի խօսի միայն ներքին քաղաքականութեան մասին:

Կը կարծուի թէ այս դահլիճը շատ կեանք չպիտի ունենայ: Ու եթէ խորհրդարանին հետ առաջին շփման մէջ տապալի, այն ատեն դարձեալ պիտի բացուի տագնապը, որ այս անգամ կրնայ շաբաթներ տեւել:

Կ'ըսուի նաեւ թէ նախագահ Հինտէնպուրկ գործադրելով Սահմանադրութեան իրեն տուած իրաւունքները, կամ պիտի լուծէ Ռայխսթակը եւ կամ լայն իրաւասութիւններ պիտի տայ նոր վարչապետին, համաձայն Վայմարի Սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին:

Մոսկուայի պատասխանը պայթին

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Րիկայէն.—

Պատերազմական փոխ-գործավար եւ «Օսսավիաքիմ»ի (Օդանաւորդութեան եւ քիմիական պատերազմական նիւթերու ընկերութիւն) փոխ-նախագահ Ունշլիխթ կազմած է հիմնադրամ մը, «Մեր պատասխանը պայթին» անունին տակ, փոխադարձելու համար Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներուն առթիւ արտասահմանի մէջ կատարուած ցոյցերուն: Բոլոր արհեստակցական միութիւնները, համայնավար կուսակցութիւնը եւ «Օսսավիաքիմ»ը պիտի օժանդակեն այդ հիմնադրամին:

Ունշլիխթ հեռագիրներ ղրկած է բոլոր ճիւղերուն բացատրելով որ այդ հիմնադրամը պիտի գործածուի «մասնաւորապէս պատրաստելու քիմիական պատերազմական նիւթեր՝ օդանաւերու համար» ու շեշտելով որ անհրաժեշտ է պատրաստուիլ պատերազմի վտանգին դէմ՝ ուժ տալով «Ավիաքիմ»ին:

Գործադուլ Յունաստանի մէջ

Սելանիկէն «Իւմանիթէ»ի կը հեռագրեն թէ տասը օրէ ի վեր գործադուլ հռչակած են բ. տեսակի ծխախոտի 1400 բանուորներ: Իբրեւ համերաշխութեան ցոյց, Յունաստանի ծխախոտի դաշնակցութիւնը ընդհանուր գործադուլի կարգախօս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԻՍԼԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՆԻ

Գրած էինք թէ անցեալ Ռամազանին Պոլսոյ մզկիթները տարօրինակ կերպով լեցուած էին հազարաւոր հաւատացեալ իսլամներով: Օպզըրվըրի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ ասիկա ցոյց կուտայ կրօնական վերածնութիւն մը Թուրքիոյ մէջ: 1925ին, կ'ըսէ, հարիւրաւոր թէքքէներ փակուեցան եւ ամբողջ երկրին մէջ մեծ անտարբերութիւն տիրեց, ոչ ոք ծոմ կը պահէր Ռամազանին եւ զբօսաշրջիկներէն զատ մարդ չէր երթար մզկիթները: Փակուեցան նաեւ այն մզկիթները որոնք պատմական արժէք մը չէին ներկայացներ:

Վերջին ամիսներու ընթացքին, Պոլսոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ մեծ թիւով գաղտնի աղանդներ կազմուած են: Հրապարակ ելած են նաեւ Պէքթաշականները: Այս աղանդները արգիլուեցան ոստիկանութեան կողմէ, որ բանտարկեց անոնց վարիչները: Այս շարժումը ակներեւ հակազդեցութիւնն է բռնակալական թուլնալուն, իբրեւ հետեւանք պատերազմին:

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Օպզըրվըր»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.— Խօսուն շարժանկարի ներածումը անգործութեան դատապարտած է մեծ թիւով երաժիշտներ: Ասոնցմէ շատեր սովոր էին իրենց օրապահիկը շահիլ՝ սինէմաներու մէջ նուագելով:

Շարժանկարի ազգային ճարտարարուեստ մը չկայ հոս, սակայն ամբողջ աշխարհի արտադրութիւնները կը ներկայացուին անոնց ստեղծագործութենէն շատ չանցած: Սինեմաներէն շատեր խիստ ընդարձակ են եւ արդիական կազմածներով օժտուած. ռուսական լաւ նուագախումբեր դասական եւ ռուսական երաժշտութիւններ կը նուագեն հոն:

Այս տարի գլխաւոր սինէմաները մտցուցին նաեւ խօսուն շարժանկարներ ամէն լեզուով— անգլիերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն,— պզտիկ տուներն ալ անոնց օրինակին կը հետեւին: Ուստի այն երաժիշտները որ գործ չեն կրնար գտնել կը մեկնին Պոլսէն: Շատեր կ'երթան Աթէնք, ուր կ'ըսուի թէ նուագախումբերը ի պատուի են պանդոկներու եւ ճաշարաններու մէջ:

ԱՐԵՒ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԱՐԶՊԱՆԸ

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ, զինուորականխորհրդական Գատրի փաշայի եւ պաշտօնատարներու հետ Սղերդ մեկնած է:

ԼԻՃԻՆ ՄԷՋ ԸՆԿՂՄԱԾ

Պելկրատէն կը հաղորդեն որ եուկոսլաւ սպայ մը, կորիցայի յոյն հիւպատոսը եւ կինը, չեխոսլովաք հիւպատոսին կինը եւ ուրիշ քանի մը հոգի կիրակի օր խեղդուած են Օխրիտայի լիճին մէջ: Շոգեմակոյկը որուն մէջ նստած էին Օխրիտա երթալու համար, շրջած էր լիճին մէջտեղը:

⁂ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, երբ շոգեմակոյկը լիճին մէջտեղը հասաւ, շարժանիւը խանգարուեցաւ: Այդ միջոցին ծագեցաւ սաստիկ փոթորիկ մը, եւ առաջ եկաւ ընդհանուր խուճապ, որու ընթացքին լիճին մէջ նետուեցան 15 ճամբորդներու կէսէն աւելին: Զոհերուն մէջ են նաեւ գնդապետ փրոթիչ, յոյն բժիշկ եւ մը նշանածը, Օխրիտայի փոխ-կառավարիչը եւ նաւազ մը: Միւսները ազատուած են:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ Ի ԴԵՐԵՒ ԵԼԱԾ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՀԱԼԷՊ, 20 մարտ.— Քիւրտիստանի կացութիւնը կարելի է նմացնել հրաբուխի մը:

Քիւրտ եւ Թուրք ժողովուրդներու միջեւ բացուած անջրպետը օրէ օր կը լայննայ: Փոխադարձ անվստահութիւնը հասած է այնպիսի չափերու, որ լարուած վիճակի մէջ կը պահէ երկու կողմերն ալ:

Էնկիւրիի բոլոր փորձերը ապարդիւն անցան: Ո՛չ կրցաւ կտրուկ գործողութիւններով վերջնականապէս լուծել քրտական հարցը եւ ո՛չ ալ մեղմ քաղաքականութեամբ գրաւել քիւրտ ժողովուրդի վստահութիւնը, եւ գէթ առժամապէս ազատիլ Արեւելեան Նահանգներու մղձաւանջէն:

Եւ այժմու կացութիւնը այն է, որ Մ. Քէմալ հարկադրուած է միշտ շողիի վրայ պահելու արեւելեան բանակը, եւ ատոր համար ալ, նիւթական բացառիկ զոհողութիւններ յանձն առնելու, հակառակ պետութեան անցուցած տնտեսական ճգնաժամին: Միւս կողմէ, Թուրք կառավարութեան եւ ժողովուրդին հանդէպ անվստահութեամբ եւ ատելութեամբ լեցուած Քիւրտը, բնազդօրէն կը գտնէ իր փրկութեան ճամբան, սեղմուելով, իրարու հետ հաշտուելով ու համակցողութեան գալով եւ մանաւանդ, ի գին ամէն զոհողութեան, զէնք մը ճարելով:

Թուրք եւ Քիւրտ դէմ դիմաց կանգնած են: Առաջինը՝ բնաջնջելու ախորժակով եւ գլխացաւէ ազատելու մտահոգութեամբ, իսկ երկրորդը՝ ապրելու, իր գոյութիւնը պահելու կամեցողութեամբ:

Կասկածէ դուրս է որ, քիւրտ ժողովուրդին մէջ ազգային զգացումը եւ գիտակցութիւնը հետզհետէ կը զարգանան: Մ. Քէմալի բնաջնջման քաղաքականութիւնը լաւագոյն հողը պատրաստեց ատոր: Այսօր աւելի հեշտօրէն կարելի է խօսիլ ու հասկցնել Քիւրտին այն՝ ինչ որ երէկ անկարելի կը թուէր: «Հոյբուն» քիւրտ ազգ. կուսակցութեան հմայքն ու ազդեցութիւնը, օրէ օր կը տարածուին ամբողջ Քիւրտիստանի վրայ: Իր ներկայութիւնը ամէն տեղ զգալի դարձած է արդէն: «Մեծ Կոմիտէ»ին անունը, ականջէ ականջ փսփսուքի եւ աւելի ազատ լեռներու մէջ ալ «լօ՜..., լօ՜...»ներու նիւթ է:

Արարատի ապստամբ եւ ազատ գոյավիճակը ամենազօրաւոր ազդակն է. քիւրտ ժողովուրդին մէջ ապստամբութեան տենչը եւ ձգտումը վառ պահելու: Արարատի հրոսախումբերը կ'ասպատակեն մինչեւ Կարսի, Կարնոյ, Վանի եւ Պիթլիսի շրջանները, կը դժուարացնեն ճամբորդութիւններն ու փոխադրութիւնները եւ մանաւանդ կը խանգարեն այդ շրջաններուն մէջ Թուրք «մուհաճիր»ներ տեղաւորելու ծրագիրները: Հերոսական կռիւներու դրուագներ բերնէ բերան կը պատմուին, կը տարածուին. կը մեծնան եւ կ'իշխեն ռազմունակ ժողովուրդի մը հոգիներուն:

Ազատագրական շարժումներու նախօրեակին եւ սկզբնաւորութեան, բոլոր ժողովուրդներու համար ալ անխուսափելի, վառ երեւակայութեան եւ մանկունակ յոյսերու շրջանն է որ կ'ապրի Քիւրտը, սա տարբերութեամբ միայն, որ իբրեւ լեռնական եւ ռազմունակ ժողովուրդ, իր գլխաւոր ապաւէնը իր զէնքը կը նկատէ:

Քիւրտիստանի վրայ, Արարատի Թողած ազդեցութիւնը այնքան ուժեղ եւ ակներեւ է որ, Թուրք կառավարութեան համար, Արարատը գլխաւոր մտահոգութեան առարկայ դարձած է: Բանիցս փորձեց զինուորութեամբ քանդել ըմբոստութեան այդ բոյնը: Սակայն ամէն անգամուն ալ, հերոսական դիմադրութեան հանդիպելով, պարտուեցաւ ու նահանջեց: Փորձեց նաեւ իր աւանդական երկրորդ զէնքը՝ նենգամտութիւնը. սակայն այդ ալ ապարդիւն անցաւ: Շնորհիւ Արարատի ղեկավարներուն գիտակցութեան, աչալրջութեան եւ անձնուիրութեան, ո՛չ մէկ սպառնալիք, խոստում. շնորհ, եւայլն Թուրքերու փափաքած արդիւնքը չտուին:

Արարատը կղզիացնելու եւ կոնակէն հարուածելու փորձն ալ անյաջող անցաւ: Թուրքեւպարսիկ սահմանագլխի վէճը առիթ բռնելով, քանի մը ամիս առաջ, Թուրք սահմանապահ ուժերը յառաջխաղացում մը փորձեցին, որպէսզի գրաւեն ռազմական կէտերը եւ պաշարեն Արարատը: Սակայն ետ մղուեցան եւ կացութիւնը մնաց անփոփոխ: Այսուամենայնիւ, Էնկիւրին կ'աշխատի, ամէն միջոցով, Պարսկաստանն ալ քաշել իր ետեւէն ուղղակի կամ անուղղակի, Արարատի ըմբոստութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար: Իսկ Պարսիկները տրամադրութիւն չունին ընդառաջ երթալու այդպիսի խաղերու:

Գալով Ռուսերուն, հակառակ ռուսեւթուրք զինակցութեան և զանազան սիրաբանութեանց, կարծես հաճութեամբ կը նային Արարատի շարժումներուն:

Քիւրտիստանի մարզպանին առաջարկով, քրտական ինքնավարութեան մը հարցը քննութեան առնուած է Էնկիւրիի մէջ. մինչեւ անգամ Ազգ. Մեծ Ժողովը գաղտնի նիստ մը յատկացուցած է:

Կ'ըսուի թէ, վարիչ շրջանակները վերջնական համաձայնութեան մը չեն կրցած գալ: Իսկ քիւրտ ղեկավար շրջանակներու կարծիքն այն է թէ, եղածը պարզ խաղ մըն է, սիրաշահելու եւ քնացնելու համար քիւրտ ժողովուրդը, վախնալով որ, գարնան հետ, Քիւրտիստանի մէջ, աւելի լայն ծաւալով ըմբոստական շարժումներ կը ծագին:

Քիւրտը կը շարժի, կը խմորուի, կը զինուի եւ կը կազմակերպուի: Տէրն ու տիրականն է ազատ ու անառիկ լեռներու: Կտրուած են նախկին կրօնական կապերը եւ ժողովուրդը թշնամութեամբ եւ ատելութեամբ լեցուած է Թուրքին դէմ: Այս պայմաններուն մէջ, անակնկալներ միշտ ալ անպակաս են:

ՀՐԱՅՐ

ՅՕՆՔԵՐԸ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՆ...

Երկու տարի առաջ, Նորոյթ դարձած էր փրցնել յօնքերը: Առանց յօնքի գեղեցկութի՜ւն, օ՜ Հա՛յ աշուղներ, որ երգեցիք կամար յօնքերը, ղալամով քաշուած յօնքերը:

Ժամանակ մը սակայն տգեղ թուեցաւ յօնքերը ածիլել: Եւ սկսան յօնքերը նեղցնել, բարակ գիծի մը վերածել: Այն ատեն կիներուն դէմքերը առին հետաքրքրուած, զարմանահար աղջկան մը արտայայտութիւնը, ճիշդ ինչպէս կ'երեւին Ժդ. դարու նկարներուն մէջ:

Նորոյթը ատեն մըն ալ թելադրեց դարձեալ ածիլել յօնքերը եւ վրձինով կապոյտ քսել տեղը:

Այն ատեն յօնքերը կը նմանէին կապոյտ երակի մը, որ կը բաբախէ աչքին վրեւ:

Բոլոր այս «գեղեցկութիւնները» պարգեւելու համար միջազգային թագուհիներուն, ինչե՜ր շահեցան «գեղեցկութեան դըպրոցները»:

Այսօր Նորոյթը նոր պատգամով մը գեղեցիկ կը հռչակէ թանձր ու սեւ յօնքերը: Եւ թագուհիները սկսած են յօնք բուսցնել, յօնք ներկել, ղալամով քաշուած, կամա՜ր կամա՜ր:

Օ՜ նորոյթ, ի՜նչ տգեղութիւններ գեղեցկութիւն հռչակեցիր:

"ՁԻԱՒՈՐ ԱՍՊԵՏԸ,,

Դէմքեր կան, որոնց երեսն անգամ տեսած ըլլալուդ կը զղջաս: Կ'ուզես որ անոնց ստուերն իսկ չապրի յիշողութեանդ մէջ: Բայց ամուր է անոնց երեսին կաշին: Անոնք կը համարձակին դարձեալ դէմդ ցցուիլ, խօսիլ ու խօսեցնել տալ իրենց վրայ, երբ դուն շատոնց փակած ես անոնց հաշիւը հանրային-բարոյական գետնի վրայ:

Պիտի չուզէի քրքրել տխուր ծալքերը յուշերուս, որոնք բաւականէն աւելի խօսուն ու ցայտուն կերպով կը դիմագծեն մէկը, որ շատ մօտէն ճանչնալու դժբախտութիւնն եմ ունեցած: Եթէ երբեք ան, իբրեւ ազգային դէմք ու ամէն մեղքիս վրայ՝ իբրեւ պարագլուխ, սա օրերուն խօսեցնել չտար իր վրայ, կարեւոր կեդրոնի մը մէջ:

Սուլթան Համիտի օրերէն կը ճանչնամ զինքը: Ժամուն Թաղը կը բնակէր ոչ թէ իբրեւ բարեպաշտ ժամուոր մը, այլ ոստիկան ձիաւոր մը, վերէն վար պռոստ գոյներու մէջ թաթխուած ու վրան փայլուն կոճակներ կարած: Մէկ ձեռքը՝ Թուրին վրայ, միւսը՝ խարազան, ասպետօրէ՛ն իր ձիուն վրայ աշտանակուած: Որչափ սրտէս անցուցած եմ փոխել ուսանողի գրքերս իր Թուրին եւ խարազանին հետ: Բայց տարիները շուտ մը հեռացուցին զիս իրմէ ու իմ այս երազներէս: Ան գնաց իր ճամբէն ձիաւոր, միշտ Համիտի փէշերէն կախուած. իսկ ես՝ հետիոտն, ցեղիս ճանապարհէն, որ կը տանի շիտակ աղբիւրը քրտինքին: Ան հասաւ ոստիկանութեան քարտուղարի աստիճանին ու տարիներով գամուած մնաց հոն, մինչեւ Հանգստեան կոչուիլը, Քէմալի արեւին տակ: Իսկ ես՝ նըժաններուս հետ քալեցի երկար, ինկայ ու ելայ ու սեւ օր մըն ալ, ահեղ անկումով մը գտայ ինքզինքս ցեղիս կարաւաններուն մէջ, Սուրիոյ անապատներուն վրայ: Զուգադիպութի՜ւն թէ հեգնանք... հոն էր նաեւ մեր ձիաւոր ասպետը, իր վրանը լարած, բայց ո՛չ տարագիր, այլ եղեռնի տարիներէն քիչ մը առաջ, նոյն շքեղ պատմուճանովը փոխադրուած:

Ան հիմա բոլորիս աչքին՝ հէքեաթին ասպետն էր, որ կրնար ծով ցաւերու մէջէն օգնութեան հասնիլ հայրենազուրկ թշուառներուն: Տխուր է խոստովանութիւնը ու դառնագոյն՝ քանի մը կսկծալի դրուագներու պատկերացումը: Բայց ես պիտի ընեմ իմ պատմութիւնս միայն, որուն էջերը հաւասարապէս կը բացուին ու կը գոցուին անհատական ու հանրային գետնի վրայ միանգամայն:

Փոքրիկ կրպակ մը ունիմ, օրը օրին շահեցնող ու ապրեցնող, արաբական այդ քաղաքին մէջ ընտանիքովս ծուարած: Ընկերացած եմ հայ տարագիր արհեստաւորի մը հետ, որուն մանուսա շինել կուտամ: Օրին մէկը կը ներկայանայ մեր քեաթիպ էֆէնտին ու կ'առաջարկէ որ ինքն ալ ընկեր ըլլայ մեր շահին ու վնասին, պզտիկ դրամագլուխ մը դրած: Կամայ ակամայ կը ստիպուիմ հաւանիլ: Հազիւ թէ քիչ մը ատեն շարունակած՝ հարկ կ'ըլլայ լուծել ընկերութիւնը, որ կը վնասէ տնտեսական ու քաղաքական պատճառներով — մանածի անկում, տարագիրներու զինուորագրութիւն եւ այլն: Օրին մէկը, յանկարծ խանութէս ներս կը մտնէ մեր ասպետ ընկերը, ձեռքը խարազան, պեխերը թիզ մը աւելի ոտքի հանած, սպառնացայտ ու աչքերը կարմրած: Ու խարազանը շըռա՜խ սեղանիս գլխուն, առանց ուրիշ խօսքի կը պոռայ շուկային մէջ.

— Հիմա՛, ամբողջ դրամս կը պահանջեմ, եթէ ոչ քեզի կը ծեծեմ, ծեծել կուտամ, ինչպէս նաեւ՝ աքսորել ընտանիքով դէպի Տէր Զօր...:

Աւելորդ էր ուրիշ մտածում ու միջոց: Աւելի լաւ էր նիւթական վնասով մը փակել հաշիւը այս մարդուն, որուն երեսէն ամէն բան կը յուսացուէր: Ու ալ՝ ոչ բարեւ, մինչեւ զինադադար:

Անգլ. գրաւման բանակը կը մտնէ եւ կը ձեռնարկէ Թուրք պաշտօնեաներու փնտռտուքին ու ձերբակալման: Մեր հայ ասպետը կը փակուի տունը, իր ձիուն հետ: Ողբացեալ Հէբեանը կուգայ ու կը կազմէ Ազգ. Միութիւնը, որուն ատենապետն ըլլալու պատիւը կը վիճակի ինծի: Ոտքի են բոլոր յուսախաբները, անիրաւուածները: Եւ հայ պաշտօնատարին ձիուն կրունկին տակ վիրաւորուածները: Նոյն իսկ տունս է եկած ձիաւորը, վասն բարեկամական միջնորդութեան: Առաջինները կը հանդարտեցնեմ անյիշաչարութեան յորդորներով: Իսկ վերջինին կը դարձնեմ կոնակս, ճակատագրին հետ թողլով զինք: Ու հիմա ճակատագիրը խլած է իր վրայէն համազգեստն ու պատմուճանը եւ պատէն կախած Թուրն ու խարազանը: Ամէնուն երեսէն ինկած, անփառունակ շրջան մըն է իրենը: Կը փորձէ քիթը խոթել ամէն ազգային շարժումներու մէջ, պապէն աւելի պապական ձեւանալով: Բայց հասարակութեան արհամարհանքն է որ չորս կողմէն կը դիմաւորէ զինք:

Ներգաղթը ցոյց կուտայ ճանապարհը բռնագրաւուած հայրենիքին ու տարագիրները կը սկսին կարաւաններով ներխուժել դէպի ազատ գօտիները երկրին: Բայց ան չի շարժիր տեղէն ու արաբական նորակազմ կառավարութեան դռներուն առջեւ կը սլքտայ, իր պաշտօնին կոչուելու համար, այս անգամ ուրիշ շապիկով մը: Թրքականէն՝ հայկականը, հայկականէն՝ արաբականը, շատ դիւրին ոստում մըն է այս տեսակ անգոյն շապկաւորներուն համար: Բայց իր փորձերն այս օտար գետնի վրայ ալ ձախողած, շունչը կ'առնէ Պոլիս:

Կարսի անկման նախօրեակին Պոլիս կը գտնուիմ: Ընդհանուր եռուզեռ մը եւ տենդոտ գործունէութիւն մը: Այդ օրերուն, հօրեղբօրորդիս եւս մեկնած է Պոլսէն ճակատ: Բայլերս կ'ուղղեմ Սպայից Միութեան կեդրոնը, իրմէ լուր մը առնելու համար:

Դռնէն կը դիմաւորէ զիս սպայ Բարունակեան, սիրալիր ողջագուրումով մը: Արդէն ծանօթ ենք իրարու երկրէն իբրեւ հայրենակից ու գաղափարակից: Սիրով կուտայ ընթացք խնդրանքիս ու մտերմիկ խօսակցութենէ մը ետք՝ երբ հրաժեշտ կուտամ իրեն, նրբանցքին մէջ աչքիս կը զարնէ գորշ ստուեր մը: Ու ի՛նչ տեսնեմ... Մեր ձիաւոր ոստիկանը, կատուի պէս ճանկերը ներս քաշած սմքած ու վայրահակ: Անմիջապէս կարծես թէ՝ շէնքը վրաս կը փլի, սրբապիղծ կրունկի մը տակ կործանուած: Չեմ խօսիր, ո՛չ ալ կը բարեւեմ իրեն: Բայց Պ. Բարունակեանը կռահելով յուզմունքս ու ցասումս, կը փսփսայ միկուսի.

— Գործ մը չունի հոս ու միայն կուգայ-կ'երթայ ամէն օր... Զինքը լաւ կը ճանչնանք արդէն...:

Ճիշդ տասը տարի անցած է վրայէն այս անակնկալ ու անախորժ հանդիպումիս, եւ ես կը կարծէի թէ՝ ան շատոնց մեռած է, գէթ բարոյապէս, անգամ մըն ալ հանրային բեմերու վրայ ոտք չդնելու պայմանաւ: Եւ ինչքան ուրախ էի որ մոռցած եմ անունն իսկ այս մարդատիպ ստուերին, երբ վերջերս դէմս կը ցցուի յանկարծ, պոլսահայ մամուլէն հետեւեալ տողերէն.

Իգտամ հանրագրութեան ծանօթ խնդրոյն մասին կը գրէ.

— Ոստիկան զինուորի սպայութենէ հանգստեան կոչուած մէկը — Վահան անուն, ստորագրութիւն հաւաքած է պատրիարքը տապալելու համար: Յիշեալը բազմաթիւ կուսակիցներ շահած է...»:

Ուրեմն, մարդը չէ մեռած, ո՛չ ալ մոռցուած: Ան կ'ապրի մարմնապէս ու բարոյապէս ու կը գործէ ա՛լ, ազգային իշխանութեան դէմ տապալումներ սարքելով:

Ահա, ուրեմն, մարդ մը, որ Համիտէն կը մկրտուի որպէս ոստիկան զինուոր, Իթթիհատէն կը սնանի եղեռնի օրերուն, արաբական կառավարութենէն կը վտարուի, հայկական շրջանակներէն չի գտներ երես, դուռնէ դուռ կը սլքտայ ու վերջապէս կը ստիպուի վերադառնալ Քէմալականներուն, ով գիտէ ինչ միջոցներով:

Մեղքը իրը չէ, այլ անոնց՝ որ կարեւորութիւն կուտան այս տեսակ խայտաբղէտ շապկաւորներուն:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԵՒՍ

Ապրիլ 3ին իր նոր պաշտօնին մէջ կը մտնէ Լութեր, գերման պետական դրամատան ապագայ նախագահը: Շախթ, որ այս երկրին ելեւմտական դիկտատորի հովեր կ'առնէր ու կը յուսար նաեւ՝ օրին մէկը Հինտէնպուրկի աթոռին վրայ նստիլ, ստիպուեցաւ թողուլ իր բարձր պաշտօնը: Թուրք թերթերը կ'ըսեն այժմ, թէ ան Էնկիւրի պիտի կանչուի շուտով, ողջնցնելու համար թրքական մեռնող ոսկին:

Ձախակողմեան թերթերն էին եւ մասնաւորապէս «Ֆորվերց», որ առաջ բերին Շախթի անկումը: Ո՛եւէ դիկտատորի պէտքը չի զգար ժողովրդավար պետութիւն մը, ըլլա՛յ իսկ այդ դիկտատորցուն դեմոկրատ կամ ընկերվարական շարքերէ ելած. (Շախթ «դեմոկրատ» էր):

Շախթ պաշտօնի կանչուեցաւ դեռ 1924ի սկիզբը: Պէտք է խոստովանիլ որ ան մեծ բաժին մը ունի, մարքի կայունացման եւ այս երկրին ելեւմտական վիճակը կանոնաւորելու խնդրին մէջ: Երկար տարիներ ալ մեծ հմտութեամբ տարաւ իր պաշտօնը այդ մարդը, որ շատ խոնարհ աստիճաններէն սկսած էր եւ այնպիսի բարձր դիրքի մը հասած վերջէն, ինչպիսին է պետական դրամատան նախագահութիւնը Գերմանիոյ մէջ:

Այդ դրամատունը եւ անոր վարչութիւնն ու նախագահը օրէնքով կատարելապէս անկա՛խ են: Ո՛չ Ռայխսթակը, ո՛չ կառավարութիւնը եւ ոչ ալ հանրապետութեան նախագահը կրնան խառնուիլ անոնց գործերուն: Ընդհակառակն, անոնք է որ, աւելի կախում ունին — ելեւմտապէս — առաջիններէն:

Գերմանիոյ պետական դրամատան մինչայժմեան կանոնագիրը մէկ մասն էր Տօըսի ծրագրին: Համաձայն ատոր, դրամատան վարչութեան 14 անդամներէն 7ը գերմաններ եղած են, 7ը՝ պարտապահանջ պետութեանց մարդիկ: Այդ 14 հոգին ընտրած են դրամատան նախագահը — Շախթ: Ո՛չ իսկ կառավարութեան կամ հանրապետութեան նախագահին հաստատութեանը ենթարկուած են անոնք, դարձեալ օրէնքով:

Պարզ է ուրեմն, այդ վարչութեան եւ իր նախագահին բացարձակ եւ անսահման իրաւասութեանց շրջանակը: Այդպէս է որ, օրին մէկն ալ՝ Շախթ իր vetoն (արգելքը) դրաւ կառավարական եւ այլ փոխառութեանց որոշման դէմ, նոյն այդ կառավարութեան դէմ յուշագիր մը հրատարակեց մամուլի մէջ, յետոյ Եընկի
ծրագրին դէմ արտայայ
հրապարակօրէն, թէեւ անոր
կողմերէն մէկն ալ ինք եղ
վերջապէս տապալել տուաւ
մտական նախարարը — ընկ
րական Հիլֆերտինկ:

Ձախակողմեանները հ
չէին կրնար մարսել այդ
Մանաւանդ որ Շախթ
կողմը հակած էր արդէն.
վրայ աւելցաւ այն եւս, որ
նակիցները ջղագրգռուեցան
հետեւ Շախթ յայտար
Լահէյի մէջ, թէ Ռայխս
չուզեր եւ չպիտի կրնայ մ
հիմնուելիք միջազգային
տան կազմակերպութեան:

Եւ գերման կառավար
նը, եւ դաշնակիցները հ
րապէս անհրաժեշտութիւն
սան, օրինական ճամբով մ
տալու Ռայխսպանքի վարչ
եւ անոր նախագահին դիկ
րութեանը, որ կառավար
մէջ կառավարութիւն մը
լու հովեր կ'առնէր ու չափ
զընէր արդէն:

Եւ իրաւունք տրուեցա
ման կառավարութեան,
րէնք մը մշակելու Ռայխ
քին համար: Համաձայն
վարչութեան մէջ այ
միայն գերման անդամներ
մտնեն, դարձեալ անկախ
վարութենէն: Անոնց ընտր
խագահը պիտի ներկ
Հանրապետութեան նախա
բայց ո՛չ ի հաստատութիւ
ջինս մէկ անգամ միայն
իր vetoն դնել ընտրուած
ծուին դէմ, բայց ոչ աւել

Եւ պէտք է ըսել, որ
պանքին այս անկախութիւ
հրաժե՛շտ ալ է՝ մարքին
նութիւնը եւ երկրին ելեւմ
վիճակը բարձր պահելու
կէտէ՛ն իսկ: Միեւնոյն ատե
հրաժեշտութիւն է
Ռայխսպանքը եւ իր նախ
ճանչնան իրենց սահման
քաղաքական հարցերու
Շախթ ուզեց անցնիլ
մանները, եւ տապալեց
տօնական լեզուով՝ «հ
ցաւ»:

Այժմ իրեն յաջորդ
գայ Լութեր, նախկին
մը, քունօէն ետքը:
անձնաւորութիւն է,
ուեստային եւ բարձր
կան ու հաղորդակցային
ներուն մէջ: Ատենօք է
ղաքապետ եղած է: Վ
րիներս, ղեկավար դեր մը
տարեր Համպուրկ, Նաւ
կերութեանց մէջ:

Իր քաղաքական համ
րով՝ Լութեր չափաւոր
կան մըն է, որոշ համակր
ներ ունի նաեւ ազգայն
րուն հանդէպ:

Քանի մը տարի առա
նած է «Պետութիւնը բար
լու միութիւն» մը: Իր կ
շա՛տ կուգայ Գերմանիո
մար՝ արդի խորհրդա
վարչաձեւը: Կ'ուզէն զայն
մանադրականով» փոխարի
ըսել է՝ կրճատել խորհրդ
եւ, ատոր փոխարէն աւել
ռավարութեան եւ Հանրա
խեան նախագահին իրաւու
Եթէ աւելի խորը պրպտեն
թերը եւ իր համախոհնե
մանադրական - միապետա
պէտք է համարենք:

Բայց, ըստ երեւոյթի
թեր խօսք տուած է՝ քաղ
նութեամբ չզբաղելու: Ի
րաբերի Եընկի ծրագրին,
իր ընտրուելէն բաւական
զինք համամիտ յայ
էր անոր: Այս եւս աւելց
Լութեր ամերիկեան շրջ
րու մէջ ալ սերտ կապեր

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏՕՆԸ

ԱԹԷՆՔ, 20 մարտ — Փետր. 18ի ժողովրդային ապստամբութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ աւելի մեծ բազմութեամբ եւ ոգեւորութեամբ, քան անցեալ տարիներուն: Հանդէսը կազմակերպուած էր Փիքյի Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ Պատ. Միութեան կողմէ եւ տեղի ունեցաւ մարտ 16ին, կիրակի օր, Փիքսի Հայ կաթ. վարժարանի Մամիկոնեանց Նորաշէն եւ ընդարձակ սրահը, որ զարդարուած էր Հայկական եւ Յունական դրօշներով: Դրան առջեւ կեցած էին զոյգ մը օտարներ որոնք օրուան պատշաճ նշանները կը բաշխէին սա վերտառութեամբ. «Մուտքը մեզ գերեզմանի մը տուաւ իսկ օրօրոցը Հայ ապստամբ»: Սրահը բերնէ բերան լեցուած էր: Նախագահ ընկ. Մ. Եպիսկոպոսեանի բացման խօսքէն յետոյ, երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Ցնծաւ մէկ վայրկեան լռութիւն պահուեցաւ զոհերու յիշատակին: Ընկ. Հմայեակ Նալպանտեան արտասանեց «Նրանք որ ինկան», ընկ. Օ. Սանոյեան Սիամանթոյի «Սուգը», ընկ. Գ. Պետրոսեան «Ալեխառնի ուխտի գիշերը» եւ ընկ. Սանկուլեան Վարուժանի «Կարօտի նամակը», որմէ վերջ Հայ կաթ. վարժարանի սանուհիներու կողմէ եղան Հայ գեղջկական պարեր, իսկ նուագախումբը նուագեց քանի մը սիրուն կտորներ:

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը ներկայացուց Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Ալեխառնը»:

Հանդէսի Բ. մասին, ընկ. Մ. Փափազեան կամքէ անկախ պատճառաւ չկրնալով բանախօսել, հրաւիրուեցաւ ընկ. Տոքթ. Արշակունի որ պարզեց փետր. 18ի դէպքերը: «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» խմբերգէն յետոյ, ընկերուհի Տիկ. Գեղ. Մ. Փափազեան ինքնագիր ուղերձ մը կարդաց փետր. 18ի առթիւ «Իտէալիս ճամբուն վրայ»: Ընկ. Պարգեւ Նաճարեան արտասանեց Ա. Անոյշի «Հայաստան»ը, իսկ ընկ. Շահնազարեան «Մի հեծեր մայրիմ»ը երգեց, մինչ նուագախումբը մէջընդ մէջ կը նուագէր: Տեղի ունեցան դարձեալ Հայկական պարեր: Այնուհետեւ ներկայացուեցան քանի մը կենդանի պատկերներ: Առաջին՝ Անկախ Հայաստանը (Օր. Մելինէ Մանուկեան) ձերմակ քօղով փաթթուած, մէկ ձեռքը սուր մը, միւս ձեռքը եռագոյն դրօշակ մը, երկրորդ՝ Համազասպի կացնահարումը պոլշեւիկներու ձեռքով, երրորդ՝ փետրուար 18ը, յաղթական զինուորները իրենց դիրքերուն մէջ: Ընկ. Հ. Մեհրապեան արտասանեց նոյն պահուն Սիամանթօի «Ասպետի երգ»էն քանի մը հատուածներ:

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով: Հանդէսին ներկայ էին Հ. Յ. Դ. կեդ. կոմիտէն, Հ. Կ. Խաչի կեդ. վարչութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդ. վարչութիւնը, Հայ կաթ. վարժ. տնօրէնութիւնը, ազգ. վարժ. ուսուցչութիւնը, Լիբազմայի եւ Քօքինիայի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնները ամբողջ կազմով եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Հանդէսէն վերջ սկսաւ բուն պարահանդէսը որ տեւեց մինչեւ գիշերուան ժամը 2:

Այս առթիւ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Փիքսի Պատ. Միութեան 5 նոր ընկերներու երդման արարողութիւնը: Ինչպէս ամէն տեղ, մեր գաղութին մէջ ալ միակ կենդանի ուժը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ կը սարքէ հանդէսներ, բանախօսութիւններ, դասախօսութիւններ եւն.:

Արամ Յ. Գաբրիէլեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայաստանի Շարժանկարի Ընկերութիւնը կ'աշխատի շարժանկարի վերածել Թումանեանի Անուշը: Ձմեռնային տեսարանները պիտի առնուին Զանգեզուրի շրջաններէն:

Խումբ մը հայ բեմավարներ (Ա. Մարտիրոսեան, Բարխուդարեան, Ա. Մաղաթեան) առանձին առանձին ստանձնած են յօրինել քանի մը շարժանկարներ, օգտագործելով Հայաստանի տեսարաններն ու արդիւնաբերական աշխատանքները:

Ընկերութիւնը դիմած է համապատասխան մարմիններուն, խնդրելով Երեւանի մէջ հիմնել շարժանկարի մեծ շէնք մը, 1500 հանդիսատեսի համար:

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՓՈՒԹԵՐ

Գիւղացիութեան համայնացումը, անշուշտ, ստիպողական պիտի դարձնէր հացի մատակարարութիւնը բոլոր անոնց, որ անդամ են հաւաքական գիւղատնտեսութեան: Այս պատճառով, համայնական փուռեր պիտի շինուին Սեւ Քար, Շիկահող, Եակաղէն, Արտեւան գիւղերուն մէջ:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԴԷՄ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (7 մարտ).— «Լ. Փամբակ գաւառին Ալլահվէրդիի շրջանին քանի մը գիւղերուն մէջ կան կուսակցականներ, որոնք ոչ միայն չեն օժանդակեր գիւղատնտեսութեան համայնացումին, այլ նոյնիսկ արգելք կ'ըլլան:

Շնող գիւղի բջիջը ոչ մէկ աշխատանք կատարած է համայնացման համար: Բջիջին քարտուղարը փախուստ կուտայ համայնացման աշխատանքներէն: Այս քարտուղարը կ'ուզէ բանուոր մնալ կամ անհատական գիւղատնտեսութեամբ զբաղիլ: Նոյն գիւղէն Շահնազարեան, որ 1905էն ի վեր կոմունիստ է, կը համոզէ աղքատ գիւղացիները, որպէս զի համայնական գիւղատնտեսութեան մէջ չմտնեն:

Բարինջ գիւղին մէջ ալ նոյնն է վիճակը: Բջիջին քարտուղարն ու նախագահը պատերուն տակը հաւաքուած գիւղացիները կը համոզեն հակառակիլ համայնական գիւղատնտեսութեան: Այդ պատճառով նոյն գիւղէն ոչ ոք մտած է համայնական գիւղատնտեսութեան մէջ:

Ալլահվէրդիի շրջանին մէջ կուսակցականները համայնական գիւղատնտեսութենէ խուսափելու համար, կը ձգեն գիւղը ու քաղաք կ'երթան: Այս պարագան երկու գէշութիւն ունի. համայնական գիւղատնտեսութեանց մէջ աշխատող ձեռքերը կը պակսին, միւս կողմէ քաղաքներու մէջ կը շատնայ գործազուրկներու թիւը:

Սերմնցու հաւաքելու աշխատանքներն ալ յաճախ կը վիժին կամ կը դանդաղին, բջիջի եւ գիւղային խորհուրդի անդամներուն սաղրանքով: Մասնաւորաբար Խաչեդուռ գիւղին մէջ»:

ՀԱՒԱ՛Ր ԿԱՅ

Նոյն թիւին մէջ կը կարդանք. —«Էջմիածնի շրջանի գիւղերուն մէջ կոմունիստները խայտառակ բաներ կ'ընեն ունեւոր գիւղացիներու դէմ պայքարի ընթացքին: Այսպէս Բիւրականի բջիջին անդամները, իրենց ղեկավար ունենալով բոլշեւիկ Մարտիրոս Պօղոսեանը, կ'իւրացնեն բոլոր այն գոյքերը, որոնք բռնագրաւուած են ունեւոր գիւղացիներէն: Ասոր վրայ, քանի մը գիւղացիներ հրաժարեցան համայնական գիւղատնտեսութենէն:

Դովրի գիւղին մէջ ունեւոր գիւղացիներէն բռնագրաւուած կովերը, փոխանակ համայնացնելու, կոմունիստները իւրացուցեր են բաժնելով իրենց մէջ:

Փարպի գիւղին մէջ ունեւոր գիւղացիներէն գինի բռնագրաւելով, մեր կոմունիստները լաւ մը կը կոնծեն (ԽՄԲ.—Ստալինի կենացը):

Սամաղար գիւղին մէջ կոմունիստ մը, խումբ մը երիտասարդներ հաւաքած, ունեւոր գիւղացիներէն կը բռնագրաւէ հաւերը եւ լաւ քէյֆ մը կ'ընեն միասին»:

Հաւա՛ր կայ:

ԱՐԴԱՐ Է, ՈՐ...

Եւ դարձեալ նոյն թերթը կը գանգատի, որ Դարալագեազի շրջանէն Փաշալու գիւղին հաւաքական արդիւնաբերութեան մարմիններուն մէջ մտած են հակառակորդ տարրեր, խանգարելու համայնական գիւղատնտեսութեան գործերը: Այդ տարրերէն՝ Մարտիրոս, Սեդրակ եւ Միսակ Յակոբեանները և Վանօ Միրզոյեան գիւղատնտեսական խորհուրդի ընտրութիւններու ընթացքին կռիւ բացին եւ քանի մը հոգի ալ տփեցին: Անմիջապէս յանձնուեցան դատարան:

Համայնական գիւղատնտեսութեան աշխատաւքները խանգարեցին նաեւ նախկին սպայ Նարինբէկ, Արտաշէս Դաւթեան ու Վարդան Վարդանեան:

Բայց արդար չէ՞ այս հակառակութիւնը, որ ցոյց կուտայ գիւղացին: Ամէնէն վախկոտն իսկ գլուխ կը ցցէ՝ երբ չափը կ'անցընեն բռնատէրերը: Մանաւանդ երբ բուն իսկ կոմունիստները կը փճացնեն անասունները, կը բռնագրաւեն զանազան իրեղէններ եւ կ'իւրացնեն: Հաջի - Դարայի համայնական գիւղատնտեսութեան մէջ կը մտնէ կոմունիստ Պարոյրը: Անասունները համայնացնելու ժամանակ, չի թողուր համայնացնել իր անասունները, առարկելով որ «անոնք կը պատկանին կնոջը, որուն տուեր է իր հայրը»: Եւ կ'ըսէ. «Համոզեցէք կինս, ես չեմ կրնար բռնութիւն գործ դնել կնոջս վրայ:» Կոմունիստ Աբրահամ Դաւթեան եւս նոյն ընթացքը բռնեց: Եւ գիւղացիները կ'ըսեն. «Մեր անասունները կը համայնացնէք իսկ ձերինները՞»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԱՔԼՈՐԱՄԱՐՏ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 28 մարտ (Սեփական թղթ.)— «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է Լիոնի 75 Av. Berthelot փողոցին մատուռը իր ծանօթ «քլիք»ով որ դժբախտաբա՜ր կը շարունակէ գործել իբրեւ «Ազգ. Վարչութիւն»: 1927 դեկտ. 4ին կատարուած օրինաւոր ընտրութենէն յետոյ, «քլիք»ի պատուանդանը սկսած էր շարժիլ, որով տեղի ունեցաւ հակօրինական ընտրութիւն մը եւ այդ իսկ պատճառով դատի ենթարկուեցաւ օրինաւոր Վարչութեան կողմէ: Հարցաքննիչ դատարանը իր վճիռը տուած էր ի նպաստ այս վերջինոյն, բայց «քլիք»ը վերաքննութեան դիմեց եւ անցեալ ուրբաթ տեղի ունեցաւ երկրորդ դատավարութիւնը որուն վերջնական վճիռը պիտի հաղորդուի շահագրգռուող կողմերուն:

Մօտաւորապէս հինգ ամիսէ ի վեր է որ քահանաները իրենց ամսականները ստացած չեն եւ որպէսզի «քլիք»ի կապանքներէն միանգամ ընդմիշտ ազատին, կազմած են քահանայից Միութիւն մը: Միութիւնը համախոհ եւ կրօնասէր կարգ մը Հայեր ժողովի հրաւիրելով, առանձին մարմին մը կը ստեղծէ, ու կը լիազօրէ կառավարելու եկեղեցին իր յարակից գործերով: Ըստ սովորութեան, ամէն կիրակի առաւօտ ապօրինի Վարչութեան անդամներէն Պ. Պ. Մովսէս Փաշայեան եւ Թիւֆէնքճեան կը ներկայանան խորհրդարան ու կը գրաւեն իրենց աթոռները: Եսայի քահանայ խորհրդարան մտած պահուն զարմանքով կը նկատէ երկու հիւրերը եւ կը հարցնէ թէ ի՞նչ կ'ուզեն, կը պատասխանեն թէ եկած են հաշիւ պահանջելու: Քահանան կը մերժէ, յայտարարելով թէ «մենք այլեւս ձեզ չենք ճանչնար, հեռացէք ասկէ»: Եւ տեղի կ'ունենայ գռեհիկ խօսքերու փոխանակութիւն ու կը յանգի աքլորամարտի: Այդ միջոցին սարկաւագ մը դուրս կ'ելլէ ու կ'ապտակէ հակառակորդը որ շուտով իր կծիկը կը դնէ. լուրը կը հասնի Պ. Ս. Փափազեանի որ կուիւի վայրը փութալով կիրքերը կը հանդարտեցնէ:

Ահա այսպէս կը վերջանայ ինքնակոչ Վարչութեան անփառունակ անդամներուն աքլորամարտը, որ ունի տակաւին շատ մը աղտոտ ծալքեր, որուն ականատեսը պիտի ըլլանք մօտերս, քանի որ արդէն Լիոն հասած է կաթող. պատրիարք Թորգոմ արքեպիսկոպոսը:

Վարուժան

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ 25 մարտ.— Ջմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. Միութիւնը որ կազմուած է 1929 հոկտեմբեր 6ին, երեք ամսուան պատրաստութենէն յետոյ իր բացման առաջին հանդէսը տուաւ մարտ 23ին S. L. S. A.ի գործարանի սրահին մէջ Հակառակ անձրեւին, աւելի քան 500 հոգի գրաւած էին իրենց աթոռները եւ շատերն ալ ոտքի վրայ մնացին:

Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին ֆրանսական զոյգ դրօշակները, շրջապատելով հայկական եռագոյնը: Նախագահ Պ. Օննիկ Ջուլֆաեան հանդէսը բացաւ երգեցիկ խումբի «Բամ փորոտան»ով: Ցնծոյ խօսք առաւ Պ. Կարապետ Տայեանը, որ կոչ ուղղեց բոլոր Իզմիրցիներուն բոլորուիլ իրենց Միութեան շուրջը եւ ճիւ ու թիկունք հանդիսանալ անոր:

Գեղարուեստական բաժինը, ղեկավարութեամբ ջութակահար Պ. Լեւոն Պօյաճեանի ընդհանրապէս յաջող անցաւ: Արտասանութիւններէ եւ երգերէ յետոյ, Պ. Ն. Գազազեանի ղեկավարութեամբ, ներկայացուեցաւ Լ. Շանթի «Հին աստուածներ»էն երկու տեսարաններ, ինչպէս նաեւ «Մոլորեալ զինուորը» զաւեշտը:

Երբեւ Թղթակից հարցուցի Միութեան վարչութեան անդամներուն թէ ո՞րքան ճիշդ է բողոքողներու գիտողութիւնը, որուն արձագանգ եղած էր «Յառաջ»: Պատասխանը. — «Համաձայն Միութեանս 1929 հոկտ. 6ի անդրանիկ ընդհ. ժողովին, ուր մշակուած է ներկայ ծրագիր-կանոնագիրը, ընդունուած է որ ոչ-Իզմիրցիները, որոնք երկարատեն բնակած են Իզմիր, կամ խնամիական կապերով կապուած կը մնան Իզմիրցիներուն, կրնան թէ Միութեան անդամ ըլլալ եւ թէ վարչական կազմի մէջ մտնել: Բողոքողները անձնական փառասիրութիւններով տարուած են: Միութիւնը ունի 35 երկսեռ անդամներ, որոնցմէ 24—27 հոգի միշտ ներկայ եղած են ընդհ. ժողովներուն:

Մենք եւս մեր կողմէն կը թելադրենք բողոքողներուն, չնչին խնդիրներով չզբաղեցնեն իրենց Միութիւնը եւ մամուլը:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը պատրաստուի Զատկի Բ. օրը, ապրիլ 21ին ներկայացում մը տալ: Կը խնդրուի միւս Միութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

Վարդ-Պատրիկ

Ի ՆՊԱՍՏ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտները մօտօրէն հանդէս մը պիտի տան փարիզեան մեծ սրահի մը մէջ, ի նպաստ ֆրանսայի աղէտեալներուն: Հանդէսին հովանաւորութիւնն ստանձած են նախկին ծովային նախարար Ժորժ Լէյկ եւ տիկինը, որոնք մեծապէս կը հետաքրքրուին Մխիթարեան հայրերու վարժարանով: Վերջին անգամ Սէվրի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տրուած հանդէսը շատ յաջող անցած ըլլալով, նախաձեռնողները յոյս ունին որ բարենպատակ գործի մը համար տրուելիք այս ներկայացումը մեծ քաջալերութիւն պիտի գտնէ մեր հայրենակիցներուն կողմէ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շարք մը դասախօսութիւններ ծրագրած է, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով, որոնք տեղի պիտի ունենան երկու շաբաթը անգամ մը, կիրակի կէսօրերէ վերջ, վարժարանի նոր սրահին մէջ:

Առաջին դասախօսութիւնը կը կատարէ վարժարանին մեծաւորը՝ աբբահայր ցովհ. վարդապետ Թորոսեան, ապրիլ 6 կիրակի օր:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այդպիսով մեզ ճանապարհ դրին Կէլիէկուզան, ուր կը սպասէինք թէ երեկոյեան պիտի գային իրանք ալ: Լաւ կը յիշեմ, որ Մարտ ամիսն էր:

Նոյն օրը Կէլիէկուզանցիք Մշեց կը բերէին մօտաւորապէս 100 շալակ ցորեն: Դեռ նրանք մեզ չհասած՝ Աղբրօն եւ Պարօն Թոմասը գիւղէն դուրս կը գան մեր քով գալու: Շալակաւորներն ալ նրանց յետեւից կուգային:

Կէլիէկուզանի դիմացը գտնուած սարի կարմիր քարերը կը հասնին, մի քիչ կը հանգստանան հոդ, ապա կրկին կը շարունակեն իրենց ճամբան: Շալակաւորներու առաջին ծայրը հասած էր Աղբրօյին եւ Պարօն Թոմասին: Նրանք մի քիչ կը ցածրանան, իսկ Աղբրօն ու Պարօն Թոմասը արդէն իջած էին հովիտը: Այդ ճանապարհի հետքը շինուած էր, որովհետեւ Իշխնձորի գիւղացիք մշուշի պատճառով այդ տեղով էին գընացեր:

Շալակաւորներու առաջին ծայրը գտնուող մարդը իր կոնակի պարկը վար կը դնէ մի այծի մորթի վրայ եւ քաշ կուտայ կամիցս: Այդ ժամանակ կը կոտրի հիւսինը: Աղբրօն եւ Պարօն Թոմասը հովիտի յատակը գտնուելու պատճառով կը մնան ձիւնի տակ, իսկ այդ տղան, որ պարկը քաշ կուտար՝ ձիւնի յետեւը ըլլալով բոլորովին չի կորսուիր ձեան մէջ, այլ գլուխը դուրս կը մնայ: Յետեւի շալակաւորները վազ կուտան, կ'ազատեն այդ տղին, իսկ Աղբրօն եւ Պարօն Թոմասը կը մնան ձիւնի տակ:

Երեկոյեան ժամը 10 1/2ի ժամանակներն էր: Հիւսինի գոռում գոչումը մենք ալ լսեցինք, բայց չիմացանք պատճառը: Կէս ժամ չանցած, ժողովրդի մէջ իբարանցում ընկաւ: Ռէս Աւօն պոռաց մեզի. «Աղբրօն ու Թոմասը եկե՞ր են»: Մենք ըսինք. «Չէ՛, չեն եկեր, երեւի, հիւսինի տակն են մնացեր»: Անմիջապէս բոլոր ընկերներս, մաս մ'ալ ժողովուրդ հետերնիս՝ վազ տուինք հովիտը:

Ձիւնը լցուեր էր 15 մեղր խորութեամբ, իսկ ձեան երկարութիւնը տարածուած էր մի վերստի վրայ: 3 օր անընդհատ 150ական հոգի կ'աշխատէինք այդ ձիւնի վրայ: Մի կողմից կը շրջէինք ձիւնը, միւս կողմից ալ եկեղեցու վարագոյրի երկար շիշով մը կը շիշէինք, որպէսզի մարմնին դպչի եւ կրնանք գտնել: Աղբրօյի գզակն ու ձեռնափայտը, սեւ ակնոցներն ալ գզակին կպած՝ գտանք, իսկ դիակները մնացեր էին ամենախորը, չկրցանք գտնել: Ձիւնը իրեն հետ քանդած բերած էր 2 ընկուզի ծառ, իրենց արմատներով:

***

Զինուորներս մնացինք անտէր, անտիրական, անպաշտպան ու որբ: Խնուս գացող տղերքն ալ, որոնք ճանապարհ չգտնելու պատճառաւ թափառեր էին Դաշտի գիւղերը, այդ լուրը առնելնուն՝ ոմանք կը վերադառնան Սասուն, ոմանք ալ կը շարունակեն իրենց ճամբան: Ռուբէնին բռնել տուող մատնիչը բռնել տուաւ Բեղուեցի Գէորգին, Բաբերդցի Արշակին եւ Ալւարէնցի Մխոյին:

Սասուն գտնուողներս որոշեցինք գնալ Ալալաթ Սերոբի քով: Նոյն ատեն Գէորգը, Յովհաննէսը եւ 2—3 Սասունցի, որոնք ձերբակալուած էին Մուրադ էֆէնդիի հետ, Սասունի կռուէն վերջը, Տալւորիկի Հարթք թաղի Չկընկուլի վերեւ գտնուած այրի մէջ՝ մի Սասունցիի մատնութեամբ, բանտը ծակեցին եւ փախան, եկան մեր քով: Իսկ մնացած Սասունցիք ու Մուրադ էֆէնդին մնացին բանտը: Մի ժամանակ վերջը մի քանի Սասունցիք ալ փախան Հարթք թաղի ուէս Խաչօ-Գասպարի հետ. մի քանիսներն ալ բանտի մէջ մեռան:

Ղարախանեան Միսակի փախստական ըլլալու ատեն՝ Դրզոյի Եղիազարը Հնչականներու կոմիտէն էր Մշում: Կառավարութիւնը դրա խանութը խուզարկելով գտաւ մի քանի նամակներ, մի քանի փամփուշտ և մի փափախ: Ժամանակ մը ձերբակալուած մնալէ վերջը՝ Մուրադ էֆէնդու հետ աքսորուեցաւ: Այդ մարդը մեզ հետ համերաշխ կը գործէր:

***

Դառնանք Սասուն: Գէորգին տուինք մի զէնք եւ թողուցինք այնտեղի ընկերներու քով: Հոն մնացին Գէորգ, Համբարձում, Ուռուխցի Յարութիւն, Զրեպ-Պետրոս եւ Բոլոզ Յովհաննէս: Երզնկացի Ստեփան, Ջառացի Սեննեքերիմ, Կոմաս Մարգար եւ ես իջանք Դաշտ: Ոչ փող ունէինք, ոչ ալ ուտնամամ, ու կ'ապրէինք սարի մը ստորոտը, քարայրի մը մէջ, որ կը գտնուի Հաւատորիկ գիւղի վերեւ:

Լուր ղրկեցինք Վարդան վարդապետին: Նա մեզ ուղարկեց տրեխ, հաց ու պանիր: Երեք օր վերջը եկաւ Բերդակցի Պետրոսը, որը գացեր էր Բաղէն, Աղբրօյի յանձնարարութեամբ: Գացինք տեսնուեցանք այդ Բերդակցի Պետրոսի հետ: Աշոտ-Թաթուլը ուղարկած էր 2 մօսին իրանց փամփուշտներով և մի ձի: Հրացանները քանդուած տեղաւորուած էին ձիու փալանի մէջ: Այդպիսով Պետրոսը բերած էր այդ հրացանները եւ նամակներ *):

---

*) Հրայրի խումբը որ պետք է անցնէր մեզնից վերջը, անցեր է միայն աշնանը ձիւն դնելու ժամանակ: Թէ ինչո՞ւ ձգձգուեր է խմբի անցնելը՝ չիմացանք: Ձիւնի պատճառով Աշոտ - Թաթուլը եւ Հրայրը իրենց խմբերով մնացեր են այդ ձմեռը Բաղէնի մի քանի կտոր գիւղերու մէջ:

ԱՆԴՐ.

(Շար.)

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

հրատարակեց: Բոլշեւիկեան թերթը կ'ըսէ թէ ժամանակէ մը ի վեր ծխախոտի գործաւորները պետութեան եւ գործարանատէրերու յարձակողականին ենթարկուած են: Ուժժամեայ աշխատանքը գրեթէ գոյութիւն չունի: Արհեստակցական միութիւնները արգիլուած են: Գործարանէն ներս կամ դուրս ամէն հաւաքոյթ արգիլուած է: Նոյնպէս թոյլ չեն տար որ սէնդիկաները անդամավճար գանձեն բանուորներէն: «Թոնկա»յի (սիկարէթ պատրաստելու գործիք) ընդհանրացումը եւ հատով վճարուելու դրութիւնը գործազրկութեան պատճառ կը դառնան:

Ծխախոտի դաշնակցութիւնը կը պահանջէ՝ 1. Օրինապէս ճանչնալ սէնդիկաները: 2. Ետ առնել Սելանիկի Աշխատանքի Սակարանն ու դաշնակցութիւնը լուծելու ծրագիրը: 3. Գործելու ազատութիւն տալ բանուորական բոլոր կազմակերպութեանց՝ համայնավար կուսակցութեան, Բանուորական Օգնութեան եւն.: 4. Ջնջել Պետութեան պաշտպանութեան օրէնքը. 5. Գործազուրկներու նպաստ բաշխելու դրութիւնը փոխել. 6. Օրական եօթը ժամ աշխատցնել. 7. Գործազուրկներուն գործ կամ ամբողջ օրական տալ՝ 8. Եղբայրակցութիւն բանակին հետ:

«Իւմանիթէ» այս առթիւ կը յիշէ թէ անցեալ ամառուընէ ի վեր գործազուրկները քանիցս ցոյցեր կատարեցին Քավալայի, Քսանթիի եւ ուրիշ ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ: Անցեալ ամիս Սելանիկի մէջ ծխախոտի քանի մը հազար բանուորներ աշխատանքը դադրեցուցին՝ բողոքելու համար իրենց անգործ ընկերներուն հանդէպ ոստիկանութեան գործ դրած խստութեանց դէմ: Հեծելազօրքը երեք անգամ փորձած է արգիլել այս առթիւ կատարուած ցոյցերը: Ցուցարարները քարերով պատասխանեցին ոստիկանութեան, որ 17 հոգի ձերբակալեց:

Կանտի կը շարունակէ քալել

Պոմպէյէն կը հեռագրեն.—

Կանտի հիմա կը գտնուի Սուրաթի շրջանին մէջ: Շաբթուան առաջին օրերուն՝ ինք եւ ընկերները պիտի ջանան խանդավառ շարժում մը առաջ բերել «Ընկերային Շաբաթ»ին համար որ պիտի բացուի ապրիլ 6ին կիրակի օր:

Կանտի յայտարարած է թէ Սուրաթ ըլլալով սիրական շրջանը իր տեղապահին՝ Վալլապհալ Փաթէլի որ վերջերս ձերբակալուեցաւ, յոյս ունէր թէ բոլոր գիւղապետները եւ գանձային պաշտօնեաները հրաժարական պիտի տան: Իր այս յոյսը չիրականացաւ: Ցարդ հրաժարած են միայն մէկ գանձապահ եւ 74 գիւղապետ: Այս վերջիններէն մաս մը ետ առած է իր հրաժարականը, ուրիշներ յայտնած են թէ սպառնալիքի տակ հրաժարած են:

Կալկաթայի քաղաքապետը ազատ արձակուեցաւ: Միւս կողմէ ձերբակալուեցաւ ազդեցիկ իսլամ պետ մը Փիր Փակատօ Սահիպ:

Ընկերվարական եւ համայնավար դէմ դէմի

Ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութիւնը զինաթափութեան մասին կազմակերպած էին հրապարակային հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենար կիրակի օր Լանսի մէջ (Փա-տը-Քալէ): Պիտի խօսէին Փոլ-Պոնքուր, Ժուհօ և Պիւխոն: Շուրջ 15.000 հանդիսականներ պատասխանած էին հրաւէրին: Կազմուեցաւ թափօր մը, որուն առջեւէն կ'երթային 400 կարմիր դրօշակներ եւ բանուորական նուագախումբեր: Գլխաւոր փողոցները շրջելէ վերջ, թափօրը կ'ուղղուէր դէպի հաւաքավայրը, երբ 500ի չափ համայնավարներ, որոնք նախապէս ծրագրած էին խանգարել այս ընկերվարական ցոյցը, խառնուեցան թափօրին եւ սկսան սուլիչները հնչեցնել:

Ընդհանուր խառնաշփոթութիւն առաջ եկաւ: Գաւազաններ սկսան ճօճիլ օդին մէջ: Ոստիկաններ միջամտեցին: Սրահին մօտեցածատեն, համայնավարները զատուեցան թափօրէն եւ կտրուկ ճամբով մը գացին դէպի սրահ՝ զայն գրաւելու նպատակով: Սակայն դուռը գոցուած էր: Երբ թափօրը հոն հասաւ, համայնավարները ընդհանուր յարձակողականի սկսան, կղմինտրներ եւ խճաքարեր նետեցին բազմութեան վրայ՝ վիրաւորելով 25 հոգի,

Ատրճանակներ ալ պարպուեցան: Երկու հոգի գնդակներէն ծանրապէս վիրաւորուեցան: Ոստիկանները գնդակ պարպեցին օդին մէջ՝ վախցնելու համար ամբոխը:

Մեծ դժուարութեամբ վերահաստատուեցաւ կարգը և ընկերվարականները սրահ մտնելով, խաղաղութեամբ կատարեցին բանախօսութիւնը:

Հակաքոլխոզեան շարժում

Պերլինի ռուսերէն «Ռուլ» թերթը կը գրէ թէ Մոսկուայի շրջանի գործարաններուն մէջ բաժնուած են մեծ թիւով թռուցիկներ, որոնք կը պահանջեն՝ կրօնքի եւ մամուլի ազատութիւն, դադարեցում առանց դատի գնդակահարումներու եւ հանրաքուէ՝ բոլոր ընտրութեանց համար:

Օտեսայի պաշտօնեաները չնորհազուրկ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Օտեսայի խորհրդային իշխանութիւնը պաշտօնանկ ըրած է տասներմէկ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ: Անոնք քաղաքը կառավարած էին այնպիսի ձեւով, որ գիւղացիները բացարձակապէս կը մերժէին իրենց ապրանքները ծախելու տանիլ շուկաները Զորս պաշտօնատարներ դատի կանչուեցան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԹ ՀԱՆՕ ազատ արձակուեցաւ 800,000 Ֆր. երաշխաւորութիւնով: Թերթերը կը հարցնեն թէ ո՞վ պիտի վճարէ այս գումարը:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ հրդեհէ մը 22 խանութներ այրեցան: Կորուստ կը հաշուուի հինգ միլիոն տրախմի:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

17րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Մեր քաղաք. ուղեգիծը Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

Բ. ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. պատմութիւն Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ֆլորիա ճաշարանի վերնայարկը: Ստիպողական ներկայութիւն: Օրակարգ՝ Ա. ընթացիկ հարցեր, Բ. Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ համայնավարութիւն, ներածութիւն ընկ. Լ. Մօզեանի կողմէ:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի-լէ-Մուլինօ, Յ. Ար.— 35:
Պոլէն, Գործ.— 300:
Փոն թ'Իւսէլ, Մ. Գ.— 100:
Վիէն՝ Ն. Խ.— 50: Վճարած էք մինչեւ 14 յունիս 1930:
Սէթիֆ, Ն. Հ.— 140:
Աթէնք, գործ.— 124:
Ռիօրմ, Մ. Թ.— 35:
Մաս Թիպէր, Տ. Տ.— 15:
Մարսէյլ, Գործ.— 836:
Տէսին, Գամ.— 10:
Մարսէյլ, Գ. Թ.— 30:
Պէլֆոռ, Գ. Ռ.— 35:
Շաս, Պ. Ա.— 25:
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 20:
Սուրապայա: Գ. Յ. Յ.— 10 անգլ.: Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդներուն:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի Զ.Ե.Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՎՐԻՊԱԿ.— Լա Սիոթայի հանգանակութեան ցանկին մէջ (Յառաջ թիւ 1215) Մ. Ծատուրեան 60 ֆր. պէտք է ըլլայ Մ. Նաթուրեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ամասիացի կարապետ Զատիկեան որ Պոլիս Թրքական Թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ: կը բնակէր Եէնի Մահալէ: իմացնել Պ. Գէորգ Թաշքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France:

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս: կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ: ցետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան): իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable boîte postale 31, Draguignan, (Var) France.

Լուր տուողին նուէր:

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա: իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր:

կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Թոմարզացի Մարտիրոս Տանաճեան: Գրել իր աներձագին Խաչատուր Գօչունեանի, Suares No. 1372, Narakos, Buenos Aires, Argentine.

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Գրիգոր Թիւլպէնտճեան (29 տարեկան), հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Նազիկ: Իմացուած է որ ներկայիս Փարիզի շրջակաները Champagne գիւղը բժշկի մը քովինքնաշարժիվարիչ է: Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ Տիկ. Elisabeth Biodjékianի, Quartier Foutlozier, Valence, (Drôme).

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Սմբատ Իսպիրեան (ուսուցիչ) որ փաստաբան եղած է Էնկիւրիի մէջ: Կը կարծուի թէ Պոլիս մեկնած է իր փեսին. Գէորգի մօտ: Իմացնել՝ իր եղբօրորդւոյն Կարապետ Իսպիրեանի C/o Usine Naéf frères à Saillans: Drôme, France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները: Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e): Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր:

— Կը փնտռուի Օր. Ագապի Պօշնակեան որ 1926ին Յունաստանէն փոխադրուած է Ֆրանսա: Իր վերջին հասցէն էր՝ Chez Mr. Beylerian, Joyeuse, Ardèche: Այժմ իրմէ լուր չկայ: Իմացնել՝ Սահակ Պօշնակեանի, Fontafi par Genouillac, No. 19, (Charente).

— Յարութիւն Պուռնազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Պուռնազեանները, որոնք Շ. Գարահիսարի ապստամբութենէն յետոյ աքսորուած են իրենց մօր հետ: Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարու: Իմացնել «Յառաջ»ի: Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր:

— կը փնտռուին Մարզուանցի Միհրան Ղուկասեան եւ քերովբէ Քէպապճեան որոնք 1923—25 Թուականին գտնուած են Gardanne, Roanne, Marseille եւ շրջակաները: իմացնել՝ Vahram Djermakianի, Légion Etrangère, 7e Compagnie à Saida (Algérie):

— կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ Ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անուն՝ Խնկօ, մօր անուն՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Եռոֆիա, Միւշկիւնազ, Դեդլխի Ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թէլ Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անուն՝ Ոսկիան, մօր անուն՝ Աննիկ. կաթնուկ, հօր անուն Դանիէլ, մօր անուն Հալաճ: իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les Moulineaux, Seine, France.

կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

կը փնտռուի նաեւ նազլու Պարսամեան եւ իր երեք ... ները, Ռուբէն, Անթառամ, ... սիմէ որոնք Արաբկիրի շր... մէջ առեւանգուած են ք... րու կողմանէ: իմացնել՝ Աղ... Պարսամեանի վերի հասցէ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ԱՊՐԻԼ
1930

2 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1227

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԻՍԱՐ ԵՆ ԳՏԵՐ…

…րիշները ո՛րքան գիտակցութեամբ ու եռանդով կը հե… …ն Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայկական կեանքին, մենք նոյն… …ն անտարբերութեամբ կը լսենք ու կ'անցնինք։

…րաբական թերթերը արիւն կը պղտորեն պարբերաբար, …յկական Տուն»եր շինելով։ Մինչեւ իսկ մէկ միլիոն հայ …թական տեղաւորելով Սուրիոյ մէջ… Որո՞ւ հոգ,— կը կար… …ք ու կը մոռնանք։

…պրոց կ'ուզեն, օգնութիւն կը խնդրեն հազիւ տեղաւոր… …ծ գաղթականներ։ Կամ կը փակուին եղած դպրոցները (Տրի… …)։— Ժամանակ չունինք լալկան կանչեր մտիկ ընելու։

Զանազան յարանուանութիւններ եւ աղանդներ զօրա… …ծ հրատարակած են, կարելի եղածին չափ շատ Հայեր «փր… …ու համար».— Ինչո՞ւս պէտք, եղբայր։ Կեցցէ՛ անձն իմ…

…ւ աճաւասիկ 120,000նոց համրանք մը ձգուած իր բախ… …ն, տարուբեր օրուան հովերէն։ Պատրաստ աւար՝ առտուն …ուխ արթնցող բախտախնդիրին համար։

…ուրիոյ մեր թղթակիցները ամէն նամակի մէջ կը յիշեն …ական աղանդներու մարդորսական ձեռնարկները, կը նկա… …րեն յառաջ եկած բարոյական աւերը ու դարման կը յուսան… …րէն, որ ուրիշ տեսակ չարիք մըն է իր ներկայ վիճակին մէջ։

Բայց գոյգոյն աղանդներէն առաջ, կան երկու ծանօթ …անուանութիւններ, երկու խոշոր ուժեր, որոնք մրցումի …ծ են իրարու հետ, անդրանկութեան իրաւունքը ապահովե… …համար։

Արդարեւ, Սուրիան ցանկալի շահաստան մը դարձեր է …յ հռոմէական եւ հայ բողոքական միսիոնարներուն համար, …նք ուրիշ հոգ չունին, եթէ ոչ «ուղիղ ճամբան առաջնոր… …հայ քրիստոնեաները»։

Աչքի առջեւ ունինք ֆրանսերէն հրատարակութիւն մը, «Oeuvre d'Orient», որ իբրեւ կաթոլիկ օրկան, միջոցներ ցոյց …տայ, հօտը ստուարացնելու համար։ Մասնաւորապէս շեշ… …ով բողոքականներուն թափած ճիգը։

Ինչպէս կ'երեւայ, թէ կաթոլիկները եւ թէ բողոքականները …ստուածատուր պարգեւ մը կը համարեն Սուրիա եւ Լիբա… …ն ապաստանած ժողովուրդը։ Երկինքէն ինկած աւար մը, …ղ զայն ձեռքէ փախցնելը՝ աներելի մեղք։

Այսպէս, մեր յիշած հրատարակութեան մէջ կը կարդանք, …այերը Սուրիոյ մէջ» խորագրին տակ.

– «Ինծի համար պարտականութիւն է կրկնել կոչս եւ անոր …ստճառաբանութիւնը։ Թերեւս պիտի հարկադրուիմ յիսուն ան… …մ անդրադառնալ այս հարցին։

Ներկայ բարոյական եւ կրօնական շարժումը սուրիական հո… …ուն վրայ՝ շատ կարեւոր թուական մը պիտի կազմէ արեւելեան …ութեան մէջ։ Պատմութիւնը պիտի ըսէ.— «Մեծ պատերազ… …տոյ, որ վերջացաւ 1918 նոյեմբերին եւ որ կէս առ կէս կոր… …ծանեց Եւրոպան եւ Արեւելքը, Սուրիոյ երկիրը իշխանութիւն փո… …խեց, դադրեցաւ օսմանեան ըլլալէ, եւ դրուեցաւ խնամակալութեան …ակորդշատ նպաստաւորկ'երեւար Արեւելքցիներուն։ Անմիջապէս, …ն քրիստոնեաները որոնք քիչ առաջ Թուրքերուն հետ կը բնա… …ն, Ասիոյ զանազան նահանգներուն մէջ, եւ կը տառապէին …տեղ, եկան ապաստանեցան սուրիական հողը։ Եւ տեղի ունե… …աւ ահագին համախմբում մը Հայերու, Յակոբեաններու, Քաղ… …ցիներու։ Այս փախստականները մեծ մասով անջատուած …իստոնեաններ էին, բայց անոնց եկեղեցիները կորսնցուցած ըլ… …ով «օրթոտոքս» Ռուսիոյ աջակցութիւնը, տրամադիր էին մտնե… …կաթոլիկ միութեան մէջ…։»

«Կը մնայ գիտնալ թէ պատմութեան մնացեալ մասը պիտի …գնի՞ տրտմութեամբ, թէ պիտի լուսաւորուի մեծ ուրախու… …մբ, այսինքն, պատմութիւնը պիտի ծանուցանէ թէ առիթը …խցուեցա՞ւ, թէ հունձքը քաղուեցաւ յօգուտ Ս. Եկեղեցւոյ։ …ՒՈՂՋ ԽՆԴԻՐԸ Ա՛ՅՍ Է»։ (էջ 342–343)։

Մեզի համար ալ, ամբողջ խնդիրը ա՛յս է, հա՛յր կամ եղ… …ր պատուական։ Եւ եթէ այսպէս շարունակուի, անշուշտ …ատ հունձք պիտի ունենանք, քանի որ, «հերձուածողները» …ր քուն մտած են…

Քիչ մը եւս քրքրենք։

Յօդուածագիրը այս գործը համարելով «կրօնական տռամ…» …անոր դերակատարները կը համարէ, մէկ կողմէ, «կաթո… …այնքան ջերմեռանդ եւ այնքան աղքատ եպիսկոպոսներն …միսիոնարները, միւս կողմէ, անոնց դիմաց, բողոքական …իոնարները։ Մէկ կողմէ— Թշուառութիւն, միւս կողմէ՝ …ակ ոսկի տոլարը որ Ամերկայի արդի գոյնը կը կրէ»։

Ուրեմն, մարտական եւ ամբոխավարական թափն ալ պա… …չէ, այս մրցակցութեան մէջ։ Դժբախտաբար աչքի առջեւ …ինք «Տիրոջը խօսքը» ոսկի տոլարի վերածողներուն հա… …պատասխան հրատարակութիւնը, որպէսզի դէմ դիմաց …նք, ամբողջացնելու համար պատկերը։

Ինչպէս նմանօրինակ պղտոր գործերու մէջ, այստեղ ալ …կական կերպարանք մը կ'երեւայ, իբրեւ վկայ։ Եպիսկո… …մը, Հալէպի առաջնորդ Կորտիկեան, որուն 1929 Սեպտ. …թուակիր նամակին մէջ այլապէս ուշագրաւ պարագաներ …ն։

Այդ նամակը աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանէ թէ՝ …գլխուն պայթած դժբախտութիւններու մեծագոյն մասը …ձեռքերով կը պատրաստուի։ Կա՛մ յղացողն է Հայ, կա՛մ …բան բացողը, կա՛մ խելք սորվեցնողը։ Անշուշտ Վատիկանի …ար մեծ արժէք մը չի ներկայացներ Սուրիոյ 80,000 կամ …000 հայութիւնը։ Բայց չէ՞ որ մարդիկ պէտք է աշխա… …ք ցուցնեն, գործ եփեն, գետին պատրաստեն իշխանաւո… …ու անոր փառքին համար։

Եթէ ստրուկը չըլլար, ի՞նչպէս կ'իշխէր բռնաւորը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

Le Foyerի մէջ կը կարդանք, այս խորագրին տակ (1 ապրիլ).

— «Հօկը նորէն յանձնարարելի կերպով մը չէր որ երեւան եկաւ Ազգերու ընկերութեան գաղթականներու բարձր-գոմիսարութեան կից խորհրդակցական գոմիթէին առջեւ, որ մարտ 17ին գումարուեցաւ Ժընէվ։ Այդ գոմիթէն, որ գաղթականներու ազգային կազմակերպութիւններէն կը բաղկանայ, վեց ամիս առաջ ընդունած էր Հայ գաղթականներու Գրասենեակին (փարիզ) թեկնածութիւնը եւ զայն ղրկած ընտրական մասնախմբին, որ նպաստաւոր վճիռ բերած էր յիշեալ նիստին։ Եւ սակայն Հօկին կողմէ Պ. Ս. Քարեան ելաւ յայտարարեց թէ պէտք չէ գոմիթէին իբր անդամ ընդունիլ Հայ գաղթականներու Գրասենեակը՝ ընտրական մասնախմբին անդամները պատասխանեցին թէ քանի որ յիշեալ գրասենեակը ճանչցուած է ֆրանս. կառավարութենէն, կարելի չէ չընդունիլ զայն իբր անդամ, եւ Պ. Մաքընզի յայտարարեց թէ Պ. Քարեանի բողոքը լուրջ հանգամանք չունի եւ ցաւալի է որ հայ կազմակերպութիւն մը ուրիշ հայ կազմակերպութեան մը դէմ կ'ելլէ այդ ժողովին մէջ։ Պ. Քարեան, ինչպէս անցեալ տարի Յոքթ. Միութեան, այս դասը առնելէ յետոյ միս մինակ մնաց իր քուէին հետ, եւ ժողովը համամիտ գտնուեցաւ իր ընտրական մասնախմբին։

Խոհականութիւն եւ լրջմտութիւն առաջին պայմաններն են՝ մասնակցելու համար միջազգային ժողովներու։»

ԱՀՌԻՍԱՐՍԱՓ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր նամակէ մը)

— «Փետր. 12ի նամակդ ստացայ։ 6 օր առաջ Խ.ը գնացել էր քաղաք (Երեւան) այնտեղ էլ բանտարկել են, եւ հիմա ջնջայումն է, չգիտեմ ինչ կը լինի։ Բացի Խ.ից կան նաեւ 28 ուրիշ գիւղացիներ։

Ջիլինարայում եկել են բաւականին մարդիկ, բոլորը զինուած։ Մօտաւորապէս 1500 հոգի կը լինի։ Մեր գիւղից էլ քանի մը հոգի գնացել են, իսկ գիւղը խիստ հսկողութեան տակ է առնուած կառավարութեան կողմից։

Շաբաթէ մը աւելի է պետութեան հետ կռւում են։ Կռիւը տեղի է ունենում Դարբանդ կոչուած կիրճում եւ Քէշիշ դաղ բարձունքի վերայ։ Կարեւոր դիրքերը ապստամբների ձեռքն են։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Թագուհին, որ մերձաւոր Արեւելքի մէջ ճամբորդութիւն մը կ'ընէ, Եգիպտոսէն անցած է Սուրիա ու Դամասկոս հասած է առջի օր։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ դահլիճին վրայ աւելցուեցաւ տնտեսական նախարարութիւն մը՝ զբաղելու համար երկրին տնտեսական վերաշինութիւնով։ Այս պաշտօնին կոչուեցաւ Էնկիւրիի պարսիկ դեսպան Ֆարուղի խան։

ԻՏԱԼԻԱ տենդոտ գործունէութեան մէջ է՝ նաւային սպառազինութեան համար։ Միաժամանակ պիտի սկսի շինել չորս մարտանաւեր, երկու յածանաւ՝ 10,160ական թոնօ տարողութեամբ եւ երկու սուզանաւեր։ Ասոնք պիտի շինուին Թրիեսթէի, Սփէցցիայի, Մոնֆալգոնէի եւ Քասթէլլամարի տի Սթապիայի նաւահանգիստներուն մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ելմտական տագնապը

«Աժանս Էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի համաձայն, Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդի պատուիրակներուն եւ Էնկիւրիի կառավարութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ Թուրքիոյ ելեւմուտքին քննութիւնը երեւան հանած է որ կացութիւնը մասնաւորապէս դժուարին է՝ արտասահմանի հետ եղած յանձնառութեանց կարեւորութեան պատճառաւ։ Թուրք կառավարութիւնը այսօր լաւագոյն լուծումը կը նկատէ արտաքին փոխառութիւնը, սակայն կը փափաքի շատ ուշադիր կերպով ուսումնասիրել այն թելադրութիւնները զորս ըրին բաժնետէրերու ներկայացուցիչները՝ Ուայթ եւ Տէքլոզիէր։ Դեռ վերջնապէս չէ ճշդած իր ապագայ ելմտական քաղաքականութեան մեծ գիծերը, որովհետեւ ներկայիս զանազան ճնշումներ կը բանին, մանաւանդ Մոսկուայի կողմէ, որ կը վախնայ Թուրքիոյ ելմտական գործակցութենէն եւրոպական երկիրներու հետ։ Միւս կողմէ կը թուի թէ Թուրք կառավարութիւնը արտայայտուելէ առաջ կը փափաքի սպասել յառաջիկայ հունձքի արդիւնքին։

Բանակցութիւնները ընդհատուած են, սպասելով որ Թուրք կառավարութիւնը յայտնէ իր ելմտական քաղաքականութեան տալիք ուղղութիւնը։

Էնկիւրիի խօսակցութեանց ընթացքին, Թուրք ելմտական գործավարը բացէ ի բաց յայտնած է թէ կտրօններու վճարման համար շնորհուելիք մորաթորիոմ մը պիտի թեթեւցնէր կառավարութեան ելմտական բեռը, սակայն Հանրային Պարտքի պատուիրակները ընթացք չեն տուած այս առաջարկին, քանի որ յաջորդ կտրօնը ապահովուած է եւ կտրօններու վճարումը համեմատաբար տկար բեռ մըն է պետութեան ելեւմուտքին համար։ 1930–31 շրջանին համար այս բեռը կը ներկայացնէ մէկ հինգերորդը այն գումարներուն, զորս Թուրքիա պարտաւոր է վճարել արտասահմանին։ Մնաց որ կտրօններու վճարման համար մորաթորիոմ մը չի լուծեր ելմտական խնդիրը։ Ուստի եւ Թուրք կառավարութիւնը ներկայիս ամբողջական լուծում մը կ'ուսումնասիրէ։

«Ակաֆ»ին վերջ վագֆներու աւարը

Թուրքերէն Փոլիթիքա թերթը կը գրէ.—

Շատ մը զրոյցներ կան Էվգաֆի Նոր օրինագծին մասին։ Մասնաւորաբար կարգ մը կարծիքներ կը յայտնուին փոքրամասնութեանց վագֆներու եւ միւթէվէլլիներու կացութեան շուրջ։ Մեր խմբագիրներէն մէկը այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ այդ օրինագիծը անկէ առաջ քննող յանձնաժողովի ամէնէն իրաւասու մէկ անդամին հետ, որ ըսաւ.

— Նոր օրինագիծը արմատապէս պիտի լուծէ վագֆներու խնդիրը։ Բոլոր վագֆները պիտի մատակարարուին Էվգաֆի կողմէ։ Միւթէվէլլիները ոեւէ բանի չպիտի խառնուին, բայց իրենց իրաւունքները պիտի պահպանուին։ Փոքրամասնութեանց վագֆներն ալ նոյն պայմանին ենթակայ են։ Կ'ուզէ իսլամ կ'ուզէ քրիստոնեայ ըլլայ, ոեւէ միւթէվէլլի իրաւունք չունի վագֆ կալուածի մը միջամտելու։

Նոր օրինագծին ամէնէն կարեւոր կէտը՝ վարձքի խնդիրն է։ Վարձակալը այլեւս վարձք չպիտի տայ, այլ ասոր փոխարէն, զանազան մասնավճարներով պիտի տայ 20 տարուան վարձքը եւ շէնքը իրեն պիտի ըլլայ։

Իսլամական եւ քրիստոնէական բոլոր վագֆներուն հասոյթները իրենց նպատակներուն պիտի յատկացուին։

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԳՈՅՔԵՐԸ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԾԱԽՈՒԻԼ

«Փոլիթիքա» կը տեղեկանայ թէ Ֆէնէրի Պատրիարքարանին կողմէ ծախու հանուած են եկեղեցական կարգ մը գոյքեր, որոնք միեւնոյն ատեն պատմական արժէք կը ներկայացնեն։ Թերթը կ'ըսէ թէ այս գոյքերը պէտք չէ ծախել, որովհետեւ վագըֆ են։ «Ինչպէս որ ոեւէ մզկիթէ ոչ ոք իրաւունք ունի բան մը ծախելու, Ֆէնէրի Պատրիարքարանն ալ այս գոյքերը իր հօրենական ապրանքին պէս ծախելու իրաւունք չունի։»

Օտար համայնավարներ Իզմիրի մէջ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ Պոլսէն օտար համայնավարներ գացած են այնտեղ, Մայիս 1ին խռովութիւններ հանելու նպատակով։ Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է։ Համայնավարներէն մէկը ձերբակալուած է արդէն եւ կը հարցաքննուի։

Յունաստանի հերոսներու յիշատակին

Աթէնքի մէջ կիրակի օր հիմը դրուեցաւ կոթողի մը՝ ի յիշատակ 1821ի յեղափոխութեան հերոսներուն։ Ներկայ էին Հանրապետութեան Նախագահ Զայիմիս, Վէնիզէլոս, կրօնական, քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Այս կոթողը պիտի կառուցուի Յունաստանի բոլոր գաւառներէն ղրկուած քարերով։

Մետրապոլիտն ու Զայիմիս ճառեր խօսեցան՝ վեր հանելով 1821ի հերոսներուն կատարած գործը։ Յետոյ տեղի ունեցաւ զօրանցք մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Առջի օր Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան Լոքառնօ սրահին մէջ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի նախագահութեամբ բացումը կատարուեցաւ անգլեւ-եգիպտական խորհրդաժողովին, վերջնապէս խմբագրելու համար երկուստեք ընդունելի նոր դաշնագիր մը։ Ինչպէս գրած ենք, եգիպտական պատուիրակութեան նախագահն է վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշա, որուն կ'աջակցին արտաքին նախարար Ղալի փաշա, հանրօգուտ շինութեանց նախարար Օսման Մոհարրամ եւ ելմտական նախարար Մաքրամ պէյ։ Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի կ'աջակցին պատերազմական նախարար Թոմ Շօ, օդային նախարար լորտ Թոմսըն, արտաքին նախարարութեան մնայուն փոխանորդ սըր Ռոպըրթ Վանսիթթարթ եւ Եգիպտոսի մարզպան սըր Փէրսի Լորէն։

1922ի Լոյտ Ճորճի յայտարարութենէն ի վեր — որ անկախութիւն կը շնորհէր Եգիպտոսի — այս չորրորդ անգամն է որ երկու երկիրները կ'աշխատին վերջնական դաշնագիր մը կնքել։

Հէնտըրսընի եւ Նահաս փաշայի հաշտարար ճառերէն վերջ, երկու պատուիրակութիւնները յանձնախումբերու բաժնուեցան եւ գացին արտաքին նախարարին գրասենեակը ուր դռնփակ պիտի շարունակուին վիճաբանութիւնները։

Խորհրդաժողովը պիտի զբաղի չորս գլխաւոր խնդիրներով. — Անգլիոյ հաղորդակցութեանց ապահովութիւնը իր գաղթավայրերուն հետ՝ Եգիպտոսի պաշտպանութիւնը ոեւէ յարձակումի եւ օտար միջոցներուն դէմ, Եգիպտաբնակ օտարահպատակներու պաշտպանութիւնը, Սուտանի խնդիրը։

Այս հարցերուն լուծումը բաւական դժուարութեանց պիտի բախի։ Եգիպտացիները իբրեւ ներկայացուցիչ ազգայնական Վաֆտ կուսակցութեան, պիտի պահանջեն կատարեալ անկախութիւն, մինչ աշխատաւորական կառավարութիւնը ստիպուած է նկատի առնել խորհրդարանիպահպանողական եւ պահպանողական տարրերու տեսակէտները։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

1929 - 1930ի անգլիական ելմտացոյցը, որ առջի օր փակուեցաւ, 14,523,263 ստերլինի բաց մը կը ներկայացնէ։ Ելմտական նախարար Սնօտըն ստիպուած է այս բացը գոցել՝ 1930-31ի իր նոր ելմտացոյցը պատրաստելէ առաջ։

Ծախքերը եղած են 829 միլիոն 493,543 ոսկի, իսկ հասոյթները՝ 814,970,280 ոսկի։ Նախորդ տարուան հետ բաղդատելով, այս տարի հասոյթները 21,464,708 ոսկի պակաս եղած են, իսկ ծախքերը աւելցած են 11,453,018 ոսկի։

200 ԹԻԱՊԱՐՏՆԵՐ ՄԵՌԱԾ

Ժամանակին գրած էինք թէ ի՛նչպէս անցեալ նոյեմբերի սկիզբը 673 թիապարտներ ճամբայ հանուեցան Սէն-Մարթէն-Տը-Րէէն դէպի Կիւյանա։ Մարտ 3 թուակիր մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկացուի թէ չորս ամսուան մէջ ասոնցմէ 200 հոգին մեռած են։ Մեռնողներուն մէջ է նաեւ յայտնի Մէսթորինոն, որ իբրեւ թէ շնաձուկի մը յարձակման ենթարկուած է։

ՆԱՃԻԿԻ (Հնդկաստան) մէջ բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան ուղղափառ Հնդիկներու եւ կանտիի կուսակիցներուն միջեւ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՆԱՀԱՆՋԸ

Նիւթական եւ բարոյական բազմաթիւ արգելքներ համատարածիգժուարին ճամբուն վրայ՝ իրենք համայնավարները ամէնէն շատ եւ ամէնէն շուտ մատնանշեցին ժամանակին։ Մէկ կողմէ պնդելով թէ «անվիճելի են կոլխոզշինարարութեան խոր արմատները եւ բնական ընթացքը մեր գիւղում», միւս կողմէն կը գտնեն որ «տեղական կազմակերպութիւններն ու ընկերները, ոգեւորուելով եւ տարուելով կոլխոզշինարարութեան քանակական ծաւալման խնդիրներով, անտեսել են կամ թերագնահատել կոլեկտիվ տնտեսութիւնների ամրացման համար համապատասխան նախապայմաններ ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը։» (Խ. Հ. փետր. 12)։ Իսկ այս ըսել է արդէն շինել հըսկայական տուն մը, առանց ամուր հիմերու ենթակայ հովերու եւ քամիներու քմահաճոյքին։

Նախապատրաստական այս թերի աշխատանքը իրենց յաղթանակի հաշուին արձանագրելով մէկտեղ կը մատնանշուին հիմնական բացեր որոնց անհետացումն է «կախուած կոլխոզշինարարութեան վաղւայ վիճակը» եւ կամ «առանց այս խնդիրների լուծմանը կարճ ժամանակում, անհնար է մի քայլ իսկ անել կոլխոզների ամրացման բնագաւառում։»

Դժբախտութիւնը հոն է, որ բազմաթիւ են ցոյց տրուած բացերը, եւ դժուար է անոնց յաղթահարել, մանաւանդ օրուան աննպաստ պայմաններու մէջ։ Այսպէս օրինակ «Գարնանացանի պատրաստութիւնն ու կազմակերպումը, այդ այսօրւայ աշխատանքների առանցքը» փետրւարի 12ին «բազմաթիւ շըրջաններում եւ կոլխոզներում դեռ բոլորովին» անկազմակերպ վիճակ ունէր. ատկէ յետոյ հակառակ ամենախիստ միջոցներուն, հնարաւոր չէ եղած «լրիւ իրագործել գարնանացանի պատրաստութիւնն ու կազմակերպումը»։ Սերմացանի անհրաժեշտ քանակը անհնար է հայթայթել, իսկ ասիկա արդէն անբուժելի ցաւն է այս կարեւոր գործին։

Այս հիմնական բացէն յետոյ «Գիւղատնտեսական ինվէնտարի միացումը եւ նորոգումը, որից կախուած է գարնանացանի յաջողութիւնը՝ կաղում է զգալի չափով։ Ձիամեքենային կամ եզամեքենային կալանների կազմակերպումը դեռ տեղից չի շարժւում։ Թոյլ են ընթանում գիւղացիութեան միջոցների լայն մոբիլիզացիայի, կոլխոզներում անբաժանելի հիմնական ֆոնտեր ստեղծելու աշխատանքները։ Հողաշինարարութիւնը եւ ագրո-մինիմումի կիրառման աշխատանքները նոյնպէս անհրաժեշտ ծաւալը չեն ստացել։» (Խ. Հ., փետր. 12)։

Հարկ չկայ մտնել աւելի մանրամասնութիւններու մէջ, որովհետեւ այս բոլորը տարբեր կերպ ալ չէր կրնար դասաւորուիլ, մանաւանդ երբ մարդիկ «ինքնանպատակ համարելով կոլխոզշարժման քանակական ծաւալը», չեն ալ մտածած աւելի հիմնական նախապայմաններ ստեղծելու մասին։

Գործնական կեանքէն յառաջ եկած այս դժուարութիւնները, ինչպէս նաեւ ապակուլակացման հետեւանքով ստեղծուած դժոխային կացութիւնը կը թուի թէ շարժման է մղած այսպէս կոչուած «աջերը»։

Ծանօթ է արդէն այս վերջիններու ընթացքը Ստալինի քաղաքականութեան մասին։ Ըստ աջերուն, «համատարած համայնացում»ի համար տակաւին անհրաժեշտ նախապայմաններ չկան, հետեւաբար անհնար է իրական յաջողութիւն սպասել։ Դէմ են նոյնպէս «ապակուլակացման» քաղաքականութեան, նկատի ունենալով այս շարժումի տնտեսական հետեւանքները։

Մեծամասնութիւնը, որու ձեռքն է եւ իշխանութիւնը եւ ուժը դեռ վաղուց բանադրած է այս «աջ» հոսանքը — գլխաւորութեամբ Բուխարինին, անուանելով անոնք «ռէֆորմիստներ» որոնք իրենց առաջնորդ սկզբունք ունին եղեր «բուրժուական թէօրին»։ Իրենց այս ընթացքը անոնք (մեծամասնութիւնը) կ'արդարացնէին Լէնինի այս կամ այն կարծիքով, արտայայտուած տարիներ առաջ։

«Սօցիալիզմի մէջ կուլակիստաղաղ ներաճելու» տեսութիւնն էր, որ թելադրած է եղեր Բուխարինին դեռ 1925 թուին ըսելու, որ «նոյնիսկ կուլակային կոոպերացիան ներաճելու է մեր սիստէմի մէջ։» Իսկ անոնք արդէն իսկ ժխտում են «յեղափոխական պայքարի յեղափոխական մեթոտները։» Պարզ խօսքով «նրանք մի երկրում, ուր իշխում է պրոլետարիատի դիկտատուրան, շահագործող դասակարգերի նկատմամբ ժխտում են յեղափոխական ճնշման մեթոտների կիրառման օրինականութիւնը»։

Հիմա արդէն անարդար կը գտնեն իրենց դէմ եղած վերոյիշեալ մեղադրանքները։ Դեռ աւելին, իրենց հիմնական դիրքը ջատագովելով հանդերձ, «աջերը» նոյնպէս կը յիշեն Լէնինի վկայութիւնները, ի նպաստ իրենց դատին»։ Այսպէս օրինակ կը յիշուի որ Լէնին 9րդ համագումարին կուլակութեան դէմ վճռական պայքար բանալու առաջարկութիւնը կը մերժէ՝ առարկելով.

«Այն հարուստ գիւղացիները, որոնք եօլա չեն գնում առանց ուրիշի աշխատանքը շահագործելու, յամենայն դէպս կէս միլիոնից պակաս չեն եւ թերեւս նոյնիսկ մօտ մէկ միլիոն են. մենք ի՞նչ պէս կարող ենք նրանց նացիոնալիզացիայի ենթարկել։ Այդ ֆանտազիա է։ Դրա համար մենք ուժ չունինք»։ (Խ. Հ. փետ. 20)։

Հոս պարզ է որ Լէնինի համար ժամանակի խնդիր կը դառնայ միայն «ապակուլակացման» շարժումը, նկատի ունենալով իրենց տակաւին թոյլ ուժերը որոնք ի վիճակի չէին կռուելու մէկ միլիոննոց ուժի դէմ։

Այս պահանջուած ուժը եւ մանաւանդ հնարաւորութիւնները չկան նաեւ այսօր, ըստ «աջ»երուն, հետեւաբար շարժումը ինքնին կը դառնայ «ֆանտեզիա»։ Որով անհրաժեշտ է ոչ միայն հրաժարիլ օրուան քաղաքականութենէն, այլեւ ինչպէս Բուխարինն է ըսեր՝ «պէտք է ուղղակի ասել, որ մենք արգելք չենք հանդիսանում կուլակի տնտեսական կուտակման եւ չենք ձգտում կազմակերպել չքաւորութիւնը՝ կուլակին երկրորդ անգամ էքսպրոպրիացիայի ենթարկելու համար։»

Որքան ալ տարբերիրենցպատճառաբանութիւններով, երկու տեսակէտները այսպէս կամ այնպէս դժուարութիւններ կը տեսնեն յաղթահարելու համար բուն խոչընդոտները։

Սկզբունքի տարբերութիւնները որոնք բազմաթիւ են, եւ այլազան, կը թուի թէ կը սրուին արագօրէն Խորհրդային երկիրներու մէկ ծայրէն միւսը։ Այս տարակարծութիւններու շուրջ ժամանակին ուժեղ էր օրուան իշխանութեան դիրքը, որովհետեւ վէճերը միայն տեսական հանգամանք ունէին։ Ցեսութիւններու դէմ պայքարողները լռութեան կը դատապարտուէին Լէնինի այս կամ այն յայտարարութեամբ։ Հիմա տարբեր է կացութիւնը։

Գործնական կեանքին մէջ իրական վճռողը կեանքն է, գործնական արդիւնքը։ Այսօր «համատարած կոլեկտիվացման» պատկերը բոլորովին աննպաստ պայմաններ կը ստեղծէ օրուան իշխանութեան համար։

Տնտեսական հսկայական քայքայումը դեռ գործողութեան ընթացքին, սովի այս օրուան եւ մանաւանդ վաղուան սարսափելի ուրուականը, գնդակահարութիւններն ու փոխադարձ ոչնչացման ախտաւոր հիւանդութիւնը կը նպաստեն աջերուն, իրենց ջատագոված մեղմ քաղաքականութեան յաղթանակին։

Ոչ Լէնինի յայտարարութիւնները, ոչ Ստալինի կրքոտ միջոցները չեն օգներ այլեւս կեցնելու ալիքը որ կը բարձրանայ օրէ օր, սպառնալով խեղդել Խորհրդային ամբողջ կարգուսարքը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

Սրտառուչ լուրի մը արձագանգ եղած էր վերջերս «Յառաջ»։ Չափահաս որբերը որոշած են, իրենց խնայողութիւններով, ագարակ մը գնել Ֆրանսայի մէջ։ Այնպիսի ժամանակ մը, երբ գիւղացիները գունդագունդ քաղաք կը թափին եւ պետական ուժեր ամէն միջոցի կը դիմեն այս անբնական հոսանքը պատնէշելու համար, հայ որբերը ինքնաբերաբար, առանց պաշտօնական եւ անպաշտօն ստիպումի, լոկ ներքին ուժէ մը մղուած, կը վազեն դէպի գիւղ, դէպի հող։ Այս հոսանքին մղիչ ուժը կը կազմեն առհաւական եւ աւանդական առաքինութիւններ, որոնցմէ առաւելագոյն չափով օժտուած են մեր նահատակ սերունդի այս քաջորդիները։

Այժմէն կրնանք վստահիլ թէ հայ որբերու ագարակը, ամէն տեսակէտներով պիտի ըլլայ, տիպար ագարակ մը։ Սանկ հայ ընտանեկան եռուզեռ բոյն մը։ Բնութիւնը պիտի սարսի հայ կարշնեղ բազուկներու ահեղ տարափին տակ եւ հողը՝ ժանրէններու եւ բակտերիաներու իր բազմամիլիոն բնակչութեամբ՝ սիրայօժար պիտի աջակցի առաքինի ժողովուրդի մը արի զաւակներուն հզօր ճիգերուն, իր ֆիզիքական, քիմիական եւ բնախօսական ուժերու շքեղ համադրութեամբ, արտադրողական սքանչելի եւ յորդ պատկեր մը ցուցադրելով։

Հայ ագարակի վերի լուրի շարքին, փոքր սլաք մըն ալ կար մեր Հայ Գիւղատնտեսականին։ Սանկ անուշ կսմիթ մը, որ սարսուռ կ'ազդէ հոգիիդ։ Հայ Գիւղատնտեսականը տարեկան 500 ֆրանք կապած էր Չափահաս Որբերու Միութեան։ Առաջին տարին վճարած էր եւ երկրորդ տարին չէր վճարած։ «Պէտք չունինք իրենց դրամին» կ'ըսեն։ Կամքի ի՛նչ ուժեղ արտայայտութիւն։ Իսկապէս հրաշալի։

Բայց տղաք, մենք մեր այդ մեղքը պիտի քաւենք, ձեր ագարակին գրադարանին նուիրելով 1000 ֆրանք։

Միայն փոքրիկ դիտողութիւն մը։ Ուրիշներու դրամին թերեւս պէտք չունենաք։ Բայց պէտք ունիք Հայ Գիւղատնտեսականի դրամին։ Եւ որքա՜ն իր նիւթական, նոյնքան եւ առաւելապէս իր բարոյական աջակցութեան։ Մի մոռնաք որ, երբ անապատներէ շարան շարան Պոլիս կը վերադառնայիք եւ «հաց չենք ուզեր, լոյս կ'ուզենք» աղաղակներով, Վոսփորի շուայտ ափերը կը թընդացնէիք, առաջին անգամ Հայ Գիւղատնտեսականն էր որ կը հասնէր ձեզի օգնութեան, կը բռնէր ձեր ձեռքէն եւ ձեզմէ տասնեակներով կ'առաջնորդէր լոյսի տաճարներէն ներս։

Բայց չկարծէք թէ վշտացած ենք ձեզի։ Ամենեւին։ Կը սիրենք ձեր ըմբոստ ոգին, զոր ժառանգեցիք անապատներէն, ինչպէս ժառանգած էիք ձեր հերոսական ոգին հայ լեռներէն։

* * *

Թերթերը կը գրեն թէ՝ Ֆրանսայի հաւաբուծական ճագարաբուծական մրցում-ցուցահանդէսին մէջ, Հաուըրտ Գարակէօզեան Հօմին հաւերը եւ Պ. Վահրամ Թաթուլի ճագարները արժանացան մրցանակի։

Պահ մը քակենք մեր յուշերուն կապոցը։ Զինադադարէն ասդին, երբ Պոլսոյ թաղերուն մէջ հաստատուեցան աւելի քան երեսուն որբանոցներ, բոլորին ուշադրութիւնը գրաւեց սրտառուչ պատկեր մը։ Որբերն ու որբուհիները, որբանոցներու շրջափակին մէջ, փոքր փոքր ածուներ պատրաստելով, բանջարեղէնի եւ ծաղիկի մշակութեամբ կը պարապէին։ Ինքնաբեր պոռթկում մը։ Թուրքին կոխած եւ չորցուցած հողամասը կը շէնցնէին ծառ ու ծաղիկով։ Որդիները կը հետեւէին իրենց հայրերուն, ինչպէս հայրերը հետեւած էին իրենց նախնիքներուն։ Եւ ասիկա դարեր շարունակ։ Մին կը քանդէր, միւսը կը շինէր, մին կը չորցնէր, միւսը կը շէնցնէր։ Ո՞վ գիտէ դեռ որքան ժամանակ պիտի տեւէ «դուն կը քանդես, ես կը շինեմ»ի հոլովումը։

Որբերուն այս չքնաղ արտայայտութիւնը հանդէպ երկրագործութեան, Հայ Գիւղատնտեսականին մէջ գաղափարը կը ծնցնէր գոնէ հաստատուն որբանոցները օժտել գիւղատնտեսական արդիական մեթոտներով եւ կազմածներով։ Սկսանք Շիշլիի Գարակէօզեան որբանոցէն։ Հաւաբուծութեան, խոզաբուծութեան եւ բանջարամշակութեան հիմերը դրուեցան։ Բոլորս ալ, եղնիկներու նման կ'ոստոստէինք որբանոցին հողերուն վրայ, որ ամէն յարմարութիւն ունէր փոքր տիպար ագարակի մը վերածուելու։

Եւ ահա հասաւ անսպասելի խորշակը։ Ալեց ամէն ինչ, իրեն հետ աւլելով նաեւ Ս. Յակոբայ խարխուլ որբանոցը, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի օգնութեամբ, Գիւղատնտեսական որբանոցի մը վերածելու նոր եւ վերջին ծրագիրը։ Բայց գաղափարը մնաց կենդանի։ Ահաւասիկ Հաուըրտ Գարակէօզեան որբանոցի նախաձեռնութիւնը։ Անդին հեռաւոր Կիպրոսի մէջ ալ, Հայ Գիւղատնտեսական մը՝ Հրանտ Տանձիկեան, Մելքոնեան կրթարանին մէջ, որքան տեսական, նոյնքան գործնական գիւղատնտեսութիւն կ'աւանդէ հայ որբերուն։

Փափաքելի էր որ մեր բոլոր որբանոցներու մէջ թափուէին այս ուղղութեամբ ջանքեր եւ որբերը իրենց մատղաշ տարիքէն օժտուէին գիւղատնտեսական տարրական գիտելիքներով։ Որովհետեւ, պէտք չէ մոռնալ թէ՝ Արաքսի զոյգ մը սգաւոր ափերուն վրայ փռուած արեւմտեան եւ արեւելեան Հայաստաններէն՝ առաջնոյն մէջ քանդուած եւ երկրորդին մէջ տգիտութեան ճիրաններուն անձնատուր հայ գիւղը որբերու սերունդն է որ պիտի վերաշինէ եւ պիտի լուսաւորէ։

* * *

Յուշիկ յուշիկ կը մօտենայ Մայիս 28ը, Հայրենիքի տօնը։ Անգա՛մ մըն ալ տարագրութեան մէջ պիտի ողջունենք մեր Ազգային Անկախութիւնը։

Տակաւին այդ փառաւոր տօնը չհասած, ես կը փութամ նախատօնակով մը պատուել զանիկա, անմեղ առաջարկ մը բերելով։

Գահիրէի եկեղեցիներու հոգաբարձութիւնը բարի եւ օրինակելի սովորութիւնը ունի ամէն տարի թերթերով հրաւիրել ժողովուրդը ներկայ գտնուելու գոհաբանական մաղթանքին, որ Ազգային Անկախութեան տարեդարձին առթիւ կը կատարուի եկեղեցիին մէջ։

Փափաքելի էր որ Գահիրէի եկեղեցիներու հոգաբարձութեան կողմէ, ամէն տարի Հայ Հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ, կանոնաւորաբար թերթով եղած հրաւէրը եւ կատարուած գոհաբանական մաղթանքը նոյնութեամբ ընդօրինակուէր արտասահմանի բոլոր հայ եկեղեցիներուն կողմէ։

Եւ ազդանշանը տրուէր Փարիզէն, ուր կը բազմի հերոսներու հայրենիքէն, Շապինգարահիսարէն առաջնորդ մը, Վռամշապուհ Եպիսկոպոս. սա իր ծերութեան շրջանին, քաջութիւնը պիտի ունենա՞յ նման գեղեցիկ ժեստ մը ընելու։ Փարիզի եկեղեցւոյ նոր վարչութեան մէջ կան մեզի ծանօթ դէմքեր, որոնք վստահ եմ թէ՝ նման հայրենասիրական ձեռնարկի մը զօրավիգ պիտի ըլլան սիրով։

Ընեն կամ չընեն, աղօթեն կամ չաղօթեն, սա ճշմարիտ է թէ՝ այլեւս հայրենիքի գաղափարականը, ազգին ջախջախիչ մեծամասնութեան սեփականութիւնը դարձած է։

Ալ անկէ ետքը պիտի սիրենք միայն մեր ազգը եւ պիտի պաշտենք միայն հայ հայրենիքը։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

«ՁԱՅՆ ՉՕՆԵՆ, ՄԱՐԴ ՉՕՆԵՆ»

Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները Ղարաբաղի կացութեան մասին.—

Մօտ 150 հազար գիւղացիութիւն ունեցող մեր հսկայ շրջանի դպրոցների վիճակը խղճալի պատկեր է ներկայացնում։ Նախկին դպրոցների մեծ մասը փակուած է եւ շինութիւնները վերածուած բոլշեւիկեան ժողովատեղիների։ Գիտակից եւ պատրաստուած ուսուցիչները կամ աքսորուած են եւ կամ ասպարէզից հեռացրուած իբրեւ հակայեղափոխական։ Եղած դպրոցներն էլ վարում են կոմունիստ տգէտ երիտասարդներ, եկած Բագուի եւ Երեւանի շրջաններից։

Դպրոցական աշակերտների (8-10-12 տարեկան) դասերի մեծ մասը պարապում եւ խօսում են գլխաւորապէս հետեւեալ նիւթերի մասին.— «Լէնինիզմը, Մարքսիզմը, գիւղական կուլակները, համաշխարհային յեղափոխութիւնը, Աստուծոյ եւ Քրիստոսի մասին, կոմսոմոլի եւ կոմբջիջի պարտականութիւնը, բանւոր եւ գիւղացին, ծնողների եւ իրենց զաւակների փոխյարաբերութիւնը, աշխարհի 6րդ մասը կազմող միակ մեծ սօցիալիստական միութիւնը եւայլն եւայլն»։

Մի քանի ամիսներ առաջ առաւօտեան անցում էի Ղարաբաղի X. գիւղի դպրոցի մօտով դէպի մի ուրիշ գիւղ, տեսայ թէ ինչպէս երիտասարդ կոմունիստ ուսուցիչը դպրոցի բակում իր շուրջ հաւաքած աշակերտներին (8-10 տարեկան), ձեռքը բարձրացրել էր դէպի երկինքը ցոյց տալու աշակերտներին, որ այնտեղ
տուած չկայ եւայլն։

Հետաքրքրականը այն
համար գուցէ եւ քեզ
ընթերցող, որ երբ մի
յետոյ անցայ եւ Թուրք X.
ղի մօտով, Թուրք աշակեր
դասամիջոցին, խաղի ժամ
ուսուցչի ներկայութեամբ
խումբ երգում էին Նուրի
շայի, Խալիլ փաշայի եւ
մալի երգերը, թէ ինչպէ
փաշան իր առիւծ զօրքերով
լեց Բագուն եւ կոտորեց
միներին, կամ թէ ինչպէ
Քէմալ փաշան ջարդեց յո
քերին։

Ղարաբաղի երբեմնի
ու փարթամ տնտեսութիւնը
քայքայել է բառիս լայն
գիւղերի աշխատող տարրը
ցրին եւ քշեցին շրջաններ
րեւ կուլակների եւ դաշնակ
ցորդների, հողերը մի քան
գամ խլեցին եւ ապիկար
բաժանեցին, իրենք էլ չիմ
թէ ինչ են անում եւ ի՞նչ է
արածը։ Իբր Ղարաբաղի
մէջ սօցիալիզմ են կառուցո

Իշալլա՜հ... բայց չտես

Սպիտակ հացի կարօ
ցինք մինչեւ այսօր, սեւ
էլ ունենալը բախտաւորութ
Միս չկայ, հաւկիթ ուտ
մերկ ենք, ապրում ենք հ
գուստների մնացորդներով,
ները երազ են դարձած մեզ
մար, սպիտակ ճերմակեղէ
րտը կը քաշենք, բայց եւ
պէս տասը տարի է, որ ղարա
ձորերում այդ խեղկատա
ծաղրածուները «սօցիալիզմ
ռուցում»։

Մի տարւայ մէջ մեր
ղերում 10—12 անգամ
տերազմի կոչ են արել,
Չինաստանի դէմ, մի օր Անգլ
միւս օր Ֆրանսիայի եւ
աշխարհիս բոլոր պետութի
դէմ, սակայն մէջտեղ
բազմ չկայ...

Եւ այսպէս միշտ
ենք ջղային կոշմարի տակ
ջապատուած լրտեսներով, չգ
ով է մեզ կառավարողը,
կա՞ն, Բագո՞ւն, թէ Թիֆլի

Ի հարկէ Երեւանի
խօսք չկայ, որովհետեւ
չօնի, մարդ չօնի», ինչպէ
րոշել է Ղարաբաղի գի
Երեւանում նստածները
րողան իրենց աթոռները
պահել, փափուկ ու լաւ
համար, այդ էլ մեծ
թիւն է ։

Բայց այդ քաջութիւ
նին, որովհետեւ հայ ժողո
հանդէպ ոչ մի պարտա
թիւն չեն զգում իրենց վրա

Նօքա կամակատարնե
ոչ միայն հզօր Մոսկւայի,
ուժեղ Ադրբէջանի եւ
տանի։

Հայ բոլշեւիկին այնք
հետաքրքրում Հայաստանի
դիրը, որքան Չինաստանի
արտասահմանի հայրենակ
այդ չէք տեսնում, բայց
այստեղ մեր կաշուի վրայ
զգում։

Եւ այս թշուառակ
մեր մէջքի վրայ «սօցիալի
կառուցում»...

ԱՐՑԱԽ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ ՊԱ

Պոլսոյ քաղաքապետու
1930ի ելմտացոյցը պատր
լուսաւորթ.,տեսնուած ճոր
ները մէկ միլիոն ոսկի
են։ Մէկ միլիոնի այս կ
առաջ եկած է կարգ մը
ներու ջնջումէն եւ նուազ
որոնց կարգին կը գտնուի
հովագրական ընկերութիւն
առնուած 100ին 5 բաժին
բաժինի զանձումը
30 հազար ոսկի կը բե
հիմա բոլորովին կտրուա
Առկէ զատ, շատ նուազ
նաեւ օքթրուայի
անցեալ տարուան
մամբ։

…ՄՐԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

…ՄԻԼԱՆ, 25 մարտ.— Իրաւ …այս անգամ մարգարէութը ցե… …ն մէջ ինկած է։
…Միլանի հայ գաղութը արդ. …ւ աքլոր ազբօրմէն տարբե… …բին մը ունի։ Թող ներողա… …գաւուին, բայց կարծեմ …ար է որ մերկապարանոց …ը մը գտնենք այստեղ։
…ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, այլ… …բաւ է. հարկ է որ քնացող… …ը վերմակը մէկդի նետեն ու …րի սկսին, եթէ չեն ուզեր որ …փափուկ բարձերն ու ան… …ները ըլլան իրենց ազ… …թեան պատանքները։
…քնացողները արթննան, ըսի։ …յց ի՛նչպէս գլուխ հանել այս …արին գործը։ Հեռու ապրող …րենակիցներ, դուք մեզի …մը սորվեցուցէք, մենք ա… …ը Թափեցինք, բայց …արգելին։
…իրտը չի բաբախեր, երակ… …ը ցամքած են։
…կանջները խցած են եւ ու… …գաղութներու կեանքէն ու …ունէութենէն բան մըն ալ …իմանար։ Եւ եթէ պատա… …իմանան, Իտալացիին …պէս «fanno il sordo», …յինքն խուլ կը ձեւանան։
…Քառասնեակ մը երիտասարդ… …տարիներէ ի վեր կ'աշխա… …կը տքնին կը զոհեն ի… …Թանկագին ժամանակը, …նելու համար կեանք մը, …յն աքլորի կտուցին հրա… …ը չունին։ Իրենց կազ… …ած հանդէսներուն գա… …քիչ-շատ կուգան կ'եր… …ըսելով — Զաւեշտը աւելի …խնդալի է քան տռամը —, …Թատերական ներկայա… …է, իսկ կը յօրանջեն ու …մը չեն ըսեր, եթէ երաժշ… …կան կամ բանախօսական է …նդէսը։
…Աւելորդ է որ չաչարուիք, …երիտասարդներ։ Գա… …ը զաւեշտ կ'ուզէ. Մշեցու, …ցու, Պոլսեցու բարբառով …ակութիւններ, զուրկ …ութենէ, գաղափարականէ …ղարուեստէ։
…ութը զաւեշտ կ'ուզէ։ Եւ …երիտասարդները ստիպ… …են տալու անոնց ցանութիւն …։ Այսքան գոհողութեան …արտայայտութիւնը մէջ… …«Զարշըլը Արթին ա… …ի բեմադրութեամբ։
…կ'ըի գիտեր որ «Զարշըլը …ին աղա»յին մէջ երկու կի… …ալ դեր ունին (երանի թէ …նային)։ Եւ երեւակայեցէք …գաղութին մէջ այդ երկու …ները կարելի չեղաւ գտնել։ …ինչո՞ւ…
…Թերեւս այս գաղութը բոլո… …երիկմարդերէ բաղկացած …. Չէ, չէ, Աղամը առանց Եւա… …չի մնար, քանի որ պէտք է …կողքի իրենց քրտինքով …իրենց հացը։
…քիչ մը աւելի լրջանանք, կօշիկները փայլեցնենք, փողկապները շտկենք, գլխարկները դնենք, գաւազան ու ձեռնոցը մեր ձեռքերուն — գաղութներուն դեր մը առաջարկելու երթանք։
Արքայութեան դռները աւելի մատչելի են քան այս երկրաւոր դռները։ Չեմ կրնար… Չեմ կրնար… Չեմ կրնար…
Եւ իրաւունք ունին. արեւը նախ արեւելքը կը լուսաւորէ ու ապա արեւմուտքը։ «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք որ Սալմաստն ալ ժամանակին կնկան կարօտը կը քաշէ եղեր, բայց Կաղանդ Պապան վերջապէս երկու կին նուիրեր է նոր տարիով։ Ու Սալմաստի գաղութին բեմը այրի չէ այլեւս։
Ուրիշ գաղութներու մէջ տիկիններ, օրիորդներ գլուխ գլխու կու տան, միութիւններ կը ստեղծեն բարենպատակ գործերու համար, և վերջապէս կ'ընեն շատ մը լաւ բաներ։ Մեր գաղութի փափկասուն տիկիններն ու օրիորդները ի՞նչ կ'ընեն։

*
* *

Մեր գաղութը գլխաւորաբար երեք տեսակ տարրերէ կը բաղկանայ.—
Ա) Կան որ հայութեան վրայ սեւ խաչ մը քաշած՝ զայն անկիւն մը նետեր են (եթէ կարենային անհետ ալ պիտի ընէին). այսպիսիները Հայ ընկերութենէն հեռի կ'ապրին։ Ոչ կու տան մեր հանդէսներուն համար եւ ոչ ալ կու գան եթէ ձրի ըլլան այդ հանդէսները։
Բ) Կան որ կու տան, բայց տալէ առաջ կը մտածեն, քարոզ կը կարդան մեզ՝ յիշեցնելով, որ մենք ձեռնարկուներ (Impresario) չենք. լաւ է մեր առանձնական գործերով զբաղինք, քան թէ հանդէսներ կազմակերպենք, ու վերջապէս չեն գար։
Գ) Միշտ կուգան, միշտ կու տան ու կը քաջալերեն։
Առաջին տեսակի մարդոց ըսելիք մը չունիմ։ Եւ չունինք. ինչ ալ ըսենք— ձայն բարբառոյ յանապատի։
Երկրորդ տեսակի մարդոց կ'ուզեմ հասկցնել, որ եթէ ձեռնարկուի պաշտօն կը ստանձնենք, իրենցմէ դրամ կորզելու համար չէ։ Իրենցմէ դրամ կ'առնենք, զայն իրենց վերադարձնելու համար աւելի յարգի ձեւի տակ։ Անոնք թող գան մեզմով հետաքրքրուին ու պիտի տեսնեն ամէն ինչ այնքան մաքուր, պարզ, որքան բարդ է իրենց հոգեբանութիւնը։
Երրորդ տեսակի անհատներուն՝ տաք շնորհակալութիւններ, որ մեզի հետ ձեռք ձեռքի են։
Քանի որ «Զարշըլը Արթին Աղա»ն մեզ հոս առաջնորդեց, երկու խօսքով յիշենք զայն ներկայացնող գլխաւոր դերակատարները։ Պ. Հ. Թահթաճեան կրցաւ Տիկին Եփիմէի մարմնացումը ըլլալ Օտեանի ըմբռնած ձեւով։ Յաջող էր նաեւ Պ. Մ. Մազոյճեան օրիորդ Ռօզի դերին մէջ։ Պ. Կ. Գասպարեանի մասին չեմ ուզեր աւելորդ բառեր գործածել։ Տեսնողները կարծեցին թէ իրօք «չարշը»ին մէջ մաշած Արթին աղա մըն էր։ Միւս բոլոր դերակատարներն ալ կրցան ցայտեցնել ինքնայատուկ տիպար մը։
Երաժշտական բաժինով բացուեցաւ հանդէսը, եւ նոյնպէս երաժշտականով ալ գոցուեցաւ։ Ալէմշահ եղբայրներ՝ Գուրգէն, Խաչիկ, Կարպիս դաշնակով, սրինգով եւ ջութակով մեզ ճաշակել տուին արեւելեան ոգին մարմնացող երաժշտական գողտրիկ կտորներ։
Հանդէսը փակուեցաւ հայկական խմբերգով։
Գաղութիս ներկայացուցիչները լիսունը չէին անցներ։

ԴԱՌՆԱՑԵԱԼ ՄԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԴԷՄ

Ծանօթ են Ռուսիոյ «անաստուած»ները եւ իրենց ընկերութիւնները։ Այս ընկերութիւնները կազմուեցան 1925ին։
Ծանօթ են նոյնպէս եւ հաւասարապէս այս ընկերութիւններուն կատարած խայտառակութիւնները, ռուս ժողովուրդին մոլեռանդ աստուածապաշտութիւնը։ Այնպէս որ, հակառակ «անաստուած»ներու կատաղի պայքարին, չենք կրնար երաշխաւորել հետեւեալ վիճակագրութիւնը, որ կու տայ բոլշեւիկ աղբիւր մը, ներկայացնելու համար անաստուածներու աճումը Ռուսիոյ մէջ։
1926ին գոյութիւն ունէին 2,421 անաստուածեան խումբեր, որոնք ունէին 87,033 անդամ։ 1927ին՝ 3,121 խումբեր, 138,402 անդամներով, 1928ին՝ 3,980 խումբեր, 123007 անդամներով, 1929 տարուան սկիզբը՝ 8,923 խումբեր, 465,498 անդամներով, 1929 յունիսին՝ 10,000 խումբեր, 700,000 անդամներով, 1930 յունուարին՝ 35,000 խումբեր, 2 միլիոն անդամներով։
Դոնէցի աւազանին մէջ, Արտիմովսկի եկեղեցիին փակման առթիւ, մէկ օրուան մէջ, կ'ըսեն թէ, 10 հազար բանուորներ «անաստուած» ընկերութեան մէջ անդամագրուեցան։ (մէկ օրուան մէջ 10 հազար հոգի արձանագրելը որքան դժուար, լուրը այնքան անհաւատալի)։
Մեծ ուժ կը տրուի նաեւ գիրքի ու թերթի հրատարակութեան… Աստուծոյդէմ «Անաստուած»թերթը կը տպուի 350,000 օրինակ (յիշեցէք, որ անաստուածներուն թիւը կը հասնի 2 միլիոնի, ինչպէս կը պնդեն)։ Այս թերթէն զատ, պարբերաբար լոյս կը տեսնեն «Անաստուած Աշխատաւորը», «Անաստուած գիւղացին» ռուս կեդրոնական քաղաքներու մէջ։ Նոյն գոյնով երկու թերթեր Ուկրայնիոյ մէջ։ Հատ մըն ալ Հայաստանի մէջ։ Եւ թաթար, բաշկիր, բուրիատ, ուզբէկ լեզուներով թերթեր ու գրքոյկներ այս ու այն կողմ։
Միւս կողմէ ոչ-բոլշեւիկ աղբիւրէ կը հաղորդուին հետեւեալ լուրերը.
Այս պայքարին հետ, գործնական իրրեւ քայլ, քանդուած են կարգ մը եկեղեցիներ եւ սպաննուած են եպիսկոպոսներ։
Անլուր տանջանքներու մէջ մեռան 18 եպիսկոպոսներ, որոնց կարգին Բեննեամին եպիսկոպոս (Պետրոգրադ)։ Գէօրմոգէն եպիսկոպոս (Տօբոլսկ) կապուած էր շոգենաւի մը անիւին։ Անդրոնիկ արքեպիսկոպոս (Պէրմ) թաղուեցաւ ողջ ողջ։ Պղատոն եպիսկոպոս (Ռեվալ) սառեցուցին։ Թէոփանէ եպիսկոպոսը (Սոլիկամսկ) նետեցին սառոյցի մը ճեղքին մէջ։ Իգիդոր եպիսկոպոսը ցիցը հանեցին։ Ամբրոսիա եպիսկոպոսը կապեցին ձիու մը պոչին եւ քաշկռտեցին մինչեւ որ մեռաւ։
Այսպէս մեռան նաեւ տասնեակ հազարներով քահանաներ եւ սարկաւագներ, եւ հարիւր հազարներով հաւատացեալներ։
Կրօնական արարողութիւնները արգիլուեցան ծիծաղելիպատրուակներով։ Վանքերը եւ եկեղեցիները օդը հանեցին ուժանակներով։ 1929ին ակումբի վերածուեցան 253 եկեղեցիներ։ Իսկ այս տարի պիտի փակուին աւելի քան հազար եկեղեցի։ 1932ին ոչ մէկ եկեղեցի ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Այսպէս կ'ըսէ հրովարտակը։

ԿՌԻՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Պէյրութի «Ազդակ»ը (19 մարտ) կը պատմէ հետեւեալ դէպքերը որ տեղի ունեցած են վրանաքաղաքին մէջ.
Ասեցիներ Անդր Նահրէն հող գնել կ'որոշեն եւ պաշտօն կու տան մէկ երկու Ասեցիներու՝ սակարկելու համար հողատէրին հետ։ Սակարկողները թէեւ 1500 ոսկիի կը լմնցնեն սակարկութիւնը, բայց կը խնդրեն հողատէրէն որ 2000ի հաշիւ տայ իրենց հայրենակիցներուն։
Բայց երեւան կ'ելլէ խաղը եւ դրամ տուողները ետ կ'առնեն իրենց 300 ոսկին։ Այս պատճառաւ պառակտում մը կը տիրէ իրենց միջեւ եւ կ'որոշեն նոր յանձնախումբ մը ընտրել՝ գլուխ հանելու համար այս ծրագիրը։ Նազար Պալեան անունով Ասեցի մը սակայն, որ նախորդ յանձնախումբի կողմնակիցներէն էր, օղիի ազդեցութեան տակ կը սկսի լեզուագարութեան եւ շուտով վէճ մը կը ծագի իր եւ կարապետ Մոտաքճեանի միջեւ, ժողովուրդը կը հաւաքուի եւ շուտով լուր կու տան մուխթարին։ Այդ միջոցին գաւազանի ուժգին հարուած մը կ'իջնէ Նազարի գլխին եւ գետին կը փռէ զայն, ուրիշ մը՝ Միհրան Քիրիշեան ածելիով ոտքէն կը վիրաւորուի եւ գետին կ'իյնայ։
Ոստիկաններ կուգան եւ բանտ կը տանին Նազարն ու իր եղբայրը՝ Անթիքը, իսկ Միհրան Քիրիշեան հիւանդանոց կը փոխադրուի։
Երկրորդ դէպքը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի առտու, Ամանոս քէմբին մէջ, Հայերու եւ Արաբներու միջեւ։
Քանի մը հայ պատանիներ երբ ֆութպոլ կը խաղային Թադի հրապարակին վրայ, գնդակը կ'երթայ եւ կ'իյնայ իրենց դրացի պէտէվի արաբ ընտանիքներէն մէկուն բակին մէջ.(Ամանոս քէմբի Մասլահ Թաղին մէջ հայախառն կը բնակին 50 60 պէտէվի ընտանիքներ)։ Արաբ կիներ յանկարծ փայտեր կ'առնեն եւ կը յարձակին հայ տղաքներուն վրայ եւ անխնայ կը ծեծեն զանոնք։ Միջամտել ուզող հայ կիներ եւ մարդիկ եւս կ'ենթարկուին արաբ կիներու եւ հետզհետէ բազմացող իրենց ամուսիններու յարձակման։ Հայերը արդէն աշխատանքի գացած էին եւ միայն կիներ ու ծերունիներ կը գտնուէին քէմփին մէջ։ կատղած յարձակողները զէնքով եւ դանակով կը հալածեն Հայերը եւ քառորդ ժամ շարունակ կը քարկոծեն տուները։
Այս կռուի ընթացքին Լուսաբեր Թէրզեան անուն կին մը ոտքէն կը վիրաւորուի, իսկ իր տղան եւ ուրիշ քանի մը տղաներ լաւ մը կը ծեծուին։ Ոստիկաններ հազիւ կը հասնին եւ կը բաժնեն կռուողները։ 20ի մօտ Արաբներ եւ քանի մը Հայեր ձերբակալուած են։
Կռուի միջոցին վիրաւորուած են հինգ Հայեր եւ մէկ Արաբ, որոնց բոլորն ալ փոխադրուած են հիւանդանոց։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

ՑԷՍԻՆ, 30 մարտ.—Ուրբաթ օր Լիոնէն հոս հասաւ կաթողիկոսական պատուիրակ Թորգոմ եպիս. Գուշակեան, ընկերակցութեամբ Պերլինի հոգեւոր հովիւ Գրիգոր վարդապետ Շահլամեանի։ Երեկոյեան ժամը 8ին S. L. S. A.ի գործարանի սրահին մէջ հաւաքուած ժողովուրդին քարոզեց յատկապէս կրօնքի եւ եկեղեցւոյ մասին, յայտնելով նաեւ հետեւեալը. «Հոս ձեր ամէնուն նայուածքէն ես կը կռահեմ թէ՝ դուք բոլորդ ալ եկեղեցի կ'ուզէք եւ լաւ ալ կ'ընէք, ուրեմն ուժ պէտք է տաք եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան, որ կարենայ շինել Ցէսինի եկեղեցին։ Երեկոյեան կողմը եկեղեցւոյ համար գնուած հողին վրայ գացի եւ օրհնեցի, այժմ իմ երեւակայութեանը այնպէս կ'երեւայ թէ՝ արդէն եկեղեցին շինուած է եւ խորանը պատրաստ, ես ալ սանդուխներէն վեր կը բարձրանամ պատարագ մատուցանելու համար»։ Այսպէս ուրեմն սրբազանը ինքզինքը ճարտարապետի դիրքին մէջ դնելով, երեւակայութեամբ արդէն եկեղեցին շինեց եւ աւարտեց։
Քարոզէն վերջը ճամբան հայրենակից մը կը հարցնէ. «Հապա՞ դպրոցը որ ազգութեան համար առաջին տեղը կը գրաւէ, ինչո՞ւ չխօսեցաք անոր կարեւորութեան մասին եւս»։ Թորգոմ եպս. բացէ ի բաց կը յայտարարէ.
— «Ես դպրոցին հակառակ եմ, որովհետեւ ինչ որ ալ ընենք մենք, ֆրանսական դպրոցի հետ չենք կրնար մրցիլ, Եւրոպայի մէջ մեր գոյութեան հիմքը կը կազմէ եկեղեցին»։ Ուրիշ հայրենակցի մը այն հարցումին թէ «փորձ պիտի ընե՞ք Եւրոպայի գաղութը կազմակերպելու», կաթող. պատուիրակը կը պատասխանէ հետեւեալը. «Հիմակուհիմա այդ տեսակ միտք չունիմ»։
Թորգոմ եպիսկոպոսի աչքէն վրիպեցաւ ? իր օրհնած հողէն տասը քայլ անդին Միեւնոյն Հայոց կատարած աշխատանքները, որուն շնորհիւ գաղութը պիտի ունենայ դպրոց, գրադարան, ընթերցարան եւ ի հարկին մատուռ։
Արդարեւ, շատ խելօք սկսաւ…

Վարդ-Պատրիկ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պրազիլիայէն Պ. Գառնիկ Ֆէրմանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր, Մանուկ Ֆէրմանեանի (Հալէպ)։

ԼՈՒԱՐՈՒԹ, ՈՐԴԻ՛Ք ԹՈՎՄԱՍՈՒ

«Խ. Հ.»ը կ'ըսէ (7 մարտ).— «Աշտարակի շրջանէն Բիւրական, Օրգով եւ Ինաքլու գիւղերուն միացեալ բէժէի անդամներուն յանցանքներուն մասին շատ է գրուած։ Ոչ մէկ կարգադրութիւն մինչեւ հիմա։
Ունեւոր գիւղացիներու դէմ բացուած պայքարը հասած է գեղծումի։ Բէժէին անդամները ինչ որ ըրին ունեւոր գիւղացիներուն, նոյնը ըրին նաեւ միջակ գիւղացիներուն։ Ունեւոր գիւղացիներէն բռնագրաւուած են ոչ միայն գիւղատնտեսական գործիքները եւ անասունները, այլ նաեւ մանր մունր իրեղէններ, յետոյ զանոնք բաժնելով իրենց մէջ։»

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

…Երզնկացի Պետրոսը բարձ… …ցաւ դէպի սարը, տղայոց քով, …կ ես, Երզնկացի Ստեփանը, …մակներով գացինք Ախլաթ, …մնացինք 10—15 օր։ Սերո… …հոն պատրաստած էր զանա… …պատճառներով փախստա… …ն եղած մի քանի տղաներ։ …րոբը մեզ ալ առաջարկեց թէ՝ …ցէ՛ք, ձեր զէնքերը բերէք …ուն եւ իմ տրամադրու… …անս տակ մնացէք Ախլաթի …ղերուն մէջ»։
…Երկու ընկերներս Վարդենիս… …Սարգիս անունով տղայի մը …ջնորդութեամբ վերադար… …ք։ Եկանք Վարդենիս Եր… …Բարսեղի քով։ Նա մեզ ը… …, որ Ռուբէնին բանտի մէջ …խոտ հարչարանքի ենթարկե… …սպաններ են, Դաշտի մէջ ալ …ազարկութիւն կայ։ «Ես չեմ …նայ ձեզ Սասուն ղրկել, որովհետեւ եթէ ղրկեմ, ձեր ձերբակալուելուն պատճառ կը դառնամ»։
Նոյն առաւօտ, երբ մենք Վարդենիս եկանք, ընկ Մշեցի Մեսրոպ անուն տղայ մը, որուն կ'ըսէին Արաբ Տարօնացի՝ Ղարս գիւղի մէջ ձերբակալուած էր ոստիկաններէ ձեռքով եւ բանտարկուած սենեակի մը մէջ *)։ Գիշերը այդ տղան պատուհանը կը քանդէ եւ կը փախի եւ ուղղակի կուգայ մեր քով։ Ան ալ խորհուրդ չտուաւ մեզ Սասուն գնալու, եւ երեքս ալ վերադարձանք Ախլաթ, ուր կային՝ Ղափանեան Միսակը, Զառացի Սենեքերիմը, Խութեցի Սաֆօն, Կէլիէկուզանցի Գրգօն, Երզնկացի Ստեփանը, Բուլանըխցի տղայ մը, ես ու Բուլանըխ գաւառի Շէրւանշըխ գիւղացի Կոստան՝ աեռորիստ, որը սպաննած է Մուշ քաղաքի մի դաւաճան տէրտէր, որուն կը կանչէին Շէխօ։ Ախլաթի Մեծք գիւղացի Սրքօն վալադ ընկաւ այս ընկերներուս՝ Բուլանըխ տանելու համար։ Սերոբը տուած էր մի նամակ։ Քօմիներս կը գտնուէր պարտքով վերցրած 20 արծաթ եւ 4 հատ ատրճանակ, գրեթէ անկանոն։

*) Այդ ժամանակները կը սպաննուի Ղարս գիւղի ռէս Միրօն, որը շատ կտրիճ մարդ մ'էր եւ շատ էր մասնակցած Մուսաբէկի Գիւլէին փախցրած խնդրին։ Մի քիւրդ, որ բարեկամաբար կը հետեւի եղեր Միրոյին, խարդախութեամբ հրացանի մէջ փամփուշտ է դրեր եւ Արտօնքի տակ կը զարկէ կը սպաննէ։

ԱՆԴՐ.

*
* *

Գացինք Բուլանըխ Կոփայ վանքը, այնտեղից փոխադրուեցանք Շէյխ. Եաղուբ գիւղը, ուր կը գտնուէր Տուրբախ կեղծանունով Ղարսեցի (Կովկաս) Յարութիւնը։ Նա մեզ առաւ ոտքի ամման, թալթ, վերցրեց մեր վրայի փողերը եւ իւրաքանչիւրիս բաժանեց երկուական արծաթ։ Վերցնելով խնուսցի Խուրշուդ անունով մի վալադ, գացինք Եռնջալու՝ Մուրադ գետի եզերքը։ Ջուրը սաստիկ շատ էր։
Մի օր մնացինք հոն։ Մինչեւ այդ օրը մենք գիշերով կը քալէինք, իսկ հոդ ջուրն անցնելու պատճառով ստիպուեցանք ցերեկով քալել։ Գիւղացիք տիկերով մեր շորերը անցուցին միւս ափը, իսկ մենք ալ գոմէշների պոչերից բռնելով անցանք գետը։ Ճանապարհնիս շարունակեցինք, հասանք Շէրւանշըխի տակը։ Գիւղացիք տրտնջացին մեզ մի օր հոդ պահելու համար, որովհետեւ գիւղի մէջ կը գտնուէին 20 ձիաւոր քիւրդ եւ մի քանի չէրքէզ — նոյնպէս ձիաւոր։
Ճանապարհնիս շարունակեցինք դէպի Խնուս, հասանք Կովանդուկ գիւղը։ Նոյն ատեն իմացանք Պետոյի կռիւը Վանի մէջ։ Էրզրումէն զօրքեր կ'երթային Վան։ Մեր վալադը շատ ճարպիկ էր։ Երեկոյեան դուրս եկանք Կովանդուկէն, կ'երթայինք Ղարա-Բէօփրին։ Ճանապարհին հանդիպեց 300 ձիաւոր։ Հէնց տեսնելուց փախանք, թագնուեցանք խոտերու մէջ։ Մեր վալադը մնաց 20 քայլ առաջ կ'երթար. յանկարծակի զաւլերնուս պատճառաւ՝ նա կանգնեց հրամանատարի առաջ։
Զօրապետը պոռաց.
«Դուք ո՞վ էք»։
Վալադ Խուրշուդին բռնեցին։ Ըսին.
«Ինչո՞ւ քո ընկերները փախան. ո՞ւր կ'երթայիք»։
«Կ'երթայինք բերդ, մանգաղ առնելու»։
«Ցերեկով ինչո՞ւ չէիք երթար, գիշերով կ'երթայիք»։
«Ճանապարհին քրդերից վախենալուս համար գիշերով կ'երթայինք»։
«Դէ՛հ, լաւ, զաւակներս, ոչինչ չկայ, գնացէ՛ք»,— կ'ըսէ զօրքի հրամանատարը եւ ձիաւորները կը հեռանան։
Երբ անոնք հեռացան, վալադնիս սուլելով մեզ հաւաքեց (մենք ալ կը լսէինք անոնց խօսակցութիւնը), ու գացինք Ղարա-Բէօփրին։ Վալադը ղրկեցինք գիւղը, որպէսզի մեզ տեղ պատրաստի եւ իմանայ գիւղի դրութիւնը՝ թէ զօրք, քիւրդ կա՞յ։ Մեր վալադը գնաց գիւղ, բայց ճանապարհին իրեն ծանօթ Քիւրդերը բռներ են եւ քիւրդերէն խաղ կանչել տուեր, որովհետեւ յայտնի էր որպէս քրդերէն լաւ խաղ կանչող։
Մենք գիւղէն դուրս կը սպասէինք մարագների մէջ։ Սպասեցինք 2ուկէս ժամ, ոչ ոք եկաւ։ Լուսը բացուելուն մօտ էր։ Աշխատելով մարագի դուռը հանեցինք, ներս լցուեցինք։ Բոլորս սաստիկ յոգնած էինք։ Տղերքը պառկեցան քնեցին, իսկ ես արթուն մնացի, պահապան եղայ։
Արեւը բաւականին բարձրացած էր։ Նկատեցի որ, մի կին եկաւ դրան առաջ կողով մը շալկած, բանալին մտցուց ներս, դուռը բացաւ։ Ես դրան յետեւ թագնուեր էի, իսկ տղերքը պառկած էին դրան ճիշդ դիմացը։ Երբ կինը ներս մտաւ, տղայոցը տեսաւ, վախեցաւ, ուզեց փախչել։

(Շար.)

⁂ Կիրակի օր Լոնտոնի Ս. Սոփիա յունական եկեղեցիին մէջ ալ գոհաբանական աղօթք կատարուեցաւ։ Ապրիլ 5ին Անգլիոյ հելլէն գաղութը հացկերոյթ մը պիտի տայ։

Գերմանիա եւ Ռուսիա

Մոսկուայէն կը հաղորդեն.— Մարտի վերջը աւարտեցաւ գերման եւ խորհրդային քիմիական ճարտարարուեստներու գործակցութեան համաձայնագիրը։ Զրոյց կը շրջի թէ այս դաշինքը չպիտի նորոգուի։ Գերման քիմիական ճարտարարուեստի ներկայացուցիչը մեկնեցաւ արդէն Մոսկուայէն։

Նոր ձախաձ մըն ալ

Ինչպէս կը յիշուի, խորհրդային կառավարութիւնը վերջերս արգիլած էր բժիշկներուն մասնաւոր յաճախորդներ ունենալ։

Նոր հրամանագրով մը կալինին զգալիօրէն մեղմացուցած է այս արգելքը։ Մոսկուայի բժշկական մէկ հաւաքոյթին մէջ կալինին ըսած է թէ «այս կէտին վրայ մեծ սխալ մը գործուեցաւ»։ Այսուհետեւ բժիշկները պիտի կրնան ազատօրէն գործել, ինչպէս անցեալին մէջ։

Պաղեստին եւ Անգլիա

Պաղեստինի անգլիական պատուիրակութեան տեղեկագիրը հրատարակութեան տրուեցաւ առջի օր։ Տեղեկագիրը Պաղեստինի Հրեաներէն աւելի Արաբներուն իրաւունք կուտայ։

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ զինուորական միջոցներձեռք առնուած են կարգը պահպանելու համար։ Մեծ թիւով օդանաւեր եւ ոստիկանական ջոկատներ պատրաստ կը սպասեն՝ միջամտելու համար, եթէ ո եւ է միջադէպ պատահի Նէպի Մուսայի (Մովսէս մարգարէ) ի պատիւ կատարուելիք արարողութեան մը ընթացքին։

Բնակիչներուն արգիլուած է զէնք կրել. անսաստողները պիտի բանտարկուին։ Այս հրամանը ի զօրու է մինչեւ մէկ ամիս։

Նէպի Մուսայի տօներուն, որ կը զուգադիպի Զատկի եւ Պասեքի տօնական օրերուն, հազարաւոր իսլամներ Երուսաղէմ կ'այցելեն ուխտի երթալու համար Երիքովի մօտ Մովսէսի կարծեցեալ գերեզմանին։

Երուսաղէմի փոխ քաղաքապետ մը ընտրելու առթիւ կռիւ ծագեցաւ Արաբներուն եւ Հրեաներուն միջեւ։

⁂ «Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ թէ կառավարութիւնը արգիլեց իսլամներու երաժշտական մէկ արարողութիւնը Լացի Պատին առջեւ։ Անցեալ տարիներուն այս արարողութեան առթիւ կռիւ ծագած էր Հրեաներուն հետ։

⁂ Պաղեստինեան պատուիրակութիւնը կիրակի իրիկուն Լոնտոն հասաւ։ Նախագահն է Քեազիմ փաշա էլ Հիւսէյնի, որուն կ'ընկերանան Երուսաղէմի մեծ միւֆթին եւ քաղաքապետը։ Այս պատուիրակութիւնը տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Լորտ Փէսֆիլտի հետ՝ Պաղեստինի խռովութիւնները քննող պատուիրակութեան տեղեկագրին մասին։

Բոլշեւիկները Գերմանիոյ մէջ

Պերլինի ոստիկանութիւնը խուժեց «Եւրոպայի գիւղացի-հողագործներու համաժողով»էն ներս եւ բոլոր պատուիրակներուն անցագրերը պահանջեց՝ ստացագրի մը փոխարէն։ 26 պատգամաւորներ բնաւ անցագիր չունէին։ Ասոնք ձերբակալուեցան եւ Գերմանիայէն դուրս պիտի հանուին առանց սպասելու համաժողովի աւարտելուն։

Այս համաժողովը կարմիր գոյն ունի եւ գումարուած էր քննելու համար «կուլակութեան եւ ֆաշիսմի չարիքները գիւղերու մէջ»։ 30 պատգամաւորներ եկած էին 17 երկիրներէ։ Ձերբակալուածներէն 17ը Լեհ է, 4ը Չեխ, 2ը Ռուս, 1ը Իտալացի, 1ը Եուկոսլաւ եւ մէկը Լիթուանիացի։ Պատգամաւորներ եկած էին նաեւ Անգլիայէն եւ Իրլանտայէն։ Վերջերս Իրլանտայի գիւղական շրջաններուն մէջ յարմար գետին պատրաստուած է համայնավար շարժումներու։

⁂ Այս համաժողովը ո եւ է կապ չունի «Կանաչ Միջազգային»ին հետ, որուն կեդրոնն է Փրակա։

Տէթէրտինկ կ'այցելէ վարչապետին

Քարիւղի թագաւոր Սըր Հէնրի Տէթէրտինկ առջի առաւօտ ժամը 10.45ին Լոնտոնէն Փարիզ հասաւ մասնաւոր օդանաւով եւ անմիջապէս ընդունուեցաւ վարչապետ Թարտիէօի կողմէ։

Տեղական թերթերը զանազան մեկնութիւններ կուտան այս այցելութեան։ Տիրապետող կարծիքն այն է որ անգլիացի միլիոնատէրը խօսած է զօրավար Կուտեպովի առեւանգման եւ Ֆրանսայի ու Ռուսիոյ յարաբերութեանց մասին։

Անգլիական թերթերը տարբեր մեկնութիւններ կուտան։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կ'ըսէ թէ Տէթէրտինկ խօսած է քարիւղի ներածումներուն օրինագիծին մասին, որ ներկայիս խորհրդարանին առջեւ է։ «Մորնինկ Փոստ»ի համաձայն խնդրոյ առարկայ դարձած են Մուսուլի քարիւղները եւ «Ռոյըլ Տըչ»ի եւ ֆրանսական քարիւղի ընկերութեան յարաբերութիւնները։

Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը

Կարգ մը թերթեր յատկանշական կը գտնեն այն երեւոյթը թէ՛ Մոսկուայի ֆրանսական դեսպան Ժան Հէրպէթ ժամանակէ մը ի վեր Փարիզ կը գտնուի եւ շատ փութկոտութիւն ցոյց չի տար Մոսկուա վերադառնալու։

Բոլոր այս նշանները կը մեկնուին իբրեւ նախապատրաստութիւն՝ խորհրդային միութեան հետ յարաբերութեանց խզման։

Զօր. Կուտեպովի շուրջ

Կատարուած նոր քննութիւնները հետզհետէ կը հաստատեն այն տեսակէտը թէ զօրավար Կուտեպով Չեկայի գործակալներուն կողմէ առեւանգուելէ վերջ, բոլշեւիկեան նաւ մը դրուած է Նորմանտական եզերքէն։ Տեղեկատու Դիւանի պետ Փէրիէ կիրակի օր տեղւոյն վրայ երթալով քննութիւն կատարեց։ Ուրիշ վկայ մը եւս կը պատմէ թէ ներկայ եղած է զօրավարին նաւ փոխադրուելուն։ Պ. Փէրիէ անգամ մըն ալ վկաներուն հետ միասին պիտի երթայ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու ամէն բան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Արծրունի։ Նիւթ՝ Մեծամասնականներու հողային ներկայ քաղաքականութիւնը։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ո. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ

27 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը
ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

⁂

Զ. Ե. Ո. Միութեան մասնաճիւղերուն նախաձեռնութեամբ կը տօնուի նաեւ գաւառներուն մէջ այս ազգային սուգը, որուն տասնըհինգամեակն է այս տարի։

Զ. Ե. Ո. Մ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ 19 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan, Մուտք 5 ֆրանք։
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Սկաուտներու ծնողքներու կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Victor Hugoի սրահներուն մէջ
Հովանաւորութեամբ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆի
Եւրոպական պարեր — Գեղարուեստական բաժին
Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանի վերնայարկը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ Ա. ընթացիկ հարցեր, Բ. Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ համայնավարութիւն, Ներածութիւն, ընկ. Լ. Մօզեանի կողմէ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆի Վրէժ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Հայաստանի արդի վարչաձեւը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Զ.Ե.Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան Վահագն կարգապահական խումբը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին նոյն վայրը։

ՍԹԱՆՈԶԻ Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Café Marbot, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Նալչաճեան։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԺՈՂՈՎՐԴ. դասախօսութիւն, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահներուն մէջ։ Կը խօսին Տօքթ. Քօլօլեան եւ Փրոֆ. Աղաջանեանց։ Մուտքը ազատ է։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

⁂ Անիէռ-Պուաքոլոնպի հանգանակիչ յանձնախումբս շնորհակալութիւն կը յայտնէ շրջանիս եւ Արժանթէօյի հայ հասարակութեան որ Անատոլուէն քշուած դժբախտ գաղթականներու կարօտութեան ձայնը լսելով «Յառաջ»ի միջոցաւ, իր համեստ բաժինը բերաւ բացուած հանգանակութեան Ա. 652+Բ. 639.50 Գ. + 583.50 + եւ Դ. 125 = 2000 ֆր. ուղարկելով «Յառաջ»ին իր նպատակին հասնելու։ Կ'արժէ յիշել թէ ամբողջ գաղութը հարուստ թէ աղքատ, կուսակցական թէ անկուսակցական մասնակից եղան իրենց կարողութեան չափով բացի քանի մը թափթփուքներէ։

Ի դիմաց յանձնախումբի Յակոբ Վէզիրեան։ Վերջէն 125 ֆր. տուած են 100 ֆր. Վահէ Մարաշլեան, 25 Գ. Պահապանեան

Թաւրիզի վասպուրականցիներու ցանկը.— Հ. Սաֆօեան, Վ. Յովսէփեան 50ական, Խ. Կոտիկեան, Հ. Այվազեան 20ական, Ա. Աթաբէկեան, Գ. Դերձակեան, Գ. Գասպարեան, Հ. Բազիկեան, Մ. Այվազեան, Մ. Ամիրեան, Ն. Սարգիսեան, Ս. Աղազատեան, Ք. Օհաննէսեան 10ական, Վ. Յապաղեան 6, Կ. Տէր Մկրտիչեան, Գ. Գալչեան, Մ. Թորոմանեան 5ական, Ե. Սրվանձտեան 4, Ա. Ջաղացպանեան 2 դրամ։ Գումար 257 դրամ։ Չէքով՝ 466 ֆր. 65 սանթիմ։ (Տես «Յառաջ» 26 փետր.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս Թրքական թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ։ Կը բնակէր Եէնի Մահալէ։ Իմացնել Պ. Գէորգ Թարաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France։

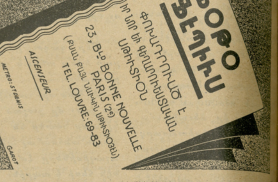
— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ։ Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան)։ Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable boîte postale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Գրիգոր Թիւլպէնտճեան (29 տարեկան), հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Նազիկ։ Իմացուած է որ ներկայիս Փարիզի շրջակաները Champagne գիւղը բժշկի մը քովինքնաշարժիվարիչ է։ Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ Տիկ. Elisabeth Biodjékianի, Quartier Foutlozier, Valence, (Drôme).

Կ'ուզուի ափրանթի մը կարուհիի քով աշխատելու համար։ Ներկայանալիր ծնողքին հետ, Տիկ. K. Vartanianի, 12 Rue St. Sulpice, Փարիզ։

Գործ կը փնտռէ Ֆրանսերէնի հմուտ հայ պատուաւոր երիտասարդ մը վաճառատան կամ գրասենեակի մէջ։ Դիմել՝ F. Ch. 18 Villa des Roses, Bois Colombes (Seine).

Ծախու է խիստ նպաստաւոր պայմաններով 65 քառակուսի մեթր տարածութեամբ արհեստանոց մը 3 վայրկեան Porte de Pantinէն Ջուր, կազ, ելեկտ.։ Յարմար ամէն գործի։ Վարձք տարին 2000 ֆր., պայլ 8 տարի։ Դիմել՝ Հ. Աբելեանի 226 Rue Lafayette, Paris, Tél. Nord 89-06 կամ 95—79։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD[...]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHA[N]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ԱՊՐԻԼ 1930
3 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1228

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈՒՆՁՔԸ ԱՌԱՏ Է, "ՄԻ ԲԻՉ ՓՈՂ,,

Ուրեմն, թէ կաթոլիկ եւ թէ բողոքական միսիոնարներուն, այլ մանաւանդ կղերական բարձր պաշտօնատարներուն, իշխանաւորներուն համար պատրաստ աւար մըն է Սուրիոյ գաղութը: «Առատ հունձք մը», ինչպէս կը կոչէ Հալէպի հռոմէական առաջնորդը, կորտիկեան գերապայծառ:

Բայց լաւ է խնդիրը ներկայացնել իր իսկ բերնով: Այդպէս ըրինք. երէկ.զայն արծարծող յօդուածի մը առթիւ:

Կորտիկեան գերապայծառ 1929 Սեպտ. 20 թուակիր նամակով մը, ուղղուած Արեւելեան Գործերու Վերատեսուչ գերապայծառ Լամիէի, հռոմէական բարձր շրջանակներուն ուշադրութեան կը յանձնէ Սուրիոյ գաղութը: Եպիսկոպոսը ամէն բանէ առաջ կը նկարագրէ երկրին տնտեսական վիճակը, մասնաւորապէս Հալէպի տագնապը, իբրեւ հետեւանք Սուրիոյ անջատման, Թրքական հրոսախումբերու արշաւներուն, սուրիական ապրանքներու դէմ հռչակուած պօյքօթին եւն.: Այս տագնապէն աւելի ազդուած են, կ'ըսէ, Հայերը, որոնք գլխաւորաբար Անատոլուի եւ Սուրիոյ միջեւ ապրանքի փոխադրութեամբ եւ յանձնակատարութեամբ կը զբաղին:

Այս՝ հին գաղութն է: Գերապայծառը անոնց վրայ կ'աւելցնէ նոր գաղթականութիւնը, իբր 80,000 հոգի, «այրիներէ և որբերէ բաղկացեալ ընտանիքներ՝ ցնցոտիներով ծածկուած, յուսահատ եւ սովալլուկ, բռնի վտարուած իրենց քաղաքներէն կամ գիւղերէն»:

«Այս փախստականներէն 30,000 հոգի կ'ապրին Հալէպի շրջակաները, փայտաշէն տնակներու մէջ, իրենց չպատկանող հողերու վրայ, եւ ստիպուած են հորեր փորել ջուր ստանալու համար: Քառասուն հազար մըն ալ՝ ցիրուցան ասդին անդին, խեղճուկ կեանք մը կը քաշքշէ, առժամեայ կայաններու մէջ, Արաբներու մէջտեղ եւ քիչ մը առուտուր ընելով, իբրեւ ապրուստի միջոց»:

Քրիստոնէական ողորմածութի՞ւնն է որ գրել կուտայ այս կարճ այլ սրտառուչ տողերը: Մարդասիրական զգացումներէ՞ կը բխի այս հոգածութիւնը:

Ի՞նչ միամտութիւն: Գերապայծառը, իբրեւ նուրբ հոգեբան և գործնական միտք, անմիջապէս կ'անցնի նիւթին.

— «Եւ ասոնք ոչ մատուռ ունին, ոչ քահանայ. ուրիշ բան չեն գիտեր իրենց կրօնքի մասին, բայց միայն այն թէ քրիստոնեայ են, իսկ իբրեւ աղօթք գիտեն միայն «Հայր մեր»ը: Եւ սակայն, ի՜նչ հարաւ Աստուածը ճանչնալու եւ զայն սիրելու: Ի՜նչ եռանդով կը փարին բոլոր դուռները, քահանայ մը ունենալու համար: Դիւրին է ամէն կերպով պատրաստուած որս մըն է այս բողոքականներուն համար: Այս վերջինները հովիւներ կը ձեռնադրեն այս ժողովուրդին մէջ. լիաբուռն կը վճարեն անոնց, իբրեւ միակ պաշտօն տալով քարոզել եւ դարձի բերել իրենց հայրենակիցները: Մատուռներ կը շինեն, դպրոցներ կը բանան, օգնութեան ընկերութիւններ կը հաստատեն, ձրի հանդէսներ կը հրատարակեն եւն.: Այս առատ հունձքին դիմաց. մենք կաթոլիկներս, ձոխիրի վրայ նստեր ենք»:

Թուելով հռոմէական միսիոնարութեանց եւ հաստատութեանց կրած վնասները՝ Քիլիսի, Այնթապի, Պէյլանի, Տէր Զօրի մէջ, Թրքական բռնագրաւումները եւ ուրիշ կորուստներ՝ պատերազմի եւ զինադադարի ընթացքին, գերապայծառը կուլայ նոյն իսկ իր վիճակին վրայ.— «Քահանաներս իբրեւ ապրուստ ունին միայն պատահական վտիտ եկամուտ մը եւ ես ինքս, խնայողութեան համար, միեւնոյն սենեակին մէջ կ'աշխատիմ, կը քնանամ եւ ընդունելութիւն կը կատարեմ»:

Դեռ ուրիշ կարգ մը տեղեկութիւններ ալ: Իսկ այս բոլորի միտ բանի՞ն»:

— «Ջայն իսկ չպիտի հանէի, եթէ չըլլար իմ ծայրագոյն աղքատութիւնս հոգիներու մեծ թշուառութեան հանդէպ: Գիւղեր կը լինուին եւ գաղթականներ կը տեղաւորուին Հալէպէն հարիւրաւոր քիլոմեթր հեռու. քահանաներ կ'ուզեն ինծմէ՝ Հասիչէի, Րաքքայի, Սրապլուսի, Գամըշլըի համար... ճէպէլը Մուսայի գիւղերէն— ինչպէս Հապիպլի— ինծի կը կրկնեն թէ կաթոլիկութեան պիտի դառնան, եթէ իրենց տրամադրութեան տակ դնեմ քահանայ մը եւ պզտիկ դպրոց մը բանամ: Տարիներէ ի վեր, մենք չլսելու կը զարնենք եւ բողոքականներն ու հերձուածողները կը վազեն հոն ուր անտէր են մեզ, եւ կ'ընեն այն ինչ որ չենք կրնար ընել մենք»: (Էջ 344—346):

Գրեթէ ամբողջովին թարգմանած եղանք քաջարթո՛ւն գերապայծառին նամակը, եւ քիչ տեղ կը մնայ մեր երկու խօսքին համար:

Բայց, այս մէջբերումներէն յետոյ, աւելորդ չե՞ն խորհրդածութիւնները:

Մենք ուզեցինք պարզել ուրիշներուն թափած աշխատանքն և նենգ մրցակցութիւնը, մեր բունաւեր, հալածական եւ դառնացած գաղթականութեան գլխուն վերեւ, անոր ծոցին մէջ: Ուզեցինք բանալ ապազգայնացման, պառակտումի, մարդորսութեան ընդարձակ ծրագրի մը մէկ երեսը, քաղելով բուն իրենց աղբիւրէն:

Օգուտ կ'ունենա՞ն այս տեղեկութիւնները: Կ'արթննա՞ն ննջեցողները:

Գոնէ դուք, ընկերներ և ամէն կարգի սրտցաւ քաղաքացիներ, — առանց դաւանանքի խտրութեան — կը հետեւի՞ք չարիքին:

Ո՞վ պիտի ըլլայ առաջին անմեղը, եթէ դաւադիրները յաջողին կազմալուծել, քառասուն ճիւղի բաժնել Սուրիոյ և Լիբանանի 80,000 կամ 120,000 գաղթականութիւնը, իբրեւ «ՊԱՏՐԱՍՏ ԱՒԱՐ», իբրեւ «ԱՌԱՏ ՀՈՒՆՁՔ»...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԷՆԷՆ ԱՌԱՋ ԼԵԶՈՒՆ

«Յուսաբեր» խմբագրականի մը մէջ պարզելով լեզուին դերը ազգերու ինքնուրոյն գոյութեան համար, կը շեշտէ (22 մարտ).

— «Կարելի է *օտարախօս* հարեւանի մը հետ նոյն կրօնքը դաւանիլ, նոյն երգը երգել, նոյն նուագն ու պարը ունենալ, միեւնոյն բարքերն ու սովորոյթները պահել ու միաժամանակ խորթ մնալ անոր (լեզուի *խորթութեանը* պատճառով). ինչպէս եւ ընդհակառակն. կարելի է *հայախօս* հարեւանի մը հետ այդ ամէնը տարբերօրէն երգել, դաւանիլ, հագնիլ, պարել ու նուագել, բայց եւ միաժամանակ հարազատ մնալ անոր (լեզուի *հարազատութեան* պատճառով):

Եւ այսպէս անոր համար, որ ժողովուրդները ի վերջոյ կը փոխեն ազգային իրենց բոլոր «նուիրական սրբութիւնները»,— բարքեր, հաստատութիւններ, գեղարուեստական արժէքներ, կրօնք, մինչեւ իսկ հայրենիք (կիլիկիամեր պատմութեան մէջ) բայց լեզուն— երբեք: Ցեղային ամէնէն խորարմատ ու ամէնէն հաստաբուն կաղնին, որուն վրայ ժողովուրդ մը իր ազգային ինքնատպութիւնը կը պահէ: Ազգ մը առաւելապէս իր լեզուովն է ազգ: Կը յարատեւէ՞ լեզուն,— ուրեմն կը յարատեւէ նաեւ ազգը: Այս բանաձեւումով թող այն տպաւորութիւնը չստացուի, թէ մենք կ'ուրանանք արժէքը ազգային միւս ազդակներուն: Բնաւ եւ երբեք: Սակայն կ'ընդունինք, որ այդ ազդակներուն մէջ ամէնէն *ինքնատիպն* ու *ազգադրոշմը*, ամէնէն *ընդհանրացածը*, ամէնէն *մշտանորոգն* ու միաժամանակ *անփոփոխը*, ամէնէն *տեւականն* ու *մնայունը*, *միաձուլողն* ու *բաժնողը*, *նրբինը*, *շքեղն* ու *զօրաւորը*— լեզուն է: Ու որքան ազգութիւնը իր բովանդակութեամբ նրբանայ ու գաղափարականանայ իբրեւ ըմբռնում եւ իբրեւ երեւոյթ, այնքան աւելի պիտի մեծնայ լեզուի դերը անոր կեանքին մէջ:

Թերեւս ոչ ոք ի վիճակի է աւելի ճշտօրէն ըմբռնելու լեզուի դերը ազգի մը պահպանումին մէջ, որքան մենք: Եթէ արտակարգօրէն դաժան պայմաններու մէջ այսքան դար իբրեւ ազգ կարողացանք ապրիլ, ապրեցանք առաւելապէս մեր լեզուին շնորհիւ: Ուր լեզուն տուինք (Հնդկաստան, Լեհաստան, Թրասիլվանիա, Սերպիա, եւայլն), հոն վրայ տուինք նաեւ մեր ազգութիւնը:»

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց տեղւոյն հրեայ Ուսանողական Միութեան կեդրոնին մէջ եւ ձերբակալեց երկու ուսանողներ, որոնք յարաբերութեան մէջ էին համայնավարներուն հետ:

ՎՈԼՈՑԻ շրջանին մէջ (Յունաստան) երկրաշարժի հինգ զօրաւոր ցնցումներ տեղի ունեցան: Քանի մը տուներ փլան եւ ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ: Մէկ տղայ վիրաւորուեցաւ փլատակներուն մէջ մնալով: Նիւթական կորուստը մեծ է:

ԹՈՒՐՔ ազգային կեանքէ թատերախաղի մը պատրաստութեան համար 2000 ոսկի պարգեւով մրցում մը բացուած է թիւրք Օճաղըին կողմէ: Պայմանաժամ տրուած է վեց ամիս:

ԱԹԷՆՔԻ խորհրդարանը վաւերացուց Լահէյի համաձայնագիրները՝ արեւելեան դարմանումներու խնդրին մասին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Հունգարիա

Էնկիւրիէն Փեշթա դառնալէ ետք, Հունգարիոյ արտաքին Նախարար Վալքօ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Հունգարական Գործակալութեան ներկայացուցչին, շեշտելով այն տաք ընդունելութիւնը որուն առարկայ դարձաւ Թուրքիոյ մէջ:

Նախարարը ըսաւ թէ հունգարեւթուրք ժամանակաւոր առեւտրական դաշնագրին տեղ մօտ օրէն պիտի կնքուի վերջնական առեւտրական դաշնագիր մը, որուն համար բանակցութիւններ պիտի սկսին յառաջիկայ շաբթու: Այս նոր դաշնագրին համաձայն, Հունգարիա ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի պայմանն ստանալէ զատ, ածուխի համար մասնաւոր դիւրութիւններ ձեռք պիտի բերէ: Թուրք կառավարութիւնը մասնաւորապէս կը հետաքրքրուի երկրագործութեամբ եւ Հունգարիայէն պիտի գնէ երկրագործական ու ելեկտրական մեքենաներ: Ասկէ զատ ձիեր պիտի գնէ Թուրք բանակին համար: Փոխարէն, Հունգարիա իրաւունք պիտի ունենայ աւելցնելու Թրքական ծխախոտի իր ներածումները:

Վալքօ մաղթեց որ երկու երկիրները համակրական եւ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակեն քաղաքական, տնտեսական եւ մտաւորական գետնի վրայ:

Վերջացնելով, Նախարարը ըսաւ.

«Պէտք չէ երբեք ուշադրութենէ վրիպեցնել, որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը ցարդ առաջին գծի վրայ կը դնէր սահմանագլուխներու պաշտպանութիւնը, մինչդեռ այսուհետեւ պիտի շահագրգռուի նաեւ արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի ընդհանուր խնդիրներով»:

Պուլկարիոյ տնտեսական տագնապը

Ֆիլիպէի մէջ առեւտրականներն ու գործարանատէրերը հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը ունեցան՝ բողոքելու համար Ազգային Դրամատան կողմէ վարկերու սահմանափակումին դէմ: Բուլէարկուեցան բանաձեւեր՝ հրաւիրելով կառավարութիւնը որ արդիւնաւոր միջոցներ ձեռք առնէ՝ վերջ տալու համար երկրին մէջ տիրող տնտեսական տագնապին.

Այս առթիւ փակուեցաւ քաղաքի խանութներուն մեծ մասը: Այս ցոյցերուն մասին խօսելով, Ցանքոֆի թերթը՝ «Լոյչ» կը գրէ. «Քանիցս շեշտեցինք թէ անհրաժեշտ է որոշ միջոցներ ձեռք առնել՝ պաշտպանելու եւ փրկելու համար մեր վտանգուած ազգային տնտեսութիւնը: Այս միջոցները պէտք է ձեռք առնուին անյապաղ»:

Մակեդոնացիներու ձերբակալումը

Սոֆիայէն կը հաղորդեն թէ արեւմտեան նահանգներուն մէջ մակեդոնացիներու եւ գաղթականներու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Ձերբակալուած եւ արգելափակուած անձերու թիւը այնքան մեծ է որ բանտերը լեցուն են եւ որոշ թիւով բանտարկեալներ վար դրուած են Օթէլ տը Ռոմի մէջ:

Վերջին եղեռնափորձերուն առթիւ կատարուած քննութեանց արդիւնքը գաղտնի կը պահուի:

Կարմիր հեծելազօրը

Զօրավար Բուտեննի, անդամ Զինուորական Յեղափոխական Խորհուրդին, Մոսկուայի համայնավար Ակադեմիայի մէջ դասախօսութիւն մը տալով յայտնեց թէ ծրագրած է կարմիր հեծելազօրքը օգտագործել լայն չափով, ո՛չ միայն միջազգային պատերազմներու, այլեւ արտասահմանի քաղաքացիական կռիւներուն մէջ, ուր հեծելազօրքի ջոկատները շատ օգտակար պիտի ըլլան: Հաւաքական տնտեսութեան կազմակերպութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ, կարմիր հեծելազօրքը պէտք է դնէ այնպիսի դիրքի մը մէջ, որ կարենայ անկախ մասնակցութիւն մը ունենալ «միջազգային» քաղաքացիական կռիւին մէջ, որ անխուսափելի է: Այդ պատերազմը շատ տարբեր պիտի ըլլայ աշխարհակալական պատերազմներէ, հետեւաբար մեծ սխալ մըն է հեծելազօրքը նկատել անպէտ՝ միջազգային պրոլետարական յեղափոխութեան համար:

Ձերբակալուած լրտեսներ

Գրած էինք թէ Թուրք ոստիկանութիւնը ձերբակալած է չորս լրտեսներ: Այս մասին Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան.—

Ոստիկանութիւնը լրտեսական կարեւոր կազմակերպութիւն մը երեւան հանած եւ անդամներէն չորսը ձերբակալած է: Ասոնցմէ երկուքը Տիմօ եւ Իվան անուն երկու պուլկար պահեստի սպաներ, միւս երկուքն ալ Օսման եւ Մուսթաֆա անուն երկու Թուրքեր են:

Այս չորս անձերը արգիլուած գօտիները երթալով այն տեղերու զինուորական ոյժին և կազմակերպութեան յատակագիծները ձեռք անցնելու աշխատած են: Լրտեսները, որ օտար պետութեան մը հաշւոյն կը գործէին, հարցաքննիչ դատաւոր Սալիհ պէյի կողմէ կը հարցաքննուէին: Զորսն ալ խոստովանած են իրենց յանցանքը, որովհետեւ այն տեսակ փաստաթուղթեր գտնուած են իրենց վրայէն որ ոչ մէկ կասկած կը թողուն:

Լրտեսական կազմակերպութեան պետը Իվանն է որ լրտե-

(Ուրիշու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 49

Խոսրով Ղուկասեան Մազական (Մարոք)	100.—
48րդ ցանկին գումարը	71,771.50
Ընդհ. գումար	71,871.50

*
* *

ԽՄԲ.— Այս գումարէն մինչեւ Մարտ 21 Կեդր. Յանձնախումբին յանձնած էինք **54,000 ՖՐԱՆՔ:**

Երէկ յանձնեցինք **17,000**

Եւս: Ընդհ. գումար **71,000:**

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ճամբորդէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պոլսոյ մէջ գաղտնի ոստիկաններուն թիւն է 8000 հոգի, որոնք շան պէս կը լրտեսեն ժողովուրդը:

Ինչպէս Թուրքիոյ զանազան մասերուն մէջ, Պոլսոյ մէջ ալ առուտուրը կանգ առած է եւ սնանկութիւնները իրարու կը յաջորդեն: Եւրոպան Թուրք վաճառականին վարկ չի բանար:

Երկրին զանազան մասերուն մէջ կը տիրէ խեղճութիւն եւ դժգոհութիւն կառավարութեան դէմ: Ուրֆայի մէջ 150քայլիվրայ մօտերս կանգնած են ոստիկանական պահականոցներ, որոնց մէջ տասը զինուոր կը հսկէ գիշեր ցորեկ: 500 ձիաւոր գիշերը ամբողջ քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ կը պահեն: 21 տեսակ պետական տուրքեր կը գանձուին.

Մ. Քէմալի ճամբորդութեան համար շարժման մէջ դրուած է ամբողջ բանակ մը:

*** Տիգրանակերտի մէջ կ'ապրին 120 տունի չափ Հայեր, մէկ մասը շրջակայ վայրերէն, խեղճ ու աղքատ:

*** Ուրֆայի մէջ հաւաքած են շրջակայ վայրերու հայկական բեկորները, որոնք ամէն իրիկուն պէտք է ներկայանան ոստիկանատուն: Արգիլուած է քաղաքէն դուրս ելլել:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Սասունի քիւրտերը դարձեալ գլուխ վերցուցած են 700 զինեալ ուժերով: Քրտական նոր ապստամբութիւնը կ'երկարի մինչեւ Արարատի ստորոտը:

Քիւրտերու անյաջողութիւնը, իրազեկները կը վերագրեն իրենց անկազմակերպութեան, իրար մատնելու եւ ամբաստանելու մոլութեան:

Այսուհանդերձ քիւրտերը հետզհետէ կ'արթննան: Յաճախ կարեւոր գերիներ կը բռնեն, բայց կարդալ-գրել չգիտնալով, չեն ճանչնար եւ կողոպտելէ յետոյ կ'արձակեն: Անցած տարի այդպէս ազատեցաւ Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպր. Թալի պէյ, իր թղթածրարներով:

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, Միացեալ Նահանգներուն մէջ 123 միլիոն բնակչութեան վրայ անգործ են 4—6 միլիոն գործաւորներ, առանց հաշուելու այն մէկ միլիոն պաշտօնեաները, որոնք կը կոչուին «ճերմակ օձիքով աշխատաւորներ»: Այս վերջիններուն համար պրոպագանդի պայքար մը սկսած է Նիւ Եորքի մէջ: Նախագահ Հուվըր վաւերացուց Քիյս Էլիոթ Օրինագիծը, որ 230 միլիոն տոլարի ծախք մը կը նախատեսէ հանրային շինութեանց համար: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կը յուսան թէ այս աշխատութիւններուն շնորհիւ գործազրկութեան տագնապին առաջքը պիտի առնուի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԴԷՊԻ ԱՅԼԱՍԵՐՈՒՄ ԵՒ ՁՂՁՈՒՄ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 12 ՄԱՐՏ. — Դժուար թէ որ եւ է հայ գաղութ իր ներքին կազմակերպչական երեւոյթներով ներկայացնէ այնքան տխուր պատկեր մը, որքան Պուէնոս-Այրէսի հայ գաղութը։

Այն պահուն երբ ուրիշ ազգային փոքրամասնութիւններ, դրդուած ազգային գիտակցութենէն, բոլորը ի մի կուգան մէկ հատիկ ազգային կեդրոնական մարմին մը կազմելու, միայն մէկ խողովակի միջոցաւ վարելու իրենց մշակոյթի գործերը, մեր փոքրաթիւ հայութիւնը բաժնուած է 40 — 45 գոյնի, ձեւի, կազմակերպութիւններու, միութիւններու, Կրթասիրացներու, ընկերութիւններու եւն.։

Շուրջ 240,000 Հրեաները ունենալով միայն մէկ ազգային մարմին մը, այսօր կրցած են չափազանց նախանձելի վիճակ մը ստեղծել, որու շնորհիւ տեղիս բոլոր Հրեաներն ալ անխտիր, նպաստաւոր նիւթական պայմաններու մէջ կը գտնուին։ Շնորհիւ իրենց ստեղծած ազգային դպրոցական ցանցին, հրեայ մանուկը այսօր աւելի քան երբեք ամուր կերպով կրնայ սորվիլ մայրենի լեզուն, ազգային պատմութիւն եւն.։ Չէ մոռցուած եւ երիտասարդութիւնը, որու համար ստեղծեր են մասնաւոր գրական ակումբներ, մշակութային ընկերութիւններ, հաճոյքի, մարզանքի բոլոր յարմարութիւնները։

Ուրեմն, այսքան բազմաթիւ հրեայ գաղութը կրցած է ստեղծել իրեն համար այն ինչ որ անհրաժեշտ է ազգային գոյութիւնը պահպանելու համար։ Առաւել կամ նուազ չափով նոյն ուղղութեամբ կը գործեն նաեւ միւս համեմատաբար սակաւաթիւ ազգային փոքրամասնութիւնները, ինչպէս Ռուսերը, Լեհերը, Լիթուանները եւն.։ [illegible] Սպանիացիներու, Իտալացիներու եւ Գերմանացիներու մասին որոնք բացարձակ դիրքի վրայ կը գտնուին։ Ասոնք գրեթէ առանձնացած ու ինքնայատուկ կեանք կը վարեն,

Ամէնքն ալ ինքնապաշտպանութեան համար ամուր կազմակերպութիւններ կը ստեղծեն, բոլոր ուժերը ուղղելով դէպի կեդրոն։

Իսկ ի՞նչ վիճակի մէջ է հայ գաղութը, ցրուած այս լայնածաւալ քաղաքին հեռաւոր ծայրամասերէն մինչեւ կեդրոնական մասերը։

Ի միջի այլոց ըսենք որ այս հայութեան մեծ մասը եկած է 18—20 տարիներ առաջ, Թըրքական բռնակալութենէն եւ երիտասարդութիւնն ալ զինուորութենէ ազատելու համար։ Այս երիտասարդութենէն որոշ մաս մը, տիրող պայմաններուն պատճառով, արդէն հեռացած է հայ իրականութենէն, կապելով իր կեանքն ու բախտը օտարներու հետ։ Շատերն ալ յոռի բարքերու գիրկն իյնալով, խըրած են այլասերման ճահիճին մէջ։

Աւելի տխուր պատկեր մը կը ներկայացնեն անոնք որ քիչ մը աւելի կանուխ հոս եկած են, բարեբախտաբար ասոնք չնչին թիւ մը կը կազմեն ու մեզ համար ի սպառ կորսուած են։ Առաջին իսկ սերունդէն հայ ըլլալէ դադրած են ու դժուար թէ որ եւ է աշխատանք կարելի դարձնէ անոնց վերադարձը դէպի մայրենի հարազատ գիրկը։ Հայաստանի Հանրապետութեան ժամանակ, ասոնցմէ շատեր տրամադրուած են Հայաստան մեկնելու, բայց աւա՛ղ այնքան շուտ խաւարեցաւ այդ արեւը, ու յուսախաբութիւնը այնքան խոր տեղ գտաւ, որ այլեւս երբեք չեն մտածեր իրենց անցեալի մասին։

Միայն հրաշքը կրնայ այս մեզ համար արդէն կորած հայութիւնը կրկին դէպի մեզ քաշել...։

Ասոնցմէ զատ, հոս գտնուող հայութեան գլխաւոր մասը կը կազմեն յետ-պատերազմեան դժբախտութեանց զոհերը որոնք վերջին տասնամեակի տնտեսական ու քաղաքական զարհուրելի ելեւէջներէն ազդուելով, ովկիանին այս կողմն են նետուած, կարծելով թէ հոս միայն պիտի կրնան վերջնական հանգիստը գտնել։

Աւա՛ղ, տասնեակ տարի մը անցած ու դժբախտ հայութեան այս աւելի քան խղճուկ հատուածը դեռ չէ կրցած իր ոտքին տակ հաստատուն հող մը գտնել,

Կաթոլիկ Արժանթինը չէ խընայած որ եւ է միջոց, իրեն քաշելու համար առողջ մարմիններ, ուժեղ բազուկներ, շարժման մէջ դնելով անգոյն ու անտիպ «սմսար»ներ...։

— Ու այսօր Պուէնոս Այրէսի մէջ հաւաքուած ունինք 12—13000 հոգինոց համրանք մը։

***

Ոչ մէկ կասկած որ այս հայութեան ջախջախիչ մասը այստեղ եկած է անկախ իր կամքէն։ Ընդհանրապէս, չհաշուելով հինները, վերջի եկողներն անոնք են որ Յունաստանի կամ Սուրիոյ պայմաններուն չեն կըրցած տոկալ։ Սակայն, բոլոր եկողներն ալ կը զղջան, կարօտը քաշելով նոյնիսկ այն անտանելի պայմաններուն, ուր ապրած են նախկին բնակավայրերուն մէջ: Եւ ամէն անգամ ցաւով ու ափսոսալով կը դիմաւորեն եւրոպայէն նոր եկող մը. իսկ մեծ նախանձով ու գոհունակութեամբ կ'ուղեկցին հայրենակցի մը որ ասկէ եւրոպա կը մեկնի: (Վերջերս մեծ հոսանք մը սկսած է երիտասարդութեան մէջ, բայց հիմակ ու հիմա կը մեկնին ա[illegible] քանի մը տարուան դառն աշխատաւորութեամբ ու մեծ զրկանքով կրցած են ճանապարհածախս մը ու քանի մը ամսուան ապրուստ ապահովել։) Այս երեւոյթը այնքան խոր է ու հոգեբանական որ հասկնալու համար միայն հոս պէտք է ապրիլ:

Այսպէս, ուրեմն, այս բուռ մը հայութիւնը, որ նիւթական շատ խարխուլ հիմքի մը վրայ կը գտնուի, ստիպուած է ինքն իր մասին մտածել, իր գլխուն ճարը նայիլ։ Ու այս ինքնագլուխ գործունէութեան մէջ կը սկսի մեծ տեղ բռնել մեր ազգային հիւանդութիւնը։ Իրարու ետեւէ սունկի նման կը բուսնին «Հայրենակցականներ», «Կրթասիրացներ» եւ զանազան ընկերութիւններ, շփոթութեան մատնելով գաղութը։

Ինչո՞ւ համար այս բոլորը, ի՞նչ բանի կը ծառայեն այս կազմակերպութիւնները, որոնց շատեր 10-12 հոգիէ կը բաղկանան, բայց անպայման ունին սեփական կնիք, մասնաւոր նամակաթուղթ, պահարան եւն.։

Վերջերս երբ առիթով մը Գաղթ. Միութեան Կեդրոնի դիւանաթուղթերը կը պրպտէի, ապշեցուցիչ տեսարան մը պարզուեցաւ։ 10-12 հոգինոց Միութիւնները բացառութիւններ չեն։ Շատեր կան որ ոչ մէկ հանրօգուտ գործ տեսած են, կամ շատ-շատ տարեկան ներկայացում մը տալով ձուլուեր են։ Կան Միութիւններ որ այդքանն ալ չեն ըրած։

Ուրեմն, ի՛նչ բանի կը ծառայէ անոնց գոյութիւնը, երբ ունինք Գաղթահայ Կեդրոնը, փորձառու կազմակերպութիւն մը։

Այս առթիւ, տարօրինակ է որ մեր գաղութը տակաւին չկատարեց իր պարտականութիւնը, Անատոլուի բեկորներուն հանդէպ։ Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը իր խղճուկ դրամարկղէն 150 փեսօ տրամադրելով՝ դիմած է գաղութի ազգային բոլոր Մարմիններուն, Միութիւններուն ու կազմակերպութիւններուն, որպէսզի հանգանակիչ մարմին մը կազմուի։ Կը սպասուէր որ աւելի զօրաւոր մարմին մը ձեռնարկէր այս գործին։ Ինչ որ է. այս պահուս գոնէ քիչ մը մոռնանք մեր ներքին ցաւերը եւ ընդ առաջ երթանք Վասպուրականցիներու այդ գեղեցիկ նախաձեռնութեան։

Ողորմութիւն չէ որ պիտի տանք, այլ մեր պարտքը պիտի կատարենք։

Յոյց տանք որ թէեւ շատ հեռու, բայց միշտ մեր ազգային վիշտով ու ծիծաղով կ'ապրինք։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ճիշդ տասը տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով՝ ամերիկեան ներքին տնտեսութեան նախարար մը կը պարտաւորուի խոստովանիլ թէ Մ. Նահանգներուն մէջ լայն չափի վրայ գործազրկութիւն կը տիրէ։ Ծածկելը այլեւս օգուտ չունի։ Տնտեսական ընդհանուր տագնապը լուրջ իրականութիւն եղած է։ Անգործներու թիւը ո՞րքան է — Վիճակագրութիւններուն պակասաւորութեան պատճառաւ այս մասին ամէն սահմաններու վրայ որոշ թիւ ճշդել անհնար է։

Առեւտրական Նախարարութիւնը 3 միլիոն 100,000 կուտայ, բայց մասնաւոր թիւերու համաձայն՝ անգործներուն թիւը 6 միլիոնի կը յանգի։ Սակայն ամերիկեան ներքին կացութեան իրականութիւնը անգործներուն թիւերէն կախուած չէ, քանի որ տագնապը շատ զօրաւորապէս հակազդած է ամէն դասակարգի մարդոց գնումի ուժին վրայ։ Դիտելի պարագայ մըն է որ անցեալ Նոյեմբերին սակարանական քայքայումէն վերջ՝ ամերիկեան կառավարութիւնը, մանաւանդ Նախագահ Հուվըրի նախաձեռնութեամբ, տաք տաք ամէն կարգադրութիւններ ըրաւ, գործը մեղմացնելու նպատակաւ, բայց այդ ճիգերը վաղանցիկ եղան եւ կացութիւնը հետզհետէ վատթարացաւ։ Եւ եթէ նախանշանները չեն խաբեր, կրնանք այժմէն ըսել թէ թալալումը իր խոր կէտին հասած չէ տակաւին, թէ վախ կայ որ ահուսարսափը ալ աւելի վտանգաւոր դառնայ ամերիկեան տնտեսութեան համար։

Տագնապին պատմութիւնը հետաքրքրական է.—

Նախագահ Հուվըր Նոյ.ին իսկ խնդրեց ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան բոլոր մեծ հաստատութիւններէն որ, տագնապին հետեւանքով բնաւ չսահմանափակեն իրենց գործառնութեանց շրջանակը, այլ, ընդհակառակն, աշխատին ա՛լ աւելի ընդարձակել գործերը, աւելի մեծ յանձնարարութիւններ ստանձնելով եւ ա՛լ աւելի մեծ թիւով գործաւորներ բանեցնելով։ Շատերը թէ՛ մամուլին մէջ եւ թէ Ծերակոյտին բեմէն պախարակեցին կառավարութեան այս ընթացքը, տագնապին պատասխանատու նկատելով զայն, բայց Նախագահ Հուվըր Ծերակոյտին առջեւ ըսել տուաւ թէ նախօրօք եղած այդ կարգադրութեան շնորհիւ էր որ կացութիւնը ա՛լ աւելի չծանրացաւ։ Այս պահուս սակայն խնդիրը ա՛յն է թէ բոլոր մեծամեծ գործառնութիւնները պարտաւորուած են սահմանափակուիլ, լճանալ։

Ասիկա չի նշանակեր թէ շատ ցաւալի խորտակումներ պիտի ըլլան Ամերիկայի մէջ։ Անոր սեղանաւորական ահագին պահեստի գումարները բաւական զօրաւոր են դիմաւորելու ոեւէ ճգնաժամ։ Միայն թէ աւելի չափով արտադրութիւնները պիտի դադրին, եղածները բաւականացնելով խնդրանքին, որպէսզի շարժականութիւնը կամ առաձգականութիւնը պահպանուի։ Այսու հանդերձ, ասիկա տխուր պատահար մըն է ամերիկեան կեանքին մէջ, որմէ ամէնէն աւելի ի հարկէ պիտի ազդուին գործաւորները։ Նախ գինները պիտի իյնան եւ օրավարձերը պիտի գեղչուին։ Մինչեւ Մարտի կէսը տակաւին այնքան իյնած չէին օրավարձերը, եւ չի վախցուիր որ իյնան։ Սակայն պերճանքի եւ առատութեան վարժուող գործաւորին համար օրավարձքի ոեւէ անկում աղէտ մը կը համարուի։ Հում նիւթերու գինները հետզհետէ կ'իյնան, նաեւ մեծաքանակ պարէնի գինները։ Նիւ Եորքի նպարեղէններու ամենամեծ վաճառատունը Մասի, որ 99 միլիոն տոլար դրամագլուխ ունի, ահագին ռէքլամներով հարիւրին 6 աժանցուց գինները։ Մասնաւորապէս իջած են սիկարէթի, դեղերու, հոտեղէններու, գիրքի, պատկերներու գինները։ Նաեւ զգեստեղէններու, շապիկ, փողկապ եւ օձիք։ Եթէ գործերը այսպէս երթան եւ վաճառքներու գիներուն անկումը չար նպատակաւ եղած չըլլայ, աժանութեան այս հոսանքը շատ օգտակար պիտի ըլլայ Ամերիկայի գործաւոր դասակարգին։ Շատերը կը վախնան որ այս երեւութական աժանութիւնը օրավարձերու խիստ մեծ անկումը առաջ բերէ։ Խնդիրն այն է թէ հիմա Մ. Նահանգներու մէջ առեւտրականները շատ մեծ զգուշութեամբ կը [illegible] եւ այժմէն միջոցներու վրայ կը խորհին։

Անցեալ տարի ամէն մարդ ամերիկեան յղփութեան վրայ կը խօսէր։ Բայց քանի մը ամսուան մէջ ի՜նչ ահագին փոփոխութիւն։

Արդէն ըսուած է թէ Ամերիկա ծայրայեղ հակապատկերներու երկիրն է։

***

ԱՏՐՃԱՆԱԿԸ ԳԼԽՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Մարդ մը, — իր անունը չէ ուզած տալ, — կոճկուած, ածիլուած եւ անուշահոտութեամբ թրջուած, մտաւ Փարիզի մէկ եկեղեցին անցեալ առտու մթնշաղին։

Երէցը զայն խոստովանցուց համաձայն անծանօթին խնդրանքին։ Ժամը սկսաւ բանիլ քիչ յետոյ։ Ալէլուիա, տէր ողորմեա։ Յանկարծ անծանօթ մարդը, որ ատեան եկած էր այդ պահուն, ատրճանակ մը հանեց գրպանէն եւ կրակեց իր կուրծքին վրայ։ Փախա՛ն աղօթողները եւ աղօթքները։ Մնացին միայն սուրբերը քաջաբար։ Ատրճանակը խունկի պէս ծուխ կ'արձակէր։ Քովը կը գալարուէր մարդը, որ կոճկուած, ածիլուած, անուշահոտութեամբ թըրջուած եւ դեռ նոր էր խոստովանած։

Վիրաւորը սողոսկելով բարձրացաւ մինչեւ խորհրդատուն։ Քահանայ մը կծկտած էր այնտեղ վախէն դողահար։ Վիրաւորը խնդրեց ներել իր մեղքերուն։ Քահանան կակազելով ներեց եւ թողութիւն տուաւ։

Հասան վերջապէս ոստիկանները եւ հիւանդանոց փոխադրեցին վիրաւորը, որ մեռաւ ճամբան, բոլորովին երջանիկ՝ որ եկեղեցիին սուրբերուն աչքին տակ մեռնիլ ուզած էր։

Ըստ կրօնական կանոնադրութեան, եկեղեցին սրբապղծուած համարելով՝ անմիջապէս փակեցին։ Այս օրէն յետոյ օծում մը կատարեցին։ Եւ եկեղեցին նորէն սկսաւ երգել ալէլուիա, ալէլուիա։

ՀԱՄԵՍՏ ԲՈՅՆ ՄԸ ԵՒ ՀՐԷՇԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹԷԼ ԱՊԻԱՏ (Սուրիա).— Վերջերս առիթ ունեցայ խօսելու մեր շրջանի հայաբնակ գիւղերու մասին։ Այսօր կ'ուզեմ քիչ մը ծանրանալ Թէլ Ապիատի վրայ, որ վերջերս դժբախտութիւն մը անցուց, տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով։

Յիսուն վաթսուն տուն հայրենակիցներ 5—6 տարի առաջ եկած են հոս, ուր կ'ապրին բաղդատաբար հանգիստ կեանք մը, հեռու քաղաքներու ժխորէն եւ գարշահոտ մթնոլորտէն։ Գաղութիս հայութիւնը պահած է իր գիւղացիական նկարագիրը։ Թէեւ իր ալ գլուխէն շատ մը տաք ու պաղ քամիներ անցեր են, սակայն ներկայացող նպաստաւոր պայմանէն կրցած է օգտուիլ, խառնելով իր ճակտին քրտինքը հողին, ուրկէ կը ստանայ իր կենսանիւթը, ապրելով եւ ապրեցնելով իրենները։

Այս համեստ գաղութին մասին երբ կը խօսինք, չենք կրնար աչքէ վրիպեցնել այն տըխուր բաները, զորս կատարած և դեռ կատարելու փորձեր կ'ընէ մի ոմն Նիքոլի, յոյն գործակալը արիւնարբու Մահմուտ Նէտիմ անուն հրէշի մը (Նախորդ Օսմ. Խորհրդարանի անդամ և սպանիչ մեր անմահներ Զօհրապի, Վարդգէսի եւ ամբողջ Եդեսիոյ շրջանի հայութեան)։ Ականատեսներ կ'ըսեն թէ մինչեւ այսօր իր կոտրելիք մատներուն վրայ կը կրէ տարաբախտ Զօհրապի 100 հնչուն ոսկի արժողութեամբ ադամանդեայ թանկարժէք մատանին։ Ըսենք վերջապէս, թէ այս հրէշը կորսնցուցած է իր աչքին լոյսը, լողալէ վերջ հազարաւոր անմեղ հայ զոհերու արիւնին մէջ։ Իր աչքերուն լոյսը կորսնցնելէն վերջ անգամ չէ կշտացած թափած անմեղ արիւնէն. կատաղութենէ մոլեգնած օր մը կ'ըսէ շուրջիններուն.

— Վերջապէս չկրցանք վերջ դնել սա շուներուն բոլորին ալ կեանքին։

Ահա այսպիսի ճիւաղի մը իրաւունքներուն պաշտպան կը հանդիսանայ մեր քրիստոնեայ? Նիքոլին, հսկելով անոր Սուրիոյ մէջ թողուցած հողերուն վրայ։ Ճիւաղ Մահմուտ-Նէտիմ օգտուելով իր օսմ. երեսփոխանի հանգամանքէն, բռնի իւրացուցած է տեղացի Արաբներու հողերը, մահուան սպառնալիքով եւ մինչեւ իսկ զոհերը պառկեցնելով գետին, դաշոյնը քսելով անոնց վզին։ Նիքոլին այս գարշելի արարածին փոխանորդն է սահմանէն ասդին։

Երբ Հայերը կը տեղաւորուին այս կողմերը, ֆրանսական իշխանութիւնները ձրի դաշտագետիններ կը տրամադրեն իրենց, որպէսզի վար ու ցանք ընեն, պետութեան վրայ բեռ չդառնան եւ տասանորդ վճարեն։ Ջարդարարին Թրքաբարոյ փոխանորդը այս անգամ խնդիր կ'ունենայ հայ երկրագործ աշխատաւորին հետ։ Առարկելով թէ հողերը կը պատկանին Մահմուտ-Նէտիմին, կ'արգիլէ, ամէն տեսակ ստոր միջոցներու կը դիմէ, որպէսզի ցանուած արտերուն եւ շինուած տուներուն համար տարեկան որոշ վարձք մը տան իրեն։ Ժողովուրդը բնականաբար կ'ընդվզի այս անարդար պահանջին դէմ։ Նիքոլ այս անգամ ալ կ'առնէ դատարանին դուռը, հայ գեղջուկը կը քաշքշուի դատարանէ դատարան, բանը գործը երեսի վրայ ձգած։ Անվերջ դատավարութիւններ, վճիռներ, բեկումներ եւն.։

Մինչդեռ խնդրոյ առարկայ հողերը ըստ Ջարդարարին ձեռքը գտնուած «Թափու»ին, իրեն չեն պատկանիր։ Մարդը կը տրամաբանէ,— քանի որ Թէլ-Ապիատի մօտակայ հողերը իր սեփականութիւնն են, անպայման այս հողերն ալ պէտք է պատկանին իրեն։ Մինչդեռ Հայերուն թէ՛ շինել տուած տուները եւ թէ՛ արտերը կը գտնուին Խըրպէթ Շըպլի կոչուած մասին մէջ։ Դժբախտաբար հայ մարդիկ ալ, որոնք ժուած Թուրքին առջեւը կորէն խունկ ծխելու, կերպով եկած կառավար քննիչներուն առջեւ կը վկա թէ հողերու սեփականատէր Մահմուտ-Նէտիմն, Զարա գիւղացին ատելով կ'առ այդ սողոսկող հայ պարոն որոնք Նիքոլին աջ բազուկ եւ ընկերը վարուցանքի մինչդեռ առանց ընկեր ըլլա ալ կրնային հողին տէրը ըլ եւ բան մը չվճարել Նիքոլ ինչպէս միւսները։

Այս խայտառակութեան տուաւ սուրիեթուրք դաշ րին 13րդ յօդուածը, որ կը դրէ թէ երկու երկիրներու չութեանց հողային եւ կալ ծական պահանջները տեսնուին Խառն Դատարա առջեւ։ Սակայն մեր ամե Հայերը տակաւին կծկուած Նիքոլի շուքին տակ, լով զայն ամենազէտ եւ ամե կարող։

Նիքոլին գործակից եղ նաեւ Ճորճ անուն շնորհա թարգման մը։ Ասոնց շրջա տեղացին ապրած է դժնդ րեր, կանգ չառնելով որեւէ ջոցի առջեւ։

Բարեբախտաբար գաղ փրկուեցաւ եւ խաղա շնորհիւ նոր կառավարիչ կալ Փարիէլի աչալրջութ քարտուղար Թարգման Պ. միլի բարեխղճութեան.

*** Մօտակայ բլուրի վրայ Չրամբար մը կայ, քովիկը կը գտնուի խարբ զինուորական շէնք մը։ Ըն նուր տեղահանութեան շրջ խումբ մը Հայեր ալ հոս բերուին եւ կը ջարդուին։ չեւ այսօր ալ մարդու եւ խայի կմախքներ կ'երե Չրամբարին մէջ, սարսուռ դելով այցելուին։ Թուրք բարոսութեան կենդանի մէ րինակը ահա այսպէս ամէ կը ցցուի մեր դէմ... ղութիս անդամները դրած են սոյն ոսկերոտիքը ցնել, եւ տեղաւորել գերեզ նատան մէջ։

Ա. ՓԱՅ

ԲՈՒՐԱՆՈՑ

Սրճարանները շատցան երկրի մէջ, ամէն անկիւն րան մը կայ։ Եւ սուրճերը դախուեցան, որքան շատցաւ ռումը։ Մարդիկ սրճարան թան, աւրելու համար իրենց մոքսը։ Տեղեր կան, ուր չեն կրնար սրճարան յաճախ թերեւս այդ պատճառաւ, յղացած են նման վայր մը, յաճախելով զբօսնուն եւ հան մը վայելեն։ Զգայնութիւն երեւակայութիւն, ահա թէ կը փնտռուի։ Եւ, ինչպէս քաղաքակրթութեան հրնօրի փարիզի մէջ բացուած են բու նոցներ։ Մանկամարդ աղջիկներ, րոնք սպասեակի դեր կը կատար մշտիկ մը իրենց ձեռքին, կը տեսնան յաճախորդին եւ դէմ կը սրսկեն սպիտակ ամ անուշահոտութիւն։ Յաճախ թիկնաթոռին մէջ բազմած, մը կ'երազէ ու կը մեկնի։ բուրանոցին կեանքը։ Մեհեան րու մէջ եւս սովորութիւն մշտիկներով բոյր սրսկել։ Բո րու ճարտարարուեստը, գանալով, կը խոստանայ թանկագին վայելքներ շնորհ յաճախորդներուն։

Եւ այսուհետեւ բուրանոց պիտի երթան, սուրճ մը խմելու, այլ բոյր շնչելու։

Կ'ըսուի թէ այս բուր ները բուրումնաւէտ ըմպելի ալ պիտի վաճառեն։

Կեցցէ՛ քիթը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

...ՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

...Հայաստանի զանազան շըր-...ներուն մէջ գոյութիւն ունին ...ուններ, ուր մասնաւոր քըն-...թեան եւ խնամքի կ'արժանա-...յղի կիները եւ տղաձգան ...ժերը: Գոյութիւն ունին նաեւ ...կաթի տուներ: Մանկատուն մը ...Թիֆլիսկանի հիւսուածեղէնի գոր-...ծարանին կից (60 մահճակալով), ...Գումբի գործարանին կից (20 ...մահճակալով), ինչպէս նաեւ նոր ...Բայազետի մէջ եւ ուրիշ տեղեր: ...եանի Թրքուհիներու ակումբ-...ին կից եւս մանկատուն մը բաց-...ուած է վերջերս Թուրք մանուկ-...ներու համար: Այնտեղ կը պաշ-...տպանուի Թուրք մանկաբար-...ձուհի մը:

Անցեալ ամառ դաշտային ...աշխատանքներու ժամանակ զա-...նազան վայրերու մէջ բացուեցան ...ժամանակեայ 18 մանկա-...տուններ:

Մսուրանոցները կը զբաղին ...տղաձգաններու խնամքով, երա-...խաներու պատուաստումով, վե-...նրական եւ հիւծախտային հի-...ւանդութեանց կանխարգելումով:

Դժբախտաբար այս աշխա-...տանքները կանոնաւոր կատար-...ուած են միայն քաղաքներու ...եւ գիւղերու մէջ՝ անկանոն: Ո-...րովհետեւ նախ գիւղացիները նա-...խապաշարուած են «հէքիմ»նե-...րէն եւ «տատմեր»ներէն: Յետոյ կը ...պակսին մանկաբարձուհիները եւ ...հիւանդապահուհիները: Ամբողջ ...Հայաստանի մէջ մանկաբարձու-...հիներու թիւը կը հասնի 110ի:

...Ընկեցիկներուն խնամքն ալ ...յանձնած է մայրերու եւ մա-...նուկներու պաշտպանութեան մար-...մինը, մինչեւ որ երախաները 4 ...տարեկան դառնան: Յետոյ այդ ...երախաները կը յանձնուին ընտա-...նիքներու, որպէսզի ստանան ան-...հրաժեշտ խնամքն ու դաստիա-...րակութիւնը:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

...Հարաւային Ֆրանսայի ողո-...ղումներու զոհերուն համար ...Թուլոնի մէջ հանգանակութիւն ...կատարուած է նախաձեռնու-...թեամբ Պ. Պ. Առաքելեանի եւ ...Մինասեանի եւ գոյացած գու-...մար, 320 ֆրանք, յանձնուած է ...տեղւոյն Օգնութեան կոմիտէին:

...ԱՖՈՐՎԻԼի մէջ հաւաքուած ...1905 ֆրանք:

...ՑՍԻՆԻ մէջ, Ֆրանսացի կա-...ւորներու Միութեան կազմա-...կերպած երեկոյթին առթիւ, հա-...ր ֆրանք նուիրած է Պ. Յա-...Յարութեան, բացի հանգանա-...կութեան բաժինէն:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆ

Ծանօթ է դասումը հայ ժողովուրդին ընդդէմ գիւղատնտեսական համայնավարութեան: Երկրին վարիչները, նահանջելով հանդերձ, կը փնտռեն զանազան միջոցներ՝ ապահովելու համար իրենց յաջողութիւնը: Այստեղ գրուեցաւ թէ նոր գրողները հապճեպով կ'աշխատին գրել գիւղատնտեսական կեանքէ վիպակներ, հետզհետէ վարժեցնելու համար ժողովուրդին միտքը: Ս. Շահբազէն յետոյ Արշաւիր Ղարագիւլեան եւս հրատարակութեան տուաւ թատերգութիւն մը, «Շուշանաձորում»: Ռուս գրող մը եւս հրատարակեց նոյնպիսի թատերգութիւն մը, «Ցասում» զոր հայերէնի թարգմանեց Տիգրան Հախումեան: Այս վերջին թատերգութիւնը թարգմանիչին կողմէ բոլորովին յարմարցուած է հայկական կեանքին: Այնտեղ կը յիշուին «Դաշնակցական վայրագութիւններ» եւ յետոյ կը ներկայացուին հայ գիւղացիներու միջեւ — աղքատը հարուստին դէմ — կռիւներ: Մոսկուայի քննադատները ծանրապէս կը քննադատեն զայն եւ կ'ըսեն թէ արուեստէ զուրկ է, որովհետեւ գրուած է ձգտումով, եւ յետոյ հեղինակը, Եւգինի Եանովսկի, դեռ անփորձ է, (երկրորդ գործն է այս): Այսուհանդերձ Երեւանի մէջ մեծ ընդունելութիւն գտաւ: Եւ մասնաւոր խումբ մը, այս խաղը առած, ճամբայ ելաւ՝ ներկայացնելու համար փարաքարի, Վաղարշապատի, Խաթունարխի, Սամաղարի Աշտարակի, Օշականի, Նորագաւիթի, Բուրաստան, Ղամարլուի, Քանաքեռի եւ կարգ մը ուրիշ գիւղերու մէջ: Ներկայացումները պիտի տրուին ձրի: Ներկայացումէն առաջ.. քարոզ մը համայնավար գիւղատնտեսութեան մասին, որուն համար այնքան կռիւներ կը կատարուին գիւղերու, ինչպէս այդ թատերգութեան մէջ:

Ա. Ղարագիւլեանի գործն ալ, «Շուշանաձորում»ը, նոյնքան անյաջող է եւ զուրկ՝ արուեստէ, ինչպէս կ'ընդունին Երեւանի քննադատները: Այս գործին մէջ գիւղատնտեսական համայնավարութեան մասին քարոզչական խօսքերը տղայական են, «կոլխոզ»ին յաղթանակն ալ այնքան դիւրին, «որքան դժուար է կեանքի մէջ»: Այնտեղ կիները կը կասկածին գիւղատնտեսութեան համայնացումէն, որովհետեւ կը վախնան, որ իրենք, «կիներն ալ կը համայնացուին»: Եւ քննադատ մը կը պնդէ թէ հակառակորդ տարրերու այսպիսի պատճառաբանութիւններ շատ կը յեղյեղուին գործին մէջ, այնպէս որ կրնան վտանգել եւ ոչ թէ համոզել:

Այսպէս թէ այնպէս, այսուհետեւ Երեւանի բոլոր գրողները նոր եւ մէկ նիւթ ունին, — «կոլխոզ»:

Եւ այս խոզը Հայոց դաշտերը աւրշտկելէ յետոյ, շուտով պիտի ապականէ նաեւ մեր գրականութենէն ներս:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՑԸ 93 ՄԻԼԻՈՆ

«Միլլիէթ» կը գրէ.— Մաքսային վարչութեան պատրաստած վերջին վիճակագրութեան համաձայն, 1929ի առաջին տասը ամսուան ընթացքին 206,302,373 ոսկիի ապրանք ներածուած է Թուրքիա: Այժմ ամանակաշրջանին, 113,243,011 ոսկիի արտածում եղած է: Հետեւաբար, այս տասը ամսուան առեւտրական հաշուեկշիռին բացը 93 միլիոն ոսկի է: 1928ի հաշուեկշռին բացը 49 միլիոն 994,286 ոսկի էր:

Բայց եւ այնպէս, անցեալ տարուան Նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսներու հաշիւը նկատի ունենալէն յետոյ միայն կարելի է ճշդել բուն բացը: Այս հաշիւը պատրաստ պիտի ըլլայ երկու շաբաթէն:

Y. M. C. A.Ի ԱՆՈՒՆԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ

«Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութիւնը» իր անունը եւ կազմակերպութեան ձեւը փոխելու որոշում տուած է: Այս փոփոխութիւնը խորհուած է այն պատճառով որ հաստատութիւնը քրիստոնէական քարոզչութեան մարմին մը գաղափարը կ'արթընցնէր: Այս փոփոխութեան առթիւ ընկերակցութեան պատուիրակները Էնկիւրի գացած եւ շփումներ ունեցած են ներքին գործավար Շիւքրիւ Գայա պէյի հետ:

Y. M. C. A. ի ներկայացուցիչները փոփոխութեան մասին տեղեկութիւններ տուած են գործավարութեան, եւ փափաք յայտնած են, որ ամերիկեան եւ թուրք ազգերու երիտասարդներուն միջեւ սերտ յարաբերութիւն առաջ բերուի: Ընկերակցութիւնը մարզական ճիւղին մեծ զարկ պիտի տայ եւ Սթամպոլ մըն ալ պիտի շինէ պէտք եղած դրամը իր կեդրոնէն ուզելով:

ԳԼԽԱՐԿ ԶԳՈՐԾԱԾՈՂՆԵՐԸ

Պէշիկթաշի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է թաղին կարգ մը բնակիչները, որոնք, հակառակ բազմաթիւ դիտողութիւններու, գլխարկի օրէնքին դէմ կը գործեն արտառոց գլխանոցներ դնելով: Պէշիկթաշի կեդրոնը, վերջին մէկուկէս ամսուան ընթացքին բռնած է այս յանցանքով ամբաստանուած աւելի քան 30 հոգի, որոնք դատարանի պիտի յանձնուին: Քիւչիւք փազարի պահականոցի ոստիկանները ձերբակալած են կասկածելի մարդ մը, որ երկար «ճիւպպէ» մը հագած եւ գլուխն ալ «քէֆիէ» մը դրած էր: Մարդը ոստիկաններուն դիմադրած է:

ԽՆՁՈՐ ՉԱՐՏԱԾՈՒԻՐ

Խնձորը աննախընթացօրէն առատ է այս տարի: Զմրան այս եղանակին ընտիր տեսակի խնձորներ կը մտնեն խոնարհ տուներէ ներս: Փողոցներուն մէջ, շրջուն վաճառորդներ մինչեւ 10 ղրուշի խնձոր կը ծախեն: Այս առատութեան եւ աժանութեան պատճառն այն է, որ խնձորի արտածումը մեծապէս նուազած է: Այս արտածումը ամէնէն աւելի կ'ըլլար Սուրիա եւ Եգիպտոս, բայց Պէյրութէն գնորդ չէ ներկայացած, իսկ Եգիպտոս ծանր մաքսատուրք դրած է ներածումներուն վրայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՊՈԼԷՆ, (Սեփական Թղթ.).— Օրը օրին «Յառաջ»էն լուրեր կը ստանանք ուրիշ տեղերու մէջ կատարուած աշխատանքներու մասին: Իսկ այս գաղութը, հակառակ իր հետզհետէ բազմացող եւ չէն վիճակին, մէկ տարիէ ի վեր խոր քուն կը քաշէ...: Չկայ որ եւ է կազմակերպութիւն, բացի ազգային մատրան վարչութենէն, որ կը գործէ ինքնակամ եւ չի կրնար գոհացում տալ պահանջներուն: Անգործ է նաեւ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթակոմիտէն: Ո՞ւր է անցեալ աշխատանքը, ո՞ւր է ֆութպոլի խումբը իր վառվռուն երիտասարդներով, ո՞ւր է մեր գրադարան-ընթերցարանը: Ինչո՞ւ մոռացութեան տուած են զէնքի ու փառքի տօնակատարութիւնները...:

*** Մանկապարտէզի խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ: Մի՞նչ այնքան խոստումներուն: Հեռաւոր Տէր Զօրը դպրոց ունի, մենք մեր մանուկները փողոց ենք ձգեր, եւ կարծես հաճութեամբ կը դիտենք անոնց օտարացումը:

*** Ապրիլ 10ին սինէմա Էլ-տորատոյի մէջ պիտի ներկայացուի «Անդրանիկ» ֆիլմը: Գիտեմ, բովանդակ Պոլէն եւ նոյնիսկ մօտակայ գիւղերու հայութիւնը մէկ մարդու պէս ներս պիտի մտնէ, տեսնելու եւ ծափահարելու Շապին-Գարահիսարի հերոսը: Եւ բոլորս պիտի տեսնենք թէ ինչպէս դարբինի աշկերտ մը յետագային պատուոյ համար դէմ դիմաց պիտի ելլէ մեր դարաւոր ոսոխին հետ, երբեմն ընկերով, երբեմն մինակ, բայց առանց վհատելու: Չի բաւեր միայն ծափահարել, հարկ է նաեւ ըմբռնել հերոսին կեանքը: Որքան ատեն որ չունինք հայրենիք, եւ որքան ատեն որ «հայմաթլօս» ենք, մենք շատ պէտք ունինք Անդրանիկներու եւ Հրայրներու:

*** Կ'իմանամ թէ Մատրան Վարչութիւնը ստանձնած է Ապրիլ 11)24ի սգահանդէսին կազմակերպութիւնը:

Գնահատելով այս նախաձեռնութիւնը, կը թելադրենք որ միեւնոյն Վարչութիւնը ստանձնէր նաեւ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին տօնակատարութիւնը, մանաւանդ ուժ տալու համար Գրական ֆոնտին:

*** Ֆրանսայի ողողումներուն առթիւ այստեղ ալ հանգանակութիւն կատարուեցաւ նախաձեռնութեամբ Մատրան Վարչութեան:

Գաղթական

ՎԻԷՆ.— Բնիկ կեմերեկցի Անդրանիկ Շահպազեան, 21 տարեկան, վեց ամիս Վիէնի Ազգ. հիւանդանոցը պառկելէ վերջ, մեռաւ ծաղիկ հասակին մէջ, Մարտ 18ին: Ցաւով կը տեղեկացնեմ այս լուրը իր դպրոցական ընկերներուն, որ կը գտնուին Եգիպտոս ամերիկեան Ըլլիֆի հովանաւորութեան տակ: Քանի մը ընկերներ հաւաքուելով 100 ֆրանք ուղարկած են մեռնելէն մէկ օր վերջ: Դրամը ստացած է իր հօրեղբայրը, որ կը բաղձայ այդ 100 ֆրանքին վրայ քիչ մը եւս դնելով գերեզմանը զարդարել: Ուրախ ենք որ իր դասընկերները մոռցած չեն դժբախտ պատանին: Յուղարկաւորութեան ներկայ էին բոլոր կեմերեկցիները:

Հօրեղբայրը
Արշակ Շահպազեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարտ 30 կիրակիի ֆութպոլի արդիւնքներ.—

Հ. Մ. Ը. Մ (1b) եւ C. S. Chateau Thierry հաւասար 1—1:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Chèvres) կը յաղթէ C. S. Blanc-Mesnil (2) 3—1:

Հ. Մ. Ը. Մ. (3) կը յաղթէ A. S. St. Maur (3) 1—0:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Juniors) կը յաղթէ A. S. Amicale (Juniors) 4—3:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Tigres) կը յաղթէ A. S. Bauchamps (2) 2—0:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պասքէթպոլի խումբը կազմուած ըլլալով, արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն Բ. Ժպտունիի, 12 Passage du Caire, Tél. central 72—75:

Բ. Ժպտունի

ՏՈՐՔԸ ՅԱՂԹԵՑ

Անպարտելին C. O. Billancourt քանի մը հարիւր հայ եւ ֆրանսացի հանդիսատեսներու ներկայութեամբ պարտուեցաւ «Տորք»Մարզականէն 1—0ով:

Հայ մարզիկները իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ զարմանք պատճառեցին իրենց հակառակորդներուն: Հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ, երկրորդ կիսախաղին, յառաջապահ Կ. Կարապետեանի մէկ գեղեցիկ փասով Պարոյր նշանակեց առաջին նշանակէտը: Դժբախտաբար խաղը լրանալու 4 վայրկեան մնացած, ղատաւորին բացարձակ մէկ սխալը պատճառ եղաւ խաղը դադրեցնելու:

Լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին Պ. Պ. Տէվէճեան, Թոփալեան, Նիկողոս, Հրայր, Երուանդ եւ Գալուստ:

Տորքը հրաւիրուած է յառաջիկայ կիրակի Նիմ քաղաքը մրցելու տեղական խումբին դէմ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ն. Անուշեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԻՍ ՄԻ ԵՐԹԱՔ

(Պաշտօնական Յայտարարութիւն)

ՆԻՍ, 25 մարտ.— Ի գիտութիւն ֆրանսահայ գաղութի ազգ. պաշտօնական մարմիններուն եւ ժողովրդեան կը ծանուցուի, որ հայ անգործ երիտասարդներ ի զուր տեղ Նիս չգան եւ չթափառին, որովհետեւ Նիսի մէջ ճարտարարուեստի յատուկ գործարաններ կը պակսին գործ գտնելու համար:

Նոյնպէս եւ հիւանդներ, ի մասնաւորի Թոքախտաւորներ, որոնք յաճախ Նիս կուգան, կը թափառին՝ առա՛նց իրենց յոյսերուն մէջ որեւէ քաջալերութիւն գտնելու, մանաւա՛նդ որ Նիսի խոնաւ օդը երբեք նպաստաւոր չէ Թոքախտաւորներու համար:

Իսկ ա՛յն բախտախնդիր երիտասարդները, որոնք Նիս կուգան սպառնալիքով դրամ շորթելու՝ իրենց հաճոյքներուն համար, ո՛չ մէկ քաջալերութիւն պիտի գտնեն: Արդէն տեղական ոստիկանութիւնն ալ խստօրէն հետապնդելու եւեւէ է այս կարգի բախտախնդիրները:

Այս բոլո՛ր պարագաները սոյն յայտարարութեամբ յիշել եւ նկատել տալ՝ խղճի պարտք համարեցինք, ապագայ պատասխանատուութիւններէ զերծ մնալու համար:

Խնամակալութիւն Նիսի Մատրան

ԴՊՐՈՑ ՇԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսական խորհրդարանը վերջերս Կրթական Նախարարութեան տրամադրութեան տակ կը դնէր 800 միլիոն ֆր. դպրոցի վերաբերեալ ծախքերու համար 1 յունուար 1930 — 31 դեկտեմբեր 1934: Անկէ 50 միլիոն պիտի ծախսուի դպրոցներ շինելու համար Սէն նահանգին մէջ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

...Թաքնուած տեղէս բռնեցի ...ն ու ըսի.

«Մայրիկ, չվախնաս, մենք ...ենք. եկանք, լոյսը բաց-...ւ, մտանք ձեր մարագը: Յոգ-...ծ, նեղուած ճամբորդ ենք, ...ելի՞ է երթաս՝ հաց բերես ...ւ եւ ըսես այսինչ-այնինչ ...դերուն, որ գան մեր քով: ...գը զօրք կամ քիւրդ կա՞յ»:

...Զաւակներս, 25 քիւրդ կայ»:

...Տղերքը արթնցան, մտիկ կ'ը-...ն մեր խօսակցութեանը աչ-...րը ճռելով:

«Բացի էս երկու մարդուց, ...իչ ոչ ոքի չպիտի ըսես, ձեր ...նցոց ալ չպիտի ըսես:

...Չէ՛, չէ, չեմ ըսեր, քոռցե՞ր ..., որ ըսեմ ուրիշներուն. ես ...պէս բաներ գիտեմ»:

...Եւ կողովը էրդ լեցուց ու ...աց:

...Մի ժամ չանցած՝ պառաւը կրկին եկաւ կողովը կռնակը դրած:

«Ձեր ըսած երկու մարդուն ըսի, Քրդերու պատճառով չկրցան գալ»,— ըսաւ:

Բայց կողովը լիքն էր: Կողովի հորս բոլորքը դրած էր քեալամի թուփ, մէջտեղը դրած էր պտուկ մը մածուն և քսան հաց, ծածկած կրկին կաղամբի թփերով: Յանձնեց մեզ, կերանք, կշտացանք:

«Մեզի կրնա՞ս կուժ մ'ալ ջուր բերես»,— ըսինք:

«Համբերեցէք, զաւակներս, կը բերեմ»:

Գնաց եւ կէս ժամ վերջը ջուրն ալ բերեց: Ապա էրդը լեցուց կողովին մէջ եւ գնաց: Գընալէն առաջ ըսաւ. «Տղե՛րք, էնպէս բերեր եմ էս մածունն ու հացը, որ մեր տնեցիք ալ չեն իմացեր»:

Երեկոյեան մեր վալադը եւ նոյն գիւղացի մի տղայ եկան մեր քով: Գնացինք Խոզլու: Մարդիկ կ'երթան գիւղ, կը տեսնեն, որ 400 զօրք կը գտնուի հոն, գիւղի տակին վրաններ զարկած: Գործին ծանօթ մարդկանց իմաց կուտան թէ՝ «մի քանի տղայ ենք բերեր, որոնք կ'ուզեն Բասէն երթալ»: «Կը խնդրենք, կ'աղաչենք գիւղը չգան, թո՛ղ երթան սարը, մենք իրենց հաց կը ղրկենք: Գիւղի մէջ ալ 400 զօրք կայ, զան՝ կը ձերբակալուին»:

Այս զօրքերն ալ Վան կ'երթային: Գիւղի մէջ գրեթէ բան չէին թողեր ուտելու. երեք օր շարունակ կերեր, խմեր, կշտացեր էին:

Երկու օր սարը մնացինք, ո՛չ հաց բերող եղաւ, ոչ ալ վալադ եկաւ մեր համար: Անօթի, յուսահատ դրութեան մէջ սարից վար իջանք: Գիւղէն մի քիչ հեռու գտանք մի ջաղացք, պատուհանէն ներս նայեցանք, տեսանք մի փոքր տղայ և 50 տարեկան մարդ մը: Ներս մտանք, բարեւեցինք եւ հարցուցինք.

«Դու ի՞նչ մարդ ես»:

Ըսաւ «Ջաղացպան եմ»:

«Սա տղան ո՞վ է»:

«Իմ տղաս է»:

Մարդը մի քիչ կը վախնար տեսնելով վրաներս կապուած չորս ատրճանակ եւ փամփուշտներ: Ըսինք.

«Եղբայր, մենք ճամբորդ ենք, անօթի, քաղցած մնացեր ենք, մի բան ըրէ»:

«Եթէ ջաղացքին նայիք, ես ձեզի հաց կ'եփեմ»:

«Մենք ինքներս հաց կ'եփենք, ջաղացքին ալ կը նայինք. դուն գնա այսինչ, այնինչ մարդերուն ըսէ, որ գան մեր քով: Բայց ուրիշին չպիտի ըսես»:

«Չէ՛, չեմ ըսեր»,— ըսաւ:

Երախան ալ կ'ուզէր տանիլ, բայց մենք չթողինք: Ըսինք, որ երախան մեր քովը կը մնայ մինչեւ իր գնալ գալը:

Անմիջապէս ամբարից ալիւր հանեցինք, 30ի չափ բաղարջ եփեցինք: Տեսանք մարդն ալ եկաւ:

«Ո՞ւր է, ինչո՞ւ չեկան այդ մարդիկ»:

«Գիւղը չէին»,— ըսաւ:

«Բայց դուն մի ժամ ուշացար. եթէ գիւղը չէին, իսկոյն կը վերադառնայիր, ինչո՞ւ սուտ կը խօսաս որ»:

Խօսելու ատեն մարդը կը կմկմար: Մեր ընկերներէն մէկը ձեռքը ատրճանակին զարկաւ ու պոռաց մարդուն վրայ. «Շո՛ւտ շիտակն ըսէ, չէ նէ կը սպաննեմ»:

Ընկերոջս թեւը բռնեցի, ըսի.

«Մի՛ զարնէ, շիտակը կը խօսի»: «Այ մարդ, ըսի, շիտակը խօսէ, չէ նէ կը վնասուիս: Մենք գիտենք ախպէր, որ էն մարդիկ գիւղն են»:

«Ախպէր, ըսաւ, խօսքը մեր մէջը մնայ, էն մարդիկը գիւղն են. ինծի հարցուցին՝ ի՛նչ մարդիկ են, հրացան ունի՞ն չէ նէ չունին, քանի՞ հոգի են. ես ալ պատմեցի, ինչ որ տեսեր էի: Յետոյ նրանք ըսին թէ՝ գնա՛, ըսէ՛, գիւղը չեն: Ահա՛, շիտակն էս է»:

«Զօրքը գացա՞ծ է, թէ գիւղն է»:

«Պատրաստ են, առաւօտեան կ'երթան»:

Վերցուցինք մեր աւելորդ հացերը, դրինք տոպրակներիս մէջ եւ ըսինք.

«Մնաս բարով, ախպէր, մենք կ'երթանք Բասէն, բայց մեր հոս գալը քո շապիկն ալ չպէտք է իմանայ: Եթէ մի չարիք դուրս եկաւ, քեզ ալ, երախայիդ ալ կը սպաննենք: Եթէ մենք չկրցանք սպաննել, մենէ յետոյ ուրիշ եկողներ կը սպաննեն»:

«Հա, եթէ ինձնից մի բան դուրս գայ, սպաննեցէք, իմ արիւնը ազգին հալալ»:

Տղուն ալ մի փոքր պատուէր ներ տալով, մնաս բարով ըսինք ու հեռացանք: Մեր հեռանալու ատեն տեսանք, որ մարդու աչքէն արցունք կուգար:

***

Բաւականին հեռացանք ջաղացքէն՝ կրկին սարը բարձրացանք, որովհետեւ վալադ չունէինք եւ ոչ մէկս ալ ճանապարհ չէինք գիտեր: Մեզ հետ եկող երկու Ղարա-Քէօփրիւցի տղաներ դեռ առաջին օրը վերադարձած էին:

(Շար.)

ստեթիւնը իրեն արհեստ ըրած է։ Ձերբակալուած միջոցին վրայէն ելած են Բէօթահիոյ, Էսկիշեհիրի եւ Տարտանէլի զինուորական շրջանակներու յատակագիծները, ինչպէս նաեւ ուրիշ կարգ մը փաստաթուղթեր։ Այս թուղթերուն մէջ կը գտնուին նաեւ իր գործակիցներուն անուանացանկը, որուն շնորհիւ անոնք բռնուած են։

Ուշադրութիւն գրաւած է նաեւ Իվանի վիճակը։ Այս մարդը անգործ է, բայց շատ ճոխ կեանք մը կ'ապրի, միեւնոյն ատեն սերտ յարաբերութիւն մշակելով պոլսեցնակ Պուլկարներու հետ։ Ընկերը՝ Տիմօ, Պոլսոյ վառօդի մէկ գործարանին մէջ գործապետ է, ուր կը ծառայէ նաեւ Մուսթաֆա, իբր դռնապան։

Լրտեսական կազմակերպութեան պետը՝ Իվան Զիպզոֆ ընդհ. պատերազմէն ի վեր Պոլիս կը գտնուի եւ վերջերս դիտուած է որ յաճախ օտար հիւպատոսարան մը կը մտնէ կ'ելլէ։ Յիշեալը, հակառակ որ դրամի բնաւ պէտք չունի իբր բանուոր աշխատած է Տարտանէլի անգլ. գերեզմաննոցին մէջ։ Այս շրջանին տեսնուած է որ Իվան կասկածելի ընթացքի մէջ կը գտնուի։ Իվան, տարբեր անուններով, քանի մը անգամ Անատոլու գացած է. վրայէն գտնուած է նաեւ պայթուցիկ պատրաստող գործարաններուն մէկ ցանկը։

4500 բանթողներ Սելանիկի մէջ

Գրած էինք թէ Յունաստանի մէջ ծխախոտի բանուորները գործադուլ ըրած են։ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ մարտ 23ին գործարան մը փակելու սպառնալիքին իբրեւ պատասխան Սելանիկի ծխախոտի բանուորները ընդհանուր գործադուլ՝ հռչակեցին՝ հրապարակային մեծ հաւաքոյթէ մը վերջ։ Բանուորները 100ին 100 մասնակցած են գործադուլին. բանթողներու ընդհանուր թիւն է 4500։

Կանտի կը շարունակէ գործել

Սուրաթի մէջ խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ Կանտի։ Գիւղերու մէջ 170 պաշտօնեաներ հրաժարական տուին։ Նոյն շրջանին մէջ հազար կամաւորներ արձանագրուեցան Կանտիի բանակին։

⁂ Փունայի մէջ երեք յայտնի Հնդիկներ հիմնեցին նոր կուսակցութիւն մը՝ «Հնդիկ ազգային հակայեղափոխական կուսակցութիւն» անունին տակ։ Ասոնք շրջաբերական մը հրատարակեցին՝ յայտնելով թէ կրաւորական դիմադրութեան պայքար մը պիտի մղեն Կանտիական շարժումին դէմ։ Այս վերջինը կը մեղադրեն որ բան մը չըներ ճնշուած դասակարգերուն համար։

Կռիւներ Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայի մէջ առջի օր կէսօրէ վերջ ցոյց մը կազմակերպուած էր՝ բողոքելու համար նոր օրէնքի մը դէմ, որով սայլապաններուն եւ փերեզակներուն կ'արգիլուի իրենց գոմէշները աշխատցնել օրուան տաք ժամերուն, կէսօրէն մինչեւ 3։։

Կէսօրին բոլոր գոմէշպանները ամէն կողմէ հաւաքուեցան կեդրոն մը՝ իրենց սայլերով եւ փակեցին Հովրայի կամուրջին մուտքը։ Երթեւեկը կասեցաւ եւ ոստիկանութիւնը չէր կրնար բան մը ընել՝ ցրուելու համար ցուցարարները։ Այս վերջինները ընդդիմացան եւ սկսան քարկոծել ոստիկանները, որոնք զէնք պարպեցին անոնց վրայ։

Սպաննուածներու թիւն է 5, վիրաւորներունը 100։ Երեք անգլիացի յիսնապետներ վիրաւորուեցան նետուած կղմինտրներէն։ Մօտակայ բոլոր խանութները փակուեցան։ 20 հոգի ձերբակալուեցաւ։ Իրիկուան դէմ կարգ մը ուսանողներ ցոյց կատարեցին քոլէճին առջեւ։

Իտալեւնեղեն միջադէպ մը

Փաթրասի նաւահանգիստին մէջ միջադէպ մը պատահեցաւ։ Իտալացի հեծանուորդ մը վէճի բռնուեցաւ յոյն հեծանուորդի մը հետ։ Շուրջ երեսուն իտալացի նաւազներ միջամտեցին ի նպաստ իրենց հայրենակցին եւ կռիւ մը ծագեցաւ ոստիկանութեան եւ իտալացի նաւազներուն միջեւ։ Այս վերջինները առագաստանաւի մը մէջ ապաստանելով իտալական դրօշակ պարզեցին։ Ոստիկանութիւնը վերահաստատեց կարգը եւ ութ հոգի ձերբակալեց։

Իտալական հիւպատոսը նաւահանգիստի պետէն պահանջած ըլլալով ցաւ յայտնել այս միջադէպին առթիւ, պետը պատասխանեց թէ հելլէն իշխանութիւնները շատ ուղղամիտ կերպով շարժած էին։

Կուլակներու հաշուեյարդարը

Մոսկուայի թերթերը կը հրատարակեն պատկերը «կուլակներու հաշուեյարդարին»՝ խորհրդային միութեան զանազան շրջաններուն մէջ։

Բուսո-Գլեբսկիի շրջանին մէջ, կուլակներու տունէն գրաւուած ուրիշ առարկաներու կարգին, գտնուած են նաեւ դոյլեր լեցուն ցարական թղթադրամներ։ Միայն մէկ գիւղացիի մօտ գտնուած է մէկուկէս միլիոն ռուբլի արժէքով ռոմանովեան դրամ։

Վոտհիլեւի շրջանին մէջ կուլակները ըմբոստանալով կրակի տուած են հաւաքական տնտեսութիւն մը՝ փճացնելով 50 եզ ու կով։

Վրանկէլեան սպայ մը առեւանգելու փորձ

Պրիւսէլէն կը հաղորդեն որ Չէկայի գործակալները փորձած են առեւանգել վրանկէլեան բանակի նախկին սպաներէն ռուս կոմս մը։ Այս վերջինը մեծ հարստութիւն ձգած էր Ռուսիոյ մէջ եւ անոնց վարչութիւնը յանձնած հաւատարիմ ծառայի մը՝ Պէրքէնհայմի, որ պերլինեան դրամատան մը միջոցով դրամ կը ղրկէր իրեն։ Շուրջ երեք ամիսէ ի վեր Պէրքէնհայմ կենդանութեան նշան ցոյց չէր տար, երբ այս օրերս Շթաց անուն մէկը ներկայացաւ կոմսին, յայտնելով թէ ինք Փարիզի ռուսական գաղութի հաշուոյն գործող գաղտնի ոստիկան մըն է, թէ Պէրքէնհայմ Չեկայի հետապնդումներէն ազատելու համար փախած եւ Գերմանիա ապաստանած է։ Շթաց աւելցուց թէ իրեն պաշտօն յանձնուած է կոմսը տանիլ իր հաւատարիմ ծառային մօտ։ Սակայն կոմսը յաջողեցաւ երեւան հանել իրեն դէմ լարուած ծուղակը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։ Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Արծրունի։ Նիւթ՝ Մեծամասնականներու հողային ներկայ քաղաքականութիւնը։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Սկաուտներու ծնողքներուն կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Victor Hugoի սրահներուն մէջ

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին օրիորդներ՝ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ, ՄԱԿԱԶԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ։

Մուտք 10 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շ. Գարաhիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական միութեան կողմէ 17 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոնպի Salle Municipaleի մէջ (Rue des Halles)։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

18րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ 9—10՝ Անիշխանականութիւնը եւ անիշխանականները ընկերվ. Ա. Միջազգայինին մէջ։ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ։

Բ. ժամ 10—11՝ Պետական իրաւունք։ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ Զաւարեան ենթակոմիտէի Վռամեան, Մցօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 3.30ին Ave. Verdunի ծայրի անկիւնի սրճարանը Café Tabacի դիմացը։ Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԳԱԻԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս Շբ. իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան Վահագն կարգապահական խումբը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին նոյն վայրը։

ՍԹԱՆՈԶԻ Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Café Marbot, Իսսի-լէ-Մուլինօ։ Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Նալչաճեան։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԺՈՂՈՎՐԴ. դասախօսութիւն, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Sociétés Savantesի սրահներուն մէջ։ Կը խօսին Տօքթ. Բօլօլեան եւ Փրոֆ. Աղաջանեանց։ Մուտքը ազատ է։

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 7ին S. L. S. A.ի ճաշարանը։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԱԲՆԱԿ Մեծ Նոր գիւղացիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2ին, Գ. Թաղապետարանի մատենադարանի սրահը, (մուտքը բիւ ֆրանսուա կարսէն փողոցէն), Հայրենակցական միութիւնը հետաքրքրող խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ԱԿՆՑԻ Օրիորդ ժամկոչեաններ որոնք Պոլիսէն նոր եկած են եւ կը բնակին Billancourt կը խնդրուի որ ներկայանան անմիջապէս Պր. Եարճանեանի գրասենեակը, 5 Rue du Cardinal Mercier, Paris (9).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս Թրքական Թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ։ Կը բնակէր Եէնի Մահալլէ։ Իմացնել Պ. Գէորգ Թարաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France։

— Օր. Էօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս։ Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ։ Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան)։ Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable, boîte postale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր։

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Գրիգոր Թիւլպէնտճեան (29 տարեկան), հօր անուն՝ Խաչիկ, մօր անուն՝ Նազիկ։ Իմացուած է որ ներկայիս Փարիզի շրջակաները Champagne գիւղը բժշկի մը քովինքնաշարժիվարիչ է։ Իմացնել՝ իր մօրաքրոջ Տիկ. Elisabeth Biodjékianի, Quartier Foutlozier, Valence, (Drôme).

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր։

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Թոմարզացի Մարտիրոս Տանաճեան։ Գրել իր աներձագին Խաչատուր Գօչունեանի, Suares No. 1372, Narakos, Buenos Aires, Argentine.

— Կը փնտռուի Եոզկատցի Սմբատ Իսպիրեան (ուսուցիչ) որ փաստաբան եղած է Էնկիւրիի մէջ։ Կը կարծուի թէ Պոլիս մեկնած է իր փեսին Գէորգի մօտ։ Իմացնել՝ իր եղբօրորդւոյն Կարապետ Իսպիրեանի C/o Usine Naéf frères à Saillans, Drôme, France.

Կը խնդրուի պոլսահայ եւ եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Ֆրանսական բանակի կամաւորներէն Յակոբ Գրիգորեան (բուն անունը Յակոբ Նազարեան) որ 1928ին Փարիզէն մեկնած է գաւառ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Մարսէյլ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ իր մօր Տիկ. Սրբուհի Նազարեանի, 16 Rue Blanqui, Paris (13e)։ Ճշգրիտ լուր տուողին նուէր։

— Յարութիւն Պուռնազեան կը փնտռէ իր եղբայրները Յովհաննէս եւ Գեղամ Պուռնազեաններ, որոնք Շ. Գարահիսարի ապստամբութենէն յետոյ աքսորուած են իրենց մօր հետ։ Այժմ պիտի ըլլան 18 եւ 20 տարու։ Իմացնել «Յառաջ»ի։ Ճշգրիտ տեղեկութիւն տուողին նուէր։

— Կը փնտռուին Ագշէհիրցի Տիկին Կիւլլի, աղջիկը՝ Վիքթոռ, տղան Եղիա, փեսան Նուպար։ Իմացնել՝ Օննիկ Միքայէլեանի, 4 Impasse de Tourneur, Lilas Seine.

— Կը փնտռուին Կեսարացի Տիկին Սիրանուշ եւ Ժօզէֆ Աստուրեանները որոնք նախապէս կը բնակէին Փարիզ 113 Պուլվառ Մէնիլմօնթան, եւ հիմա կը բնակին Քլամառ (Սէնի Նահանգ)։ Կը խնդրուի իրենց հասցէն իմացնել՝ Պ. Եարճանեանի, 5 Rue du Cardinal Mercier, Paris (9).

— Կը փնտռեմ Հօրեղբայրներս Կարնեցի Լեւոն, Սիմոն, Հրանտ Ափոնիեան եւ մօրաքոյրներս Մարի (միւսին անունը չեմ յիշեր) որոնք 1914ին մեկնած են հարաւային Ամերիկա։ Իմացնել՝ Արամ Սարաֆեանի, St. Loup Grands Pins, Travers Chevaliers No. 11, Marseille, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
խմբագրութիւն եւ վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ԱՊՐԻԼ 1930

4 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1229

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՉՈՒՆԻ՞Ս,_ ԼՈՒԾՈՒԷ

«Սրբազան եսասիրութիւնը»— բուն բառով՝ ազգայնական ... հետզհետէ կը սեղմէ օղակները քիչ մը ամէն տեղ։

Ամէն մէկը իր երկրին մէջ տէր տիրական դառնալու ձգտելով, այլեւս չի հանդուրժեր փոքրամասնութեանց գոյութեան, ... մերթ բուռն, մերթ խաղաղ միջոցներով կ՚աշխատի լուծել խնդիրը։

Այս ճամբուն վրայ, «քաղաքակիրթ» Եւրոպան վար չի մնար ... եւ ասիական ժողովուրդներէն։ Ընդհակառակն, ... մը տեսակէտներով, օրինակ ալ կը հանդիսանայ։ Արեւելքի նորազարթ ազգերը կապկօրէն կ՚ընդօրինակեն եւրոպական օրէնքները, եւ ինչ որ բնական, տրամաբանական կը համարուէր երէկ, այսօր դարձեր է աչքի փուշ։

Մէկդի դնենք Թուրքիան, որ այս տեսակէտէն ալ բացառութիւն կը կազմէ, իր վայրագութեամբ եւ աւարառութեամբ։ Ան 1922էն ի վեր, էնկիւրին հետեւողական է ինքնիրեն հետ։ Ան Արեւմտեան Եւրոպայի օրէնքներուն բոլոր նրբութիւնները ջոկած է, դաշնագիրները քուրջի կտորի վերածելու եւ փոքրամասնութիւնները սանձարձակ հարստահարելու, կազմալուծելու եւ ձուլելու համար։ Ամէն ամիս, առնուազն թերթ մը կ՚անհնայ օրինագրքին եւ վարչական որոշումներուն վրայ, անհնայ մկրատելով այս կամ այն իրաւունքը։ Իսկ ինչ որ պատուած է իբրեւ «Վագըֆ»ներու օրինագիծ, ապահովաբար ... ու պսակը պիտի կազմէ «լքեալ» գոյքերու աւազակութեան։

Ինչպէս ըսինք, բացառութիւն է Թուրքիան, եւ պէտք է առանձին զբաղիլ անով, այս հարցին մէջ ալ։

Բայց անհաւասիկ դարաւոր Իրանն ալ կը քշուի նոյն ճամբու մը վրայ։

Լրիւ մանրամասնութիւններ չունինք տակաւին, բայց գիտենք որ Թէհրանի մէջ կը պնդեն կրթական նոր կարգադրութեան վրայ, պահանջելով տարրական կրթութիւնն իսկ պարսկերէն աւանդել։

Մեր ընթերցողները ծանօթ են այս հարցին։ Երկու տարի առաջ, կրթական նախկին նախարար Թադայոնի ծրագրին համաձայն, ծանր պահանջներ դրուեցան փոքրամասնութեանց դպրոցներուն վրայ։ Ծրագիրը պատրաստուած է ուրիշ նպատակով, զանազան ցեղերու օտարոտի ձգտումները չէզոքացնելու համար, բայց լրջօրէն կը խախտէր նաեւ 70—80,000 հայութեան դարաւոր իրաւունքները։

Ստորադաս պաշտօնեաներու չափազանց եռանդը պատճառ եղաւ որ քանի մը դպրոցներ փակուին հարաւային Պարսկաստանի մէջ։ Յետոյ դիմումներ կատարուեցան կառավարութեան եւ Շահին, եւ առժամապէս ընդհատուեցաւ հետապնդումը։ Միւս կողմէն աւելի, մասնաւորապէս հայկական դպրոցներուն մէջ, ... տրուեցաւ պարսկերէն դասերուն, որպէսզի հայ աշակերտները կարենան առանց դժուարութեան մասնակցիլ պետական քննութեանց։

Իսկ բանակցութիւնները կը շարունակուէին կառավարութեան հետ, համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար։ Թէեւ, այս առթիւ ալ, ամէնէն առաջ ներքին՝ համահայկական համաձայնութիւնն է որ կը պակսէր։ Մասնաւորապէս Թէհրանի մէջ որջացած քանի մը փառամոլներ համարձակեցան ճեղք բանալ եւ իրենց գիտցած ճամբով երթալ այսքան կենսական հարցի մը մէջ ալ։

Արդ, ինչպէս կ՚իմանանք վստահելի աղբիւրէ մը, խնդիրը նորէն դրուած է սեղանի վրայ, մտահոգութեան մատնելով փոքրամասնութիւնները։ Եւ մասնաւորապէս հայկական գաղութը։ Որովհետեւ, եթէ Թէհրանի կառավարութիւնը կ՚ուզէ ֆարսացնել Ատրպատականի թրքութիւնը կամ ուրիշ խոշոր զանգուածներ, ամրացնելու համար իրանեան պետութեան հիմքերը, կը նշանակէ թէ այդ քաղաքականութեան ճամբուն վրայ քաւութեան նոխազ պիտի դառնայ նաեւ մեր աննշան և ցիրուցան գաղութը, առանց ո՛ր եւ է մեղք ունենալու։

Մենք տարրական իրաւունքներ վայելած ենք, ամէնէն խաւարակուռ շրջաններուն իսկ, այս հարեւան եւ բարեկամ երկրին մէջ։ Կատարած ենք մեր պարտականութիւնները ոչ միայն իբրեւ Հայ, այլեւ իբրեւ քաղաքացի։ Եւ մեր բոլոր դպրոցներն ու ներքին զարգացման հնարաւորութիւնները որոնք արդիւնքն են մեր սեփական ճիգերուն, երկրին մշակոյթի արժէքն է որ կը բարձրացնեն, առանց մէկ շահի հոգ պատճառելու պետութեան։

Թերեւս աւելորդ են այս խորհրդածութիւնները, եւ ամբողջ տագնապը հետեւանք է թիւրիմացութեան մը կամ չափազանց եռանդի։

Ամէն պարագայի մէջ, մենք չուզեցինք ծածկել մեր մտածումները, իբրեւ վաղեմի բարեկամը Իրանի։

Մենք ո՛ր եւ է քաղաքական ցանկութիւն չունինք Իրանի մէջ կամ անոր հանդէպ։ Եւ Պարսիկները իրենք ո՛ր եւ է կասկած չունին Հայերու հաւատարմութեան մասին։ Առածի կարգ անցած ճշմարտութիւն մըն է այս, որուն կը վկայեն եկող գացող բոլոր իշխանութիւնները։

Խնդիրը կրնայ լուծուիլ այսպէս կամ այնպէս։

Բայց, բարեկամ երկրի մը մէջ ծագած այս տագնապն ալ միշտ պիտի հնչէ մեր ականջին, իբրեւ տխուր ազդարարութիւն մը—

Հայրենիք չունի՞ս, լուծուէ...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը հետեւեալ վախկոտ նկատողութիւնները կ՚ընէ երեսփոխան Եօնուս Նատի պէյի ստորագրութեամբ, տիրող տագնապին առթիւ.

—«...ի մէջ այլոց, կ՚ըսուի թէ գամպիոյի վրայ ի գործ դրուած խիստ հսկակշիռը ազդեցութիւն գործեց վաճառականներու վարկին վրայ։ Այս վարկերուն դադարումը՝ կը վնասէ երկրին ընդհանուր գործունէութեան։ Այս գանգատներուն երկու պատասխան կայ տալիք.—

1. Եթէ կառավարութիւնը այս քիչ մը խիստ, բայց բանաւոր ու անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած չըլլար, կարելի պիտի ըլլա՞ր միթէ առաջքն առնել մեր դրամին անկումին որ միջոց մը գլուխը առած կ՚երթար։ Եթէ անգլ. ոսկին շարունակէր իր անսահման բարձրացումը, միթէ՞ մեր կացութիւնը աւելի գէշ, նոյնիսկ վատթարագոյն եւ ոեւէ վարկ անօգուտ չպիտի ըլլար։

2. Ասկէ զատ, եթէ վերցուի հսկակշիռը, որու համար կ՚առարկուի թէ վարկերուն վրայ կը ճնշէ, արդեօք երկիրը պիտի կրնա՞յ պէտք եղածին չափ վարկ գտնել։ Միթէ հսկակշիռը դրուելէ առաջ հրապարակը վարդաստա՞ն մըն էր։ Բնականաբար ո՛չ։

Ուրեմն, քանի որ հսկակշռին գործադրութիւնը անհրաժեշտ նկատուած է, ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել հրապարակի նեղութեան պատճառները։ Անշուշտ վճարմանց անհաւասարակշռութիւնն ալ ազդեցութիւն ունի այս գործին մէջ։

Շատ անգամ կառավարութեան ներածումները, այսինքն անոր ձեռքով արտածուած դրամները փոխարէն չունին եւ չեն կրնար ունենալ։ Ահա առաջին նկատելի կարեւոր կէտը։

Յետոյ՝ կը նշմարենք նաեւ մեր արտադրութեանց ծախուած չըլլալու պարագան, որուն ճշմարիտ պատճառներն ալ պէտք է փնտռենք։ Երրորդ՝ կը տեսնենք թէ ժողովուրդը, որուն գործունէութեան ասպարէզը նեղցած է, իր տուրքերը վճարելու դժուարութեան մատնուած է։ Ուրեմն, պէտք է տուրքերու քանակութեան եւ հանգամանքին վրայ ալ կանգ առնել։ Ահա, ասոնք են ներկայիս մեր ենթարկուած ցաւին ախտաճանաչութեան համար մեր ուշադրութիւնը գրաւող գլխաւոր կէտերը։

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Հանրապետութեան նախագահ Գ. Տումէրկ երէկ առաւօտ մեկնեցաւ Նանթ, ուր հասաւ կէսօրէն վերջ։ Պաշտօնական ընդունելութիւն կատարուեցաւ քաղաքապետութեան մէջ, ուր քանի մը ճառեր խօսուեցան։

Երէկ իրիկուն թատերական ներկայացում մը պիտի տրուէր իրեն ի պատիւ։

Այս առաւօտ նաւահանգիստ պիտի այցելէ, կէսօրին պիտի նախագահէ հացկերոյթի մը, որուն պիտի մասնակցին 700 հոգի։ Կէսօրէն վերջ բացումը պիտի կատարէ Առեւտրական Տօնավաճառին։

Շաբաթ օր պիտի երթայ Սէն-Նազէր եւ պիտի այցելէ նաւահանգիստը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՛նչպէս դիմադրեցին Կովկասցիները

«Թան» կը գրէ թէ հողերու հաւաքականացումը ընդհատելու մասին Ստալինի տուած յանկարծական որոշման շարժառիթները ցարդ չհրատարակուեցան։ Պերլինի ընկերվարական պաշտօնաթերթ «Ֆորվէրց» կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը գերման առեւտրականի մը հետ, որ մարտ 10ին մեկնած էր Ելիզավէտէնկա գերման գաղութէն (Անդրկովկաս)։ Յիշեալը կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ռուսեւպարսիկ սահմանագլուխին մօտակայ շրջաններու կացութեան մասին։

Մոսկուայէն Անդրկովկաս հասած էին կարգ մը գործակալներ՝ հաւաքականի դրութիւնը մտցնելու համար այդ շրջաններուն մէջ։ Եւ որովհետեւ թաթար ու վրացի բնակչութիւնը կրաւորական դիմադրութիւն ցոյց կուտար, զինուոր կանչեցին։ Հետեւանքն եղաւ ապստամբութիւն։ Հաչանի շրջանի քաղաքապահներու հրամանատարը անցաւ ապստամբներուն կողմը, որոնց թիւն էր շուրջ 8000 հոգի— եւ զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթեց անոնց։

Ինչպէս գրած ենք, կուր գետէն անցնելու ատեն բուռն կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Կարմիր զինուորները ծանր կորուստներ կրելէ վերջ, ստիպուեցան լքել Քարաշկիլը։ Ուրիշ կարմիր ջոկատ մը փախուստի ենթարկուեցաւ Գետաբեկի նախկին Զիմէնսի պղնձահանքերուն մօտ. Թաթարները գերի բռնեցին ջոկատին պետը եւ բզիկ բզիկ ըրին զայն։

Ապստամբական շարժումը նոյնպէս տարածուեցաւ Բաշգեչէդի շրջանը, Վրաստան, ուր Ստալինի մասնաւոր մէկ գործակալը ստիպուեցաւ հազճեպով փախչիլ, իր ուղեկից զինուորներուն հետ։ Այս շրջանին մէջ ապստամբները բազմաթիւ խորհրդային պաշտօնեաներ սպաննեցին։

Խորհրդային իշխանութիւնները հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կատարեցին։

Բրտական շարժումը զսպելու համար

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ դատական գործավարութիւնը շատ կարեւոր օրէնք մը պատրաստած է, «երկրին կարգ մը շրջաններուն մէջ անդորրութիւնը ապահովելու եւ արդարութեան մեքենան աւելի արագ բանեցնելու համար»։ Այս նոր օրէնքը, որոշ վայրերու մէջ, դատավարութեան եղանակը կարգ մը փոփոխութիւններու կ՚ենթարկէ։

Նոր օրէնքը, մասնաւոր դրութիւն մը կը սահմանէ այն պատիժներուն համար, որոնք պիտի տրուին գողութեան, խառնակութեան եւ պետական հեղինակութեան դէմ շարժելու նման կարգ մը յանցանքներու հեղինակներուն։ Այս օրէնքին գլխաւոր յատկանիշն այն է որ, դատարաններու վճիռները վերջնական են եւ բեկման չեն ենթարկուիր։ Այս տեսակ յանցանքներու մասին դատարաններու տուած պատիժները, առանց վճռաբեկին ենթարկուելու, անմիջապէս պիտի գործադրուին։ Մահապատիժներն ալ բեկման չպիտի ենթարկուին։

Եթէ գործուածը ոճիր է, հինգ հոգինոց դատարանի մը ներկայութեան պիտի քննուի, իսկ եթէ յանցանք է՝ երեք հոգիի կողմէ։ Կը կարծուի այս օրէնքը գործադրել Առաջին Ընդհանուր Քննչութեան շրջանին (այսինքն Արեւելեան Նահանգներուն) մէջ։ Ուրիշ տեղ գործադրութիւնը նկատի չէ առնուած։

«Առձակեցէ՛ք Ալմազեանը»

Դարձեալ այս աղաղակն է որ կը բարձրացնեն ձախ թերթերը՝ ի նպաստ Ալմազեանի տրուած երկու տեղեկագիրներէն վերջ։

Ինչպէս գրած էինք, Ալմազեանի մասին լրացուցիչ քննութիւններ կատարելու առթիւ, պաշտօն տրուած էր փորձագէտ հաշուակալ Վիլարի՝ որպէսզի քննէ Ալմազեան ընտանիքին հասոյթի աղբիւրները, հայ դերձակին սնանկութենէն (1929 յունուար 9) մինչեւ այսօր։

Հաշուակալը չորս շրջանի բաժնած է այս ժամանակամիջոցը։ Առաջին շրջանին, «սէնտիք»ը Ալմազեանին յանձնած էր իր առեւտուրէն գոյացած գումարը։ Ապրիլ 20էն աղին Ալմազեան օրական միջին հաշուով 62 ֆր. 80 ունէր իր տրամադրութեան տակ, այս գումարով կը հոգար իր եւ իր կնոջ ծախքերը միայն, որովհետեւ զաւակները ձրիաբար կը խնամուէին Ալմազեանի առաջին կնոջ քրոջ կողմէ։ Այս երկրորդ շրջանը վերջ կը գտնէ հոկտեմբեր 7ին, երբ Ալմազեան թաղապետական վարկի հաստատութեան մօտ գրաւի դրաւ մատանի մը՝ փոխարէն ստանալով 1500 ֆրանք։ Այս դրամով ապրեցաւ մինչեւ իր ձերբակալումը (20 հոկտեմբեր)։ Չորրորդ շրջանը կը սկսի 1929 հոկտ. 20ին. այդ թուականէն ի վեր Ալմազեանի կնոջ ու զաւակներուն ծախքերը կը հոգացուին բարեկամի մը կողմէ, որ ցարդ ծախսած է 11,200 ֆրանքէն աւելի։

Այս բոլորին մէջ ո՛չ մէկ հետք կը տեսնուի Րիկօտէնէն գողցուած դրամէն, յետոյ Րիկօտէնի սպանութեան ատեն (սեպտեմբերին) Ալմազեանի նիւթական վիճակը այնքան յուսահատական չէր, որ զայն մղէր ոճիր գործելու։

Հաշուակալի այս նպաստաւոր տեղեկագրէն զատ, խորհր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՏԱԳԱՂԹ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

Արտագաղթի նոր հոսանք մը սկսած է Պուլկարիայէն դէպի Ֆրանսա։ Միայն Սոֆիայի մէջ 200 հոգի պատրաստուած են ճամբայ ելլելու, անմիջապէս որ աշխատանքի պայմանագրութիւն ստանան։ Անգործութենէն յուսակտուր, խեղճերը յանձն կ՚առնեն մինչեւ 3 4000 լէվա վճարել, արտօնութիւն ստանալու համար։

Այս առթիւ Սթարա Զակորայէն թղթակից մը կը գրէ Պոլսոյ «Ազդարար»ին.—

Ներկայիս ստեղծուած տնտեսական աննպաստ պայմաններու բերումով, քաղաքիս գաղթականութիւնը դարձեալ շոգիի վրայ է։ Ամէնքը, իրենց աչքերը յառած դէպի Ֆրանսա, արտօնագրի կը սպասեն։

1926 27 թուականէն ասդին, այս երկրորդ գաղթն է որ տեղի կ՚ունենայ։ Դէպի Ֆրանսա, — ահա՛ օրուան կ՚սրգախօսը Ֆրանսայէն եկած քանի մը նամակներու վրայ հիմնուած, որոնք վարդագոյն ցոյց կուտան այդ տեղի կեանքը։ Արդէն 15-20 ընտանիքներ արտօնութիւն ձեռք բերած են եւ առաջին առթիւ պիտի մեկնին։

Ասկէ առաջ, իմ թղթակցութիւններովս աւելորդ կը գտնէի այդ յարաճուն եւ աննպատակ վազքը դէպի Ֆրանսա։ Սակայն վերջերս անհամեմատօրէն շեշտուած անգործութիւնն ու անոր երեւցէն ծնած անտանելի պայմանները, արդէն կ՚արդարացնեն մեր դժբախտ հայրենակիցներու ընթացքը։

Այս տարի մանաւանդ, շեշտուած է թշուառութիւնն ու անգործութիւնը։ Ամբողջ ձմեռը գրեթէ բոլորը՛ պարապ անցուցին։ Այժմ, գարնանամուտի առթիւ, վերաբացուեցան ծխախոտի գործատեղիները, որոնց շնորհիւ տասնեակ մը ընտանիքներ գործի լծուեցան։ Այս տարի, բարեբախտաբար, գոյութիւն ունեցող Յէրնանտէզ եւ Մարքօ Պէլչէֆ տուներուն վրայ աւելցած են նաեւ երկու նոր տուներ, որոնք նախապատուութիւն կուտան մերիններուն, իբրեւ մասնագէտներ։ Սակայն, բաղդատմամբ Խասքովայի եւ Ֆիլիպէի աշխատանոցներու օրավարձերուն, այստեղ շատ քիչ են օրավարձերը։ Անցեալ օր, «Մարքօ Պելչէֆ»ի պաշտօնեաներէն մէկը կ՚ըսէր ինծի. «Սթարա Զակորայի մէջ աշխատուած ծխախոտը 100ին 10 պակաս ապրանք կ՚ըլլայ ուրիշ շրջաններու վրայ, այնպէս որ եթէ անոնց ապրանք եղած գնովը ծախենք, դարձեալ մենք հարիւր հազար քիլոյէն կը շահինք մէկ միլիոն լէվա»։

Բարեբախտաբար հացը եւ միւս ուտեստեղէնները աժան են։ Գառնուկի միսը, որ Պոլսոյ մէջ 110-120 ղրուշի կը ծախուի, այստեղ արդէն 24 լէվա է, մօտաւորապէս 32 ղրուշ։ Հացը կը ծախուի .քիլոն 6ուկէս լէվայի, այսինքն 9 ղրուշի, իսկ անաբատ կարագը 55-60 լէվայի։

Գոնէ այս կողմէն լաւ ենք, այնպէս որ եղած օրավարձերով կարելի է ապրիլ։

ԳԵՐՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Գերմանիոյ նոր դահլիճը երեք օրէ ի վեր բուռն յարձակումներու կ՚ենթարկուի Ռայխսթակին կողմէ։ Կ՚ըսուի թէ վարչապետ Պրիւնինկ գրպանը դրած է խորհրդարանը լուծելու հրովարտակը։ Ու երբ տեսնէ թէ մեծամասնութիւնը աննպաստ է իրեն, անմիջապէս պիտի լուծէ զայն. առանց սպասելու որ Ռայխսթակը անվստահութեան քուէով տապալէ զինքը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՐԴԱՐ ՁԱՅՐՈՅԹ

«Յարգելի պարոն խմբագիր, չգիտեմ այն յօդուածը, որ Բաքինսկի Ռաբոչի (Բագուի Բանւոր) թերթի անցեալ յունիսի 31 համարում Այսօրուայ Իրանը վերնագրի տակ տպագրուել է, կարդացե՞լ էք, թէ ոչ։ Վստահ եմ չէք կարդացել, քանի որ եթէ կարդայիք անպայման առանձին գտնելով յիշեալ թերտաւխօսութիւնները եւ դիտաւորեալ ագիտութիւնը պատասխան կը գրէիք, որովհետեւ կառավարութիւնը որքան ուզում է փափկանկատ լինել եւ խորհրդային թերթերում հրատարակած զրպարտութիւններին ուշադրութիւն չդարձնել՝ ինքը գիտէ։ Թերեւս այս ընթացքը կառավարութեան համար հասանելի է, քանի որ Իրանի կառավարութիւնը Ռուսիոյ ներքին ռէժիմի հետ գործ չունի եւ ուզում է իր հարեւանի հետ, որ ռուս ժողովուրդն է, անկեղծ յարաբերութիւններ ունենալ։ Բայց թերթերը եւ հանրային կարծիքը ինչո՞ւ լուռ նստած իրենց զգւանքը չեն յայտնում Բագուի բոլշեւիկների սուտ սրտացաւութիւնների առթիւ եւ ինչո՞ւ խարդախութիւնների դէմ ճշմարտութիւններ չեն հրատարակում։»

Այսպէս է սկսում պարոն Իրանփուր Թէհրանի կիսապաշտօնական «Իրան» մեծ օրաթերթի մարտ 13ի թիւ 3186 համարում, չորս սիւնակներ բռնող իր ընդարձակ յօդուածը, որ կարելի է արդար բողոքի մի խիզախ ու գեղեցիկ արտայայտութիւն համարել, ընդդէմ այն բոլոր անտեղի ու այլանդակ յարձակումների, որոնք դարբնւում են կեղծաւոր բարեկամի պաշտօնական դաւադիր հաստատութիւններում ու հրապարակ նետւում յատուկ հրահանգով համապատասխան օրգաններ լէզերից։ Իրաւացի է յօդուածագիրը մանաւանդ իր զարմանքի մէջ դէպի հանրային միտքը, դէպի պարսիկ ժողովուրդին յատուկ ՝փափկանկատութիւնը։ Իրօք գերմարդկային է իր ներողամտութիւնը, համբերութիւնը։ Ուրիշ մի ազգ այսքան անարդարութեան դիմաց պիտի յուզւէր, Չղայնանար, բայց նա գիտէ սառնարիւն մնալ եւ քթի տակ ծիծաղել այն դաւադրական պռոշտւքների վրայ որոնք գալիս են Կասպիականի միւս ափից, մի երկրից որ պատմութիւն չունի, որ անուն չունէր եւ Ադրբէյջանի (Ատրպատական) անունը գողնալու հարկադրանքն ունեցաւ։ Ահա թէ սլաքները որտեղից են գալիս, ահա թէ ինչո՞ւ պատմութիւն ունեցող Իրանի բանիմաց զաւակներից շատ շատերը արժանապատուութեան խնդիր են համում, երբ «Իրանփուր» կամ ուրիշ մէկը փորձում է չափուել հարեւանի կարմրած ճուտերի հետ։ Յօդուածագիրը, որպէս մի Իրանցի, ուզում է պատասխանել «Բագուի Բանւոր»ին եւ իր յօդուածը շրջաբերականի ձեւով ուղարկում է բոլոր թերթերին։ Նա բոլշեւիկ թերթի յարձակումները ամփոփում է այսպէս.—

1.— Իրանի առողջապահութիւնը եւ կրթութիւնը աւրուած է։

2.— Ինչո՞ւ Չէլֆուն 1)՝ Իրանի ազատասէր հերոսը մահուան դատապարտւեց.

3.— Ինչո՞ւ պետական նախահաշւի 46 առ 100ը ծախսւում է զօրքի վրայ։

4.— Ինչո՞ւ Թէհրանի եւ միւս քաղաքների փողոցները վերաշինւում են։

5.— Ինչո՞ւ կառավարութիւնը քայլեր չի առնում Շահնշահի Դրամատան 2) հակառակ։

6.— Ինչո՞ւ կառավարութիւնը չի աջակցում Բանքը Միլլիին։

7.— Իրանի երկաթուղին գլուխ չպիտի գայ, քանի որ միայն հիւսիսում հարիւր քսան քիլոմետր շինելով դադարեցւած է։

8.—Դավէրը3)փոխանակ արդարադատութիւնը բարեկարգելու խանգարել է։

9.— Ինչո՞ւ է կառավարութիւնը պետական գանձ ստեղծել եւ պահում է այն արտասահմանում։

10 (որ ամենից զաւեշտականն է).— Ինչո՞ւ Պարսկաստանում տնտեսական ճգնաժամ է յառաջ եկել։

Ապա յօդւածագիրը գրում է.

— «Ես ուզում եմ նախքան այս միտումով, անխելքութեամբ ու անտեղեկութեամբ լեցուն հարցերին պատասխան տալը, մի քանի հարցումներ անել «Բագուի Բանւոր» թերթին եւ ·յետոյ նրա խնդիրներին պատասխանել.

1. Ինչո՞ւ ձեր երկրում բոլոր հարուստները մուրացկան դարձան եւ ոչ մի աղքատ չհարստացաւ։

2. Ինչո՞ւ ձեր երկրում մարդիկ սովից մեռնում են եւ հաց, կաթ, ձու, միս, այսինքն ապրուստի նախնական պէտքերը ձեռք բերելու համար մարդիկ պէտք է տուն վերցնեն ու ժամերով խանութին առջեւ սպասեն, մինչեւ նրանց պարէն տրւի։

3. Ինչո՞ւ ձեր երկրում Գէպէուն, այսինքն ոստիկանական վարչութիւնը դատական ուժին բացարձակ տեղապահը դարձած մարդկանց չնչին պատրւակով առանց դատավարութեան ամիսներ ու տարիներ ամենադժնդակ ձեւով բանտարկում է եւ մահուան դատապարտելու համար չնչին պատրւակը բաւական է։ Մինչեւ անգամ Գէպէուն ոչ միայն ձեր երկրի ներսում է տիրապետում, այլեւ բոլոր օտար երկիրներում Գէպէուի ներկայացուցիչները կան եւ աւելի զօրաւոր են ձեր քաղաքական պաշտօնական ներկայացուցիչներից։

4. Ինչո՞ւ պարսիկ վաճառականներին ամէն օր մի պատրւակով խեղդում էք, սնանկացնում եւ նրանց ստացուածքը գրաւելուց յետոյ իրենց աքսորում էք։

5. Ինչո՞ւ այսքան անտեղեակ էք Իրանի վիճակից եւ կամ թշնամի Իրանի առաջդիմութեան, որ իւրաքանչիւր քայլ երբ երկիրը վերցնում է դէպի յառաջդիմութիւն ձեր թունալի լեզւով էք ուզում ներկայացնել.

6. Ինչո՞ւ էք Իրանի տնտեսական ճգնաժամին ամենից ուժեղ գործօնը դարձել եւ ինչո՞ւ նոյնիսկ ձեր ապրանքների վաճառման մէջ Իրանի ներսում չէք ընդունում հաւասարութեան սկզբունքը Իրանցի վաճառականների հանդէպ եւ որոշ արտադրութիւնների վաճառման մենաշնորհը անհատների էք փոխանցում, որոնք ընդունում են ձեր ծառայութիւնը եւ ուրիշներին զրկում իրենց երկրում առեւտրից օգտուելու օրինաւոր իրաւունքից։

7. Ինչո՞ւ ձեր տնտեսական հիմնարկութիւնները մարդկանց աղքատութիւնից ու խեղճութիւնից օգտուելով ուզում են Իրանի մի բուռ բրինձը կամ բամպակը, մորթը, չոր մրգեղէնը, խէժը, որ երկրի միակ արտածումն է ամէնէն ցած արժէքներով գնէք եւ բացի ձեր շահն ու պարսիկ առեւտրականի, կալւածատիրոջ, երկրագործի ՛մասը ուրիշ քաղաքականութիւն չունէք։

8. Ինչո՞ւ ձեր երկրում ոչ ոքի մարդկային իրաւունքների տէր չէք ճանաչում եւ ոչ մի տեսակի օրէնքին, անհատական իրաւունքներին, համայնական արժէքներին չէք հաւատում։

9. Ինչո՞ւ ձեր երկրում միլիոնաւոր մարդիկ ամէն տարի սովից ու աղքատութիւնից մեռնում են եւ դուք դարմանելու ու առաջն առնելու մտքին չէք։

10. Ինչո՞ւ ուշադրութիւն չէք դարձնում Ռուսիոյ մէջ ձեր հանդէպ եղած ընդհանուր դժգոհութեան եւ ինչո՞ւ չէք թողնում որ մարդիկ ազատօրէն իրենց վիճակը տնօրինեն եւ իւրաքանչիւր չնչին կասկածով ամէն մի դժբախտ, անմեղ մէկը հետապնդւում է։

11. Ինչո՞ւ դուք ինքներդ ձեր տնտեսական խիստ ճգնաժամը վերացնելու համար քայլ չէք առնում եւ ինչո՞ւ չէք այն կարգաւորում ու անհետացնում։

12. Դուք որ հակառակ ամբողջ աշխարհի հաստատութեան ու խոստովանութեան, Իրանի դատական ուժի ենթադրեալ անբարեկարգութեան համար սրտցաւութիւն էք անում, ինչո՞ւ ձեր երկրում անկախ դատարան ու դատական ոյժ եւ մարդկանց համար արդարադատութեան կեդրոն չէք հիմնում։

Եթէ ուզենամ բոլոր «ինչո՞ւ»ները գրել այստեղ, շատ կ'երկարի, ուստի բաւականանում եմ այսքանով։

Ապա յօդուածագիրը կանխատեսում է, որ «Բագուի Ռաբոչի»ն պիտի հարցնէ, թէ ի՞նչ իրաւունքով է զբաղւում մի օտար երկրի ներքին խնդիրներով։ Բայց այդ նոյն խօսքերն ունի կարմիրների երեսին զարնելու պարսիկ ժողովուրդը.

— «Ընկեր Ջան, դուք ո՞ր օրէնքով ձեզ Իրանի ժողովուրդի ու պետութեան խնամակալ ու սրտցաւ էք դարձնում եւ խառնւում էք այս երկրի ներքին գործերում։ Միթէ, աստուած չունիք, Չղայնացա՞ծ էք, թէ Իրանը եւ իրանցին, որ ձեր մօտիկ հարեւանն է, ձեր ներքին խալտառակութիւնները տեսնելով այլեւս ականջ չի կախում ձեր պրոպագանդին եւ ձեր խօսքերը չեն ազդում նրան. միթէ՞ ծայրայեղ Չղայնութիւնը նրանից, որ մի որս ձեր ճանկերից դուրս է գալիս, ձեր աչքերի առաջը բռնե՞լ է, որ ճշմարտութիւնները գլխիվայր էք ներկայացնում...։

Աւելի քան ուշագրաւ են Պ. Իրանփուրի պատասխանները, մերկացումներն ու խորհրդածութիւնները, բայց կարծում եմ հարազատօրէն թարգմանւած այս ընդարձակ մէջբերումները բաւական են շատ բան ասելու ընթերցողին։

Մեկնաբանութիւնները աւելորդ են։ Աւելացնեմ որ յօդուածագիրը փաստերով ապացուցանում է նաեւ բոլշեւիկ քաղաքականութեան գաղտնի ծալքերից մէկը.— այն է՝ օգտուելով Իրանի աշխարհագրական դիրքից, Ռուսիոյ շուկայից կախում ունենալով եւն., նա՝ կարմիր քաղաքականութիւնը, ձգտում է սնանկացնել այս երկիրը, որը իր հերթին գիտակցելով այդ, աշխատում է օր առաջ ազատել իրեն տնտեսական գերութիւնից։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

1) Խորասանի յայտնի արկածախնդիր աւազակապետը, կարմիր Ռուսիոյ վարիչներից ջրվաժնաւորւած. Վ. Ի.

2) The Imperial Bank of Persia անգլ.-դրամատունը: Վ. Ի.

3) Արդարադատութեան կոռոփ Նախարարը: Վ. Ի.

ԹՈՒՐՔ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ

Կը հաստատուին այն լուրերը թէ Թուրք Սահմանադրութեան մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարուին։ Այս փոփոխութիւնները գալ տարի Ազգ. Ժողովին պիտի յանձնուին, եւ նոր ընտրութիւնները փոփոխութիւններուն համաձայն պիտի կատարուին։

Ծրագրուած փոփոխութիւններուն համաձայն, ընտրութիւնը ուղղակի պիտի ըլլայ եւ կիներն ալ երեսփոխան ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք պիտի ունենան։

Կիներուն դատաւոր կարենալ ըլլալու մասին ալ քննութիւն կը կատարուի։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Համրանք չունին Հայրենակցական Միութիւնները մեր քաղաքին մէջ։ Այս տարի աւելցան երկու նորեր եւս, Ագշէհիրի եւ Օրտուի Հայրենակցական Միութիւնները։ Ագշէհիրցիներ իրենց կազմութենէն ի վեր դաշտահանդէս մը եւ թատերական ներկայացում մը սարքելով, գոյացուցին կլորիկ հիմնադրամ մը։ Այս Միութեան մէջ կան աշխատող երիտասարդ ուժեր որոնք կը ձգտին ներկայանալի դարձնել զայն, առանց նկատի առնելու քանի մը խաւարամիտ հայրենակիցներ, որոնք պատերուն վրայ փակցուած յայտարարութիւնները պատռելու ստոր ճամբան պզտիկցան։

Օրտուցիները դաշտահանդէս մը միայն տուին, առաջին հանդէսը, ուր իրենց նպատակը պարզեցին։

Հայրենակցական Միութիւններու առաջին շարքին կարելի է նկատել հետեւեալ հինգը.— Վասպուրականի, Սեւերեկ-Սիւրմէհի..., Մարաշի, Եոզղատի եւ Զարասնճաքի Հայրենակցականները, որոնք միանալով կազմած են կեդրոնական վարչութիւն մը եւ երկու տարիէ անվերջ զոհողութիւններով կը շարունակեն գիշերային դասընթացքը։ Անհասկնալի է թէ միւս 60ի մօտ Հայրենակցականները ինչո՛ւ անտարբեր եւ մեկուսի կը մնան։ Ամասիոյ Հայրենակցական Միութիւնը նախապէս նման գաղափար մը յղացած էր, սակայն չկրցաւ իրականացնել, իսկ հիմա գրեթէ կազմալոյծ վիճակ մը ունի։

Վերոյիշեալ հինգ Միութիւններ մասնաւոր սրահ մը վարձելով, իրենց կարելին կ'ընեն դասաւանդութիւնները կանոնաւորելու եւ տեւականացնելու համար։ Ամէն դասի համար մասնաւոր ուսուցիչներ վարձուած են։ Այս ուսուցիչներու ամսականները կը վճարուին աշակերտներու ամսաթոշակներէն, իսկ բացը կը գոցուի հանդէսներով կամ մասնաւոր նուէրներով։

Գործօն միութիւններու կարգին կարելի է դասել նաեւ Սեբաստիոյ եւ շրջակայ գիւղերու Հայրենակցական Միութիւնները, մանաւանդ Ղանթարօս գիւղի Հայրենակցականը որ իր 18 անդամներով 6000 ֆրանքի մօտ պատրաստ դրամ մը ունի։ Ատկէ զատ, օգնած է Կեսարիոյ որբերուն եւ իր կարողութեան չափով մասնակցած է բոլոր բարենպատակ ձեռնարկներուն։

Հայրենակցական Միութիւնները կրնան շատ մեծ դեր կատարել եթէ միայն գործեն համերաշխութեամբ։ Օրինակ Խարբերդի Միութիւնը բաժնուած է գիւղերու եւ աւաններու. Խարբերդ քաղաքի Երիտասարդաց, Խարբերդ Հօղէի Երիտասարդաց, յետոյ նորէն Խարբերդ Հօղէի Աղքատախնամ Միութիւններ եւն.։ Նոյնը նաեւ Բալուի համար, — Բալու քաղաքի հայրենակցական միութիւն եւ Բալու Սագրաթ, Խօշմաթ, Նիրխի գիւղերու հայրենակցական միութիւններ։ Ու այսպէս յայտնի եւ անյայտ միութիւններ իրենց աղմուկով կը լեցնեն Մարսէյլի հայկական փողոցները։

Բազում աղմուկ վասն ոչնչի։

Վերջերս մեր ընկեր բանախօսներէն մէկը Հայրենակցական Միութիւններու կրած աւելորդ ծախքերուն եւ ֆիզիքական յոգնութիւններուն պզտիկ մէկ հաշուեկշիռը կը ներկայացնէր։ Այսպէս.

— «60 Հայրենակցական Միութիւններ ունինք, ամէն մէկ միութեան վարչութիւնը կը բաղկանայ 5—9 անդամներէ, միջին թիւ կ'առնենք 7։ Բազմապատկենք, — $7 \times 60 = 420$ վարչական անդամներ ունինք։ Ամէն վարչութիւն շաբաթը մէկ ժողով կ'ունենայ որ կը տեւէ 2—4 ժամ, միջինը կ'առնենք 3 ժամ։ $420 \times 3 = 1260$ ժամ։ Ուրեմն 420 վարչական անդամներ շաբաթական կ'աշխատին 1260 ժամ, ազգային գործերը բարելաւելու համար։ Յետոյ ժողովներ տեղի կ'ունենան պանդոկներու ներքնասրահներուն մէջ, նուազագոյն վճարելով 5 ֆրանք = $60 \times 5 = 300$ ֆրանք շաբաթական։ Իսկ եթէ տարեկանը նկատի առնենք, կը տեսնենք որ 420 հոգի 65.520 ժամ կը զբաղին այլասերման վտանգը ուշացնելու համար եւ կը ծախսեն 15.600 ֆրանք։

Խորհրդածութիւնները ընթերցողին կը ձգեմ։

* *

Հայրենակցական բազմապիսի միութիւններուն պէս կը ծնին ու կը մեռնին անհամար երիտասարդական եւ զարգացական միութիւններ։ Բարի է այս միութիւններու նպատակը եւ նախաձեռնողներու ջանքն ալ գովելի։ Սակայն կը պակսի ամէնէն կենսականը՝ յարատեւութիւն եւ կարգապահութիւն։

Զարգանալ եւ զարգացնել միութեան անդամները, հիմնել գրադարան մը, ուր պիտի գտնուին տեղական եւ արտասահմանի հայ թերթերէն զատ, գիտական, գրական ու պատմական գիրքեր որոնցմէ պիտի օգտուի հասարակութիւնը։ Յետոյ սարքել դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ։

Այս է ամփոփումը մեր ակնարկած միութիւններու ծրագրին որ սակայն կը մնայ թուղթի վրայ։ Թուենք քանի մը հատ որոնք իրենց կազմակերպութեան առաջին ամիսներուն բաւական մեծ յոյսեր ներշնչած էին, իսկ այժմ կորսուած են անդարձ։

Նախ՝ «Կուլտուրականը»։ Կազմուած էր 1923ին, կազմալուծուեցաւ 1924ին։ Քանի մը երիտասարդներ բաժնուելով կազմեցին Երիտասարդաց Երկսեռ միութիւնը, որ քիչ մը աւելի շատ տոկաց ու գործեց։ Կազմակերպեց «Ֆանֆառ»ի խումբ մը, բայց վէճ մը ծագելով, կազմալուծուեցաւ ու ֆանֆառը առանձին շարունակեց իր գործը «Բնար ֆանֆառ» անունով։ Յետոյ եկան «Հայաստան Ուսումնասիրաց երկսեռ միութիւնը», «Յառաջդիմասէր»ը, «Նոր Ուղին», «Օրիորդաց Զարգացողականը»։ Մեծ մասը կառավարութենէն վաւերացուած ըլլալով հանդերձ, շատոնց դադրած են գոյութենէ։

Այն միութիւնները որոնք Ազգային Վարչութենէն ալ վաւերացուած են, ունին յօդուած մը իրենց կանոնագրութեան մէջ որ կ'ըսէ. «Միութեանս կազմալուծման պարագային անոր գոյքերն ու դրամները կը մնան այսինչ կամ այնինչ բարենպատակ հաստատութեան, ազգային վարչութեան կամ Կարմիր Խաչի։

Արդ, հարց է գիտնալ թէ կազմալուծուած վերոյիշեալ միութիւնները ի՞նչ թողած են երբ գոյք կամ դրամ եւ կամ այդ իրերն ու դրամները յանձնուա՞ծ են կանոնագրով որոշուած մարմիններուն։ Ապահովաբար ո՛չ, օրինակ բերելով «Յառաջդիմասէր»ը որուն հիմնադիր կազմակերպիչներէն մէկը եղած եմ։ Երբ ես բաժնուեցայ, Միութիւնը 1500 ֆրանք դրամ ունէր, ինչպէս նաեւ գիրքեր, թերթեր, նամակի թուղթեր եւն.։ Տարի մը վերջը դիմաւոր պարահանդէս մըն ալ տուին։ Ո՞ւր է հաշիւը...

«Հայ տունը», որ ունէր ընդարձակ ծրագիր մը, բայց մնաց կէս ճամբան։

Ունինք նաեւ «Բարձր Հայք եւ Պարթեւ» Երիտասարդաց Միութիւնները, որոնք իրենց գոյութիւնը կ'ապացուցանեն քանի մը հանդէսներով եւ ներկայացումներով։

Այս բոլորին մէջ, ամուր կը մնան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութիւնը եւ Հ. Ե. Ը. Միութեան մասնաճիւղը։

Պատանեկան Միութիւնը մօտ վեց տարի է կը շարունակէ գործել, հետզհետէ աւելի ... մանալով եւ կանոնաւոր... Բացի իր կողմէ կազմ... պուած դասախօսական ... ճաբանական ժողովներէն, ... ճոխ գրադարանը, ամէնէն ... սուն փաստն է աշխուժ... ու զոհաբերութեան։

Զափահաս Որբերու ... թեան Մարսէյլի մասնաճ... ալ լաւ աշխատանքներ կը ... տարէ որբերու օգնութեան ... սակէտէն։ Միութիւնը կ... է մասնաւոր յանձնախումբ ... որ շրջելով քաղաքին ... ուարձաններու մէջ, կը հ... քրքրուի արտասահմանէն ... հասնող անպաշտպան որբեր... վիճակով։ Ինչպէս փարիզ... ուրիշ տեղեր, հոս ալ որբեր... որ նախաձեռնարկ կը... «Մշակոյթի Օրուան տօն... տարութեան, եւ մասնա... Ապրիլ 11 - 24 ազատօրը ... ուզեր տալ ուրիշ որ եւ է ... մակերպութեան։

Եւ իսկապէս որբերու ... կանութիւնն է այդ օրը, ... հետեւ անոնք կ'ուզեն ... տարի սրբազան ուխտը կա... րել իրենց պաշտելիներուն ... րեզմանին առջեւ։

Ս. ՄԻՍՏՈՒ...

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԵՂՈՒՄ...

Գահիրէէն կը տեղեկա... թէ Եգիպտացի հնախոյզներ ... ջերս գերեզման մը գտած են ... իր մեծութեամբ կը գերազանց... մինչեւ այսօր գտնուած ... դամբարանները։

Այդ գերեզմանը, որ գտն... ուած է Սփինքսի մը մօտ... նուիրուած էր արքունի քրմապ... Ռա Ուէրի յիշատակին։ Երեւ... հանուած արձանագրութիւնն... համաձայն, սոյն քրմապետ... ժամանակին հանրածանօթ ... եւ խիստ կարեւոր դիրք մը գր... ւած՝ փարաւոնի պալատին մէ... ըլլալով թագաւորին մտերիմ բ... րեկամը, արքունի հանդերձա... տը, սեղանապետը, մառանապետ... սափրիչներուն պետը եւայլն։

Գերեզմանի մուտքին երկա... նութիւնը 27 մեդր է, ստորերկ... րեայ անցք մը կ'առաջնորդէ դէ... երեք ընդարձակ սրահներ, ... պատերը շատ կը մօտենան սփի... սի խարիսխին։ Գերեզմանը բաղկ... ցած է 80 փոքր սենեակներէ ... լաբիւրինթոսի ձեւով շինուած ... խցիկներէ, որ յատկացուած էին մե... եալներու արձանները պահելու։ Այդ արձաններէն 40 հատ գտ... նուած են բոլորովին անվթար վի... ճակի մը մէջ։ Երեւան հանուած առարկաներուն մէջէն մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են երկու կայծքարէ ածելիները, որոնք հաւանաբար կը խորհրդանշէին պալատի մէջ քրմապետին սափրիչի պաշտօն ունեցած ըլլալը։ Ածելիները մինչեւ այսօր պահած են իրենց սրութիւնը։

Ասոնցմէ զատ, մոմիայի մը դագաղին մէջէն գտնուած է ... դամատուած ձեռք մը, եւ խիստ թանկարժէք ադամանդակուռ մանեակ մը, քիչ մը հեռու, մարդու մը կմախքը, որուն ... ձեռքը կը պակսի։

Ռա Ուէր կ'ապրէր Եգիպտական փարաւոններու հինգերորդ ... քայական ցեղին երրորդ թագաւորութեան օրով։

Փրոֆ. Կարչթանկ, որ վարիչ է Պաղեստինի մէջ Ուր Զար... Ռալթընէի արշաւախումբին կողմէ կատարուած պեղումներուն, կը տեղեկացնէ թէ Երիքովի բլուրին վրայ վերջերս գտնուած է աշտարակ մը կամ միջնաբերդ մը, որ պղինձի դարուն ժամանակակից ըլլալ կը կարծուի։

Մ. Հ. Ռուհիէ, պելժիոյ հնագիտական պեղումներու սպասարկութեան տնօրէնը, Պրիւսէլի մօ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

…ՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՋՐՕՐՀՆԷՔԸ

…մօ 10 տարի է, որ բոլշեւիկ… նստած են հայ գիւղացիին… եւ շանքարով կը կարդան… էն օր։ Հակառակ այդ բոլոր… րոցներուն եւ ծ'նշումներուն, …այ գիւղացին ոչինչ կը փոխէ իր …րքէն։ Նոյնիսկ, կը թուի թէ …այ բոլշեւիկներն ալ կը հետեւ… ժողովուրդին։ «Խորհր. Հա…ան» կը գրէ (14 մարտ).—

«Աշտարակի շրջանին Բիւրա…ն, Օրգով եւ Խնաքլու գիւղե…ն միացեալ խորհուրդին նախա…հն ու անդամները ջրօրհնէք …արեցին եկեղեցիին առջեւ եւ …իւղացիներուն հետ պարեցին, կրօ…կան մաղթանքներ կատարեցին։»

Այս բոլշեւիկները, աստուա…ծ ըլլալով հանդերձ, կը հե…ւին ընդհանուր օրինակին։ Այս…էս նոյն թերթը կը գրէ.—

«Նախագահը իւրացուցած է …եկէս փութ սերմնցու։ Ունեւոր …իւղացիներէն դրամ է առեր եւ …ւլ է վերադարձուցեր։

Բիւրականի գիւղային խոր…րդը ոչ միայն չէ օժանդակած …մայնական արդիւնաբերու…թեան, ընդհակառակն մսխ… հասցու…ցած։ Խորհուրդին անդամները կը …լէին փողոցներուն մէջ եւ կը համոզէին գրուել «կոլխոզ»ը։ Գիւղային խորհուրդին նախագահը ունեւորներուն «խաթրին չդպելու» համար Երեւան մեկներ է ման գալու։ Խորհուրդի անդամ Ցոլոյ Միքայէլեանը եւ չատերը այսօր պայքար կը մղեն համայնացումին դէմ»։

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

Հայ ժողովուրդը պայքարի նոր ձեւ մը ունի հիմա ընդդէմ բոլշեւիկ վարչութեան։ Կ'ընտրուին գիւղերու խորհուրդները։ Ընտրութենէն յետոյ, օրեր կ'անցնին, եւ կեդրոնէն հասած հրահանգները կը դիզուին առանց իրագործուելու։ Գիւղային խորհուրդները այսպէս կը մղեն կրաւորական պայքարը։ «Խորհր. Հայաստան» կը գրէ (14 մարտ).—

«Կոշ, Մաղդա, Ղայթուր, Հախս, Ճոթողան, Եղվարդ, Ղըլթամուր, Օշական գիւղերուն խորհուրդի անդամները ոչ մէկ աշխատանք կատարած են իրենց ընտրութենէն ի վեր։ Նոյնիսկ գտնուած են թերութեան մէջ։ Վերին մարմիններու որոշումները երբեք չեն գործադրուիր։ Հակառակ վերէն եղած դիտողութիւններուն, նախագահները չեն շարժած իրենց տեղէն»։

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ

Հայ կաթոլիկ եկեղեցիներու համաժողով մը տեղի ունեցեր է Թիֆլիսի մէջ։ Եւ համաժողովին կողմէ խորհրդային կառավարութեան ղրկուած է «դիմում» մը, զոր կը հրատարակէ «Խորհ. Հայաստան» (16 մարտ)։

Կ'արտատպենք քանի մը մասեր այդ «դիմում»էն, որ ոչ միայն յայտնութիւններ կը պարունակէ, այլ նաեւ օրինակ մը կու տայ յանուն հայ կաթոլիկներուն գրուած այդ դիմումին բոլշեւիկ հեղինակներուն խելքի չափէն։

— «Քանի մը կարդինալներ, Մերձաւոր Արեւելքի «յետամնաց» ժողովուրդները արեւմտեան պետութիւններուն ձեռքը զէնքդարձնելու նպատակով, խարդախութիւն ըրին եւ եկեղեցիի պետ ընտրեցին չինովնիկներ։ Ասոնք անձնական շահեր հետապնդելով, հայ կաթոլիկ եկեղեցին զրկեցին աւանդական իրաւունքներէն։

Հայ կաթոլիկ եկեղեցին կեդրքուեցաւ վերջին տասնամեակին ընթացքին, երբ կը տիրէին Տէր-Աբրահամեանն ու Բագրատեանը։

1927ին հաւատացեալները եկեղեցիէն վտարեցին Տէր Աբրահամեանը։ Հաւատացեալները այնքան կատղած էին Տէր Աբրահամեանի անբարոյական ընթացքին դէմ, որ մտադիր էին բզկտել, եթէ ոստիկանութիւնը չմիջամտէր։ Այդ պատճառաւ անիկա յաջողեցաւ փախչիլ։

Բագրատեան ոչ միայն կրկնեց իր նախորդին սխալները, այլ նաեւ շարք մը յանցանքներ գործեց (կաշառակերութիւն, խնամիութիւն, եւայլն)։ Մասնաւորապէս ծանր են եկեղեցիին շահերուն տեսակէտէն Բագրատեանի յանցանքները խորհրդային իշխանութեան հանդէպ։

Ներկայիս արեւմտեան Եւրոպայի մէջ խորհրդային իշխանութեան հանդէպ բացուած պայքարը արդիւնք է մասնաւորապէս Բագրատեանի դերին, որովհետեւ անիկա երկար տարիներէ ի վեր պապին կը ղրկէր զրպարտութիւններ Ռուսիոյ մէջ կատարուած սուտ հալածանքներու մասին։ Ասկէ զատ Բագրատեանը հակայեղափոխական պայքար մղած է կաշառուած միսիոնարներու միջոցով։

Այս պատճառով, Անդրկովկասեան հայ կաթոլիկ եկեղեցիներու համագումարը որոշեց հրաժարեցնել Բագրատեան ծայրագոյն վարդապետը եւ կազմել հոգեւոր խմբական վարչութիւն՝ ընտրելով Կալատուզով եւ Գաբրիէլ Նահապետեան ծայրագոյն վարդապետները եւ Տէր Անտոն Պետրոսեանը։

Համաժողովը կը հաւատայ թէ հայ կաթոլիկ եկեղեցիին նոր առաջնորդները դէմ չեն շարժիր խորհրդային իշխանութեան»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Ույանըշ» Թուրք գրական պատկերազարդ պարբերականին վերջին թիւին մէջ (20 մարտ) Հասան Րէֆիք կը գրէ թէ «Ինչո՞ւ չեն կարդար»—

«Լրագիրները, պարբերականները, տպագրիչները, խմբագիրները կը պոռչտան.— «Ժողովուրդը չի կարդար, ժողովուրդը չի կարդար այլեւս։ Մեր աշխատանքը պարապ կ'անցնի...»։

Կը պոռանք, կը պոռչտանք, կը տրտնջանք։ Սակայն մեզմէ ոչ ոք մէջտեղ կ'ելլէ հարցնելու. «Եահո՛ւ, արդեօք ինչո՞ւ չի կարդար ժողովուրդը, ինչո՞ւ հետաքրքրութիւն ցոյց չի տար թերթի ու գիրքի»։ Եւ չենք փնտռեր պատճառը։ Տեսնենք ո՞վ չի կարդար, ժողովո՞ւրդը թէ մենք, գրողներս։

Ես հաւատացած եմ, որ ժողովուրդը չէ որ չի կարդար եւ հետաքրքրութիւն ցոյց չի տար, այլ մենք։ Մենք՝ գրողներս։ Այո՛, այսէ ճշմարտութիւնը։ Աստուծոյ սիրոյն ըսէք, — այսօր հրատարակուած լրագիրներէն եւ պարբերականներէն քանի՞ հատը ընթերցման արժանի վիճակ մը ունի։ Լոյս տեսած գիրքերէն քանի՞ հատը կ'արժէ կարդալ։

Վայրկեան մը միասին սանկ աչք մը պտտցնենք լրագիրներուն մէջ։ Առաջին էջին բան մը չենք ըսեր, երկրորդ եւ երրորդ էջերը ըսենք փաս չունին։ Սակայն, կը խնդրեմ, մի դարձնէք միւս էջերը։ Որովհետեւ այլեւս կը սկսին փուճնութեան մասին թերթօններ, անիմաստ հէքեաթներ, երգիծանք անունին տակ պաղ ու ռամիկ կատակներ, խօսքեր։

Այս վիճակը անընդհատ կը շարունակուի, բացառութիւն համարելով մէկ կամ առնուազն երկու օրինակ։

Հապա պարբերականնե՞րը։ Անոնց վիճակը բոլորովին եղերական է։ Կը զարմանաս, որ հրատարակչական հրապարակին վրայ հազիւ թէ քանի մը հատ ըլլալով հանդերձ, այդ պարբերականները կը զբաղին պարապ բաներով։ Մէկ հատիկ շարժանկարի արուեստանոց մը չունինք մեր քաղաքին մէջ, բայց որքա՜ն պարբերականներ ունինք շարժանկարի վերաբերեալ։ Պոլսոյ ժողովուրդը, որ հազիւ թէ ամիսը մէկ անգամ ֆութպոլի մրցում տեսնելու բախտը կ'ունենայ, եւ տարին մէկ անգամ մարզախաղեր դիտելու առիթը կը գտնէ, որքա՜ն շատ մարզական թերթեր ունի, չես հասկնար։

Սխալ չհասկնաք, չեմ ըսեր թէ ոչ մէկ օգուտ ունին։ Սակայն Թուրք ժողովուրդն ալ իմացական, գիտական եւ արուեստի կեանքի պահանջ ունի։ Ո՞ւր են այն լրագիրները, պարբերականները, գրքոյկները, որոնք պիտի արտայայտեն այդ կեանքը։ Կա՞յ, տեսա՞ծ էք։ Ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը օգտային բաներով կը զբաղեցնենք։ Ինչո՞ւ մեր մտաւորականներուն, զարգացեալներուն համար պարբերական չենք հրատարակեր։ Արդեօք կայ եւ ե՞ս չեմ գիտեր։ Կը խնդրեմ, թող գիտցողը ինծի ալ ըսէ։ Եթէ նոյնիսկ գոյութիւն ունի, մէկ կամ երկու հատը կը բաւէ՞, ըսէք, խնդրեմ։

Կ'ըսեն թէ Ամերիկայի մէջ 120 օրինակ մարզական եւ շարժանկարի շաբաթաթերթեր կան։ Այո՛, ես ալ լսած եմ։ Սակայն բան մըն ալ աւելի լսած եմ,— շարժանկարի եւ մարզական կեանքի վերաբերեալ այդ 120 շաբաթաթերթերէն զատ, մօտ 250 օրինակ գիտական, փիլիսոփայական, գեղարուեստական պարբերականներ ալ կան։

Ուրեմն, այս մարզիկը միայն շարժանկար եւ մարզախաղ չեն փնտռեր։ Նո՞յն ատեն գրական, գիտական եւ գեղարուեստական շարժումներու ալ կը հետեւին կանոնաւորաբար։ Մեր մէջ ալ այդպէ՞ս է։ Ահա թէ ինչո՛ւ այդ 120 շաբաթաթերթերը շատ չեմ տեսներ, եւ մեր երկրին մէջ լոյս տեսածները աւելորդ կը գտնեմ»։

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊ - ԱՆԻԷՌ.— Ժողովրդական համակրանքի ցոյց մըն էր կիրակի իրիկուան երեկոյթը, Պուա.-Քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, հանդէպ հայ ժողովրդի մեծ զաւկին, քառասուն տարուան վաստակաւոր, վշտի եւ ըմբոստացումի երգիչ Աւետիս Ահարոնեանի։

Ժամը 9ին արդէն սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ։ Բեմը գեղեցիկ կերպով պատրաստուած կը լիցնէր Արարատը ընդարձակ մարգագետինով մը որուն վերեւ կը ծածանէր հայկական եռագոյնը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, Սիփան երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Ցակոբեանի եւ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ցետոյ ծերունազարդ նախագահ Պ. Մարաշլեան հազիւ լսելի ձայնով, բացաւ հանդէսը։ «Այս ծանր պաշտօնը իմ գործս չէր թէեւ, բայց սիրայօժար ստանձնեցի իմ հիացումս եւ յարգանքս յայտնելու համար ու-կեգրիչ Ահարոնեանին»։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները ի յարգանս յոբելեարին «Ցաւաչ Նահատակ»ով բեմին վրայ տողանցք մը կատարեցին, առաջնորդութեամբ խմբապետ Պ. Հ. Աբելեանի, որ ըսաւ.— Մենք նոր սերունդս գիտակից Ա. Ահարոնեանի բեղուն կեանքին, կուգանք ըսելու յարգանք եւ ողջոյն։ Պ. Մէհտէքեանի մեներգէն յետոյ («Հայաստան»), բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Վահան Համբարձումեան, որ բացատրեց Ահարոնեանի գրականութեան արժէքը, «Պատ'րմ կաթ»էն մինչեւ «Իմ գիրքը»։ Ահա չորս մարդեր — Խրիմեան, Րաֆֆի, Անդրանիկ եւ Ահարոնեան։ Առաջինը՝ յեղափոխութեան հայրն էր, երկրորդը՝ պատրաստեց, երրորդը՝ բազուկն եղաւ, իսկ Ահարոնեան դիւցազներգեց՝ ըսելով անէծք կամ բռունցք»։

Սիփան երգչախումբի կողմէ «Վայ լէ լէ»։ Օր. Շարլօթ դաշնակի վրայ՝ «Կռունկը»։ Պ. Ջարեհ Գարիպեան արտասանեց Ահարոնեանի «Արաքս»ը եւ «Մասիս»ը։ Օր. Աստղիկ մեներգեց «Ցըլէ Եաման»ը։ Խմբերգ չորս հոգիով Սիփան երգչախումբէն՝ «Սիրուն գարուն»ը։ Ցետոյ Պ. Մէհտէքեան մեներգեց «Ով ինչ անուշ»ը։ Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու։

Ցոբելինական յանձնախումբի կողմէ խօսեցաւ Պ. Գառնիկ Ցովհաննէսեան եւ շնորհակալութիւններ յայտնեց բոլոր անոնց որ օրուան հանդէսին սիրայօժար մասնակցութիւն բերած էին։ «Ահարոնեան եւ հայ ժողովուրդը երկուքը միասին քայլ առ քայլ քալած են։ Մարդ մը որ քառասուն տարի աշխատանք է թափած հայ գրականութիւնը բարձրացնելու եւ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու աստիճանին հասցնելու, արժանի է այսօր հայ ժողովուրդի յարգանքին։» Եւ բացուած յայտարարեց գրական ֆոնտին հանգանակութիւնը, որմէ գոյացաւ 2800 ֆր. եւ որ պիտի շարունակուի դուրսը ետւ։ Պ. Ա. Խատիսեանը, որ ներկայ էր իբրեւ հիւր, խօսք առնելով, յայտնեց թէ 26 տարիէ ի վեր կը ճանչնայ եւ եղած իրենկերը։ Պատմեց անոր կեանքը իբրեւ մանկավարժ, գրագէտ, տեսուչ եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ։ Նաեւ բացատրեց հանգանակութեան գլխաւոր նպատակը։ Եւ ճառը վերջացուց հետեւեալ խօսքերով. «Բոլոր ժողովուրդները, Ցոյներ, Պուլկարներ, Ռումանացիներ, Լեհեր, Չեխեր ինքնաբերաբար չեն արթնցած, այլ ունեցած են իրենց վիպասանները, բանաստեղծները որոնք հնչեցուցած են զանգը ազատութեան եւ լոյսի։ Նոյնպէս մեր մէջ Ա. Ահարոնեան, գրագէտ-գործիչ, իր գրականութեամբ ձգտած է արթնցնել հայ ժողովուրդը դէպի ազատութիւն եւ լոյս, դէպի ազատ եւ անկախ Հայրենիք»։ Եւ ողջունեց Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի գաղութը որ գիտէ իր արժանաւոր զաւակները յարգել, փոխանակ ըսելու. «Գնա մեռիր, եկուր սիրեմ...»։ «Կեցցէ՛ Ահարոնեան», պոռաց ժողովուրդը միաձայն։ Ցետոյ ներկայացուեցաւ մը, Ա. Ահարոնեանի ''Ուխտաւոր,,ը մէկ տեսարան։ Հանդէսը վերջացաւ 11.30ին եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

ՅԱԿՈԲ Վ. ԷԳԻԲԵԱՆ

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ԴԱՍՊԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱԼԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Շաբթու 30 մարտ 1930 Ալֆորվիլ

ԳԻՏԱԿԱՆ

…ական ընկերութեան վերջին …ողովին ներկայացուցած է երեք …արիէ ի վեր իր հսկողութեան …ակ, Լաբանի ծովեզերեայ աւա…երոյթներուն մէջ (Պելճիքայի եւ Ֆրանսայի սահմանին վրայ) …տարուած պեղումներու արդիւն…ը, որոնք կը վերաբերին Երկաթի դարուն։

Երեւան հանուած է կաւեղէն …անօթներ շինելու գործարան մը, …ի յարակից կազմածներով, որոնք կաւեղէն արտադրութիւնները …որցնելու եւ եփելու կը ծառայէին։ Այս բոլորը մինչեւ այսօր անծանօթ մնացած էր պեղմ հնախոյզներուն։ Կաւեղէն բազմաթիւ անօթներէն զատ, գտնուած են նաեւ նախադարեան շրջանի ժամանակակից բնակարաններ եւ գերեզմաններ, որոնք ի յայտ կը բերեն Երկաթի Դարու մէջ ապրող մարդոց քաղաքակրթութեան զանազան աստիճանները։

Պ. Ռոհէի ձեռք բերած արդիւնքները հնագիտական եւ պատմական տեսակէտով մեծ արժէք կը ներկայացնեն, եւ կարելի է ըսել թէ անոնք մինչեւ այսօր Պելճիքայի մէջեղածներուն ամէնէն կարեւորներն են, ինչ որ կը վերաբերին Երկաթի Դարուն։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Օր մըն ալ սպասեցինք սարը եւ ոչ մի ելք չունենալով, կրկին իջանք գիւղը։ Երեկոյեան դէմ էր։ Բոլորս ալ կեանքերնէս ձանձրացած էինք։ Գիւղի կողքին տեսանք 15 տարեկան երիտասարդ մը։ Հարցուցինք.—

«Տղա՛յ, գիւղը զօրք կա՞յ»։

«Չէ՛,— ըսաւ,— զօրքերը այս առտու գացին. միայն չորս ոստիկան հարկ կը հաւաքեն»։

«Դէ՛հ,— ըսինք,— կ'երթաս ռէսին կ'ըսես, որ երեք քաղքցի հայ եկեր են, քեզի կ'ուզեն. եթէ հարցնէ՝ ի՞նչ մարդիկ են ինծ հարցնողները, կ'ըսես՝ չգիտեմ, չեմ ճանչնար ինչ մարդիկ են»։

Տղան գնաց։ Ռէսն ալ կարծելով, թէ իրաւ խնուսցի ենք մենք, եկաւ մեր քով։ Ռէսին պատմեցինք մեր դրութիւնը եւ իրենց գիւղի մէջ պատահած մեր երեք օրուան պատմութիւնը։

«Մենք վալաղ, բան չունինք, — ըսաւ ռէսը.— մենք ուրկի՞ց ձեզ վալաղ տանք»։

«Մենք շատ լաւ գիտենք,— ըսինք մենք,— որ ձեր գիւղը շատ լաւ վալաղներ կան. կամ մեզի վալաղ մը կը տաք, կամ կը գանք գիւղը եղած չորս ոստիկանը կը սպաննենք. Թող ալդպիսով ամբողջ գիւղը ոչնչանայ, մենք ալ թո՛ղ ալդպիսով ոչնչանանք»։

Ռէսը ուզեց մեր քովէն հեռանալ, խոստանալով վալաղ ուղարկել, բայց մենք չվստահեցանք։

«Կը բերես,— ըսինք,— քո փոխարէն մէկ ուրիշ մարդ եւ այնպէս կը հեռանաս»։

«Ուշացայ, հիմի ոստիկաններն ինձի կը հարցնեն»։

«Էդ մեր գործը չէ»։

Վերջապէս, համաձայնեց եւ մեզ տարաւ մի սենեակ, ուր կանչեց մի հարուստ մարդ, որ ընիկ Բղեցի էր, բայց երկար ժամանակէ ի վեր հոդ հաստատուած էր ընտանիքով։ Շատ բարի մարդ էր։

Մոռացայ ըսելու, որ երբ մենք այդ գիւղը եկանք, Ղարախանեան Միսաքը առաջին օրը մենէ բաժնուեցաւ, որպէսզի ծպտեալ կարաւաններու հետ գնայ Էրզրում։ Նա մենէ զատոնի քովը ունէր չորս ոսկի (կ'երեւի անձնական փողն է եղած)։ Բայց յաջողութիւն չգտնելով Էրզրում գնալու, այդ օրը եկաւ մեր քով։

Բղեցի հայը մեզ համար մի վալաղ բերաւ եւ աղաչեց, խնդրեց, որ էդ վալաղին մի բան տանք, քանի որ անոր ընտանիքը խեղճ դրութեան մէջ կը գտնուէր։ Մի մի արծաթ որ ընդամէնը կ'ընէ 10 արծաթ *) յանձնեցինք Բղեցի հայուն, որ յանձնէր վալաղի ընտանիքին։ Բղեցու բերած վալաղը երեք գիշերուան համար էր։ Երեկոյեան մութը տուաւ՝ վալաղնիս ընկաւ առաջնիս։ Մենք թուով 10 հոգի էինք։

Այդ գիշեր մենք չորս ժամուան ճանապարհ քալեցինք։ Խօզլուի եւ Բրդերու սահմանի մէջ մի հովիտի մէջ թաքնուեցանք։ Կէսօր անցած էր։ Մեր կողքին կար մի քարայր։ Տեսանք՝ մի մեծ արջ երկու ձագուկներով կուգայ այրը մտնելու։ Նա միամիտ էր, մեզ չէր տեսներ։ Մենէ մի քանի քայլ հեռու կ'ըլլար՝ մեր տղային մէկը հագաց։ Արջը ուզեց փախչիլ, բայց ձագուկները չէին կրնար անոր հետ միասին վազել։ Մենէ երկուսը սկսեցին քար նետել եւ, որովհետեւ ձագուկները չէին կրնար վազել՝ արջը իր առջի թաթերով նրանց առաջ կը նետէր եւ ինքն ալ արդէն կը փախչէր։ Փախան, գացին, չկրցանք բռնել։

Խօզլու գիւղացիներէն իմացած էինք, որ վեց օր առաջ Գիւնդէմիրի Բրդերը սպաննած են վեց հայ։ Բիւրդերը ըսելով թէ՝ «Եկէ՛ք, ձեր թալանները յետ կուտանք», տարեր են այդ հայերուն եւ ոչխարի պէս մորթեր։ Գիւնդէմիր կը լինէր 150 քիւրդ եւ այնքան էլ հրացան։

Երեկոյեան կողմը ընկերներս մտածեցինք թէ՝ այդ գիւղի սահմաններով անցած ժամանակներս եթէ քիւրդ պատահի, ի՞նչ ընենք։ Որոշեցինք այսպէս.— Եթէ շատ ըլլան, որչափ կարելի է պիտի աշխատենք, որ ձեռք չընկնենք ու փախչինք. իսկ եթէ քիչ ըլլան, մէկ կողմէն կը զարնենք ատրճանակներով, միւս կողմէն կը փախչինք։

Երեկոյեան մութ տալուն ճանապարհ ընկանք։ Մեծկայ Սրքոյին մի ատրճանակ տուի եւ վալաղի հետ ղրի, որպէսզի անոր հետ միասին 30—40 քայլ առաջ երթան եւ լրտեսեն ճանապարհը։ Սրքօն ամենայայտնի վազողն էր մեր մէջ, և զաղտնի պատուիրեցի, որ ուեւիցէ բան պատահելու ըլլայ՝ վալաղին ձեռքից բաց չթողու։ Հակառակ պարագային եթէ չկրցաւ պահել, տեսաւ որ կը փախչի՝ զարկի, սպաննի վալաղին։

Եկանք Գիւնդէմիրի դիմացը մի ղարայի վրայ։ Տեսանք հող կապած 15 ձի եւ 2—3 խրճիթ։ Սազ-դամբուրա կը զարնէին եւ բարակ ձայնով կ'երգէին։ Երգողը կ'երեւար կին էր։ Առանց նկատուելու, կամաց վերադարձանք, հեռացուցինք մեր ճանապարհը, ելանք սարի մը գագաթիվրայ։ Մի քիչ ցածը կը նկատուէր գութանի հերկ։ Ցածրից Բրդերը մեզ կը տեսնէին։ Լուսնկայ գիշեր էր, միեւնոյն ժամանակ ամպերը մերթ ընդ մերթ լուսինը կը ծածկէին մեր աչքերէն եւ խաւար կը տիրէր մեր շուրջը։

Սարէն իջանք արտի կողքին։ Ընկերներուս մէկը ինձ ըսաւ.—

«Տե՛ս, հոն, ուր կապուած ձիեր տեսանք, տե՛ս ձիաւորներ կուգան»։

(Շար.)

*) Բուլանըխէն մինչեւ Հոդհամնելիս, ծախսեր էինք հինգական ղրուշ թութունի եւ թիթի համար։ Իւրաքանչիւրիս մօտ մնացել էր 15ական ղրուշ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան Թերթին մէջ, (Համեստ բոյն մը), 6րդ սիւնակին 20րդ տող, Թարգման «Քեսմիլ» պէտք է ըլլայ՝ Քեամիլ։

դական Քլիւզէլ ստացաւ նաեւ փրոֆէսէօրներ Կապրիէլ Պէրթրանի, Օկիւսթ Շըվալիէի եւ Ժիւսթէն Ժոլիի նոր տեղեկագիրը, նոյնպէս նպաստաւոր Ալմազեանի: Ասոնցմէ խնդրուած էր ճշդել Ալմազեանի տափատին, աթոռակի մը եւ խանութին ետեւի դրան երկաթին եւ վարի մասին վրայ տեսնուած արեան հետքերը: Ինչպէս կը յիշուի, դատական ինքնութեան փոխտնօրէն Պ. Ամի ըսած էր թէ անոնք մարդկային արիւն են: Երեք մասնագէտները այս կարծիքէն չեն: Քիմիական, մանրէաբանական եւ հիւսուածաբանական քննութիւններէ վերջ, մասնագէտ փրոֆէսէօրները կը հաստատեն թէ անոնք մարդկային արիւն չեն:

Այս երկու կարեւոր տեղեկագիրներն ստանալէ յետոյ, Ալմազեանի փաստաբանը Շառլ-Լըկրան նամակ մը ուղղեց Ամբաստանիչ ատեանի դատաւորներուն, շեշտելով Պ. Ամիի «ծայրայեղ եւ վտանգաւոր տգիտութիւնը»: Յետոյ կ'ըսէ թէ ամբաստանող կողմի թղթածրարներուն մէջ կը մնան միայն արեան քանի մը կաթիլներ որոնք չեն ստուգուած, եւ Ֆլոթի վկայութիւնը, որուն անբաւարարութիւնը կ'ընդունի ընդհանուր դատախազը: «Բայց անդին կան մանաւանդ ապօրէն եւ չեղեալ նկատուելիք խուզարկութիւնները, կեղծուած թղթածրարները, գայթակղեցուցիչ կերպով անկանոն դիմումները, կարգ մը հարցաքննողներու կողմէ ստորագրուած պաշտօնական սուտերը, ծանր զանցառութիւններն ու սխալները: Շնորհիւ ձեր լրացուցիչ տեղեկութեան, թղթածրարը պատրաստ է: Բայց հիմա Ալմազեանի կամ նոյնիսկ Ռիկօտէնի խնդիրը չէ որ պիտի դատուի: Լաւ է որ վերջ տրուի ատոր. Ալմազեան, իր խցիկին մէջ հիւանդ, նիհար, ճերմկած, արդարութիւն կը պահանջէ:»

Ու եզրակացնելով, անխոնջ փաստաբանը կը գրէ.— «Ինչ ալ արժէ կարգ մը մարդոց, պէտք է տաք չեղեալ նկատելու որոշում մը, որուն ստիպողականութիւնը ի յայտ բերաւ ձեր լրացուցիչ քննութիւնը: Ալմազեան անգամ մը եւս կը խնդրէ իր ազատ արձակումը:»

Կը կարծուի թէ երեքշաբթի օր Ամբաստանիչ Ատեանը վերջնապէս պիտի զբաղի այս խնդրով եւ չեղեալ նկատելու որոշում պիտի տայ, ազատ ձգելով Ալմազեանը:

Ռուսիոյ կրօնական հալածանքները

Անգլիոյ Լորտերու ժողովին մէջ, Քէնթրպրիի արքեպիսկոպոսը յայտարարեց թէ՝ իրեն ներկայացուած ստոյգ վիճակագրութեանց համաձայն, խորհրդային իշխանութեանց հրամանով, 1928ին Ռուսիոյ մէջ փակուած են 359 եկեղեցի, 78 վանք, 50 սինակոկ եւ 38 մզկիթ, իսկ 1929ին հարիւրաւոր աղօթատեղիներ: 71 հոգի մահուան դատապարտուած են եւ 112 հոգի 2—12 տարուան բանտարկութեան:

Եզրակացնելով, անգլիկան եկեղեցւոյ պետը պահանջեց կառավարութենէն հասկցնել Մոսկուայի որ «եթէ կ'ուզեն որ անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութիւնները գոհացուցիչ կերպով պահպանուին, խորհրդային իշխանութիւնները նկատի պէտք է առնեն Անգլիոյ հանրային կարծիքը Ռուսիոյ կրօնական հալածանքներու խնդրին մասին»:

Լորտ Փարմուր յանուն կառավարութեան պատասխանելով ըսաւ թէ՝ ըստ իրեն՝ կրօնական հալածանքներուն պատճառաւ անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելը բանի մը չպիտի ծառայէ: Եւ աւելցուց թէ բոլորովին անկարելի է հրատարակութեան տալ այս մասին անգլիական կառավարութեան եւ իր Մոսկուայի դեսպանին միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւնները:

Թուրքիա եւ Ռուսիա

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպան Սուրից, Էնկիւրիէն Պոլիս հասնելով յայտարարած է թէ Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին սկզբունքները ճշդուած են: Բանակցութիւնները Մոսկուայի մէջ պիտի շարունակուին եւ հաւանական է որ ստորագրութիւնը հոն տեղի ունենայ ներկայ ամսուն վերջերը:

Այս կերպով, ըսած է դեսպանը, երկու երկիրներուն միջեւ առկախ խնդիր մնացած չըլլար: Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները բարեկամական և մտերմական եղանակով մը կը զարգանան:

⁂ Մոսկուայի Թուրք դեսպան Հիւսէյին Րագըպ պէյ, որ Պոլիս կը գտնուի, այս շաբթու Մոսկուա պիտի երթայ ուր Թուրքեւռուս առեւտրական բանակցութիւններուն պիտի մասնակցի:

Յունաստանի երկրաշարժը

Վոլոյի (Յունաստան) երկրաշարժին մասին հասած նոր մանրամասնութիւններու համաձայն, ցնցումը տեւած է 50 երկվայրկեան, ստորերկրեայ որոտումներով: Բազմաթիւ տուներ փլած են: Աթէնքի Պանքան եւ Ոստիկան-Զօրաց շէնքը փլելու վտանգին մէջ են: Բնակիչները բացօթեայ կը գիշերեն:

Զակորայէն եւ Պելոպոնէսի ուրիշ քաղաքներէն ալ կը հաղորդեն թէ մարտ 31ին երկրաշարժի ուժ ցնցումներ տեղի ունեցած են: Անցորդ մը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Երկրաշարժի կեդրոնը կը գտնուի Քէրամիտա գիւղին մօտ: Կը կարծուի թէ այս գիւղը ամբողջովին քանդուած է: Պուրայի մէջ տուներուն կէսը փլած է: Վոլոյի նաւահանգիստին փարոսը շատ վնասուած է: Ընդհանուր վնաս կը հաշուուի 10 միլիոն տրախմի:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ՝ Իթալի: Կը խօսի՝ Ընկ. Աշոտ Արծրունի: Նիւթ՝ Մեծամասնականներու հողային ներկայ քաղաքականութիւնը:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ո. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ
27 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը
ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հայ Սկաուտներու ծնողքներուն կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Victor Hugoի սրահներուն մէջ
46bis Rue St. Didier, մէթրօ՝ Boissière եւ Trocadero
Հովանաւորութեամբ՝ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆի
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին օրիորդներ՝ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ, ՄԱԿԱՁԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ:
Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէի վռամեան, Մջօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 3.30ին Ave. Verdunի ծայրի անկիւնի սրճարանը Café Tabacի դիմացը: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին:

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՇԱՎԻԼԻ Աըդութեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Gare St. Lazareի դիմացի սրճարանը:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ փոթորիկ խումբի ժողովը վաղըշաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 33 Emile Zola (Անիէռ)ի սրճարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական ճաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամակցական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ակումբին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը այս կիրակի ժամը 2ին, սովորական ճաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան Վահագն կարգապահական խումբը կը հրաւիրուի խորհրդակցութեան, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին նոյն վայրը:

ՍԹԱՆՈՋԻ Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Café Marbot, *Իսիլէ-Մուլինօ: Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Նալչաճեան:*

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 7ին S. L. S. A.ի ճաշարանը: Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԱԲՆԱԿ մեծ նոր գիւղացիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2ին, Գ. Թաղապետարանի մատենադարանի սրահը, (մուտքը րիւ Ֆրանսուա կարսէն փողոցէն), Հայրենակցական միութիւնը հետաքրքրող խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները փորձի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave. Kléber,

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ե. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի բոլոր անդամներն ու անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին, այս Կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber.

ՀՕՅ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգն. Մասնաճիւղի 22 մարտ շաբաթ գիշերուան պարահանդէսին մէջ կազմակերպուած թոմպօլայէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 33, 61, 77, 86, 87, 108, 140, 179, 268, 289, 304, 351, 355, 365, 424, 449, 505, 527, 539, 603, 622, 666, 756, 758, 877, 943: Պարգեւները ստանալու համար դիմել Պ. Արմենակ Համբարձումեանի, 53, Rue du Faubourg Montmartre, Paris (9e):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով եւ մամուլով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իմ տարաբախտ եղբօրս ննջեցեալ *ԿԱՐԱՊԵՏ (Յարութիւնեան) ՊԷՕՍԷԵԱՆի* մահուան առթիւ

Սգակիր՝
Սահակ Յարութիւնեան
Մարսէյլ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հանգանակութեան ցանկը.— Ռ. Յակոբեան, Հ. Զաիրեան 20ական, Բ. Մինասեան, Գ. Կօշկարեան 15ական, Ա. Յարութիւնեան, Ե. Քէշիշեան, Գ. Քէշիշեան, Պ. Խաչիկեան, Գ. Զարացեան, Մ. Զարացեան (հինգ տարու), Յ. Քարուկեան, Ս. Խմշըրեան, Կ. Էպէշեան, Ղ. Քէօչէքեան, Տ. Պլտոեան, Ս. Տէրտէրեան, Պ. Ունանեան, Ս. Քաչիկեան, Ա. Օհանեան, Յ. Գույումճեան, Ոմն, Մ. Շաքարեան, Գ. Մէնտիլեան, Գ. Թորոսեան, Մ. Մարգարեան, Ա. Գալէմքէրեան, Պ. Մութաֆեան, Գ. Կիւլպէնկեան, Ս. Ճէլալեան 10ական, Կ. Քէստէքեան, Վահան Գանատանեան, Ն. Քէօչէքեան, Ա. Յարութիւնեան, Ե. Կէօկիշեան, Գ. Գալայճեան, Տիկին Վ. Յովաննէսեան, Ս. Զարմանեան, Խ. Ժամկոչեան, Ա. Թիրեէքեան, Գ. Տիրացուեան, Օ. Իզմիրեան, Ա. Էքմէքճեան, Ա. Իզմիրեան, Յ. Յարութիւնեան, Յ. Մելքոնեան 5ական ֆրանք: Գումար 400 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 6 մարտ:)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ԱՊՐԻԼ 1930
5 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1230 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԱՌԻԹԱՓԻՆ ՎՐԱՅ

Արտագաղթի նոր եւ յարաճուն հոսանք մը ծայր տուած է Պալքաններէն։

Շարժումը մասնաւորապէս վարակիչ հանգամանք ունի Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մէջ։ (Կ՚արժէր որ մեր օրկաններ տեղին վրայ յատկապէս պրպտէին այս խնդիրը, գոնէ իբրեւ նիւթ)։

Եւ կը թուի թէ այս անգամ անդիմադրելի է հոսանքը, քանի որ գործազրկութիւնը հասած է իր ծայրագոյն աստիճանին։

Այսպէս, անցեալ փետրուարին, աննախընթաց տեսարաններ պարզուեցան նոր Յունաստանի կարգ մը քաղաքներուն մէջ։ Ամէն դասէ մարդիկ, — առեւտրական, արհեստաւոր, բանուոր, փողոցները թափեցան սեւ դրօշակներ պարզած, գործ եւ հաց պահանջելով։ Միւս կողմէ, բանուորական տագնապները, գործադուլներն ու գործատիրական արձակումները (լօքաութ) իրարու կը յաջորդեն Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։

Աւելի ծանր կ՚երեւայ Պուլկարիոյ կացութիւնը։ Յունաստանը գոնէ արտաքին աջակցութիւն կը վայելէ, իբրեւ դաշնակից։ Եւ զարգանալու, նոր շահաստաններ ստեղծելու հնարաւորութիւններ ունի։ Ամերիկեան եւ անգլիական ընկերութիւններ անհագին դրամագլուխ թափած են այդ երկրին մէջ։ Անշուշտ սերը քամելու պայմանաւ։ Սեւ հաց մը ձգելով բնիկին։

Մինչդեռ Պուլկարիան, իբրեւ թշնամի եւ պատժապարտ, ինքն իր մէջ կը ծիւրի 1919էն ի վեր։ Երկրին ամէնէն բնական հրակները կը հոսին միջազգային Հատուցումներու սընտուկը։ Ամբողջ երկիրը վերածուեր է կաթնատու կովի մը, որ իր կերած յարդին չափ ալ կաթ չի տար բուն տիրոջը։

Միւս կողմէ, հարիւր հազարաւոր գաղթականներու բազմութիւն մը ապաստանած է մայր-հայրենիքը, քանի որ Պուլկարիա կորսնցուց Մակեդոնիան, Թրակիան եւ Տօպրուճան։ Երկիրը չունի շարժելու հնարաւորութիւն։ Փակ ծով մը միայն կը գտնուի իր առջեւ,— Սեւ Ծովը, որ պատերազմէն ի վեր դարձեր է մեռեալ ծով։

Երեք զօրաւոր եւ յաղթական հարեւաններ— Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Յունաստան— ոստիկանական աչքերով կը հսկեն պարտեալին վրայ, կը հետեւին անոր իւրաքանչիւր քայլափոխին։ Անոնք յաճախ կը սաստեն, կը սպառնան, եւ երբեմն հրամաններ ալ կուտան, այս կամ այն գործը կատարելու համար, հետեւողութեամբ մեծերուն։ Օրինակ,— վերջին ձերբակալութիւնները (Մակեդոնացիներու) որ տարին քանի մը անգամ կը կրկնուի։

Ու վերջապէս, ապահովութիւնը միշտ խախուտ է Պուլկարիոյ մէջ։ Խորհրդային դաւադրութիւններ, մակեդոնական շարժում, եղբայրասպանութեան բարբարոս, աննախընթաց արշաւ մը որ կը սպառնայ ամբողջովին գլխատել այս դժբախտ երկիրը…։

Մէկ խօսքով, պատերազմը քանդեց Պուլկարիոյ տունը թէեւ յաղթականներն ալ աւելի բախտաւոր չեն։

Այս բոլորին ուղղակի հետեւանքը — անգործութիւն։ Եւ տարուէ տարի աւելի սաստկանալու պայմանով։ Ինչ որ հազիւ տանելի կը համարուէր 1926—27ին, այսօր արդէն դարձեր է ցանկալի, եթէ ոչ երազ։

Ինչպէս ամէն երկիր, մեծ թէ պզտիկ, Պուլկարիան ալ ունի մասնաւոր օրէնք, որ միայն տեղացիներուն կը վերապահէ շատ մը իրաւունքներ։ Ամէնէն առաջ տեղացին կը վայելէ աշխատելու քրտինքով հաց ճարելու իրաւունքը։ Եւ զարմանալի է որ, Պուլկարիոյ շատ մը քաղաքներուն մէջ, մեր աշխատաւոր հայրենակիցները ընդհանրապէս պարապ անցուցած են ամբողջ ձմեռը։ Բարեբախտաբար աժան են հացն ու միսը։

Վերջերս զանազան ձեւերով Ֆրանսա մտեր են 2.300 հայրենակիցներ, Յունաստանէն եւ Պուլկարիայէն։ Անոնք պատրաստ էին վերադառնալ երեք ամիսէն։ Բայց, գաւառներու մէջ, գործարանատէրներ աշխատաւորի պէտք ունենալով, երկարացուցեր են գործողութիւնները։ Եւ հիմա կը թուի թէ իր թուղթը չտկողը իբրեւ աւետիս հաղորդեր է այս պարագան…

Ամէն պարագայի մէջ, իրողութիւն այն է որ Պուլկարիան կը պարպուի։

Միայն Սոֆիայէն երկու հարիւր հոգի պայմանագրութեան կը սպասէ։ Ռուսճուքի մէջ շատ մը վաճառատուններ ճամբած են իրենց պաշտօնեաները։ Ֆիլիպէի մէջ ցոյցեր կատարուեցան եւ խանութներ փակուեցան տակաւին անցեալ շաբթու։ Ֆրանսայէն տրցակներով պայմանագիր բերելու եւ տեղաւորելու գործը արդէն դարձեր է ապրուստի միջոց, շատերուն համար։ Մատուցումը չի բաւեր, չի հասնիր խնդրանքին։

«Ա՛լ չենք դիմանար»ի կանչ մըն է որ կը հնչէ անդադար, կը խորանայ ու կը ծաւալի։ Կանգներ ենք զառիթափի մը վրայ, ուր այլեւս չեն ազդեր համբերելու, իր խղճով տապալելու խրատները։ Ամենօրեայ հացին հոգը՝ ամէն բանէ վեր։ Ահա ինչ որ թափ կուտայ արտագաղթին, ճամբայ եւ հասցէ կը ցուցնէ։

Մենք ալ չունի՞նք դեր, այս տարերային հոսանքին հանդէպ։ Գոնէ չարիքը սահմանափակելու տեսակէտով, որպէսզի ինքնաբերաբար ձերբեւէն փախչելով կարկուտի չբռնուին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱԽ ՀԱՅ ԵՒ ԴՐԱՄ, ՅԵՏՈՅ…

Պոլսոյ թերթերէն «Եարըն» (Վաղը) թերթը գիտել կուտայ խմբագրականին մէջ, Թրքուհիներու քուէարկութեան իրաւունք ստանալուն առթիւ (29 Մարտ)։

— «Գալ տարուան ընտրութիւններէն առաջ, մեզի պէտք եղած բաներէն առաջինն էր հացը, երկրորդը՝ դրամը, երրորդը՝ գործը, իսկ չորրորդն ալ *ասոնք* ապահովելիք միջոցներու ձեռք առնուիլը։ Եթէ ասոնք եղած լմնցած տեսնէինք, աւելի ջերմօրէն պիտի ուզէինք միւս լաւ բաներն ալ մաղթել։

Ըսմէթ փաշայի դահլիճը կրնայ կիներուն Թաղապետական ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տրուելու մասին խորհած եւ այս առթիւ առաջարկ մը ըրած ըլլալ Ազգ. մեծ ժողովին։ Ազգ. ժողովը գնահատութեամբ պիտի ընդունէր զայն, ինչպէս որ ալ ըրաւ։ Մինչդեռ ազգը, այս նեղ օրերուն, կառավարութեան «անհամար գեղեցիկ գործերուն» միջեւ, մեր վերի սկզբունքներէն գոնէ մէկ երկու հատը տեսնելու համար կը տապլտկի։

Անօթի մարդուն ափ մը ալիւր տալու տեղ, ջաղացքի քարերը ցոյց տալ՝ ինչի՞ կը ծառայէ, որո՞ւն փորը կրնայ կշտացնել։ Ջենք քաշուիր խիստ անկեղծօրէն ու սիրով յայտնել թէ՝ անկասկած՝ Ըսմէթ փաշայի քաղաքական ու զինուորական յաջողութիւնները ազգին, ամէնուս յիշողութեան մէջ քանդակուած են։ Իր անձին տեսակէտով՝ շատ կը մեծարենք զինքը, նոյնիսկ՝ կը սրբացնենք, միայն թէ՝ երախտիքն ալ երկրին վերջին կացութենէն անջատելու է։»

ՊԱՐԳԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրք թերթերը սուր տագնապի մը մատնուած են, տառերու փոփոխման հետեւանքով։

Ազգ. Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն երեք տարի հետեւեալ պարգեւները պիտի վճարուին լատիներէն տառերու գործածութենէն ի վեր հրատարակուող թերթերուն.—

Թաւալուն (ռօթաթիվ) մեքենայով տպուած թերթերուն՝ 1929 տարուան համար 7000, 1930 տարուան համար 5250 եւ 1931 տարուան համար 3500 ոսկի։ Պարզ մեքենայի վրայ տպուած թերթերէն 47×65 սանթիմ մեծութեամբ թերթերու համար կարգով երեք տարի 2200, 1550 եւ 1150 ոսկի եւ 40×56 սանթիմ մեծութեամբ թերթերու 1800, 1350 եւ 900 ոսկի, 31×47 սանթիմ մեծութեամբ թերթերու համար 900, 650 եւ 450 ոսկի։ Աւելի փոքր 4 էջ թերթերու համար 600, 450, 300 ոսկի։ Շաբաթը մէկ անգամ հրատարակուած թերթերու համար իրենց մեծութեան համաձայն՝ մէկ վեցերորդ եւ շաբաթը երկու անգամ հրատարակուած թերթերու համար կէս համեմատութեամբ պարգեւ պիտի տրուի։ Երկու էջով հրատարակուած թերթերու համար տրուելիք պարգեւը իրենց աստիճանին համաձայն՝ հարիւրին 30 պակաս պիտի ըլլայ։

ԳԵՐՄԱՆ ԴԱՀԼԻՃ

Պրիւնինկի դահլիճը 187ի դէմ 252 ձայնով վստահութիւն ստացաւ Ռայխսթակէն։ Այս ձեւով խորհրդարանը լուծելու վտանգը անհետացած է։ Ընկերվարականներն ու համայնավարները հակառակ քուէարկեցին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի հրամանները չեն գործադրուիր

Թայմզի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ ապրիլ 2 թուականով.

Սիպերիոյ, Վոլկայի եւ Կովկասի, ինչպէս նաեւ ուրիշ շրջաններու տեղական խորհրդային իշխանութիւնները կը շարունակեն մերժել հնազանդիլ Մոսկուայի հրամաններուն՝ իրենց բերքերն ու սերմնցուները ուրիշ շրջաններ ղրկելու մասին, ու պատժական մարմիններ դեռ չեն յաջողած պարտադրել կառավարութեան կրկնակի հրամանները։

Մոլոթոֆ, որուն վերջերս բուն Ռուսիոյ կառավարութիւնը արտասովոր իրաւասութիւններ տուաւ՝ գարնանացանքը քաջալերելու համար, հրամայեց հետապնդել Միջին Վոլկայի հողամասի պատասխանատու պաշտօնեաները, որոնք շարունակ կ՚անսաստեն հարաւային շրջաններուն ցորեն եւ գետնախնձոր հայթայթելու հրամաններուն։

Լաթվիոյ խորհրդարանը երէկ վիճաբանեցաւ խորհրդային միութեան Լաթվիացի գիւղացիներու վիճակին մասին։ Նախկին վարչապետ Սքուենիկս կարդաց անոնց վիճակը նկարագրող նամակներ։ Մօտ 90,000 Լաթվիացի գիւղացիներ սեփականազրկուած են խորհրդային հաւաքականացման գործակալներուն կողմէ։ Նամակագիրները յիշելով գերման գաղթականներուն վերջերս հայրենիք վերադառնալու պարագան, դիմում կը կատարեն Լաթվիոյ կառավարութեան՝ խնդրելով որ արտօնէ իրենց վերադարձը։ Սքուենիկս ըսաւ թէ չեն ուզեր միջամտել Մոսկուայի կառավարութեան ներքին գործերուն, եւ այն իրողութիւնը թէ իրենց հայրենակիցները խորհրդային քաղաքացիներ են, կը դժուարացնէ աջակցութիւնը։ Բայց պէտք է նկատի առնել որ այս մարդիկը չեն ուզեր բեռ ըլլալ պետութեան վրայ, այլ կ՚ուզեն աշխատիլ եւ մշակել որեւէ ամայի հող։

Անգլիա չպիտի պարպէ Պաղեստինը

Անգլիոյ Երեսփոխանական ժողովին մէջ, վարչապետ Մաքտոնըլտ պատասխանելով Պոլտուինի մէկ հարցումին, ըսաւ թէ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ կառավարել Պաղեստինը՝ համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ իրեն տրուած իրաւասութեանց։ Ատիկա բացարձակ յանձնառութիւն մըն է, որմէ հրաժարելու խնդիր չի կրնար ըլլալ երբեք։ Վարչապետը շարունակելով ըսաւ.

—Հոգատարութեան պայմաններուն համաձայն, անգլիական կառավարութիւնը պատասխանատուութիւն ստանձնած է օժանդակել հրեայ ժողովուրդին համար Ազգային Տուն մը հաստատելու Պաղեստինի մէջ, պայմանաւ անշուշտ որ Պաղեստինի ոչ-հրեայ հասարակութեանց քաղաքային եւ կրօնական իրաւունքներուն որեւէ վնաս չհասցուի։ Ուրեմն անգլիական կառավարութիւնը երկու պարտականութիւն ունի։ Մէկը հրեայ ժողովուրդին, միւսը ոչ-հրեայ բնակչութեանց հանդէպ, ու վճռած է հաւասար չափով եւ միեւնոյն աստիճանի վրայ կատարել իր պարտականութիւնները հանդէպ Պաղեստինի բոլոր բնակիչներուն։ Այս աշխատանքը պիտի կատարենք՝ անոր զոհելով մեր տրամադրութեան տակ գտնուած բոլոր միջոցները։

Մաքտոնըլտ աւելցուցած է թէ կառավարութիւնը լրջօրէն նկատի կ՚առնէ քննիչ յանձնաժողովի յանձնարարութիւնը անցած տարուան խռովութեանց կրկնութիւնն արգիլելու համար։

Անգլիա եւ Միջագետք

Միջագետքի նոր վարչապետ զօրավար Նուրի փաշա էս Սայիտ ըսած է «Թայմզ»ի Պաղեստինի թղթակցին թէ ապրիլ 1ին Իրաքի անգլիական մարզպան Սըր Ֆրանսիս Հըմֆրիսի հետ բանակցութեանց սկսած է՝ պատրաստելու համար այն դաշնագիրը, որ պիտի կանոնաւորէ Անգլիոյ եւ Իրաքի յարաբերութիւնները այս վերջինին Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելէն վերջ։ Դաշնագրին արաբերէն եւ անգլիերէն ամբողջական բնագիրները պիտի հրատարակուին՝ ստորագրուելէն վերջ։

Վարչապետը այս մասին առ այժմ ուրիշ մանրամասնութիւններ չէ տուած։

Անգլիոյ պահանջները Ռուսիայէն

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ, պատասխանելով պահպանողական երեսփոխանի մը հարցումին, արտաքին նախարարի փոխանորդը ըսաւ թէ պաշտօնապէս դիմում կատարուած է Մոսկուայի կառավարութեան՝ կարգ մը անգլիացի պահանջատէրերու առնելիքներն ուզելու համար։ Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին կազմելու համար մարմին մը՝ որ զբաղի այդ պահանջներու կարգադրութիւնով։

Կուտեպովի գաղտնիքը կը պարզուի՞

Ոստիկանութիւնը իր վերջին քննութիւնները կը կատարէ՝ Նորմանտիոյ հետքին մասին։ Այլեւս կասկածէ դուրս կը նկատուի թէ զօրավարը Նորմանտական եզերքէն նաւ դրուած եւ Ռուսիա ղրկուած է։ Կ՚ըսուի թէ այն պատահական ականատեսները — ռուս մարդ մը եւ հօմանուհին— որոնք զօրավարին շոգեմակոյկ դրուած պահուն խարակի մը ետեւէն կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾԽԱԽՈՏԸ

Սամսոնի ծխախոտի հրապարակը շատ լաւ անցուցած է իր վերջին շրջանը. մրցակցութիւն մը առաջ եկած է ամերիկեան խմբակի մը եւ իտալական ծխախոտի վարչութեան միջեւ, որուն հետեւանքով գիները բարձրացած են։ Միւս կողմէ ծխախոտի վարչութիւնն ալ 100,000 քիլօ ծխախոտ գնած է Պաֆրայէն։

Իտալական վարչութիւնը 200 հազար ոսկիէն աւելի ծխախոտ գնած է։ Պաֆրայի մէջ ապրանք չէ մնացած։ Սամսոնի հրապարակը այս տարի ամէնէն աւելի լաւ անցած, իսկ Տրապիզոնը ամէնէն գէշ շրջանը անցուցած է։

ԿԱԹԸ ԿԸ ԱԺԱՆՆԱՅ

Փարիզեան շրջանի կաթի հայթայթիչները ժողով գումարելով որոշեցին յառաջիկայ ապրիլ 16էն սկսեալ կաթին լիտրը ծախել 1 ֆր. 60ի։ Պանիրն ու կարագը նոյնպէս պիտի աժաննան։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

«Ֆինէնշըլ Թայմզ» կը գրէ թէ Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդի նախագահ Ուայթի Լոնտոն ճամբորդութեան նպատակն է կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալ Օտար Բաժնետէրերու խորհուրդին եւ արտաքին նախարարութեան հետ՝ Թուրքիոյ ներկայ ելմտական կացութեան մասին. Անգլիական թերթը կ՚ըսէ թէ՝ Ուայթի համոզումով օտար փոխառութիւն մը կրնայ Թուրքիան փրկել չփութութենէ։

ՆՈՐ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Ապրիլ 28ին պաշտօնապէս պիտի բացուի Թուրքեստանը Սիպերիոյ կապող երկաթուղիի (*Թիւրքսիպ*) հիւսիսային եւ հարաւային մասերուն միացումը։ Այս գիծին շինութեան ձեռնարկուած էր 1926ին։ Երկարութիւնն է 1400 քիլոմեդր, Սէմիպալատինսկէն մինչեւ Ֆրունզէ։ Նոր երկաթուղին գլխաւորապէս պիտի գործածուի Սիպերիայէն փայտ եւ ցորեն ղրկելու, Թիւրքմէնիստան եւ Ուզպէքիստան (երբեմն Թուրքեստան)։

⁂ Քանի մը օր առաջ Պարսկաստանի մէջ բացուեցաւ ինքնաշարժի նոր ճամբայ մը, որ Մուհամմէրան (Շաթ-էլ-Արապի վրայ) կը կապէ Թեհրանի՝ Խոռամապատի ճամբով։ Այս ճամբան աւելի աժան է եւ աւելի արագ՝ քան Պաղտատի եւ Խանէքինի ճամբով Թեհրան տանողը։

⁂ Օդանաւով թղթատարի սպասարկութիւն մը հաստատուեցաւ առջի օր Դամասկոսի եւ Պաղտատի միջեւ՝ ծրարներ տանելով Պաղտատ, Պարսկաստան, Պասրա, Պարսկական ծոցի նաւահանգիստները եւ Հնդկաստան։

ՀԱԲԷՇԻՍՏԱՆԻ կայսրուհին Ուէյզերօ Զաուտիթու մեռած է Ատտիս Ապապայի մէջ։ Ծնած էր 1876ին. աղջիկն էր Մենելիք Բ. կայսեր, 1916 սեպտ. 27ին գահ բարձրացած էր։ Ֆրանսական կառավարութիւնը ցաւակցական հեռագիր ուղղեց Թագաւոր Րաս Թաֆարիի։

ԳԵՐՄԱՆ գրագէտ Թոմաս Ման, որ Արեւելքի մէջ ճամբորդութիւն մը ձեռնարկած էր, հիւանդացած ըլլալով, երկու օրէ ի վեր Երուսաղէմի գերման հիւանդանոցին մէջ կը դարմանուի։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵԸՆԿԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Երեսունըութ ձայնի դէմ 527 ձայնի մեծամասնութեամբ ֆրանսական խորհրդարանը վաւերացուց Եընկի ծրագիրը: Ծերակոյտի վաւերացումը կասկածէ դուրս է:

Գերմանիան ալ արդէն վաւերացած էր զայն շնորհիւ Նախագահ Հինտէնպուրկի խոհեմ քաղաքականութեան, որով հաշուեյարդարի վերջին վարագոյրը կը գոցուի պատերազմիահռելի դրամային վրայ:

Գիտենք թէ գերմանիոյ պարտքը որոշած էր նախ եւ առաջ Տօըսի ծրագրով որ առժամեայ հանգամանք ունէր: 1929ի սկիզբները Փարիզի մէջ գումարուեցաւ անկախ Մասնագէտներու Յանձնաժողովը Ամերիկացի Եընկի նախագահութեան տակ, որ պատրաստեց վերոյիշեալ ծրագիրը: Այնուհետեւ, 1929 օգոստոսին Լահէի մէջ գումարուեցաւ պաշտօնական առաջին խորհրդաժողովը, որ հակառակ Սնոուտընի բուռն ելոյթներուն, վաւերացուց այդ ծրագիրը եւ մասնագիտական Յանձնաժողովներու յանձնեց անոր գործադրութեան համար հարկ եղած մանրամասն տեղեկագիրները պատրաստելու հոգը:

Այդ աշխատանքները լրացան 1929ի վերջերը եւ այս տարուան յունուարին Լահէի մէջ գումարուեցաւ երկրորդ խորհրդաժողովը, որ հակառակ տոքթ. Շախտի ընդդիմութիւններուն, վաւերացուց այդ ծրագիրն իր ամբողջութեան մէջ եւ մնաց որ զանազան պետութեանց խորհրդարաններն ալ իրենց կարգին վաւերացնեն զայն:

Ահա այդ վաւերացումն է որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Ֆրանսական խորհրդարանի կողմէ: Անգլիա եւ Իտալիա կրնան վաւերացնել առանց մինչեւ իսկ խորհրդարաններու դիմելու, որով խնդիրը վերջնապէսփակուած կարելի է համարել գոնէ յառաջիկայ տարիներուն համար:

Քանի մը անգամներ առիթ ունեցած ենք Եընկի ծրագրի պարտադրութիւնները պարզելու «Յառաջ»ի ընթերցողներուն: Գերմանիա պիտի կրնա՞յ կատարել իր յանձնառութիւնները. այսոր պատասխանը կուտայ Մօրիս Փեռնօ, Revue des Deux Mondes հանդէսին մէջ, հիմնուելով գերման մեծ ելմտագէտի մը կարծիքին վրայ.

«Երկու ելք կար գերմանիոյ համար, կա՛մ ընդունիլ օտար դրամագլխի օժանդակութիւնը եւ կամ դադրեցնել ազգային արդիւնաբերութիւնները եւ պատճառ դառնալ գերմանիոյ համար կործանարար ընկերային տագնապի մը. ընդունեցինք երկու չարեաց փոքրագոյնը, բայց ապահովաբար հինգ կամ առառաւելն տասը տարիէն գերմանիան պիտի գտնուի հետեւեալ երկընտրանքին առջեւ. կամ յաջողցնել համեւրոպական տնտեսական դաշնակցութիւնը եւ կամ գլուխ ծռել ամերիկեան ելմտական հակակշիռին, աւելի ճիշտ՝ ընդունիլ ելմտական որոշ ստրկութիւն, որ կրնայ կէս դար կամ մինչեւ իսկ աւելի տեւել: Բնականաբար առաջին լուծումը նախընտրելի է. բայց այս հեռապատկերը միայն գերմանիոյ չէ որ կը սպառնայ՝ եւրոպական շատ մը պետութիւններ պիտի ստիպուին անցնիլ անկէ: Ֆրանսան թերեւս ամէնէն աւելի պիտի դիմադրէ, որովհետեւ իր ժողովուրդը համեմատաբար աւելի քիչ է եւ որոշ հաւասարակշռութիւն կայ իր երկրագործական եւ արդիւնաբերական կարողութեանցը մէջ, բայց վերջ ի վերջոյ ան ալ պիտի գտնուի երկու սուրի մէջ»:

Այս է նաեւ Ֆրանսացի շատ մը տնտեսագէտներու կարծիքը: Եւ ատոր համար էր որ տասը տարի առաջ գերմանիայէն երեք չորս հարիւր միլիառ ոսկի մարք պահանջելու տրամադիր շատ մը դիւանագէտներ, որոնցմէ ոմանք ներկայ դահլիճին մաս կը կազմեն, այսօր կը գոհանան Եընկի ծրագրի իրենց բաժին հանած 8 - 10 միլիառ մարքով — յիսուն միլիառ ֆր.:

Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ: Պարտուած երկիր մը չի կրնար բռնադատուիլ իր կարելիէն աւելիով վճարելու. բռնութեամբ կարելի չէ դրական արդիւնքի հասնիլ եւ տասնըմէկ տարի պէտք եղաւ որ պետական վարիչները վերահասու ըլլան այս իրողութեան:

Հակառակ այս ակներեւ ճշմարտութեանց, Երեսփ. Ժողովին վիճաբանութիւնները, որ երեք ամբողջ օրեր տեւեցին, շատ սուր հանգամանքներ ստացան երբեմն եւ դահլիճի անդամներն իրենց ճարտասանական ամբողջ կորովը գործածեցին ի պաշտպանութիւն Եընկի ծրագրին:

Մասնաւոր յարձակումներու ենթարկուեցաւ Միջազգային Հաշուեյարդարի Դրամատան կանոնագիրը, եւ ելմտական նախարարը վստահեցուց ժողովը թէ այդ հաստատութիւնը գործի դրամատուն մը չպիտի ըլլայ, որովհետեւ դրամագլխին միայն մէկ քառորդը — կէս միլիառ ֆրանք — պիտի վճարուի եւ իր քով մէկ միլիառէն աւելի դրամ պահելու իրաւունք չպիտի ունենայ, բացի գերմանիոյ վճարելիք գումարներէն, զորս անմիջապէս պիտի բաժնէ պահանջատէրերուն մէջ:

Նախարարը մասնաւորաբար հերքեց այն ենթադրութիւնները թէ այդ դրամատունը պիտի կրնայ երբեւիցէ քաղաքական դեր ստանձնել: Քաղաքականութիւն վարելու համար ամէն երկիրներու մէջ ալ բաւականաչափ պետական անձեր եւ դիւանագէտներ կան եւ եթէ պատահի որ ուեւէ պետութիւն քաղաքական խնդրի մը համար դրամատան դիմէ, արդիւնքն ապահովաբար աւելի լաւ պիտի ըլլայ քան գէշ, քանի որ դրամատան վարիչները ամէնէն փորձառու տնտեսագէտներ պիտի ըլլան:

Վիճաբանութեանց գլխաւոր նիւթերէն մէկն ալ այն յօդուածն էր, որով Ֆրանսա գործելու ազատութիւն կը ստանար, եթէ գերմ՛անիա չկատարէ իր յանձնառութիւնները որոշեալ պայմանաժամին մէջ: Էռիօի պնդումին վրայ վարչապետ Թարտիէօ յայտարարեց թէ այդ գործելու ազատութիւնը պատերազմ չինշանակեր, այլ ստորագասուած է Ազգերու Դաշնակցութեան որոշման, ըստ դաշնագրի 13րդ եւ յաջորդ յօդուածներու տրամադրութեանց: Եթէ պատահի որ օր մը գերմանական դահլիճը բաղկանայ խենդերէ որ պատռեն Եընկի ծրագիրը, պարտապահանջները պիտի դիմեն Լահէի իրաւարարական ատեանին եւ այնուհետեւ Ազգերու Դաշնակցութեան: Եթէ այս ամէն միջոցներն ալ անբաւարար նկատուին, պարտապահանջներուն կը մնայ համաձայնիլ ընդհանուր գործառնութեան մը համար:

Այս վաւերացման իբր հետեւանք Միջազգային Դրամատունը պարտականութիւն կը ստանձնէ անմիջապէս հրապարակ հանելու 300 միլիոն տոլարի պարտաթղթեր՝ երաշխաւորուած գերմանական վճարումներով. այդ գումարին մեծ մասը յատկացուած է Ֆրանսային, որ անով պիտի ջնջէ պետական գանձատոմսեր, պատերազմական ծախքերը յատկացուած փոխառութիւններ եւ վերաշինութեանց յատկացուած Crédit Nationalի պարտաթուղթեր, առանց մէկ սանթիմ յատկացնելու ընդհանուր պետական ելմտացոյցին: Պարտքերու ջնջման ինքնավար գանձն է որ պիտի զբաղի այս գործողութիւններով: Այս փոխառութիւնները կնքուած էին յաղթութեան պարագային Գերմանիայէն գանձելու պայմանաւ, որով այդ գանձուած գումարները պէտք է յատկացուին իրենց նպատակին:

Մ. Տ.

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Կը յիշեմ 1926ի, 27ի, 28ի գաղթային եռուզեռը, «Հրաւիրակ Հայրենեաց»ները եւ 28ի վերջերը սկսած, 29ին ծաւալած, վարակած եւ 30ին տիրող անտարբերութիւնը:

26ին, 27ին օր նոր, կարգախօս նոր կուգար Երեւանէն, խորհրդային գործիչները գաղութները ջուրի ճամբայ դարձուցած էին,— Ներգաղթ, վերաշինութիւն, ազգահաւաքում բանաձեւերու, «պիտի»ներու ժխորով լեցուած էր մեր գաղթային կեանքը: Ամէնէն թերահաւատն անգամ ստիպուած էր եղած խոստումներէն գոնէ հարիւրին 15ը իրականանալի համարել եւ այդ օրերուն 15 առ հարիւրով անգամ պիտի գոհանայինք:

Ներգաղթ, վերաշինութիւն, ազգահաւաքում ծրագիրներն ու խոստումները օճառի պղպջակներու պէս մէկ օրէն միւսը արհեստականօրէն ծնած, պղպջակներու պէս բնականօրէն մեռան: Եւ «Հրաւիրակ Հայրենեաց»ի կեղծ ու պատիր կոչերէն ծնաւ 30ի Հայմաթլոսը: Ահա ինչ որ դուրս եկաւ 27—28ի աղմկայոյզ երկունքէն:

Մէտալլին մէկ երեսն է այս: Բոլշեւիկներու դիրքի բնորոշումը: Տեսնե՛նք եւ միւս երեսը, հակաբոլշեւիկ քաղաքականութեան առանձնայատուկ գիծերը տեւալ ժամանակաշրջանին: Կամ գաղթահայ ազգային քաղաքականութիւնը:

26—27—28ին Ֆրանսայի մէջ չկար հայկական հաւաքոյթ մը որ չվերջանար «Բացէ՛ք երկրին դռները» բնական աղաղակով: Երկրի վերաշինութիւնը թէ բռնական լուծի բացասական երեւոյթները մեր քննութեան, վերլուծութեան առարկայ կը դառնային: Երկրէն եկած ամէն գէշ կամ լաւ լուր մեր հետաքրքրութիւնը կը շարժէր: Երկրով կ՚ապրէինք բոլորս, մէկը իշխանութիւնը եւ բռնութիւնը գովելով, տարփողելով, միւսը իշխանութիւնը ձաղկելով: Եւ սակայն ժողովուրդը խրախուսելով, բռնական կեանքի մը մռայլին մէջ տառապող մայր գանգուածի առջեւ լուսաւոր իտէալներ գծելով, քաջալեր կանգնելով: Տարագիր բանաստեղծը՝ Ահարոնեան՝ Մասիսն ու Արաքսը, հայ հարսն ու Արարատեան Դաշտը կ՚երգէր արցունքոտ կարօտով, իսկ երկիր դարձող տարագիր բանաստեղծը՝ Իսահակեան— նորէն Մասիսը կ՚երգէր քաջալերանքի, խռ.բունկհաւատքի շեշտերով—Մասի՛ս, հազար դարեր, հազար շանթեր խորտակուած են վրադ եւ անցած, այս մէկն ալ կ՚անցնի:

Ինչպէս տարագիր ժողովուրդը, նոյնպէս տարագիր բանաստեղծը, ինչպէս արհեստաւորը նոյնպէս յեղափոխական բանուորը դեռ հայրենիքով կը սնանէին, հայրենիքով կ՚ապրէին: Եւ հայ հայրենասիրութեան ամենափայլուն ու խրախուսիչ շարժումները մեր նոր կեանքի 26—27 տարիներու մէջ ամփոփուած են:

Կարդացէք այդ երկու տարիներու գաղթահայ թերթերը, պիտի տեսնէք հայրենասիրութեան վարարուն շունչը, որ կը թուէր անսպառելի, հեղհեղէ աճող, լայնցող եւ խորացող:

Երկրի եւ գաղութներու մէջ բարձրացող արհեստական պարիսպներուն հակառակ, երկրի եւ գաղութներու միջեւ հոգեկան հաղորդակցութիւնը կար, վարանոտ ու թեթեւ թէեւ, պարիսպներու բաց թողած ծակերէն կաթկթող:

Այսօ՞ր:

Տաժանելի է այս մասին խօսիլ:

Հայրենիքը—ծնողքը, իր խօսքը ըսաւ երկու անգամ, 28ի վերջերը Արսէն Եսայեան, թէ Հայաստանը «ամենայն հայոց կառավարութիւն չէ», իսկ այս տարի յունուար 10ին «Երեւան» գրեց թէ միջազգային — հարկաւ քաղքենի — օրէնքներով հայրենավտար հայութիւնը անորոշ ազգութեան կը պատկանի, թէ Խորհրդային Միութիւնը (լաւ լսեցէք Խ. Միութիւնը եւ ո՛չ Խ. Հայաստանը) չի կրնար իր քաղաքացիներէն բացի ուրիշ խնդիրներով զբաղիլ: Ինչպէս Թուրքիան, չի կրնար իր քաղաքացիներէն դուրս մնացածներով զբաղիլ: Կամ միջազգային օրէնսդիրութեան ո՛ր ուժով եւ տրամադրութեամբ չեմ գիտեր, Թուրքիան կրնայ մէկ միլիոն Հայերուն ամէն ինչը յափշտակել յետոյ, քաղաքացիութեան իրաւունքն ալ յափշտակել:

Մեր ազգային կեանքի հիւանդագին կողմը ո՛չ այնքան Արսէն Եսայեանի յայտարարութեամբ է որ երեւան եկաւ, այլ անով որ այդ յայտարարութենէն յետոյ, փարիզահայ ընտանիքին թէյասեղանով, ճաշկերոյթով պատուեց այդ մարդը, մինչդեռ, առնուազն կոնակ պիտի ցոյց տար, իսկ «փարիզահայ հասարակը»՝ ապտակ:

Շատ պարզ է, եւ «Երեւան»ի նոր գրութիւնը ցաւագինօրէն ճշմարիտ է, թէ իրօք մենք «հայմաթլոս» ենք, ոչ միայն այս բառին տառացի առումով, այլեւ ընդարձակ, բարոյական իմաստով: Այլապէս, ոչ մէկ գնով չէ կարելի ըմբռնել որ գաղթահայը կրնար սեղան տալ ի պատիւ Եսայեաններու:

Հանրային բարոյական մը կը կարծենք որ կայ: Հանրային բարոյականը եթէ պահակը չէ հանրային շահու, ապա բարոյական չէ, իսկական անբարոյականութիւն է: Անբարոյական անհատներու մէջ կարելի է հաւով մը ապրիլ, անբարոյական հասարակութեան մէջ երբեք:

Հայրենիքը — ծնողքը, երբ զաւակը դռնէն դուրս կը նետէ, եւ գնա՛ կորիր, ես քեզմով չեմ կրնար զբաղիլ, կ՚ըսէ, ի՛նչ կ՚ուզէք որ ըսէ դռնէն դուրս վտարուած, չար բախտին լքուած, անտուն զաւակը: Ի՛նչ կ՚ուզէք որ ըսէ այդ զաւակը իր մօր անգթութեան առջեւ, երբ կը պաղատի, կը խնդրէ «մա՛յր, ցուրտ է, կը մսիմ, անօթի եմ, կը մեռնիմ, բա՛ց դուռը, ներս ա՛ռ զիս, գոնէ գրկիդ մէջ մեռնիմ» ու մայրը չի կարեկցիր, չի խղճահարիր: Մի՛շտ միեւնոյն դաժան անգթութեամբ կը կրկնէ գնա՛՝ դուն «անորոշ» ես, դուն իմ զաւակս չես, ես քեզմով չեմ կրնար զբաղիլ: Այո՛, ինչ կ՚ուզէք որ պատասխանէ այսպիսի զաւակ մը: Մարդկօրէն, բոլորդ ալ գիտէք թէ ինչ պէտք է ըսէ վտարուածը:

Ծնողքն ըսաւ իր խօսքը, զաւակը (գաղութները) դեռ չըսին իրենցը:

Զըսին, բայց, իրենց շըրթունքներուն վրայ է ահաւոր պատասխանը: Ողբերգութիւնը՝ իրենց անտարբերութեան մէջն է, տեսակ մը զգայազիրկ վիճակ, ուր ցաւերը կը ներգործեն թէեւ, սակայն մէկ օրէն միւսը չեն զգացուիր:

26—27ի, մասամբ նաեւ 28ի յոյսերուն, ակնկալութեանց, ցնորքներուն կոպիտ կերպով վերջակէտը դրաւ Արսէն Եսայեան: Շատեր չհասկցան անոր խօսքերուն իմաստը: 29ին ալ առկայծող յոյսի ճրագներ կային. «Երեւան» կոպիտ անկեղծութեամբ փոթորկի պէս փչեց այդ ճրագներուն վրայ, եւ մարեց: Թողլով մեզ իրական խաւարի մէջ, նկուն եւ վհատ, որ 30ին, 31ին ալ խարխափինք: Այնքան խարխափինք որ խորտակուինք կոյրգկուրայն պատերու զարնուելով կամ, անըսպասելի հրաշքով մը դուրս գալով այսօր մեզ շրջապատող դաւաղիր խաւարէն, գտնե՛նք շիտակ ճամբան:

Շատեր մեզ կը համարեն մահապարտներ կամ թիապարտներ, որոնց վճիռը ստորագրուած է թէեւ, սակայն գործադրութիւնը կ՚ուշանայ: Այս ուշացումը ոմանց համար յոյսի աղբիւր է (կրնայ կայսերական շնորհ մը կաթիլ տօնական պահու մը) իսկ ուրիշներու համար հոգեվարքի երկարաձգում: Բայց, շատ քիչեր զայն կը նկատեն, ինքնագործնէութեան եւ ազգային հզօր ճակատի մը ստեղծման պատեհութիւն:

Ալ չեն լսուիր «պիտի բանանք երկրին դռները» խոստումները, ալ մեր հանդէսները չեն վերջանար «բացէ՛ք երկրին դռները» աղաղակով: Խ. Հայաստանը խարդախ է մեզ հանդէպ, մե՛նք վերապահ ենք իրեն հանդէպ: Այս երկուքին հետեւանքը անտարբերութիւնն է որ կը սպառնայ հաշուեյարդարի ենթարկել երէկ ողեւորող դատ մը:

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 31 մարտ.— Երէկ, կիրակի, Ազգային Վարչութեան հրաւէրին վրայ տեղի ունեցաւ, Իտալիոյ Հայերուն գաղթային ընդհանուր ժողովը:

Հրաւէրին պատասխանած էին միայն 32 հոգի: Փոքրիկ թիւ մը, երբ նկատի առնենք միայն քաղաքիս մէջ ապրող հայրենակիցներու համրանքը: Կը մխիթարուինք միտք բերելով իտալական առածը որ կ՚ըսէ «Pochi ma puoni»:

Վարչութեան նախագահը, Պ. Փիլոյեան ներկայացուց իրենց մէկուկէս տարուան գործունէութեան հաշուետուութիւնը: Նախագահին իսկ խօսքերով, վարչութեան գործունէութիւնը շօշափելի արդիւնք մը չէ տուած: Այս անկեղծ ու ցաւալի յայտարարութեան վրայ ոչինչ կ՚ուզենք աւելցնել:

Նոր վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալ անդամներով.— Վեր. Հ. Թադէոս Թումաճեան, Սէֆէրեան, Թօքաթեան, Արզումանեան եւ Պայեան:

*** Անցեալ շաբթու, Ուսանողական Միութիւնը տուաւ իր երկրորդ թատերական եւ երաժշտական հանդէսը, որուն հասոյթը նոյնպէս յատկացուած էր Միութեան գրադարանին: Այս անգամ ալ գաղութին աջակցութիւնը եղած է գոհացուցիչ: Մեր ուսանողները իրենց գործունէութեամբ կը լեցնեն մեր սիրտերը յոյսով ու հպարտութեամբ: Այս առթիւ իրենց ուշադրութիւնը կ՚ուզենք հրաւիրել երկու թուականներու վրայ, որոնք արագօրէն կը մօտենան — Ապրիլ 11ը եւ Մայիս 28ը:

*** Կ՚իմանամ թէ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Սաներու Միութիւնը պատրաստութիւններ կը տեսնէ արժանի կերպով տօնելու համար Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը:

Յուսալի է որ մեր հայրենակիցները իրենց բարոյական ու նիւթական լայն աջակցութեամբ պիտի ապացուցանեն իրենց յարգանքն ու սէրը դէպի մեր տաղանդաւոր բանաստեղծը:

Ա. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՃԱՌԸ ԴՈՒՔ ԸՍԷՔ

«Խորհ. Հայաստան» կը գ[...] (12 մարտ).— «Կիւզքեա[...] շրջանի հաւաքական գիւղացի[...] թեան մարմիններուն «ղեկավա[...] դրութեան տակ դրուած էին [...] սերմնազտիչ մեքենաներ, [...] դէն կիսաքանդ վիճակ մը [...] միւսներն ալ քանդուելու [...] գին տակ կը գտնուին, որովհե[...] գիւղացիները գործածել չեն [...] տեր: Ջաջուռի մէջ մեքենա[...] րունակ կը խանգարուէր: Ղոլ[...] նի մէջ դիտմամբ քար ձգած [...] մեքենային մէջ: Երկու [...] գիւղային խորհուրդի նախագա[...] ներ ձերբակալուեցան, իսկ [...] թառլուի եւ Գիւզքեանդի [...] հուրդի նախագահները հրաժա[...] րեցուեցան»: Ինչո՞ւ այս [...] ռակութիւնը գիւղացիին եւ [...] ռավարութեան միջեւ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Ցունիսէն մինչեւ յուլի[...] Մոսկուայի մէջ տեղի պիտի [...] նայ «Համամիութենական [...] տերական ողիմպիական», [...] պիտի մասնակցի Հայաստանի [...] տական թատրոնը:

Այս նպատակով, Հայաստա[...] պետական թատրոնը պատրաստ[...] թիւններ կը տեսնէ այնտեղ [...] մադրելու համար «Խաթաբալա[...] «Պէպօ»ն, «Քաջ Նազար»ը, [...] շակաւոր Պաշտօն»ը, «Ցասում[...] իսկ մինչեւ ողիմպիական[...] բացումը, հայկական խում[...] մայիսին ճամբայ կ՚ելլէ եւ [...] բու ընթացքին Թիֆլիսի, Բաքու[...] Ռոստովի, Խարկովի մէջ [...] բեմադրէ յիշեալ խաղերէն [...]

Ռէյսերը զրնգում են, Հրէ[...] մուրջ, Լապտերի մօտ, երբ[...] քաղաղները կանչում են:

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՄԸՆ ԱԼ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Արտաշէս Սինանեան, [...] դուն կոմունիստ, որ զանա[...] պաշտօններ վարած է իր կու[...] ցութեան եւ Հայաստանի [...] կառավարութեան մէջ, [...] պան եղաւ վերջերս հոգեկան [...] տառապանքներ կրելէ յ[...] «Խորհր. Հայաստան» այ[...] թիւ կը դատապարտէ ան[...] պանութիւնը եւ կ՚ըսէ թէ [...] նիստի մը կեանքը կը պա[...] կուսակցութեան, եւ ոչ թէ [...] շին տիրոջը:

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱ[...]

Տօնելու համար շոգեկառք[...] հարիւրամեակը, — հարիւր [...] րի առաջ էր, որ շոգեկառքը [...] խագրել սկսաւ ճամբորդները, [...] կազմուած է միջազգային ըն[...] րութիւն մը, որուն կը մասն[...] պետական դէմքեր: Ընկերութի[...] իր առաջին նիստը գումարեց [...] րիզի մէջ: Անգլիացիները [...] տօնեն 15 սեպտեմբերին, [...] շատակ առաջին շոգեկառքը [...] այդ օրը ճամբայ ելաւ Լի[...] լէն Մանչէսթըր: Յետոյ [...] Ամերիկացիները, որոնց շոգեկ[...] կը սկսի բանիլ 1831ին: [...] ցիները շոգեկառքը ճամբայ [...] նեցին 5 մայիս 1835ին, [...] սէլէն Մալին: Ֆրանսա 26 [...] տոս 1837ին, Փարիզէն Սէն [...] մէն: Յետոյ Ռուսիա, [...] Իտալիա:

Շոգեկառքի հարիւրամ[...] տօնակատարութեան ընկերու[...] կ՚անդամակցին 47 պետութ[...]

Շոգեկառքը արդի քաղ[...] կրթութեան մէջ առաջին եւ [...] քայլերէն մէկն է, որ [...] թիւն ձգած է ամէն բանի[...] իսկ գրականութեան եւ [...] տին:

...ՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԵԼՃՈՒԿԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ...ԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

...երջերս գոնիա այցելած է ...ացի հնագէտ մը՝ Էվլէրթ ...ըլէր, որ «Թայմզ»ի մարտ ...թիւին մէջ կը պատմէ իր ...լութիւնը եւ ցաւ կը յայտնէ ...ական իշխանութիւնները ...ին անխնամ թողած են Մէվ...ի Մզկիթը եւ ուրիշ շէն... որոնք իբրեւ միջնադար... արուեստի նմոյշներ, պատ... որոշ արժէք կը ներկա... Այդ վայրերը այժմ ...ական գրաւման տակ կը ...ին, անոնց մէջ պայթուցիկ ...ներ կը պահուին եւ օտար ...ը մեծ դժուարութեանց ...հնագիտը զանոնք այցելելու ...։ Գիտնականը այս առթիւ ...է թէ սելճուկեան արուեստը ...ուրդ մըն է հայկական, ...ական եւ բիւզանդական ...րապետութեանց։

...Ճէմպրիճի ճարտարապետա... համալսարանի ուսուցիչներէն ...որ Ֆայֆ, «Թայմզ»ի ...20ի թիւին մէջ խօսելով ...Էվլէրթ Պարկըրի գրութեան ...ըսէ թէ ինք Գոնիա չէ ...ած, սակայն գրքերու մէջ ...ած պատկերներուն վրա... ուսումնասիրած է սելճուկեան ...րապետութիւնը։ 1900ին ...ած է Պրուսա, ուր հանդի... է գունաւոր կղմինտրով զար... ներու, որոնք Գոնիայի եւ ...մէջ տեսնուածներէն ...նոր են։ Ցետոյ կ'աւելցնէ.

«Եթէ ճիշդ է որ —ու կաս... տեղի չկայ բնաւ,— սել...ուկեան ճարտարապետութեան ...ը բիւզանդական, պարսկա... եւ հայկական ազդեցութիւն... խառնուրդ մը ցոյց կուտայ, ...աւոր Արեւելքի ճարտարա...ութեան իրական պատմու... մը կարելի չէ գրել, մինչեւ ...Գոնիայի եւ Թրքական ուրիշ ...ներու յիշատակարանները ...ուին։ Ուստի կը յու... թէ այս կոչը ի զուր չպիտի ...։

«Բացի պահպանումէն, ցու... գործ մըն է զոր ...երիտասարդ ճարտարապետ... — որոնք կրնան ճամբորդել ...լաւ կրնան կատարել։ ...Մզկիթը գեղե... մըն է։ Ցատակագիծը ...կը մատնանշէ, ...նուրբ են եւ զգայուն, ...արտակարգօրէն կրօնա... մը կը տիրապետէ։

...կ'երեւի թէ Գոնիայի հին շէնքերը երեսի վրայ ձգուած են անոր համար որ կը պատկանին ազգային պատմութեան մոռցուած մէկ շրջանին եւ կամ որովհետեւ Թուրքերը այլեւս կրօնասէր չեն՝ բառին հին իմաստով»։

Ուրիշ հնասէր մը՝ Ցորոթի Պրուք, դարձեալ «Թայմզ»ի մէջ կոչ կ'ուղղէ Մերձաւոր Արեւելքի միջնադարեան հնութեանց սիրողներուն՝ միանալ եւ բան մը ընել, Գոնիայի սելճուկեան շէնքերը փրկելու համար այն տխուր վիճակէն որուն ենթարկուած են այսօր։

«Պատերազմէն առաջ, կ'ըսէ, երբ Գոնիայի եւ առհասարակ Անատոլուի սելճուկեան շէնքերը լրջօրէն կ'ուսումնասիրուէին եւրոպացի կարգ մը գիտնականներու կողմէ — Հիւար, Սալատին, Սար, Լոյթվէտ եւ ուրիշներ—, օսմանեան իշխանութիւնները որոշ հոգածութիւն կը կատարէին, թէեւ անոնց վիճակը հեռու էր փայլուն ըլլալէ։ 1914ին, երբ ես ինքս կ'ուսումնասիրէի այդ շէնքերը Գոնիայի մէջ, Սիրչէլի ճամին, Ինճէ Մինարէլին եւ Գարա Թայ Մէտրէսէն փլելու մօտ էին, ամէն կողմ անհոգութիւն կը տիրէր, մինչ նշանաւոր կոնաձեւ Թիւրպէները արագօրէն կը քանդուէին արագիլներու կողմէ։ Այդ օրերուն Գոնիան կրօնական մեծ կեդրոն մըն էր, Մէվլէվիի սրբավայրը եւ անոր հիմնած Տէրվիշներու միաբանութեան կեդրոնը։ Շատ դիւրին է երեւակայել թէ ինչ վիճակի պիտի ենթարկուին միջնադարեան այդ արժէքաւոր շէնքերը, լուսաւորութեան այս դարուն, երբ պայթուցիկ նիւթեր կը պահուին հոն, եւ աւելի գէշը, երբ անարուեստ Թուրք զինուորութեան խնամքին յանձնուած են անոնք»։

Յօդուածագիրը յետոյ կարգ մը առաջարկներ կը ներկայացնէ՝ սելճուկեան այդ հնութիւնները անվթար պահպանելու մասին ու կոչ կ'ուղղէ անգլիացի հնագէտներուն՝ այս գարնան իսկ գործի ձեռնարկել Անատոլուի մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԵՐԿԱԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ցնտեսական ծրագրին մէջ կարեւոր տեղ մը տրուած է երկաթի գործարանի մը որ այս տարի պիտի շինուի Պոլսոյ մէջ։ Այս գործարանին մէջ պիտի հալեցուին անգործածելի երկաթները եւ կռանելի երկաթ ձողեր ու թեյեր պիտի շինուին։ Ամէն տարի 221 հազար ոսկի դուրս կը ղրկուի երկաթ ձողերու համար, եւ կէս միլիոն ոսկի ալ՝ շինութեանց մէջ գործածուած ուրիշ երկաթեղէններու համար։

Ներկայիս քննութիւն կը կատարուի ստուգելու համար թէ, անգործածելի երկաթները բաւական պիտի ըլլա՞ն այս գործարանին արտադրութեանց համար։ Ներկայիս երկրին մէջ գտնուած հին երկաթեղէնները քանի մը տարի կը բաւեն գործարանը բանեցնելու։ Անոնց ամէնէն կարեւոր մասը կը կազմեն Ոսկեղջիւրի մէջ գտնուած հին շոգենաւերը։

ՆՈՐ ԵՐԱՇՏՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՎԱԽՑՈՒԻ

Անատոլուի զանազան մասերուն մէջ այս տարի քիչ անձրեւ եկած է։ Այս լուրը դժգոհութիւն պատճառած է հրապարակին վրայ։ Եէշիլ քէօյի օդերեւութաբանական կայանի տեղեկագրին համաձայն, ամէնէն շատ անձրեւ տեղացած է կիրասոնի եւ Զօնկուլտաքի մէջ։ Ցետոյ կուգան Ատանա եւ Իզմիր։ Ամէնէն չոր տեղը Գոնիան եղած է ուր նաեւ շատ քիչ ձիւնած է։ Ամէնէն շատ ձիւնած է Սվազի, կեսարիոյ ու մանաւանդ Էրզրումի մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 մարտ, (Սեփ. Թղթ.) — Ա. Ե. կարմիր Խաչի մասնաճիւղը երեկոյթ մը սարքած էր, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին առթիւ, իբրեւ նախապատրաստութիւն։

Լը Պոն Թէատրի ընդարձակ սրահին մէջ ասեղ ձգելիք տեղ չկար։ Բազմութիւնը իրար կը հրմշտկէր։

Նուագախումբը նախ նուագեց Ֆրանսական քայլերգը, եւ ապա «Բամ փորոտան»ը, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս։

Ցետոյ վարագոյրը բացուեցաւ, եւ բեմին վրայ երեւցաւ Ահարոնեանի մեծ կենդանագիրը, շրջանակի մէջ առնուած եւ կանանչ տերեւներով ծածկուած։ Երկու կողմերը կը ծածանէին երկու եռագոյնները։ Բացումը կատարեց Տիկին Քիպրիթճեան, կարմիր Խաչի մասնաճիւղին կողմէ իր յարգանքը յայտնելով հայ կնոջ տառապանքը երգող բանաստեղծին։

Օրուան բանախօսն էր Պ. Վահան Գույումճեան որ մօտ մէկ ժամ դասախօսեց, ներկայացնելով Ահարոնեանի կեանքն ու գործը։ Դրուագներ բերաւ անոր զանազան գրութիւններէն, բացատրեց անոնց իսկական իմաստը։

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին Տէր եւ Տիկին Ղազարեան եւ Տիկին Ասիա Մուշկամպարեան։ Պ. Ուզունեանի մասնակցութեամբ ներկայացուեցաւ «Արցունքի Հովիտ»ի մէկ արարը։ կարմիր Խաչի անդամուհիներէն Օր. Մարի Աւագեան արտասանեց Ահարոնեանի «Արաքս»ը, իսկ Մ. Գաբրիէլեան «Ցարգանք քեզ»ը։ Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ ջութակահար Պ. Ե. Փափազեան։ Հաճելի էին նաեւ Տիկիններ Ասիայի եւ Սիրուշի կովկասեան պարերը։ Երեկոյթը վերջ գտաւ «Ես մեռայ» քերթուածով։

Ս. Միլտոնեան

Հ. Յ. Դ. ԱԿՈՒՄԲ

ՎԻԷՆ (Սեփ. Թղթ.) — կիրակի ցերեկ լեցուած էր ակումբը։ Նախագահ ընկ. Ե. Եայլեան հանդէսը բացաւ օրուան պատշաճ խօսքերով եւ ըսաւ. «Տէր Զօրի անապատներուն մէջ աքսորուած հայ Թշուառ ծնողները իրենց ապրուստը հազար ու մէկ դժուարութիւններով ճարելէ յետոյ, երեկոները իրենց փոքրերուն հայերէն կը սորվեցնէին աւազով շինուած իրենց հիւղակներուն մէջ, մինչդեռ մենք հոս լայն հնարաւորութիւններ եւ ասպարէզ ունինք։ Ահա կը բանանք մեր ակումբը, եւ գաղութէն կը սպասենք որ ուժ տայ մեզի, փոքրերուն դաստիարակութեան ձեռնարկին»։

Երգչախումբը երգեց «Մշակ բանւոր»ը։ Փոքրիկն կիւլպէնկ Սաթըլմըշեան արտասանեց «Հայ եմ ես»ը։ Օր. Երամեան երգեց «Վա՜խ մեր կեանքը սեւով անցաւ»։ Արտասանեց Պ. կ. Սուքիասեան, «Որբին աստղը»։ Խումբը երգեց «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»։ Արտասանեց փոքրիկն Արամ Այանեան, «Երբ որ մեծնամ Հայի զինուոր պիտի ըլլամ»։ Ընկ. Յ. Մաթոսեան արտասանեց «Հայ լեզուն»։ Մեներգեց Պ. Ե. Չէլէպեան, Աղբիւր Սերոբի երգը։ Ջութակահար Պ. Մ. Քէթէնճեան նուագեց «Ախ Հայաստան» եւ «Քնիր իմ բալիկ»։

Ապա խօսք առաւ ընկեր Բաբգէն Աղաբէկեան, ներկայացնելով ազգերու ազատագրական շարժումը։ «17րդ դարու վերջերը եւ 18րդ դարու սկիզբը զօրեղ կերպով կը շեշտուէր ազգութիւնը բնորոշող ազդակներու ուժեղացումը։ Այդ ազդակներն են լեզու, ազգային պատմութիւն եւ ազատ հայրենիք։ 19րդ դարու քառորդին արդէն մեր առաջաւոր տարրերու մէջ սուր կերպով կ'արծարծուէր վերածնութեան գաղափարը։

«Գրաբարի փոխարէն հաստատուեցաւ աշխարհաբարը, մեր ժողովուրդը սկսաւ կարդալ եւ հասկնալ թերթն ու գիրքը, իւրացնել ազգութեան եւ հայրենիքի գաղափարը»։ Ցետոյ յորդորեց փրկել նոր սերունդը, բանալ դպրոցներ եւ դասընթացքներ։ «Ինչպէս ուրիշ տեղեր, այստեղ ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ահա կը բանայ ակումբ մը, ուր եւ փոքրերուն պիտի տրուին հայերէնի եւ պատմութեան դասեր։ կը մնայ ձեզ աջակցիլ։ Հայ ժողովուրդը կրցեր է տոկալ 600 տարուան բնակալութեան, շնորհիւ իր գիտակցութեան։»

Ներկայացուեցաւ «Վաշխառուն» յաջողապէս։

Անշուշտ գաղութը ուժ պիտի տայ այս կենսական ձեռնարկին։

Թղթակից

ՀԱՅԵՆ ՎԵՐՋ...

ՊՈԼԷՆ 30 Մարտ.— Վերջին մէկ երկու ամսուան ընթացքին Ցունաստանէն, Պոլսէն ու Սուրիայէն եկած նորեկ հայրենակիցներու թիւը շատցած է եւ առաջին ակնարկով, նոր նոր դէմքերու կը հանդիպիս։ Մեծ մասով երիտասարդներ են եւ ընտանիքի տէր։ Անոնց մեծամասնութիւնը Ցունաստանէն 3—6 ամիս պայմաժամով եկած հայրենակիցներ են, որոնք իրենց թուղթերը հետզհետէ կանոնաւորելով կը հաստատուին հոս՝ պայմանագրութիւնը լրացածին պէս թափելու համար ուրիշ հայաշատ կեդրոններ։ Ու ամէնքն ալ գէշ գոյներով կը ներկայացնեն իրենց այնտեղ ունեցած կեանքն ու պայմանները։ «Գոնէ հոս գործ կայ, կ'աշխատիս ու օրապահիկդ կը շահիս» կ'ըսեն։

Եւ բարեբախտաբար, բոլոր աղիւսի գործարաններն ալ գործաւորի պէտք ունենալով կ'աշխատցնեն ու միեւնոյն ատեն դիւրութիւններ կուտան, իրենց իրաւական վիճակը կանոնաւորելու համար։

Միայն Թուրքիայէն (Պոլսէն) եկողներն են որ աւելորդ դժուարութեանց կը հանդիպին...։ Ու տեղն է ըսել որ Պոլէնի ոստիկանապետը ընդհանրապէս բարեացակամ կը շարժի։

Թէեւ գաղութիս թիւը երթալով կ'աւելնայ, բայց ո՛չ մէկ մխիթարական երեւոյթ՝ ազգային տեսակէտով։

կեանքը հոս կ'ընթանայ միօրինակ ու կայուն։ կիրակիէ կիրակի ժամադրավայրը սրճարանն է միայն։ 90—100 տուն հայութիւն կայ, 400—450 հոգի, 7000 բնակչութիւն ունեցող այս գիւղաքաղաքին մէջ, եւ ընդհանրապէս ամփոփ կ'ապրին բոլորը, առանձինն տունել ու մէջ։ Եւ այս մխիթարական կողմն է մեր գաղութին։

Երբ հացը, աշխատանքը կայ, կ'արժէրզբաղիլնաւ մանկապարտէզով,(ինչ ձեւով ալ կարելի ըլլայ յարմարցնել զայն)։

Գիշեր ցերեկ կ'այլասերինք կ'ըսենք եւ ձեռնածալ կը սպասենք։

Ինչպէս ըսած ենք ատենին, նիւթականի պակասը չէ այնքան, որ կ'ուշացնէ այս գործը, որքան՝ աշխատանքի ու ասպարէզ նետուելու պակասը։ Ազգ. Միութիւնը որ 8—10 ամիսէ ի վեր գործի վրայ է, դեռ շօշափելի արդիւնքի մը չհասցուց այս գործը, որ իր գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլար։ Ա՛յնքան խանդավառութիւններէ եւ յուսախաբութիւններէ վերջ, կ'արժէր որ, գարնան հետ նոր թափ ու եռանդով կրկին փորձէին։

Աստ-Անդ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Անցեալ տարուան նման, այս ամառ եւս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կրընոպլի Մ. ճիւղը պիտի կազմակերպէ մարզական փորձերու շարք մը պատանի տղոց համար։ Առաջին փորձերը տեղի պիտի ունենան կիր. 27 ապրիլ, առաւօտուն, Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին հիմակուընէ իսկ։

*** Զատկին առաջին օրը, 20 ապրիլ, Կրընոպլի հայ գաղութը առիթը պիտի ունենայ տեսնելու ֆութպոլի խիստ հետաքրքրաշարժ մրցում մը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի Մ. ճիւղին Ա. խումբը պիտի գայ քաղաքս, մրցելու տեղական կարեւորագոյն խումբերէն մէկուն դէմ։ Վիէնի հայ մարզիկները այս տարի ձեռք բերին խիստ լաւ արդիւնքներ օտար խումբերու դէմ, եւ անտարակոյս Զատկին օրը պիտի յաջողին անգամ մը եւս ցոյց տալ իրենց բարձր արժէքը։

Տիգրիս

ՓԱՐԻԶ.— Վաղը, կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին Stade Montrougeի (Porte d'Orléans) մարզադաշտին մէջ տեղի կ'ունենան աթլեթիկ փորձերը. Հետեւաբար բոլոր հայ մարզիկները պէտք է ներկայ ըլլան նոյն դաշտը։

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ

ՏԷՍԻՆ.— Տէսինի «Եկեղեցասէր Տիկ. Միութիւնը» կը փութայ ծանուցանել թէ մեծ զոհողութիւններով գնուեցաւ եկեղեցւոյ յատկացեալ հողը, 310 քառ. մեդր, ու կը խնդրէ բոլոր հայրենակիցներէն որ բարի ըլլան իրենց լուման ղրկել Միութեանս, որպէսզի մօտաւոր ժամանակին կարելի ըլլայ կառուցանել շէնքը։

Այս առթիւ չափազանց ուրախ եւ գոհ պիտի ըլլայինք եթէ բարերար մը սիրով ստանձնէր եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերը։

(Կնիք)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

...Ես նայեցայ, տեսայ մի ինչ ...եւ բան կ'երեւէր։ Պառկե... գետնի վրայ, գետնանց նա... տեսայ՝ երկու բուլ էին։ ...րձայ, պիտի տղայոց ըսէի, «Տղերք, ձիաւորներ չեն, ...ներ են»։ Մենք կանանչ խո... վրայ էինք կանգնած, ընկեր... ինձմէն 20 քայլ հեռացած ..., ես չորս կողմս կը դիտէի։ ...ած այդ գագաթի յետեւից 6–7 մարդ կուգան։ Ես գիտ... թէ մեր ընկերներն են։ Այդ ...ն լուսնակը ամպի տակ էր ...ած եւ բաւականին մութ էր։ ...երը մեր ամէն ինչ կը նը... ։ Սալաւաթ տուին բոլո... մէկ եւ հրացանները կրակե... մեր վրայ։ Այդ ժամանակ ... գետնի վրայ պառկած էի։ Ըն...ներս փախան եւ ինչ կողմ ...նչիլը ես չիմացայ։ Ես ալ ...ր կացայ՝ փախայ։

Իրիկունը վալաղին հարցուցի տեղի դիրքին մասին՝ թէ գիւղը ո՞ր կողմը կ'ընկնի, շօսի ճանապարհը, հասարակ ճանապարհը Արազը, կամուրջը ո՞ր կողմը կ'ընկնեն։ Թղթի մը վրայ գծած էի այդ բոլորը։ Փոքր ի շատէ վալաղը կրցեր էր աջի, ձախի կողմի մասին պատմել. ես ալ միշտ կը փախչէի գիւղի կողմը։

Բիւրդերու զէնքերը կանոնաւոր էին, իրարու յետեւից կը կրակէին։ Գիւղից ալ սկսեցին կրակել եւ հարայն ու հաւարը կուգային մեր կողմը՝ արձակուած հրացաններու կողմը։ 300 քայլի վրայ, Բիւրդերն ինձ կը տեսնէին։ Լուսնակը էդ ատեն պարզ էր, ամպի տակը չէր։

Առաջս եկաւ մի փոքր դարայ, իջայ ցած, ընկայ ճահճոտ տեղ մը։ Բիւրդերը ինձ աչքից կորցրին։ Առաջէս կ'երթար մի մարդ, շորերէն կարծեցի, թէ Երզնկացի Ստեփանն է։ Նրան կամացուկ կ'ըսէի. «Կանգնէ՛, Բիւրդերը մեզի կորցուցած են, մի՛ վախնար»։ Նա, չգիտեմ, ինձ չլսե՞ց թէ լսեց ու գնաց։ Մի կերպ ցեխերու միջից ազատուեցայ եւ վազ տուի դէպի ցած։ Շնչառութիւնս կտրուեր էր։ Առաջովս կ'երթար մի քօլօզով մարդ։ Հրացանաձգութիւնը անդադար կը շարունակուէր։ Կամաց ձայնով պոռացի՝ Կոստա՛ն, կանչեցի՝ Մկօ։ Նա չէր ձայներ ինձ։ Ես ալ փոքր ինչ կասկածեցի, թէ կարելի է էդ մարդը քիւրդ է, բայց ըսի ինքս ինձի, թէ քիւրդ ըլլայ, ինչո՞ւ չպիտի փախնի։ Ատրճանակս ձեռքս վազ տուի նորէն։ Նա կանգնեցաւ եւ ըսաւ.

«Դուն ո՞վ ես»։

«Ես Անդրանիկն եմ,— ըսի։

Հասայ, տեսայ ատրճանակը ձեռքին կանգնած եւ բոլորովին շնչասպառ եղած։ Էդ ատրճանակը նա ստացեր էր Էրզրումի Առաջնորդ Շիշմանեանէն։

«Մկրօ՛, տղերքը ո՞ւր են»։

«Ձեզ գիտեր, ես ալ մենակ եմ»։

Իջանք միասին շօսի ճանապարհի վրայ եւ աջ կողմը բռնելով՝ վազ տուինք մի վերստի չափ ալ։ Ընկերս ըսաւ, որ գիւղը կամրջի կողմը կը գտնուի եւ Բիւրդերն ալ կամուրջը կապած կ'ըլլան մեր վրայ, ուստի խորհուրդ չտուեց այդ կողմը գնալու։

«Հապա ի՞նչ ընենք»,— հարցուցի ես։

«Լողալ գիտե՞ս»։

«Գիտեմ, բայց շատ լաւ չէ»։

Ճանապարհից դուրս եկած՝ մի լճի ափին ղամիշներու մէջ մտած կամացուկ կը խօսէինք։ Ըսաւ.—

«Ուրեմն, երթանք եւ լողալով անցնինք գետը. աւելի լաւ է ջուրը խեղդէ մեզ, քան թէ անցնինք թշնամու ձեռքը»։

Մտայ այդ լճի մէջ, բաւական առաջ գացի։ Ջիլերը ոտքս կը փաթթուէին։ Ընկերիս ըսի.

«Ներս մի մտիր, ջուրը ինձ ներս կը քաշէ եւ ոտքերս ցած կը խրի, կ'երեւի պիտի խեղդուիմ»։

Մի կերպ յետ վերադարձայ։ Լճի եզերքը բռնեցինք և բարձրացանք դէպի վեր աւազներու միջով։ Հետքերնիս յայտնի կ'ըլլար։ Գացինք Արազ գետի եզերքը։

«Ուրկի՞ց պիտի անցնինք»,— հարցուցի ընկերոջս, որովհետեւ նա շատ լաւ լողալ գիտէր, երախայ ժամանակէն մինչեւ այդ հասակը նա միշտ լողացեր էր Մուրադ գետի մէջ։

«Ջուրը հոս կը ծծաղի քիչ մը մեր երեսին, էստեղից կրնանք անցնիլ»։

Բիւրդերու հարայը եւ հրացաններու ձայնը կը հասնէր մեր ականջին։ Շատ հեռու չէին, բաւականին մօտ էին։

«Բոլոր շորեր չպիտի վերցնենք. միայն շապիկ, վարտիկ, իշլիկ մը, ոտաց աման եւ ատրճանակներնիս»,— ըսաւ ընկերս։

Վրաս ամբողջ թացուած էր լիճը մտնելիս, իսկ ընկերիս շորերը ցամաք էին։ Նա անմիջապէս շորերը հանեց եւ ջուրը մտաւ, ըսելով ինձի. «Տեսնեմ ուրկի՞ց հուն կրնամ գտնել»։ Աւելորդ շորերը հոդ թողուց։ Ես ալ հանուեցայ, վերցուցի երկու շապիկ, մի իշլիկ եւ մի գօտի, կապեցի գլխուս գագաթը և գացի ընկերոջս հետքով։ Վարտիկս եւ համիտիէ թուղթը մոռացայ հոդ թողուցած աւելորդ շորերուս հետ։

Ես ալ ջուրը մտայ։ Մէկ ձեռքս ատրճանակս է՝ ղայթանը վզիցս անցած, միւս ձեռքս՝ սօլերս։ Գետի լայնութիւնը 40 մեդր կ'ըլլար։ Գիտնալով թէ ընկերս քալելով անցաւ, բերանովս փոքրիկ քսակ խածած էի, մէջը կը գտնուէր 15 ղրուշ։ Ընկերս հազիւ հազ անցեր էր միւս կողմը։ Ես այդ ժամանակի մէջ ջուրը բերանս լեցնելու հաւասարութեամբ առաջ գացած էի։ Մատներս գետնին զարնելով եւ վեր վեր նետուելով արդէն ընկած էի ջրի արագ վազած տեղը։ Ես ընկայ ջրի տակը եւ հոն կը մտածէի. «Սօլերս գցեմ, բոպիկ պիտի մնամ. ատրճանակս գցեմ, ընկերներս պիտի ըսեն՝ վախցեր նետեր է»։ Ձեռքերս կապուած էր, անկարող էի լող տալ։ Ջուրը ինձ տարեր էր 50—60 քայլ ցած։

(Շար.)

դիտէին, իրականին մէջ գոյութիւն չունին: Այլ կարմիր ինքնաշարժին վարիչն է— որ մէկ միլիոն ֆրանքը շահելու դիտումով — ոստիկանութեան դիմած եւ ծանօթ մանրամասնութիւնները տուած է: Եւ որպէսզի Չեկան փոխ-վրէժի չդիմէ, սիրային պատմութիւն յերիւրուած է...:

Ոստիկանութիւնը կը խոստանայ քանի մը օրէն նոր մանրամասնութիւններ եւ անուններ տալ:

Կանտի կը սաստկացնէ պայքարը

Պոմպէյէն կը հաղորդեն:— Կանտի իր պաշտօնաթերթին՝ «Երիտասարդ Հնդկաստան»ի մէջ բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ աղի տուրքին մասին քաղաքային անհնազանդութիւնը պիտի սկսի յառաջիկայ կիրակի (վաղը):

Ազգայնական ընդդիմադիրներու պետը փանթիտ Մոհան Մալավիյա իր հրաժարականը ղրկեց Օրէնսդիր ժողովին, բուռն նամակով մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ այլեւս չի կրնար գործակցիլ կառավարութեան մը, որ խիստ մեծ անարդարութիւններու կը հանդուրժէ եւ իւրաքանչիւր քաղաքացի զոհի մը կը վերածէ:

Փունայէն կը հեռագրեն թէ Քիրքիի զինարանը այրած է: Կը կարծուի թէ հրձիգներն են Կանտիի հետեւորդները:

Քու - Քլուխ - Քլանը Ռուսիոյ մէջ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 4 ապրիլ.— «Կրասնայեա Կազէտա» կը գրէ թէ Եամբուրգի (Լէնինգրադ) շրջանին մէջ տեսնուած են քառուչուէ հագուստներով ծածկուած մարդիկ, աչքերը փոսփոռով բոցավառ, որոնք իբրեւ «սատանաներ» կը նկատուին բնակչութեան կողմէ: Այս խորհրդաւոր մարդիկը կը յայտնեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը պիտի կործանի մօտ օրէն եւ կոլխոզները պիտի անհետանան:

Թուրք-Անգլիական համաձայնութիւնը

Վէնիզէլոս յայտարարած է «Ազգամ»ի թղթակցին թէ հելլէն կառավարութիւնը հաստատապէս որոշած է վերջնական համաձայնութիւն մը կնքել Թուրքիոյ հետ եւ թէ ստորագրութիւնը յապաղեցնող միջադէպերը շուտով պիտի հարթուին: Էնկիւրիի հելլէն դեսպանը ստացած է Թուրք կառավարութեան վերջին հրահանգները՝ բնակչութեանց փոխանակութեան եւ փոխանակելի ստացուածքներու հաշուեյարդարին մասին:

Ի նպաստ Ալմազեանի

Հանրային կարծիքին մէջ նոր շարժում մը առաջ եկած է ի նպաստ Ալմազեանին, որուն անմեղութիւնը այլեւս ոչ մէկ կասկած կը վերցնէ: Բոլորն ալ վստահ են թէ երեքշաբթի օր Ամբաստանիչ ատեանը ոչ միայն ազատ պիտի արձակէ զայն, այլ իրեն դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները չեղեալ պիտի նկատէ:

Թերթերը այժմ չեն բաւականանար Ալմազեանի ազատ արձակումով այլ կը պահանջեն նաեւ որ պատժուի «Պընուա—Մաթիֆաս—Ամի եռրորդութիւնը»:

Լաւ պատեհութիւն

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ նպարեղէնի խանութ մը, ապրանքներով եւ սուրճի մեքենայով միասին: Հայաշատ կեդրոն, հիմնաւորուած գործ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել 9 Rue Jouy Rouve, մեթրօ Պէլվիլ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուռի եւ Իսի լէ Մուլինօի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր սկաուտներու ծնողքները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, սկաուտական թէյասեղանի մը, 28 Rue Nationale Billancourt Պ. Սուրէն Նաւավարեանի ճաշասրահը: Կը հրաւիրուին սկաուտ արձանագրուիլ փափաքողները:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

13 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի

կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"ը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէի վռամեան, Մցօ եւ Մուրատ խումբերու բոլոր ընկերները անխտիր ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 3.30ին Ave. Verdunի ծայրի անկիւնի սրճարանը Café Tabacի դիմացը: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին:

ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards: Բացակաները նկատի պիտր առնուին:

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Gare St. Lazareի դիմացի սրճարանը:

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ փոթորիկ խումբի ժողովը այսօրշաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 33 Emile Zola (Անիէռ)ի սրճարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը10ին Ակումբին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չավուշ, Ջարդարեան, Քեռի եւ Քրիս խումբերը, այս երեքշաբթի ժամը 8.30ին սովորական վայրը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուներկայութիւնը պարտադիր է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը վաղը կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀՐԱՒԷՐ

Ա. Ե. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի բոլոր անդամներն ու անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին,վաղը Կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներըայսօրՇբ. իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԹԱՆՈՉԻ Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Ave. Verdun, Café Marbot, Իսի-լէ-Մուլինօ: Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Նալչաճեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի սրահին մէջ վաղը՝ կիրակի ժամը 3.30ին մեծաւոր Հ. Յովհ. վրդ. Թորոսեան կը բանախօսէ՝ «Մխիթարեանց գրական գործունէութեան» մասին: Հասցէ՝ 26 Rue Troyon, Sèvres. Հանրակառք՝ թիւ 1:

Ուշադրութի՛ւն

Մայքըլ Արլէնի «ԿԱՆԱՆՉ ԳԼԽԱՐԿԸ» վէպին համար գրատուած 15 օրուան պայմանաժամը թէեւ լրացած է, բայց շատ մը խնդրանքներ չկրնալով մերժել, մինչեւ 10 ապրիլ եւս երկարաձգուած է զեղչեալ սակի պայմանը՝ 25 ֆրանք (փոխանակ 37ուկէսի): Կը ստանան անոնք միայն, որոնք իրենց նամակին կը ներփակեն 25ֆրանքնոց մանտափոստ մը: Դիմել՝ գրատուն Յառաջ G. Tzerikiantz, 13 Rue des Dominicains, Marseille.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ԱՊՐԻԼ 1930
6 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1231

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԻՍԿ ՌՈՒՍԻՆ ՉԱՓ

Քանի մը ամիս առաջ, հրապարակ ելաւ Զարեւանդի «Միացեալ եւ Անկախ Թուրանիա» գրքին ռուսերէն թարգմանութիւնը, ծանօթ իրաւագէտ եւ արեւելագէտ Պ. Մանտելշտամի յառաջաբանով։ («Թուրքիա եւ Համաթուրանականութիւն», հրատ. Հ. Յ. Դաշնակցութեան)։

Այդ օրէն ի վեր, արտասահմանի ռուս թերթերն ու գործիչները կը զբաղին այս գործով։ Կը վերլուծեն զայն եւ իրենց տեսակէտները կը յայտնեն, թեր կամ դէմ։ Ռուսական հրապարակութիւնը մասնաւորապէս յարմարցուած ըլլալով ռուսական մտքին, (զուտ հայկական մասերու կրճատումով եւ նոր յաւելումներով), մեր ռուս պաշտօնակիցները իրենց աչքին առջեւ ունին կատարելապէս առարկայական պատկեր մը։ Եւ կը թուի թէ իբրեւ այդ ալ քննած են զայն, դատելով իրենց արտայայտութիւններէն։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, այդ գրքով զբաղեցան կերենսկիի օրկանը, «Տնի»; ռուս միապետականներու օրկանը, «Վոզրոժտենիէ», կովկասեան շրջանակները եւն.։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ հրատարակութիւնը ծառայած է իր նպատակին, գոնէ սթափեցնելով քնացողները։

Անշուշտ բոլորն ալ նոյնութեամբ չեն իւրացներ գրքին բովանդակութիւնը։ Աւելի ճիշդ՝ տրամադիր են ցնորք մը համարելու Թուրանական ծրագիրը։ Այդպէս տրամադրուած է նաեւ յառաջաբանին հեղինակը, Մանտելշտամ։ Նոյն իսկ Փարիզի միապետական թերթին խմբագիրը, Սիմէօնոֆ, իր ուռամասիրութիւնը կը խորագրէ—«Ճինկիզխանի զաւակներուն կարապի երգը»։

Բայց եւ այնպէս, մտահոգութեան պատճառներ կը տեսնեն բոլորն ալ, մանաւանդ աչքի առջեւ ունենալով օրուան իշխանութեան վարած քաղաքականութիւնը։

Այսպէս, նոյն Սիմէօնոֆը հեգնելով հանդերձ համաթրքական ձգտումներն ու ծրագիրները — կրթնած՝ մեծ Ռուսաստանի ուժին — չի ծածկեր անոնց աննպաստ հետեւանքները, եթէ բոլշեւիկները շարունակեն օգնել Թուրքիոյ։ «Համայնավարական փորձին տեւականութիւնը Ռուսիոյ մէջ՝ արհեստականօրէն կը զօրացնէ համաթուրանականութեան ուժը»։

Այս վերջին տեսակէտը եթէ նոյնիսկ վերագրենք հատուածական-կուսակցական պայքարի, բան չի փոխուիր կացութեան իրականութենէն։

Ժամանակակից համաթրքական շարժման գործօն ազդակը, Իթթիհատը, իր թաւալգլոր անկումէն յետոյ, նոր շունչ առաւ շնորհիւ բոլշեւիկներուն, տակաւին 1918էն։ Հետաքրքիրները կրնան թղթատել Իզմիրի մեծ դատին թղթածրարը։ Յետոյ, շարժումը տարբեր ձեւով արծարծուեցաւ այն խեղկատակ, արեւելեա՛ն համագումարին մէջ, զոր սարքեց Մոսկուան, 1920 սեպտեմբերին, Բագուի մէջ, Նախագահութեամբ Զինովիեւի եւ մասնակցութեամբ Էնվէր եւ Նուրի փաշաներու, տակաւին ուրիշ մոլի թրքապաշտներու, ինչպէս եւ հոճաներու եւ մոլլաներու։

Իթթիհատը դատապարտուած էր անհետանալու քաղաքական ասպարէզէն, նոր շապիկ հագցնելով իր յարմարագոյն ուժերուն։ Եւ երբ քէմալականները սկսան տիրապետել, շատոնց ապահովեր էին Մոսկուայի թանկագին աջակցութիւնը։ Հարուստ ժառանգութիւն մը փոխանցուած էր մէկ ձեռքով, Բերլինէն, Մոսկուայէն, Բագուէն ուղղակի Էնկիւրի։ Առանց չափազանցութեան, խորհրդային իշխանութիւնը եղաւ ամէնէն ամուր յենարանը Թուրք նորազարթ, համայնակուլ ազգայնականութեան։ Եւ մինչեւ այսօր, երկու կողմերն ալ, հրապարակաւ, բարձրաձայն հպարտութեամբ կը խոստովանին, տեղի կը հոչակեն այս պարագան։

Ա՛յդ օրէն կը սկսի նաեւ, ոչ միայն միացեալ Հայաստանի ծրագրին քանդումը, այլեւ Անդրկովկասի սահմանային ողբերգութիւնը։ Խորհրդային դրօշին տակ, Արարատեան Հայաստանի քարտէսը գծուեցաւ բոլորովին համապատասխան՝ Թուրքիոյ համաթուրանական ցանկութիւններուն։ Բոլշեւիկները սրբեցին մինչեւ անգամ բնական աշխարհագրութիւնը, Հայաստանի կողակից, անոր լրացուցիչ Նախիջեւանը տանիլ կապելու հեռաւոր Ազրբէջանի։ Բոլորովին ազատ ձգելով զինուորական ճամբաները, խճուղիները՝ Էնկիւրիէն մինչեւ Բագու։

Բայց այս չէր որ պիտի ապացուցանէինք։

Այս ամբողջ ողբերգութեան մէջ, ինքնին առանձին ողբերգութիւն մըն է Երեւանի մարզպաններուն եւ ոստիկաններուն անսահման բթամտութիւնը՝ տիրող կացութեան եւ սարքուած դաւերուն առթիւ։

Անոնք մինչեւ այսօր ալ կատարեալ անտարբերութեամբ կը դիտեն այս երեւոյթը։ Անտարբերութեամբ, եթէ ոչ բարեկամ չհօգութեամբ։ Թաթար կարայեւը շրջան մը կը կատարէ, կը տեսնէ ու կը մտնէ համաթրքական աշխատանքները, շօշափելի հետքեր կը գտնէ մինչեւ իսկ երգերուն եւ դասագրքին մէջ։ Ռուս գործիչը, ընկերվարական թէ միապետական, կ'արթննայ գիրքի մը հրատարակութեան առթիւ, կը վերլուծէ փաստերը եւ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ։

Միայն մեր տնաբոյս «յեղափոխական»ներն են որ քուն կը քաշեն երկու ականջի վրայ...։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ալմազեան ազատ կ'արձակուի երեքշաբթի

Վեց ամսուան մանրակրկիտ քննութիւններէ ետք, դատական իշխանութիւնը վերջապէս համոզում գոյացուց թէ՝ Ալմազեանի դէմ եղած ամբաստանութիւնները բոլորն ալ անարդար են։ Ամբաստանիչ Ատեանին հրամայած վերջին քննութիւնները ահա այս արդիւնքին է որ յանգեցան։ Ընդհանուր դատախազ Տոնա-կիկ Ալմազեանի թղթածրարը խորապէս ուսումնասիրելէ եւ Ամբաստանիչ Ատեանի ընդհանուր դատախազ Կոտէլի հետ խորհրդակցելէ ետք, եկաւ այն եզրակացութեան թէ՝ ո՛չ մէկ լուրջ փաստ կայ Ալմազեանի դէմ, հետեւաբար եւ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները պէտք է չեղեալ նկատուին։

Պ. Կոտէլ ներկայիս կը պատրաստէ իր տեղեկագիրը՝ զոր երեքշաբթի օր պիտի կարդայ Ամբաստանիչ Ատեանին առջեւ։ Ընդհանուր դատախազը ցոյց պիտի տայ թէ հայ դերձակը Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկուելու համար բաւարար ամբաստանութիւններ չկան։ Ուստի պիտի պահանջէ ազատ արձակել Ալմազեանը եւ չեղեալ նկատել անոր դէմ եղած ամբաստանութիւնները։ Տարակոյս չկայ որ Ամբաստանիչ Ատեանը այդ ուղղութեամբ որոշում պիտի տայ եւ Ալմազեան, վեց ամիս բանտը մնալէ վերջ, երեքշաբթի իրիկուն կամ ամէնէն ուշը չորեքշաբթի առաւօտ բանտէն պիտի ելլէ։

ՐԻԿՕՏԷՆԻ ԻՍԿԱԿԱՆ ՍՊԱՆԻՉԸ ՊԻՏԻ ԲՌՆՈՒԻ ՇՈՒՏՈՎ

Այս առթիւ «Քոթիտիէն» կը գրէ.

«Րիկօտէնի խնդիրը պիտի շարունակուի, սակայն Ալմազեանի խնդիրը դեռ նոր պիտի սկսի...։ Անմեղ ճանչցուած ամբաստանեալին անձնուէր ու քաջ պաշտպանը՝ Ժան-Շառլ-Լըկրան, պիտի մտածէ թերեւս որ «չեղեալ նկատում» մը բաւական չէ դարմանելու համար այն բարոյական եւ ֆիզիքական վնասները, որոնց ենթարկուեցաւ իր պաշտպանեալը ապօրէն ձերբակալութեան եւ վեց ամիս կանխարգելիչ բանտարկութեան հետեւանքով...։

«Միւս կողմէ, ճշուապաշ Րիկօտէնի սպանութեան մասին քննութիւնը կը շարունակուի աւելի քան երբեք տենդոտ կերպով, ու նոյնիսկ կարելի է որ շուտով պատահի մեծադղորդ դէպք մը, որ երկրորդ անգամ պիտի չքմեղացնէ Ալմազեանը, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, յանգելով իսկական մարդասպանի ձերբակալութեան...»։

«Փարի-Միտի» կը գրէ.— «Փորձագէտ-հաշուակալ Վիլլար, Ալմազեանի կորովի պաշտպան Ժան-Շառլ Լըկրանի խնդրանքին վրայ կատարած է անպաշտօն հարցաքննութիւն մը, որ ջախջախիչ է մուշտակավաճառի մը համար, որուն մասին երկարօրէն խօսուեցաւ գործին սկիզբը եւ որուն դէմ վկայած էր ինքնաշարժի վարիչ Ֆլոթ, իր վկայութիւնը Ալմազեանի դէմ դարձնելէ առաջ։

Նոր քննութիւն մը պիտի բանան մուշտակավաճառին դէմ, որ մազ մնաց պիտի ամբաստանուէր՝ Սէն-Ժիլ փողոցի հետքը ծանօթ կատաղութեամբ հետապնդուելէ առաջ։

Ալմազեանի չքմեղացումով իր աղետալի ձախողութիւնը արձանագրելէ վերջ, հաւանական է որ դատական ոստիկանութիւնը երկիցս վարանի նետուելու նոր արկածախնդրութեան մը մէջ, որուն ելքը նոյնպէս շատ անստոյգ է»։

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Այս առթիւ դատական նախարար Ռաուլ-Փերէ շրջաբերական մը ուղղեց ընդհանուր դատախազներուն, սահմանելով հարցաքննիչ դատաւորներուն իրաւասութիւնները եւ պարզելով այն սկզբունքները, որոնցմով պէտք է առաջնորդուին անոնք դատական քննութեանց մէջ։

«Հարցաքննիչ դատաւորը, կ'ըսէ շրջաբերականը, շատ լայն իրաւասութիւններ ունի, սակայն այդ աճուելի առանձնաշնորհները տրուած են իրեն՝ դիւրացնելու համար ճշմարտութեան երեւան հանուիլը։ Երբ մէկ կողմէ իր հրամայած միջոցները կը ձգտին իրաւամբ ապահովել յանցաւորին պատժուիլը, միւս կողմէ իր խոհեմութիւնն ու շրջահայեցութիւնը պէտք է պահպանեն անմեղը՝ անարդար կանխարգելիչ պատիժէ մը։ Վերջապէս, օրէնքի տրամադրութիւններուն ճշդիւ պէտք է հետեւին նաեւ դատական ոստիկանութեան պաշտօնեաներն ու արդարութեան օժանդակները՝ մանաւանդ անոր համար որ անոնցմէ ոմանք երբեմն տարբեր ստորոգելիներ ալ ունին։ Ամէն պարագայի, իրենց այդ զանազան հանգամանքները պէտք է բոլորովին զատուած մնան եւ երբեք չշփոթուին իրարու հետ։»

Յիշեցնելով որ ո՛չ մէկ ամբաստանեալ պէտք է հարցաքննուի առանց փաստաբանի ներկայութեան, շրջաբերականը կը շեշտէ որ «հարցաքննիչ դատաւորը չի կրնար իբրեւ վկայ լսել մարդ մը, զոր իր մտքին մէջ արդէն իբրեւ ամբաստանեալ կը նկատէ»։ Յետոյ գանգատելով թէ կարգ մը հարցաքննութիւններ շատ երկար կը տեւեն— երբեմն տարի մը, դատական նախարարը կը թելադրէ կրճատել ձեւակերպութիւնները եւ ընդունիլ ժամանակաւոր ազատ արձակման դրութիւնը։ Կը հրահանգէ նաեւ քննութեանց ընթացքին մասին ո՛չ մէկ բան ըսել դուրսը։ Մէկ խօսքով կ'այպանէ բոլոր այն մեթոտները, որոնք գործ դրուեցան Ալմազեանի դէմ։

Պ. Քիապ՝ օտարականներու մասին

Զօր. Կուտեպովի առեւանգման խնդրին առթիւ ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիապ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Թաղապետական ժողովին առջեւ։ Ըսաւ թէ ցարդ կատարուած քննութիւններով հաստատուած է թէ զօրավարը առեւանգուած է եւ Նորմանտական եզերքէն շոգենաւ դրուած։ Յայտնի չէ սակայն թէ որո՞նք են առեւանգողները եւ թէ ի՞նչ եղած է զօրավարը, ո՞ղջ է թէ մեռած։ Սակայն ամէն յոյս չէ կորսուած։

Պ. Քիապ յետոյ բացատրեց թէ ինչպէս ոստիկանութիւնը արթուն կը հսկէ՝ դիմակազերծ ընելու համար օտար գործակալները եւ արգիլելու անոնց վտանգաւոր աշխատանքները։

Պատասխանելով հարցումի մը թէ զօր. Կուտեպովի առեւանգումին մէջ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը որեւէ յանցանք ունի՞, Պ. Քիապ ըսաւ որ ցարդ քաղուած տեղեկութիւններով կարելի չէ ըսել թէ առեւանգիչները մեկնած են այդ դեսպանատունէն եւ կամ հոն վերադարձած։

Յետոյ խօսելով Ֆրանսա եկող օտարականներուն մասին՝ ոստիկանական տեսուչը ըսաւ.

— Ֆրանսա շատ դիւրութեամբ կ'ընդունի այն օտարականները, որոնք հոս կուգան վրէժներ լուծելու համար։ Ամէն պարագայի մէջ, այս անգամ ոճրագործները չկրցան Փարիզի պորտին վրայ ոճրը գործելու չափ առաջ երթալ։

Ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութիւն կը կատարէ կասկածելի օտարականներու եւ վտանգուած մարդոց վրայ։ Այս ուղղութեամբ զանազան միջոցներ ձեռք առնուած են։ Պէտք չէ որ օտարականները չարաչար գործածեն ֆրանսայի հիւրընկալութիւնը։ Ա՛յս է իրենց առաջին պարտականութիւնը։ Երկրորդ, անոնք որ իրենց երկրին մէջ ունեցած քաղաքական անցեալին եւ խաղացած դերին հետեւանքով, իրենց անձին դէմ թշնամութիւններ ստեղծած են եւ վտանգի տակ կը գտնուին, պէտք է որ պարտականութիւն համարեն զգուշական միջոցներ ձեռք առնել։ Եթէ մինակը չեն կրնար, պէտք է դիմեն ոստիկանութեան, որ չի զլանար իր աջակցութիւնը։ Երանի թէ այս խօսքերը լսուէին այն բոլոր տարագիրներուն կողմէ, որոնք ֆրանսական օջախին ինկած են։ Թո՛ղ իրենց իմաստութիւնն ու խոհեմութիւնը աջակից ըլլան մեր հսկողութեան ու պաշտպանութեան։ Երանի՛ թէ այս խօսքերս լսուէին մեր սահմանագլուխներէն դուրս։ Համակիր ու հակառակորդ թո՛ղ հասկնան վերջապէս թէ Փարիզը իրենց վէճի ու քաւութեան հողը չէ եւ թէ իրենց շահն իսկ կը պահանջէ մեր քաղաքին խնայել արկածախնդրութիւններ եւ յուզումներ, որ շատ գէշ վարձատրութիւն մըն են՝ իր առատաձեռնութեան փոխարէն։

Հաւաքականը եւ Ստալինի նոր յօդուածը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ ապրիլ 3 թուականով.

Ստալին այսօր խորհրդային բոլոր թերթերուն մէջ հրատարակեց երկար յօդուած մը «իբրեւ պատասխան հաւաքական տնտեսութեան ընկերներուն», բազմաթիւ հարցում-նամակներ ստացած ըլլալով գիւղերու մէջ հետապնդուած հաւաքական քաղաքականութեան մասին։ Յօդուածը գլխաւորաբար կը բաղկանայ ընդհանուր խօսքերէ եւ Լէնինէն կատարուած երկար մէջբերումներէ։

Ստալին կը զգուշացնէ ընկերները խուճապի եւ յուսահատութեան մատնուելէ՝ տեսնելով մեծ թիւով մարդոց դուրս գալը վերջերս կազմուած հաւաքական տնտեսութիւններէն։ Բռնի միջոցները դադրեցուցուած ըլլալով, շատ բնական է որ բազմաթիւ գիւղացիներ առիթէն օգտուէին, դուրս գալու համար հաւաքական տնտեսութիւններէն։ Սակայն սխալ է իրենց այս քայլը եւ ետքէն պիտի զղջան, որովհետեւ իբրեւ անջատ երկրագործ ո՛չ մէկ դիւրութիւն պիտի տրուի իրենց՝ սերմնցու, մեքենայ եւ գործիքներ ստանալու համար, կառավարութիւնը այդ բաները վերապահած ըլլալով միայն հաւաքական տնտեսութեանց։

Ստալին կ'աւելցնէ որ տնտեսական այս ճնշումը պիտի շարունակուի նաեւ կամաւորական այն դրութեան համար, զոր հռչակած է համայնավար կուսակցութիւնը։ Զանազան շրջաններու համար տրուած է որոշ պայմանաժամ մը, որուն ընթացքին պէտք է լրացնեն հաւաքականացումը, բացարձակապէս հետեւելով Հնգամեայ Ծրագրին։

Միջին եւ Ստորին Վոլկան ու Կովկասը հաւաքականացումը պէտք է վերջացնեն 1931ի գարնան, Սիպերիան, Ուկրայնան, Ուրալները, Սեւ Հողի շրջանը եւ Ղազաքստանը՝ 1932ի գարնան, միւս շրջանները՝ 1933ին։

Նոր բռնի միջոցներ

Խորհրդային թերթերուն համաձայն, հաւաքականացման բոլշեւիկ գործակալները հիմա նոր մեթոտ մը գտած են՝ կուսակցութեան հրահանգները խեղաթիւրելու համար։ «Իզվեստիա» կը պատմէ թէ բռնի միջոցները դադրեցնելու մասին Ստալինի տուած հրամանէն ի վեր բոլշեւիկները հետեւեալ ձեւով կը գործեն.— Գործակալ մը կ'երթայ գիւղացիներու մօտ եւ կ'ըսէ. «Կ'ուզէք միացէք հաւաքական տնտեսութեանց, կ'ուզէք մի՛ միանաք։ Սակայն յիշեցէք թէ խորհրդային կառավարութիւնը բաւական զօրաւոր է՝ 20 վայրկեանի մէջ ձեր տուները աւերակոյտի վերածելու համար»։ Ուրիշ շրջաններու մէջ գիւղացիներուն կ'արգիլեն մշակել իրենց հողը, մինչեւ որ չմտնեն հաւաքական տնտեսութեանց մէջ։ Շատեր իրենց հողերէն կը քշուին՝ անոր համար որ եկեղեցի կ'երթան, ուրիշներ՝ որովհետեւ չեն կրնար ըսել թէ ե՞րբ ծնած էր Տարուհին։

Կրթական գործավարութիւնը հրամանագրով մը «ոճրապարտ յանցանք» կը նկատէ մէկու մը «ընկերային ծագումը» ծածկել կրթական իշխանութիւններէն։ Ոստիկանութեան պիտի յանձնուին այն ծնողքները որ չեն յայտներ ատիկա, երբ դպրոց կ'արձանագրեն իրենց զաւակները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ օրինակին հետեւելով, Ալպանիոյ Թագաւոր Ահմէտ Զօկու ծրագրած է արգիլել իսլամ կրօնաւորներուն փաթթոց եւ կինեբուն քող կրել։

ԱՆԳԼԻԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Նահաս փաշա առաջարկեց վաֆտի հակառաջարկները հիմ բռնել։ Հէնտըրսըն հակառակեցաւ եւ բանակցութիւնները կը կատարուին դաշնագրի ծրագրին վրայ, որ կարգ մը կէտերու մէջ կը ներկայացնէ Անգլիոյ վերջին զիջումները։

ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի՞նչ լաւ է, երբեմն, խօսիլ ինքն իրեն հետ: Ինքն իրեն համար: Հոգ չէ թէ ուրիշները ի՞նչ կ'ըսեն: Կը լսե՞ն թէ ոչ:

Կամ գիրք թղթատել: Պրպտել ու վերլուծել: Դարձնել էջերը, կարդալ, եւ թարմութեան, տենդի, կայծերու հանդիպիլ:

Ու քանի որ օրուան խնդիր է Մայքըլ Արլէնի «գայթակղութիւնը», սկսինք այդ գլուխէն:

Կ'արժէ՞ր այսքան զբաղիլ օտարացած, հայ ժողովուրդին հետ անունով միայն կապուած, իր ճակատագիրը անգլիւսաքսոն մեծութեան, փառքին յանձնած այդ երիտասարդով:

Չէ՞ որ, երէկ, նշանաւոր անծանօթ մըն էր ան, հայկական հորիզոնին վրայ: Եւ կը յիշուէր միայն իր միջազգային հռչակով: Իր միլիոններով ու հարսնիքով: Շատ-շատ` «Կանանչ Գլխարկ»ով: (Ափսո՛ս հայերէն թարգմանութեան):

Լաւ', ընկեր: Լաւ չէ պատրաստ բանաձեւեր քշել ամէն տեղ: Միեւնոյն ձեւով ճառ խօսիլ ո՛ր եւ է նիւթի մասին:

Արկածով մը գտանք «անառակ որդին», ինչպէս ուզեցին կոչել Մայքըլ Արլէնը: Գոնէ ճանչնանք այնքան որքան այս ու այն օտար անունը, որուն ծննդոցն անգամ յաճախ գոց կ'ընենք:

×

Արդ, պրպտելով իր գիրքերը, ի՞նչ կը տեսնենք, ամէնէն առաջ: Եւ առաջին գիրքէն իսկ.

— Եւրոպական, այլ մանաւանդ բրիտանական պողոտաներուն վրայ հասակ նետած, իր ոչնչութեան գիտակից, դառնացած, բայց և այնպէս յաղթահարելու կամեցողութեամբ կարծրացած տիպար մը: Ապազգայնացած մը, որ ոչ միայն չուրանար իր ծագումը, զինքը ծնող ժողովուրդը, այլեւ լրջօրէն, գոնէ գիտականօրէն ծանօթ է անոր պատմութեան, բարձրացման եւ անկումին: (Թերեւս Բրիտանական Թանգարանին մէջ սերտած ըլլալով զայն): Աղի-լեղի, վահագնեան, եթէ կ'ուզէք` տարուինական տիպար մը, որ թերեւս ազդուած է նաեւ Նիցչէի փիլիսոփայութենէն: Իր երգիծանքը, իր դառն, հատու հեգնութիւնը սուր դանակի մը պէս կը կտրէ ու կ'անցնի, հոգ չէ թէ արիւն կաթկթի: Հազիւ ասպարէզ նետուած, յաղթանակի ու փառքի քարաժայռերը ճանկոտելու վճիռը տուած օրէն իսկ, ունի տպաւորութիւններ ու տեսակէտներ, բնորոշումներ ու պատկերներ, որոնք միշտ կը լլկեն իր միտքը, մէկ հատորէն միւսը: Յաճախ միեւնոյն բառերով, եւ միօրինակ դառնալու մեղքով:

Հոգի մըն է որ կը գալարուի, չես գիտեր փրկուելո՞ւ թէ փճանալու համար:

Ահա իր առաջին գիրքը, «The London Venture» (Լոնտոնեան Արկածը):

Գլխաւոր տիպարը, երիտասարդ մը —ինքն իսկ— անօք, անճար եւ անյոյս կը թափառի բրիտանական ոստանին պողոտաներուն վրայ: (Ինչպէս վերջին գրքին մէջ, «Խոստովանութիւններ»): Կը տեսնէ կեանքն ու հեշտանքը «քանց մեզ աղէկներուն»: Ամենօրեայ երանութիւնները անգլիացի երիտասարդին, որ ունի հօրքուր, մօրքուր, հօրաք, տուն-տեղ, կռուան եւ չէնչող շրջապատ:

« ... Մինչդեռ Հայու մը համար, որ շուտով կը հասկնայ թէ իր ազգութիւնը տեսակ մը վրէպ կը համարուի, այդ բաներէն ոչ մէկը կան. եւ ան ամբողջովին կը կորսուի ամայութեան մէջ, որովհետեւ չկայ ամուր հենանկար մը իր գոյութեան համար` ուրիշին երկրին մէջ. ու մինչ օրերը կ'երկարին եւ կը յոգնի Կրին Փարքի մէջ քալելով, կը սկսի զարմանալ թէ ինչո՞ւ իր հայրերը լքեցին Հայաստանը (ընագիրը միշտ այս բառն է). որովհետեւ, ինծի կը թուի թէ շատ աւելի լաւ է սպաննուած իշխան մը ըլլալ Հայաստանի մէջ, քան կենդանի Թափառաշրջիկ մը Լոնտոնի մէջ»: (էջ 18 եւ 19):

Բանանք ուրիշ էջ մը (Կը թարգմանեմ բառացի).

— «...Այսպէս կը տեսնեմ թէ միջին տարիքս պիտի թթուի ու պիտի մեկուսանայ իմ գիրքերովս, եւ թէ այլեւս երբեք սիրտ պիտի չունենամ զանոնք ձգելու եւ երթալու Արեւելք, տեսնելու երկիրն իմ հօր` Հայկին, կամ ման գալու շուրջն այն լիճին որուն վրայ Շամիրամ մեծ թագուհին (որ աշխարհի մէջ առաջինն էր որ գտաւ թէ այրերը կրնան դիւրաւ փոխուիլ ներքինիներու) շինեց Շամիրամակերտ քաղաքը, որ հիմա կը կոչուի Վան, եւ ուր աւելի վերջը, երբ հետապնդուեցաւ իր զաւկին սուսերամարտիկներէն, մոգական ապարանջան մը նետեց լիճին մէջ եւ ինքն ալ ժայռի մը փոխուեցաւ, որ մինչեւ հիմա կանգուն կը մնայ, ծածկուած` Աստրեստանցիներու յաղթականարձանագրութեամբ» (էջ 27):

Դարձէ՛ր յաջորդ էջը.

— «Անգամ մը, (փակագիծ) շատ ընկճուած էի ամբողջ մէկ շաբաթ եւ հազիւ խօսք մը փոխանակած ոեւէ մէկուն հետ, այլ ման եկեր էի սենեակներուս մէջ եւ Լոնտոնի գետափը, որովհետեւ բնա՛ւ դրամ չունէի. եւ ամէն անգամ որ դրամ չեմ ունենար, չեմ ունենար նաեւ գաղափար, բայց երբ առաջինը ունիմ, անպատճառ երկրորդն ալ չեմ ունենար: Ու զարմանքով հարցուցի թէ շատ յիմար բան չէ՞ր անկախ ըլլալով եւ չըլլալով եղբայրներուս պէս, որոնք «Թայմզ» կը կարդան գրասենակին մէջ ամէն առտու ժամը 10էն 12, եւ «տօմինօ» կը խաղան կէսօրէն յետոյ, իսկ «օքշըն պրէճ» իրիկունը, եւ, քառասուն տարեկանիս տարին քանի մը հազար շտկելով, եւ Ուօլսի ինքնաշարժ մը ունենալով որպէսզի կինս օդափոխութեան ղրկեմ, որովհետեւ գոյնը նետեր է, կամ որովհետեւ ձանձրացեր ենք իրարմէ»: (էջ 29):

Դարձնե՛նք, դարձնենք:

Կը նստի երկար նամակ մը կը գրէ անոր որուն «կրնամ գրել, զուարթ ըլլամ թէ ընկճուած».

— «Պատմեցի թէ ինչքան մեծ փառասիրութիւն ունէի, բայց չունէի պաշար անոր մէկ տասներորդը գոհացնելու. որովհետեւ այդպէ՛ս է իմ ժողովուրդիս նկարագիրը. անոնք (մերինները) շատ աւելի մեծ բաներ կը խոստանան իրենց երիտասարդութեան միջոցին քան կրնան իրագործել չափահաս տարիքի մէջ: Բասնէն սկսելով, անոնք շարունակ կը հիննան (կ'օթեկնան) ու կը քացխին, կը թթուին իրենց օթեկութեան հետ. իրենց երիտասարդութեան պզտիկ խանդավառութիւնը չի տարածուիր իրենց ամբողջ կեանքին մէջ, այլ նուաստօրէն կը պլլայ իրենց սեփական կանխահասութեան սնապարծութեամբ, ճզմելով թռչիլ երբ ուրիշ ժողովուրդներ դեռ նոր կը սորվին քալել»: (էջ 32):

×

. . . Կարելի՞ է փրկել այս թանկագին տաղանդը: Դարձնել «ի լոյս ճշմարտութեան»:

Հարցումն իսկ սարսուռ կ'ազդէ:

Կարելի՞ է փրկել այն ինչ որ ունինք այսօր, սկսելով Զաւէն Սիւրմէլեանէն, որ թռա՛ւ մեր աչքին առջեւ:

Կարելի՞ է կասեցնել «Նահանջը»...

Մայքըլ Արլէնը արկած մըն է տակաւին:

Իսկ այսուհետե՞ւ:

Մայքըլ Արլէնը սահեցաւ, հալեցաւ երբ տակաւին արմատ ունէինք ու հորիզոն: Հող ու ջուր:

Երբ տակաւին պայծառ էր մթնոլորտը: Եւ մեր կոճղը, հայ գիւղացին, այս պողոտաներուն վրայ նետուած չէր իր արմատով, բունով ու ոստերով...:

Երբ տակաւին չէինք ճանչնար Եւրոպան: Գոնէ մենք:

Երբ տակաւին գոց էին աչքերը...:

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԻԿԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՈՄԱՍ ՄԱՆԻ ՀԵՏ

«Յուսաբեր»ի խմբագիրներէն ընկ. Գուրգէն Մխիթարեան տեսակցութիւն մը ունեցած է գերման ծանօթ եւ Նոպէլեան պսակաւոր Թոմաս Մանի հետ, որ Գահիրէ կը գտնուէր վերջերս:

Ստորեւ` գլխաւոր կէտերը.— (տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ քեմանչիստ Ռուբէն, որուն նուագահանդէսին գացած եւ խորապէս ազդուած էր Թոմաս Ման):

Կը խօսինք նախորդ օրուան համերգէն, Ռուբէնի կեանքէն ու գործիքէն, Սայաթ Նովայէն որուն քեմենչէին ուղղուած գովքը, գերմաներէնի թարգմանուած, կը ներկայացնենք իրեն. կը կարդայ` հետաքրքրութեամբ եւ կը բացագանչէ. «Ի՜նչ սիրուն, ի՜նչ սիրուն...» կենսագրական տեղեկութիւնները կուտանք եւ յետոյ, ինք կրկին կ'անդրադառնայ Ռուբէնի նուագին, իր հիացումը յայտնելով եւ խոստանալով իր լուսանկարը ղրկել` Միւնիխէն:

— Ի՞նչ հարցումներ ունիք:

— Պ. Ման, ի՞նչ բանի կը ձգտի ձեր գրականութիւնը, գեղարուեստական եւ ընկերային ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէք ձեր գործերով:

— Երաժշտութիւնը շատ կը սիրեմ. ինծի համար բոլոր արուեստներուն գերագոյն տիպարը, օրինակն է ան, արշի էքզամփլը, եթէ կրնանք գործածել այս բառը: Վէպը` ինծի համար գրական երաժշտութիւն մըն է, Սէնֆոնի մըն է, հոգեկան տարրերու շարադրութիւն մը, դիւցազներգական երաժշտութիւն մը, ահա թէ ինչո՛ւ կը նախընտրեմ զայն:

Գրականութիւնը, այսպէս տեսակ մը երաժշտութիւն է եւ իբրեւ այդ նկատի պէտք է առնել. գրականութեան արուեստը կը ձգտի դէպի հոգեկան սէնֆոնին, եւ այս բանին է որ ձգտած եմ:

Ինչ կը վերաբերի ընկերային ձգտումին, անիկա պատերազմի ընթացքին է որ ամէնէն աւելի զօրաւոր եղած է, շա՜տ զօրաւոր, Գրականութիւնը արդարեւ մեր ընկերային գիտակցութիւնը աւելի նուրբ եւ զգայուն (սանսիթիֆ) կը դարձնէ: Այդ պատճառով ան կը խորշի չափազանցութիւններէ:

Այսպէս, պոլշեւիսմը մոլեռանդ է, գնորական, եւ հետեւաբար` զուրկ կենսունակութենէ: Չափազանց արմատական գաղափարները չեն կրնար ապրիլ, որովհետեւ բոլոր արմատական գաղափարները դէմ են կեանքին, որոշ չափով: Երկու կողմերէն ալ զիջումներ պէտք է ըլլան:

— Ի՞նչ վիճակ ունի գերման նոր գրականութիւնը: Ի՞նչ կը մտածէք նորերու մասին, առհասարակ:

— Այո՛, նոր գրողներու կարեւոր եւ արժէքաւոր թիւ մը ունինք, որոնք կը ջանան նոր կերպարանք մը տալ գերման գրականութեան: Ունինք, օրինակ, Suskind, որ երիտասարդութիւն անուն իր գործով յատկանշական տիպարը կը կազմէ գերման արդի գրականութեան: Իր այդ գործին մէջ Սուսքինտ կը խօսի երիտասարդներու կեանքէն, համալսարանէն, կիրքերէն, սէրերէն: Բայց կենդանութեան եւ իրականութեան ինքնատիպ շունչ մը ունի: Իմ զաւակս ալ, որ քսանըմէկ տարեկան է, աչքի կ'իյնայ իբրեւ բանաստեղծ. տաղանդ ունի:

Բայց, երիտասարդներու տըկարութիւնը հոն է որ նուազ արուեստագէտ են: Պատերազմէն առաջ աւելի մշակուած էին մտքով եւ աւելի արուեստագէտ էին ձեւի մէջ: Հիմա այլեւս չեն մտահոգուիր այս մասին: կարճ խօսքերու մէջ կ'աշխատին շատ բան ըսել:

— Առաւելութիւն մը չէ՞...

— Ոչ, ես շատ լաւ չեմ գտներ. բայց, ամէն պարագայի մէջ կեանքի նոր ձեւ մըն է եւ ատով իսկ հետաքրքրական:

— Ունի՞ք նաեւ աշխատաւորական գրականութիւն: Եւ կը հաւատա՞ք անոր ապագային:

— Ունինք գրողներ, որոնք կուտան գործաւորին կեանքը, անոր տագնապները: Խնդիրն այն է, որ աշխատաւորական գրողները բոլորովին զուրկ են գեղարուեստական մտահոգութիւններէ եւ մանաւանդ մշակոյթէ: Թէեւ սա ալ ճիշդ է, թէ այս բառը քաղքենի է. քաղքենին (պուրժուա) հինքն է որ ստեղծած է ինչ որ այսօր մշակոյթ կ'ըսենք. դժուարը` այն է որ կամուրջ չկայ, մանաւանդ պատերազմէն ետք, աշխատաւորական եւ քաղքենիական կեանքին ու գրականութեան միջեւ: Գերման ընկերվարութիւնը այս կամուրջը ձգելու, զայն գտնելու համար է որ կ'աշխատի: Ինչ կը վերաբերի ապագային, թերեւս յաջողի աշխատաւորական գրականութիւն մը, բայց առայժմ` ուրուագիծ մըն է միայն:

— Ի՞նչ կը մտածէք Գերմանիոյ դրացի երկիրներու գրականութիւններուն մասին:

— Ֆրանսական գրականութիւնը ծեր է. իր մեծագոյն աշխատանքը` վերլուծումն է, իր լեզուին յստակութիւնը, քննադատական ձգտումը. բայց, իբրեւ միտք` չոր է: Անգլիականը` սիրելի է իր իմուռովը, իսկ գերմանականը` մելամաղձոտ եւ իմոռիստիկ է միանգամայն, փիլիսոփայական ձգտումով: Այս զարմանալի բընոյթն ունի գերմանական գրականութիւնը, որուն լաւագոյն արտայայտիչը կրնայ նկատուիլ Վիլհելմ Պուշը:

— Վերջին հարցում մը, Պ. Ման: կը ճանչնա՞ք մեր ժողովուրդը:

Կը վախնամ հարցումէս, չըլլայ թէ ջարդերէն խօսի...:

— Ձեր երկիրը չեմ այցելած, կ'ըսէ, բայց գիտեմ ձեր ժողովուրդի մասին: Հայերը ինծի կը ներկայանան իմացականութիւն, հպարտութիւն ունեցող ժողովուրդ մը: Մեծ հպարտութիւն մը:

Ձեր ժողովուրդը ընդունակութիւններ ունի, պարտականութիւն, առաքելութիւն ունի աշխարհի մէջ. ծառայութիւն կը մատուցանէ մարդկութեան...

— Այո՛, կ'ըսեմ, մենք կը ծառայենք մարդկութեան, իսկ մարդկութի՞ւնը:

Եւ կը պարզեմ մեր հայրենիքին կացութիւնը.

— Այդպէս է, պէտք չէ յուսահատիլ, մինչեւ իսկ Գերմանիան ազատ չէ իր կեանքին մէջ. բացարձակ ազատութիւն չկայ...

Բացարձա՞կ, մենք տարրականի՛ն կը ձգտինք. բայց Գերմանիոյ զաւակը կ'ըմբռնէ՞ փոքրիկ ժողովուրդի մը մեծ վիշտը:

— Պէտք է ծառայել մարդկութեան, վստահ ըլլալով որ օր մը կը հատուցուի ան. ծառայութիւնը կը պարտադրէ ուրիշները: Իսկ Հայը կը ծառայէ իր հանճարով:

Չեմ ուզեր չարաչար գործածել իր բարեացակամութիւնը, մանաւանդ որ իր խօսքերը խորունկ համոզումէ մը բխելու վստահութիւնը կը ներշնչեն ինծի:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐԴԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՍՏԷՐՆԱԿ (Բորիս Լէոնիդովիչ).— Ծնած է 1890ին: Այս մեծ բանաստեղծը, մէկը արդի ամենամեծ քերթողներէն, ունի միայն մէկ հատոր պատմուածքներու: Ամէնէն երկարն է Լուվէրի տղայութիւնը վիպակը, որ թէեւ արդի ռուս արձակագրութեան մեծ հոսանքին չի պատկանիր, (ապահովաբար այն պատճառաւ, որ իր շրջանը կանխած է տարիներով) բայց եւ այնպէս կը կազմէ անոր ամէնէն արժէքաւոր մէկ գործը: Պատմութիւնն է պատանիի մը, որ անհանդարտ է եւ խռովահար, ինչպէս կ'ըլլան բոլոր պատանիները: Պաստէրնակ գիտէ ցոյց տալ տղու մը կեանքին խորհրդաւոր եւ հրաշալի մասերը: Երրորդ դէմքով գրելով հանդերձ, առարկայական գիծի վրայ չի մնար, եւ նոյնիսկ ինքն ալ վարակուած կը թուի երիտասարդութեան խռովքով, որով կը վարակէ ընթերցողն ալ: Լուվէրի տղայութիւնը կարդացած ատեն, ընթերցողը աղջիկ, աղջնակի մը փոխակերպուած կը զգայ ինքզինք: Պաստէրնակ կը խուսափի հերոսի մը շօշափելի կենսագրութեան մասին խօսելէ, այլ կուտայ միայն անոր գոյնը, ճաշակը, դաշնեղութիւնը: Միշտ քնարական, կը թելադրէ եւ կը ներշնչէ: Ընթերցողը կը փոխադրէ հերոսուհիին տեղը, այնպէս մը որ ընթերցողը կ'ընդունի դէպքերը, եթէ նոյնիսկ չհասկնայ զանոնք: Փոխանակ տրամաբանական եղանակով մը զարգացնելու իր վիպակը, կը ստեղծէ մթնոլորտ մը միայն:

Որդին է նկարիչի մը: Պատանեկութիւնը անցուց ուսումնասիրելով երաժշտութիւնը, զոր փոխարինեց յետոյ փիլիսոփայութիւնը: Պաստէրնակ նշանաւոր բանաստեղծ մըն է, որ դեռ ճանչցուած չէ իբրեւ նաեւ արձակագիր:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Նորավէպեր (1925):

ԳԼԱՏԿՈՎ.— (Ֆէտոր Վասիլիէվիչ).— Ծնած է 1883ին: Գիւղացիի տղայ: Նախկին յեղափոխական: Աքսոր: 1922ին կը հաստատուի Մոսկուայի մէջ: Կը գրէ 25 տարիէ ի վեր, բայց փառքը դեռ նոր գտաւ: Հազարնե՛րով կը ծախուին հիմա իր գիրքերը: Ճանչցուած է իբրեւ պրոլետարական վիպագիր մը: Համարձակ եւ կոշտ լեզու մը ունի, ճիշդ գիւղացիներու եւ բանուորներու լեզուին պէս: Ճաշակի պակաս, հոգեբանական սխալներ, խորքի աղքատութիւն, — ահա իր գործը:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Փոթորիկը (1921) Ամեսիսը (1923), Հրեղէն ձին (1926), Կրադիսը (1926): Այս վերջինը ֆրանսերէնի թարգմանուած:

ԿՈՒՏԱՅԵՒ (Վալանտին Պետրովիչ).— Ծնած է 1897ին: Դպրոցի գրասեղաններէն պատերազմի խրամները նետուած: Վիրաւորուած, կազերով թունաւորուած, գերի ինկած մերթ Սպիտակներուն մերթ Կարմիրներուն ձեռքը: 1922ին Մոսկուա, հանդարտ կեանք: Ռաստրաչիկի վէպով փառքի հասաւ: Արժանի է այդ փառքին: Կուտայեւ անով կուտայ ռուս տղի ընկերութեան երգիծական մէկ պատկերը, կենդանի եւ մարդկային: Ռաստրաչիկով անգամ մը եւս խռովքը կը մտնէ ռուս գրականութենէն ներս: Այնուհետեւ Կուտայեւ տուաւ քանի մը նորավէպեր ալ, որոնք միջակ են:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Պաշարուած քաղաքի մը մէջ (1922), Վայրաշարժին արկածները (1925), Ռաստրաչիկի (1927), Երգեցիկ Թռչունները (1928), Ռաստրաչիկին թարգմանուած է ֆրանսերէնի:

ԼԱՎՐԷՆԻՈՎ (Բորիս Անդրէէվիչ).— Ծնած է 1894ին: Հեղինակն է Հովը վէպին, ուր Յեղափոխութիւնը դարձած է գծագրութիւն: Գրած է նաեւ
մաթիւ նորավէպեր, առանց
կուն հետաքրքրութիւնը
թնցնելու:

ԼԷՈՆՈՎ (Լէոնիդ Մ
վիչ)— Ծնած է 1899ին,
կեանքը լեցուն է ներքնա
դատելով իր գործէն, որ
տրժէք կը ներկայացնէ,
շատ երիտասարդ, Լէոնով
դէն հրատարակած է երկու
վէպեր, հազար էջ: Վիպագիր
որովհետեւ չէր կրնար
բան ըլլալ: Ինչպէս շատ
Լէոնով եւս ոտանաւոր գր
եւ յետոյ` վէպ: Առաջին
վէպը տուաւ 1922ին, եւ
եօթը տարուան ընթացքին
տիկ մարդու մը մաքը հե
քրական նորավէպը, Խոլոր
գողը վէպերը: Առաջին կը
կայացնէ երեսուն տարին
կեանք մը մինչեւ Յեղափոխ
թիւն, լեցուն դէպքերով եւ
րոսներով: Բիչ մը անճար
թերեւս երկարաբան: Երկր
աւելի հասուն է, լաւ կազմ

Դոստոյեւսկիի ազդ
միշտ կը զգացուի երկրո
մէջ, ինչպէս առաջիննե
Տոլստոյը եւ Գորկին: Այս
բոլոր մեծ գրողներուն
Լէոնով եւս ազդեցութիւն
լու ընդունակ է:

Մինչեւ այժմ Լէոնովի գր
քիչ մը շատ «գրական» է,
երիտասարդ, մեծ ձեռնարկն
եռանդ, իրեն կը պակսի
ձառութիւնը: Բայց յոյս
ներշնչէ, որ օր մը պիտի
եւրոպական մեծ գրողներու
քին:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Ընտառին
գուքին (1923), եւ վերը
ուած գործերը:

ԼԻԲԵԴԻՆՍԿԻ (Եուրի).— Ծն
է 1898ին: Համայնավար
գաղափարներով թրծուած: Իր
բաթը կը փրկուի միայն
թովը: Գործավարները այլ
արժէք ալ չունին, գրագի
բաւ չոր ոճը աւելի հաճե
քան Լիբէդինսկիի ոճը,
թաթխուած է գրական
շահոտութիւններու մէջ:

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Վերը յիշ
գործերէն առաջինը թարգ
ուած է ֆրանսերէնի:

ԼԻԴԻՆ (Վլադիմիր Գերմ
վիչ).— Ծնած է 1894ին
կանութեան յամառ նուի
մը, որ երբեք չպիտի
ցոյց տալ անձնականութի
ալ կիրք: Միշտ իր գործ
մէջ պիտի տեսնուին ռուս
տար մեծ հեղինակներու ա
ցութիւնները: Բայց ատիկա
գնելք մը չէ, որ լաւ գրող մ
լայ: Արժանի է յարգանքի
կը տրուի իրեն իբրեւ
կեշտ արուեստագէտի մը
նի գործերը լաւ մտածուա
գրուած են: Անկեղծութիւն
ունի, որ կը գրաւէ: Ոչ գի
տպաւորութիւնը կը փնտռ
ալ փայլուն նիւթերը: Կը
հանայ աշխատելով իր ճաշ
քրտինքով,

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Մուկի
(1923), Հիւսիսը (1925), Եր
Կ'այրի (1925), Որդի Մա
(1926):

ՄԱԼԻՇԿԻՆ (Ալեքսանդր Գ
գիեվիչ).— Ծնած է 189
Պրոլետարական գրող: Կա
նաւաստի եւ զինուոր: Գրա
1914էն առաջ եւ 1921էն
տոյ: 1914 — 1921 պատե
մի մէջ: Դայիրի Անկումը
վէպը փորձ մըն է —
պրոլետարական գրողներ
ներկայացնելու համար
քական հերոսը,— կարմիր
նակը Պերեկոպի առջեւ

ՕԳՆԻՈՎ (Նիկոլայ
նունը Միխայիլ Գրիգոր
Ռոզանովի).— Յեղափոխ
մանկավարժ, գրող:
Ռիաբցեւի օրագիրը պատ
յետյեղափոխական ռուս
ցէն: Դժուար է ինքզինք
աշակերտի մը տեղը:
այնպէս Օգնիովի գիրքը
քրքրական է իբրեւ
թուղթ եւ գրական գործ
ձեռնարկները, եթէ
մտածուած են, չեն
միայն արուեստի
անհող պատկերներն են,
թերցողին կը ներկա

...ցեցկագիտական արժէք, ինչպէս շարժանկարը։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Նորավէպեր (1925), կոստիա Ռիաբցեւի օրագիրը (1927)։ Այս վերջինը Փրանսերէնի թարգմանուած է։

ՍԼՈՆԵՄՍԿԻ (Միխայիլ Լէոնովիչ).— Ծնած է 1897ին։ Մէկն է Սերապիոն եղբայրներու խմբակին եռանդուն անդամներէն։ Հեղինակ բազմաթիւ նորավէպերու եւ երկու վէպերու։ Այս վերջինները յաջող գիրքեր են, կը խտացնեն հոգեբանական մանրամասնութիւններէ։ Կարճ, պարզ եւ չոր։

ԳՈՐԾԵՐԸ.— Լավրովները (1927), Սրէդնիի ճեռանկարը (1928)։

ՏԻԽՈՆՈՎ (Նիկոլայ Սէմիոնովիչ).— Ծնած է 1896ին։ Սերապիոն Եղբայրներէն։ Նախ բանաստեղծ։ Դարէ մը ի վեր, ռուս յեղափոխական բանաստեղծները գեղեցիկ արձակ մը կը գրեն, վկայ Պաստէրնաք, Լերմոնտովը, եւ Պուշկինը, Մանտէլշթամ եւ Տիխոնովը։ Այս վերջինը պատերազմ ըրաւ, յետոյ ուսանող եղաւ։ Երբ Պետրոգրադ կռուեցաւ, Սերապիոն Եղբայրները ընդունեցին զինք։ Իր հետ կը բերէր հերոսական եւ առնական պատմուածքներ, տաք եւ կենդանի։ 1927ին՝ վտանգուած մարդը, ուր կը տեսնուին դարձեալ իր բանաստեղծի յատկութիւնները։ Կը սիրէ վտանգաւոր կեանքը, բայց կու տայ միշտ խաղաղ, միշտ լաւ, ինքնատիպ՝ անանց ճիգի։ Տիխոնով արձակին կը բերէ բանաստեղծին երեւակայութիւնը։

ՏԻՆԵԱՆՈՎ (Եուրի).— Բննադատ, այժմ վիպագիր։ Ունի պատմական վէպ մը պուշկինեան շրջանէն։ Տինիանով կը հասնի իր բերած իւրաքանչիւր շրջաններուն բոյրը։ Եւ, ինչպէս Տոլստոյ, արդի կեանքին կը վերադարձնէ հին օրերու դէպքերը։

***

Դեռ կարելի է թուել տասնեակ մը գրողներ ալ, բայց շա՛տ մեծ էկ են անոնց գործերը։ Այս համայնապատկերը, սակայն, գաղափար մը կրնայ տալ ռուս արդի գրական սերունդին վրայ։

Դժբախտաբար պիտի թարգմանենք էջեր այս գրողներէն։

ՄԻՏՔԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԵՐԱՇԽԱՐՀ

Քոթիտիէն մէջ Ալէն Վալըրան կը խօսի խումբ մը թատերագիրներու մասին, որոնք, իրենց գործերուն նկարագիրով, կը թուին ներկայացնել գրական նոր դպրոց մը,— intimisme:

Սակայն վէպը, մանաւանդ թատրոնը չեն կրնար սնուցանել այս հոսանքը։ Ահա թէ ինչու քիչ են ներաշխարհի երգիչները (intimiste) վէպին մէջ, առաւել եւս թատրոնին մէջ։ Անդի թատրոնը փոքրիկ մանրամասնութիւններու, մանր վէճերու պատկերը չի կրնար ըլլալ երբեք։

Ճիշդ է, Ջեխով կը պատկանի այս դպրոցին, սակայն անոր հերոսներուն ետին ամբողջ Ռուսիան է, որ կը փոթորկի։

Ժիւլ Ռընար եւս, հիւանդ ու դժբախտ մարդ, կազմախօսութեամբ տկար, կը պատկանի այս խումբին, շարունակ արտայայտելով իր ներքին փոքրիկ տառապանքները։ Պատերազմէն յետոյ իրեն հետեւեցան խումբ մը գրագէտներ, որոնք, կամազուրկ, խորասուզուեցան դառն հեգնութիւններու մէջ։ Փ. Ժէրալտի, Տ. Ամիէլ, Ժ. Ժ. Պէրնար, դրուագներ ստեղծելու եւ րեւակայութենէն զուրկ, վերլուծումը կ՚ընեն իրենց հերոսներուն ներքին կեանքին։

Եւ ահա Շարլ Վիլտրաք, որ կը կապուի այս դպրոցին իր Le Paquebot Tenacity թատերգութեամբ։

Սակայն Ալէն Վալըրան կը մոռնայ թէ ներարտայայտութեան (intimisme) դպրոցին հիմնադիրը կը մնայ Կիւսթավ Ֆլօպէր իր խենդի մը յիշատակներով, որուն առաջաբանին մէջ կը խօսի արդէն այդ մասին։

Եւ այստեղ պէտք էր խօսիլ նաեւ անկեղծապաշտներուն (sincérisme) մասին, որ գրեթէ նոյն դպրոցն է։ 1909 Հոկտեմբերին էր, որ Լուի Նազի, տալով յայտարարութիւնը իր դպրոցին, կը հրաւիրէր գրողը մերկացնել իր ներքին յոյզերն ու կիրքերը, բնազդն ու ցանկութիւնները։ «Հապա՛, ազատագրէ՛ ինքզինքդ, ծիծաղելի՛ բանտարկեալ, կամաւո՛ր թիապարտ, եւ եղիր անկեղծ»։ Մարդ միայն ինքզի՛նքը կրնայ արտայայտել, կ՚ըսէին այս հոսանքին ներկայացուցիչները։

Ալէն Վալըրան, առանց երկար ուսումնասիրութեան, կը վերջացնէ իր փոքրիկ դիտողութիւնները, յայտարարելով թէ արդի կեանքը յարմար չէ ներարտայայտութեան դպրոցին։ Արդի կեանքը կ՚եռեւեփի խաղերով, որոնք կը ներկայացնեն տեղ մը զանգուածներու մարմնակրթութիւնը, ուրիշ տեղ մը՝ ճարտարարուեստը։ Կամ բազմութիւնը սակարանին մէջ, վաճառատուններուն մէջ, խորհրդարաններուն մէջ։

ՄԹՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԷՋ

Գրագէտներ կան, եւ ֆրանսական աւանդապաշտ դպրոցը,—որոնք կը պաշտպանեն յըստակութիւնը։ Գրագէտներ ալ կան, որոնք, ընդհակառակն, կը սիրեն մթութիւնը։ Այսպէս Մալարմէ «ձգեցէք որ քիչ մը մթութիւն ըլլայ գրութեանս մէջ» կ՚ըսէր։ Ոմանք կը պնդեն թէ մթութիւնը բնախօսական պատճառաբանութիւն մը ունի։ Իսկ ուրիշներ կ՚ըսեն թէ հետք մըն է հին աւանդութենէն, որ, հեթանոսական օրերուն, քրմական աղօթքներուն եւ բանաստեղծութիւններուն մէջ կ՚աւելցնէր «աստուածային ոճ մը», տարբեր ժողովրդային կոչուած ոճէն։

Զարմանալին այն է, որ ամենէն յստակ կարծուած բանաստեղծութիւններն իսկ յաճախ մութ երեսներ ունին։ Քորնէյլ մութ գրող մըն է, աղէկ։ Բայց ինչո՞ւ Հիւկօ, որ ճանչցուած է պայծառ գրող մը, մութ էջեր ունի։ Արդարեւ Հիւկոյի վրայ հիացողներէն մէկը, օր մը, կը խնդրէ մեկնաբանել Միտքի չորս հովեր ոտանաւորին քանի մը տուները։ Հիւկօ կը կարդայ իր ոտանաւորը, կրկին կը կարդայ, Ողիմպիական ճակատը կը խորշոմի, չի՛ հասկնար։ Ի վերջոյ կը վերադարձնէ ոտանաւորը, ըսելով. «Երբ այս ոտանաւորը գրեցի, միայն Աստուած եւ ես կը հասկնայինք։ Իսկ հիմա միայն Աստուած կը հասկնայ եւ կրնայ բացատրել»։ Անտարակոյս Հիւկօ կ՚ակնարկէր իր մուսային։ Վասնզի քանի՛ մութ կտորներ յստակ կը թուին քերթողներուն՝ երբ դեռ իրենց ներշնչման լոյսով են թաթաւուած։ Ներշնչումի պահէն յետոյ, յաճախ գրողը ինք ալ չի հասկնար իր գրածը։

ԽԱՓՇԻԿ ԹԱՏՐՈՆ

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, խափշիկ նախնական արուեստը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ։ Այդ արուեստը արդէն իր ազդեցութիւնը գործեց եւրոպական արուեստի զանազան դպրոցներու վրայ։ Ուրիշ առթիւ մը պիտի ներկայացնենք խափշիկ արուեստին ցոլացումը ֆրանսական գրականութեան եւ նկարչութեան մէջ։

Նիւ Եորքի մէջ վերջերս ներկայացուեցաւ «կանանչ Մարգագետինները» խափշիկեան թատերգութիւնը, որ լացուց ժողովուրդը եւ ամենէն դժուարահաճ քննադատները։ Խափշիկները կրօնամոլ են, եւ այս խաղը քաղուած է հին կտակարանէն, այնպէս ինչպէս կ՚աւանդուի այդ սեւամորթ ժողովուրդին մէջ որդիէ որդի։

Դերասանները բոլորն ալ սեւամորթ էին։ Գլխաւոր դերակատարն էր Աստուած։ Այդ դերակատարը ամբողջ մարմինով սեւ, ձերմակ մազեր ունէր գլխին, եւ պատուելիի վերարկու մը, սպիտակ օձիք մը։ Անիկա կը հրամայէր արեւին քիչ մը նուազ տաքցնել երկիրը, եւ հօր մը պէս, երբեմն տխուր, երբեմն ժպտուն, կը վարէր տիեզերքի գործերը, նստած անշուք աթոռի մը վրայ։

Խաղին ընթացքին կ՚երգուէին խափշիկեան խմբերգներ, որոնք աւելի յուզիչ կը դարձնէին տեսարանը։

***

La Revue Européenne ամսագիրը գեղարուեստական երեկոյթ մը կազմակերպած է, նուիրուած ռումանական արուեստին, Էյֆէլի անթելի կայանէն, 8 ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 7—9։ Այս առթիւ հրաւիրուած է երգելու Օր. Հայկանուշ Թորոսեան, ռումէն երգահաններու արդիական երգերը, ինչպէս նաեւ ռումէն ժողովրդական երգեր։

Օր. Թորոսեանի ասկէ առաջ Էյֆէլի կայանէն երգած ժողովրդական երգերը ջերմ ընդունելութիւն գտած են եւրոպացի խստապահանջ արուեստագէտներու կողմէ։ Երգերը տարբեր առիթով մըն ալ պիտի կրկնուին։

ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ ՋՐԱԳԼՈՒԽԸ

Մեր Թղթակիցը Պարսկաստանէն կը գրէ թէ հայ երիտասարդ մը արտակարգ կարողութիւն ցոյց կու տայ թուաբանութեան մէջ։

Ահա օրինակ մըն ալ ցոյց կու տայ Փարիզը։

Ինօտի կը կոչուի այդ մարդը, որ... Ջրագլուխ մըն է։ Գլուխը կը նմանի հսկայ ռումբի մը, ճակատը տանձի պէս առջեւէն ցցուած եւ աչքերը ծածկած։ Բազմաթիւ փրոֆէսէօրներ քննած են այս տարօրինակ գանկը, առանց բան մը հասկնալու, միայն իրենց ներսէն փափաքելով՝ բախտն ունենալ անդամահատելու Ինօտիին ուղեղը, անմիջապէս որ մեռնի։

Գիտունները կը պնդեն թէ Ջրագլուխները ապուշ կ՚ըլլան, չորցած դդումի պէս՝ թեթեւ ու սնամէջ։ Ընդհակառակն Ինօտի արտակարգ կարողութիւն մը ունի թիւի գիտութեան մէջ։ Տարիքոտ մարդ է, եւ հաշուող մեքենային գիւտէն առաջ, Ինօտի խորհած է այդ մասին։ Բայց իր մէջ ամէնէն աւելի զարմանալին այն է, որ տող մը թուանշաններով լեցուն թիւ մը կրնայ բազմապատկել ուրիշ թիւի մը հետ, որքան ալ երկայն ըլլայ ան, շոգեկառքի վակոնի պէս։ Եւ դեռ ի՜նչ հաշիւներ։ Ամէնը միտքով, առանց գրելու։ Երբ իրեն հարցուցած են...պատճառը, պատասխանած է թէ չի գիտեր։ Միայն թէ, աւելցուցած է, երբ դեռ փոքր էր ու կարդալ գրել ալ չէր գիտեր, չձանձրանալու համար գիւղին մէջ, կը նստէր եւ շարունակ գումար, բազմապատկութիւնք կ՚ընէր։ Այժմ մեքենա՞յ է։ 50 տարի առաջ Փարիզ ցուցադրութեան բերեր են։ Շատեր խաբէութիւն նկատեր են։ Բայց իրականութիւն է։ Եւ Ինօտի ունկնդրութեան եւ լեր է թագաւորներուն, ի վերջոյ ներկայացումներ տալով՝ դրամ է շահեր։

Արդարեւ, մեր պապիկներն ալ շարունակ կ՚ըսէին. — «Հաշուել սորվէ, որ դրամ վաստկիս»։ Ինօտի, երկիրէ երկիր ճամբորդելով միայն հաշիւ ընելու պայմանով, մեծ հարստութիւն է դիզեր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ԼԻՈՆ 29 Մարտ.— Օրը օրին կարդալով «Յառաջ»ը, կը հետեւիմ գաղութներու կեանքին։ Գրեթէ ամէն գաւառէ եւ գիւղերէ թղթակիցներ, պատահական թէ սեփական, կը նկարագրեն օրուան կեանքը, մերթ մերթ մելամաղձոտ գոյներով, մերթ սփոփարար, «Լուռ ցաւեր», «կեանքը Լիոնի մէջ», «կեանքը Մարսէյլի մէջ» եւայլն։ Բայց մեր երիտասարդներու կեանքէն երեւոյթներ կան որ, կը վրիպին ուշադրութենէ։

Իբրեւ պատահական թղթակից, կ՚ուզէի «Յառաջ»ի նեղ սիւնակներուն մէջ գէթ համառօտակի տալ պատկերը այն յուսադրիչ փոփոխութիւններուն, որ յառաջ եկած է այս քանի մը տարուան ընթացքին, հակառակ բազմապիսի աննպաստ պայմաններուն (1924-1930)։

Այսպէս, Լիոնի պատանութիւնն ու երիտասարդութիւնը չէ ա՛յն ինչ որ էր քանի մը տարի առաջ։ Երէկի ամէնէն մոլի «տանսէօր»ն անգամ այսօր իր ապագային վրայ կը մտածէ։ Ցասնեակներով երիտասարդներ կը ձգեն իրենց քիչ շատ տանելի գործերը եւ կը մտնեն ծանր, անտանելի գործերու մէջ, առաւօտեան ժամը 6-2 գործարան աշխատելով, իսկ 8էն մինչեւ 9-10 հետեւելով արհեստի։ (Սափրիչ, դերձակ, կօշկակար եւայլն։

Այսպէս, երէկուան ցարութիւնը՝ որ երկաթի մրոտ գործարանին մէջ չարաչար կ՚աշխատէր, գլխէն մինչեւ ոտքերը իւղին մէջ թաթխուած, այսօր արդէն սափրիչի մաքուր սալոնին մէջ ճերմակ շրջազգեստը հագած, հպարտօրէն իր մկրատը կը շարժէ։ Ահա՛ կիրակոսը որ մետաքսի այլազան հոտերուն մէջ մոմի պէս կը հալէր, իսկ այսօր դերձակ է, տունը կ՚աշխատի եւ հանգիստ կերպով իր օրապահիկը կը հայթայթէ, քանի մը ֆրանք ալ խնայողական սնտուկը ձգելով։ Եւ այսպէս տասնեակներով։

Եթէ այսպէս շարունակուի, քանի մը տարուան մէջ քիչեր պիտի մնան գործարանը։ Հայ վարպետներուն կը մնայ արդարութեամբ եւ բարեխղճութեամբ քաջալերել այս ձգտումը։

Միսաք

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի Ֆութպոլի առաջին խումբը, այսօր, կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Վիլժիւիֆի մէջ, պիտի մրցի Լիւթէսիա - Քրէմլէն-Վիլժուիֆ երեք միութիւններուն միջեւ կազմուած լաւագոյն խառն խումբին դէմ։

Հաւաքավայր՝ Հ. Մ. Մ.ի խաղացողներու՝ ժամը 2ին, Sortie Métro Italie. Վիլժիւիֆ երթալու համար, առնել թիւ 85 թրամուէյը։

Վ. Հ.

ՁՈՒԿԵՐԸ... ԿԸ ԹՌՉԻՆ

Ձուկերն ալ կը թռչին, ինչպէս մողէսները (վիշապ)։ Մի կարծէք թէ ջուրէն դուրս ոստում մը կ՚ակնարկուի, այլ իրական թռիչք մը, զոր ձուկերն ալ կրնան կատարել։ Ոչ թէ անոր համար, որ օդանաւի դարաշրջան է, այլ, որովհետեւ, կ՚ըսէ ձկնաբան մը, ձուկերը սովորութիւն ունին թռչելու հնուց ի վեր։

Պլինոս իր «Բնական պատմութեան» մէկ գլուխին մէջ, զոր նուիրած է ձուկերուն, կ՚ըսէ թէ երբ ձուկերը ահարկու թշնամիներու յարձակումէն կը փախչին, կը ցատկեն ջուրէն դուրս եւ նաւերուն վրայ։ Ցաք ծովերու մասնաւորապէս Միջերկրականի մէջ հազուադէպ չէ տեսնել ձուկեր, որոնք վեր կը բարձրանան ծովուն մակերեսէն, պահ մը կը մնան օդին մէջ եւ յետոյ կը խորասուզին։ Եւ այս՝ շնորհիւ իրենց կուրծքին լայն լողթեւերուն։

Թռչուն ձուկերուն մէջ ծանօթ են մատնաթեւ (dactyloptère) ընտանիքէն հաւձուկերը։ Յիշենք ծիծեռնաձուկը, որ Պլինոսի անուանումն է, նմանութեանը պատճառաւ։ Բնապատմութեան հին հեղինակները «հաւձուկնք» կ՚անուանէին, որովհետեւ ձուկերուն թեփին եւ թռչուններուն փետուրին, ձուկերուն թեւձակին եւ թռչուններուն թեւին միջեւ մեծ նմանութիւններ կան։ Այսօր չկայ այն թռչուն ձուկը, զոր Պլինոս հրաբերան (pyrosoma) կ՚անուանէ։ Այս թռչունը ծովի ուրուր մըն էր, որ թռած պահուն «դուրս կը հանէր բոցավառ լեզու մը, լուսաւորելով խաղաղ գիշերները»։ Թռչնաձուկն (exocet) ալ, որ նիհար իրան մը ունի եւ գունաւոր եւ լայն լողթեւեր, ոստումներով կը թռչկոտի բաց ծովերուն վրայ։

Քոնկոյի աւազանին մէջ ալ ծանօթ է թիթեռնաձուկ մը, որ խատուտիկ է, լայն թեւեր ունի եւ ջուրերուն վրայ կը ծածանի։

Պլինոս եւ արիստոտէլ կը յիշեն տեսակ մը կատուաձուկ (raie) որ հսկայական, հրէշային մեծութիւն ունի եւ կրնայ թռչիլ։

Սակայն թռչուն ձուկերը չեն կրնար կտրել աւելի քան 100 մեթր, եւ օդին մէջ մնալ երկար ատեն։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 15 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ցանկարծ գլուխս դուրս ըրի։ Հրեց, շնչառութիւնս կտրեր էր, վրաս ալ խելք չէր մնացեր։ Բերանս բաց ընելուս, կէ՛ս շունչ քաշեցի, բերանիս բաշան, որ խածած էի, ընկաւ ջուրը։ Ընկերոջս բղաւեցի.

«Ա՛յ տղայ, ես շատ նեղուեր եմ, կը խեղդուիմ, ձեռներս բռնուած են»։

«Մի՛ վախնար, քե մատաղ, ջուրը կուգամ»։

Հող ջուրը պտուտ կուտայ, բայց չէր վազեր։ Ընկերս ընկաւ ջուրը, առաւ ատրճանակս ինքնս։ Առաջնիս երկու մարդու բարձրութեամբ եզերքը պատի նման էր, անկարելի էր այդտեղէն վեր ելնելը։ Ջուրը լճացած տեղով, դէպի վեր լող կը տայինք։ Ատրճանակս ու ռտայ զէնքերը մի կերպ դուրս նետեցինք ցամաքը, իսկ յետոյ մենք ալ լողալով դուրս եկանք։

Գլուխս կապուած շորերս արդէն թացուած էր, քամեցինք ընկերոջս հետ։ Հագայ շապիկս ու իշլիկս, միւս շապիկս ալ վարտիկի տեղ մէջքիս կապեցի։ Ընկերս ալ հագաւ իր շորերը, կապեցինք մեր ատրճանակները վրանիս ու տուինք Թոփչեվա սարը առաջնիս։ Այս սարը դեռ եւս մեծ մասամբ ձիւնով ծածկուած էր։ Քիւրդերու հարայը դեռ կը շարունակուէր։ Ընկերս ինձ կը մխիթարէր, ըսելով, որ մեր միւս ընկերներն ալ ազատուած են, որովհետեւ Քիւրդերու հարայը երկարատեւ եղաւ։ Եթէ գտնուած ըլլային, Քիւրդերը շուտով կը դադրեցնէին իրենց հարայը։

***

Ո՛չ ընկերս գիտէր ճանապարհ եւ ոչ ալ ես, բայց գիտէինք, որ աջ կողմի վրայ է Բասէնը։ Աստղերին նայելով, մի կերպ կ՚երթայինք։ Կէս ժամ բարձրացանք ու նստեցինք քարի մը տակ։ Ընկերս ծխախոտ ունէր, մի-մի քաշեցինք։ Քիւրդերու ձայնը արդէն դադրած վերջացած էր։

Վեր կացանք, շարունակեցինք մեր ճանապարը դէպի վեր։ Երեկոյեան հաց կերած էինք, բայց այդ չարչարանքներու մէջ անօթացած էինք ու ուժերնիս պակսած։ Լուսանալուն մնացեր էր երկու ժամ։ Ճանապարհին անգիտակցաբար մտանք երկու քիւրդ գիւղ. շուները հաջեցին, գիւղի նօպատարները (պահապանները) գոռացին եւ մենք փախուստ տուինք։ Ճանապարհին պատահեցինք երկու ճուղ ոչխարներու։ Շուները զարնուեցան (հաջեցին), հովիւները եկան։ Մէկը չնկատեց ինչ լինելնիս, իսկ միւսը տեսաւ եւ երկու հրացան մեզի զարկաւ։ Մենք փախանք (այս հովիւները տարբեր տեղեր մեզ տեսան)։

Լուսաբացին հասանք մայրոտ քարերու տակ, բայց երբ կը քալէի՝ քրտինքի տակ չէի զգար, թէ ուր կը քալեմ։ Երբ մի կէս ժամ հող՝ քարերու տակ կծկուանք, ցրտից ատամներս սկսան զարկել՝ չէ՞ որ ջրի եզերքին շորերս թաց էին։ Երկու ժամ հող ցրտութեան մէջ չարչարուեցանք։ Դեռ շատ տեղեր ձիւն կար, շատ տեղ ալ բացուած կանաչ կ՚երեւար։ Արեւը ծագեց։ Ընկերոջս ըսի.— «Աստուծոյ սիրուն, եկո՛ւր, երթանք արեւի տակ նստինք»։ Ելանք գացինք արեւ տեղը, ուրկից մի 1500 քայլի վրայ տեսանք մի մեծ ճուղ (հօտ) ոչխար, հետերնին ալ մի քանի հովիւ։

Ընկերս շատ լաւ քիւրդերէն գիտէր, միեւնոյն ատեն քիւրդի նմանութիւն ալ ունէր։ Ինծի ըսաւ.— «Անդրանի՛կ, ելի՛ր երթանք, դու հեռուէն դէպի վեր գնա՛, իսկ ես կ՚երթամ, հաց կ՚ուզեմ նրանցից»։

Ես չհամաձայնեցայ ընկերոջս խօսքին, ըսելով.—

«Ես կիսով չափ մերկ եմ, գլուխս ալ բաց. կարելի է պատահիլ՝ ինձ ալ քովերնին կանչեն։ Ես քիւրդերէն չգիտեմ, որ բան ըսեմ, պատասխանեմ։ Այն ատեն անոնք պիտի ըսեն, որ սրանք Ջան-ֆեդաներ են եւ մեզի պիտի բռնեն։ Եւ այդպիսով իմ պատճառաւ դուն ալ բռնուած պիտի ըլլաս»։

Ընկերս համաձայնեց ինձ հետ։ Հեռուից անցանք դէպի սար։ Սարի գագաթը ելանք մօտ երեք ժամէն։ Այդ օրը ցորեկով ենք քալեր՝ յուսահատ դրութեան մէջ. երբե՛ք ուղիղ ճանապարհով չենք գնացեր, միշտ սարերով։

Սարի գագաթին տեսանք Բասէնը. տեսանք նաեւ մեր ծանօթ գիւղերու տեղերը։ Ինչչափ որ բարձրացանք, նոյնչափ ալ ցածրացանք։ Քիւրդ Մէջիդլի գիւղի դիմացն էինք։ Մենք բոլորովին անօթեցանք։ Խաւրծիլ ըսուած խոտը բաւական բարձրացեր էր. երկու փունջ հաւաքեցինք։ Այդ բոլորը ախորժակ գրգռող է, որ ուտես՝ աւելի կ՚անօթանաս. բայց ընկերս ինծի հլսեց եւ բոլորը կերաւ։ Ես միայն երկու ճիւղ կերայ։

Այդ բոլէին յանկարծ 400 քայլ հեռաւորութեան վրայ 16 ձիաւոր զօրք կ՚երթային ուղիղ ճանապարհով դէպի Էրզրում։ Մենք թագնուեցանք բուլերու մէջ մինչեւ նրանց հեռանալը։ Ապա իջանք այն ճամբու վրայ, որ իր մէջ առնելով Վանայ, Բաղէշի եւ Խնուսի ճանապարհները, կ՚երթայ Էրզրում։ Այդ ճամբան առաջ հերթեւ կ՚երթայ։

Հող կը գտնուէր գետէն ըլխող աղբիւր մը։ Ընկերոջս որչափ ըսի՝ թէ մի՛ խմիր շատ, ինձ մտիկ չըրաւ եւ խմեց։ Օրը շատ պարզ էր եւ արեւոտ։ Հինգ րոպէ չանցած՝ խմած ջուրն ալ դարձուց, կերած խաւրծիլն ալ։ Ան ինծի ըսաւ թէ՝ «այլեւս բոլորովին ուժասպառ եղայ, չեմ կրնար քայլ մ՚ընել»։ Գունաթափուեցաւ, գոյնը եղաւ ինչպէս փոշի։ Թեւէն բռնեցի, տարի քարի մը ետեւ պառկեցուցի։ Մօտաւորապէս երկու ժամ քնեց։ Կէսօր անցաւ, ձայն տուի՝ վեր կացաւ։ Բաւականին կազդուրուեր էր։

(Շար.)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուռի եւ իսի լէ Մուլինօի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ բոլոր սկաուտներու ծնողքները այսօր կիրակի ժամը 2.30ին, սկաուտական Թէյասեղանի մը, 28 Rue Nationale Billancourt Պ. Սուրէն Նաւավարեանի ճաշասրահը: կը հրաւիրուին սկաուտ արծանագրուիլ փափաքողները:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

13 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը

Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի

կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"ը

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ԱՊՐԻԼ
1930
8 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1232
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԵԼՔԸ

Քանի կ'անցնին օրերը, այնքան մերկապարանոց կ'երեւայ Նոր Թուրքիոյ ելմտական տագնապին ծանրութիւնը: Բուն բառով՝ սնանկութիւնը:

Առեւտրական կեանքի մէջ, երբ մէկը չի կրնար վճարել իր պարտքերը, կը համարուի սնանկ, հոգ չէ թէ ունենայ խոշոր հարստութիւն: Պարտքը եւ պահանջը կը բաղդատեն, եւ միջին հաշիւը գտնելով, առ հարիւր վճարում կը կարգադրեն տրամադրելի ինչքէն:

Թուրքիան ալ ունի անսահման հարստութիւններ, շարժուն թէ անշարժ, անհատական թէ հաւաքական: Բայց սնանկ է պետութիւնը — շատո՜ նց սնանկացած էր, — եւ ապաւինած՝ իր պահանջատէրներուն գթութեան:

Քանի կ'անցնին ամիսները, այնքան կը խոնարհի «անկախ» ճակատը: Եւ ամէնէն թթու ազգասէրները, Եոնուս Նատիներն ու Նէճմէտտին Սատըգներն անգամ, այլեւս չեն ծամծմեր բառերը, բուն իրականութիւնը խոստովանելու համար:

«Ճիւմհուրիէթ»ի վերջին թիւին մէջ, խմբագրականին գլուխէն իսկ, Եոնուս Նատի կը բացատրէ թէ «դժուար, նոյն իսկ անկարելի» պիտի ըլլայ վճարել օսմանեան պարտքերը, եթէ Թրքական դրամը չառողջանայ:

Ուրիշ խօսքով, Թուրքերը կ'ըսեն— Մեր դրամին արժէքը ինկած է: Մենք հում հարստութիւններ ունինք, բայց դրամ չունինք, զանոնք օգտագործելու համար: Նոր գումարներ տուէք մեզի, որպէսզի կարենանք տնտեսութիւնը զարգացնել, մեր ոսկին ամրացնել եւ ձեր առնելիքներն ալ մաս-մաս վճարել:

Այժմ ամբողջ խնդիրը դրուած է այս գետնին վրայ: Եւ պիտի զարմանաք, եթէ ըսենք որ շարժման գլուխը կանգնած է նոյն «Ճիւմհուրիյէթ»ը, Թուրքիոյ բացարձակ անկախութեան ամէնէն խուժանավար մունետիկը:

Այսպէս, Մարտ 30ին, Էնկիւրիի հաւատարիմ բերանը խմբագրականով մը կը պաշտպանէ օտար դրամագլուխին եւ մասնագէտներու անհրաժեշտութիւնը, երկրին վերաշինութեան եւ զարգացման համար:

— «Պէտք է որ մեր դուռները կռնակի վրայ բանանք դրամագլուխին առջեւ, ամէն տեսակ երաշխիք եւ շահ ապահովելով անոր: Թէեւ մեզի այնպէս կ'երեւի թէ մեր երկաթուղիներու շինութեանց մէջ գործածուած օտար դրամագլուխը շատ սուղի պիտի նստի մեզի եւ պայմանաժամն ալ համեմատաբար կարճ է, սակայն դարձեալ օգտակար է: Եթէ հնարաւորութիւն կայ, օրինակի համար, ինչո՞ւ երկրին բոլոր ճամբաները, նաւահանգիստները, ոռոգումի գործերը օտար դրամագլուխի եւ մասնագէտներու չյանձնենք, կարելի եղածին չափ երկար պայմանաժամերով:

«Եթէ մեզի հարցնէք, նոյնիսկ պէտք է երթալ փնտռել ու գտնել ասոնք եւ աշխատիլ մինչեւ որ կարենանք գտնել»:

Տագնապին առաջին օրէն իսկ, պրպտումներ կը կատարուին այդ ուղղութեամբ, մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ: Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, Պոլսէն յատկապէս Փարիզ ղրկուած էր ֆրանսացի լրագրող մը, շրջունքներուն մեղր քսելու եւ գետինը հարթելու համար: Միեւնոյն նպատակով, դիմում կատարուած էր աւելի բարձր պաշտօնատարի մը, դարձեալ Ֆրանսացի:

Պրպտումները կը շարունակուին ուրիշ երկիրներու մէջ ալ: Մնաց որ, Թուրքիոյ Հանրային Պարտքի բաժնետէրերը արդէն տեղեակ են ամբողջ անցուդարձին, եւ եթէ նոր փոխառութիւն պիտի տրուի, չի կրնար տրուիլ առանց իրենց գիտութեան եւ հաւանութեան:

Արդ, կը թուի թէ գետին մը պատրաստուած է այսպիսի փոխառութեան մը համար, անշուշտ այնպիսի պայմաններով որոնք կապար պիտի կապեն «անկախ» Թուրքիոյ թեւերուն:

Այսպէս, «Տէյլի Թելեկրաֆ»ի թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ թէ 30,000,000 ստերլինի փոխառութիւն մը առաջարկուած է Թուրքիոյ, անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական եւ գերմանական աղբիւրներէ, պայմանաւ որ նախապէս լեզու գտնուի Հանրային Պարտքի վարչութեան հետ եւ հաստատ ապահովութիւններ տրուին: Հանրային Պարտքի վարչութեան պատուիրակները Փարիզ դարձած են արդէն, եւ լոյսը Փարիզէն պիտի ծագի:

Մինչ այս մինչ այն, աւելի ծանր լուր մը կուգայ Պոլսէն: Կառավարութիւնը ձերբակալած է «Եարըն» թերթին տնօրէնը, նախկին «ազգային հերոս» մը, որ համարձակած էր մերկացումներ կատարել դահլիճին, մասնաւորապէս Ըսմէթ փաշայի դէմ: Թերթն ալ խափանուած է: Դժբախտաբար աչքի առջեւ չունինք այդ հրատարակութիւնը, որ ապահովաբար ծանր եկած է, իբրեւ ներսէն եւ բուն սրտին արձակուած սլաք մը:

Այս այն թերթն էր որ, քանի մը օր առաջ, երբ քուէարկութեան իրաւունք տրուեցաւ Թրքուհիներուն (քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ), կ'աղաղակէր.— Յառաջիկայ տարուան ընտրութիւններէն առաջ, մեզի պէտք եղած բաներն են, նախ՝ ՀԱՑ, երկրորդ՝ ԴՐԱՄ, երրորդ՝ ԳՈՐԾ, եւ չորրորդ՝ ԱՍՈՆՔ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ:

Իսկապէս, չորսին ալ կարօտը կը քաշէ, այս միջոցին, յաղթական Թուրքիան: Ինչ որ շահեցաւ քաղաքական եւ զինուորական ասպարէզին մէջ, ահա կը նսեմանայ տնտեսական ճակատին վրայ:

Այս չի նշանակեր թէ Թուրքիոյ սահմանները պիտի կրճատուին, կամ Լօզանի դաշնագիրը քուրջի պիտի վերածուի:

Ընդհակառակն, եւրոպական պետութիւնները — աւելի ճիշդ, պահանջատէր սեղանաւորներն ու մենաշնորհեալ ընկերութիւնները ամէն միջոց պիտի գործադրեն, որպէսզի Թուրքիան կանգուն մնայ, քէմալական իշխանութեան ձեռքը դալար մնայ, եւ իրենք առանց սանթիմ կորսնցնելու գանձեն իրենց հին թէ նոր առնելիքներուն տոկոսը:

Կարճ խօսքով, Թուրքիան պիտի դառնայ նորէն տիպար ագարակ մը:

Շ.

МԱМՈՒԼ

ԽՂՃԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (25 մարտ).

—«Անցեալ տարուայ ապրիլ ամսուն Խորհրդային Միութեան Սահմանադրութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւն մը մտցուեցաւ,— ջնջուեցաւ այն յօդուածը, որով մինչ այդ կը ճանչցուէր կրօնի ազատ ուսուցման եւ քարոզչութեան իրաւունքը:

Այսպէս ըլլալէ ետքը, հասկնալի է, որ դպրոցներու մէջ կրօնի ուսուցումը բացարձակապէս արգիլուած է, որ մինչեւ 18 տարին լրանալը ոչ ոք իրաւունք ունի պատկանելու ո եւ է եկեղեցիի:

Ասիկա խնդրին իրաւական կողմն է: Սակայն, փաստական կողմը շատ աւելի ծանր է:

Արդարեւ, հաւատացեալները իրականին մէջ զրկուած են բազմաթիւ իրաւունքներէ եւ արտօնութիւններէ, զորս կը վայելեն ոչ-հաւատացեալները կամ բոլշեւիկներու բառովանաստուածները:

Այսպէս, հաւատացեալ մը չի կրնար կոմունիստ ըլլալ, այսինքն՝ իշխող դասին անդամ դառնալ եւ օգտուիլ անոր բոլոր առանձնաշնորհումներէն

Այսպէս, հաւատացեալ մը, եթէ խորհրդային պաշտօնեայ է, չի կրնար ազատօրէն եկեղեցի երթալ, որովհետեւ կրնայ քշուիլ իր պաշտօնէն:

Այսպէս, հաւատացեալ մը միշտ կասկածի եւ հետապնդումի ենթակայ է իբրեւ հակայեղափոխական, իբրեւ թշնամի խորհրդային անաստուած իշխանութեան:

Այսպէս, հաւատացեալ մը գրեթէ միշտ առարկայ է երիտասարդ բոլշեւիկներու հրապարակային ծաղրանքին ու նոյնիսկ ծեծին եւ մահուան սպառնալիքին:

Ընթերցողը կը յիշէ անշուշտ Մեղրիի քահանային սպանութեան բնորոշ դէպքը, որ կատարուած էր երիտասարդ բոլշեւիկներու կողմէ եկեղեց՝ ի մէջ, կրօնական արարողութեան ատեն: Նման դէպքեր պատահած են ու կը պատահին խորհրդային Միութեան բոլոր անկիւններուն մէջ: Իսկ աւելի յաճախակի, կարելի է ըսել, սովորական դարձած են դէպքերը, երբ հաւատացեալներն ու մանաւանդ քահանաները «աւելի մեղմ» հրապարակօրէն բռնութիւններու կ'ենթարկուին իշխանութեան մեծ ու փոքր ներկայացուցիչներուն կողմէ:»

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՃԻՏԻԷՆԵՐԸ

Սուրիական կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով թրքական հին արծաթ մէճիտիէներու շրջաբերութիւնը, կարգ մը շահադէտներ սկսած են այդ դրամները Թուրքիա տանիլ եւ բարձր գիներով ծախել ժողովուրդին: Այս շահագործումին առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը որոշած է որ Երկրագործական դրամատունը գնէ այդ մէճիտիէները: Սակը չէ որոշուած դեռ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ ՄԵՐ ՄԷՋ

Իբր մէկ ու կէս տարի շրջան մը կատարելով գաղութներու մէջ, Իտալիայէն Փարիզ վերադարձաւ երիտասարդ գրագէտ Համաստեղ:

Քանի մը շաբաթէն կը վերադառնայ Ամերիկա:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱ ԽՍՏԻՒ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

«ԵԱՐԸՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը ապրիլ 3 թուականով կը հեռագրէ թէ «Եարըն» օրաթերթին խմբագրապետը Արիֆ Օրուճ պէյ քանի մը օրէ ի վեր հետաքրքիր յօդուածաշարք մը կը հրատարակէ՝ խստիւ քննադատելով կառավարութեան տնտեսական, ելմտական եւ քաղաքական ուղղութիւնը. յարձակումները մասնաւորապէս ուղղուած են վարչապետ Ըսմէթ փաշայի դէմ:

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ. «Թէեւ պաշտօնապէս մամուլի ազատութիւն կայ Թուրքիոյ մէջ, սակայն ցարդ կառավարութեան դէմ կատարուած բացարձակ քննադատութիւններուն հետեւանքն եղաւ եթէ ոչ ուղղակի, գոնէ անուղղակի գործողութիւն մը յարձակող թերթին դէմ: Սակայն ցարդ ոեւէ գործողութիւն չկատարուեցաւ «Եարըն»ի դէմ. այս դէպքը բազմաթիւ մեկնութիւններու տեղի կուտայ:

«Եարըն»ի խմբագրապետ Արիֆ Օրուճ պէյ մասնակցած է Թուրքեւհելլէն պատերազմին, իբրեւ «չէթէ»: Այս թերթը հիմնուած էր 1929ին վերջերը: Այս յօդուածները հրատարակելէ առաջ շատ քիչ սպառում ունէր, մինչդեռ հիմա օրական հազարաւոր օրինակներ կը ծախուին:

∴ Նոյն թղթակիցը ապրիլ 6 թուակիր նոր հեռագրով մը կ'ըսէ թէ այդ օրը «Եարըն» լոյս չտեսաւ եւ իր տնօրէնը՝ Արիֆ Օրուճ պէյ ձերբակալուեցաւ:

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա «Միլլիյէթ»ի մէջ երկար յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ մտադիր չէ իր պաշտօնէն հրաժարելու, քանի որ Ազգային Ժողովը մեծ վստահութիւն ունի կառավարութեան վրայ:

Թուրքիոյ ելմտական տագնապը

Թուրքերէն «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ.— Պարտքերու խնդիրը արտասահմանի մէջ նոր առիթ մը եղաւ մեզի դէմ քարոզութիւն կատարելու:

Մենք կը ճանչնանք մեր պարտքերը, եւ մէկ տարեվճար ալ տուինք: Բայց արդիւնքը այն եղաւ որ թէ՛ մեր դրամը ինկաւ եւ թէ տագնապ մը ծագեցաւ մեր ընդհանուր կեանքին մէջ:

Այս առթիւ եւրոպական կարգ մը թերթեր լեցուն են Թուրքիոյ դէմ յարձակումներով: Մէկ մասն ալ առասպելներ կը հիւսէ, հանրային կարծիքը մեր դէմ հանելու համար: Օրինակ, հոլանտական մեծ թերթ մը կ'ըսէ թէ «պարտքերու մասին Թուրքիոյ բռնած նոր քաղաքականութիւնը արդիւնք է Ռուսիոյ ներշնչումին: Գարախանի այցելութիւնն է որ ծնունդ տուաւ այս քաղաքականութեան»:

∴ Հանրային Պարտքի օտար պատուիրակներուն հետ Պոլիս գացած էր նաեւ, Հանր. Պարտքի տնօրէններէն Պ. Արապեան: «Փոլիթիքա» կը տեղեկանայ թէ պատկան վարչութիւններուն դիտողութիւն եղած է որ թոյլ տուեր են երկիր դառնալու այն Հայուն, որ օտարներու հետ միասին աշխատած է՝ հակառակ թրքահպատակ ըլլալուն: Պ. Արապեան անգամ մըն ալ Թուրքիա պիտի չկրնայ մտնել կ'ըսէ:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆԸ

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԱՅՍՕՐ ԱԶԱՏ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒԻ

Ինչպէս գրեցինք կիրակի օր, Ամբաստանիչ ատեանը կը գումարուի այսօր՝ երեքշաբթի, իր վերջնական վճիռը տալու համար Ալմազեանի մասին: Այլեւս ո՛չ մէկ տարակոյս որ մեր հայրենակիցը ազատ պիտի արձակուի եւ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններն ալ չեղեալ պիտի նկատուին:

Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ հրամանագրով մը դատական ոստիկանութեան տնօրէն անուանեց Պ. Քսավիէ Կիշարը, Ընդհանուր Ապահովութեան նախկին տնօրէն եւ ոստիկանական տեսչութեան ընդհանուր քննիչ: Այս վերջին պաշտօնին կոչուեցաւ Պ. Անտրէ Պընուա, դատական ոստիկանութեան նախորդ տնօրէնը:

Ասկէ զատ, դատական քննութեանց գիտական ճշդութիւնը երաշխաւորելու համար, Պ. Քիափ, վարչապետ եւ Ներքին նախարար Պ. Թարտիէօի հետ խորհրդակցութենէ մը վերջ, որոշեց լուրջ բարեկարգութեան ենթարկել դատական ոստիկանութիւնը եւ ստեղծել փորձագէտներու մարմին մը:

Դատական ոստիկանութեան նոր տնօրէնը 60 տարեկան է եւ ոստիկանական զանազան կարեւոր պաշտօններ վարած է:

Մուշտակավաճառ Տիւնիէրի շուրջ

Ոստիկանութիւնը ներկայիս տենդոտ գործի լծուած է՝ երեւան հանելու համար Րիկօտէնի իսկական սպանիչը: Ինչպէս գրեցինք, Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շարլ Լըկրանի խնդրանքին վրայ, փորձագէտ-հաշուակալ Վիլլար անպաշտօն քննութիւն մը կատարած էր մուշտակավաճառ Էտուար Տիւնիէրի մասին, որուն յարկաբաժինը գացած էր Րիկօտէն իր

(Ուրիշ թարմանկութիւնր կարդալ գ. էջ)

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱՎԱՐ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Մարտ 24ին, Նոր Բայազիդի մօտ, ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով վիրաւորուեցաւ եւ մեռաւ Հայաստանի ժողովրդական գործավարներու խորհուրդի փոխ-նախագահ եւ բանուորա գիւղացիական տեսչութեան գործավար Սեդրակ Սարգսեանը: Վիրաւորուեցան նաեւ իր ընկերներէն վաղարշակ ՟ Սարաֆեան եւ Ալօ Յարութիւնեան:

Ս. Սարգսեան ծնած էր 1895ին, Ղարաբաղի մէջ, եղած է բանուոր եւ զինուոր: 1920 յունուարէն կը գործէր Գանձակի մէջ, իսկ 1923ին փոխադրուեցաւ Հայաստան:

Կատարուած քննութենէն կ'երեւայ որ մեքենավարը չէ կրցեր կեցնել մեքենան՝ վտանգաւոր կէտի մը վրայ, եւ ինքնաշարժը գլորած է 2ուկէս մետր բարձրութենէ վար: Ճամբորդները մնացեր են մեքենային տակ:

ՄԱՀ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԷԹԵԱՆԻ

Եգիպտոսի թերթերէն ցաւով կ'իմանանք մահը բանաստեղծ և ուսուցիչ Յովհ. Սէթեանի, 77 տարեկան հասակին մէջ:

Հանգուցեալը ծնած էր 1853ին, Պոլիս, Օրթաքէօյ, եւ ատեն մը ուսուցչութիւն ընելէ ետք, 96ի հայկական ջարդերուն Գահիրէ փոխադրուած:

Գրած է արձակ եւ ոտանաւոր բազմաթիւ էջեր Պոլսոյ, արտասահմանի եւ եգիպտահայ թերթերուն եւ հանդէսներուն մէջ: Առանձին հատորով հրատարակած է «Յուզման ժամեր» (1888), «Արշալոյսէն վերջալոյս» (1912) հատորները:

Երկար տարիներ թէ Պոլսոյ եւ թէ Գահիրէի մէջ վարած է ուսուցչական եւ տեսչական պաշտօններ, դասաւանդելով գլխաւորապէս հայերէն լեզու եւ մատենագրութիւն: Մեր վերջին եւ լաւագոյն հայկաբաններէն էր: Իր գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան յոբելեանը տօնուած է 1912ին, իր շուրջ ստեղծելով համակրական մթնոլորտ:

Վերջին տարիներս գործէ քաշուած էր, բայց կը պահէր իր սէրը՝ հայ գրականութեան հանդէպ:

Թաղումը տեղի ունեցած է մարտ 29ին, ազգային յուղարկաւորութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ առեւտրական եւ արմտիքի սակարանին մէջ կայունութիւն մը կը տիրէ արտածում չըլլալուն հետեւանքով: Գործերը խիստ նուազած են. այծամազի եւ բուրդի գործառնութիւնները այս տարի շատ քիչ յաճախորդ ունին, գերման եւ անգլիացի գնորդներու չգոյութեան հետեւանքով: Բամպակի վրայ գրեթէ ոչ մէկ գործառնութիւն կ'ըլլայ: Քանի մը ամիսէ ի վեր կաղինի գործերն ալ կտրուած են, ինչպէս նաեւ ոչխարի կենդանիներու մորթերը որոնց վրայ նախորդ տարիները, այս օրերուն, լաւ գործունէութիւն կ'ըլլար: Այս տարի Ամերիկա եւ Գերմանիա ոչ մէկ ապսպրանք ըրած են:

Սակարանը այս օրերուն ցորենի սակարան դարձեր է, որովհետեւ այս ապրանքին վրայ միայն գործ կ'ըլլայ: Ցորենի վաճառականներն են որ կուգան ամէն օր եւ մէկ երկու ժամ գործ կը կատարեն: Այս կացութիւնը մտահոգութեան մատնած է Սակարանի վարչութեան անդամները, որովհետեւ օրական հազիւ 70 ոսկի հասոյթ կ'ունենայ, մինչդեռ Սակարանի միայն պաշտօնէութեան ամսականը 5000 ոսկի կը բռնէ: Եթէ հասոյթը չաւելնայ, պաշտօնէութեան մէջ կրճատում կատարել պէտք պիտի ըլլայ:

Ո՞ՒՐ Է ՉԱՐԻՔԻՆ ԱՐՄԱՏԸ

Աստիճանական սառնութիւն մը պատած է մեզ. եւ այդ իրական սառնութեան հետեւանքով, երկրի եւ գաղութներու յարաբերութիւնը գրեթէ աննշմարելի դարձած է: Ցեսակ մը ձգտում մօր եւ զաւկի միջեւ: Մայրն է յանցաւորը: Եւ այս ձգտումը ամէնէն իրականն է, ամէնէն շօշափելին որ կը տիրէ այսօրուան մեր կեանքին: Յարաբերութեանց ծանրակշիռ անակնկալներով յղի ներկայ ձգտեալ վիճակը, երբեք անցողակի, արհեստական չէ, ոչ ալ մեր ներքին ազդակներու համակարտութեանց արդիւնք, այլ ուղղակի հետեւանք խորհրդային կարգերու, համառուսական բոլշեւիկեան կուսակցութեան աշխարհահայեացքին:

Հայ բոլշեւիկները ուզես չուզես, իրենց մէջ հայրենասէրներ ըլլան թէ չըլլան, միեւնոյնն է, չկրցան երբէկ, չեն կրնար այսօր, չպիտի կրնան վաղն ալ ազգային կեդրոնաձիգ քաղաքականութեան մը մշակողները եւ գործադրողները դառնալ:

Քաջազնունին 7-8 տարի առաջ հաւատաց ու գրեց թէ բոլշեւիկները ուզենք չուզենք, ուզեն չուզեն մեր ազգային քաղաքականութեան ժառանգորդները պիտի ըլլան: Չեղան, ոչ թէ չուզելով, մասնաւոր թշնամութիւն ունենալով մեր ժողովուրդին հանդէպ, այլ բացարձակապէս անկախ իրենց կամքէն, ցանկութենէն:

Հայ բոլշեւիկներէն շատ աւելի զօրաւոր ազդակներ կը ներգործեն բովանդակ խորհ. երկրի քաղաքականութեան վրայ, ներքին թէ արտաքին. այդ խորհրդային աշեղ ջրապտոյտին մէջ Երեւանի բոլշեւիկները տաշեղներ անգամ չեն: Թէեւ Երեւան նստող բոլշեւիկները ճիգ կ'ընեն ամէն երեւոյթի գիտական հիմնաւորումը տալ մաթեմաթիքական ճշտութեամբ, սակայն աւա՜ղ, հլու կամակորներ են իրենք բնազանցական ուժի մը, կոյր ճակատագրականութեան մը ձեռքը: Կը քալեն ու կը գործեն, կը խօսին ու կը ծրագրեն իրենց հնազանդող 100ամեայ պատմական ազդակներու (ռուսականութեան) մտրակներուն տակ, ճնշուղթէ խամաճիկներու պէս, որոնք կը շարժին անտեսանելի թելի մը հպանցումներով:

Երկրէն դուրս ինկած 5-700 հազար հին ու նոր հայութիւնը լքուած է ի սաստ ճակատագրի: Այսինքն մեր ամբողջական քանակի 1/3ը: Իսկ տարբեր խօսքով, բովանդակ վերապրող արեւմտահայութիւնը:

Ըսենք որ Երեւանը կամայ թէ ակամայ, չկրցաւ եւ չպիտի կրնայ հայ ազգային քաղաքականութեան գիծը տանիլ, վարել, այնքան իրենցմէ անկախ եւ զօրաւոր պատճառներով, որ այս մասին լսել անգամ չեն ուզեր, խուլ ու կոյր են, եւ իրենց չուզելը փոխանակ իրենց անկարողութեան վերագրելու, փոխանակ իրական պատասխանատուն ցոյց տալու, իրենք պատասխանատուութիւնը կը վերցնեն: Բայց, հրապարակով ըսե՛նք, թէ հայ բոլշեւիկները մեր ներկայ ազգային կեանքին մէջ հազիւ թէ իբրեւ երկրորդական մեղսակից կարելի է համարել: Մեղսակցութիւն մը որ իր չքմեղանքը ունի, որովհետեւ չեն գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընեն:

Հայ բոլշեւիկի դիրքը կարմիր գծէն ներս՝ միանգամայն անպատասխանատու է: Հայ բոլշեւիկի պատասխանատուութիւնը մեր կեանքի ներկայ քաոսին մէջ, կարմիր գծէն դուրս, գաղութներու մէջ վարած քաղաքականութիւնն է: Այսինքն՝ պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ խոստովանելով հանդերձ թէ ինք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ», թէ գաղութահայը անհայրենիք է, «անորոշ ազգութեան» կը պատկանի, եւ իրենք բացարձակապէս անզօր են նշանախեց մը անգամ փոխելու գաղթահայի ողորմ ճակատագրէն, գաղութները չեն ձգեր ու կուսակցական «կապիտալ» կը փնտռեն արտասահմանի շուարուն բազմութեանց մէջ: Երկրի մէջ իրենց վարած քաղաքականութեամբ (որ անշուշտ պատրաստուած է Մոսկուայէն) կը ծառայեն Ռուսիոյ շահերուն, իսկ երկրէն դուրս իրենց տարած քաղաքական գծով կը ծառայեն Թրքական շահերուն:

Առաջինէն չեն կրնար հրաժարիլ, իրենք տաշեղներ անգամ չեն Ռուսիոյ մեծ յորձանքին մէջ, բայց, երկրորդը, պարտաւոր չեն եւ կրնան չընել: Գաղութները պէտք է հանգիստ թողուլ: Այս արդէն, զուտ մարդկային հաշուով, խղճի հասկացողութեամբ իրենք պարտաւոր են: Երբ կը տեսնես քաղցած մը, եւ չես կրնար «փշուր մը խաց» տալ անոր, իր քով բնաւ մի խօսիր խորտիկներու մասին:

Այսօրուան Հայաստանի մէջ, ռուսական ազդակը, այսօրուան գաղութներու մէջ թրքական ազդակը, իրար կը լրացնեն: Տարբեր ուղղութիւններով եւ տարբեր շարժառիթներով, անոնք միեւնոյն հիմնական նպատակի կը ձգտին, սպաննել հայկական դատը, սպաննել հայկական իդէալները, որոնք դժբախտաբար, մերթ Ռուսիոյ, մերթ Թուրքիոյ ազգային շահերուն, ձգտումներուն հետ դէմ առ դէմ կուգան, զարհուրելի ուժգնութեամբ իրարու կը բախին:

Կամ ազգ ենք կամ փոշի ու մոխիր: Եթէ առաջինն ենք, աղաւոր է մեր այսօրուան ազգովին բռնած ընթացքը: Մենք ալ անգիտակից վիճակի մէջ կ'ապրինք, ու գործակցաբար մեզ շրջապատող բացասական ազդակներուն, հաւաքականօրէն դէպի անդունդ կը դիմենք: Երկրի մէջ չկայ ազգային կեդրոնաձիգ քաղաքականութիւն եւ չի կրնար ալ ըլլալ, իսկ գաղթահայութեան մէջն ալ չկայ ազգային մշակուած, յստակ քաղաքականութիւն, որ հնարաւոր է եւ պէտք է որ ըլլայ, վեր ու բարձր խմբակցական, հատուածական, դասակարգային շահերէն ու վէճերէն:

Կամ երկրորդն ենք, փոշի ու մոխիր, այն ատեն մե՞ղք կորովին, ուժին, բարոյական ու նիւթական այն բոլոր սպառումներուն որ կ'ընենք, գործի վրայ երեւալու համար:

Ո՛չ, երկրորդը չենք, առաջինն ենք: Հազար ապացոյց, որ եթէ լիակատար կերպով առաջինը չենք, գոնէ ան ըլլալու հզօր շաղախ մը կը ներկայացնենք: Ուրեմն, գուրգուրանք ազգովին այդ հարուստ կարելիութիւններով առլի շաղախի վրայ:

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆ

Ձայնագիրը (ֆոնոկրաֆ) կը գործածուի դասախօսութեան, երաժշտութեան եւ այլ բաներու համար: Ատամնաբոյժ մըն ալ ձայնագիր մը դրած է իր սենեակին մէջ, երգով թմրեցնելու համար իր յաճախորդը, որուն ակռան պիտի քաշէ: Երաժշտութիւնը, կ'ըսեն, կ'ամոքէ ցաւը:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԵՐ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐԸ —

«Մարսէյլի մէջ կօշկակար ըսել՝ կը նշանակէ հայ» կ'ըսէր կօշիկի մեծ վաճառական մը, ֆրանսացի: Եւ իրաւ ալ այդպէս է: Հրապարակի վրայ ծանօթ կօշիկի մեծ վաճառականներ են Ճինճրեան, Սինանեան, Կարապետեան, Զօրիկեան եւ Վառնաճեան: Միայն այս հինգ գործարաններուն մէջ 800ի մօտ հայ աշխատաւորներ կ'աշխատին, իսկ երկրորդ եւ երրորդ կարգի հարիւրէ աւելի պզտիկ աշխատանոցներ կան, որոնց ամէն մէկուն մէջ 4-5 հոգի կ'աշխատի: Այս հաշիւով 2000ի կը հասնի կօշիկի վրայ աշխատող հայ երիտասարդներու թիւը: Միայն կը պակսի միութիւնը: Օրէ օր կ'աւելնայ նախանձը իրարու դէմ, ապրանքները իրենց իսկական գինը կը կորսնցնեն ու տուժողը կ'ըլլայ հայ վաճառականն ու արհեստաւորը: Այսպիսի անպատեհութիւններու առաջքը առնելու եւ գործը աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար, պէտք է կազմել կօշկակարներու Հայկական Սէնտիքա մը, որով թէ գործարանատէրերը կ'օգտուին եւ թէ արհեստաւորն ու աշխատաւորները: Այս գործը գլուխ հանելու համար, անշահախնդիր, գործին հմուտ եւ քիչ մըն ալ զոհաբերող անձնաւորութիւններ պէտք են: Իսկ այդպիսիներ չեն պակսիր մեր հայ կօշկակարներու մէջ:

Արհեստաւորներու երկրորդ կարգին կարելի է դասել հայ դերձակները: Գրեթէ ամէն պանդոկի մէջ դերձակ մը կամ դերձակուհի մը կայ: Ասոնք ալ կարելի է նկատել անկախ գործ ունեցողներ, որոնք կ'աշխատին կտորով: Այս ճիւղին մէջ մեծ հայ գործարանատէրեր եւ կամ խանութպաններ չկան, եւ եթէ կան՝ անոնք ալ շատ սահմանափակ են: Յետոյ կրնանք թուել սափրիչները, ժամագործները, ոսկերիչները, շաքարագործները, որոնք ընդհանրապէս աչքի կը զարնեն հայկական թաղերու մէջ, իրենց ճոխ ցուցափեղկերով: Ունինք նաեւ հայկական ճաշարաններ: Յետոյ որմնադիրներ, երկաթագործներ, կլայեկներ լաւ դիրքեր գրաւած են զանազան ֆրանսական ընկերութիւններու մէջ: Ունինք հայ բժիշկներ, որոնք փայլուն յաջողութիւն գտած են, թէեւ մեծ մասով անտարբեր կը մնան զանազան բարենպատակ ձեռնարկներու հանդէպ:

Անկախ աշխատաւորներ են նաեւ ինքնաշարժի հայ վարիչները: Բեռնատար ինքնաշարժ ունեցող Հայերու թիւը տասնէ աւելի է այսօր:

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐ

Անշուշտ կան արհեստաւորներ, որոնք թէ կը պատրաստեն եւ թէ կը ծախեն: Սակայն բուն հայ վաճառորդներն են նպարավաճառները, մսավաճառները, գոհարավաճառները: Առաջինները հայաշատ կեդրոնները բռնելէ վերջ, սկսած են տարածուիլ դէպի ֆրանսական փողոցներ: Անհատական նախաձեռնութիւնն ու առեւտուրի հմտութիւն ունեցող մեր հայրենակիցները շուտով վստահութիւն կը ներշնչեն օտար մեծ վաճառականներուն եւ տարուէ տարի կ'ընդարձակեն իրենց գործը:

Սակայն ասոնք եւս կօշկակարներու նման հաւաքական ուժ մը չեն ներկայացներ: Չունին ոչ միութիւն, ոչ վերահսկողութիւն եւ ոչ ալ համերաշխութիւն իրարու հանդէպ:

Միեւնոյն փողոցին մէջ գտնուող 2-3 նպարավաճառներ չեն կրնար որոշում մը կայացնել շաբթուան մէջ գոնէ մէկ օր, կիրակի, խանութները փակելու համար: Եթէ մէկը փակէ, երկուքը կը բանան: Այնպէս որ գործարաններու մէջ աշխատող բանուորներէն շատ աւելի յոգնեցուցիչ է ասոնց գործը:

Յետոյ կան շրջուն հայ վաճառորդներ, որոնք իրենց խոշոր ծրարները շալկած հանրակառքէ հանրակառքը ցատկեն և կը շրջին հայկական գիւղերը, ծախելու ապառիկ ու կանխիկ, գուլպաներ, անկողնի ծածկոցներ, շապիկներ եւ թաշկինակներ: Ուրիշ շրջուն վաճառորդներ ալ կան, որոնք պանիր, երշիկ ու ապուխտ կը ծախեն:

Լուսամփոփ պողոտաներուն մեծ ու շքեղ սրճարաններու առջեւ կը տեսնենք նաեւ պիստակ, կաղին եւ նուշ ծախող բազմաթիւ Հայեր, որոնք ընդհանրապէս Մեծ Պատերազմին կամաւոր եղած եւ իբրեւ հաշմանդամ, իրաւունք ունին հրապարակաւ անկախ գործեր ընելու, առանց տուրք վճարելու:

ԴՊՐՈՑԻ ԽՆԴԻՐ —

Մարսէյլ քաղաքը ունի տասը կրթարաններ, կեդրոնին եւ շրջաններու մէջ: (Մանրամասնութիւնները տուի նախորդ յօդուածով): Կեդրոնի՛ մանկապարտէզը նոյն «փայտէ գօմ»ն է, ինչպէս բնորոշեց «Յառաջ»ը խմբագրականով մը. խարխուլ շէնք մը, զուրկ՝ լոյսէ, օդէ եւ պարտէզէ, իսկ նախակրթարանը նոյն «քարէ բակ»ն է, հայկական շրջանակէն հեռու: Պալքեան եպիսկ. պաշտօնապէս յայտնեց ինծի թէ՛ անգլիաբնակ մեծահարուստ բարեկամէ մը ստացուած է 65 հազար ֆրանք, որ յանձնուած է Պ. Հայկազուն Գույումճեանին: Այս գումարին վրայ պիտի աւելնայ 30 հազար եւս, ֆրանսական կառավարութեան տուած գումարէն, որով կեդրոնի մէջ նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի յարմար շէնք մը գնելու համար պատրաստ 95 հազար ֆրանք կայ ներկայիս: Առաջնորդը յոյս կը յայտնէ թէ նոր հանգանակութեամբ երկու հարիւր հազարի պիտի հասնի այդ գումարը:

Բաղդատելով ֆրանսահայ գաղութի հայաշատ միւս կեդրոններուն հետ, Մարսիլիան բաղդատաբար տանելի վիճակ ունի ազգային կազմակերպութեան տեսակէտէն:

Իբրեւ հետեւանք անցեալ տարուան անախորժութեանց, որոշուած է յառաջիկայ մայիսին կատարել Երեսփ. Ժողովի նոր ընտրութիւն: Այս նպատակով կազմուած է մարմին մը, որ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ զանազան խաւերու հետ բանակցելով, համերաշխութեան գետին պիտի պատրաստէ:

ՍՏ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԱՐԱԲՆԵՐՆ ՈՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

(Անգլիական ցանձնախումբին տեղեկագիրը)

Ինչպէս գրեցինք, անցեալ շաբաթ Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցաւ Պաղեստինի անգլիական յանձնախումբին տեղեկագիրը անցած տարուան ծանօթ խռովութեանց մասին:

Այդ յանձնախումբը նշանակուած էր Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի կողմէ 1929 սեպտ. 13ին: Նախագահն էր Սըր Ուոլթըր Շօ, իսկ անդամները՝ երեք երեսփոխաններ, որոնց մէկը միայն՝ Հ. Սնէլ կարգ մը կարեւոր վերապահումներ կ'ընէ ներկայացուած տեղեկագրին մէջ:

Ցանձնախումբը անցեալ օգոստոսի խռովութեանց հիմնական պատճառը կը գտնէ Հրեաներու հանդէպ Արաբներու սնուցած հակառակութեան եւ թշնամութեան մէջ, հետեւանք այն վախին թէ հրէական ներգաղթն ու կալուած գնելը կրնայ զիրենք զրկել իրենց ապրուստէն եւ հաւանաբար նաեւ ենթարկել հրէական տիրապետութեան: Տեղեկագրերները կը պահանջեն անգլիական կառավարութենէն հրատարակել յստակ յայտարարութիւն մը իր քաղաքականութեան մասին, դրապէս բացատրելով թէ Պաղեստինի ոչ-հրեայ յարանուանութեանց իրաւունքները պիտի պաշտպանուին.

Ցանձնախումբը կ'ըսէ թէ Պաղեստինի անգլիական պահակազօրքը զեղչուած է չափէն աւելի: Վերջին քանի մը տարիներու խաղաղութիւնը պատճառ եղած է որ ապահովութեան նուազագոյն աստիճանն իսկ պահպանելու չափ զինուորական ուժ չմնայ Պաղեստինի մէջ:

Խռովութեանց պատճառները մանրամասնօրէն վերլուծելով, տեղեկագիրը կը շեշտէ թէ Արաբները հիասթափուած էին իրենց քաղաքական եւ ազգային բաղձանքներուն իրականացած չըլլալուն պատճառաւ: Հրեաներուն հանդէպ ցեղային ատելութիւնը սաստկացաւ մանաւանդ անոր համար, որ բացի քաղաքական այս յուսախաբութենէն, Արաբները վտանգուած գտան իրենց տնտեսական ապագան՝ Հրեաներուն մէջ մրցակից մը տեսնելով:

Հոգատարութեան պայմանագրութեան մէջ կ'ըսուի թէ Անգլիա պատասխանատու պիտի ըլլայ «երկիրը դնելու քաղաքական, վարչական եւ տնտեսական այնպիսի պայմաններու մէջ, որ ապահովէ Հրէական Ազգային Տան մը կազմութիւնը եւ ինքնավարական հաստատութեանց զարգացումը. նոյնպէս պիտի երաշխաւորէ քաղաքային եւ կրօնական իրաւունքները Պաղեստինի բոլոր բնակիչներուն, առանց խտրութեան ցեղի եւ կրօնքի»:

«Պաղեստինի վարչութիւնը, երաշխաւորելով հանդերձ որ բնակչութեան միւս հատուածներուն իրաւունքներն ու դիրքը չմնասուին, պիտի դիւրացնէ Հրեաներու ներգաղթը՝ պատշաճ պայմաններով, ու Հրէական Գործակալութեան հետ գործակցաբար պիտի քաջալերէ... Հրեաներու տեղաւորումը հողերու վրայ, մէջն ըլլալով պետական հողերն ու այն պարապ հողերը որոնք անհրաժեշտ չեն հանրային նպատակներու համար»:

1922 հոկտ. 23ին կատարուած մարդահամար մը Պաղեստինի ընդհանուր բնակչութեան թիւը ցոյց կուտար 757,182 հոգի, 590,890ը իսլամ, 83,794ը Հրեայ, 73,024ը քրիստոնեայ: Ամենավերջին մարդահամարը, որ տեղի ունեցաւ 1928ի կիսուն, բնակչութեան թիւը կը ներկայացնէ 898,000 հոգի, 660,000ը իսլամ, 150,000ը Հրեայ եւ 79,000ը քրիստոնեայ: Քրիստոնեաներու մեծամասնութիւնը արաբական ծագում ունի: Եբրայեցերէնը ներկայիս ուսուցման լեզուն է գրեթէ Պաղեստինի բոլոր հրէական դպրոցներուն մէջ:

Տեղեկագիրը երկարօրէն կը խօսի Հրեաներու ներգաղթին մասին: Սիոնական եւ ոչ-Սիոնական կազմակերպութիւնները — մանաւանդ ամերիկեանները — գործակցեցան մեծ թիւով Հրեաներ տեղաւորելու համար: Մինչեւ 1922ին Սիոնական կազմակերպութեանց ընդունած սկզբունքին համաձայն, ներգաղթը պիտի կատարուէր աստիճանական կերպով եւ Պաղեստինի տնտեսական կարողութեանց չափով: Այս սկզբունքը խախտեցաւ 1928ին եւ մանաւանդ 1929ին, երբ Ցուրիխի Սիոնական 16րդ համաժողովը (Յուլիս—Օգոստոս) ոչ սիոնականներուն ձայնի իրաւունք տուաւ Հրէական Գործակալութեան խորհուրդներուն մէջ, ապահովելով հանդերձ որ այդ մարմնին հակակշիռը միայն Սիոնականներու ձեռքը:

Խօսելով հողային [...] մասին, տեղեկագիրը կ'[...] տրամադրելի հող չկայ [...] գաղթականներուն համար: [...] ւարար հետզհետէ կը [...] հողագործներու եւ գիւղ[...] դասակարգ մը, որ մեծ [...] մըն է երկրին համար: Եթէ [...] կացութեան բանաւոր լուծ[...] չգտնուի, այս հարցը մ[...] աղբիւր մը պիտի ըլլայ դժ[...] թեան եւ ապագայ խառն[...] թութեանց:

«Պաղեստին աւելի մեծ [...] ւով հողագործ բնակչութ[...] կրնար ընդունիլ, եթէ [...] երկրագործական ներկայ [...] թոտները արմատական բա[...] խումի չենթարկուին: Եթէ [...] կութեան զարկ տրուի, ո[...] կարգ մը շրջաններու մէ[...] թիւով նորեկներու համար [...] կրնայ գտնուիլ»:

Տեղեկագիրը յետոյ կը [...] օգոստոսի ծանօթ դէպք[...] պատասխանատուութեան [...] եւ կը գտնէ որ Երուս[...] Միւֆթին իսլամական սրբ[...] բերը պահպանելու նպա[...] ընկերութիւններ ստեղծ[...] բեք նպատակ ունեցած չէ [...] վութիւններ յարուցանել: Պ[...] տինի Արաբական Գործադիր [...] միտէն իբրեւ հաւաքական [...] մին նոյնպէս կանխամտ[...] թիւն չէ ունեցած խռովութ[...] կազմակերպելու, միայն [...] նոր անդամներէն ոմանք [...] Արաբներու մօտ գրգռիչ [...] գութիւններ ըրած են:

*** Ցանձնախումբի անդ[...] ներէն Սնէլ տեղեկագրին մէ[...] րապահումներ կ'ընէ, մասնա[...] բար պատասխանատուութեան [...] աւելի լայն բաժին մը հ[...] Միւֆթիին եւ սիոնական նե[...] թի դրութիւնը լաւագոյն [...] մարելով:

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵ[Ր] ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 15 փետր.— [...] կաստանում կան հինգ դ[...] տուններ, որոնք են՝ Ա) [...] րիալ պէնք ով Փըրշի[...] բանկ շահ: Անգլիական [...] մատուն, որ 41 տարի է [...] կաստանում հաստատ[...] Շատ քաղաքներում մասն[...] ղեր ունի: Գլխաւոր կեդրո[...] են՝ Թեհրան եւ Լոնդոն[...] դրամատունը Նասրէտտին[...] օրով կառավարութիւնից [...] սից թղթադրամը տպելու [...] նաշնորհը ստացաւ: [...] դրամները արժաթէ դրա[...] հետ հաւասար բոլոր քաղ[...] բում շրջաբերութեան մէ[...] առանց որեւէ զեղչի եւ [...] կութեան:

Այս դրամատունը Պարս[...] տանի առեւտրական շրջ[...] մեծ ազդեցութիւն ունի [...] նաչուած է ապահով:

Բ) Ռուս-Պերս բանկ, որ [...] սական դրամատուն, որ կ[...] է յաջորդ համարել պատ[...] միջ առաջ Ուզոտնօ-Սա[...] բանկի. այս վերջինը պատ[...] միջ յետոյ փակեցաւ, իսկ [...] Պերս բանկը 1920 թիւ[...] տատել է Պարսկաստան[...]

Այս դրամատունը ունի [...] նաճիւղեր շատ քաղաք[...] բայց գլխաւորապէս [...] հետ է իր յարաբերութիւ[...]

Գ) Օտտօման բանկ, որ [...] տերազմից յետոյ է հաստ[...] Պարսկաստանում, ունի մի [...] մասնաճիւղեր զանազան [...] ղաքներում:

Դ) Միլլի կամ Նացի[...] բանկ, ունի մի քանի մա[...] ճիւղեր զանազան քաղա[...] րում:

Ե) Փեհլեւի բանկ, սա [...] պէս ունի մի քանի մասն[...] ղեր զանազան քաղաքներ[...]

Այս երկու դրամատու[...] պարսկական են, մի քան[...] րից ի վեր հաստատուած:

Բանկ Շահին եւ Օտտոման ...անկը բացի Պարսկաստանի ...ղաքներից, արտասահմանի ...ում ալ մեծ գործեր են կատա...ում:

Պարսկաստանի ներքին շու...կայում գործ են ածում Պարսից ...թղթադրամ, արծաթ եւ սեւ դը...րամներ, իսկ ոսկի դրամի առեւ...տուր կատարւում է արտասահ...մանի հետ սակրլինով եւ դո...լարով:

...ռուսական չերվոնեցի եւ Թը...րքական «ղայիմէ»ի առեւտուրը ...չէին է, համեմատած ...սակրլինի հետ:

Ցորենի եւ մորթի առեւտուր ...նոյնպէս լինում է:

ԴԱՐԵՀ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԼՈՒՄԱՆ

Ա. Ահարոնեանի յոբելեանի կեդր. յանձնախումբէն ստա...ցանք հետեւեալ զեկոյցը.—

Աւետիս Ահարոնեանի Յոբե...լեանի կեդր. Յանձնաժողովը ...Կիլիկիոյ ծերունազարդ Կաթո...ղիկոսէն ստացած է սրտայոյզ ...նամակ մը, երկու հարիւր ֆրան...քի գումարով մը, իբրեւ աջակ...ցութեան բաժինը Ահարոնեանի ...Գրական Հիմնադրամին, «Ոչ ...յաւելեալ ընչից, այլ իբրեւ ...ջլամայն այրւոյն:»

Յոբելինական Կեդրոնական ...Յանձնաժողովի գործադիր մար...մինը, իր հանգանակութեան ...ցանկին գլուխը երախտագիտու...թեամբ կ'արձանագրէ այդ նուի...րատուութիւնը, որ, յոյս ունի, ...իրականապէս պիտի լեցնէ «Հին ...Տաճարի գանձանակը». եւ ա...ռաջինքէն առաջ այդ գումարն է ...որ հրատարակութեան կուտայ ...հայ մամուլին:

Անհաւասիկ կաթողիկոսին ...նամակը.

— «Յարգելի Աւետիս Ահա...րոնեանի գրական քառասնամե...ակի ցաւատանջ գործունէու...թեան Յոբելեանը Ապրիլ 6ին ...(Նանօթ. 10 Մայիս) կատարե...լու ձեր յունուար 17 ազդագիրը ...պատուին ուրախութեամբ ըն...դունեցինք եւ գրեցինք ու Թե...լադրեցինք մեր փոխանորդ Թե...մակալներուն իրենց նախաձեռ...նութեամբ Յանձնաժողովներ ...կազմել, պատշաճ ու անողմուկ ...եղանակաւ պատուելու համազ...գային մշակոյթի անխոնջ մշա...կը, որ քառասուն տարիներ ...գրեց ու երգեց եւ ողբերգեց ...տառապակոծ ժողովուրդի բիւ...րաւոր ցաւերն ու վէրքերը, ...ինքն ալ միասին կրեց, ցաւե...ցաւ ու վիրաւորեցաւ, լացաւ ու ...լացուց հեւ ի հեւ հետեւող...ները եւ կարդացողները իր ան...հետանալի երգոց ու գործոց, ...որ մէջն մի Հայու սրտի պատա...ռիկներն են:

...Որչափ որ Յոբելեանի հա...մազգային հանդիսութիւնք մե...ծարանքի եւ յարգանքի պար...տաւորութիւն է, նոյնքան եւ աւելի նուիրական է յանուն Յոբելեարի կազմուելիք ֆոնտը, կենսաթոշակներ յատկացնելու մեծարժէք վաստակաւորներուն: Մենք սերունդն ենք այն հայ...րերուն որոնք պէտք եղածին պէս յարգ ու մեծարանք չտուին մեր գրականութեան ոսկի գրիչ...ներուն՝ իբրեւ նոր եւ օտարոտի: Նախնիքներէն կը տարբերինք այս դրսերեւոյթով, լաւ հան...դէսներ կը կազմենք եւ լուսա...գոյնս կը ծափահարենք, սակայն յաճախ պաղ անտարբերու...թեամբ հանդիսատես կ'ըլլանք ծափողջունուածներուն հիւան...դանոցներու մէջ, անխնամ ու անմխիթար, աշխարհի ապե...րախտութիւնը անիծելով չուել...նուն:

«Իցի՛ւ Ֆոնտի մեծագոյն յղա...ցումը լայն չափերով իրակա...նանայ եւ ջնջուի ազգի ճակ...տէն անտարբերութեան սեւ ա...րատը: Կը ներփակեմ երկու հարիւր ֆրանք, ոչ յաւելորդաց ընչից, այլ իբրեւ զլումայն այր...ւոյն, որ հին Տաճարի գանձա...նակը լեցուց: Կը ցաւիմ որ մեր ճակատագիրը հայ գրականու...թեան Մ. Տաճարի գանձանա...կին մէկ խորշը կորսուելու չափ փոքր է:

«Մաղթելով յաջողութիւն
Մնամ աղօթարար
ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԱԹ. ԿԻԼԻԿԻՈՅ

*** Գրական Հիմնադրամին համար, հանգանակութեան ձեռ...նարկած են «Յուսաբեր» (Եգիպ...տոս) եւ «Հորիզոն» (Սելանիկ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՏԵՐՈՒ ՅՈՐԴՈՒՄԻՆ ԴԷՄ

Տենդագին աշխատանքներ կը կատարուին վտանգաւոր գե...տերու եզերքներուն վրայ:

Քասախ գետին վրայ, Հայ Ջէյվա գիւղին շրջակաները, 350 մեթր ամրացուած են կա...տարելապէս: Անցեալ տարի գե...տը իր հունը փոխած էր: Շնոր...հիւ վերջերս կատարուած աշ...խատանքներուն, գետը հիմա կը հոսի իր հին անկողինին մէջէն:

Ամրաշաղախով (պէթոն առմէ) Թումբ կանգնած են Ալիբէկլու գիւղին մօտ: Արաքսի եզերքը, Ջանֆիդա գիւղին մօտ եւս, կը շարունակուին ամրաշինութիւն...ները: Արաքս եւս հոս անկողին կը փոխէր:

Վէդի եւ Գեառնի գետերուն վրայ աշխատանքները ուշացած են: Ամրացուած են նաեւ Հրազ...դան գետին եզերքները, Շոր...լու-Դէմիրչէ գիւղէն մինչեւ Ա...րաքսի հետ խառնուիլը, Քասախ եւ Սեւ Ջուրի գետախառ...նունքին տեղը:

Բոլոր այս աշխատանքները կը կատարուին տարապարհակ, շրջակայ գիւղացիները տանելով գործի:

ՆՈՐ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՄԸՆ ԱԼ

Ապրիլ 15ին Մոսկուայի մէջ պիտի գումարուի «Դերասանա...կան համաժողով» մը: Հայաս...տանի կողմէ կը մասնակցին ե...րեք պատգամաւոր դերասան...ներ (Երեւանի, Լէնինականի եւ գաւառային թատրոններուն ա...նունով),

Ի՞ՆՉՊԷՍ «ԿԸ ՔՇԵՆ»

Վերջերս փարիզի բժշկական համալսարանին ուսանողները քշե...ցին իրենց մէկ դասախօսը, փրոֆ. Պլանշըթիէն: Չեն ձգեր, որ փրո...ֆէսէօրը դասարան մտնէ եւ խօսի: Որովհետեւ, կ'ըսեն, խստութիւն կ'ընէ քննութեանց պահուն: Եւ ոչ միայն կը մերժէին մտիկ ը...նել իր դասը, այլ նաեւ կը ծաղ...րէին զայն, — այդ նպատակով համալսարանին բակին մէջ ար...ձան մը հագուեցուցին փրոֆէ...սէօրին նման եւ սկսան պոռչտալ առջեւը:

Ցօգուածագիր մ'ը ֆրանսերէն Թերթի մը մէջ կը փորձէ ուսում...նասիրել այս «շարժում»ին հո...գեբանական նշանակութիւնը: Եւ կ'ըսէ Թէ համաճարակի հանգա...մանք ունի: Տարիներ կ'ըլլան, երբ ուսանողները երբեք չեն փորձուիր «քշելու» իրենց դասախօսը, որ...քան ալ առատ ըլլան պատրուակ...ները: Եւ տարիներ ալ կ'ըլլան, երբ ամէնէն աննշան պատրուակ...ներն իսկ կը շահագործուին՝ «փա...խը գնելու» համար իրենց մէկ ուսուցիչը:

Փարիզի Բժշկական Համալսա...րանը տեսած է նման բազմաթիւ դէպքեր: Յիշենք ամէնէն հետա...քրքիրները:

1862ին, տոքթ. Րէյեէ, որ բողոքական ըլլալով չէր կրցած դասախօս անուանուիլ Բժշկական Համալսարանին մէջ, Նափոլէոն Գ.ի որոշումով կը հրաւիրուի ու...սուցանել փորձառական ախտաբա...նութիւն: Ուսանողները կը կատղին կայսեր միջամտութենէն:

Եւ, հակառակ ոստիկանու...թեան ճնշումին, տոքթ. Րէյեէ երկու տարի անընդհատ չկրցաւ խօսիլ: Ի վերջոյ հրաժարեցաւ:

Տոքթ. Տոլպօ եւս ուսանողներու նոյն Թշնամութեան ենթարկուե...ցաւ 1871ին, երբ զրոյց շրջեցաւ Թէ ան վիրաւոր յեղափոխական մը յանձնած էր վէրսայլցիներ...րուն: Փրոֆ. Շօֆար եւս նոյն բախտին արժանացաւ 1879ին, ո...րովհետեւ, իբրեւ համալսարան...ներու քննիչ, խստութիւն ըրած էր ուսանողներու: Եւ յետոյ տասը տարի խաղաղութիւն:

1887-1889 կը սկսին ուսա...նողներու խռովութիւնները: Մաս...նաւորաբար փրոֆ. Պլանշարի դէմ, որ չէր կրնար բերանն իսկ բանալ: Ի վերջոյ յուսահատ դուրս կ'ելլէ եւ Նըբանցքին մէջ կուլայ ան...բախտ փրոֆէսէօրը: Ուսանող մը կը տեսնէ լացը, լուր կուտայ ըն...կերներուն: Բոլոր ուսանողները դուրս կը Թափին, կը գրկեն դա...սախօսը, կը տանին կը դնեն բե...մին վրայ: Եւ ծափահարելէ յե...տոյ, երկիւղածութեամբ մտիկ կ'ընեն դասը:

Անցեալ տարիներուն փրոֆ. Փրընան եւս Թշնամութեան ա...ռարկայ դարձաւ: Դասի ատեն գլխուն գիրքեր նետեցին, դիագն...նութեան սրահէն բերուած միսի կտորները Թափեցին, անարգեցին, երբ փրոֆէսէօրը արտասուոտ աչ...քերով պոռաց.

— Ես հայր մըն եմ, որ մէկ զաւակս Ֆրանսայի բանակին մէջ կորսնցուցած եմ պատերազմի ընթացքին:

Վերջապէս փրոֆ. Քօլլար եւս վռնտուեցաւ Սորպոնէն: Ուսանող...ները հարիւրներով կը հետապն...դէին զայն, փողոցներուն մէջ: Փրոֆէսէօրը փոխ տէ գ'Արէն կ'անցնի եւ կամուրջի անցագին — այն ատեն սովորութիւն էր — մէկ սու կը վճարէ: Աշակերտները մէկ սու չվճարելու համար, այլեւս չեն հետապնդեր: Փրոֆէ...սէօրը կը դառնայ եւ ոսկի մը կը նետէ պաշտօնեային, պոռալով.

— Զգեցէք ուսանողները, ա...նոնք ինծի կ'ընկերանան:

Ուսանողները կը սկսին ծա...փահարել եւ այնուհետեւ կը հե...տեւին անոր դասախօսութեան:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Պրիւսէլ. — Մարտ 29ին, Պրիւսէլի Résidence Palaceի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունե...ցաւ Հայ Կարմիր խաչի տարեկան պարահանդէսը:

Մեծ Թիւով հայրենակիցներ փութացած էին ներկայ ըլլալ հանդէսին, որուն կազմակերպու...թիւնը անթերի էր, եւ ամէն տեսակէտով պատուաբեր Տիկնանց Մասնախումբի անդամուհիներուն:

Պարերը մեծ ոգեւորութեամբ շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ եւ ստեղծեցին հաճելի մթնոլորտ մը: Եղան անակնկալներ եւ վիճա...կահանութիւն:

Պարահանդէսին զուտ հասոյ...թը եղած է 26,000 ֆրանք, որուն 2000 ֆրանքը յատկացուած է Անատոլուէն քշուած բեկորնե...րուն:

Այս առթիւ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք Թէ Պրիւսէլի Հայ կարմիր Խաչը Թեւակոխելով իր Ե տարեշրջանը, նորընտիր վար...չութիւնը մեծ եռանդով լծուած է աշխատանքի:

Գաղութին յարաճուն կարիք...ներուն գոհացում տալու համար տեղական մասնաճիւղը կրկնա...պատկած է ջանքերը, եւ իր մի...ջոցներուն ներած չափով կ'օժան...դակէ իրեն դիմող անօթ ու հիւանդ հայրենակիցներուն: Այս նպատա...կով վերջին տարեշրջանին իր պիւտ...ճէէն մօտաւորապէս 8000 ֆրան...քի գումար մը յատկացուած է:

Ասկէ զատ Հայաստան ղրկած է նաեւ զանազան անհրաժեշտ դեղեր, ինչպէս նաեւ 18,000 ֆրանք արժողութեամբ երեք մանրադիտակ:

Ջերմապէս շնորհաւորելի են վարչութեան անդամուհիներուն եռանդուն ջանքերը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

12,000 ՏՈԼԱՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒԸ

Բարեգործականի կեդր. Վար...չութեան ապրիլ 3 Թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1.— կեդր. վարչ. ժողովը, իր վերջին նիստին մէջ որ գումար...ուեցաւ փոխ-ատենապետ Պ. Տիգ...րան խան Քէլէկեանի նախագա...հութեամբ, վերջացուց Միու...թեանս ելմտական կացութեան մասին իր նախաքննութիւնը եւ ներկայ տարեշրջանի նախահաշի...ւին խորհրդակցութիւնները, վաւերացնելով 1930ի պիւտճէն, որուն մէջ ներկայ տարեշրջա...նին համար նախատեսուած է 100,323 անգլ. ոսկիի ընդհ. հա...սոյթ մը, համապատասխան ել...քով: Այդ տարեկան հասոյթին գլխաւորագոյն մասը կը կազմեն ակնկալուած նոր կտակները եւ նուիրատուութիւնները 30,800, եւ հանգանակութիւնները 16,900 անգլ. ոսկի, ինչպէս նաեւ ան...ձեռնմխելի հիմնադրամներու եկամուտները 33,300 ոսկի. կը նախատեսուի նաեւ 6360 ոսկի անդամավճարներու փոխարէն եւ միայն շուրջ 10,000 ոսկի՝ զանա...զան տրամադրելի հասոյթներ, յօգուտ որբերու, եւայլն: Ծախ...քերու բաժնին մէջ կը նախա...տեսուի նուազագոյն 49780 անգլ. ոսկիի գումար մը Միութեան սեփական եւ նպաստընկալ հաս...տատութեանց եւ զանազան ձեռ...նարկներուն համար, իսկ վար...չական ծախք կեդր. վարչու...թեան, Շրջ. յանձնաժողովներուն եւ տեղական մասնաժողովներուն համար՝ 7,800 ոսկի: Մնացեալ գումարները մեծ մասամբ կը վերաբերին հիմնական կամ մաս...նաւոր դրամագլուխներուն, կեն...սաթոշակներու, կանխորոշ յատ...կացումներու, եւայլն:

Միութեան տրամադրելի վար...կերը վերջին տարիներու ընթաց...քին բոլորովին սպառած ըլլալով, վերոգրեալ սովորական տրամա...դրելի հասոյթներէն կախեալ են որբախնամ, կրթական, առողջա...պահական եւ այլ հաստատու...թեանց ճակատագիրը, ինչպէս առհասարակ այլազան ձեռնարկ...ներու եւ նպաստներու կարե...լիութիւնը:

2.— Անկեղծ հաճոյքով կ'ար...ձանագրենք Թէ Պ. Պ. Ա. եւ Մ. Գարակէօզեան ներկայ տարուան համար ազնուաբար 12,000 տո...լար տրամադրած են Միու...թեանս, որուն 9000ը յօգուտ Յունաստանի գաղթականներուն եւ 3000ը եւս Սուրիոյ, գլխաւո...րաբար չքաւորներուն աշխա...տանք հայթայթելու, ինչպէս նաեւ անոնց առողջապահական եւ մշակութային կարիքները հո...գալու համար: Ինչպէս յայտնի է Պ. Պ. Գարակէօզեան քանի մը ամիս առաջ արդէն 3000 տոլար նուիրած էին, որ այնքան ար...դիւնաւորապէս օգտագործուե...ցաւ Աթէնքի մէջ, Միութեանս Տիկնանց յանձնախումբին միջո...ցաւ:

3.— Աբգարեան կտակի Գոր...ծադիր Մարմինէն եւս շնորհա...կալութեամբ ստացած ենք 500 անգլ. ոսկիի բացառիկ նպաստ մը, կտակադրամի եկամուտնե...րէն, որ պիտի յատկացուի Սու...րիոյ նոր գաղթականներուն եւ գլխաւորաբար այրիներու եւ փոքրատի որբերու, որպէս մաս...նայատուկ հիմնադրամ մը:

4.— Հաճոյքը ունեցանք ըն...դունելու այցելութիւնը Ամե...րիկեան նորակազմ Մերձ. Արեւել...քի ընկերակցութեան ընդհ. քար...տուղար Մր. Էչիսընի, ինչպէս նաեւ Ժընէվի Հայ Գաղթ. յանձ...նաժողովի Փրանս. ներկայացու...ցիչ Մ. Լը Նայլի, որ Յօտերս Սուրիա կ'ուղեւորի հայ գաղթա...կաններու հարցով զբաղելու հա...մար:

Ի Ն Պ Ա Ս Տ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Սա...մուէլ-Մուրատեան վարժարանի աշակերտները Թատերական ե...րեկոյթ մը կազմակերպած են, ի նպաստ Ֆրանսայի աղէտեալ...եալներուն: Ներկայացումը տե...ղի պիտի ունենայ այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 3 rue Char-Les-Gerhardt (Մէթրօ վակրամ), նախագահութեամբ Տիկին Լէյ...կի, նախկին ծովային նախարա...րին տիկինը:

Կը ներկայացուին LE SATAN, բարոյալից պատկեր (ֆը...րանսերէն) Թէոդոր Սալիճունի՝ ողբերգութիւն ազգային կեան...քէ (հայկական տարազով), Գող...ցուած Սագը՝ զաւեշտ (հայերէն): Միջնարարներուն արտասանու...թիւններ հայ եւ ֆրանսացի յայտնի արուեստագէտներէ: Տոմսերը կը ծախուին, Ֆլորիա, Հաճեան եւ Լիլա ճաշարանները:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 16 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

...եկանք Հերթեւ գիւղի վերեւ ...գտնուած արտերու քով: Հոդ կը ...գտնուէին չորս Թուրք, որոնք ...պոռացին՝ «չորպաճըլար, նէր...րէն կելիեօրսունուզ»: Ընկերս ...ինքինքը քիւրդ ձեւացնելով ...ըսաւ՝ «լօ', հըդի բէժըն»: Բայց ...չէի կանգնած, կը շարունա...կի իմ ճամբաս: Թուրքերը պա...տասխաններ էին՝ «Թէօպէ, էս...թաֆուրլահ»: Քիւրդերէն ըսեր ...են. «Մենք, մեղայ Աստուծոյ, ...կարծեցանք դուք կեավուրներ ...էք»:

Ընկերս հասաւ յետեւիցս, պատ...մեց եղածը: Նաեւ հարցուցեր են՝ ...«Ուսկի՞ց կուգաք, ո՞ւր կ'երթաք. ...Ընկերոջս գլուխը բաց, վրան ...«Էրկ, խե՞րէ էդի»: Ընկերս կը պա...տասխանէ. «Փառք Աստուծոյ, ...խեր է. Ալաշկերտից կուգանք, ...կ'երթանք Էրզրում: Կարաւանը ...գնաց, մենք յետ մնացինք: Ըն...կերս ալ այսինչ գիւղն անցած ատեններս ջուրը ընկաւ եւ շորե...րու մի մասն ալ գետը տարաւ»:

***

Հասանք գիւղի կողքին գտ...նուած ջաղացքները: Ընկերս ըսաւ. «Դու հոս նստիր ծառերու մէջ, ես կ'երթամ գիւղը, ռէսի տղայ Աղաբաբը կը ղրկեմ քովդ եւ նա քեզ ալ հոն կը բերի»:

Այդ Աղաբաբը մեզ անծանօթ էր: Խոզլու գիւղէն իմացած էինք անոր անունը:

Երկու ժամ հոն սպասեցի՝ ոչ ոք չեկաւ: Ընկերս ղրկեր է Ա...ղաբաբին, բայց նա Թուրքերից վախենալով՝ չէ կրցեր քովս գալ: Ես յուսահատ դրութեան մէջ կտրեցի այդ ծառերից մի ճիւղ, քսեցի Թեւերուս եւ ոտ...քերուս մի քիչ ցեխ եւ ճանա...պարհի վրայ գտնուած մանր քարերուն զարնելով այդ ճիւ...ղակը՝ Ջաղացքի դուռն անցայ:

Քառասուն քայլ հեռաւորու...թեան վրայ մի քանի մօլլա եւ Թուրք՝ նստած ծառի տակ՝ ղայ...լան կը ծխէին: Այդ գիւղը կէս Թուրք էր կէս հայ:

Ջաղացքից դուրս եկան եր...կու հայ. մէկը կ'ըլլար 30, միւ...սը 50 տարեկան: Բարեւեցին ինծի ու հարցուցին.—

— Ուսկի՞ց կուգաս, բարե...կամ:

— Խնուսէն կուգամ:

— Խնուսցի՞ ես դու:

— Խնուսցի եմ, Շաբաթին գիւղացի:

Մօլլաներուց եւ Թուրքերուց այդ երկու մարդը հեռացուցի և նստեցի փլած շէնքի մը առաջ: Ըսին.

— Ախպէր, քո լեզուն Խնու...սի լեզուին չի նմանիր:

— Ես տաս տարի Պոլիս մնա...ցած եմ, նրա համար լեզուս փոխուած է:

— Բայց քու վրան գլուխդ ինչո՞ւ այդպէս մերկ է:

— Քիւրդերը ինծի Թալանե...ցին ճանապարհին: Ախպէր, կը խնդրեմ, ձեզնից մէկդ շալւար մը տուէք ինծի՝ հագնեմ:

Ծերունին հանեց իր կտր...տած շալւարը տուաւ ինծի, երի...տասարդն ալ տուաւ արախչին՝ դրի գլուխս: Մարդիկ ընկան շփոթութեան մէջ: Ըսի.— «Ռէսի տղայ Աղաբաբը ո՞ւր է»:

— Ա՛յ, արտի գլուխը առուն կը հանէ. դու ի՞նչ կը ճանչնաս Աղաբաբը:

— Ես չեմ ճանչնար, հայրս կը ճանչնայ. ինձ ղրկեր է անոր քով:

Տարին Աղաբաբի քով: Ըսի.— «Աղաբաբ, ինչո՞ւ չեկար, շատ չտարիր ինձ. ընկերս չեկա՞ւ, չըսա՞ւ քեզի»:

— Բայց էնտեղ,— ըսաւ,— մօլլաներ, Թուրքեր նստած էին, չկրցայ գալ, վրաս շատ կը հա...կեն: Վրադ զէնք ունի՞ս:

— Ատրճանակ մը եւ 40 հատ փամփուշտ ունիմ:

— Դե՛հ, տուր ինձ եւ գնա՛ էն մարդու քով:

Այն մարդը կը գտնուէր մի այլ արտի մէջ, բոստան կը ցա...նէր, մօտաւորապէս կ'ըլլար 500 քայլ հեռաւորութիւն: Աղաբաբը ինծի տուաւ՝ կտոր մը հաց եւ հեռացուց իր քովէն, ղրկեց է՛ն մարդու քով: Ես գացի է՛ն մարդու քով: Հարցուց.— «Ո՞ւր...տեղացի ես, բարեկամ»:

— Խնուսցի, Շաբաթին գիւ...ղացի:

— Ո՞ւմ տղան ես:

— Շահնազարի տղան եմ:

— Ախպէր, քու լեզուդ Խը...նուսցու լեզու չէ. ես ալ Խնուս...ցի եմ, Զավուրմէէն:

— Ես փոքր հասակիս Պոլիս գացեր եմ, տաս տարի մնացեր, լեզուս հոն փոխուեր է:

— Քեզ հոս ո՞վ ղրկեց:

— Աղաբաբը ղրկեց:

Այս ըսելով, պառկայ արտի մէջ: Ընկերոջս իմ քովէն գնալը երկու ժամէն աւելի կ'ըլլար: Ե...րեկոյեան ժամը տասն էր գրե...թէ: Պառկած էի, բայց քունս չէր գար: Եկաւ մի ծերունի, մեծ մօլլա: Ըսաւ.

— Էդ հայուն բարի աջողում:

— Բարի ղատես, պատաս...խանեց հայը:

— Էդ պառկողն ո՞վ է:

— Իմ խնամիս է:

Մօլլան դեռ 50 քայլ չէր հեռացած, հայը եկաւ քովս եւ ձայն տուեց. «Ա՛յ մարդ»: Վեր կացայ, ըսի՝ «ի՞նչ է»:

— Էլի, էստեղից հեռացիր, հիմա ուրիշ շուն մը կը գայ, չեմ կրնայ համոզել: Սրան մի կերպ խաբեցի:

— Հայ, ո՞ւր երթամ ես:

— Ա՛յ, գնա էն կիներու քով:

Կիները քովէս 600 քայլ հեռու էին եւ էնպէս կ'երեւար Թէ բանջար կը հաւաքէին: Վեր...ցրի փայտս, գացի գիւղը: Առա...ջին դուռը մի ալեւոր մարդ եւ մի կին նստած էին: Բարև տուի, ըսի.—

— Ափօ՛, ճամբէն կուգամ, Թաշկեր եմ (յոգներ եմ), տեղ մը չկա՞յ, պառկեմ:

Այդ մօրուսաւոր կարճահա...սակ մարդը, որ չիբուխ կը քա...շէր, նայեց վրաս, գլխով ու աչ...քով ըրաւ ու կամաց ձայնով ը...սաւ.— «Նե՛րս գնա»:

Ներս մտայ: Կինն ալ յետե...ւիցս ներս եկաւ: Տեսայ ընկերս՝ Կոստան, սաքուի վրայ, քնի մէջ կը խռկար:

(Շար.)

սպանութեան առտուն դրամ՝ գանձելու համար: Փաստաբանը հարցուցած էր թէ՝

1.— Հաստատուա՞ծ է կամ կարելի՞ է հաստատել— Տիւ՛ներին յայտարարութենէն դուրս — թէ Րիկօտէն սեպտեմբեր 9ին երկուշաբթի օր 5000 ֆրանք ունէր վրան: 2. Նոյնպէս քննել որ վկայ Տիւննէր կրնա՞յ ապացուցանել թէ՝ սեպտ. 7 շաբաթ օր 1400 ֆրանք տուած է Րիկօտէնի:

Փորձագէտ Վիլլար իր քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրով մը հաղորդեց Ամբաստանիչ Ատեանի քարտուղար Թանպրէալի: Ահա՛ վերի երկու հարցումներուն պատասխանը.

1. Քննութիւնը չէ կրցած հաստատել, մուշտակավաճառ Տիւննէրի յայտարարութիւններէն դուրս, թէ Րիկօտէն իր տրամադրութեան տակ 5000 ֆրանք ունէր սեպտ. 9ին: 2. Տիւններ չէ կրցած ոեւէ կերպով ապացուցանել թէ սեպտ. 7ին 1700 եւ սեպտ 9ին 1400 ֆրանք տուած է Րիկօտէնի:

Պ. Վիլլար, աւելի զատ, դիտած է որ այն երկու չէքերը՝ որոնք Տիւննէրի կողմէ իբրեւ թէ տրուած են Րիկօտէնի, թիւի կարգով իրարու չեն յաջորդեր. սեպտ. 9ին տրուած չէքին թիւն է K. 3539, մինչ սեպտ. 9էն առաջ տրուածինը՝ K. 3540. Հաշուակալը նոյնպէս հաստատած է թէ Տիւննէրի տետրակներուն մէջ ո եւ է արձանագրութիւն չկայ թէ այդ գումարները վճարուած են Րիկօտէնի:

Այս պայմաններուն մէջ, մինչ մէկ կողմէ միանգամ ընդ միշտ կը թողուն Այմազեանի օձիքը, միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Պ. Մաթիֆաս կրկին հարցաքննութեան պիտի ենթարկէ Տիւննէրը:

Կանտիի տղան ձերբակալուած

Ճալափուրէն (Հնդկաստան) կը հեռագրեն ապրիլ 6 թուականով.

Այս առաւօտ ժամը 6.30ին Կանտի բռնաբարեց աղի վրայ դրուած տուրքի օրէնքը: Անկէ քառորդ ժամ առաջ վար իջած էր իր բնակարանէն, եւ ընդունած մոլեգին ծափահարութիւնները շուրջ 4000 կուսակիցներու, որոնք ամբողջ գիշերը իր տան շուրջը համախմբուած եւ վերջին ժամերը աղօթքով ու ազգային երգերով անցուցած էին: Կանտի դենջակ մը միայն կապած՝ գաղջ ջուրի մէջ մխրճուեցաւ, ու քանի մը վայրկեան լողալէ վերջ, վերադարձաւ եզերք, ուր իրեն կը սպասէին իր գործակալները: Քաղաքային անհնազանդութիւնը սկսելու համար որոշուած ճիշդ վայրկեանին եւ իր ընկերներու ազդարարութեան վրայ, Կանտի ծռեցաւ, ձեռքովը առաւ ծովու ջուրով խառն աւազ եւ ժպտադէմ իր բնակարանը դարձաւ: Մեծ շարժումը կատարուած էր, խորհրդանշական շարժում մը, որով կուտար ապստամբութեան նշանը: Կանտի աղ հաւաքած էր՝ օրէնքին անսաստելով:

Քանի մը վայրկեան վերջ, Ահմէտապատէն ի վեր իրեն ընկերացող 82 կամաւորները քալելու հրաման ստացան եւ ուղղուեցան դէպի մօտակայ փոքր ծովածոցը ուր, աղը աւելի թանձր խաւ կապած է: Գալով Կանտիի հաւաքած աղ մը աղին, աճուրդի դրուելով բարձրացաւ մինչեւ 425 րուփիի, այսինքն 4000 ֆրանք:

Կէսօրէն վերջ Կանտի հաղորդեց որ իր տղան՝ Րամ Տաս ձերբակալուած է Սուրաթի մէջ, հինգ ընկերներով, ապօրէն աղ պատրաստելու ամբաստանութեամբ: Ընկերները 500 րուփի տուգանքի դատապարտուեցան: Կանտիի տղան մերժեց երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուիլ: Տանտիի եւ Ճալափուրի միջեւ կամուրջի մը տակ 156 կամաւորներ զինուորական կարգապահութեամբ մը սկսան աղ հաւաքել եւ մօտ մէկ թոնօ կրցան քաղել: Իրիկունը ոստիկանութիւնը գրաւեց այդ աղը:

Պոմպէյի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ձերբակալուեցան 55 հոգի: Ամէն կողմ ապօրէն աղ կը հաւաքեն եւ ժողովուրդին կը բաժնեն:

Արիւնալի կռիւներ Հապէշիստանի մէջ

Գրեցինք թէ Հապէշիստանի կայսրուհի Զաուիթու մեռաւ անցեալ չորեքշաբթի: «Րիւթէր»ի գործակալութեան Ատիս Ապապայի թղթակիցը կը հաղորդէ որ կայսրուհիին այս յանկարծական մահուան պատճառն է մասամբ այն ցնցումը՝ զոր ստացաւ, լսելով որ իր նախկին ամուսինը՝ Րաս Կուկսա Օլի սպաննուած է իր ղեկավարութեան տակ գործող ապստամբ ուժի մը եւ խնամակալ Րաս Թաֆարիի կայսերական զինուորներուն միջեւ մղուած կռիւի մը ընթացքին: Կայսրուհին հիւանդ էր՝ երբ լսեց այդ լուրը:

Կռիւը տեղի ունեցած է անցեալ երկուշաբթի Զէպիթի մօտ եւ վերջացած ապստամբներու ջախջախիչ պարտութեամբ: Րաս Թաֆարի հեռաւոր ազգականն է կայսրուհիին: Րաս Օլի առ երեսս հպատակութիւն յայտնելով հանդէպ Րաս Թաֆարիի, ծրագրած էր յանկարծակի յարձակիլ այս վերջինին վրայ՝ 10,000 զինուորներով, սպառազինուած երկու թնդանօթներով եւ 10 գնդացիրներով:

Խնամակալ Րաս Թաֆարիի պատերազմական նախարարը Տէճիաք Մալուկէթա, որ իր հրամանին տակ ունէր կրկնապատիկ զինուոր, 5 թնդանօթ եւ 30 գնդացիր, իր կարգին յարձակելով, փախուստի մատնեց ապստամբները՝ մեծ կորուստներով: Րաս Օլի եւս սպաննուեցաւ: Կայսերական կորուստները աննշան էին:

⁂ Միւս կողմէ «Հավաս»ի թղթակիցը կը հաղորդէ նոյն քաղաքէն.—Կայսրուհի Զաուիթու կարճ հիւանդութենէ մը վերջ, մեռաւ թոքատապէ: Խնամակալ Թաֆարի իր տրամադրութեան տակառաւ կայսերական պալատը և հրատարակեց հրամանագիր մը, որով ինքզինքը Հապէշիստանի կայսր կը հռչակէ: Քաղաքը խաղաղ է: Կը հաստատուի կանոնաւոր զօրքին յաղթանակը ապստամբներուն դէմ: Օդանաւեր մասնակցած են գործողութեան՝ ռմբակոծելով ապստամբները:

ԲԵՍԵԴՈՎՍԿԻԻՆ ՊԷՍ...

Սթօքհոլմի խորհրդային դեսպանատան խորհրդական Տիմիդրիեւսկի փափաք յայտնած ըլլալով պաշտօնէ քաշուիլ եւ արտասահմանի մէջ գիտական աշխատութեանց նուիրուիլ, պաշտօնանկ եղաւ Մոսկուայի հեռագրական մէկ հրամանով: Յաջորդ օրը սարճանակով զինուած երեք պոլշեւիկներ արգիլեցին խորհրդականը հետը տանիլ մասնաւոր փաստաթուղթեր:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի «Արդութեան» խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչև առաւօտ, Շավիլ Սինէմա Փաթէնի սրահը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

13 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը

Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ”ը

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական միութեան կողմէ 17 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոմպի Salle Municipaleի մէջ (Rue des Halles):

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

18րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր երեքշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ՝ 9—10, մեր քաղաք. ուղեգիծը՝ Ա. ԱՐԾՐՈՒՆԻ:

Բ. ժամ 10—11՝ Հ. Յ. Դ. պատմութիւն Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Գէորգ Չավուշ, Զարդարեան, Քեռի եւ Քրիստափոր խումբերը, այսօր երեքշաբթի ժամը 8.30ին սովորական վայրը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ս. Ժէրմէն-ան-Լէյի հանգանակութեան ցանկը.— Մ. Պալեան 100, Մ. Պօղոսեան, Ա. Պօղոսեան, Ա. Դաւիթեան, Օ. Եալընըզեան, Հ. Պալեան, Ս. Եալընըզեան, Յ. Սրապեան, Կ. Եալընըզեան 50ական, Յ. Թորոսեան, Ա. Գզըլեան, Գ. Պօյաճեան 30ական, Ն. Պօյաճեան, Կ. Պալեան, Մ. Դաւիթեան 25 ական, Կ. Մոստիչեան, Ղ. Հայրունի 20ական, Մ. Եալընըզեան 15 ֆրանք: Գումար 720: Վէրսայլէն.— Բ. Եսայեան 50, Ս. Պէյլէրեան 50: Շաթուէն.— Խ. Գազանճեան 20 ֆրանք: Ընդհ. գումար 840 ֆրանք: (Տես «Յառաջ» 23 փետր.)

ՎՐԻՊԱԿ.— Ապրիլ 4ի թիւին մէջ հրատարակուած ցանկը Լանսէյի հանգանակութիւնն էր եւ ոչ թէ Լա Սիոթայինը, ինչպէս տպուած էր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կարտան, Ն. Յ.— 105:
Լիոն, Տ. Զ.— 105:
Տրակինեան, Տատ.— 35:
Պուա Քոլոմպ, Կ. Տ.— 70:
Մոնմորանսի, Ա. Չ.— 35:
Մարթիկ, Ռ. Ք.— 35:
Վիէն, Ե. Խ.— 35:
Քրիւառ, Գ. Խ.— 35:
Լա Ֆրէթ, Մ. Ե.— 49:
Պոլէն, Գ. Զ.— 35:
Շավիլ, Բար.— 130:
Մազական, Յ. Ղ.— 100:
Պուրկուան, Մ. Ն.— 70:
Փարիզ, Մ. Գ.— 70:
Քլամառ, Գ. Ա.— 35:
Լիոն, Աւետ.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Կարապետ Զատիկեան որ Պոլիս Թրքական թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ: Կը բնակէր Եէնի Մահալլէ: Իմացնել Պ. Գէորգ Թաքաճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France:

— Օր. Եօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս: Կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ: Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան): Իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable. boîte postale 31, Draguignan, (Var) France.

Լուր տուողին նուէր:

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի Քիւրտ Ալի պէյի: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա: Իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր:

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ Հօրեղբայրներս Կարնեցի Լեւոն, Սիմոն, Հրանտ Աֆոնիեան եւ մօրաքոյրներս Մարի (միւսին անունը չեմ յիշեր) որոնք 1914ին մեկնած են հարաւային Ամերիկա: Իմացնել՝ Արամ Սարաֆեանի, St. Loup Grands Pins, Travers Chevaliers No. 11, Marseille, France.

— Եոզկատի Էյլէնճէ գիւղէն Զարուհի Գոճաեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Սիրանուշ, Սաթենիկ եւ Աննա Գոճաեանները, հօր անուն՝ Սիրական, կը կարծուի թէ Պէյրութի որբանոցը կը գտնուին կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Սաթենիկ Էթտար Մաթոսեան, հօր անուն՝ Յովակիմ, մօր անուն՝ Ռեբեկա, Սաթենիկ անհետացած էիզմիրիաղէտին, իմացնել՝ Զարուհի Չրագեանի, 20 Rue de Bezons, Courbevoie, Seine (France)

— Կը փնտռուի Արտահանցի Ղազարոս Ն. Ճօշկունեան, որ կը կարծուի թէ Փարիզ կը գտնուի: Իմացնել «Յառաջ»ի:

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Կ'ուզուին ռոպ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: Դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 Տիկին Սուքոեանի, 25 Rue Henri Chevreau, Փարիզ: Մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

ՀԱՄՈՎ ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ LA GARDE
1 Rue St. Lazare, PARIS (9e)
Téléphone-Trudaine 95.21

Ծախու է *խիստ նպաստաւոր պայմաններով 65 քառակուսի մեթր տարածութեամբ արհեստանոց մը 3 վայրկեան* Porte de Pantinէն: *Ջուր, կազ, ելեկտ.: Յարմար ամէն գործի: Վարձք տարին 2000 ֆր., պայլ 8 տարի: Դիմել՝ Հ. Աբելեանի 226* Rue Lafayette, Paris, Tél. Nord *89-06 կամ 95—79:*

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում աչանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակիք.) եւ վարիսի: Մասն. լաբօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ԱՊՐԻԼ
1930

9 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1233

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

„ԱՆՀՆԱԶԱՆԴ„ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Կիրակի օր, 6 ապրիլ, հնդիկ փիլիսոփայ Կանտի պաշտօնապէս սկսաւ իր «անհնազանդութեան պատերազմը», խախտելով աղի օրէնքը։ Այսինքն, աղ հաւաքելով առանց կառավարական հակակշռի։ Եւ առանց տուրքի։

Ափ մը աղ էր իր հաւաքածը։ Բայց արժէք ունեցաւ իբրեւ խորհրդանշան։ Ծրագրուած «պատերազմ»ին ազդանշանն էր այդ։

Իրեն հետեւելով, 156 կամաւորներ ալ հաւաքեցին մէկ քանի աղ, բայց ոստիկանութիւնը անմիջապէս գրաւեց։ Եւ յետոյ ձերբակալութիւններ ալ կատարեց, խնայելով միայն Կանտիին, ցնոր տնօրինութիւն։ Վերջին լուրերու համաձայն, ժամէ ժամ կը սպասուի իր ալ ձերբակալութեան։

Անգլեւհնդիկ ոստիկանութիւնը, նկատի առնելով փիլիսոփայ ապստամբին վայելած հմայքն ու հեղինակութիւնը, խոհեմութեամբ կը շարժի։ Անշուշտ անսալով Լոնտոնի աշխատաւորական կառավարութեան հրահանգներուն։ Այլապէս, առաջին օրն իսկ, երբ ճամբայ ելաւ դէպի աղահանքերը, կրնար ձերբակալել։ Յետոյ, չուզեր տեղի-անտեղի հերոսացնել Կանտին, մինչեւ որ անհանդուրժելի դառնայ։ Այս արտաքին պարկեշտութեան ետին, ծածկուած է բրիտանական խորամանկութեան վիշապը, որ արթուն կը հսկէ եւ ձեռք առած է զինուորական բոլոր միջոցները, արեան մէջ խեղդելու համար ո՛ր եւ է զինեալ ապստամբութիւն։ Այս տեսակէտէն, մեծ տարբերութիւն չկայ Պօլտուինի եւ Մաքտօնըլտի վարած քաղաքականութեան միջեւ։ Դեռ 1924ին, իր առաջին իշխանութեան օրով, Անգլիոյ աշխատաւորական վարչապետը սպառնալից ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր Հնդկաստանի յեղափոխականներուն։

Ուրեմն, կրաւորական դիմադրութիւնը, «անհնազանդութեան պատերազմը» պիտի շարունակուի այսպէս, մինչեւ որ կաշկանդուի վերջին ուխտեալը։ Կամ, ծայրայեղ պարագային, մինչեւ որ արիւն թափի։

Իրականին մէջ, հետզհետէ անիմաստ կը դառնայ, կամ կը ձեւափոխուի սկզբնական ծրագիրը։ Ուրիշ խօսքով, անխուսափելի կը դառնայ ընդհարումը։

Օրինակ, «անհնազանդները» յանկարծ կը փռուին ճամբուն վրայ, որպէսզի ոստիկանները չկարենան յառաջանալ։ Բնականաբար հրամանատարը պիտի պատուիրէ որ ոտքի ելլեն։ Եթէ դիմադրեն, իրենց կռնակին պիտի իջնէ հրացանին կոթը կամ խարազանը։ Ապա ուրեմն, — կռիւ։

Դարձեալ, Կանտիի հետեւորդներուն ծրագրին մաս կը կազմէ պառկիլ երկաթուղիի ձողերուն վրայ, երբ հեռուէն կ'երեւայ ճեպընթացը։ Այս ալ միջոց մըն է խանգարելու հանրային կեանքը։ Անշուշտ կանգ պիտի առնէ շոգեկառքը, սպասելով որ մաքրուի ճամբան։ Այստեղ ալ, կրաւորական դիմադրութիւնը տրամաբանօրէն պիտի յանգի բուռն դիմադրութեան, երբ ոստիկանութիւնը ուզէ խարազանով, կռուփով, քաշելով-քաշկռտելով գիծէն անդին նետել «անհնազանդ»ները։

Կանտի կ'ուզէ Հնդկաստանի բացարձակ անկախութիւնը շահիլ քարոզելով — «Մի՛ երբեք հակառակ չարին»։ Իսկ մեր աշխարհը բան չի հասկնար այդ աւետարանէն։ Այդ քարոզին առաջին հեղինակն անգամ՝ հուրով եւ սուրով հաստատեց կամ հաստատել տուաւ իր թագաւորութիւնը, երկու հազար տարի առաջ։

Մոսկուան, որ չկրցաւ գործիք դարձնել ղենջակաւոր փիլիսոփան, կը մեղադրէ զայն թէ Մեծն Բրիտանիոյ աշխարհակալութեան կը ծառայէ եւ կը վնասէ բուն յեղափոխութեան։

Իրականին մէջ, Կանտին ինքնուրոյն դէմք մըն է, անկախ՝ ո՛ր եւ է քաղաքական աշխարհակալութենէ։ Կանտիները Հնդկաստանի մէջ միայն կրնան ծնիլ, ինչպէս Տոլստոյները՝ Ռուսիոյ մէջ։ Արդ, այս տեղական արտադրութիւնը, այս ինքնատիպ տաղանդը ունի իր վարդապետութիւնն ու ճեմարանը, իր աշակերտներն ու հիացողները։ Եւ այնքան խոր հետքեր ձգած է որ, հարուստներ անգամ ոսկի կը թափեն իր ճամբուն վրայ, ինչպէս քրիստոնէութեան առաջին օրերուն։

Կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք— փիլիսոփայ, սուրբ, մեսիա, կամ յափշտակեալ։ Իրականութիւնը այն է որ Կանտին ալ, իր կարգին, կ'օգնէ արթնցնելու, յուզելու, բրիտանական աշխարհակալութեան դէմ ըմբոստացնելու խաւարակուռ եւ անծայրածիր Հնդկաստանը։ Վարակիչ է իր օրինակը՝ Մեծն Բրիտանիոյ կրունկին տակ անբանացած ամբոխին վրայ, որուն ոչ համրանքը սահման ունի, ոչ ալ թշուառութիւնը։ Ազդու է իր խօսքը բուն Հնդիկին համար, որ ատելով կ'ատէ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը, որ ամէն տարի միլիոններով կը մեռնի անօթութենէն, քոլերայէն եւ բազմապիսի կեղեքումներէն, առանց տրտնջալու։ Այդ ամէնը գտնելով բնական...

Տարակոյս չկայ թէ այս անգամ ալ կէս ճամբան պիտի մնայ Կանտին՝ ինչպէս մնաց 1919ին, 1921ին եւ 1922ին։ Ու թերեւս նորէն բանտ իյնայ, ինչպէս եղաւ 1922—24։

Այդ չի նշանակեր թէ Հնդկաստան պիտի կորսնցնէ դատը։ Ընդհակառակն, աւելի եւ աւելի պիտի տարածուի դժգոհութեան, անհնազանդութեան, թերեւս եւ ըմբոստութեան ալիքը։ Եւ այդ պարագան կանխատեսելով է որ, Մեծն Բրիտանիա ինքնավարութեան ծրագիր մը կ'որոճայ երկու տարիէ ի վեր։

Շատոնց արթնցած է Արեւելքը, եւ այլեւս անզօր են աշխարհակալութեան թումբերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ ԱՅՍՊԷՍ

Սելանիկէն ստացանք նոր օրաթերթ մը, «Արեւելք», որուն թիւ 6ի խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը, այս խորագրին տակ (1 ապրիլ)։

— «Իրարու կից, տասը քաղաքներու մէջ բաժնուած աւելի քան 2000 աշակերտութիւն ունինք։

Ի՞նչ ունինք գերազանցապէս աւելի բարձր, մեր հոգիին ու մտքին հետ խօսող աւելի վսեմաշխատանք եւ նուիրում, քան այն սերունդը, մեր իսկ զաւակները, զորս ծգած ենք երեսի վրայ, յանձնելով զանոնք ամբողջապէս բախտիքմահաճոյքին, եւ տարիներէ ի վեր անդուլ եւ անդադար կը կուինք ու կը գզուըտինք անոնց գլխուն վրայ։

Տեղ մը ազգային սահմանադրութեան գործադրութեան բծախնդիր, ուրիշ տեղ մը տնավարի ու քմահաճ կարգադրութիւն, օր մը հելլէնահպատակ Հայու գերադասութիւն, յաջորդ օրը հինի ու նորի հաւասար իրաւունքի պահանջ եւ այս ամէնը ըստ պարագայի ու դասաւորուած եւ կանխամտածուած, անհատական մնամէջ եւ փոքրիկ եսերու համար։

Հետեւա՞նքը այս բոլորին։

— Ահա տարիներէ ի վեր Տիմոթեքան երկու հակառակորդ բանակներու բաժնուած։ Մի խորհիք երբեք զանոնք հաշտեցնելու որ եւ է փորձ ընել։ 35.40 աշակերտութեան բախտը կը դարբնուի փոքրիկ այս գաղութին երկու հակամարտ ուժերու միջեւ։

Առէք խաղաղ ու անվրդով երեւցող եւ իր վրայ երբեք խօսեցնել չտուող Տէտէ-Աղաճի գաղութը։

Ազգային դպրոցը մօտաւորապէս 140 աշակերտներով եւ նախակրթարանի վեց դասարաններով, եթէ չենք սխալիր, երկու հայ ուսուցիչ միայն ունի։ Ազգային սնտուկը դատարկ, այդ երկու անբախտ մտքի մշակներն իսկ ամիսներով թոշակ չեն ստանար, որովհետեւ... մանանայով կը սնանին։

Պատճա՞ռը։ — Միշտ նոյն վէրքը եւ նոյն խնդիրը։ Հաւաքականութեան հանդէպ պարտականութեան ճանաչումը պայմանաւորուած է թաղականի, տիրացուի հաշիւներու կարգադրութեան հետ։

Քավալան իր 130-140 աշակերտներով, Սէրէզը 30-40 աշակերտներով կը ներկայացնեն միեւնոյն ցաւագին վիճակը։ Վարժարանները կանգուն կը մնան շնորհիւ... գերմանական միսիոնի օժանդակութեան։

Կիւմիւլճինայի պարագան չենք ուզեր կրկնել։ Այս ամէնուն մէջ Քսանթին միայն կը մնայ յուսատու ովասիս մը, ուր մեր ազգային կեանքը համեմատաբար խաղաղ է եւ մարդիկ գիրար չեն գզեր հոն։

Կատարեալ անիշխանական վիճակ մը կը պատկերացնէ այնքան յուսատու մեր գաղութը։»

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ

Փարիզի հիւսիս - արեւելեան արուարձաններուն՝ գլխաւորապէս Նուազի-լը-Սէքի եւ Պոնտիի մէջ ժանտատենդի թեթեւ համաճարակ մը ծագած է։ Կը կարծուի թէ Նէօյեի-սիւր-Մառնէն եկած ջուրերն են պատճառ այս հիւանդութեան։ Վերջերս քաղաքապետութիւնը հրահանգած էր եռացնելով խմել Մառնի ջուրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Հաւաքական»ները տուրքէ զերծ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն.— *Ժողովրդային գործավարներու Խորհուրդը հրատարակեց հրամանագիր մը՝ հրահանգելով աւելցնել հնգամեայ ծրագրին մէջ նախատեսուած երկաթի, ածուխի եւ քարիւղի արտադրութիւնները, երկաթը՝ 125,000,000, ածուխը՝ 87,000,000 եւ քարիւղը՝ 60,000,000 րուբլի աւելի, գոհա՞ցում տալու համար երկրագործութեան յարաճուն պահանջներուն։*

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն քուէարկեց որոշում մը, որով կը պահանջուի յառաջիկայ երկու տարիներու ընթացքին տուրքէ զերծ կացուցանել հաւաքականացման ենթարկուած բոլոր արջառն ու ձիերը, ինչպէս նաեւ չհաւաքականացուած գիւղացիներու պատկանող կովերը, ոչխարները, խոզերն ու հաւերը։ Որոշման մէջ կ'ըսուի որ թէեւ այս ձեւով եկամուտները պիտի տուժեն, սակայն հաւաքական տնտեսութիւնները կէս միլիառ րուբլիի նոր վարկ մը ստացած պիտի ըլլան։

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ գարնանացանքի համար հազարաւոր տրակտորներ *բաշխուած են, բայց անոնց մեծ մասը վնասուած է, գիւղացիներու անուշադրութեան կամ տգիտութեան պատճառաւ։ Շատ մը շրջաններու մէջ տրակտորները գրեթէ կէսը անգործածելի դարձած են։*

∴ «Օպզըրվըր»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հաւաստէ թէ հաւաքական տնտեսութիւնները քաջալերելու եւ գիւղացիներուն անոնցմէ դուրս փախուստը արգիլելու համար, խորհրդային կառավարութիւնը կարգ մը առանձնաշնորհներ տուած է անոնց։ Այսպէս, ոչ միայն տուրքերը պիտի զեղչուին, այլեւ նախապէս գանձուած կարգ մը տուրքեր ետ պիտի տրուին հաւաքական տնտեսութեանց։ Անոնք նոյնպէս զերծ պիտի ըլլան պետութեան տուրք վճարելէ կուլակներէն գրաւուած եւ հաւաքական տնտեսութեանց յանձնուած կալուածներուն համար. աւելի զատ ներկայ տարուան ընթացքին պետութիւնը կէս միլիառ րուբլիի (50,000,000 սթերլին) վարկ պիտի տայ հաւաքական տնտեսութեանց։

Պոլշեւիկ վարիչները յոյս ունին որ, մինչ բիրտ ուժով կարելի չեղաւ գիւղացիները հաւաքական տնտեսութեանց մէջ առնել, տնտեսական այս նոր միջոցներուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ պահել բաւարար թիւով գիւղացիներ, յաջողութիւնը կարելի դարձնելու համար մեծատարած հաւաքականացման առաջին եւ ամէնէն դժուարին տարուան ընթացքին։

Մասնաւորաբար հարաւային Ռուսիոյ մէջ գարնանացանքը շատ գէշ է։ Անհատ երկրագործներ ցանք չեն ըներ և յոռետեսութիւն կը տիրէ այս տարուան հունձքին մասին։

«Տրուդ» թերթը կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ է պայքարիլ շարժմանը դէմ կուլակներուն, «որոնք դարձեալ գլուխ բարձրացուցած են՝ քանդելու համար հաւաքական տնտեսութիւնները եւ արգիլելու համար ցանքը»։

Նոր հրահանգ արժեթուղթերու մասին

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ ելմտական գործավարութիւնը շրջաբերական մը ղրկած է Պոլսոյ, Տրապիզոնի, Իզմիրի, Սամսոնի, Ատանայի եւ Մէրսինի ելմտական տեսչութիւններուն, յայտնելով որ արգիլուած է երկրէն արժեթուղթ եւ կտրօն դուրս հանել, առանց ելմտական գործավարութեան հաւանութեան։ Այս պատճառով, օտար երկիրներու մէջ վճարելի, պայմանաժամը հասած ինչպէս նաեւ «ամորթի» ըլլալիք արժեթուղթերը դուրս հանելու համար նախապէս յայտագրով մը պէտք է հաղորդել Սակարանի հակակշռող մարմնին թէ, արտածուելիք արժեթուղթերուն փոխարժէքը դրամով պիտի բերէ երկիր եւ թրքական դրամի փոխելով տիրոջ պիտի յանձնէ։

Նոյն կերպով պէտք է յայտագիր տալ եւ արտօնութիւն ստանալ, արտասահմանի մէջ ծախուելիք արժեթուղթերուն համար։ Այս ձեւով եւ փոխարժէքը վճարելու պայմանաւ, կարելի է դուրսէն արժեթուղթ բերել։ Այս պարագային, դրամատունները պարտաւոր են հակակշռող մարմնին հաղորդել թէ արժեթուղթերը ստացած են։

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՂՐԿՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Պոլսէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.— *Տնտեսական տագնապին հետեւանքով, թուրք կառավարութիւնը արգիլեց առեւտրական թուղթերու եւ չէքերու արտասահման փոխադրութիւնը։ Այս պատճառաւ կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ թղթատարական գործավարութեան, որ արտասահման ղրկուած նամակները բացուին եւ քննուին, ստուգելու համար թէ անոնք առեւտրական չէքեր կը պարունակե՞ն։ Օտար մասնագէտներու համաձայն, եթէ Թուրքիա արտասահմանէն նոր վարկեր չգտնէ, տնտեսական կատարեալ քայքայման պիտի ենթարկուի։*

Ոստիկանութիւնը Կանտիի դէմ

Հնդկաստանէն հասած նոր լուրերու համաձայն, անգլիական ոստիկանութիւնը սկսած է սպառնական դիրք մը բռնել

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

30,000,000 ՍՏԵՐԼԻՆԻ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հաղորդէ թէ «Եարըն» թերթը, որ խափանուեցաւ, ոչ մէկ անձնական վիրաւորանք ուղղած էր գործավարներուն։ Պարզապէս կը հասկցնէր թէ՝ դահլիճը տկար է, թէ անոր ելմտական ու տնտեսական քաղաքականութիւնը բոլորովին սնանկացած է, հետեւաբար պէտք է քաշուի՝ տեղ տալու համար նոր եւ երիտասարդ մարդերու։

Անգլիական թերթին թղթակիցը կ'աւելցնէ.

— Ըստ մէջլիսի փաշայի բոլոր պաշտօնակիցները համաձայն չեն այն որոշման թէ պէտք չէ արտաքին փոխառութիւն կնքել։ Ուստի եւ Թուրքիոյ կողմէ փոխառութեան մը կնքումը անտարակոյս ինքնաբերաբար կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ առաջ պիտի բերէ դահլիճին մէջ. ու հաւանաբար այս պատճառով մօտիկ ապագային քաշուի վարչապետը։

Արտասահմանի մէջ Թուրքիոյ ունեցած վարկին —կամ ինչ որ մնացած է անկէ— սիրոյն, էական է որ անիկա վճարէ իր պարտքերը։ Եւ որովհետեւ անիկա իր յանձնառութիւնները յարգելէ զատ ուրիշ նպատակ չունի, բա՜ցայայտ հետեւութիւնն այն է որ պիտի ստիպուի օտար փոխառութիւն մը խնդրել։

Հեղինակաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանամ թէ անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական եւ գերմանական տուներ արդէն 30,000,000 անգլիական ոսկիի փոխատուութիւն մը առաջարկած են Թուրքիոյ, սակայն «կարգ մը դժուարութիւններ կան ապահովութեան մասին»։ Միւս կողմէ անկարելի է որ փոխառութիւն մը կնքուի՝ մինչեւ որ Թուրք կառավարութիւնը կարգադրութեան մը յանգի Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդին հետ։

Առնուած տեղեկութիւններուն նայելով, շատ անհաւանական կը թուի որ Հանրային Պարտքի վարչութիւնը հաւանի որեւէ փոփոխութեան ենթարկել Փարիզի համաձայնագիրը։ Սակայն հոս կարելի կը նկատուի խնդիրը լուծել՝ օսմանեան կայսրութեան բոլոր պարտքերը կրկին միացնելով եւ մինչեւ 30 միլիոն ստերլին դրամագլուխի նոր կանխավճար մը ստանալով՝ Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդի հովանաւորութեան տակ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„ի

Թիւ 4 (1930 Ապրիլ) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. *Խարխափումներ* (խմբագրական), 2. *Ապրիլեան Եղեռնը քննական աչքով*՝ Կ. Սասունի, 3. *Ո՛վ հաւատաց, փրկուեցաւ*՝ Օհան, 4. *Ռուսական Անցուդարձ*՝ Մ. Վ., 5. *Ընկերվարական շարժումը Ֆրանսայի մէջ*՝ Հրանտ Սամուէլ։ 6. *Թուրքիոյ շուրջ*, 7. *Բրիտական շարժումները*, 8. *Բառասանմեակ*, 9. *Մեր զոհերը* 10. *Թղթակցութիւններ Հայաստանէն եւ Կովկասէն։*

Տարեկան 25 ֆրանք կամ 2 տոլար։ Հատով՝ 2.50 ֆրանք։

Դիմել Mlle S. Agopian, 5 rue des Gobelins Paris.

Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ՉՈՐՍ ՏԱՐՈՒՄ,,

«Հարուածային կարգով» մէջտեղ դրուած է նոր նշանախօսք մը — «Հնգամեակը Չորս Տարում», ինչպէս ամբողջ Խորհրդային Միութեան, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ։

Վերջին երկու տարուան ընթացքին, ասիկա չորրորդ ներքին փոխառութիւնն է, որուն կը դիմէ խորհրդային կառավարութիւնը, շլացուցիչ պատրուակներով։

Նորութիւն մը չէ անշուշտ ներքին փոխառութեան դրութիւնը պետութիւններու կեանքին մէջ։ Նիւթապէս բարեկեցիկ կառավարութիւններն իսկ կը դիմեն այս միջոցին, սակայն բացառիկ տագնապներու եւ հարկադրանքներու տակ եւ կատարեալ երաշխաւորութիւններով։ Պատերազմի եւ դարմանումներու շրջաններուն մասնաւորաբար ժողովրդական այս ձեւի օգնութիւններով է, որ պետութիւնները կրցան գտնել իրենց պահանջած վարկերը, մեղմացնել տագնապները։ Ներքին փոխառութիւնները սակայն բոլորովին տարբեր ձեւերով է, որ կը գործադրուին խորհրդային երկիրներու մէջ— եւ տարբեր պայմաններու տակ։

Դրամատիրական երկիրներու մէջ ներքին փոխառութիւնները ընդհանրապէս կամաւոր են։ Հնարաւորութիւն ունեցողները միայն իրենց տնտեսած եւ կամ ունեցած դրամէն մաս մը փոխ կուտան իրենց կառավարութեան։ Մինչդեռ խորհրդային երկիրներու մէջ փաստօրէն պարտադիր է, որմէ այս կամ այն ձեւով խուսափողը կը նկատուի վտանգաւոր տարր, երկրի իշխանութեան կողմէ։ Հոգ չէ թէ ենթական ինքը ծայրայեղ կարիքի մէջ ըլլայ եւ կամ իր շահածը հազիւ բաւէ օրուան անհրաժեշտ պահանջներուն։

Ասկէ զատ, փոխառութեան պարտատոմսերը ազատօրէն շրջաբերութեան կը հանուին տարբեր երկիրներու սակարաններու եւ առեւտրական ձեռնարկներու մէջ։ Ո՛չ ոք կրնայ արգելք դնել անհատի մը՝ ի հարկին դրամի վերածել իր ձեռքն ունեցած փոխառութեան տոմսերը, եւ կամ գրաւի դնել այս կամ այն պայմաններու տակ։

Ասոր հակառակ խորհրդային երկիրներու մէջ բացարձակապէս արգիլուած է փոխառութեան պարտատոմսերու վաճառումը, եւ առհասարակ որեւէ շահարկում։ Արգիլուած է նոյնիսկ գրաւի դնել — բացառութեամբ յատուկ օրէնքով նախատեսուած քանի մը պարագաներէ։

Այս քանի մը հիմնական տարբերութիւններն արդէն բաւական են համոզուելու, որ ներքին փոխառութիւնը Խ. Երկիրներու մէջ սոսկական բանաձեւ մըն է եւ անոր բովանդակութիւնը ամէն ինչ, բացի փոխառութենէ։ Առանց չափազանցութեան կարելի է կոչել զայն բռնի եւ պաշտօնական կողոպուտ։

Ինչպէս ուրիշ նորութիւններ, այս փոխառութիւնն ալ կը ներկայացուի իբրեւ բանուորութեան կամքը, անոր պահանջը։ Այդպէս չէ՞ր «Համատարած կոլեկտիվ»ն իսկ։

«Ներկայումս նոր փոխառութեան պահանջ են դնում բանւորները», կը գրէ «Խ. Հ.». քիչ մը վարը սակայն.

«Մեր հասարակական կազմակերպութիւնները լուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնեն բանւորների կողմից առաջարկուած՝ օբլիկացիաներ գրաւադրման եւ վաճառումների վրայ հասարակական հսկողութիւն սահմանելու հարցին»։

Ցարօրինակ չէ՞ այս զոյգ փաստերու գոյութիւնը։ «Բանւորութիւնը պահանջում է նոր փոխառութիւն», լաւ — ի՞նչ կը նշանակէ սակայն «հասարակական հսկողութիւնը» այս նոյն բանուորութեան վրայ, որպէսզի ան չծախէ եւ կամ գրաւի չդնէ իր պարտատոմսերը։

Ո՞ւր է այստեղ իրական թելադրիչը, ապա եւ օգնական ուժը, կառավարութեան, բանուորութի՞ւնը, որու անունով կը խօսի շարունակաբար, թէ հանրային հիմնարկութիւնները — այլ խօսքով պաշտօնատարները — որոնք ուժ ունին հսկելու բանուորներուն վրայ։

Պարզ է կեղծիքը։ Դժբախտաբար բանւորը ստիպուած է զրկուիլ իր աղքատիկ միջոցներէն, լեցնելու համար երկրի պարպուած գանձարկղը։ Ճշմարտութիւն մը եթէ կայ, այդ այն է, որ այսօր Հայաստանի բանուորութիւնը առանց բացառութեան կը մասնակցի այս փոխառութիւններուն, որովհետեւ անոր հաշուոյն արդէն իսկ գանձուած կ'ըլլայ իր ստանալիք աշխատավարձը։

Բոլոր փոխառութիւնները սկսուած են այս ձեւով, բանւորութեան կամքով եւ վերջացած՝ բանուորութեան կողոպուտով։

Աւելորդ է ըսել, որ փոխառութիւնները կը բերեն իրենց հետ նաեւ բնութիւններու յատուկ ձեւեր եւ միջոցներ, որոնք ամէն պարագայի մէջ ո՛չ մէկ փաստ կուտան բանուորութեան կամաւոր նուիրումին՝ ձեռնարկի յաջողութեան համար։

Այս վերջին փոխառութիւնը, երկրի այս բացառիկ ծանր շրջանին կը թուի թէ աւելի սանձարձակօրէն երեւան պիտի հանէ համայնավարութեան բոլոր ախտավարակ կողմերը։ Առաջին այն պատճառով որ ժողովրդի տնտեսական վիճակը աւելի ծանր է այսօր, երկրորդ՝ որ պահանջը աւելի մեծ է եւ կարեւոր։ Այլապէս դժուար է բացատրել այս փոփոխութեան իմաստը այսօր— երբ տակաւին վերջին փոխառութեան հաշիւները չեն դասաւորուած վերջնականապէս— նկատի ունենալով որ թուղթի վրայ եղած արձանագրութիւնները եւ պետական գանձը մտած գումարները մեծ տարբերութիւն մը կը ներկայացնեն։ Եւ վերջնապէս նոր փոխառութեան ձեռնարկած ժամանակն է, որ փաստացի կը պարզուի անյաջողութիւնը ճարտարարուեստացման Գ. փոխառութեան։

Այնուամենայնիւ գիւղացիութեան դէմ սկսուած վերջին խաչակրաց արշաւանքէն յետոյ, այս նոր փոխառութիւնը իրական պատուհաս մըն է մեր դժբախտ ժողովրդի գլխին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՑԷՎՁԻ ՓԱՇԱ—ԱՐՂԸՆԻ ԳԻԾԸ

Թուրքիոյ երկաթուղիներու պետական վարչութիւնը նոր համաձայնութիւն մը կնքած է շուէտական խմբակին հետ, որպէսզի ան իր ամբողջ գործունէութիւնը կեդրոնացնէ Ցէվզի Փաշա-Արղընի երկաթուղիին վրայ եւ աշխատի օր առաջ աւարտել անոր շինութիւնը։ Հիմա սկսած է դանդաղեցնել հիւսիսային մասի գիծին, իսկ արագացնել հարաւային երկաթուղիներու շինութիւնը։

Առաջադրուած նպատակն է գիծը օր առաջ Եփրատ գետը հասցնել։ Նախապէս, երկաթուղին 1934ին պիտի հասնէր Արղընի. հիմա՝ որոշուած է 1933ին հասցնել։

Այս երկաթուղիին շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ շահագործել Արղընի հարուստ հանքերը։

ԹԻՒԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

Գերմանիայէն յետոյ, Ֆրանսայի խորհրդարանն ալ վաւերացուց Եընկի ծրագիրը։

Այս առթիւ, «Յառաջ»ի ելմտական բաժնի աշխատակիցը գրած է իր ժամանակին։ Ես պիտի փորձեմ արագ ակնարկ մը նետել այս խոշոր գործին զանազան փուլերուն վրայ։

Եընկի ծրագրին արժէքը գնահատելու համար, պէտք է երթալ դէպի ետ, Վէրսայլէն մինչեւ Լահէ։ Պէտք է վերարծարծել տասը տարուան պատմական շրջան մը։

* * *

1919ին, Վէրսայլի դաշնագիրը Գերմանիան դատապարտեց հատուցանելու պատերազմի վնասները։ Բայց չկրցաւ չափորոշել ընդհանուր գումար մը։

Անհաշիւ վնասներով շահուած յաղթանակի գինովցնող շրջանն էր։ Երեւակայութիւնը կամ վրէժը կը տիրապետէր մտածողութեան վրայ։ Այդ օրերու ելմտական նախարարը, Քլոց, (այժմ շնորհազուրկ), կը բացագանչէր.— «Գերմանիա պէտք է վճարէ»։ Ու կը սկսէին հարիւրաւոր միլիառներու նախահաշիւ պատրաստել։

Վերջապէս, վնասուց յանձնաժողովը 1921ին կրցաւ յանգիլ 132 միլիառ մառք ոսկի (800 միլիառ ֆրանք) գումարի մը, որմէ 52 առ հարիւր, (շուրջ 68 միլիառ 640 միլիոն) ոսկի մառք Ֆրանսայի գանձելիք բաժինն էր։

Մինչ այս, գանձուած միլիառները կը մսխուին աւերուած նահանգներու մեծ հաստատութեանց միջոցաւ։ Ֆրանքին պաշտպանութիւնը նախատեսուած չէր։ Իսկ Գերմանիա, քաղաքային յեղաշրջումէն տկարացած հասեր էր դրամական սնանկութեան ափը։ Թուղթ մառքը միլիոններու անկում կ'ունենար։ Գերմանիա անզօր էր որ եւէ հատուցումի։

Ի տես այս կացութեան, 1923ին Պոնար Լօ (Անգլիա) կ'առաջարկէր չեղեալ համարել բոլոր պատերազմական պարտքերը. բայց ազգայնականները չանսացին։ Մերժուեցաւ նաեւ ընկերվարականներու իրաւախոհութեան առաջարկը — ջնջել փոխադարձ պարտքերը եւ պահանջել վերանորոգութեան անհրաժեշտ ծախքերը։

Այսպէս մտածողները որակուեցան յոռետես գուշակներ, գէշ հայրենասէրներ՝ ազգայնականներու կողմէ։ Փոխ վրէժը կը մրկէր սիրտերը։ Կամովին կը յիշէին 1871ի գրաւումը Պիզմարքի խօսքերով. «Պարտեալը պէտք է վճարէ պատերազմի ծախքերը եւ՝ բան մըն ալ աւելի։» Ասոնց շարքէն էր նաեւ Թարտիէօ։ Կը կարծէին թէ կարելի է, տկար մարդու մը նման, վաճառքի հանել կամ անդամահատութեան ենթարկել 60 միլիոննոց ազգ մը։

Ու ահա, Փուանքարէ, հիմնուելով Վէրսայլի տրամադրութիւններուն վրայ, ինքնագլուխ գրաւել կուտար Ռուրի շրջանը։ Անգլիա հետեւելով հանդերձ, պատասխանատուութեան փառքը կը ձգէր Ֆրանսայի ուսերուն եւ կը փութար Միացեալ Նահանգներու հետ առանձին կարգադրել իր պարտքերը։

Երէկի դաշնակիցներու ճակատը ճեղքուած էր տնտեսական գետնի վրայ։ Զինուորական անջատ շարժման կը պատասխանուէր պարտքերու անջատ համաձայնութիւնով։ Գերմանիա կը սթափէր եւ կրաւորական դիմադրութեան կը դիմէր։ Գրաւման բանակը թէեւ խաղաղ կերպով կը թափանցէր, բայց մէկ ֆրանք իսկ կարելի չէր եղած գանձել։

Ֆրանսա տնտեսական եւ քաղաքական հողի վրայ առանձնացումի ենթարկուած էր, շնորհիւ «Ազգային Պլոք»ի քաղաքականութեան։ Իսկական անել մը, որուն ահաւորութիւնը միայն ձախակողմեանները կը տեսնէին։

Բայց վրայ կը հասնին 1924ին խորհրդարանային ընտրութիւնները։ Ազգային պլոքը կը պարտուի եւ ձախակողմեանները կը կազմեն քառթէլը, Էրիօի ղեկավարութեամբ։ Քաղաքական դէպքերը հակառակ ընթացք մը կ'առնեն։

Պէտք է խոստովանիլ, որ, Էրիօ, ճշմարիտ հայրենասէրի հեռատեսութեամբ, առաջին օրէն իսկ, կրցաւ հատուցումներու ցաւոտ հանգոյցը հանել ազգային նեղ շրջանակէն եւ դնել միջազգային քաղաքականութեան մէջ։ Լոնտոնի Էրիօ-Մաքտոնըլտ հանդիպումը կը վերահաստատէր Եւրոպայի խաղաղութիւնը։ Տեսականօրէն կ'ընդունուէր թէ կարելի չէ ժողովուրդ մը պահանջել իր վճարելու կարողութենէն աւելին։

Առողջ քաղաքականութենէն առաջնորդուած, 1924 սեպտեմբերին Ժընեւի մէջ ընդունուեցաւ Տօըսի ծրագիրը։ Հատուցումներու երկրորդ դրութիւնն էր այս։ Գերմանիոյ վճարելու կարողութիւնը բարձրացնելու համար փոխարինութիւններ տրուեցան, բարւոքելով անոր դրամական վիճակը։ Խիստ հակակշիռի տակ առնուեցան անոր տնտեսական տուները, երկաթուղիները եւ զանազան ճարտարարուեստները, կտրելով անոնց եկամուտներէն որոշ գումար մը իբրեւ հատուցումի բաժին։

Միւս կողմէ, Բէլլօկ-Պէրանժէ եւ Քայօ-Չըրչիլ բանակցութիւնները կատարուեցան, ճշդելու համար Ֆրանսայի պարտքերը հանդէպ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներուն։ Խորհուեցաւ ֆրանքը կայունացնել տասնուեթ ֆր. մէկ տոլարի սակով։ Եւ իբրեւ խաղաղասիրական ցոյց, հրամայուեցաւ պարպել Հռենոսի գրաւման բանակի ամէնէն յառաջացած մասերը։

Աջակողմեաններու կիրքը գագաթնակէտին հասած էր։ Այս բոլոր վերաշինական քայլերուն առջեւ, փոխանակ հասարակութիւնը լուսաբանելու, զանոնք կը ներկայացնէին իբրեւ ազգավնաս գործեր։ Ի՞նչ, միջդաշնակցային պարտքերը ճանչնա՞լ— անկարելի է։ Ֆրանքը ինկած արժէքով կայունացնե՞լ — ազգային անպատուութիւն է։ Գերմանիոյ օգնե՞լ, հատուցումներու բաժինը զեղչե՞լ, Հռենոսը պարպե՞լ— դաւաճանութի՛ւն է։ Մա՛հ դաւաճաններուն։ Պէ՛տք է տապալել ընկերվարականներուն ծախուած արմատականները։

Ու կը լծուին աշխատանքի։ Ֆրանքը ծովէն եւ օդէն խոյս կուտայ։ Երկրին դրամագլուխը կը պարպուի։ Նախապէս արդէն դատարկուած պետական գանձը հազիւ քանի մը միլիոն կը պարունակէր։ Պետական պիւտճէն խանգարուած է։ Կը փորձեն ազգային պարտամուրհակներ հանել, բայց հազիւ 500 թիւեր կը գետեղուին։ Ֆրանքը կը գահավիժէ։ Ամէն ինչ կը փլի։ Ձախակողմեանները կը շփոթին։ Քառթէլը զոհուած էր ոսկի հորթին առջեւ։ Ֆրանսայի դրամատէրներն եւ աջակողմեանները յաղթած էին ի վնաս միջակորեարին եւ թուղթ ֆրանքին։

Օրուան մարդը դարձեալ Փուանքարէն է։ Ան հրաշքներ կը խոստանայ։ Բայց հազիւ վարչապետ եւ ելմտական նախարար եղած, դաժան իրականութեան հանդէպ, կը ստիպուի Տօըսի ծրագիրը պաշտպանել, միջդաշնակցային պարտքերը վաւերացնել առանց այլեւայլի. Ֆրանքը 124ի սակով կայունացնել. ընդունիլ Լոքառնոյի քաղաքականութիւնը եւ Հռենոսի վերջնական պարպումը։

1919ի երազները մէկ-մէկ ցնդած էին։ Լոնտոնի եւ Լոքառնոյի համաձայնութիւնները կէս դարմաններ էին։ Դիւանագիտութիւնն ալ ունի իր դառն խաղերը։ Փուանքարէ եւ Թարտիէօ լքած իրենց հարազատ զաւակները, խնամակալ եղած են ձախակողմեաններու զաւակներուն։ Շնորհիւ Պրիան-Էրիօ քաղաքականութեան, Տօըսի ծրագիրը հինգ տարուան ընթացքին, միայն Ֆրանսայի 25 միլիառ ֆրանք հատուցում բերած էր, առանց դիւանագիտական կնճռոտութիւններ եւ ծախքեր պատճառելու։

Բնականաբար Տօըսի ծրագիրն ալ ունէր իր թերի մասերը։ Անով Գերմանիա կը պարտադրուէր հատուցանել տարեկան 2 միլիառ 500 միլիոն ոսկի մառք, յաւելուածի մը հետ, հաշուելով երկրի բարգաւաճման վրայ։ Սակայն, ան որոշած չէր պայմանաժամ մը, ինչպէս եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ։ Եւ ահա Եընկի ծրագիրը, հատուցումներու երրորդ դրութիւնը։

Եընկի ծրագիրը կը նախատեսէ հատուցումի երկու շրջան — պայմանաւոր եւ անպայման։

Անպայման հատուցումներու շրջանը կը սկսի 1930 ապրիլ 1էն մինչեւ 1966։ Տարեվճարները մէկ միլիառ 655 միլիոն ոսկի մարքէն սկսելով, աստիճանաբար պիտի հասնին մինչեւ երկու միլիառ 428 միլիոն։ Ապա նոյն համեմատութեամբ ցածնալով պիտի իջնեն մէկ միլիառ 500 միլիոն ոսկի մարքի։ Ուրեմն Գերմանիան Եընկի ծրագիրը ընդունելով, յանձնառու կ'ըլլայ տարեկան միջին հաշուով երկու միլիառ 50 միլիոն ոսկի մարք հատուցանել բոլոր Համաձայնականներուն։ Բաղդատմամբ Տօըսի, Գերմանիա Եընկով տարեկան 250 միլիոն ոսկի մարք շահ մը կ'ունենայ եւ պիտի վայելէ շատ մը դիւրութիւններ։

Անպայման հատուցումներու հինգ վեցերորդը վերապահուած է Ֆրանսայի։ Տարեկան մէկ միլիառ 600 միլիոն մարք ոսկի գումար մը։

Իսկ պայմանաւոր շրջանը պիտի սկսի 1966էն մինչեւ 20 տարի։ Տարեկան մէկ միլիառ 500 միլիոն ոսկի մարքով։ Այս գումարը պիտի հայթայթուի Միջազգային-Դրամատան եկամուտներէն և պիտի յատկացուի, բացառապէս, միջդաշնակցային պարտքերը կարգադրելու։

Ինչպէս կը տեսնուի, 1919էն ի վեր թիւերը շատ չափաւորուած են։ Առասպելներու հետ գործ չունինք այլեւս։ Այս արդիւնքը կարելի էր 1923ին իսկ ձեռք ձգել, եթէ Փուանքարէ փոխան Ռուրի՝ նախընտրէր ընկերվարականներու առաջարկը, որ կուսակցութեան մը պարզ բաղձանքը ըլլալէ աւելի համաձայնութիւն մըն էր (Շթրէզէման-Վիրթ-Միւլլէր)։

Ու երբ, մարդիկ նախապէս կը ձեռնարկեն Ռուրի գրաւման եւ դրամական սնանկութիւններէ յետոյ միայն կը յօժարին Տօըսի ու ապա Եընկի, միամտաբար չկարծենք թէ այդ ծրագրէն գանձուելիք միլիառները, պիտի գան բարւոքելու ֆրանսացի, պելճիքացի և անգլիացի ժողովուրդներու տնտեսական վիճակը, ոչ։ Անոնց փոքրը մասը միայն պիտի գայ վճարելու նոյն երկիրներու ներքին փոխառութիւնները, իսկ ամէնէն իւղոտ մասը Միջազգային Դրամատան միջոցաւ պիտի երթայ գոհացնելու Եանքի սեղանաւորներու անյագ ախորժակը։

Միջազգային Դրամատան հաստատութիւնը դրամատիրական նոր աշխարհակալութիւն մըն է։ Եւրոպայի խոնարհ, աշխատող դասակարգը, ամբողջ 64 տարիներ պիտի քրտինք թափէ, դառն դատի, որպէսզի իրենց դրամատէր դասը աստիճանաբար ազատի հպատակութենէ հանդէպ Միացեալ Նահանգներու։

Բայց, այն համեմատութեամբ որ հին, պատերազմող սերունդը կ'անհետանայ եւ նոր սերունդը կ'աճի, նոյն չափով հոգեբանութիւնները կը փոխուին։ Հայրերուն գործած յանցանքը, որդիներուն եւ թոռներուն քաւել տալու աւետարանական նշանաբանը անհանդուրժելի կը դառնայ։

Այս առթիւ կ'արժէ յիշել ընկերվարական վարիչներէն Լէոն Պլումի պատգամը, արձակուած վիճաբանութեան առաջին վ[...] կեանին իսկ.

— Պարտքերու եւ պահանջ[...] ներու հարցերը, իրարու [...] սերտ կերպով լծորդուած [...] Այն օրը երբ Գերմանիան չվ[...] րէ մեզի, մենք ալ ազա[...] կ'ըլլանք մեր պարտաւոր[...] թիւններէն հանդէպ Միացեա[...] Նահանգներու։ Եւ ես վստահ [...] որ այդ օրը չպիտի գտնուի [...] ընտրանք մը իսկ, որ յօժա[...] քուէարկել պարտքերը [...] ցանելու տուրքը»։

Եւ այդ օրէն սկսեալ, Եւր[...] պայի համար պիտի բաց[...] նոր դարաշրջան մը։

ԱՐՇԷՆ Կ. ՄԵԼՔՈՆԵԱ[...]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՑՈ՞ՒՄ ԹԷ «ՔԷԼԼԷԿՁՕՁՈՒԹ[...]»

Գիւղատնտեսութիւնը հ[...]
մայնացնելու հրամանը ա[...]
մը գործադրուեցաւ Հայաստա[...]
մէջ, որ կատարեալ պատուհ[...]
մը հանգամանքն առաւ։ Եւ [...]
ժողովուրդը ա՛լ չհանդուրժեց [...]
հանջելով, ահա թէ ինչ խոս[...]
վանանքներ կ'ընէ Հայաստա[...]
կոմունիստ կուսակցութեան կե[...]
կոմիտէն «Խորհր. Հայաստա[...]
մէջ (18 մարտ).—

«Համայնական գիւղատ[...]
սութեան մասին կեդր. կոմ[...]
քաղած տեղեկութիւններուն հ[...]
մաձայն, կարգ մը վայրերու [...]
խախտած են կուսակցութեան [...]
ծը։ Ամէնէն առաջ, նկատ[...]
առնուածկամաւոր համայնաց[...]
հրահանգը։ Եւ զանազան շրջան[...]
րու մէջ համայնացումը կատ[...]
ուած է բռնի, ընտրական եւ [...]
ուածային իրաւունքներէն զրկ[...]
սպառնալիքով։ Այսպէս ա[...]
գիւղացիներու կալուածները [...]
ւելու ատեն, միջակ ու չքա[...]
գիւղացիներու մէկ մասն ալ [...]
թարկած են նոյն բախտին։ [...]
մը շրջաններու մէջ կալուա[...]
զրկուածներուն թիւը կը հ[...]
15ի, իսկ ընտրական իրաւ[...]
զրկուածներուն թիւը՝ 15-20ի[...]

Կարգ մը աշխատաւորներ[...]
պիտ եւ յանգաւոր ընթացք [...]
բռնած են գիւղացիներուն հ[...]
դէպ (կողոպուտ, գոյքերու [...]
ցում, միջակ եւ չքաւոր գիւ[...]
ցիներու ձերբակալութիւն)։ [...]
նաեւ համոզելու, կը պարտադ[...]
գրասենեակի ունակութեան [...]
կը շատցնեն թիւերը, [...]
պէս որ համայնացման [...]
մեմատութիւնը կարգ մը շր[...]
ներու մէջ 10 առ հարիւր ըլլ[...]
տեղ, հասցուցած են 90 առ [...]
րիւր համեմատութեան։

Ցետոյ տեսնուած են [...]
րելի եւ յանցապարտ դէպքեր[...]
բնակելի շէնքերը, փոքր [...]
սուններ, հաւերը, կաթնատ[...]
դանիները բռնի համայնաց[...]
են, եւ փոխանակ արտէլներ [...]
մելու, քեալլագէօզաբար կ'[...]
ցատկել մինչեւ կոմունա, մո[...]
լով որ մեր գիւղատնտեսութ[...]
հիմնական հարցը ոչ թէ հաւ[...]
վարունգի խնդիր է, այլ ցո[...]

Ահա այս պատճառով, [...]
կաթեկած են գիւղատնտեսութ[...]
համայնացման հարցը եւ գիւ[...]
ցիները սկսած են հեռանալ հ[...]
մայնացման մարմիններէն։

Նման թերութիւններ [...]
տարուած են նաեւ կրօնքի [...]
բացուած պայքարի ընթացք[...]
քաղաքի եւ գիւղի միջեւ կազ[...]
ուած ապրանքի փոխանակութ[...]
խնդրին մէջ։ Եկեղեցիներու [...]
կումը կատարուած է վարչակ[...]
աւանդութիւններով եւ հակա[...]
գիւղին մեծամասնութեան, ինչ [...]
պատճառ դարձաւ կրօնական [...]
խապաշարումներու զօրացման։

Դարձեալ, կարգ մը շրջան[...]
րու մէջ արգիլուած են շուկայ[...]
բազար բանալ, ինչ որ պ[...]
ճառ դարձաւ քաղաքներու [...]
տածութեան տկարացման։ Ա[...]

...ի «ձախ» կարգադրութիւննե-
...ը զօրացնէն ընդդիմադիր տրա-
...թիւնները՝ Եւ իրրեւ հե-
...նք այս վիճակին, գիւղատն-
...թեան համայնացումը կը
...արանայ:

Ուստի, կեդր. կոմիտէն կը ...այէ դադրեցնել բոնի հա-...ացման փորձերը, «արտէլ»-...ոմունայի" վերածելու դէպ-...ը, բնակարաններու, հաւերու ...թեան անասուններու հա-...ացումը, շուկաներու եւ «բա-...երու փակումը, եկեղեցինե-...բնի գոցելը (եկեղեցիները ...ել միայն այն ատեն, երբ ...գին մեծամասնութիւնը կը փա-...ջէ), գիւղացիներուն եւ գեղջ-...կներուն կրօնական զգացում-...ը վիրաւորելու դէպքերը»:

Այս գումարը պատերազմի ծախքերուն անբաւական ըլլալով, 1855ին Իզմիրի եւ Սուրիոյ մաքսային հասոյթներուն փոխարէն Լոնտոնի Ռոշիլտ դրամատունէն փոխառութիւն մը եղաւ: Ֆրանսա եւ Անգլիա, այս առիթով կոմիսար մը ղրկեցին Պոլիս՝ հսկելու համար փոխառութեան գործածութեան եղանակներուն:

Մինչ այդ, պատերազմի ընթացքին պետութիւնը «քայմէ» (թղթադրամ)ներ հրապարակ հանած էր: Այդ դրամները հրապարակէն վերցնելու համար նոր փոխառութեան մը պէտքը զգացուեցաւ եւ 1858ին, անգլիական դրամատուններէն 5 միլիոն անգլ. ոսկինոց նոր փոխառութիւն մը կնքուեցաւ՝ իբր փոխարինութիւն ցոյց տրուելով Պոլսոյ մաքսային հասոյթները:

Բացի այս մեծ փոխառութիւններէն, օսմ. պետութիւնը փոքր փոխառութիւններ կնքած էր նաեւ Ղալաթիոյ եւ Բերայի քրիստոնեայ սեղանաւորներէն, որոնք այսպէս տիրացած են Բերայի ամենամեծ եւ ամենաշքեղ շէնքերուն: Այս բոլոր պարտքերը վճարելու համար, կառավարութիւնը ֆուատ փաշայի միջոցով 200 միլիոն ֆրանքնոց փոխառութիւն մը կնքեց Փարիզի մէջ:

Բայց այս գումարները բաւական չեղան, ու այս անգամ 200 միլիոն ֆրանքնոց փոխառութիւն մը եւս կնքուեցաւ, որոնց փոխարինութիւն ցոյց տրուեցաւ ծխախոտի, աղի, դրոշմի տուրքերը, ինչպէս նաեւ Եւրիպէի կուսակալութեան մետաքսի, իսկ Իզմիրի կուսակալութեան ձէթի տասանորդի տուրքերը: Այսպէս, կառավարութեան լաւագոյն հասոյթները փոխանցուեցան Օսմ. Դրամատան:

1860ին կնքուեցաւ նոր փոխառութիւն մը, երբ երաշխաւորութիւն ցոյց տրուելով Արզրնիի հանքերը: 1869ին եւ 1870ին կնքուեցան ուրիշ երկու փոխառութիւններ: Այսպէս, 1875ին պետութիւնը հինգուկէս միլիար ֆրանք պարտք ունէր:

1881ին, կառավարութեան հրաւէրով Պոլիս եկան պարտապահանջներու պատուիրակները, որոնց հետ խորհրդակցաբար հաստատուեցաւ Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը: 1904ին բոլոր պարտքերը միացուեցան եւ գոյացաւ «Իւնիֆիէ»ն: Ասոնց վրայ աւելցան Սահմանադրութեան շրջանի պարտքերը:

Ըստ վերջին համաձայնութեան, Թուրքիա հետեւեալ կերպով պիտի վճարէ իր պարտքերը. 1929 յուլիսէն մինչեւ 1936ի Մայիսը՝ 2 միլիոն Թրքական ոսկի:

1936—42, ամէն տարի 2 միլիոն 380,000 ոսկի: 1942-47, տարեկան 2 780,000 ոսկի, 1947—52, տարեկան 3 միլիոն 180 հազար ոսկի, եւ 1952էն սկսեալ ամէն տարի 3 միլիոն 400 հազար հնչուն ոսկի...:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՅԱՑԱԾ ԵՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

...գոյսոյ Ազդամ լրագիրը ...կը պատմէ խմբագրականի մը ...մէջ:

Առաջին պարտք ըսուածը ...յն գումարներն են, զորս օսմանեան կայսրութիւնը փոխ առած է Եւրոպայէն: Այս փոխառութիւնները սկսած են Սուլթան ...ճիտի, Սուլթան Մէճիտի շրջանին, եւ 20 տարուան ընթացքին 14 փոխառութիւններ կնքուած ...ժամանակ եղած է որ, պետութիւնը 13 միլիոն ոսկի պարտք ...ու տոկոս վճարելու հարկին տակ ...ած է՝ երբ պիւտճէին մէջ 17 միլիոնի միայն կը հասնէր ...հասոյթը...

Այն պարտքերը, որ արդի Թուրք սերունդին ուսերուն վրայ ...կը բեռցուին, արդիւնք են այդ ...մէջ վարչութեան եւ Եւրոպայի ...անխիղճ վաշխառութեան:

Առաջին փոխառութիւնը կնքուեցաւ Սուլթան Մէճիտի օրով՝ 1854ին եւ գործածուեցաւ Թէ ...իմի պատերազմին ծախքերը ...գոցելու եւ Թէ Թանզիմաթի բարենորոգչական ծրագրին գործադրութեան:

Այս պայմաններուն մէջ, ...օսմ. պետութիւնը ստիպուած նոր փոխառութիւններ կնքած է՝ ընդունելով եւրոպացի վաշխառուներու բոլոր պայմանները:

Լոնտոնի փալմըրս դրամատան հետ կնքուած այս պայմանագրութեամբ երեք միլիոն անգլ. ոսկի փոխ առնուեցաւ, բայց կառավարութեան ձեռքը հազիւ ...ուկէս միլիոն անգլիական հասաւ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ներկայիս դասախօսութիւններու եղանակ մը կ'ապրինք Փարիզի մէջ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծանօթ դասընթացքէն եւ Դրական Ակումբին պարբերական երեկոներէն վերջ, զանազան հաստատութիւններ ալ սկսած են դասախօսութիւններ սարքել:

Շաբաթ կէսօրէն վերջ, Փարիզի Մատենադարանին մէջ Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին ուշագրաւ դասախօսութիւն մը տուաւ Հ. Յովհ. վրդ. Մըսըրեան: Դասախօսը կը պատկանի Յիսուսեան Միաբանութեան, երկար ատեն ապրած է Սուրիոյ մէջ, ներկայիս Աստուածաբանութեան ուսուցիչ է Պէյրութի Ս. Ժոզէֆի համալսարանին մէջ, եւ իբրեւ յաջորդ հանգուցեալ հայագէտ եւ պատմաբան Հ. Թրանսուա Թուռնըպիզի, կը վարէ այդ համալսարանին հայագիտական բաժինը:

Հ. Մըսըրեան վրդ. ամբողջ իր դասախօսութեան ընթացքին մոգական լապտերով տեսարաններ ցոյց տուաւ Սուրիոյ հայ գաղթականներու կեանքէն, քարտէսներով ներկայացուց գաղթակայաններու անցեալ և ներկայ դիրքերը, մանրամասնօրէն պարզեց կատարուած շինարարական աշխատանքներն ու տեղաւորման գործերը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան, հոգատար պետութիւն եւ բարեսիրական մարմիններու աջակցութեամբ:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամբողջ բնակչութիւնը կը հաշուըուի 2ուկէս միլիոն հոգի: Ենթադրեալ վիճակագրութեան մը համաձայն, անոնց մէջ հայերու թիւը կը հասնի շուրջ 139.000ի, հետեւեալ կերպով.— Պէյրութ և Լիբանանի շրջան՝ 35.000, Դամասկոս և Ճէպէլը Տրիւզ՝ 8000, Ալէքվիններու երկիր՝ 2500, Հալէպի շրջան՝ 57,000, Հալէպէն դէպի արեւմուտք՝ 26,550, Հալէպէն դէպի արեւելք՝ 10,000: Հայ գաղթականութեան մէջ ծնունդները գոհացուցիչ են եւ յուսատու:

Հ. Մըսըրեան վրդ. նախապէս խօսած էր Հայագիտական Ընկերութեան Յունուարի ընդհանուր ժողովին մէջ: Մօտ ատենէն պիտի խօսի նաեւ Ֆրանսական աշխարհագրական ընկերութեան առջեւ, նոյն նիւթի մասին:

* * *

Կիրակի Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ բացումը կատարուեցաւ դասախօսութեանց շարքի մը: Գլխաւոր շէնքին առաջին յարկը բարեփոխումով մը վերածուած է գեղեցիկ սրահի մը, որ կրնայ պարունակել 200-250 հոգի: Սրահը լեցուած էր ընտրեալ բազմութեամբ մը:

Դասախօսեց վարժարանին մեծաւորը Հ. Յովհ. վրդ. Թորոսեան, ամփոփ պատկերը տալով Մխիթարեաններու գրական գործունէութեան եւ այն կարեւոր դերին, որ անոնք կատարած են հայ լեզուին եւ պատմութեան համար: Թուեց անմահն Սեբաստացիէն սկսեալ Վենետիկի արտադրած մեծ գրչութերը. յարգանքի խօսքեր ըրաւ Հայր Միքայէլ Չամչեանի, Ջախջախեանի, Ինճիճեանի, Աւգերեանի, Գէորգ եւ Եղուարդ Հիւրմիւզներու, Բագրատունիի, Ալիշանի, Զարպհանէլեանի եւ այլ գիտական վարպետներու յիշատակին: Յիշեց նաեւ Մխիթարեաններու կատարած դերը կրթական ասպարէզին մէջ:

Դասախօսութիւններէն վերջ, Պահապանեան գերապայծառ եպիսկ. քանի մը խօսքով գնահատեցին այս դասախօսութեանց գաղափարը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ Արիներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի կազմակերպած թէյասեղանը տեղի ունեցաւ կիրակի, 30 Մարտին: Հրաւէրին փութացած էին պատասխանել յիսունէ աւելի հայրենակիցներ: Սրահը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով, որոնց դիմաց զետեղուած էր սկաուտներու ոսկեզօծ գրերով «Հայ Արի» արձանագրութիւնը:

Մասնաճիւղի վարիչ - մարզիչ կողմէ բացումը կատարեց Պ. Բ. Գավէզեան որ սկաուտական շարժման ու Հայ Արիներու միութեան պատմականն ընելէ վերջ, թուեց անոնց ընծայած բարիքները, որոնք անհրաժեշտութիւն դարձած են մեր ներկայ իրականութեան համար, թելադրեց ծնողքներուն վստահիլ իրենց զաւակները այս շարժման: «Սկաուտիզմը մարզի, մտքի ու նկարագրի համաչափ ու ներդաշնակ զարգացման դրութիւնն է: Ազատ օդի ու բնութեան մէջ լիաթոք շնչելու, շարժելու վարժութիւնը:

«Տուէք ձեր զաւակները. անոնք մեր Արիներուն մէջ պիտի գտնեն լաւագոյն ընկերներն ու բարեկամները, տուէք ձեր իսկ օգտին համար, ու անոնք ձեզ պիտի վերադառնան ազնիւ, չարքաշ ու անձուէր, գործունեայ ու առոյգ, պիտի վերադառնան ապագայ տիպար քաղաքացիներու սկզբունքներով տոգորուած»:

Ներկաներու փափաքին համաձայն սեղանապետ նշանակուեցաւ Պ. Խ. Դաւիթեան, որ ոգեւորեց թէյասեղանը: Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Պ. Արոյեան, Վ. Գույումճեան, Օ. Փափազեան եւ Գ. Ծերիկեան, որոնք շեշտեցին սկաուտական շարժման նշանակութիւնը, խրախուսեցին տղաքը յարատեւելու, խոստանալով իրենց ջերմ համակրանքն ու աջակցութիւնը:

Սեղանի ընթացքին մէջ ընդմէջ արտասանութիւններով ու մեներգներով իրենց մասնակցութիւնը բերին, Մ. Գաբրիէլեան, Ս. Քէշիշեան, Ց. Խանոյեան եւ այլն: Մեծ հետաքրքրութիւն պատճառեցին նաեւ կրտսեր սկաուտներու զուարճալի խաղերը: Աճուրդի դրուեցաւ սկաուտ Սուրէն Մելիքեանի ձեռքով հիւսուած հայկական եռագոյն սիրուն բարձ մը, որ կոկիկ գումար մը ապահովեց: Այս գումարը նոյնութեամբ պիտի յատկացուի սկաուտական պիտոյքներու գնման:

Փափաքելի է որ ծնողքները, անխտիր, իրենց զաւակները արձանագրեն «Հայ Արի»ներու շարքը, փոխանակ ձգելու որ անոնք թափառին փողոցները եւ խաթարեն իրենց տակաւին մաքուր նկարագիրը: Մասնակցութեան համար դիմել՝ 49 Rue Nationale, Marseille, ուր ամէն օր երեկոյեան ժամը 7-8 վարիչ մարզիչն հերթապահ մէկ անդամ պիտի տայ հարկ եղած տեղեկութիւնները:

Հայ Արի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ, ՏԷՍԻՆ

ԼԻՈՆ.— Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, շատոնց նկատի ունենալով տէսինաբնակ հայրենակիցներուն կարեւոր թիւը ու անոնց հայրենասիրական զգացումները, անհրաժեշտ գտած էր այդ սրտցաւ հայրենակիցները համախմբել, միշտ վառ պահելու համար անոնց մէջ ազգային գիտակցութիւնը եւ հայրենիքի գաղափարը:

Արդ, գալով Կեդր. Վարչութիւնս 1930 մարտ 23ին կազմած է Լիոնի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան Տէսինի մասնաճիւղը: Նախապէս եղած հրաւէրի մը համաձայն, խումբ մը հայրենակիցներ ժամանակին փութացած էին որոշեալ հաւաքատեղին, իրականացնելու համար սոյն նուիրական եւ ազգօգուտ ձեռնարկը: Հայրենակիցները իրարու հետ ծանօթանալով, խնդրեցին որ ներկաներու թիւը առժամապէս բաւ համարուի եւ ժողովը բացուած յայտարարուի: Արդարեւ կարգ մը հայրենակիցներ զանազան պատճառներով կամ լուր չունենալով բացակայած էին, սակայն լիայոյս ենք որ Միութեան կազմութենէն անմիջապէս վերջ պիտի գան խտացնել Միութեանս շարքերը, աւելի մեծ թափով առաջ տանելու համար մեր նուիրական գործը:

Ուստի, Պ. Գեղամ Սարոյեան ժողովը բացուած յայտարարելով, պարզեց նպատակը: Վարչութեան քարտուղար Պ. Դաւիթ Մուրադեան կարդաց Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, որ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ բոլոր հայրենակիցներու կողմէ: Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, ձեռնարկուեցաւ վարչական մարմնի ընտրութեան եւ մեծամասնութեամբ ընտրուեցան հետեւեալները.— Պ. Պ. Կիւլէսեան՝ ատենապետ, Բ. Տէրտէրեան՝ ատենադպիր, Մ. Գինոսեան՝ գանձապահ, խորհրդականներ՝ Գ. Կիլօթեան, Դ. Սարոյեան:

Հայրենակիցնե՛ր, 1915ի մեծ եղեռնը խլելով մեր սրտահատորները մեզ ցրիւ տուաւ աշխարհի չորս հովերուն, ու այսօր զրկուած նոյնիսկ սեփական հայրենիքէն ու մայրենի օճախէն, ինկած ենք օտար ափեր, համայնակուլ ովկիանի մը մէջ, ուր կը սպառնայ այլասերումի վտանգը: Սիրելի հայրենակիցնե՛ր, որպէսզի կարենանք այս ահաւոր վտանգին դէմ պաշտպանել մեր մատաղ սերունդը, անհրաժեշտ է որ, համախմբուինք եւ ձեռք ձեռքի տանք որպէս հարազատ եղբայրներ, բացառիկ պարագաներու մէջ մեղմենք մեր կարօտեալ հայրենակիցներու դառնութիւնները մեր կարողութեան սահմանին մէջ նիւթապէս թէ բարոյապէս: Ուստի, կոչ կ'ուղղենք բոլոր հայրենակիցներուն որ խրախուսելով իրար, գան ստուարացնել Միութեանս շարքերը, զօրացնել անոր ուժերը նիւթապէս թէ բարոյապէս եւ աւելի ամրացնել անոր հիմնական նպատակը, մինչեւ որ կարենանք հաւաքուիլ հարազատ հայրենիքի երդիքին տակ եւ ազատիլ մեր անհուն տառապանքներէն:

Լիոնի Բարձր-Հայքի Հ. Մ.եան կեդր. վարչութիւն

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Ցայտնի արուեստագէտ-երգիչ Պ. Ներսէս Ղուկասեան, որկը ղեկավարէ ռուս. Թատերախումբ մը, այս հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին Théâtre Palladiumի մէջ (83, Rue Chardon-Lagache) կը ներկայացնէ «La Geicha» գեղեցիկ օփէրէթը, 3 արար, ճափոնական կեանքէ: 16 հոգինոց նուագախումբ մը եւ մեծ երգչախումբ մը կը մասնակցին ներկայացումին: Գիները՝ ժողովրդական:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Այդ կինը ըսաւ.—

— Ձեր մարը մեռնի, էդ ի՞նչ ...արչարանք է, որ դուք կը քաշէք. չգիտեմ էդ բաներուց ի՛նչ կը հասկնաք:

— Շատ մի՛ խօսար, մարերնիս կը մեռնին, թո՛ղ մեռնին. ...նօթի եմ՝ մի ապուր լի՛ց, ուտեմ:

Կինը ներս գնաց ապուր լեցնելու: Ընկերոջս ձայն տուի. Վեր կացաւ ու ներս գացինք: Ընկերոջս քով կը գտնուէր 15 ղուրուշ: Ղրկել տուինք, մեզի ծխախոտ եւ թուղթ բերել տըւինք: Ապուրը կերանք, փորերնիս բաւականին կշտացաւ: Եկան ըսին թէ՝ «ձեզի ընկեր մ'ալ եկեր է»:— «Ի՞նչ տեսակ մարդ է»:— «Դէմքով սեւ, երկար մազերով, սեւ քօլօզով»: Մենք հասկցանք, որ Մեծկալ Սրբօն էր:

* * *

Մութը տուաւ: Իսկապէս Սրքօն եկաւ մեր քով:

— Տղերքն ո՞ւր են, — հարցուցինք մենք:

— Տղերքը բռնուան:

— Վալա՞ղը:

— Վալաղն ալ բռնուաւ:

— Ո՞րտեղ բռնուան:

— Շօսի ճանապարհի վրայ կօլ (լիճ) մը կար՝ հոն բռնուան:

— Դու ի՞նչպէս եղաւ, որ ազատուեցար:

— Ես քիչ մը յետեւանց էի. նրանք բռնուելուն՝ ես հասկցայ եւ մտայ էդ կօլի մէջ: Մենակ բերանս ջրէն դուրսն էր. իսկ ամբողջ մարմինս ջրի մէջն էր:

— Նամակներն ի՞նչ ըրիր:

— Նամակները մէջքէս քանդեցի եւ մտցուցի ցեխի մէջ: Այդ ատեն տղայոց չարաչար կը տանջէին եւ կը ծեծէին: Շատ չարչարանքներ տալէն վերջը՝ քիւրդ մը եկաւ, ըսաւ. «Մի՛ զարնէք, ճամբորդ մարդիկ են, կարելի է լաւ մարդիկ են»: Հող լցուեցաւ երկու հարիւր քիւրդ: Տղայ մը նկատած էր, որ ես հող կորայ: Երբ կը զարնէին այդ տղին, կը պոռար.— «Սրքօ, է՛լ՝ արի, է՛լ՝ արի»: Ես մտքովս կ'ըսէի, թէ՝ «շան որդի, ինքը բռնուեր է, ինձ ալ կ'ուզէ բռնել տայ»:

Քիւրդ մը առանց գիս տեսնելու՝ հրացան ուղղեր էր կօլի մէջ եւ կը կանչէր... «վօրէ՛ն, վօրէ՛ն, էզզանիմ դուքի է»: Նա գիտմամբ կ'ընէր, որ ես վախենալէն ջրէն դուրս գայի: Ես երբէք ձայն-ձուն չհանելով՝ թաղնուեցայ կօլի մէջ:

Քիւրդերը կապեցին մեր ութ ընկերները եւ տարան գիւղը: Կէս ժամ սպասեցի, ձայները դադրեցան: Բռնեցի շօսի ճանապարհը, եկայ աղօթարանին Մէջիդլու գիւղը: Տեսայ՝ այդ գիւղը հայ գիւղի չի նմանիր, շտապեցի դուրս գալ:

Գիւղէն դուրս եկածս ատեն պատահեցաւ քիւրդ մը, որ հարցուց.

— Դու ի՞նչ մարդ ես, հա՞յ ես, չէ նէ քիւրդ:

— Քիւրդ եմ, ըսի:

— Ո՞րտեղացի ես:

— Ալաշկերտցի:

— Ո՞վ կը ճանչնաս Հասանանցիներէն:

Ես տուի մի քանի յայտնի Հասանանցիներու անուն: Քիւրդը ինծի մտիկ ըրաւ եւ ըսաւ.

— Դու զողի կը նմանիս:

— Խօսքդ գիտնալով խօսա՛. ես այսինչ աղայի խուլամն եմ, կ'երթամ Էրզրում:

Քիւրդը ինձնից հեռացաւ: Ես ոտքս վերցուցի եւ վազ տուի: Կէս ժամ չանցաւ, լուսացաւ: Բայց ես ճանապարհ չէի գիտեր, ուղիղ ճամբան բռներ էի, ինչպէս կուգայի: Պատահեցին երկու քիւրդ: Ինծի քրդի տեղ դրին եւ ըսին.

— Սալամ ալեօքիմ:

— Ալեօքիմ սէլամ,— պատասխանեցի ես:

— Ո՞ւրկից կուգաս:

— Ալաշկերտէն:

— Վանի կռիւը ի՞նչպէս եղաւ:

— Բոլոր ֆեդայիները, մաս մ'ալ կեաւուրները ջարդեցին:

— Բարի՛ ես եկեր, մեր աչքին, որ այդ բարի լուրը բերիր մեզ:

— Հաց ունի՞ք:

— Ունինք:

— Կտոր մը հաց տուէք ինծի, անօթի եմ:

— Ուրախութեամբ կուտանք:

Երկու հաց եւ քիչ մ'ալ պանիր տուին: Ես ալ իմ կողմից հարցուցի.

— Դուք ո՞րտեղացի էք:

— Հարթեւցի ենք:

— Ո՞ւր կ'երթաք:

— 30 ոսկիանոց մի ձի ենք կորցուցեր, այն կը փնտռենք:

Նրանցից բաժանուեցի: Կէսօր անց էր: Եկայ Հարթեւ: Հարցուցի տէրտէրի տունը ու գնացի: Տէրտէրը տունը չէր, երէցկինն էր: Երէցկնկանը ըսի.

— Ճամբորդ մարդ եմ, հայ եմ, ինծի տեղ մը տուէք քնանալու եւ կտոր մը հաց:

Երէցկինը ըսաւ.

— Դու հայ չես. քու երեսը հայու երեսին չի նմանիր, դու քիւրդ ես. մեզի տեղ չկայ:

Բֆրեցի Մահմատին, երեսս խաչ հանեցի, ըսի.

— Հայր մեր երկինք...

Բայց երէցկինը ըսաւ.

— Ես գիտցայ, թէ դու ինչ մարդ ես. մեր գլուխը կ'ուզես փորձանք գցել. մեզի տեղ չկայ, ախպէր, գնա՛:

Դռնից դուրս ելայ: Դրան կողքին ուրիշ դուռ մ'ալ կար, այնտեղից ներս մտայ: Հող էր տէրտէրի թաւլան: Գացի հոն պառկեցի: Շատ թէ քիչ քնայ, եկան երկու հարսներ, ձայն տուին ինծի: Վեր կացայ, տեսնեմ, բերեր են հաց ու ապուր: Այդ հարսները Խնուսէն էին բերուած, ուստի հոն յեղափոխական տեսած ըլլալնուն, երբե՛ք չէին վախնար:

Ահա այսպէս պատմեց մեզի Սրքօն:

* * *

Իրիկունը մենք հոն վալաղ ուղեցինք, բայց չտուին: Ստիպուած եղանք հոն մնալ այդ իրիկուն: Մնացինք այդ ծերունու տանը:

(Շար.)

կանտիի հետեւորդներուն դէմ, արգիլելու համար զանոնք որ բանաբարեն աղի օրէնքը։ Երկուշաբթի օր Աաթի եւ Տանտիի ճամբուն վրայ ոստիկաններ գրաւեցին ապօրէն կերպով հաւաքուած աղերը եւ ձերբակալեցին բազմաթիւ մարդիկ, որոնք կ'ընդդիմանային։ Կանտի լուր առնելով հասաւ դէպքին վայրը եւ հոն կարդալ տուաւ իր կողմէ գրուած յայտարարութիւն մը (որովհետեւ Հնդիկներու պետին համար երկուշաբթին լռութեան օր է), ըսելով թէ վաղն իսկ պիտի միանայ իրենց՝ աղ հաւաքելու համար, ու կը հրաւիրէ շրջակայ գիւղերու բնակիչները՝ իրենց օգնել։ Կը հրահանգէ թեթեւ հագնիլ եւ թոյլ չտալ որ ոստիկանները գրաւեն իրենց հաւաքած աղը, նոյնիսկ եթէ անոնք իրենց ձեռքը կտրեն։

Կանտիի գլխաւոր աշակիրցներէն երեք հոգի եւս ձերբակալուեցան եւ անմիջապէս երկու տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Կանտի ինք ալ որոշած է ներկայանալ իշխանութեանց՝ առաջարկելով որ ձերբակալեն զինքը։ Կառավարութիւնը շատ մտահոգ է շարժման ստացած նոր երեւոյթին համար։

Ֆրանսա եւ Թուրքիա

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, գերմանական վոլֆ գործակալութեան ներկայացուցչին յայտարարած է հետեւեալը.

— Ֆրանսացիներուն հետ մեր քաղաքական յարաբերութիւնները միայն բարեկամական չեն, այլեւ կը ձգտին բարուքիլ օրէ օր, որովհետեւ մեր վերջին համաձայնագիրներու տրամադրութիւնները թոյլ կուտան դիւրութեամբ լուծել այն բոլոր դժուարութիւնները, որ կրնան ծագիլ այդ երկրին հետ մեր յարաբերութեանց ընթացքին։

Նոյնն են մեր յարաբերութիւնները Սուրիոյ հետ, ֆրանսական թեւարկութեան ենթակայ երկիր, որ լրացուցիչ մասը կը կազմէ Ֆրանսայի, համաձայն հոգատարութեան։»

Յունաստանի փոխառութիւնը Անգլիայէն

Յունաստանի Ազգային Դրամատան տնօրէնը Տրոստփուլոս Լոնտոնէն Աթէնք վերադառնալով, յայտարարեց թէ Երկրագործական Վարկի դրամատան հաշուոյն երկու միլիոն սթերլինի փոխառութիւն մը կնքած է, մէկ միլիոնը անմիջապէս պիտի դրուի յիշեալ Դրամատան տրամադրութեան տակ։

Բացի այս երկու միլիոնի փոխառութենէն, Տրոստփուլոս նոյնպէս 600,000 սթերլինի փոխառութիւն մը կնքած է արուեստական պարարի արտադրութեան ընկերութեան հաշուոյն։

Վարչապետ Վէնիզէլոս յայտարարեց թէ առայժմ Յունաստան ուրիշ փոխառութիւն չպիտի կնքէ, այլ պիտի սպասէ լաւագոյն օրերու եւ նպաստաւոր պայմաններու։ Մնաց որ Յունաստանի տրամադրութեան տակ դրուած է կանխավճար մը, զոր պիտի կրնայ գանձել ուզած ատեն։

Համայնավար համաժողովը

Բոլշեւիկ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն որոշեց կուսակցութեան համաժողովը գումարել յառաջիկայ յունիս 15ին։ Օրակարգին վրայ դրուած են՝ տեղեկագիրներ կուսակցութեան կեդրոնական մարմիններուն, հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան, հաւաքական տնտեսութեանց շարժման եւն.ի մասին։

Այս համաժողովը, զոր պէտք չէ շփոթել Խորհուրդներու համագումարին հետ, կազմուած է խորհրդային միութեան համայնավար բոլոր կազմակերպութեանց պատուիրակներէն։ Ասիկա գերագոյն մարմինն է որ կրնայ փոփոխութեան ենթարկել կեդրոնական կոմիտէի եւ քաղաքական բիւրոյի կազմը, ու ի հարկին փոխել կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը։

Պատգամաւորներու ընտրութիւնները, յետոյ համաժողովին նիստերը բուռն վիճաբանութեանց տեղի պիտի տան համայնավարներու միջեւ, նկատելով որ ներկայիս մեծ տարակարծութիւններ կան բոլշեւիկեան կուսակցութեան ծոցին մէջ, ներկայ դժուարութեանց դիմակալելու համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին։

Սպառազինումներու աշխարը

Մինչ մէկ կողմէ զինաթափութեան զաւեշտ կը խաղան Լոնտոնի մէջ, միւս կողմէ խորհրդաժողովին մասնակցող երկիրները աւելի քան մեծ թափով ուժ կուտան սպառազինումներու։

Մասնաւորապէս Իտալիա կ'ուզէ օր առաջ զօրաւոր նաւատորմ մը ունենալ, Ֆրանսայի հետ իրապէս հաւասարութիւն ձեռք բերելու համար։

Իտալական մամուլը երկար յօդուածներ կը նուիրէ այն արարողութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան ապրիլ 27 կիրակի օր Իտալիոյ զանազան պատերազմական նաւահանգիստներուն մէջ՝ հինգ նոր մարտանաւերու շինութեան առթիւ։

Արքայազուն իշխանուհիներ կնքամայր պիտի ըլլան այս նոր մարտանաւերուն եւ պիտի նախագահեն այս առթիւ կատարուելիք հանդէսներուն։ Այդ օրուան համար երթեւեկի մեծ դիւրութիւններ պիտի տրուին ժողովուրդին։

Միացեալ Նահանգները եւս ոչ նուազ. ուժգնութեամբ կը զօրացնեն իրենց նաւատորմը։ Ծերակոյտը քուէարկեց աւելի քան 10 միլիոն տոլարի վարկ մը՝ յատկացուելու համար արեւմտեան եզերքի եւ Հավայիի զանազան նաւային խարիսխներու բարկեարգութեան։

Հալածանք Համայնավարներու դէմ

Էսթոնիոյ կառավարութիւնը հրամայեց ջնջել համայնավար կուսակցութիւնը ամբողջ երկրին մէջ եւ գրաւել անոր բոլոր գոյքերը։ Այս որոշման պատճառն այն է որ համայնավարները մահափորձ մը սարքած էին Րէվալի կեդրոնի հրամանատարին դէմ։

⁂ Պերլինի քաղաքական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Էռնստ Ֆրիտրիխ անուն գրագէտ մը, սեփականատէր համայնավարական տպարանի մը։ Այս մարդը մասնաւորաբար գրգռիչ թռուցիկներ կը տպէր՝ զինուորներուն բաժնելու համար։ Ձերբակալուեցաւ այն պահուն, երբ իր զբօսանաւով պտոյտի մը կը ձեռնարկէր։ Նաւուն մէջէն գրաւուեցան բազմաթիւ վտանգաւոր թուղթեր։ Բնակարանէն ալ զանազան թռուցիկներ գրաւեցին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, Վիշապեան եւ Փոթորիկ խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Պուա-քոլոնպ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. Ժողովրդային դասախօսութիւն վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահներուն մէջ։ Կը խօսին Տօքթ.ներ Մինասեանց եւ Ալլահվէրտի։ Մուտքը ազատ է։

· ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ 39րդ տարեշրջանի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Եշ. ժամը5ին Նախագահութեամբ Ռամշապուհեպիսկոպոսի։ Օրակարգ Հաշուեկշիռի ընթերցում եւ վաւերացում եւ վարչութեան երեք անդամոց տեղ նոր ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներէն անպայման կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։ Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ օրինական պիտի սեպուի։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Անիէռ-Պուա-Քոլոնպի եւ շրջաններու գ.ցանկը.— Թ. Ինճէեան, Ամիրայեան, Խ. Պաղտասարեան 50ական, Ա. Ասլանեան 30, Տիկին Լ. Պէտիրեան, Բ. Վարդանեան, Պ. Արեւեան, Յ. Ստեփանեան, Ս. Էրզեան, Ա. Գասապեան, Ա. Ա. րութեան, Վ. Ունճեան, Վ. Կէօփօղլանեան 20ական, Բ. Քէլամեան 15, Կ. Պետրոսեան, Ա. Էյվազեան, Տիկին Պէօյիւքեան, Գ. Թորոսեան, Հ. Ղազէրեան, Յ. Արութեան, Յ. Արութեան, Կ. Տօնէլեան, Գազէզեան, Կ. Արզումանեան, Պ. Վարդանեան. Պ. Քէօյլիւեան, Յ. Քէստիրեան, Յ. Կիրակոսեան, Մ. Մելիքեան, Կ. Գաբլանեան 10ական, Օր. Ս. Ղազարեան 7, Տիկին Ե. Անտոնեան 6, Սիրապեան, Տիկին Քիւբէլեան, Ս. Խարբութլեան, Գ. Պետրոսեան, Ռ. Սարաֆեան, Օ. Հայթայեան 5ական, Բ. Խարբութլեան 3, Տիկին Ալլահվէրտեան 2.50 ֆրանք։ Գումար 583 ֆր. 50 սանթիմ։ (Տես «Յառաջ» 6 մարտ)

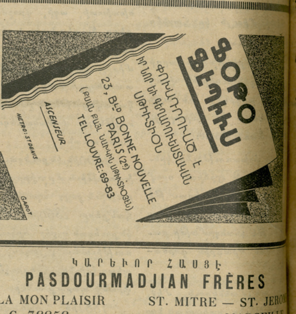
ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պրինեոլ, Կէտ.— 35։
Տէսին, Գործ.— 664։
Շաս, Ե. Կ.— 100։
Մարսէյլ, Գործ.— 836։
Լիոն, Ն. Յ.— 200։
Վիէն, Ս. Գ.— 70։
Մարսէյլ, Օ. Ս.— 15։
Ռուէյսէ Վասէ, Յ. Պ.— 35։
Փարիզ, Տ. Գ.— 140։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։
Փարիզ, Տոքթ. Ք.— 140։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
10
ԱՊՐԻԼ
1930
10 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1234 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՔԵԱԼԼԱԿԷՕԶՈՒԹԻՒՆ,,

Բառը փոխ կ'առնենք «Խորհրդային Հայաստան»էն, որ զայն կը գործածէ թէ Ստալինի հռչակաւոր նամակին թարգմանութեան մէջ (Մարտ 2), թէ Հայաստանի կեդր. կոմիտէի շրջաբերականին մէջ, որուն ամփոփումը հրատարակեցինք երէկ, եւ թէ իր առօրեայ մերկացումներու ընթացքին:

Մէկ է բոլորին ալ իմաստը,— կուսակցութեան գործիչները, գործակալներն ու մարմինները «քեալլակէօզութիւն»ներ գործեր են — եւ կը գործեն տակաւին — համայնական տնտեսութեան ծրագիրը գլուխ հանելու համար:

Համրանք չունինք փաստերը: Բայց մենք յիշենք մէկ երկու հատ, քաղելով պաշտօնական բերաններէ կամ իրենց օրկաններէն:

Ինչպէս յայտնի է, կեդրոնական իշխանութիւնը, սարսափելով իր իսկ մշակած քաղաքականութեան հետեւանքներէն, պատուիրեց բռնութեան չդիմել, այլ փափկօրէն դէպի հաւաքական տնտեսութիւն առաջնորդել գիւղացիները: Այս ազդարարութեան վրայ, հարիւր հազարաւոր գիւղացիներ լքեցին «կոլխոզ»ները եւ դարձան անհատական տնտեսութեան:

Բայց խելքի եկա՞ն Ստալինի աշակերտներն ու ստորադաս պաշտօնեաները:

Ընդհակառակն: «Իզվէստիա»ն է որ կը պատմէ (դէպքը տեղի կ'ունենայ չափաւորութեան հրահանգէն յետոյ).— Գործիչ մը կուգայ եւ կը յայտարարէ գիւղացիներուն.— «Կ'ուզէք միացէք, կ'ուզէք մի միանաք հաւաքական տնտեսութեան: Բայց յիշեցէք որ խորհրդային կառավարութիւնը ուժ ունի քան վայրկեանէն աւերակներու կոյտ մը դարձնելու ձեր տուները»:

Աւելի պատկերազարդ օրինակ մը կը յիշէ «Խորհրդային Հայաստան»ը (26 մարտ), «Ձախ քեալլակէօզները Գոյգմբէթում» խորագրին տակ (Հրազդանի գաւառ):

— «Քանի մը ընկերներ բացատրութեան, համոզման փոխարէն, հարկադրանքի զանազան մեթոտներ կը գործադրէին, ժողովներու մէջ այս կամ այն գիւղացին կը պարսաւէին, զանոնք հանրային աշխատանքներէ հեռացնելու առաջարկներ կ'ընէին եւն.: Երիտասարդ կոմունիստներէն մէկը գիւղացիներուն կը ներկայացնէ երկու թուղթ եւ կը յայտնէ թէ «մէկը կոմունիստական է, կոլխոզի մէջ մտնելու համար, միւսը՝ դաշնակցական-անհատական տնտեսութեամբ զբաղելու. ո՞րը կ'ընտրես»:

Այս «խայտառակ» իրողութենէն յետոյ, յօդուածագիրը կը պատմէ թէ՝ «հաւաքական տնտեսութեան յարած գիւղացիներու գոյքի եւ արտադրական միջոցներու հաշուառման ատեն, կ'առաջարկուի հաշուել նաեւ հաւերը. իսկ տեղական աշխատող ընկերներու ղեկավարութեամբ, կ'որոշուի համայնացնել կովերն ու ոչխարները, մինչդեռ այդ բանին բնաւ պէտք չկար այս գիւղին մէջ»:

Հետեւա՞նքը, — «գիւղացիների մի մասը դուրս եկաւ կոլխոզից»:

Վկայութիւն մը եւս, միշտ Երեւանի պաշտօնաթերթէն (18 մարտ) եւ կեդր. կոմիտէին բերնով.

— Ցետոյ տեսնուած են աններելի եւ յանցապարտ արարքներ. բնակելի շէնքերը, փոքր անասունները, հաւերը, կաթնտու կենդանիները բռնի համայնացուած են եւ փոխանակ արտերներ կազմելու, քեալլակէօզաբար կ'ուզեն ցատկել մինչեւ կոմունա, մոռնալով որ մեր գիւղատնտեսութեան հիմնական հարցը ոչ թէ հաւի եւ վարունգի խնդիր է, այլ ցորենի:

Ուրեմն, «կոպիտ սխալներ» գործուած են ամէն տեղ, ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ: Եւ իբրեւ հետեւանք, «բազմաթիւ գիւղացիներ ձգեցին հեռացան», ինչպէս կը խոստովանի «Իւմանիթէ»ն ալ, այստեղ, Փարիզի մէջ (7 ապրիլ):

Այս փախուստը կասեցնելու, «կոլխոզ»ներու քայքայումը դարմանելու համար է որ, Ստալին աւետեց կարգ մը շնորհաբաշխութիւններ,— գեղչ՝ տուրքերու, յատկացում՝ պետութեան առնելիքներուն, կէս միլիառ րուբլի (50 միլիոն ստերլին) վարկ ներկայ տարուան ընթացքին եւն.: Ապրիլ 3ի նամակով, որ լրացուցիչ մասն է մարտ 2ի շրջաբերական-յօդուածին, կարմիր ամիրապետը սիրտ կուտայ իր հետեւորդներուն, որպէսզի չյուսահատին գիւղացիներու ելքէն (ձգել հեռանալ): «Այս ելքը բնական հետեւանքն է բռնի մեթոտներէ հրաժարման»:

Հասկնալի է. գիւղացիները հաւաքական տնտեսութեանց մէջ մտան բռնի, ահաբեկ: Տեղի տալով վայրենաբարոյ «քեալլակէօզութեանց», որոնք մինչեւ արիւնահեղութեան յանգեցան: (Մինչեւ հիմա կռիւներ տեղի կ'ունենան շատ մը շրջաններու մէջ: Եւ դժբախտաբար Հայաստանի մէջ ալ):

Իսկ հիմա որ հրահանգուած է բռնութիւն չբանեցնել, չքեղիլ «կուսակցութեան գիծէն», եւ համայնական անտեսութիւնը իրագործել աստիճանաբար, ընկերակցութիւններով (արտէլ), եւ ոչ թէ «կոմունա»ներով, հազարներ եւ հազարներ ազատ ըլլալ կը կարծեն: Ու կը վերադառնան «դէպի տուն»:

Կատարեալ խուճապ մը, որուն հանդէպ Մոսկուա ինքն ալ գլուխը կորսնցուցած, այս անգամ կը փորձէ նիւթական առաւելութիւններով, տուրքերը բաշխելով եւ մեծագումար վարկեր բանալով սիրաշահիլ մուժիկը:

«Քեալլակէօզութենէն» յետոյ, կաշառքը, որ մնանկութեան ուրի՛շ ապացոյց մըն է:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՂԲ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, հետեւեալ «ազգասիրական» խորհրդածութիւնները կ'ընէ, օրինակ բերելով Եգիպտացիները (29 մարտ).

—«Ամէնէն աւելի տպաւորիչը, սակայն, այն երեւոյթներէն որ ի յայտ եկան այդ ուղեւորութեան ընթացքին, այն նուիրումն, այն պաշտումն էր զոր եգիպտացի ժողովուրդը ցոյց կուտար հանդէպ իր պետերուն, այլ մանաւանդ անոնցմէ գլխաւորին, Մուսթաֆա Նահաս փաշային:

Ժողովուրդներու ազատագրութեանց շարքը, պատմութեան մէջ, այսպէս կը վկայէ: Հետապնդուած անկախութիւնը յաճախ կարելի եղած է ձեռք բերել միութեամբը ազգին եւ նուիրումովը անոր՝ ընդհանրական գերագոյն պետի մը, ըլլայ ան թագաւոր մը, զօրավար մը կամ պարզ ժողովուրդի զաւակ մը: Պատմութեան ուսանողը կը գտնէ այս ճշմարտութիւնը մարդկութեան ստեղծագործութենէն ի վեր, ամէն ժամանակի, ամէն երկրի, ամէն ազգի մէջ, եւ նահապետական, աւատական, խորհրդարանական բոլոր կառավարական ձեւերուն տակ:

Միեւնոյն բանն է որ մենք կը տեսնենք մեր քառասուն դարու պատմութեան մէջ: Ուժը եւ մեծութիւնը կը գտնենք հո՛ն ուր միութիւնը եւ գերագոյն պետի մը շուրջ բոլորումը կը տեսնենք, իսկ տկարացումը, անկումն ու քայքայումը՝ հո՛ն ուր անմիաբանութիւնն ու առանց-գլուխի վիճակը կը տիրէ:

Եւ այսօր մենք այդ բանին պակասէն է որ կը տառապինք ազգովին, կտորրակուած եւ ցիրուցան՝ աշխարհագրականօրէն, անմիաբան եւ առանց պետի՝ ներքնապէս: Այդպէս է Հայաստանի մէջ, ուր չունինք դժբախտաբար պահանջուած այդ պետը, ամենուստ պաշտուած ազգային կուռքը: Այդպէս է նաեւ արտասահմանի մէջ, ուր ամենուրեք ոչ միութիւն ունինք, ոչ ալ պետ կը ճանչնանք:

Մենք չենք գիտցած սերտել պատմութիւնը, նոյնիսկ մե՛ր ազգային պատմութիւնը:

Խորհրդածենք..:»

Այո՛, խորհրդածեցէ՛ք, եղբա՛յր «Արեւ», գլուխ գլխի տուած Փարիզի եւ Ամերիկայի ձեր պաշտօնակիցներուն հետ, մինչեւ որ գտնէք «կուռքը»:

Մինչեւ որ ամբողջովին կազմալուծուին գաղութները:

ՊԵՐԼԻՆ-ՄՈՍԿՈՒԱ ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ

Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ հաստատուեցաւ հեռաձայնի սպասարկութիւն մը. ցերեկը երեք վայրկեանի խօսակցութիւնը կ'արժէ 10ուկէս շիլին, գիշերը՝ 6 շիլին 3 փէնսի: Գերման եւ ռուս թղթատարական իշխանութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, հեռաձայնի այս գիծը պիտի գործածուի մասնաւոր, պաշտօնական եւ լրագրական խօսակցութեանց համար:

«Ֆոսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ ռուս թղթատարական իշխանութիւնները, հակառակ այդ համաձայնութեան, այս սպասարկութիւնը սահմանափակած են միայն պաշտօնական գործածութեան: Մոսկուայի օտար թղթակիցներուն ազդարարուած է թէ չեն կրնար օգտուիլ հեռաձայնէն՝ առօրեայ լուրեր հաղորդելու համար իրենց թերթերուն, քանի որ անոնք ենթակայ են գրաքննութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ըսմէթ փաշա չպիտի հրաժարի

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» թերթին յայտարարած է թէ կառավարութիւնը շուտով տնտեսական ծրագիր մը եւ օրէնք մը պիտի ներկայացնէ ազգային մեծ ժողովին՝ Պետական Դրամատան մասին: Գալով Հանրային Պարտքին, վարչապետը ըսած է թէ «բաժնետէրերու ներկայացուցիչներէն բաժնուեցանք բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ եւ կարելի եղածին չափ կապ կը պահենք անոնց հետ»: Աւելցուցած է թէ ազգային դրամը վերականգնելու համար ձեռք առնուած միջոցները դրական արդիւնքներ տուած են: Հերքած է դահլիճին մօտ օրէն հրաժարելու զրոյցները եւ հաստատած թէ իր միակ մտածումն է լաւ վախճանի յանգեցնել ձեռնարկուած գործերը եւ համարձակօրէն նկատի առնել ազգային նոր հարցեր:

Ըսմէթ փաշա հերքելով իր առողջութեան մասին շրջած զրոյցները, կը յայտարարէ «ի լուր իր բարեկամներուն եւ թշնամիներուն» թէ ողջ առողջ է:

«ԵԱՐԸՆ» ԿԸ ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

Գրած էինք թէ «Եարըն» թերթին խմբագրապետը Արիֆ Օրուճ պէյ ձերբակալուած է՝ կառավարութեան եւ մասնաւորաբար Ըսմէթ փաշայի դէմ ուղղած իր քննադատութեանց համար: Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, ոստիկանութիւնը խուժեց «Եարըն»ի խմբագրատունը, արգիլեց կիրակի օրուան թիւին հրատարակումը եւ Օրուճ պէյը ձերբակալեց այն պահուն երբ խմբագրական մը կը գրէր:

Երկուշաբթի առաւօտ «Եարըն վերհրատարակուեցաւ՝ օգնական խմբագրին ղեկավարութեամբ, շարունակելով իր ընդդիմադիրի դիրքը եւ բողոքելով իր տնօրէնին ձերբակալման դէմ: Թերթին ճակատը տպուած է այն խմբագրականը զոր գրելու վրայ էր Արիֆ Օրուճ պէյ, երբ ձերբակալուեցաւ:

Այս յօդուածին մէջ, յիշեալը նոր յարձակումներ կ'ընէ կառավարութեան դէմ, որ ծրագրած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել խռովարարներուն դէմ, ըսելով թէ ատոնք կոչուած են բոլորովին զրկելու երկիրը արդարադատութենէ, որ էական է տիպար հանրապետութեան մը համար:

Արիֆ պէյ այժմ բանտն է, սակայն կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակել տալ զայն: Պիտի հետապնդուի ոչ միայն խորհրդարանի բարոյական անձնաւորութիւնը անարգած ըլլալուն, այլ խուճապ առաջ բերելէք տեղեկութիւններ հրատարակած ըլլալուն համար:

Տնտեսական տագնապ Իզմիրի մէջ

Իզմիրի տնտեսական եւ ելմտական հաստատութիւններու պետերը գիշերային խորհրդակցութիւն մը ունեցած են կուսակալ Քեազըմ փաշայի հետ: Ժողովին մասնակցած է նաեւ Խալքի քննիչ Ջիւհտի պէյ:

Երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ, որոշուած է Էնկիւրի պատուիրակութիւն մը ղրկել, Իզմիրի կացութիւնը կառավարութեան բացատրելու եւ կարգ մը խնդրանքներ ընելու համար: Պատուիրակութեան անդամներն են Առեւտրական Սենեակի նախագահ Հազգը, ընդհ. քարտուղար Թուրկուտ, անդամներէն Ֆէրիտ, վաճառական Շէրիֆ եւ Րէմզի պէյերը: Պատուիրակութիւնը ապրիլ 4ին Էնկիւրի մեկնած է:

Ալմազեանի արձակումը այսօրուան մնաց

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ, հետաքրքիրներու մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Սանթէի բանտին պարիսպներուն առջեւ, սպասելով Ալմազեանի ազատ արձակման: Հոն էր նաեւ Տիկին Ֆէրնանտ Ալմազեան, իր 2 ու կէս տարու փոքրիկով՝ Մարի-Թէրէզ: Սակայն սպասումը ի զուր անցաւ եւ բազմութիւնը յուսահատ ցրուեցաւ՝ երբ յայտարարուեցաւ թէ Ամբաստանիչ Ատեանը հինգշաբթի (այսօր) պիտի տայ իր վճիռը հայ դերձակին մասին:

Ինչպէս գրած էինք, Ամբաստանիչ Ատեանը գումարուեցաւ երեքշաբթի կէսօրէ վերջ, նախագահութեամբ Պօֆիսի, քննելու համար Ալմազեանի գործը: Լսելէ վերջ խորհրդական Բլիւզէլը, որ լրացուցիչ քննութիւնները կատարած էր, Պ. Կոտէլ կարդաց ընդհանուր դատախազ Տոնա Կիկի տեղեկագիրը: Ահա՛ իր եզրակացութիւնները.

«Նկատելով որ Մէյէրի վկայութիւնը կը կորսնցնէ իր ամբողջ արժէքը՝ քանի որ անիկա չի կրնար ճշդիւ հաստատել թէ սեպտ. 9ին, ճիշդ ո՞ր ժամուն էր որ տեսած էր Րիկօտէնի դէպի Ալմազեանի խանութը ուղղուիլը. Նկատելով որ Ֆլօթ շատ ուշ մէջտեղ ելած է, եւ թէ իր յիշողութիւնները որոնք սկիզբը տարտամ էին, որոշ գոյն կը ստանան Ալմազեանի ձերբակալութենէն եւ մամուլին կողմէ կարգ մը մանրամասնութեանց յայտնուելէն վերջ միայն, եւ իր յայտարարութիւնները կը ժխտուին քանի մը վկաներու կողմէ. Նկատելով որ կարելի չէ իր ամբողջութեան մէջ պահպանել Պ. Ամիի տեղեկագիրը, որուն քանի մը կէտերը ժխտուած են, եւ թէ փորձագէտները իրենց եզրակացութեանց մէջ վեր կը հանեն միայն ներկայութիւնը մարդկային արեան քանի մը բիծերու՝ որոնց հնութիւնն ու աղբիւրը չեն կրնար ճշդել. Նկատելով որ Րիկօտէնի սնտուկին վրայի խաւաքարտը Ալմազեանի գործը չէ. Նկատելով որ Ալմազեանի վերագրուած սուտերը կամ բացատրելի են, կամ վիճելի եւ կամ անգոյ եւ թէ իրեն դէմ եղած ամբաստանու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 50

Աֆիոն-Գարահիսարի Հայր. Միութեան կըընսպլի մասնաճիւղէն	87.—
Լը Փիւիի որբերէն (Բ. վճ.)	
Գէորգ Սարգիսեան	10.—
Ցովսէփ Էքինճեան	20.—
Աւետիս Պասմաճեան	10.—
Գումար՝	125.—
49րդ ցանկին գումարը	71,871.50
Ընդհ. գումար	71,996.50

ՍՈՒԼԹԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐԷՄԸ ԲԱՑՈՒԱԾ

Պոլսէն հեռագիր մը կը հաղորդէ որ կիրակի օր ժողովուրդին առջեւ բացուած է Թօփգափուի պալատին այն մասը որ ամբողջ 400 տարի (1453էն ի վեր) Սուլթաններու կանանոցն եղած էր: Հոն է որ Ապտիւլ Համիտէն առաջ թագաւորող 20 սուլթաններ անհամար մեքենայութիւններ ծրագրեցին, շուայտ խրախճանքներ սարքեցին, ոճիրներ եւ սպանութիւններ կազմակերպեցին:

Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր հասարակ մահկանացուներու աչքէն հեռու պահուած էր սուլթանական պալատին այդ մասը, այնպէս որ այս դէպքը պատմականնշանակութիւնունի:

Գեղարուեստական տեսակէտէ հարէմի յարկաբաժինները շատ ուշագրաւ են, ննջասենեակներու պատերը բազրջագոյն հիանալի յախճապակիներով ծածկուած են, բազմաթիւ մեծ մահճակալներ կան սենեակներուն մէջ, վրան վենետիկեան ոճով ոսկեզօծ ամպհովանիներ, ճերմակ մարմարէ աւազաններ, մեծ իւղանկարներ եւ դիպակով ծածկուած կարասիներ: Գորգերը, որոնք խիստ գեղեցիկ են եւ անշուշտ շատ մեծ արժէք կը ներկայացնեն, մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Միլլիյէթ» կ'ըսէ թէ բազմաթիւ հաստատութեանց կողմէ իրենց գործունէութեան սահմանափակման հետեւանքով առաջ եկած գործի տագնապը տակաւին կը շարունակուի: Անցեալ ամսու իրենց գործէն հանուածներէն զատ, այս շաբթու մէջ ալ բազմաթիւ ծխախոտի եւ ծովային գործաւորներու աշխատութեան վերջ տրուած եւ այս կերպով անգործներու թիւը աստիճան մըն ալ աւելցած է: Հետեւաբար, կացութիւնը կը պարտադրէ լուրջ միջոցներ ձեռք առնել:

Ճարտարարուեստի եւ Աշխատանքի տնօրէնը յայտարարած է թէ անգործ մնացողներու կողմէ հաւաքական դիմում մը չէ կատարուած իրենց: Սակայն լսուած է որ՝ տնտեսական ընդհանուր կացութեան բերումով, շատ մը հաստատութիւններ սահմանափակած ըլլալով իրենց գործունէութիւնը, աշխատանքի տագնապ մը առաջ եկած է գործաւորներուն միջեւ: Այս կացութեան հանդէպ՝ դիւրին չէ արագ միջոցներ ձեռք առնել, առանց գործատէրերու աջակցութեան: Կարելի է առաջարկել որ գործատէրերը իրենց գործունէութեան օրերը կրճատելով բոլոր գործաւորներն ալ աշխատցնեն եւ կամ՝ փոխն ի փոխ գործ տան անոնց:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԱՐԴԻ ԻՏԱԼԻԱՆ

Անկարելի է խօսիլ Իտալիոյ ներկայ կացութեան մասին՝ առանց յիշելու այն կարգ ու սարքը, որ ութ տարիէ ի վեր տիրաբար կը վարէ երկրին բախտը։

Իտալիա, Մուսոլինի եւ ֆաշիզմ, — երեք անուններ են ասոնք որ սերտօրէն իրարու հետ կապուած կը մնան։

Այս վերջին ութ տարիներու ընթացքին՝ ֆաշիստ կառավարութեան գործունէութիւնը այնքան բացայայտ ու ծանօթ է ամէնուն որ աւելորդ պիտի ըլլար անգամ մը եւս զայն պարզել։

Որո՞նք են այն նպատակները որոնց կը ձգտի ֆաշիստ կառավարութիւնը եւ որո՞նք են այս շարժման գլխաւոր կէտերը։

Պ. Մուսոլինի, աւելի դրական քան իր նախորդները, տեսաւ եւ դիւրութեամբ ըմբռնեց թէ ազգի մը մեծութիւնը համեմատական է իր ներքին ուժերուն եւ նկարագրին։ Անկախութեան պէտք կար, անկախութիւն թէ քաղաքական տեսակէտով թէ ճարտարարուեստով եւ թէ հողագործութեամբ։ Այս երեք կէտերէն անցնող գծին երկու ծայրերէն սկսաւ գործել եւ ահա թէ ինչպէս։

Նոր իշխանութիւնը, երկրին առաջնակարգ նախանիւթերու (ինչպէս երկաթ, ածուխ, քարիւղ, բամպակ) աղքատութեան առջեւ, ուզեց ուժգին մղում մը տալ հողագործութեան, մասնաւորապէս ցորենի մշակութեան։ Ձեռնարկ մը՝ որ ինքնին շատ գովելի է, քանի որ «դէպի քաղաք» շարժման տեղ պիտի ստեղծէ «դէպի գիւղ»ի շարժումը, որուն համար երկիրը ունի ամէն տեսակ յարմարութիւններ։ Մինչդեռ անդին ճարտարարուեստին համար կախում ունի դուրսի մեծ շուկաներէն, քանի որ իրեն կը պակսին նախանիւթերը։

Վերոյիշեալ ուղղութեամբ թափուած ջանքերը արդէն սկսած են իրենց պտուղը տալ, հետզհետէ աւելցնելով ցորենի տարեկան արտադրութիւնը։ Ցորենի տարեկան բերքը տակաւին չի բաւեր երկրի պէտքերուն։ Սակայն կառավարութիւնը իր այս ծրագիրը իրագործելու նպատակով, որոշած է ահագին գումարներ ծախսել անմշակ հողերը արգասաւորելու համար։

Պէտք չէ ենթադրել թէ ճարտարարուեստը անտեսուած է։ Ընդհակառակն, այդ ուղղութեամբ ալ ամէն ջանք կը թափուի, որպէսզի Իտալիան իր միւս մրցակիցներէն վար չմնայ։ Հողագործութեան մասնաւոր մղում կը տրուի, մինչեւ որ ածուխին պակասը լրացնող միջոցներ ձեռք առնուին։ Այս նպատակով արդէն ամէն կողմ, մասնաւորապէս երկրի հարաւային մասին մէջ ջրաբաշխական մեծ շինութիւններ կը կատարուին ելեկտրական հոսանքի արտադրութեան համար, որոնք գուցէ ոչ շատ հեռաւոր օր մը այդ ճիւղին մէջ հրաշալիքներ ցոյց պիտի տան մեզ։

Քաղաքական տեսակէտով՝ ֆաշիստ կառավարութիւնը իր պարտադրած փոփոխութիւններով ներքնապէս ինքզինքը կազմակերպելէ վերջ, իր արտաքին քաղաքականութեան շրջանակը օրէ օր ընդլայնելու կը հետամտի։ Իբր փաստ՝ բաւական է յիշել Իտալիոյ ձեռնարկները Պալքաններու եւ Միջին Եւրոպայի մէջ։ Ալպանիոյ, Հունգարիոյ եւ անցեալները Աւստրիոյ հետ եւս կնքուած դաշնագիրները առաջին երեք հանգրուաններն են այս ճամբուն վրայ։

Ոմանք կը կարծեն եւ համոզուած են թէ Իտալիան արդէն պատերազմի պատրաստուած, առաջին առթիւ սուր ի ձեռին պիտի արշաւէ դէպի այս կամ այն սահմանը։ Սխալ կարծիք։ Իտալիա ամէնէն աւելի խաղաղութեան փափաքող է։ Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ Լոնտոնի զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ Իտալիոյ առաջին պատուիրակ եւ արտաքին նախարար Պ. Կրանտի՝ յայտարարեց թէ «Իտալիա ամէնէն աւելի պէտք ունի խաղաղութեան իր բազմաթիւ շինարարական գործերը գլուխ հանելու եւ հետեւաբար պատերազմի մը համար ծախսուելիք գումարները իր այս նպատակին յատկացնելու համար։»

«Վատիկանի Հարցը» (La Questione Romana) որ կէս դարէ ի վեր բոլոր իտալական դահլիճներն զբաղեցուցած էր, իր գոհացուցիչ լուծումը գտաւ վերջապէս։

Դեռ կը մնան, սակայն, զանազան դժուարութիւններ, որոնց առաջինը Ֆրանսայի հետ որոշ հասկացողութեան մը հասնելու հարցն է։ Իտալիա եւ Ֆրանսա պէտք են որ միշտ իրարու հետ համաձայն ըլլան, Եւրոպայի ընդհանուր խաղաղութեան սիրոյն համար։

Գժտութեան խնձորը մերթ Միջերկրականի ափրիկեան ափերուն վրայ կը բուսնի՝ Թունուզի խնդրով, մերթ Փարիզ, Ֆրանսա գտնուող իտալացիներու հպատակութեան խնդրով, իսկ ներկայիս Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ։ Բայց վստահ ենք որ փոխադարձ բարեացակամութեամբ այս հարցերն եւս գոհացուցիչ լուծումը պիտի ստանան։

XXX

ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԷՆ

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԴԷՊՔԵՐ

ՈՐՈՆՔ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԺԴԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, ահաւոր թափով ամբողջ Ռուսաստանի եւ մանաւանդ Կովկասի մէջ, առաջ կը տարուի տնտեսութեան համայնացումը («կոլխոզ») եւ «կուլակ»ներու ոչնչացումը։

Այս երկու իրողութիւնները այնքան սարսափելի չափերու հասած են, այնպիսի ողբերգական եւ արիւնալի դէպքերու առիթ տուած են, որ մէկ մէկ յիշելն իսկ անհնար է։ Բայց իբրեւ նմոյշ, ստորեւ կը ներկայացնեմ երեք դէպքեր, որոնք կատարուած են Վրաստանի գիւղերուն մէջ, 1930ի յունուար եւ փետրուարին։

Ա. Վրացի «կուլակ» գիւղացի մը հրաման կը ստանայ պատրաստուիլ որպէսզի երբ զինուորները կամ չեկիստները գիւղ մտնեն, իսկոյն ընտանիքով ճամբայ ելլէ։ Յաջորդ օր գիւղացին կը նկատէ որ գիւղի դիմացի բլուրէն զինուոր մը դէպի գիւղը կը յառաջանայ։ «Կուլակ»ը կարծելով, որ զինուորին ետեւէն ուրիշներ ալ պիտի գան, յուսահատ կը մտնէ տուն եւ սենեակ մը երթալով ատրճանակը կը պարպէ սրտին։

Երբ տունը լաց ու կոծով կը լեցուի, եկող զինուորը (որ այդ «կուլակ»ի հարազատ տղան էր եւ եկած էր ծնողքը տեսնելու) ներս կը մտնէ եւ իր լացն ու վիշտը կը խառնէ իւրայիններուն եւ բոլորը միասին կ'իյնան արիւնաթաթաւ դիակին վրայ։ Քիչ յետոյ, առանց կատարուած ողբերգութեան ծանօթ ըլլալու, կուգան չորս չեկիստներ եւ կը հրամայեն, որ «կուլակ»ի ընտանիքը հեռանայ տունէն։ «Ո՞ւր է տանտէրը», կը հարցնեն չեկիստները։ «Եկէ՛ք, ձեզ ցոյց տամ», կ'ըսէ զինուորը, եւ չեկիստները կ'առաջնորդէ ինքնասպան գիւղացիի դիակին մօտ, որուն ի տես կատղած չեկիստները կը հարցնեն. — «Ո՞վ գործած է այս ոճիրը»։ Ցաւէն ինքզինքէն ելած, արիւնը գլխուն զարնուած՝ «Ո՞վ ըրաւ» կը յարէ, կը քաշէ հրացանը եւ չորս չեկիստներն ալ սպաննելով, անոնց դիակները գետին կը փռէ եւ կը քաշուի լեռները։

Բ) Վրացի «կուլակ» գիւղացի մը հրաման կը ստանայ իր ընտանիքով տեղափոխուիլ շատ հեռու եւ անհարազատ գիւղ մը։ «Կուլակ»ը կը թողու իր ամբողջ ստացուածքն ու կարողութիւնը՝ երախաներն ու կինը սայլի մը վրայ դնելով (սայլն ալ ուրիշի) ճամբայ կ'ելլէ, մինչ մեկնողները մեռելական յուղարկաւորներու նման իրենց լաց ու կոծով քար սիրտերուն անգամ կսկիծ կը պատճառէին։ Յուսահատ գիւղացին կը քշէ սայլը եւ երբ կը հասնին անդունդի մը բերանը՝ «կուլակ»ը այնպէս մը կը դարձնէ սայլը, որ ամբողջ ընտանիքը, եզներն ու սայլը՝ ինքն ալ միասին կը գահավիժին անդունդին մէջ եւ կտոր կտոր կ'ըլլան, ոչ մէկը ողջ մնալու պայմանով։

Գ) Նորէն Վրաստանի մէջ պատահած է այս դէպքը։ «Կուլակ»ի մը աղջիկը ամուսնացած էր չեկիստի մը հետ, տարի մը առաջ։ Կինը յղի ըլլալով, կը խնդրէ ամուսինէն, որ զինք փոխադրէ հիւանդանոց մը ազատուելու համար։

Դաժան ամուսինը անուշադրութեան կը մատնէ կնոջ ծանր վիճակը։ Կինը կը ստիպուի երթալ գիւղը, իր հօր տունը, հոն ազատուելու համար։ Ծննդաբերութենէն ճիշդ երկու ժամ յետոյ, չեկիստները կը թափին գիւղը եւ կը հրամայեն, որ կուլակները հեռանան։ Ծննդկանի ծնողները շատ կը խնդրեն, որ իրենց մեկնումը քանի մը օր յետաձգեն, մինչեւ որ հիւանդը կազդուրուի, բայց անկարելի կ'ըլլայ։ Հիւանդ մայրն ու նորածինը կը դնեն սայլի վրայ եւ ձիւն ու ցուրտին ճամբայ կ'ելլեն։ Գիւղէն մէկ ժամ հեռանալէ յետոյ, ճամբան նախ կը մեռնի նորածինը եւ ապա մայրը։ Երկու դիակները սայլին վրայ, թշուառ ընտանիքը կը շարունակէ ճամբան մինչեւ յաջորդ գիւղը, ուր կը մտնեն լաց ու կոծով եւ կը թաղեն մեռելները։

Եւ դեռ որքա՜ն ահռելի փաստեր, որոնք կը կատարուին աչքէ հեռու խուլ անկիւններուն մէջ՝ Սիբիրէն մինչեւ Արաքսի ափերը։

ԿՈՐԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գործարանատէրերը վերջերս դժուար կացութեան մը մատնուած են, կատարուած մեծ ծախսերու հետեւանքով։ Ցեղական ապրանքներու մասին եղած վերջին շարժումին վրայ, գործարանատէրերուն մեծ մասը նոր գետեղումներ ըրած են, պահանջքին կարենալ գոհացում տալու համար։ Բայց որովհետեւ ծախքերը խիստ շատ կ'ըլլան, գործարանատէրերը ճար մը կը խորհին։ Իբր ամէնէն նպաստաւոր միջոցը, առաջարկուած է որ գործարանատէրերը միանան եւ հաւաքական ճիգերով առաջ տանին իրենց գործերը։

ԵՐՆԷ՜Կ ՔԵԶ

Ա. Ահարոնեանին

Կ'երեւակայեմ փոթորկայոյզ ովկէանոս մը, ցայգալոյսին, որուն վրայ առագաստանաւ մը կը մաքառի։ Կոհակներ կը ծածկեն զայն փրփուրներով, ու ամպեր կախուած են անոր կայմերէն, մո՜ւթ ամպեր։ Ժամեր անընդհատ հերոսաբար կռուելէ վերջ, առագաստանաւը կը պատռէ ովկէանոսը ու ցամաք կը հասնի։ Նաւաստիները կը ձգեն ջուրը ու ցամաքին վրայ կրակ կը վառեն։ Բոցերուն շուրջ կը նստին ծալապատիկ, գիշեր ատեն, մութին մէջ, եւ իրարու կը պատմեն ահաւոր տագնապը։

Այսպէս կը ներկայանայ մեզի՝ պատանիներուս, Ահարոնեանի գրականութիւնը, եւ յոբելեանը որ այդքան մեծ խանդավառութեամբ կը պատրաստուի ամէն տեղ։

Ահարոնեանի գրականութիւնը փոթորկայոյզ ովկէանոս մը եղաւ միշտ, ողբերգական, որուն վրայ հայ ազատագրութեան առագաստանաւը մաքառեցաւ անվհատ։

Ահարոնեան ողբերգակ է ամէն բանէ առաջ։

Ազգ մը կայ մէջտեղ, արիւնի մէջ ծնած, որ ազատութեան համար, վագրերու դէմ կը մարտնչի։ Բնականաբար կը պարտուի անկէ հերոսաբար ու կը փռուի գետին արիւնլուայ, սրբելով հանդիսականներուն քրքիջները։

Եւ ահա ողբերգակ մը կը տեսնէք, Ահարոնեանը, որ արիւնը աչքերուն մէջ կ'ապրի այդ տեսարանները, կը նկարագրէ զանոնք գրական տողերու մէջ, ողբերգութիւնը իր գագաթնակէտին հասցնելով։

Այդ ողբերգական տեսարանները մեր իրական կեանքին հայելիներն են, մնայուն, անկորզելի։ Ասոր համար անոնց արժէքը կը կրկնապատկուի։ Կարգ մը մարդիկ թող պարապ տեղը իրար չանցնին ըսելով թէ Ահարոնեանին գրականութիւնը լալկան է։ Ան լալկան չէ, այլ ողբերգական։

Ահարոնեան բանաստեղծ է։

Ազգային վշտին բանաստեղծերգիչը եղած է ան, ինչպէս սովոր է ըսել։ Բարի, տկարները սիրող եւ պաշտպանող, թրթռուն սիրտ մը։ Կեանքին պարտուածները անոր պաշտպանութեան ենթակայ են միշտ։ Կը սիրէ հետեւիլ պարտեալներու եւ տառապիլ անոնց հետ։ Ու այդ տառապանքը վսեմացնել, մարմնացնել իր բանաստեղծի հոգիով եւ գրչով։

Ահարոնեան ազգային գործիչ է, հռետոր է։

Երեկուան պէս տակաւին ականջիս մէջ է այն ֆրանսերէն ճառը որ արտասանեց չորս տարի առաջ. Ժընեւի մեծագոյն պանդոկներէն մէկուն մէջ, միջազգային ներկայացուցիչներու առջեւ։ Ոսկեղէն կանոնի առթիւ էր։ Կրկին կրկին անգամ յիշեցնելէ վերջ Եւրոպացիներուն ամօթալի վերաբերումը Հայկական դատին հանդէպ, խնդրեց ունկնդիրներէն որ վերջացնելէ առաջ թոյլատրէին իրեն քանի մը հայերէն խօսք ըսել «Հայաստան»ի սաներուն, որ ներկայ էին։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, հետեւեալ միակ նախադասութիւնը գոռաց Ահարոնեան.

—«Տղա՛ք, որքան ատեն որ Մասիսը ցուցադրում է իր սպիտակ կատարը երկնքին, որքան ատեն որ Արաքսը վազում է Այրարատեան դաշտին մէջէն, հայութիւնը չի կորչիր»։

Աչքերէս կրակ ու արցունք վազեցին այս խօսքերէն յետոյ։

Այս ամէնուն փոխարէն, ինչպէ՞ս կը վարձատրէ ազգը իր մեծագոյն հերոսը։

Օտարութեան մէջ բնական է շատ քիչ բան կրնայ ընել։ Հանդէս, ծափ ու քիչ մը դրամական օգնութիւն։ Իսկ ինչ որ անհրաժեշտ է անմահացնելու համար զայն, հայրենիքին մէջ միայն կրնայ կատարուիլ։

Երնէ՜կ բանաստեղծին որ խառնուեցաւ յորձանքին, ձեռք տալով տկարներուն ու առաջնորդելով զանոնք դէպի հորիզոնները ազատութեան։

Երնէ՜կ քեզ։

Ց. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Ժընեւ

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՊԷՏՔ Է ԴՈՒՌՆԵՐԸ ԲԱՆԱԼ ԿՌՆԱԿԻ ՎՐԱՅ»

Պոլսոյ մէկ թրքական թերթը կը գրէ.—

—«Թուրքիա Եւրոպայի դրամագլուխէն եւ մասնագիտութենէն օգտուելու է ըսելով, ո՛չ միայն իր անկախութեան դպչող բան մը ըսած չենք ըլլար, այլ ընդհակառակն ասիկա անկախութիւնը ամրապնդելու առաւելութիւնն ալ ունի, որովհետեւ տնտեսապէս եւ իմացականապէս բարձրանալով, ազգերու խումբին շուտ խառնուելու կարճ ճամբան այս է։

Անկարելի է չխոստովանիլ թէ սկիզբները մենք քիչ մը վարանոտ գտնուեցանք այս մասին։

Այսուհանդերձ, կապիտուլասիոններու շրջանը եկած անցած ըլլալով, բնական է թէ հաւանական չէ այլեւս որ ասկէ վերջը կրկնուի այդպիսի բան մը Թուրքիոյ մէջ, որ Եւրոպայի հասկցած ձեւով ու իմաստով ազատ, անկախ եւ անդորր կեանք մը կ'անցնէ։ Եւրոպացիները իրենք ալ չեն կրնար իսկ երեւակայել այդպիսի հաւանականութիւն մը։

Եւրոպայի հետ գործակցելու, այսինքն անոր դրամագլուխէն ու գիտութենէն օգտուելու խնդրին իրականացումն ալ վարպետութիւն մըն է ինքնին։ Հազարումէկ աղաչանքով ու պաղատանքով առինք հոս բերինք Գերմանիոյ ամէնէն համբաւաւոր երկրագործական մասնագէտներէն մէկը եւ տնտեսական գործավարութեան հրամանին տակ դրինք զայն։ Սակայն, դժբախտաբար, երեք տարուան ընթացքին, չկրցանք՝ աւելի ճիշդը խօսելով՝ չգիտցանք անկէ օգտուիլ, որովհետեւ այդ գործավարութեան բնոյթն ու արժէքը չգիտցող ու չգնահատող մտայնութիւն մը կայ։

Գալով դրամագլուխի խնդրին՝ ըստ մեր համոզման՝ պէտք է որ մեր դուռները կռնակի վրայ բանանք անոր առջեւ, ամէն տեսակ երաշխիք եւ շահ ապահովելով անոր, որպէսզի իր տնտեսական գործունէութիւնը մեծ չափով աւելնայ։

Թէեւ մեզի այնպէս կ'երեւի թէ մեր երկաթուղիներու շինութեանց մէջ գործածուած օտար դրամագլուխը շատ սուղի կը նստի մեզի եւ պայմանաժամն ալ համեմատաբար շատ քիչ է, սակայն դարձեալ օգտակար է։ Եթէ հնարաւորութիւն կայ, օրինակի համար, ինչո՞ւ երկրին բոլոր ճամբաները, նաւահանգիստները, ոռոգումի գործերը օտար դրամագլխի եւ մասնագէտներուն չյանձնենք՝ կարելի եղածին չափ երկար պայմանաժամերով։

Եթէ մեզի հարցնէք՝ նոյնիսկ պէտք է երթալ փնտռել ու գտնել ասոնք եւ աշխատիլ մինչեւ որ կարենանք գտնել»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Խորհր. Հայաստան»... այս խորագրին տակ (20...
— Ջաֆարաբադի ... ջրանցքին մէջ բանուորներ... ճակը անտանելի է։ Հակա... տարուած բոլոր դիտողութ... րուն, ոչ ոք ուշադրութ... դարձնէ բանուորներուն։ ... բնակարանները անմխիթ... ճակ մը ունին։ Նոյնիսկ կա... ուորներ, որ գետինը կը գ... խմելու ջուրը կանոնաւոր չ... Շատ անգամ բանուորներ... պակասութեան պատճառով... առուին աղտոտ ջուրը։ Գ... պակասութեան պատճառով... ուորները յաճախ անգործ կը... Կը պատահի, որ բանուորներ... բարու ձեռքէ խլեն քլունգ... բահ, ինչ որ տեղի կուտայ... ներու։ Թէյի գաւաթ չեն... Վարմաղիարի բանուորներ... զրկուած են խմելու ջուրէն... գամ մը պատահած է, ... բանուորներ, ջուրի պակաս... պատճառով, ձգեն գործը եւ... նին։ Գործիքներու պակաս... պատճառով, 150 բան... միայն 50ը կ'աշխատի։

Ջրանցքի գործերու ... ներէն մէկը, Կրավցով, ... պատճառներով յաճախ կը ... բանուորները։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՑԸ

Գրեցինք թէ շատ գէշ է ... րեւանի հացը, եւ ժողովուրդ... կրնար ուտել։ Մեքենական ... ուին հացերը քննութեան ... լով, տեսնուած է թէ իրապէս ... տել կարելի չէ։ Եւ քննիչ ... նը արգիլեց ծախել 1969 ... հաց, որ պէտք է տրուի ... նիններուն։ Ուտելիք հաց չէ ... խանութներուն մէջ ծախ... Պատճառը ալիւրն է, եւ ... ալիւրին... մատակարարը։ ... լիւրի տեղ եգիպտացորենի ... րիի ալիւր է տուեր, (... Հայաստան», Մարտ 20 ... գիւղացիական երկրին ... կամ հացթուխը գարիի եւ ... տացորենի ալիւրը չէ ճանչեր ...

ՀՐՇԷՋՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ

Երեւանի մէջ Ազիզբէկ... րապարակին վրայ պիտի ... հրշէջներու տուն մը, երեք ... կով։ Հրշէջներուն թիւն է ... բայց պիտի բարձրացուի ... 50։ Դասընթացք մը եւս ... է, հրշէջ պատրաստելու ... Երեւանի մէջ հրդեհները ... յաճախ կը պատահին։

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Հայաստան եւս կ'ուզէ ... սուն շարժանկար ունենալ։ ... պատճառով Մոսկուա զրկուած ... դերասանապետ մը եւ բժ... մը, ուսումնասիրութիւններ ... տարբելու նպատակով։ Խօսուն ... ժանկարը պիտի ծառայէ... ... րոզչութեան։ Մարտ ամ... սկիզբը Երեւանի մէջ գում... ուած շարժանկարի Հայա... համաժողովը, շատ մը ... գիրներ մշակելէ յետոյ, ըն... երկու պատգամաւոր, Մոսկ... համաժողովին համար։

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Գործավարներու խորհ... արգիլած է երկրէն դուրս հ... հնագիտական եւ գեղարուես... կան ամէն առարկայ, որ մի... մէկ օրինակ ունի։ Նոյնպէս արգիլ... է դուրս հանել գեղարուես... կան այն առարկաները, ... եթէ նոյնիսկ բազմաթիւ օրինակ... ներ ունին, Հայաստանի արուես... պատմութեան տեսակէտէն ... ներկայացնեն մեծ արժէք ...

«ԷԼԻ ԵՍ ԵՄ»

«Խորհրդ. Հայաստան»ը տրտունջի թերթ մըն է դարձած, վերջերս։

Դուք, որ չէք տեսած Երեւանի թերթերը, պիտի զարմանաք՝ երբ ձեր ձեռքն անցնի նմոյշ մը։ Այնտեղ են «Պրաւդա»յի բոլոր խմբագրականները եւ քանի մը պատասխանատւութիւն։ Ոչ կեանք կայ, ոչ ալ շարժում։ Միայն չորրորդ էջին վրայ ձայներ կան երկրէն։ Այդ էջն է միայն կենդանի։

Իսկ վերջերս «Խորհ. Հայաստան»ը լեցուն է տրտունջներով։ «Հաւաքականացութեան գիծը խախտած է», «Բանւորներուն վիճակը գէշ է», «Բժիշկ չկայ» եւայլն։ Բայց թղթակիցները, որ այս տրտունջները կը ստորագրեն, լուրջ վտանգի մը մատնուած են։ Երբ, օրինակի համար, ...այքի շրջանէն Թեջրաբադ գիւղը համայնացումի ենթարկուեցաւ, կոմունիստները մորթեցին իրենց անասունները։ Գիւղացիներն ալ հետեւեցան կոմունիստներուն։ Թղթակից մը զանգատեցաւ թէ կոմունիստները գէշ օրինակ կ'ըլլան գիւղացիներուն, կը մորթեն իրենց անասունները՝ ազատելու համար համայնացումէն։ Երբ գիւղացիները կը հետեւին տրուած օրինակին, կոմունիստները չեն թողուր։ Գիւղացիները կը կատղին կոմունիստներուն դէմ։ Կոմունիստներն ալ՝ թղթակիցին դէմ, որ կը պատմէ թէ ինչպէս, սերմնցու հաւաքելու ժամանակ, երկու կուսակցականներ կ'երթան գիւղացիի մը տունը գինի խմելու։ Գիւղացին խորոված ալ կը հրամցնէ հիւրերուն, մորթելով... «կոլխոզ»ին ոչխարը։ Կոմունիստ հիւրերը կ'ուտեն խորովածը եւ յաջորդ օրը կը դատեն գիւղացին։ Թղթակիցը կը պատմէ այս ամէնը։ Հալածանքը կը սաստկանայ իր դէմ։ Բայց դեռ շատ կան նման քաջ թղթակիցներ։ Անոնց մէկը կը գրէ եւ կը մատնէ ցեցծարարները, ստորագրելով «Էլի ես եմ»։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փետրուար ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ տեսնուած են հետեւեալ հիւանդութիւնները — քութէշ՝ 33, կեղծմաշկ՝ 16, բծաւոր ժանտատենդ՝ 2, կարմրուկ՝ 202, խոզուկ (oreillon?) 130, կարմիր քամի՝ 18։

Մարտ ամսուան ընթացքին. — քութէշ՝ 7, կեղծմաշկ՝ 5, կարմրուկ՝ 70, խոզուկ՝ 83, կարմիր քամի՝ 1։

Խոզուկը համաճարակ է, բայց թեթեւ։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յայտարարած էինք, Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան նորընտիր վարչութիւնը ձեռնարկած էր առողջապահական ժողովրդային դասախօսութիւններու շարքի մը, մասամբ օգտակար ըլլալու համար հայ գաղթականներուն, որոնք ամէնէն աւելի ենթակայ են հիմա ընկերային հիւանդութեանց, մեծ քաղաքներու ախտերուն։

Առաջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ հինգշաբթի երեկոյ Սոսիէթէ Սավանթի սրահներուն մէջ։ Կը նախագահէր տօքթ. Վ. Թորգոմեան։ Դասախօսութեանց բացումը ըրաւ տօքթ. Քօլօլեան, ներածութիւն մը ընելով ժողովրդային առողջապահութեան վրայ.

— «Եւրոպական բոլոր երկիրները տենդագին պայքար կը մղեն ընկերային հիւանդութեանց դէմ։ Անոնք զինուած են զանազան միջոցներով։ Մամուլը, դպրոցները, բուժարանները մեծ դեր կը կատարեն այդ տեսակէտէն։ Փարիզի հայ գաղութը ունի միայն երկու միջոց — 1) Մամուլ, 2) Դասախօսութիւն։ Ուրախ ենք, որ հայ մամուլը ըմբռնած է ժողովրդային առողջապահութեան անհրաժեշտութիւնը եւ պարբերաբար յօդուածներ կը տպէ մեր արուեստակիցներուն ստորագրութեամբ։ Բժշկական Միութիւնն ալ իր կարգին ստանձնած է դասախօսութիւնները, զորս պիտի կատարէ պարբերաբար, եթէ քաջալերեն ունկնդիրները։ Այդ պատճառաւ, ունկնդիրներն ալ պէտք է նպաստեն այս դասախօսութեանց յաջողութեան, պրոպագանդա ընելով իրեն կարգին։ Այսպէս է, որ պիտի յաջողի Հայ Բժշկական Միութիւնը»։

Ցետոյ խօսեցաւ փրոֆ. Աղաջանեանց, նիւթ ունենալով «Մտային առողջապահութիւնը»։ Դժբախտաբար... Մոռցաւ խօսիլ իր դասախօսութեան նիւթին մասին։

Տօքթ. Թորգոմեան փակեց դասախօսութիւնը, թելադրանքներ ընելով առողջապահութեան մասին։

Այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին ամէն հինգշաբթի Սոսիէթէ Սավանթի մէջ։ Նիւթերը այլազան են եւ հետաքրքրական։ Անոնք պիտի յայտարարուին մամուլով օրը օրին։ Մեր գաղութին կեանքը, որ կը հատնի գործարաններու եւ խճողուած տուներու մէջ, ձուլումի դէմ բացուած պայքարին չափ անհրաժեշտ եւ կենսական կը դարձնէ այսպիսի դասախօսութիւնները։ Այդ մասին քիչ մը ամէն մարդ փորձառու է արդէն։

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՏԷՍԻՆ, 7 ապրիլ.— Տէսինի Յոբելինական Յանձնախումբը գաղութին ուղղած է կոչ մը, որ շեշտելով «Ահարոնեան Գրական Հիմնադրամին» անհրաժեշտութիւնը, կը յայտարարէ.

— Յոբելինական Յանձնախումբս այս առիթով արդէն սկըսած է կազմակերպել հանդէս մը՝ Տէսինի մէջ եւս մեծ շուքով կատարելու համար սոյն Յոբելեանը, ապրիլ 27ին, (յայտագիրը շուտով հրապարակ կը հանուի առանձին տպագրութեամբ) եւ կասկած չունի թէ այս անգամ եւս ցոյց պիտի տաք եռանդ եւ գիտակցութիւն, ամբողջութեամբ ներկայ գտնուելով անոր՝ տալու համար ձեր յարգանքի բաժինը, ու լայնօրէն պիտի մասնակցիք հանգանակութեան՝ որուն կը սկսուի յառաջիկայ շաբաթ կէսօրէ վերջ եւ կիրակի ամբողջ օրը։ Յանձնախումբի կողմէն իւրաքանչիւր նուիրատուին պիտի ներկայացուի տետրակ մը՝ կնքուած Յոբելինական կնքը. Յանձնախումբի կողմէն որ իր ձեռքով արձանագրելէ վերջ իր նուէրը, պիտի ստորագրէ դիմացը։

Թող այս ձեռնարկը, իր արդիւնքով նոր ապացոյց մը ծառայէ մեր դարաւոր ժողովուրդի յարաճուն ստեղծագործութեան։

Այս առթիւ ի գիտութիւն Լիոնի Յոբելինական Գործադիր Մարմնի եւ ի միամտութիւն Տէսինի Հայութեան, Յանձնախումբս պարտք կը զգայ յայտարարելու թէ՝ Տէսինը ոչ մի քաղաքի ու շրջանի հետ կապ չունի, այլ կը գործէ բոլորովին անջատ եւ անկախ։

Ի դիմաց Գործադիր Մարմնի
Ատենապետ՝ Վ. Մոմճեան Ատենադպիր՝ Վ. Հիւսեան

***

ՏԷՍԻՆ, 5 ապրիլ.— (Ուշ. թղթ.) Հ. Ց. Դ. Նորակազմ Պատանեկան Միութեան անդրանիկ հանդէս-երեկոյթը ունեցաւ կիրակի իրիկուն, Քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Ժամանակէն առաջ ընկերներու եւ համակիրներու երկսեռ բազմութիւն մը գրաւած էին իրենց տեղերը։

Երեկոյթը բացուեցաւ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով, մասնակցութեամբ ջութակահար Պ. Լ. Պօյաճեանի կազմած նուագախումբին։ Եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, Փանթէզիներ եւ կովկասեան պարեր, ընկերներու եւ համակիրներու կողմէն։ Ցետոյ ընկեր Բ. Աղաբէկեան բանախօսութեամբ ծանրացաւ Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութիւններու եւ մասնաւորապէս յետպատերազմեան սերունդի պարտականութիւններու մասին։

Բանախօսութենէն յետոյ Միութեան կողմէն ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ կարմրած հաւ մը եւ շիշ մը շամփանիա, գոյացաւ 315 ֆրանքի գումար մը՝ վերջին շահողն եղաւ Տէր եւ Տիկ. Պ. Կիւլէսեան։

*** Արդէն կազմուած է Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան մասնաճիւղը։ Ցաջողութիւն մաղթելով, վստահ ենք թէ գործնապէս պիտի մասնակցին գաղութին հանրային կեանքին։

Վարդ-Պատրիկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 7 ապրիլ.— Շաբաթ իրիկուն, Ալֆորվիլի երիտասարդութիւնը սիրով պատասխանած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի հրաւէրին։ Տաքուկ ընտանեկան եւ ազգային մթնոլորտի մը մէջ, «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով բացուեցաւ թէյասեղանը, ուր՝ տեղւոյն պատանի գայլիկները, եռանդուն և արի սկաուտները, մարզիկները, ֆութպոլիստները, համակիրները, ծնողները, յոտնկայս ունկնդրեցին՝ «Կատարն հայրենի լերանց հեռագոյն, երթանք կոթողենք դրօշն եռագոյն»էն յետոյ, խոր լռութեան մէջ, խօսք առաւ գայլիկ, սկաուտ եւ երէցներու մեծ եղբայրը։ Համառօտակի ներկայացնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեանքը, ըսաւ՝ Ո՛ւր որ Հայու շունչ եւ օճախ կայ, հոն է նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, ունենալով մէկ նպատակ,— պահել, ամրապնդել եւ զօրացնել մեր հայրենիքի՝ Հայաստանի սէրը պատանիներուն եւ երիտասարդներուն մէջ։

Մեծ խանդավառութեան մէջ գայլիկները սկսան իրենց խմբերգներն ու արտասանութիւնները, որոնց յաջորդեցին ուրիշ ազգային երգեր եւ արտասանութիւններ, սկաուտ եւ երէցներու կողմէ։ Իրենց կարգին խօսք առին Պ. Պ. Արշակ Յովհաննէսեան ևԲարսեղ, որ խօսեցան «Բարձրացիր, բարձրացուր» նշանաբանին վրայ եւ ջատագովեցին Ընդհ. Միութիւնն ու իր նպատակը, հրաւիրելով ներկաները աւելի ուժեղ կերպով թև ու թիկունք ըլլալ անոր։ Երբ տիկին Քիւթիւքեան իր սահուն լեզուով սկսաւ խօսիլ անուշիկ Հայաստանէն, մեր մէջ աւելի արծարծուեցաւ հայրենիքի սէրը։ Լո՛ւռ էինք բոլորս... Մեր հոգիները կը թրթռային Հայաստանով եւ Հայաստանին համար, կարծես օտար հողի, օտար հորիզոնի մէջ չէինք և փոխադրուած էինք հոն, մեր երկիրը։ Նուագի ձայնը եկաւ սթափեցնել մեզ, հայկական պարին յաջորդեցին եւրոպականը, մեներգը, կատակախաղը, արտասանութիւնները, որոնցմէ վերջ խօսեցաւ Պ. Օ. Եազմաճեան։ Նոր գայլուկներու եւ սկաուտներու արձանագրութենէ յետոյ ժամը 0.30ին ցրուեցանք, մինչ Ալֆորվիլի Հայոց թաղը կը թնդար հայկական երգերէն։

Թ. Ե.

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ամիսէ մը ի վեր քաղաքս կը գտնուի Ժ. Խըտիկեան, գունդ նետելու ծանօթ ախոյեանը։ Խտիկեան 1924ին կը հաստատէր իր մրցանիշը (12 մեդր 80)։ Անկէ ի վեր կը մնայ մեր լաւագոյն գունդ նետողը։ Այս ամառ, շատ հաւանաբար մաս պիտի առնէ մեր մասնաճիւղի աթլէթիկ խումբին։

*** Ճշմարիտ խանդավառութիւն մըն է ստեղծած մեր շրջանին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղին Զատկի առաջին օրը Կրընոպլի մէջ կատարելիք ֆութպոլի մրցումը։ Կրընոպլէն թէ մօտակայ գիւղերէն ստուար բազմութիւն մը կը պատրաստուի գալ նոյն օրը Գափիւշի մարզադաշտին եզերքը, ծափահարելու համար հայ մարզիկները։

Մրցման կազմակերպութիւնը ստանձնած է մեր մասնաճիւղը եւ վարչութիւնս իր կարելին կ'ընէ լաւագոյն ընդունելութիւն մը կատարելու համար մեր Վիէնի ընկերներուն։

Տիգրիս

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Հրատարակութեան խնդրանքով)

Ողբացեալ Մեսրոպ Նուպարեանի Յոբելինական Կեդր. Յանձնախումբը, ընդ առաջ երթալով իր ստանձնած պարտականութեան, զոր կը շեշտէ ծերունի վաստակաւորին բազմաթիւ համակիրներուն կողմէ արտայայտուած միահամուռ զգացումը որոշած է, ինչպէս Սգահանդէսին առթիւ հրապարակուած Յայտարարութեամբ մը ծանուցինք, Մարսէյլի գերեզմանատան մէջ յատուկ հող մը գնել եւ կանգնել դամբարան մը, յաւերժական մեծարանքով մը փոխարինելու համար այն յարգանքի եւ գնահատումի ցոյցերը որ գրական անխոնջ մշակին եօթանասնամեայ Յոբելեանով պիտի արտայայտուէին։

Այս անգամ Յանձնախումբը գործի ձեռնարկելով կուգայ խնդրել ողբացեալ Նուպարեանի բոլոր բարեկամներէն եւ գլխաւորաբար Իզմիրցի հայրենակիցներէն որ այս ձեռնարկին յաջողութեանը համար հաճին տրամադրել իրենց օժանդակութիւնը, փութացնելով իրենց մասնակցութեան բաժինը Յանձնախումբիս Գանձապետին Տօքթ. Ալլահվէրտի որդիի.— Mr. le Dr. Allahverdy, 27 Rue des Sablons, Paris (16e)։ Ինչպէս որ հայ մամուլին մէջ եւ Սգահանդէսին առթիւ եւս առաջարկուեցաւ, Յոբել. Յանձնախումբը որոշած է աւելցած գումարը յատկացնել Նուպարեանի անտիպ ձեռագիրներուն հրատարակութեան, ինչ որ պիտի ըլլայ միեւնոյն ատեն գրական յուշարձան մը եւ գրական ծառայութիւն ընթերցասէր հասարակութեան համար։ Ի դիմաց Յոբել. Կեդր. Յանձնախումբի Տոքթ. Կ. Ալլահվէրտի, Վ. Մալէզեան, Ռ. Որբերեան։

ՊԵՐԼԻՆԻ ԲԱԺԻՆԸ

...Խմբագիր,

ՊԵՐԼԻՆ, 5 ապրիլ.— «Յառաջ»ի առաջին իսկ կոչին պատասխանելով, Պերլինի Հայ Գաղթային Միութիւնը ձեռնարկներ ըրաւ Անատոլուի վերջին գաղթականութեան օգնելու համար։

Նկատելով որ հաւաքուած գումարները մէկ տեղ կեդրոնացնելու եւ համերաշխ գործունէութեան համար Յանձնաժողով մը կազմուեր էր Փարիզի մէջ, որուն եւ ձայնակից եղաւ «Յառաջ», վարչութիւնս պարբերաբար այդ Յանձնախմբին ղրկեց իր հաւաքած գումարները՝ անմիջապէս եւ ուղղակի Սուրիա փոխադրուելու նպատակով։ Մինչեւ հիմա ղրկուածներուն գումարն է (8375) ութ հազար երեք հարիւր եօթանասունը հինգ ֆրանսական ֆրանք։ Ներփակ կը ղրկենք ձեզ մանրամասն հաշուեկշիռը, խնդրելով որ բարեհաճիք հրատարակել զայն թերթիդ մէջ։

Պերլինի Հայ Գաղթային Միութիւնս հաղուստեղէն ալ հաւաքեց եւ ղրկեց ուղղակի Հալէպ, Կեդր. Խնամատարութեան գանձապահ Պ. Մազլումեանի հասցէին։ Ղրկուած են մէկ հակ Պերլինէն, 4 հակ Տրէզտընէն՝ Տքթ. Ա. Պարոնիկեանի (Armenisches Hilfskomitee) կողմէ տրամադրուած։ Առաքման ծախքերը Վարչութիւնը իր սնտուկէն հոգաց, Իսկ Լայբցիկի գաղութը պատասխանելով մեր կոչին, նոյնպէս հաւաքեց եւ ուղղակի նոյն հասցէին ղրկեց։

Պերլինի Հայ Գաղթ.
Միութեան վարչութեան
Ատենապետ՝ Ե. Տէր Մինասեան, Ատենադպիր Պ. Փրունճեան։

ԽՄԲ.— Ցանկը եւ հաշուեկշիռը՝ յառաջիկային։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Սուրաբեան Թատերախումբը այս շաբթու կը մեկնի Մարսէյլ, այնտեղ բանալու համար գարնանային եղանակը, միանալով ծանօթ դերասաններ տիկին Սիրոյշի եւ Պ. Ղազարեանի։

Մարսէյլի մէջ պիտի տան ներկայացումներու շարք մը, որուն առաջինը՝ Արշին Մալ Ալան, տեղի պիտի ունենայ Զատկին գիշերը՝ 20 ապրիլին։

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 18 —

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Առաւօտեան հարցուցինք Գլդանբաղի ռէիսի անունը։ Մեզի ճանապարհ ցուցուցին, ու վեր կեցանք աղօթարանին գացինք։

Եկանք Գլդանբաղ՝ ռէիսին հարցուցինք։ Ըսինք.

— Հրայրը, Աշոտ-Թաթուլը, Վարդենիսցի Նատօն (շարք մը ընկերներու անուն տուինք) ո՞ւր տեղ են, մեզ տարէ՛ք անոնց քով։

Մարդիկ մեզի լրտես ընդունելով, բոլորովին ուրացան, ըսելով.

— Ո՛չ այդպիսի մարդիկ կը ճանչնանք, ոչ ալ տեղեկութիւն ունինք, թէ ո՛ւր տեղ են։

Նոյն ատեն այդ գիւղի մէջ կը գտնուէր մեր վեց ընկեր, որոնք ինծի շատ աղէկ կը ճանչնային։ Գիւղացիք գնացեր, ըսեր են անոնց, թէ ձիով էսպէս մարդիկ կը հարցնեն։ Տղերքը եկեր, դուռը կիսաբաց ըրած կը նայէին։ Ես ըսի. «Տղե՛րք, ո՞վ էք, եկէք, անաստուածներ»։ Նատօն գիս ճանչնալով, վազեց փաթթուեց վիզս. համբուրուեցանք։ Միւս ընկերներն ալ եկան։

Անմիջապէս նամակ մը գրեցին, ղրկեցին Բէօփրիւքէօյ Թաթուլին եւ Հրայրին։ Անոնք նամակին պատասխանեցին թէ՝ «Վերցրէք Անդրանիկին եւ ընկերներին, եկէ՛ք Եաղան, մենք ալ հոն կուգանք, կը տեսնուինք»։ Երբ երեկոյեան գիւղացիք մեզ ջուրը անցուցին, որ երեք ճիւղի կը բաժնուէր, մենք պատմեցինք, թէ Գինդամիրի դիմաց մի ճիւղով անցանք, անոնք շատ զարմացան եւ ըսին, թէ «Աստուած է ձեզ ազատել։»

Գացինք Եաղան։ Գիշերուան ժամը չորսի ատենն էր՝ ձիերու վրայ նստած եկան Թաթուլը, Հրայրը եւ Բեաֆթառ Արշակը։ Հող պատմեցինք մեր անցեալները։

Մեզ փոխադրեցին Իշխու։ Մեր վրայ գլուխը մերկ էր։ Հագուցին մի քանի հին ու մին շորեր, մինչեւ նորի պատրաստուելը։

Քանի մը օրէն վերջը լսեցինք, որ Ջալլաթը Կովկասէն զէնք պիտի փոխադրէ։ Առաջարկեցինք Հրայրին, թէ՝ «հոս պարապ չսպասենք մինչեւ Օգոստոս ամիսը, երթանք, անոր հետ զէնք փոխադրենք»։ Նա ըսաւ. «Մինչեւ հիմա լսեր էք օրէնքներին եւ հպատակուեր, նորից պէտք է լսէք. մենք ձեզի զէնք կուտանք»։

Երեք-չորս օրէն վերջը մի մարդ եւ մի կին սայլով կ'երթային Բէօփրիւքէօյ։ Մեզ դրաւ այդ մարդու եւ կնոջ հետ, տոմսակ մը գրեց, ղրկեց Թաթուլին։ Թաթուլը, տոմսակը կարդալով, մեզի յանձնեց երեք բերդանկա և փամփուշտներ։ Թաթուլին ալ առաջարկեցինք մեր Կովկաս գնալու մասին, բայց ան ալ մերժեց և զէնքեր կապել տուաւ մեր վրայ։

Հող կը գտնուէինք ընդամէնը 19 հոգի։ Մի մաս ընկերներ Գոմաձոր կը գտնուէին, մաս մ'ալ Իշխու կը գտնուէին։ Ընդամէնը Բասէնում 37 տղայ կը գտնուէր։ Աւելորդ զէնքերն ու փամփուշտները դրուած էին ժողովրդի տրամադրութեան տակ։

Թաթուլը մեզի մասնաւոր խօսակցութիւններ կ'ընէր։

Մի անգամ այդ խօսակցութեան ատեն, գիշերուան ժամը չորսը կ'ըլլար, երկու տղայ ներս մտան, Հասան-Ղալայէն նամակ մը դրին Թաթուլի ձեռքը։ Նամակի մէջ գրուած էր.—

«Սիրելի ընկերներ, Էրզրումի Դարգեահի առաջ բռնուած է մի տղայ նամակներով, որը մատնած է ձեզ եւ ձեր ապրած երեք տները։ Զգոյշ մնացէ՛ք, գիւղէն դուրս եկէ՛ք. վաղը Հասան-Ղալայի գայմաղամը խուզարկութեան պիտի գայ հող»։

Թաթուլը մեզ կարդալով, ըսելով, որ ոչ մի մարդ գիւղը չպիտի մնայ եւ որոշեց, որ իւրաքանչիւր մարդ իրեն տանուտէրներու հետ պիտի երթան արտերն ու սարերը եւ պիտի թաքնուին։ «Մինչեւ ինձնից լուր չստանաք, իրաւունք չունիք գիւղը գնալու»։ Ինքն ալ պիտի երթար տաւարի հովուի հետ։

***

Իրեն տուած հրահանգի համեմատ, գիշերուան երկու ժամ մնալով, բոլորս հրացաններս վերցնելով մեր տանուտէրերու հետ գացինք սարերն ու արտերը։ Բոլորս ալ ապահով էինք, որ եթէ խուզարկութիւն ըլլայ գիւղը, ոչ ոք չի բռնուիր։

Լոյսը բացուեց, արեւը բարձրացաւ։ Գրեթէ օրը կէսօրին մօտ էր։ Թաթուլը կը մտածէ, թէ ռուսաց փոստը Էրզրումէն պիտի գայ, երթայ Ղարս. երթամ նամակները տամ՝ տանին. մինչեւ հիմա որ խուզարկութիւն չեղաւ, այլեւս չի լինի։

Կէսօրը անցած, գիւղէն մեզ հաց բերողն ըսաւ.—

«Ալայ բէկը 85 ձիաւորներով եկաւ, մեր գիւղի տակ վրանը զարկաւ ու նստաւ։ Հարսնքարից քիւրդերը սպաննած են երեք-չորս հայ եւ մաս մ'ալ թալան տարեր։ Ալայ-բէկը կառավարութեան հրահանգով գացեր է Քիւրդերու վրայ. բայց ան գացեր է միայն աչքը զոցելու համար, որովհետեւ առանց ոեւէ ձերբակալութիւն ընելու՝ եկեր է վրան զցեր Բէօփրիւքէօյ»։

Ժամը 7ին ատենն էր, երբ մենք հեռուէն տեսանք 12 ձիաւոր, որ Հասան-Ղալայէն կուգային եւ գացին դէպի Ալայ-բէկը։ Հասան-Ղալայի ղայմաղամն է եղեր։ Ղայմաղամը հասնելուն կ'առանձնանայ մի 10 րոպէ Ալայ-բէկի հետ եւ կը պատմէ պէտք եղածը։ Ալայ-բէկը զօրագանճիին հրահանգ կուտայ, փողը կը հնչէ եւ զօրքերը անմիջապէս ձիերը հեծած, զէնքերը ձեռքերնին կը պաշարեն գիւղը։

30 ձիաւոր կ'երթան այն տուներուն վրայ, որոնք մատնուած էին Էրզրումի դուռը։ Կը խուզարկեն այդ երեք տունը։ Թաթուլին ամբարի տակէն դուրս կը բերեն. կը բռնեն նաեւ այդ երեք տանուտէրերը։ Թաթուլի վրայ կը գտնուի 49 ոսկի։ Կ'առնեն եւ կը ներկայացնեն Ալայ-բէկին եւ ղայմաղամին։

(Շար.)

ՏԻԿ. ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ ՓԱՆՈՍԵԱՆ
Հայկական տարազով

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ **ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ**

ԻՐ ՄԻԱԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՈՒՏԱՅ

Յառաջիկայ Ապրիլ 26ի Շաբաթ իրիկունը Սալ Կավօի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 45 Rue de la Boétie

Ժողովրդական գիներ *Մանրամասնութիւնները յաջորդով*

թիւնները որոշ անհաւանականութեանց կը բախին. Նկատելով որ անկարելի է ընդունիլ թէ անիկա Րիկօտէնը սպաննած ըլլայ իր խանութին մէջ՝ առանց դուրսէն տեսնուելու, կամ խանութին ետեւը՝ առանց բակին մէջ աշխատող գործաւորներու ուշադրութիւնը հրաւիրելու, մինչ դիազննութիւնը ապացուցած է թէ կռիւ տեղի ունեցած է եւ զոհին ճիչերը պիտի լսուէին դրացիներէն. միւս կողմէ անհասկնալի է որ Ալմազեան անխոհեմութիւնը կամ շնականութիւնն ունեցած ըլլայ Րիկօտէնի դիակը ձգելու այնպիսի տեղ մը, որուն բանալին դռնապանուհիին յանձնած էր եւ ուր գիտէր թէ օտարականներ պիտի գան կէսօրէն վերջ. Ալմազեան չէր գիտեր թէ Րիկօտէն — որուն անկուտիութիւնը հանրածանօթ էր — քանի մը հազար ֆրանք պիտի ունենար վրան սեպտ. Ցին, ուստի եւ գողութեան համար ոճիր գործելու շարժառիթն ալ չէ ապացուցուած:»

Նկատելով ուրեմն որ Ալմազեանը Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ ղրկելու համար բաւարար փաստեր չկան, ընդհանուր դատախազը կը պահանջէր դատական ամէն հետապնդում դադրեցնել Ալմազեանի դէմ եւ անմիջապէս ազատ արձակել զայն:

Ամբաստանիչ Ատեանը խորհրդակցութենէ վերջ, որոշեց իր վճիռը տալ այսօր:

Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շարլ Լըկրան անմիջապէս բողոքագիր մը ուղղեց Նախագահ Թօֆիսի, անմեղի մը երկու օր աւելի բանտարկուելուն դէմ, շեշտելով թէ դատական Նախարարին քանի մը օր առաջուան շրջաբերականին դէմ ասկէ լաւ անսաստում չըլլար: «Ալմազեանի կինն ու զաւակները երկու օր եւս պիտի սպասեն, որպէսզի Ատեանը վերջացնէ իր խորհրդակցութիւնները...»:

Մեծ աղէտ մը Եգիպտոսի եւ Պաղեստինի մէջ

Եգիպտոսէն հասած հեռագիրներ մեծ աղէտի մը լուրը կը բերեն: Պաղեստինէն, Անդրյորդանանէն եւ Սուտանէն, այսինքն արեւելքէն եւ հարաւէն դէպի Սուէզի ջրանցքն ու Նեղոսի հովիտը կը յառաջանան մարախի մեծ կարաւաններ: Հոն ուր անոնք կը թառին երկաթուղիներու վրայ, կ'արգիլեն կառախումբերը շարունակելէ իրենց ճամբան, այնքան խիտ կերպով կը խճողեն գիծը:

Աղէտը այնքան լուրջ է, որ կառավարութիւնը պաշտպանողական միջոցներու համար 50,000 ոսկերլին քուէարկելէ զատ, վերահաստատեց տարապարհակ աշխատանքի դրութիւնը, որ 40 տարի առաջ ջնջուած էր Լորտ Քրոմըրի կողմէ:

Կտրուկ միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Անդրյորդանանի մէջ, ուր էմիր Ապտուլլահ շարժման մէջ դրած է 75,000 մարդեր. ասոնք գիշեր ցորեկ կ'աշխատին՝ արգիլելու համար յառաջացումը մարախներուն, որոնք արդէն աւերտկած են հաբիւրաւոր արտավար մշակուած հողեր:

Թէեւ 1500 թոնօ մարախ սպաննուած եւ 200 թոնօ հաւկիթներ հաւաքուած են, տակաւին ստիպողական եւ աւելի զօրաւոր միջոցներ անհրաժեշտ են՝ աղէտը խափանելու համար: Սինայի շրջանին մէջ անգլիացի Պալլարտ կը հրամայէ աշխատութեանց: Պաղեստինի մէջ, ուր կացութիւնը օրէ օր աւելի սպառնական կը դառնայ, կառավարութիւնը մեծ աշխատանք կը թափէ: Տեղ տեղ մարախները հողը փորած են երեք ոտք խորութեամբ: Գիշերային ճամբորդութենէ մը վերջ, անօթի կարմիր մարախներու ամպերը հասած են արդէն Սուէզի ջրանցքը, Իսմայիլիէի շրջանը:

Կրօնական խաչակրութեան դէմ

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հաղորդէ որ Մոսկուայի բոլշեւիկեան վարիչները պատրաստութիւններ տեսած են՝ չէզոքացնելու համար կրօնական հալածանքին առթիւ կատարուած խաչակրութիւնը եւ «կռիւը պիտի փոխադրեն թշնամիին հողին վրայ»: Այսպէս, մօտ ատենէն համաբոլշեւիկեան պրոպագանդ մը պիտի սկսի Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւրոպական ուրիշ երկիրներու մէջ, Մոսկուայի մարզուած գործակալներուն հովանաւորութեան տակ:

Օտար երկիրներու հետ մշակութային յարաբերութիւնները ջատագովող ընկերութիւնը կը հաղորդէ որ այս առթիւ արդէն իսկ ապահոված է գործակցութիւնը 50 հանրածանօթ մարդոց, մէջն ըլլալով գիտականներ, գրագէտներ եւ հանրային ծանօթ դէմքեր: Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ ասոնք դասախօսութիւններ պիտի ընեն եւ յօդուածներ պիտի գրեն «խորհրդային միութեան մշակութային կեանքին մասին» ու պիտի փարատեն «այն զրպարտութիւնները որոնք սկսած են նսեմացնել Խորհրդային Միութեան համբաւը»: Ընկերութիւնը կ'աւելցնէ թէ պատրաստութիւնները աւարտած են արդէն այս պայքարին համար, որ պիտի սկսի անմիջապէս:

Ճէպէլը Տրիւզի տարեդարձը

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սուէյտայի մէջ հաւատարմական մեծ հանդիսութիւններ կատարուեցան՝ Ճէպէլը Տրիւզի անկախութեան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ: Ֆրանսական մարզպան Պ. Հանրի Փոնսօ ներկայ եղաւ այդ հանդէսներուն եւ Ֆրանսայի բարեացակամութեան հաւաստիքները տուաւ ամէն կողմէ եկած ժողովուրդին: Վեր հանեց Ճէպէլի մէջ ձեռք բերուած քարոյական եւ նիւթական հիանալի յառաջդիմութիւնները, ու շնորհաւորեց Տիւրզիներն ու ֆրանսացի խորհրդականները:

Բազմաթիւ օտարականներ ներկայ եղան նաեւ այս հանդէսներուն:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի «Արդութեան» խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Շավիլ Սինէմա Փաթէնի սրահը:

1 թիւ թրամուէյի Chaville-Ancienne Mairie կայարանին քովիկը

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ եւայլն

Հայկական եւ եւրոպական պարեր

Փարիզի համար հանրակառք եւ երկաթուղի կէս գիշերէն վերջ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին: Կը խօսի Լեւոն Մեսրոպ «Պարսիկ գրականութեան Ոսկեդարնու Արշալոյսը» նիւթին մասին:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խարբերդ քաղաքի Երիտ. Միութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 46 Րիւ Թափի Վէր, Սալոն Էսփանեոլի մէջ:

Կը խօսի՝ ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ "ՓԱՐՈՍԻ ՊԱՀԱՊԱՆՆԵՐԸ,,

Երգ, Նուագ, արտասանութիւն, եւայլն Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

20րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ՝ 9—10 Պատմութիւն Ընկերվ. Միջազգայիններու՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ:

Բ. ժամ 10—11 Հ.Յ. Դ. պատմութիւն՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ԲՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, վիշապեան եւ փոթորիկ խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Պուա-քոլոմպ: կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԳԱԻԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս Կիրակի ժամը 1ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 139 rue Lafayette: Ռոստոմ (Շաւ), Մոկացի Գրիգոր (Սէն Ռանպէր), Ապառաժ (Բասկալ), և Քրիստափոր (Վիէն) խումբերէն կը խնդրուիր իրենց ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան որոշեալ ժամուն: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ժողովրդային դասախօսութիւն այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահներուն մէջ: կը խօսին տօքթ. ներ Մինասեանց եւ Ալլահվէրտի: Մուտքը ազատ է:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ 39րդ տարեշրջանի անդամական ընդհ. ժողովը այսօր եշ. ժամը5ին նախագահութեամբ ռամշապուհեպիսկոպոսի: Օրակարգ հաշուեկշիռի ընթերցում եւ վաւերացում եւ վարչութեան երեք անդամոց տեղ նոր ընտրութիւն: Բոլոր անդամներէն անպայման կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ օրինական պիտի սեպուի:

ՀՐԱՒԷՐ

Սիփան երգչախումբի անդամները եւ արձանագրուիլ փափաքողները կը հրաւիրուին փորձի վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

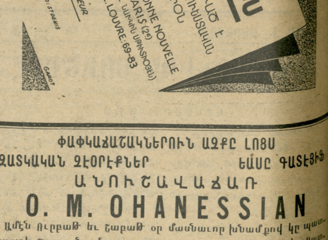
Լիոն, Գործ.— 751.40:
Սէն Շամոն, Գործ.— 487.65:
Ալֆորվիլ, Ալեք. եղբ.— 140:
Տէսին, Զ. Ռ.— 35:
Լա Ռոշէլ, Ա. Ս.— 35:
Սէն Փիէռ տէ Բոր, Ս.Բ.— 35:
Պարի, Գ. Ս.— 100:

Կազմարար կ'ուզուի

վարպետ կազմարար մը կ'ուզուի: Տեւական գործ: Դիմել խմբագրատուն:

Գործ կը փնտռէ մեքենագէտ — երկաթագործ հայ երիտասարդ մը հայկական շրջանակի մէջ: 1919—1921 միեւնոյն արհեստով աշխատած է Սան Ստէֆանօ (Պոլիս), ֆրանսական բանակին մէջ: Դիմել՝ Սեդրաք Դանիէլեանի, 1 Rue Louis Bonnet, Paris (11):

Կ'ուզուին ռոպ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: Դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 տիկին Սուքոեանի, 25 Rue Henri Chevreau, փարիզ: Մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
11
ԱՊՐԻԼ
1930

10 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1235

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ԴՐՕՇԸ ՔԱՂԱՔԷ-ՔԱՂԱՔ

Փարիզ, Տէսին, Գահիրէ, Թէհրան, Տիթրոյթ...

Պատահաբար չէ որ քով քովի կը շարենք այս անունները։ Իրարմէ սար ու ձորերով, ծովերով բաժնուած այդ քաղաքները, գրեթէ միաժամանակ, փորձեր կը կատարեն ունենալու իրենց «Հ. Յ. Դ. Տունը»։

Փարիզի մէջ՝ ծրագիր է տակաւին։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ժընեւի Տունը ծախուած ըլլալով, փոխարէն պիտի կառուցուի կամ գնուի նոր մը՝ այս ոստանին մէջ, կարելի յարմարութիւններով։ Ամենադժուարը՝ վայրի ընտրութիւնն է։ Տեղ մը ուր վարժուած ըլլան հայկական ոտքերը...

Տէսինի մէջ — հայկական շէն գաղութ մը Լիօնէն քսան վայրկեան հեռու — մեր ընկերները արդէն ձեռնարկած են Դաշնակցութեան Տուն մը շինելու։ Հողը գնուած է, հիմերը փորուած են, ընկերներ եւ հայրենասէր քաղաքացիներ տաք սրտով փարած են գործի, ժամ առաջ աւարտելու համար շէնքը։ Այս Տունը պիտի դառնայ ոչ միայն Հ. Յ. Դ. ակումբ, գրադարան-ընթերցարան, այլ եւ դպրոց։ Մեր ընկերները կը խորհին նաեւ անոր մէկ մասը տրամադրել իբրեւ մատուռ։ Թէեւ, մեր կարծիքով, լաւ է ամփոփուիլ սկզբնական ծրագրին վրայ։ Մանաւանդ որ, ինչպէս ամէն տեղ եւ ամէն պարագայի մէջ, այս անգամ ալ մէջտեղ ելած է «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն մը», եկեղեցի շինելու համար։ Թող շինեն։ Մենք իրաւունք չունինք խառնուելու։ Եւ թող վէճ մը, խրամատ մը պակաս ըլլայ Տէսինի գաղութին մէջ, ուր այնքան դիւրազգած են ջիղերը։ Եթէ անհրաժեշտ գումարը կամ բարերար մը գտան, լաւ. իսկ եթէ կէս ճամբան մնացին, ո՛ղջ մնան Տէսինի մեր ընկերները։ Շէնքը աւարտելէ յետոյ, կը տրամադրեն նախատեսուած մասը։

Մենք այսպէս կը հասկնանք շինարար աշխատանքը.— իրար լրացնել, ոչ թէ խաչաձեւել, կամ ճամբուն վրայ քարեր շարել, կամ ծալապատիկ նստիլ, հառաչել, յօրանջել ու բամբասել։

Այսքան՝ իբրեւ միջանկեալ։ Իբրեւ լուսաբանութիւն տեղական հարցի մը առթիւ, ուր կաթողիկէ պատուիրակն ալ, հազիւ հասած, դիրք բռնեց, դժբախտաբար։

Գահիրէի մէջ, մեր ընկերները վաղուց են ունեցած բարոյական ամուր շէնք, տարիներու քրտինք եւ ճիգ։ Եւ տարուէ տարի յարաճուն վաստակ։ Բայց պակսեր է նիւթական շէնքը — տեղ մը ուր կարենան տուն-տեղ ըլլալ։ Սրահներ միշտ ալ ունեցած ենք, բայց լաւագոյն չէ՞ որ ունենանք մեր Տունը։

Այդ ծրագրին իրականացման համար, միջոցներ ձեռք առած են մեր ընկերները։ Վարձո՞ւ կ'ըլլայ Տունը թէ սեփական, — այդ չէ կարեւորը։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եգիպտոսի կազմակերպութիւնը անհրաժեշտ գտած է որ ունենանք մեր Թոնիրը Գահիրէի մէջ։ Եւ կ'ունենանք։

Թէհրանի մէջ, նոր եռանդ մը եկած է մեր ընկերներուն վրայ։ Պիտի ունենան ոչ միայն Հ. Յ. Դ. Տուն — վարձու — այլեւ օրկան։ Այս շրջանը, անշուշտ ազդուելով տեղական պայմաններէն, քիչ մը դանդաղ կը շարժի։ Բայց երբ գործի մը փարի լրջօրէն, կրնայ հարթել շատ մը դժուարութիւններ։ Կ'ուզենք հաւատալ թէ Հ. Յ. Դ. Տունն ու թերթը կենդանի լծակներ պիտի դառնան այս տեսակէտով։

Ոլոր-մոլոր ճամբաներով,— ահաւասիկ Տիթրոյթը (Մ. Նահանգներ)։

Տիթրոյթի մեր կոմիտէն, որ տարիներէ ի վեր կը պարծենար իր ակումբով — Զաւարեան Տուն — փետր. 22ին հանդիսաւորապէս կատարեց իր սեփական շէնքին բացումը։ Քիչ է պատահած այսպիսի խանդավառութիւն, եւ մանաւանդ ուգում։ Հանդէսին նկարագրութեան մէջ, կը տեսնենք աւելի քան երկու հազար ժողովուրդ, իրար խառնուած։ Սակայն, բազմութենէն աւելի, տեսարանն է որ սարսուռ կ'ազդէ։

Եւ խսկապէս, կարելի՞ է չազդուիլ աչքի առջեւ բերելով ամբողջ անցուդարձը, — ահաւասիկ բազմութիւն մը, ընկեր կամ քաղաքացի, որ տարիներ ու տարիներ աչքերն ուղղեց դէպի Երկիր, որ տարիներ ու տարիներ սպասեց ճակատագրական, վճռական ժամուն։ Եւ հիմա, մազերը ճերմկած ու մէջքը ծռած, քար մը սրտին, կը փորձէ յարմարիլ օրուան դժնդակ պահանջներուն, կանգնելով տուն մը։

Տուն մը ամերիկեան պողոտաներուն վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, դէմ դիմաց դրամատէր-աշխարհակալ Ֆորտին, որ կրնայ ամբողջ հայ ժողովուրդը մաշեցնել իր մեքենաներուն վրայ։ Ինչպէս Տուներ՝ միեւնոյն դրօշին տակ Փարիզի, Տէսինի, Գահիրէի, Թէհրանի մէջ եւ այլուր, իբրեւ ընդարգել՝ օտար շանթին ու կայծակին...։

Արդարեւ, ոչ մէկ բան այնքան կը խոցոտէ մեր սիրտը, կը սրէ մեր վիշտը, որքան այս անճար համակերպումը օտար պողոտաներու վրայ։ Այս կրաւորական դիմադրութիւնը՝ ողջ եւ կարժուն պահելու համար մեր գաղափարականը — ազատութիւն եւ հայրենիք։

Մինչեւ հիմա, սարերու վրայ, բերդերու եւ գետերու ափը կը սաւառնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը։

Այսօր, հարկադրուած ենք մեր գոյները պտտցնել նաեւ միջազգային պողոտաներուն վրայ։

Մեր «Տուն»երով շեշտել մեր անսասան ձգտումը դէպի ազատութիւն եւ հայրենիք։

Մինչեւ նուաճումը հայրենիքի եւ ազատութեան...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ քննութեան ենթարկելով ռամկավար թերթերու սխեղուկ դիտողութիւնները Սուրիա ապաստանած գաղթականներու կացութեան մասին, կը նկատէ (27 մարտ).

— «Եթէ կը յիշէ ընթերցողը, մասնաւորապէս ծրագիր կար նորեկ գաղթականները տեղաւորելու Հասիչէ-Գամըշլը շրջանի հողերուն վրայ, զորս յատկացուցած էր Սուրիոյ իշխանութիւնը։ Պէտք է տրուէին լծկան, երկրագործական գործիքներ, սերմնցու եւայլն, որպէս զի գաղթականները կապուէին հողերուն եւ հողագործութեան նուիրուելով ինքնաբաւ դառնային։

Մինչդեռ մինչեւ այժմ հանգանակուած գումարներով տակաւին կարելի չէ եղած նոյնիսկ կուշտ կերակրել բոլոր գաղթականները, ալ ո՞ւր մնաց զանոնք ինքնաբաւ դարձնելու խնդիրը։

Եւ, հակառակ այս բոլորին, Սուրիոյ ռամկավար թերթը իրեն թոյլ կուտայ թելադրելու, որ այլեւս հանգանակութիւն չըլլայ ի նպաստ նորեկ տարագիրներու։

Դժուար չէ սակայն հասկնալ թէ ինչո՞ւ, մանաւանդ, որ ինք «եփրատ» ակամայ խոստովանութիւն մըն ալ կ'ընէ այդ մասին։ Ան կ'ըսէ.—

«մե՞ղք չէ որ օգնութեան կոչեր ըլլան մինչեւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները, *որոնք ծանրաբեռնուած են Նուպարաշէնի հանգանակութեամբ*»։

Ուրե՜մն. Թո՛ղ Սուրիոյ տարագիրները անօթութենէ եւ հիւանդութիւններէ մեռնին, միայն թէ Նուպարաշէնի հանգանակութիւնը գլուխ գայ։

Բարեբախտաբար, բարեգործականի Ամերիկայի վարչութիւնը այդ այլանդակ մտայնութիւնը չունի եւ արդէն 5000 տոլար ղրկած է Սուրիա՝ խոստանալով նորանոր գումարներ հասցնել։

Բացի արդէն եղած աղաղակող կարիքին, հանգանակութիւնները պէտք է շարունակուին նաեւ այն պատճառով, որ գալնան հետ միասին ամենայն հաւանականութեամբ տարագիրներու նոր բազմութիւններ պիտի թափուին Սուրիա։

Պէտք է պատրաստ ըլլալ անոնց համար ալ, եթէ չենք ուզեր, որ կրկին քանի մը հարիւր աւելորդ զոհեր տանք, ինչպէս տուինք քանի մը ամիս առաջ, երբ անակնկալի մատնուեցանք՝ Սուրիա հասնող բազմութեանց առաջին կարաւաններէն։»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Փարիզեան համայնավար պաշտօնաթերթ *Իւմանիթէ* իր երէկի թիւին մէջ կը հրատարակէ ապրիլ 8 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը՝ ղրկուած Աթէնքէն.

Մարտի երկրորդ կիսուն Աթէնքի մօտ հայ գաղթականներու մէկ կայանին մէջ (ԽՄԲ. Ֆիքս!) թաղապետական ժողովի ընտրութիւն տեղի ունեցաւ։ Ընտրական պայքարին կը մասնակցէին ֆաշիստները եւ ձախ խմբակ մը՝ ղեկավարութեամբ համայնավարներու։

Հակառակ ահուսարսափին, ձախ ցանկը մեծամասնութիւն ստացաւ՝ 150 ձայն՝ ֆաշիստներու 100ին դէմ։ Եւ որովհետեւ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան մեծամասնութեան վրայ, ձախ խմբակը 6 աթոռ շահեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԼՄԱԶԵԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Վեց ամիս բանտին մէջ տառապելէ ետք, չորեքշաբթի իրիկուն յանկարծ ազատ արձակուեցաւ Պ. Միքայէլ Ալմազեան։ Թէեւ Ամբաստանիչ Ատեանը որոշած էր հինգշաբթի տալ իր վճիռը, սակայն մէկ կողմէ փաստաբան Լըկրանի նամակին վրայ, միւս կողմէ թոյլ չտալու համար՝ որ հինգշաբթի օր մեծ բազմութիւն մը խռնուի Սանթէի բանտին շուրջ եւ ցոյցեր կատարէ, 24 ժամ փութացուց արդարութեան գործադրութիւնը։ Նոյնիսկ փաստաբանը լուր չունէր թէ չորեքշաբթի օր Ամբաստանիչ Ատեանը նիստ պիտի գումարէ եւ որոշումն իմացաւ ժամը 5ի առեններ միայն։

Անմիջապէս բանտ փութացին փաստաբանը, տիկին Ալմազեան եւ քանի մը բարեկամներ։ Ձեւակերպութիւններէ վերջ, ժամը 6.25ին Ալմազեան դուրս ելաւ բանտէն։ Մեծ թիւով լուսանկարիչներ ու լրագրողներ հաւաքուած էին բանտին առջեւ։ Ալմազեան բոլորին ալ շնորհակալութիւն յայտնեց՝ որ պաշտպանած էին զինքը։ Ողջագուրումներէ վերջ, Ալմազեան և իրենները գացին Րիւ Հալլէ, զոքանչին տունը։ Ալմազեան լրագրողներուն հետ խօսած ատեն կուլար։ «Քոթիտիէն» կ'ըսէ թէ այդ արցունքը միայն կը բաւէ՝ ցոյց տալու համար անոր բացարձակ անմեղութիւնը։ Ալմազեան երկու օրէ ի վեր բերանը բան չէր դրած եւ գիշերը չէր քնացած։ Զոքանչին տունը քիչ մը հանգչելէ վերջ, Պ. Տարայեան զայն տարաւ Օպոնի իր բնակարանը, ուր պիտի հանգստանայ քանի մը օր ընտանեօք։

∴ Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի Աղքատախնամը վեց ամիսէ ի վեր ամսական 300 ֆրանքի օժանդակութիւն մը կ'ընէր Ալմազեանի ընտանիքին։ Ասկէ զատ Պ. Տարայեան բարեկամներու շրջանակին մէջ հանգանակութիւն կատարած էր՝ օգնելու համար Ալմազեանի կնոջ եւ զաւակներուն։ Նոյնպէս Պ. Վահան Միրզայեանց (Մարք Վանիէ), Ալմազեանի հայրենակիցը, բարոյական մեծ օժանդակութիւններ ըրած է, շարունակ կապ պահելով փաստաբանին հետ, ու հանրային կարծիքը լուսաբանելով հրապարակային հաւաքոյթներու մէջ։

∴ Փաստաբան Լըկրան իր գործը աւարտած չի նկատեր։ Ամբաստանիչ Ատեանի վճիռին մէջ կ'ըսուի թէ «թէեւ թեթեւ կասկածներ կան»։ Փաստաբանը կ'ուզէ որ այդ «կասկածները» միանգամ ընդ միշտ փարատին։

∴ Բոլոր թերթերը գոհունակութեամբ կ'ողջունեն Ալմազեանի ազատ արձակումը։ Ձախ թերթերը օրինակելի պատիժ կը պահանջեն Ալմազեանի բանտարկութեան գլխաւոր պատասխանատուներուն համար։

Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ թերթերն ալ երկարօրէն կը զբաղին Ալմազեանի խնդրով։

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեսփոխաններ Էռնէսթ Լաֆոն և Պոնէ, յանուն խորհրդարանի ընկերվարական խմբակցութեան, պիտի հարցապնդեն վարչապետն ու դատական նախարարը՝ այն միջոցներուն մասին, զորս կը մտածեն ձեռք առնել՝ դատական ինքնութեան սպասարկութիւնը պարկեշտութեան եւ ձեռնհասութեան սահմանին մէջ գործել տալու համար։ Երեսփոխանները պիտի պահանջեն մանաւորապէս որ այդ սպասարկութիւնը կապուի դատական վարչութեան։

Այս հարցապնդումին շարժառիթն է, հարկ չկայ ըսելու, դատական ինքնութեան փոխ-տնօրէն Պ. Ամիի ծանօթ տեղեկագիրը Ալմազեանի մասին։

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔ

Երեսփոխանական ժողովի օրէնսդրական յանձնաժողովը առանց փոփոխութեան ընդունեց Ծերակոյտին կողմէ քուէարկուած օրինագիծ մը՝ անհատական ազատութեան ապահովութեանց մասին։ Այս օրինագիծը փոփոխութեան կ'ենթարկէ պատժական քննութեանց օրինագիրքին կարգ մը յօդուածները՝ կանխարգելիչ բանտարկութեան, ժամանակաւոր ազատ արձակման, բնակարաններու խուզարկութեան եւայլնի մասին, կը ջնջէ 10րդ յօդուածը, որուն շնորհիւ Ներկայիս ոստիկանական տեսուչը ամէն իրաւասութիւն ունի ոճիրներու մասին անհրաժեշտ քննութիւնները կատարելու եւ յանցաւորները դատարան յանձնելու։

Մակեդոնիոյ գաղտնի կազմակերպութիւնը

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

«Տէյլի Քրոնիքլ» մասնաւոր թղթակից մը ղրկած է Պալքանները՝ Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան դէմ ձեռք առնուած վերջին խստութեանց առթիւ։ Թղթակիցը՝ Ծոֆ Բէնուիք կը հաղորդէ որ ցարդ 100 յեղափոխականներ ձերբակալուած են Մակեդոնիոյ մէջ։ Ոստիկանական կարեւոր ուժեր շարժման մէջ դրուած են՝ «վերջ տալու համար այս կոռովի, վտանգաւոր ու խորհրդաւոր կառավարութեան գոյութեան»։ Միւս կողմէ Մակեդոնական կազմակերպութիւնն ալ իր կողմէ զօրաշարժի ենթարկած է օգտագործելի բոլոր մարտիկները, որոնք փորձառու են եւ վճռական։

Թղթակիցը կը պատմէ թէ Մակեդոնացիները տարօրինակ կազմակերպութիւն մը ունին։ Վարիչն է երիտասարդ, շատ խելացի, բարձրահասակ եւ գեղեցիկ Մակեդոնացի քաջորդի մը՝ Իվան Միխայլով, որուն գլուխը բերողին լաւ վարձատրութիւն մը խոստացուած է տարիներէ ի վեր։ Անիկա յաջողեցաւ ձեռք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԻՏԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

Վերջերս Սուլթան Համիտի ժառանգորդները հատուցում պահանջած էին ֆրանսական կառավարութենէն՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ անոր ընդարձակ կալուածներուն գրաւման համար։

Պոլսոյ Ֆրանքեւթուրք դատարանը, որուն առջեւ հանուած էր խնդիրը, իր առջի օրուան նիստին մէջ յայտարարեց թէ ձեռնհասութիւն չունի այդ խնդրով զբաղելու, քանի որ կարմիր սուլթանին ժառանգորդները թրքական հպատակութիւնը կորսնցուցած են համաձայն 1924 մարտ 31ի օրէնքին, որ ջնջեց խալիֆայութիւնը եւ աքսորեց Օսմանեան գերդաստանի բոլոր անդամները, ասկէ զատ խնդրոյ առարկայ հողերը չեն ենթարկուած պատերազմական հաշուեյարդարի կարգադրութեանց, ինչպէս նախատեսուած էր Լօզանի դաշնագրին 65րդ յօդուածով։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս որոշման, նկատելով որ միւս խառն դատարաններուն առջեւ նման խնդիրներ յուզուած են անգլիական, իտալական եւ հելլէն կառավարութեանց կողմէ։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Գերման ոստիկանութիւնը լուր առած ըլլալով որ համայնավարները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն յառաջիկայ Մայիս 1ի համար եւ թէ այս առթիւ տենդոտ պրոպագանդ կը մղեն բանակին եւ ոստիկանութեան շարքերուն մէջ, սկսաւ ձերբակալել գլխաւոր համայնավարները։ Երեւան հանուեցան չորս գաղտնի տպարաններ, որոնց ծախքերը կը հոգացուէին Մոսկուայի կողմէ։ Գրաւուեցան մեծ քանակութեամբ թերթեր եւ գրքոյկներ։

Ցարդ ձերբակալուածներու թիւն է 24 հոգի։ Մոսկուայի գերման դեսպանը Ֆոն Տիրքսէն կրկին բողոքեց Լիտվինոֆի գերման հողին վրայ Գ. Միջազգայինի կատարած շահատակութեանցդէմ։

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին վիճակագրութեանհամաձայն, Անգլիոյ մէջ գործազուրկներու թիւը կը հասնի երկու միլիոնի։ Մէկ շաբթուան մէջ 38,701 անգործներ աւելցած են։ Մարտ 31ին Աշխատանքի Սակարաններուն մէջ արձանագրուած էին 1,877,500 հոգի, ատոնց 1,144,800ը բոլորովին անգործ։

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

ԱԹԷՆՔ, 10 ապրիլ.— Կառավարութիւնը որոշեց վաղը նիստի հրաւիրել երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովը։ Այս հաւաքոյթին մէջ, որուն ներկայ պիտի ըլլան նաեւ կուսակցութեանց պետերը, յանձնաժողովը իր կարծիքը պիտի յայտնէ հելլէնեւթուրք համաձայնագրին մէջ Թուրքիոյ պահանջած փոփոխութեանց մասին։

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ, Յունաստանի նախկին դիկտատորը երկու տարի բանտարկութեան եւ հինգ տարի քաղաքային իրաւունքներէ զրկումի դատապարտուեցաւ։ Նախապէս երկու տարի բանտարկուած ըլլալով արդէն, այս դատապարտութեան պիտի հաշուուի, միայն թէ զօրավարի աստիճանէն պիտի զրկուի։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը նաւայինխարիսխ մըպ! տի հաստատէ Սեւ ծովու վրայ։ Այս առթիւ խորհրդակցութեան կանչեց անգլիացի ծովակալ Հէնտըրսընը։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՆ ՄԵԶ

Անգլիացի պաշտօնատար մը, Հէրոլտ Արմսթրօնկ, որ զինադադարին հրամանատար եղած է Սկիւտարի ոստիկան զօրքին ու իր երկրորդ գիրքը հրատարակեց Թուրքիոյ մասին («Turkey and Syria Reborn»), հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Հայերու մասին: (կը քաղենք «Դրօշակ»ի ապրիլի թիւէն, ուր ընդարձակ տեղեկութիւններ կան նաեւ Թուրքիոյ մասին):

Հեղինակը ոչ միայն հեգնոտ, քինախնդիր եւ չարակամ է Հայերու մասին, այլեւ տգէտ՝ մեր ժամանակակից պատմութեան: Թոյն կը հոսի իր արտայայտութիւններէն, երեւի չարաչար յուսախաբ եղած ըլլալով, իր պաշտօնին կատարման առթիւ իր հանդիպած Հայերէն: Մասնաւոր չարախնդութեամբ, կողմնակի փաստեր յիշելով, կ'ուզէ մեզ ներկայացնել արծաթասէր, խարդախ, դրամի համար պատիւն իսկ ծախելու ընդունակ, վաշխառու եւն.:

Առաջին առթիւ, գործ կ'ունենայ Կիպրոս հաստատուած անգլիական հպատակ Հայու մը հետ, որ 60.000 ստերլին վնաս ցուցնելով հատուցում կը պահանջէր: Կ'երթայ Ատանայի մէջ կը գտնէ ողորմելի կրպակ մը, եւ հատուցում կ'որոշուի միայն յիսուն ստերլին: «Օ՛, ըսաւ բարկացած, երբ լսեց վճիռը: Պէտք եղածը չստացայ: Պէտք էր վաթսուն ստանայի»:—«Բայց 60.000 պահանջած էիք»:— «Այդ ոչինչ, պատասխանեց ուսերը թօթուելով. փաստաբանս քանի մը զերօ աւելցուցած էր»: (էջ 135):

Դարձեալ, Ատանայի մէջ կը հանդիպի ողորմելի Հայու մը, զգեստավաճառ Նիկէրկոսեան (Նիկողոսեան ?), զզուելի տիպար մը, որ ամիս մը իրեն կ'ընկերանայ իբրեւ թէ օգնելու համար, բայց երեւան կուգայ իբրեւ լրտես: Եւ երբ դիտողութիւն կ'ընէ ոստիկանապետ ճէմալ պէյի, այս վերջինը կ'ըսէ.

— Չգէ՛ սա փիս հայվանը, *պատրաստ է մօրաքրոջ պատիւն իսկ ծախելու քանի մը ոսկիի համար:*

Ախորժակ ունի՞ք իրականութեան հետ խառն հէքեաթներ ալ լսելու:

— «Ատանան Հայերու մեծ կեդրոնն եղած էր պատերազմէն առաջ: Անոնք տէր էին քաղաքին, խանութներուն, տուներուն, պարտէզներուն, եւ ամէն Թուրք իրենց իշխանութեան տակ էր փոխառութիւններով և գրաւներով: 1897ին Ապտիւլ Համիտ, կարմիր սուլթանը, որուն մայրը Հայ մըն էր եւ որ կ'ատէր Հայերը, անոնցմէ շատերը սպաննեց իբրեւ յեղափոխականներ: 1907ին (պէտք է ըլլայ 1909), երբ Կարմիր Սուլթանը ինկաւ եւ Սահմանադրութիւն մը հռչակուեցաւ, Հայերը ապստամբեցան եւ ռուսական դրամին օգնութեամբ եւ խրախուսուած ռուսական խոստումներէն, գրաւեցին Ատանան եւ հանրապետութիւն հռչակեցին: Մէկ շաբաթ կռուելէ յետոյ, յաղթուեցան եւ հազարներով սպաննուեցան, և բովանդակ Եւրոպան, բացի Գերմանիայէն, սոսկումի բարեպաշտական, տըկար ձեռքեր բարձրացուց: 1914ին Հայերը վերադարձան եւ նորէն ծաղկեցան: 1915ին ստուար մեծամասնութիւնը տաբագրուեցաւ: Զինադադարին շատերը կամաց կամաց վերադարձան, իսկ 1919ին Ֆրանսացիներուն կողմը անցան, երբ անոնք գրաւեցին Ատանան, զինուեցան եւ զինուորագրուեցան Ֆրանսացիներուն կողմէ, իրենց վրէժը լուծեցին Թուրքերէն եւ երբ Ֆրանսացիները դուրս քշուեցան ամբողջ հայ բնակչութիւնը հեռացաւ անոնց հետ, վախնալով փորձանքէմը:» (էջ 138):

Ամէնէն ըմբոստացուցիչ պարագան այն է, որ հեղինակը ինքզինքը քաջածանօթ կը ցուցնէ հայկական իրականութեան (Նոյնը եւ Սուրիոյ բաժնին մէջ):

Կապիտ վկայութիւն մը եւս.

— «Շատ Հայեր ճանչցած եմ, հարուստ եւ աղքատ: Տարօրինակ ցեղ են, որու մասին դժուար է ընդհանուր կարծիք յայտնել: Տեսած եմ երեք հարիւր տղամարդոց բազմութիւն մը, որ կը քշուէր ջարդուելու համար: Գիտէին թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իրենց ճակատագիրը: Երեք քնաթաթախ ոստիկան-զինուորներու պաշտպանութեան յանձնուած էին, եւ կը քալէին հանդարտ, ոչխարի պէս, առանց ո՛րեւէ դիմադրութիւն փորձելու: Ուրիշներ, 1915ի քստմնելի տարագրութեանց ընթացքին, կը պատմէին միսիոնարներուն թէ ինչպէս հաց ստանալու եւ իրենց ոսկիի պզտիկ գանձը անվթար պահելու համար, հարկադրուած էին ծախել իրենց զաւակները: Միւս կողմէ ուրիշներ, Վանի սարերուն վրայ եւ Ճէպէլը Մուսայի մէջ, կռուեցան դեւերու պէս: 1920ին, Այնթապի Հայերը զինուորագրուեցան Ֆրանսացիներուն դրօշին տակ, իսկ այս վերջինները շուտով լքեցին զիրենք: Ամիսներով առանձին պաշտպանեցին քաղաքը: Երբ քաղաքը աւերակ դարձաւ եւ իրենք պաշարուեցան ու սովամահութեան դատապարտուեցան, վերջին 600 մարդիկը սպաննեցին ինչ որ մնացած էր իբրեւ կին եւ երախայ, եւ պաշարումը խզելով բարձրացան սարերը:

«Իբրեւ ամբողջութիւն, սիրուելիք ժողովուրդ չեն. չափազանց ջղային են, չափազանց ճարպիկ եւ խորամանկ: Զարաչար կ'աշխատին եւ կը յարատեւեն. այնպէս որ երկու սերունդէն տէր կը դառնան ամբողջ թրքական քաղաքի մը եւ ամէն Թուրք իրենց իշխանութեան տակ կ'իյնայ փոխառութիւններով, եւ այնուհետեւ կը ճնշեն առանց կարեկցութեան կամ ողջմտութեան: Կը նմանին պիծակի բոյնի մը, չսիրուելիք, անհամբոյր, եւ յարատեւող՝ ո՛րեւէ հարստութիւն դիզելու մէջ, ըլլայ իսկ աղտեղութեան մէջէն: Անխորտակելի յամառութիւն մը ունին ու թէեւ կրկին եւ կրկին ջարդուած, վերականգնանացան արագօրէն, մինչեւ որ, վերջապէս Մուսթաֆա Քէմալ ամբողջովին վտարեց զանոնք 1920ին եւ 1921ին: Դժուար է սիրել զիրենք, բայց մարդ կը հիանայ իրենց յարատեւութեան վրայ:

«Ես որոշ գաղափար կազմեցի իրենց կեանքի մասին, երբ տեսայ, որ իրենց թուականները կը ճշտուին ջարդերով կամ պատերազմներով կամ զանգուածային սպանութիւններով:—«Այդ բանը տեղի ունեցաւ Ապտիւլ Համիտի ջարդէն առաջ», պիտի ըսէր մէկը, հասկցնելով 1897ը. «Ատանայի ջարդէն առաջ էր», ինչ որ կը նշանակէ 1908:

«Թերեւս իրենց ցեղին յատկանիշն էր դրամի սէրը: Եւ այդ սէրը բոլորովին նման չէր ուրիշներու արծաթասիրութեան: Ոմանք դրամը կը սիրեն ուժի համար, ուրիշներ, հանգստութեան, դիւրակեցութեան կամ հպարտութեան համար, կամ բարեգործութեան համար, եւ ուրիշ շատ մը պատճառներու համար. բայց Հայերը դրամը կը սիրեն ինքն իրեն համար: Ծերուկ մարդ մը մրոններով տկը կը քալէ եւ ֆիզիքական ծանր աշխատանքներ կը կատարէ անոր համար: Վախկոտ մը յանձն կ'առնէ ամէն չարչարանք, նոյնիսկ մահը, անոր համար: Թրքական նրբամիտ պատմութիւն մը յարմարապէս կը պատկերացնէ հայկական հետանկարը:

«Ատենով Սատանան քանի մը ամիս անցուց Վասփուրի վրայ: Ունէր երեք ծառայ, եւ երբ մեկնեցաւ, ուզեց վարձատրել զանոնք, եւ իւրաքանչիւրը զատ.զատ մէկիկ կանչեց.

— Ես փառք կ'ուզեմ, ըսաւ ֆրանսացի ծառան, կուրծքը ծեծելով:

— Ես դրամ կ'ուզեմ, ըսաւ յոյն ծառան:

— Ես գիտութիւն կ'ուզեմ, ըսաւ Հայը:

Այս վերջինը զարմանք պատճառեց Սատանային, որ մօտէն կը ճանչնար իր ծառաները: «Գիտութիւնը, ըսաւ Հայուն, մեծ բան է, գեղեցիկ բան է, բայց շատ տեսակները կան: Մասնաւորապէս մէկը կ'ուզե՞ս:

— Այո՛, Տէր, քիչ մը գիտութիւն, հասկնալու համար թէ որո՞ւ տուիք դրամը: (էջ 139-141):

Ու վերջապէս, համբերութիւնն ունենանք լսելու հետեւեալ գռեհիկ ծաղրանքը՝ ուղղուած մեր անբուժելի միամտութեան:

— Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը 1919ին ուզած էր հայկական կայսրութիւն մը ստեղծել, եւ հայ պատուիրակները կը պահանջէին Անատոլուի ահագին մէկ հողամասը, Կովկասէն եւ պարսիկ սահմանագլխէն մինչեւ Մերսին եւ Ատալիա: Այն պատահական եղանակը, որով կ'առաջարկուէին և նկատի կ'առնուէին այս ծրագիրները՝ շատ լաւ կը պատկերացնէ Մեծն Բրիտանիոյ պատերազմական պաշտօնատան մէջ ծագած միջադէպ մը: Բրիտանացի պաշտօնեայ մը կար, որ հրահանգներ ստացաւ առաջարկուած Հայաստանի քարտէսը պատրաստելու: Սահմանագլուխը շինած ատեն, վերջապէս եկաւ Վանայ լճին— երբեք Եւրոպայէն դուրս չէր ելած եւ իր տրամադրութեան տակ եղած քարտէսները չափազանց թերի էին:

—« Սահմանագլուխը լիճին դէպի արեւելեա՞ն թէ արեւմտեան ափը պիտի երթայ, հարցուց ինծի:

Յետոյ,— լա՛ւ, շարունակեց առանց պատասխանս լսելու, սահմանագլուխը դնենք ճիշդ լիճին մէջտեղը. մանրամասնութիւնները յետոյ կը ճշդուին սահմանային յանձնաժողովին կողմէ:

Իր քարտէսը տպուեցաւ եւ գործածուեցաւ Փարիզի մէջ, երբ Մեծերուն կողմէ եւ անոր մէկ մասը կցուեցաւ Սէվրի վիժած դաշնագրին»: (էջ 192):

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին նիստին մէջ Տօքթ. Անդրէասեան ներկայացուց ուսումնասիրութիւն մը բոլոր տեսակի խլիրդներու մասին:

 Եւ կ'եզրակացնէր, թէ վիրաբուժական վաղահաս միջամտութիւնը լաւագոյն միջոցն է փրկութեան խլուրդին, որ արդիւնք է ներքին պատճառներու, «կենդանի բջիջներու ծերութեան(?), անոնց քիմիական եւ հիւսուածային փոփոխութեան, եւ կարգ մը արտաքին պատճառներու,— ծխախոտ, ալքոլ, վեներական հիւանդութիւն, շաքարախտ, վէրքեր», եւայլն:

Կ. Ց. Քասմաջեան ներկայացուց արաբ բժշկական գրականութեան ազդեցութիւնը հայ բժշկական գրականութեան վրայ: Ցոյց տուաւ նաեւ հայերէն ձեռագիր հատորիկ մը, որ օրինակուած է 1692ին Գաղիանոսի մէկ գործէն: Այս ձեռագիրը կ'երեւի նաեւ ԺԶ. դարու հայերէն աստեղագիտական գիրքի մը կռնակը:

Գիտական այս հաւաքոյթները տեղի կ'ունենան ամէն ամսու վերջին շաբթուան չորեքշաբթի իրիկունը Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ: Ապրիլ ամսուան հաւաքոյթին տեղ պիտի տրուի հացկերոյթ մը:

ԵՌԱՆԴՈՒՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋԸ

Թէ պատերազմից առաջ եւ թէ պատերազմի ժամանակ եղել եմ Տաճկահայաստանի որոշ վայրերում եւ մօտ տասը տարի է ինչ մեր թերթերի միջոցով հետեւում եմ գաղթահայ կեանքին, բայց Սթանոզի մասին ոչ մի տեղ ոչ կարդացել եւ ոչ էլ լսել էի: Հարց ու փորձով իմացայ որ Սթանոզը Էնկիւրիի մօտ պզտիկ գիւղաքաղաք մըն է: Եւ կը մտածէի թէ Սթանոզը անյայտ վայր լինելով, երեւի հազիւ մի 10—15 երիտասարդներ են, որ կարողացել են իրար մօտ հաւաքուել, ինչպէս ուրիշ հայրենակցական, պատանեկան, երիտասարդական եւ մարմնամարզական միութիւններ: Մեծ եղաւ զարմանքս, տեսնելով 50ի չափ Սթանոզցի հայ երիտասարդներ, այն ալ միմիայն Իսի-լէ-Մուլինոյի շրջանում:

Կը նայեմ շուրջս եւ մէկ հատիկ երիտասարդի կը ճանաչեմ միայն, որը ինձ հետ Ռընոյի Գործարանի մէկ շէնքի մէջ կ'աշխատի, ինձ պէս շատ յաճախ դատապարտուած գիշերային 12 - ժամեայ աշխատանքի:

Միութեան վարչութեան նախագահը կ'առաջարկէ որ խօսիմ առհասարակ միութիւն կազմելու անհրաժեշտութեան եւ նպատակի մասին:

Սիրով կ'ընդունիմ առաջարկը և կուտամ հարկ եղած բացատրութիւնները: Ժողովականներից մէկը կ'ուզէ իմանալ թէ ֆրանսական եւ ուրիշ կառավարութիւնների կողմից հայկական պետութիւնը ճանաչուա՞ծ է:

Կուտամ բացատրութիւններ մեր երկու հատուածների — տաճկահայ եւ ռուսահայ —իրաւական վիճակի մասին մինչեւ 1918 թուի Մայիսի 28ը եւ ապա մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը (1923 թ.):

Մի ուրիշ երիտասարդ կ'առաջարկէ խօսիլ առողջապահութեան մասին: Այս յոյժ կարեւոր եւ այժմէական հարցի մասին մեր երիտասարդ ժողովականներին կուտամ մի շարք գործնական խորհուրդներ զանազան եւ մանաւանդ վեներական հիւանդութիւններից զերծ մնալու համար, եւ կը թելադրեմ դիմել ծանօթ հայ բժիշկների առողջապահականդասախօսութեանց:

Մի ուրիշ հայրենակից առաջարկեց խօսիլ մարմնամարզական միութիւն կազմակերպելու օգտակարութեան մասին: Համարելով մարզանքը իբր անհրաժեշտութիւն մեր առողջապահութեան եւ մարմնակրթութեան համար, կը թելադրեմ դիմել Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Սկաուտների Վարչութիւններին: Առանձնապէս ժողովականների ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ իրենցից կազմել սկաուտական և գայլուկների խմբակներ:

Դադարից յետոյ ժողովը սկսեց զբաղուել մի շատ կարեւոր հարցով — սեփական փոքրիկ ակումբ գրադարան ունենալու մասին: Նախագահի զեկուցումից յետոյ, Սթանոզի Հայրենակցական Միութեան ներկայացուցիչը, (Միութիւնը ունի 85 անդամ) առաջարկեց միացեալ ուժերով, իրենց հայրենակիցներից մէկի հողի վրայ մէկ սենեակ շինել, որի վրայ ծախք կ'երթայ 4 — 5000 ֆր. երեք տարի պայմանաժամով, Մի քանի ժողովականներ կ'առաջարկեն պայմանաժամը աւելի երկարաձգել, օրինակ հինգ, նոյնիսկ եօթը տալով:

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, միաձայնութիւն բանաւոր գտնելով մտահոգութիւնները փոքրիկ եւ կարճ պայմանաժամով սեփական շէնք կառուցանելու հարցի մասին, առաջարկեցի բանակցութեան մէջ մտնել Իսի-լէ-Մուլինոյի շրջանում եղած ուրիշ հայրենակցական եւ ազգային Միութիւնների Վարչութիւնների հետ եւ միացած ուժերով շինել սեփական ազգային տուն, գոնէ մէկ ընդարձակ սրահով, որտեղ կարելի լինի տեղաւորել մի քանի հարիւր մարդ: Սա կը լինի մեզ համար թէ ակումբ, գրադարան, ժողովասրահ եւ թէ դպրոց եւ մատուռ:

Այս յոյժ կարեւոր հարցի վրայ կը հրաւիրեմ Պիյեանքուրի, Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Մէօտոնի մեր ազգային Միութիւնների ուշադրութիւնը: Քաջ գիտեմ թէ Ազգային Տան կառուցման նախանձախնդիր մեր հայրենակիցներից ոչ ոք չի խնայել իր լումայի հետ իր ֆիզիքական աջակցութիւնը: Կարելի է բոլոր Միութիւնների ներկայացուցիչներից կազմել մէկ մարմին, յատկապէս Ազգային Տուն շինելու համար: Իսկ շէնքը կառուցանելուց յետոյ կարելի է հոգաբարձական մարմին կազմել որպէս այդ Տան կարգադրիչ մարմին, որ հոգայ թէ կահ-կարասիքի, գրադարանի համար գրքերի եւ թերթերի ճոխացման, եւ թէ հերթով բոլոր Միութիւնների վարչական եւ ընդհանուր ժողովների տրամադրելու գործը:

Սթանոզցի Երիտ. Միութեան ընդհանուր ժողովը իր առաջադրած ազգօգուտ նպատակներով արժանի է բոլոր քոյր եւ ազգային վերին մարմինների բարոյական աջակցութեան: Գիշերուայ ժամը 12ին մօտ երբ որ ժողովը կը ցրուի եւ ոտքով կը վերադառնայի Պիյեանքուր գետի կամուրջը անցնելիս, պատահեցի մի խումբ հայրենակիցների, որոնք ճիժով-պիժով հարսանիքից կը վերադառնային: Երբ որ հարսնաւորներից ընկ. Եղօին յիշեցրի որ վաղը ընկերական ժողով ունինք, պատասխանեց.

— Այո գիտեմ, բայց եկուր տես վաղն ալ հարսանիք ունինք, կը ջանամ ընտանիքս ուղարկել հարսանիք իսկ ես ալ կը գամ ժողովի:

Բազմածնունդ տարագիր հայութեան երկու գլխաւոր վտանգների՝ ձուլման եւ զանազան հիւանդութիւնների դէմ մաքառելու համար: հայաշատ վայրերում ազգային շարժում ստեղծել եւ հայկական հաւաքատեղիներ ապահովել՝ անհրաժեշտ գործ է:

Այս գետնի վրայ միացեալ ուժերով պէտք է գործեն բոլոր Միութիւնները:

ԲԵՆՕ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵՐԸ

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, 2 ապրիլ.— Քոնսթանցայի Թաղական խորհուրդը քառասունչորս ամիս պաշտօնավարելէ վերջ, փետրուարի մէջ տուաւ իր հրաժարականը եւ իր հաշուետուութիւնը ըրաւ ընդհ. ժողովի առջեւ: Նիւթական հաշիւները քննող յանձնախումբը՝ իր տեղեկագրին մէջ շեշտած էր առնոր պաշտօնավարութեան ընթացքին, մօտ երկուքուկէս միլիոն լէյի հասնող մատակարարութեան մը, հաշուապահական տարրական կանոններու բացարձակ զանցառութիւնը, ժապաւինեալ տոմարի եւ նոյնպէս բանկալի տետրակի չգոյութիւնը, կտրօններու թիւերուն իրեւէջները եւն.: Սակայն ինչպէս քննիչ մարմինը, նոյնպէս եւ ամբողջ ժողովուրդը անվերապահօրէն վստահ է թէ՝ նիւթական զեղծում չէ եղած, այլ՝ շռայլօրէն ծախսուած են ժողովուրդին քրտինքէն հաւաքուած կաթիլները եւ առատօրէն վարձատրուած՝ հաճոյակատարներ: Իրենց պաշտօնի անցած օրը՝ (1926 յուլիս) մինչեւ օգոստ. 31ը պաշտօնէից ամսականները վճարուած եւ 25 հազար լէյ պատրաստ դրամ ու 40 հազար ալ պետական նպաստի պահանջ գտած էին սեղանին վրայ: Իսկ հիմայ՝ հրաժարեցան փետրուարին եւ բաւական խոշոր գումար մը պարտք ունենալէ զա[illegible] նոր տարեշրջանը, վեց պաշտօնեաներու թոշակները մնացած են: Հաշուեքննիչ մինը ասոնցմէ զեղչելով նական հասոյթը՝ 150 լէյ, դեռ եւս բաց կը գոյ տաւորապէս 250 հազար լէյ

Իսկ բարոյական հաշուե թեան մէջ Թաղական ներկայացուցիչը հազար եղաւ, ապացուցանելու թէ՝ իրենց ընտրուած օրէն սակցական (ռամկավար) մէկ կողմ դրած՝ համա կան զգացումներէ առաջնո լով գործած են: Մինչդեռ նութիւնը հակառակը կ'ա ցանէ: Օրինակ, ուսուցիչ ընտրութեան ատեն, որ տե նեցած է գրեթէ ամէն տա համար, ծայրայեղօրէն գը ցած են դաշնակցական ուս վարձելէ: Անուններ տալու չեմ տեսներ, որովհետեւ Թագը ապացուցանող պա վկաներ չեն պակսիր: Ասով դերձ, մենք մեր նիւթակ մանաւանդ բարոյական աջ թիւնը չենք զլացած, միշ լով անոնց աշխատանքը եւ ալ մերժելով զանոնք տա լու համար, տարբեր հոս մը կողմէ մեզի եղած պա նական առաջարկը:

Նոր Թաղական խորհ ընտրելու համար մարտ կատարուեցաւ ընդհանուր քուէ կութիւն: Շաբաթներէ ռամկավարները եւ հնչակեա ըը, նախ միացած եւ վերջը ջատուած, տենդագին աշխատ տարին, իրենց թեկնածու ցանկերը բաժնելու համար ղովուրդին: Իսկ Հ. Ց. Դաշն թիւնը կանգնած ժողովուրդի քին, ընտրելիներու ցանկ պատրաստեց չէզոք անձնաւ թիւններէ, որոնք միայն ին մէկ սանթիմ հասստատ կամուտ չունեցող գպրոցի [illegible] 800 հազար լէյ ծախքի գո հայթայթելու աշխատանքը նիլ եւ յաջողցնել, շնորհիւ յին եւ օտար շրջանակներ իրենց վայելած համակր եւ ազդեցութեան:

Քոնսթանցայի համար խընթաց ըլլալով, 820 քուէ ներ ներկայացան իրենց կանութիւնը կատարելու: Մարի արդիւնքը եղաւ հե եալը.— Ժողովրդական հա 434, հնչակեան՝ 202, ռա վար՝ 162, իսկ խառն ցանկ որոնց մէջ ալ մեր թեկնած զատ զատ ստացած էին 8էն չեւ 15 ձայն:

Ընտրութեանց արդիւնք տարարուելէ վերջ, հնչակեա ռամկավար ներկայացուցիչ առանձին առանձին յայտարա պայքարը վերջացած եւ բաստակամութեան յայ անվերապահ օժանդակ ընծայելու օրուան Թաղակ թեան:

ԿԻՆԵՐԸ «ԽԱԼՖ»Ի ՄԷ

Էնկիւրիէն կը հաղորդ ուսուցչուհի Աֆէթ հան կուսակցութեան անդամ նագրուած է առաջին կին լով: Հաւանական է որ Աֆէթ նըմթաղապետական ընտրու մէջ թեկնածու ներկայա

Պոլսոյ կիներէն ալ մէ մը դիմում կատարած է ցութեան անդամ արձանագր համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԸՆԿԵՐ» ԱԲԱՍ ԿՈՒԼԻ ԽԱՆԻ ԽԱՂԵՐԸ …ԻՐԱՆԻ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

(…մանաւոր թղթակցութիւն)

…գնա անցեալ ամրանը, մի …ր աւազակային խումբ, բուն …ն ջանգեզուրի Ղըղըլ Բո… …րել լեռներում, յաճախակի իջ… …ք լեռներից, կտրում գո… ճանապարհը, կողոպտում …րհորդներին եւ աճուսար… …ք տարածում գիւղաթափ ու …մշտական ժողովրդի վրայ…: …նութիւնը գտնւում էր լուռ …սպասողի դերում:

…նման մի խումբ եւ թերեւս …յն խումբը, աշնան վերջերին …է ընկնում Դարալագեազի …ների հիւսիսային կողմերում՝ …ն շրջանում ու կապ պահում, …կան վէգիի, «ընկեր» Ա… կուլի խանի հետ եւ տարա… իր սարսափը հէնց Երեւանի …թի տակ:

…կառավարութիւնը կանչում է …նկեր» Աբաս կուլի խանին եւ …ձնարարում ցրուել աւազակա… …ն խումբը, նրա տրամադրու… …թեան տակ դնելով մի խումբ «միլիցիոնէր»ներ (ոստիկան), Շը… …ւոնի գլխաւորութեամբ:

Աբաս կուլի խան իր մարդ… …ցով միանում է «միլիցիա… …» Շմաւոնին եւ շարժւում …աւազակային խմբի ուղղութեամբ: …հարկէ այդ մասին նախօրօք …եղեկացնելով խմբին…:

…րեւ սկսելուն պէս, Աբաս …կուլի խանը իր մարդկանցով անց… …ում է աւազակների կողմը: Սպան… …ում են միլիցապետ Շմաւոնը …եւ մի քանի միլիցիոնէր: Երե… …անից օգնութեան է գալիս միլի… …ցապետ Խաչատրեանը իր միլի… …ցիոնէրներով: Նորէն սպանուածներ …եւ վիրաւորներ, որոնց թւում …վիրաւորւում է նաեւ միլիցիապետ …Խաչատրեանը…

Աւազակային խումբը, Աբաս …կուլի խանի գլխաւորութեամբ, …փետրուարի սկզբներին ուղեւորւում …է դէպի Պարսկաստան: Կռուի բռ… …նելով Արաքսի ափի սահմանա… …պահ զօրքի հետ, անցնում է Ա… …րաքսը եւ մտնում Պարսկաստան…

ԷՇԸ ԿԹԷ ԵՒ…

Լսեցէ՛ք, «Խորհ. Հայաստան»ն է, որ կ'ըսէ (22 մարտ).— Երե… …անի եւ Լէնինականի գիւղերուն մէջ համայնացումի ժամանակ կոմունիստները յայտարարած են. «Ով որ կոլխոզ չմտնէ, կը զրկուի հողէ»: Բիւրական գիւղին մէջ պատասխանատու կոմունիստ մը գիւղական ընդհանուր ժողովին մէջ կը յայտարարէ. «Ով որ կոլխոզ չմտնէ, մենք զայն կը քշենք, ուր որ ուզենք, եթէ նոյնիսկ չքաւոր ըլլայ»:

Ջանազան գիւղերու մէջ ալ, պատասխանատու կոմունիստներ սկսած են իրենք իրենց աշխատանքի «Նոր ձեւեր» տնօրինել: Այսպէս Հրազդանի, Ղամարլուի շրջաններուն գիւղերուն մէջ «կոլխոզնիկ դարձուած են ունեւոր գիւղացին ալ, տէրտէրն ալ, մոլլան ալ:

Աշտարակի շրջանէն փարբի գիւղին մէջ ընդհանուր ժողովի հարց կը դառնայ հաւերը, տուները, այծերը համայնացնելու խնդիրը: Գեղջկուհիներէն մէկը կ'ելլէ կը հարցնէ թէ «երբ իր միակ այծը համայնացման տայ, այլեւս ի՞նչպէս կերակրէ իր փոքրիկ երախան», շրջանի պատասխանատու կոմունիստը անամօթաբար կ'ըսէ.

— Էշը կթէ եւ կ'երակրէ»:

ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐ

Դարձեալ «Խորհրդ. Հայաստանի» (18 մարտ) մէկ յօդուածին մէջ տարտամ նախադասութիւններ կան, որոնք կը մատնեն ներքին վէճերը: Կոմունիստ կուսակցութիւնը, տեսնելով որ ժողովուրդը հետզհետէ կ'ըմբոստանայ «կոլխոզ»ին եւ իշխանութեան դէմ, նահանջ մը ըրաւ եւ նոր հրահանգներ ղրկեց գիւղատնտեսութեան մասին:

Սակայն հայ կոմունիստներ կան, որոնք, ինչպէս Ջարխեչի մէջ, կը յայտարարեն. «Կովերը եւ մանր անասունները վերադարձնելը կը նշանակէ ուժ տալ «նեպին» (մասնաւոր առեւտուրին): Ուրիշներ ալ կը պնդեն թէ «գիւղատնտեսութեան նոր կանոնագիրքը կը տկարացնէ համայնական գիւղատնտեսութիւնը»:

Ջանազան գիւղերու մէջ, այդ նոր կանոնագիրքին մասին խօսելով, հայ կոմունիստները «ձախ» տեսաբանութիւններով ուղղակի եւ անուղղակի կ'ընդդիմանան կուսակցութեան: Ուրիշներ ալ գիւղերու մէջ տարբեր դժուարութիւններ կը յարուցանեն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

«Եարըն» կը գրէ.— Պուլկարիոյ կրթական նախարարութիւնը 24 փետր. 1930 թուակիր շրջաբերական մը հանած է թրքական դպրոցներու մասին: Շրջաբերականին նպատակն է ջնջել թրքական ազգային անհատականութիւնը, թուրքերու հանդէպ ալ կիրարկելով այն քաղաքականութիւնը, որ կը գործադրուի փոքրամասնութեանց մասին:

Շրջաբերականը, որ բոլորովին հակառակ է դաշնագրերով փոքրամասնութեանց տրուած իրաւունքներուն, հետեւեալ պարունակութիւնն ունի.

1.— Հակառակ անոր որ մինչեւ ցարդ պուլկարերէն լեզուն կ'աւանդուէր նախակրթարանի առաջին եւ երկրորդ կարգերուն մէջ հիմա պարտաւորիչ կը դարձնեն շաբաթական 9 ժամ պուլկարերէն աւանդել: Երկրորդական վեց կարգերուն մէջ ալ շաբաթական 11 ժամ նշանակուած են պուլկար լեզուի, աշխարհագրութեան եւ պատմութեան համար:

2. Բոլոր թուրք նախակրթարաններու աւագ ուսուցիչները պուլկար պէտք է ըլլան: Վարչութիւնը եւ կրթութիւնը ամբողջովին պուլկար ուսուցիչներու ձեռքը պէտք է ըլլայ:

Քանի մը տարիէ ի վեր փոքրամասնութեանց վարժարաններուն մէջ պուլկարերէն կը կատարուի դասաւանդութիւնը: Միայն թոյլատրուած է որ փոմաք հօճաներ շաբաթը երկու անգամ կրօնքի դաս տան:

Հինգ տասը տարի յետոյ, փոմաք սերունդը բոլորովին պիտի մոռնայ մայրենի լեզուն: Շրջաբերականը, որ թուրքերու համար ալ նոյն քաղաքականութեան նախաբանն է, ամէն լուսամիտ թուրքի սիրտին մխուած դաշոյնի մը պատկերը կը պարզէ:

ԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

«Վագըթ»ի խմբագրապետ եւ Արտահանի երեսփոխան Մէհմէտ Ասըմ պէյ կը գրէ այս վերնագրին տակ.

— «Լաւ կը յիշենք այն պայմանները, որոնց տակ փարիզի մէջ ստորագրուեցաւ Հանրային Պարտքերու համաձայնագիրը: Այն ատեն նոր կը մշակուէր մաքսային սակագոյցը եւ կ'ենթադրուէր թէ մաքսային տարեկան հասոյթը, որ 40 միլիոն ոսկի է, պիտի կրկնապատկուի: Ասոր շնորհիւ, ոչ միայն կրնայինք տալ Հանրային Պարտքերու տարեվճարը, այլեւ բան մը աւելցնել, ու միւս կողմէ թեթեւցնել կարգ մը տուրքեր:

Միւս կողմէ, կ'ըսուէր թէ Հանրային Պարտքերու եւ երկաթուղիներու խնդիրներուն անլոյծ մնալն է պատճառը որ դուրսէն դրամագլուխ չի գար. «Անգամ մը որ այս հարցերը կարգադրուին — կ'ըսուէր, — դուրսէն դրամ պիտի տրուի, օտարներ աւելի նպաստաւոր պայմաններ պիտի առաջարկեն երկաթուղիներուն համար զոր կառավարութիւնը կը շինէ սովորական պիւտճէով: Եւ վերջապէս մեր հանքերը պիտի շահագործեն:

Դժբախտաբա՛ր, այս գուշակութիւնները չիրականացան: Նախ քանի մը տարուան ընթացքին ներածուելիք ապրանքը մէկէն ներածուեցաւ, ինչ որ պատճառ դարձաւ դրամական մեծ տագնապի մը: Երկրորդ, երեք տարիէ ի վեր տեւող երաշտէն յետոյ, անցեալ տարի ալ ողողումներ տեղի ունեցան, ինչ որ վնասեց արդիւնաբերութեան: Եւ վերջապէս, եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրները դադրեցուցին նախանիւթի իրենց ապսպրանքները:

ԴԷՊԻ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Զեղչով վաճառում կատարող վաճառատուններու թիւը խիստ բազմացած է վերջերս: Միայն մէկ շաբթուան մէջ, 108 վաճառատուններ Առեւտրական Սենեակին դիմած են, զեղչեալ վաճառումի համար, իբրեւ թէ եղանակի վերջաւորութեան առթիւ, բայց մէկ մասը որոշած է վերջնական հաշուեյարդար կատարել:

Ցեսնուած ըլլալով որ կարգ մը վաճառատուններ այս պատեհութիւնը կը շահագործեն եւ նախորդ գիներով վաճառում կը կատարեն, որոշուած է հետապնդում կատարել անոնց դէմ:

ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ ՓԱՇԱ

Պարենաւորման նախկին նախագահ Թոփալ Իսմայիլ Հագգը փաշայի համար կ'ըսուի թէ ուռգումի գործերով կը շահագրգռուի եւ գերման խմբակի մը հետ համաձայնած է: Խմբակին ներկայացուցիչները Պոլիս հասած են Գերմանիայէն:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Ժողովրդային դպրոցներու մէջ այս տարի կէս միլիոն անձեր կարդալ գրել սորված են: Այս հաշուով, տասներկու տարի վերջ անգրագէտ մարդ չպիտի գտնուի երկրին մէջ:

Մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքին համաձայն, այս գործին մէջ ամէնէն գործունեայ շրջանը Կարսի կուսակալութիւնը եղած է: Ցետոյ կուգան Ցէնիգլի, Զօնկուլտաք, Պոլու, Գըրքլար Էլի եւ Էսկիշէհիր:

Գիւղերուն մէջ մինչեւ հիմա 800 ընթերցատուններ բացուած են, ժողովուրդը ընթերցասիրութեան մղելու նպատակով:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ուսուցչուհի Աֆէթ հանըմ, որ Խալքի անդամ արձանագրուած է, Թիւրք Օճաղըի Էնկիւրիի կեդրոնին մէջ մէջ բանախօսութիւն մը տուած է կիներու ընտրական իրաւունքի մասին: Ներկայ եղած են նաեւ Մ. Քէմալ, Ըսմէթ եւ քեապիմ փաշաները:

ՄԻՍԸ ԱԺԱՆ Է ԲԱՅՑ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ

Միսի առատութիւն կայ այս տարի, որովհետեւ ձմրան մեղմութեան շնորհիւ կենդանիները վնասուած չեն: Բազմաթիւ գառնուկներ կը տարուին Պոլիս գրեթէ ամէն օր եւ 6-6ուկէս օխանոց գառնուկ մը մինչեւ երկու ոսկիի կը ծախուի: Միսին օխան ալ շատ տեղեր 50ի ինկած է, մինչդեռ անցեալ տարուան այս եղանակին, 120-130 ղրուշ էր:

Հակառակ այս աժանութեան, սակայն միսի սպառումը շատ նուազած է անցեալ տարուան բաղդատմամբ, եւ կ'ըսուի թէ սպանդանոցին հասոյթն ալ այս տարի 100 հազար ոսկի նուազ եղած է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

Ապրիլ 23ի տղոց տօնին առթիւ ծրագիր մը պատրաստուած է անցեալ տարուան պէս: Տօնը շաբաթ մը պիտի տեւէ եւ Թիւրք Օճաղըի դեկը պիտի յանձնուի տղոց, որոնցմէ նախագահ մը եւ քարտուղար մը պիտի ընտրուին: Տղոց պաշտօնական այցելութիւն պիտի տրուի կուսակցութեան, կուսակալութեան եւ քաղաքապետութեան կողմէ, որոնց պիտի փոխադարձեն տղաքը: Պիտի սարքուի նաեւ պարահանդէս մը, առողջ մանուկներու մրցում մը եւ ապրիլ 23ին զբօսավայրերն ու փոխադրական միջոցները 2 ժամ ձրի պիտի ըլլան տղոց համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

1929 տարուան ընթացքին տեղի ունեցած միջմասնաճիւղային մրցումները, որոնք իրարու դէմ հանեցին 8 Ա. խումբեր, ծնունդ տուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբերու կազմութեան:

Սոյն խումբերու մէկ անպատեհութիւնը այն էր որ խաղացողները դեռ իրարու վարժուած չէին: Բայց իրենց կատարած մրցումները ցոյց տուին որ տրամաբանութեամբ եւ ֆութպոլի մասին խոր հմտութեամբ կարելի է ամէն դժուարութենէ յաղթել:

Այսպէս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը իր կատարած երեք մրցումներէն ալ պատուաւոր կերպով դուրս եկաւ:

Առաջին մրցումին U. S. Athis Mons Ա.ին հետ հաւասար եկաւ 2—2ով: Երկրորդ խաղին 1—6ով յաղթեց U. S. Villers Kotteretsի Ա.ին, իսկ անցեալ կիրակի իր Գ. խաղը վերջացուց Օի դէմ 3ով յաղթելով Villemomble sport Ա.ի պէս զօրաւոր խումբի մը:

Խումբին ընդհանուր կարգապահութիւնը վեր է ամէն գովեստէ:

Մենք որ յաճախ պատեհութիւնը ունեցած էինք դիտել հայ խաղացողները դաշտին վրայ, կը կարծէինք թէ Հայերուն համար անկարելի էր առանց պոռչտուքի ու հայհոյանքի խաղալ, նախատելով ոչ միայն հակառակորդներն ու դատաւորը, այլ նոյնիսկ իրենց ընկերները: Ու պակաս չեն եղած մրցումներ, ուր Հայերը խաղին լրանալէն առաջ կռուելով դաշտը թողած են:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբերը կուգան փոխել մեր այդ համոզումը, քանի որ իր վարիչները կրցած են տալ իրենց խաղացողներուն այդ կարգապահական ոգին: Ոչ մէկ աղմուկ խաղի միջոցին, ոչ մէկ դիտողութիւն կամ անարգանք խաղացողներուն կամ դատաւորին, նոյն իսկ անոր անիրաւ մէկ արարքին հանդէպ: Եւ մեր տղաքը իրենց ընկերոջ ուշադրութիւնը գրաւելու համար, ընդգրկած են փոքրիկ ծափերու սովորութիւնը, որ ամէն խօսք կամ բացագանչութիւն աւելորդ կը դարձնէ:

Հայերը ցարդ շատ լաւ խաղացողներ ունեցած են եւ ունին, որոնք անհատապէս մեծ արժէք կը ներկայացնեն, սակայն խաղի մէջ հաւաքական շատ տկար մակարդակ մը ունին և այդ իսկ պատճառով յաճախ կը պարտուին:

Տարիներէ ի վեր դիտելով մեր խաղացողները սա համոզումը գոյացուցած ենք թէ հայ խաղացողներու ամենամեծ տկարութիւնը եղած է դանդաղաշարժութիւնը:

Ճիշդ այդ պակասն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մարզիչ եւ վարիչները ջանացած են դարմանել, հասցնելով նոր խաղացողներ, որոնք իրենց անգլիական պաշարինութեամբ տուած «փաս»երով, եւ մեքենական կանոնաւորութեամբ արձակուած գլխու հարուածներով կը յաջողին յոգնեցնել եւ յուսահատեցնել իրենց հակառակորդները, ու այսպէսով տիրապետել անոնց վրայ:

Ահա Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին յաջողութեան գաղտնիքը: Կը խորհուի յառաջիկայ տարի խումբը աւելի զօրացնել կարող խաղացողներով, որոնք թէեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներ, բայց այս շրջանի համար պայմանագրուած էին օտար խումբերու հետ:

Գնդասէր

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱԳԻՐՔ ԹՐԱԿԻՈՅ ԵՒ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ. կազմեց՝ Ասատուր Յ. Մակարեան: Տպ. Սելանիկ, 1929: Գին՝ 100 տրախմի:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Թաթուլին կը հարցնեն.

— Ջաւակս, դու ո՞րտեղացի ես,

— Իրանցի եմ,— կ'ըսէ:

Թաթուլի շորերը (նա հագած էր Բասէնայ հին շորերը) հանել կուտան: Երբ հին շորեր կը հանէ, տակից դուրս կուգայ մաքուր շապիկ, մաքուր վարտիկ եւ մի իշլիկ: Այդ երեք կտոր շորերը տեղական շորերուն երբեք նմանութիւն չունէին, կտրուած էին եւրոպական ձեւով: Թաթուլին մի շարք կը ծեծեն և կը կապեն ծառէն՝ ըսելով, թէ դրանք փնտռածներս:

* *

Նոյն օրը Հրայրը կ'ելլէ Իշխուայէն, կուգայ Կրտանքաղ: Ան ալ ծպտուած զգեստներով կ'ըլլայ: Կրտանքաղէն ձիաւոր մը կը վերցնէ, կը նստի ձիաւորի թէրքին եւ կուգան կ'անցնին Հասան-Ղալայի Ջուրը: Ջիաւորը կը վերադառնայ:

Ալաշկերտէն եկած թէշրի հովիւներ եւ մի քանի զօրքեր կը տեսնեն այդ ձիաւորին, թէ ինչպէս նա եկաւ մինչեւ ջուր, անցկացրեց մարդ մը, ապա վերադարձաւ: Այդ մարդը (Հրայրը) նրանց կասկածելի կը թուայ, ուստի կուգան գիւղը պաշարող ձիաւորներուն կը պատմեն իրենց տեսածը: Չորս ձիաւոր կ'երթան դէպի Հրայրը: Հրայրը կողմնացոյց մը եւ քանի մ'ալ բաներ կուտայ տաւարի հայ հովուի մը, որուն առաջուց կը ճանչնար, իսկ իր քով ունեցած հրացանի մանրունքները շտապով կը լեցնէ թաթերու տակից ոտքերի մէջ: Երբ ձիաւորները կը հասնին, Հրայրը թեւերը սօթտած, իբրեւ գիւղացի տաւար առնող, գոմէշները կը շըփէր: Ջիաւորները կը խուզարկեն վրան, կը հանեն 449 ղրուշ եւ կը տանեն իրանց հրամանատարներուն:

Թէ՛ Արմենակը (Հրայր) և թէ՛ Թաթուլը ապուշ կը կտրուին, երբ կը տեսնեն, որ երկուքն ալ բռնուած են:

Ղայմաղամն ու Ալայ-բէկը կը հարցնեն Հրայրին.

— Դուն ո՞րտեղացի ես:

— Մշու դաշտեցի:

— Ո՞ր մէկ գիւղէն ես:

Հրայրը մի կեղծ գիւղի անուն կուտայ: Ջօրքերուն կը հրամայեն շորերը հանել: Երբ վրայի հիները կը հանեն, տակէն դուրս կուգայ նոյնը, ինչ որ Թաթուլ հագած էր: Բանի մը հատ կը զարնեն ու կ'ըսեն. «Բեաֆիրօղլի քեաֆիր, շիտակ չե՛ս խօսի»: Ան ալ կը կապեն Թաթուլի հետ: Կը կապեն նաեւ երեք տանուտէրերը եւ հինգին միասին իրարու յետեւից կապած, կը տանեն Հասան-Ղալայ:

Այդ խուզարկութիւնը եւ ձերբակալութիւնները եղած են ընդամէնը 40 րոպէի մէջ: Սարը եւ արտերը գտնուած ընկերներէս ոչ մէկը չէ լսած: Ոչ մի գիւղացի ալ չի եկած, չի ըսած: Հայերը մինչեւ անգամ լրտես էին դրեր գիւղի բոլորը, որպէսզի ոչ ոք չգայ, մեզ իմաց չընէ:

Եթէ մեզմէ երկու տղայ իմացած ըլլար այդ լուրը, բոլորս շուտով կ'իմանայինք և կը յարձակուէինք զօրքերու վրայ. կռիւը կը շարունակուէր. հեռու գտնուած ընկերներն ալ օգնութեան կը հասնէին, կա՛մ կ'ազատէինք Հրայրին ու Թաթուլին եւ կամ սպաննել կուտայինք. ողջ չէինք թողուլ տանէին Էրզրում:

Հրայրը ինծի կը պատմէր.—

«Մինչեւ Հասան-Ղալայ հասնելս, հոգիս ելաւ, հրացանի մանրունքները ոտքերս կը ծակոտէին: Ջօրքերը կ'ըսէին. «Բեաֆիր օղլի, քեաֆի՛ր, քէլէ՛»: Նրանք չգիտէին թէ չեմ կրնար քէլել, որովհետեւ վիճակէս տեղեկութիւն չունէին: Հէնց Հասան-Ղալա հասնելնուս, խնդրեցի չաւուշին, թէ արտաքնոց կ'ուզեմ երթալ: Նա թոյլ տուաւ, բայց պահապանը դուռը կանգնած էր: Կամաց ոտքերս հանեցի և մանրունքները ցած թափեցի:

«Նոյն գիշերը մեզ բաւական չարչարեցին եւ ղրեթէ գիտցան մեր ով ըլլալը: 40 ձիաւորով և մի շարք ոտաւորով մեզ հասցուցին Էրզրում: Դաւաճան Տիգրան էֆէնդին (Ազրայէլը) կուսակալի կողքին կանգնած՝ կ'ըսէ. «Փնտռածներդ սրանք են»: Մեզ տարին ձգեցին բանտը՝ մէկս մի տեղ, միւսը մի այլ տեղ: Բանտարկեցին նաեւ մեր երեք տանուտէրերը: Մեզ մտցուցած տեղերնին մի նեղ, փոքր տեղ էր՝ ոչ կրնայինք պառկիլ եւ ոչ ալ նստիլ: Մեր վրաները արտաքնոց էր: Տաճկերէն կ'ըսուի այդ տեղին՝ փոլիս մահբուսու»:

* *

Ջերբակալութեան օրը ես եւ ընկերս ու մեր տանուտէրը, տաւարները առաջնիս, եկանք գիւղէն կէս ժամ հեռու: Գիշերուան ժամը մէկ եւ կէսը կ'ըլլար: Մեր տանուտէրը ղրկեցինք գիւղը, ըսելով.

«Գնա՛, եթէ Թաթուլը եկած է գիւղը, մեր կողմից ըսէ իրեն՝ թէ գիւղը ի՛նչ դրութեան մէջ է. գիւղը գա՞նք, թէ սարը մնանք: Եթէ ըսէ թէ սարը մնան, թող մեզի ղրկէ երկու պաքէտ թութուն»:

Մարդը գնաց, իսկ մենք եզները կ'արածացնէինք: Մեր տանուտէրը ուշացաւ. վերջապէս եկաւ: Թեւերը ծոցը մտցուցած, էդ մարդը կուլար:

— Ի՞նչ է պատահեր, հա՛յ,— հարցուցինք:

— Թաթուլին եւ Հրայրին բռներ, տարեր են:

Մեզ անհաւատալի կը թուար: Հրայրը երեք ժամ հեռաւորութեան վրայ Իշխու գիւղը կը գտնուէր, իսկ Թաթուլը գացեր է սարը տաւարի հետ, ի՞նչպէս թէ բռնուեր են:

Վազ տուինք դէպի գիւղը: Տեսանք մեր բոլոր ընկերները հաւաքուեր են հող սարերուց և արտերուց: Հրացաններուն վրայ գլուխներնին կռած՝ բոլորն ալ կը մտածէին: Ոչ մի ընկեր չկար, որ միւսի հետ խօսար. բոլորն ալ մամերով լուռ ու մունջ էին:

(Շար.)

չիյնալ, հակառակ Պուլկարիոյ, Եւկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի զայն բռնելու համար կատարած ջանքերուն: Չեն բռնուած նաեւ իր ընկերակիցները: Ո՛չ ոք կրցած է երեւան հանել անոր «մայրաքաղաքը»— որ երկու օրն անգամ մը կը փոխուի, չափելով Մակեդոնիոյ լայնքն ու երկայնքը: Ամէն տեղ իր ուժը զգալի է խորհրդաւոր կերպով: Իր կարգախօսն է «Անկախ Մակեդոնիա», ու իր քաղաքականութիւնն է ոչ մէկ ոճիրի կամ տեռորի առջեւ կանգ առնել՝ այդ իտէալին հասնելու համար:

Իր գլխաւոր թշնամին է Եուկոսլաւիա, որովհետեւ իր պահանջած հողամասին մեծագոյն մասը այդ երկրին կցուած է: Եթէ կարենայ այդ հողամասը խլել Եուկոսլաւիոյ ներկայ վարիչներուն ձեռքէն, կը կարծէ թէ՛ համեմատաբար դիւրին գործ պիտի ըլլայ մնացեալը առնել Պուլկարիայէն և Յունաստանէն:

Իր «դահլիճի պաշտօնակիցները» թիւով 12 հոգի են: Բոլորն ալ օրէնքէ դուրս հռչակուած են եւ գին կտրուած է իրենց գլուխներուն համար: «Նախարարական խորհուրդ»ները տեղի կ'ունենան մերթ ժայռոտ ամրոցներու, մերթ խոր անտառներու, երբեմն ապահով գիւղերու, երբեմն ալ ճամբորդի խաղաղ «խան»երու մէջ:

Այս «կառավարութիւնը» ունի բանակ մը, բոլորովին կազմակերպուած ու շարժական, պահեստներով, բոլորն ալ գիտեն թէ ո՛ւր պէտք է «համախմբուին»: Զէնքերն ու ռազմանիւթերը կը պատրաստուին կազմակերպութեան մասնաւոր եւ գաղտնի զինարաններուն մէջ: Ունի իր օրինագիրքը, իր դատարանները, վճիռները գործադրողները: Այս նշանաւոր կառավարութիւնը նոյնիսկ կը տպագրէ իր դրոշմաթուղթերը՝ իր թղթատարական գաղտնի սպասարկութեան համար: Եւրոպայի ամէն կողմը կրնաք գտնել Իվան Միխայլովի լիազօր ներկայացուցիչները — միայն թէ պէտք է գիտնալ տեղը:

Պուլկարիոյ վայրենի լեռներուն մէջ անիկա կը պահէ լրտեսական եւ պրոպագանդի պաշտօնատուն մը, շատ լաւ կազմակերպուած: Ու ամբողջ Մակեդոնիոյ մէջ, դպրոցի ուսուցիչները կը հնազանդին անտեսանելի կրթական նախարարի մը, որ կը հրամայէ դպրոցականներուն սորվեցնել հայրենասէր մակեդոնացիներ ըլլալ: Սոֆիայի մէջ կը վխտան մակեդոնական կազմակերպութեան գործակալները: Կառավարական իւրաքանչիւր պաշտօնատան մէջ մարդ ունին: Չկայ պետական գաղտնիք որ իրենց ականջը չհասնի, չկայ պետական փաստաթուղթ մը զոր ձեռք չանցընեն: Պուլկար կառավարութեան ամէն մէկ շարժումը անմիջապէս կը հաղորդուի Սոֆիայէն մէկ օր հեռու կեդրոն մը, ուսկից կը հաղորդուի մակեդոնական կազմակերպութեան, մասնաւոր սուրհանդակներու միջոցաւ, կամ նոյնիսկ պետական հեռագրով կամ հեռաձայնով:

Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն համաձայնած

Լոնտոնի խորհրդաժողովը կը մօտենայ իր վախճանին: Երկար սակարկութիւններէ վերջ, Անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներու եւ Ճափոնի պատուիրակները յաջողեցան համաձայնութեան զետին մը գտնել: Այնպէս որ երեք ծովային մեծ պետութեանց միջեւ համաձայնագիր մը ստորագրել կարելի պիտի ըլլայ:

Միւս կողմէ անհամաձայնութիւնը կատարեալ է Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ: Ֆրանսա կը պահանջէ Իտալիայէն 240,000 թոնօ աւելի նաւատորմ ունենալ, քանի որ Միջերկրականէն դուրս, ովկիանոսներու եզերքը զանազան գաղթավայրեր ունի: Մինչ Իտալիա յամառօրէն կը պնդէ հաւասարութեան սկզբունքին վրայ: Այս պայմաններուն մէջ ռեւէ յոյս չկայ թէ կարելի պիտի ըլլայ հինգ պետութեանց միջեւ համաձայնագիր մը կնքել, հակառակ Մաքտոնըլտի բուռն ճիգերուն:

Կը մերժեն Մոսկուա վերադառնալ

«Թայմզ» կը գրէ թէ բոլշեւիկ կառավարութիւնը Մոսկուա կանչած է Արգոսի կարգ մը պաշտօնեաները, որոնք մերժած են հնազանդիլ այս հրամանին: Խնդրոյ առարկայ պաշտօնեաները կը պատկանին «Սպեցի» (մասնագէտ) կոչուած դասակարգին և իրենց մասնագիտական բերումով խորհրդականի և կամ առեւտրական վարչական պաշտօններու կոչուած էին:

Անցեալ աշնան, երբ անգլօխորհրդային գիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան, Մոսկուայէն Լոնտոն ղրկուեցան կարգ մը երկրորդական պաշտօնեաներ, բոլորն ալ անդամ համայնավար կուսակցութեան, որոնք մասնագէտներու ձեռքին տակ մարզուեցան և մասնագիտութիւն սորվեցան: Ասոր վրայ, Մոսկուա պաշտօնանկ ըրաւ նախկին պաշտօնեաները և անոնց տեղ կարգեց նորեկները:

Բոլոր անոնք, որոնք կը մերժէին Մոսկուա վերադառնալ, նամակ մը ստացան Լոնտոնի խորհրդային ընդհ. հիւպատոս Լիչէֆէ, որ կը հրաւիրէ զանոնք մինչեւ մէկ շաբաթ Խորհրդ. Միութիւն վերադառնալ, մերժումի պարագային սպառնալով անոնց դէմ կիրարկել հիւպատոսական օրինագիրքի տրամադրութիւնները և 1929 նոյեմբեր 21ի խիստ հրամանագիրը, որոնց օրինակները ներփակած էր նամակներուն մէջ:

Համաձայն հիւպատոսական օրինագրքին, անոնք պիտի զրկուին խորհրդային քաղաքացիութենէ, իսկ ըստ նոյեմբեր 21ի հրամանագրին, որ հրատարակուեցաւ Բեսեդովսկիի ծանօթ դէպքէն վերջ, բոլոր այն պաշտօնեաները որ կը մերժեն Ռուսիա վերադառնալ, պիտի դասուին բանուորներու թշնամիներու շարքին և օրէնքէ դուրս պիտի հռչակուին, իրենց գոյքերը պիտի գրաւուին և եթէ ձերբակալուին, 24 ժամուան մէջ պիտի գնդակահարուին:

Կանտիի ուրիշ մէկ տղան ալ ձերբակալուած

Հնդիկ կառավարութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել Կանտիի կուսակիցները եւ դատարանները կը շարունակեն 6 ամիսէն 2 տարի բանտարկութեան վճիռներ արձակել: Սակայն Կանտի՝ ինք ազատ է դեռ: Առջի օր Աաթ գնաց, յուսալով որ ոստիկանութիւնը պիտի ձերբակալէ զինքը: Սակայն ի զուր իր գլխաւոր գործակիցներէն մէկը միայն ձերբակալուեցաւ և ոստիկանութիւնը չտեսնելու զարկաւ Կանտին: Ձերբակալուեցան 25 կամաւորներ, որոնք Սալէմփուրի մէջ աղ կը պատրաստէին: Ձերբակալուածներուն մէջ է նաեւ Կանտիի ուրիշ մէկ տղան:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շավիլի «Արգութեան» խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչև առաւօտ, Շավիլ Սինէմա Փաթէնի սրահը:

1 թիւ թրամուէյի Chaville-Ancienne Mairie կայարանին քովիկը

կը խօսի՝ Ընկ. Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, զաւեշտ եւայլն

Հայկական եւ եւրոպական պարեր

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, 71 AVE. KLÉBER

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին: Կը խօսի Լեւոն Մեսրոպ «Պարսիկ գրականութեան Ոսկեդարն ու Արշալոյսը» նիւթին մասին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er 64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզահայ Տրամաթիք Թատերախումբը
Նախագահութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի

կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"ը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, վիշապեան եւ փոթորիկ խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave d'Italie. Մէթրօ Մէզօն Պլանշ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 131 Fbg. du Temple:

ԳԱՒԱՌ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 202 Rue Boileau: Ներկայանալ անդամատետրներով: Բացակայողները նկատի պիտի առնուին:

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական արտակարգ ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ Ժարտէնի մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ-անդամ պատանիները:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը այս կիրակի ժամը 1ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 139 rue Lafayette: Ռոստոմ (Շաւ), Մոկացի Գրիգոր (Սէն Ռամպէր), Ապառաժ (Բասկալ), և Քրիստափոր (Վիէն) խումբերէն կը խնդրուիր իրենց ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան որոշեալ ժամուն: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

ՀՐԱՒԷՐ

Սեփան երգչախումբի անդամները եւ արձանագրուիլ փափաքողները կը հրաւիրուին փորձի այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, իր հիմնարկութեան 4րդ տարեդարձին առթիւ այս կիրակի ժամը 2ին 14 Ave. d'Italie: Ներկայացում, սկաուտական խաղեր, տողանցք, բուրգեր, արտասանութիւն, երգ, նուագ, խմբերգ եւայլն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Պ. Հայկ Ջաքարեան, Պ. Յովհաննէս Յովհաննէսեան, Պ. Առաքել Թաթուլեան, Պ. Յովհաննէս Ստեփանեան, Պ. Լեւոն Տօնիկեան կը ծանուցանեն սրտի խոր ունկ կսկիծով իրենց կնոջ, հօրեղբօրորդւոյն, կնոջ, կնքամօր, սանամօր եւ ազգականուհիին՝

ՏԻԿ. ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Ռոտէսի (Aveyron) հիւանդանոցին մէջ:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ
«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

1925 (վեց ամսուան, կը պակսին միայն No. 1եւ2): 1926 (տարեկան, կը պակսի միայն No. 6): 1927, 1928, 1929 ամբողջ տարին լրիւ, իւրաքանչիւր տարին 35 ֆրանք: (Թղթատարական բարձր սակով երկիրներու համար՝ 2 տոլար): ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ:

Դիմել նամակով.— L. Tadéossian, 71 Ave. Kléber, Paris.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro : Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
12
ԱՊՐԻԼ
1930

12 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1236

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Էնկիւրի ծանր ջղագրգռութեան մը մատնուեցաւ, «Եարըն» թերթին կարգ մը հրատարակութեանց առթիւ։

Մեծ բան մը չէ եղածը։ Ոչ աշխարհասասան մերկացումներ, ոչ ալ բուռն արշաւանք մը՝ օրուան իշխանութեան դէմ, որուն վաստակաւորներէն եղած է թերթին խմբագիրը, Արիֆ Օրուճ պէյ, իբրեւ հրոսակ։ Այլ միայն թաքուն ակնարկներ, դառնութիւն՝ քանի մը առեւտրական ձախողանքներու եւ ... նոր դահլիճի մը յանձնելու ջեկը։ Թերեւս աւելի յառաջ պիտի երթար «Եարըն», եթէ կէս ճամբան չկեցնէին։

Արդարեւ, Էնկիւրի կարճ կապեց, բանտարկելով Արիֆ Օրուճը։ Անշուշտ անոր համար որ այդ «ազգային հերոսը» ծանօթ է շատ մը ծանր գաղտնիքներու եւ կրնար փորձանք դառնալ քէմալապետութեան գլխուն, ինչպէս դարձաւ Թօփալ Օսմանը։

Յաջորդ համարի մը ձգելով ներկայացնել «Եարըն»ի հրատարակութեանց նիւթերը, յիշենք մէկ-երկու յատկանշական կէտեր։

Թուրք թերթին պայքարը գլխաւորաբար կը դառնայ Ըսմէթ փաշայի տնտեսական քաղաքականութեան շուրջ, որ դէպի կործանում կ'առաջնորդէ երկիրը։ Մասնաւորապէս ապրիլ 1էն ի վեր, ամէն օր ազդանշան մը կ'երեւայ թերթին ճակատը, աջ եւ ձախ սիւնակներուն գլուխը.

— «Անցեալ տարի Ըսմէթ փաշայի դահլիճը կ'ապահովէր օսմանեան պարտքերուն վճարումը։ Տարի մը չանցած, երբ հասկցաւ թէ չպիտի կրնայ կատարել այս յանձնառութիւնը, ինչո՞ւ իր տեղը չտուաւ նոր դահլիճի մը»։ (4 ապրիլ)։

— «Ելմտական գործավարը 1ուկէս միլիոն քիլօ ծխախոտը վաճառած էր գերմանական Հէրման ընկերութեան։ Ատոր փոխարէն, ազգին կը խմցնէ երկու միլիոն քիլօ ծովը նետուելիք ծխախոտ»։ (3 ապրիլ)։

— «Կ'ըսուի թէ Ուշաքի շաքարի գործարանը չպիտի կրնայ լուրջ յաջողութիւն ցուցնել։ Տնտեսական գործավարը կը հաճի՞ բացատրել ասոր պատճառը»։ (2 ապրիլ)։

Անշուշտ քաղաքական հոգեր ալ ծածկուած են այս պայքարին տակ։ Օրինակ, «Եարըն» կը զարմանայ որ անկախութեան ատեաններու ջնջումէն, կառավարութեան այնքան վճռական յայտարարութիւններէն ու վարդագոյն հաւաստիքներէն յետոյ, դատական գործավարութիւնը նոր օրէնք մը կը հրատարակէ 1930 ապրիլին, «երկրին կարգ մը շրջաններուն մէջ անդորրութիւնը ապահովելու եւ արդարութեան մեքենան աւելի արագ բանեցնելու համար» (Յառաջ», 4 ապրիլ)։

Իսկապէս, անուղղակի դաշտային դատարաններ, եթէ ոչ անկախութեան ատեաններ է որ կը հաստատուին այդ օրէնքով, գողութեան, խառնակութեան եւ ըմբոստութեան դէմ։ Դատարանները պիտի բաղկանան երեք եւ հինգ անդամներէ, եւ տրուած վճիռները վերջնական պիտի համարուին, ըլլայ իսկ մահավճիռ։ Կը նշանակէ թէ՝ կառավարութիւնը տակաւին շատ ծանր հոգեր ունի քրտական շրջաններուն մէջ։

Բայց մենք ամփոփուինք տնտեսական ճակատին վրայ, որ ինքնին մեծագոյն տագնապն է եւ սերտ կապ ունի միւս բոլոր հոգերուն հետ։

Օսմ. պարտքերու վճարման անկարողութենէն կամ չկամութենէն ի վեր, սնանկութեան եւ գործերու դադարման, սղութեան եւ անձկութեան աղաղակներ կը լսուին Թուրքիոյ բոլոր գաւառներէն։

Իզմիրի մէջ, ափիոն խմելով անձնասպան եղած է վաճառական Ապտի պէյ, որ 27,000 ոսկի պարտական էր Ֆրանսական դրամատան մը։ Ինքն ալ իր կարգին, առնելիքներ ունէր շատ թուրք վաճառականներէ, բայց, «ոչ մէկը կրնայ վճարել իր պարտքերը»։

Պարապ տեղը չէ որ, վերջերս արտասովոր խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ Իզմիրի մէջ, նահանգապետին նախագահութեամբ, եւ ապրիլ 4ին մասնաւոր պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Էնկիւրի, ճար եւ դարման փնտռելու համար։

Ատանայի մէջ, բամպակի վաճառական Միթօզատէ եղբայրները, որոնք թեսալիայէն փոխանակուած էին, սնանկացած են երկու միլիոն ոսկի բացով, որուն 500,000ը պարտական են Օսմ. Դրամատան, իսկ 400,000ը՝ իտալական «Պանքա Քոմմերչիալէ»ին։

Տրապիզոնի մէջ, միայն այս տարուան առաջին երեք ամիսներու ընթացքին գործերը դադրեցուցած են քսանէ աւելի վաճառականներ եւ բազմաթիւ արհեստաւորներ փակած են իրենց խանութները, ինչպէս կը խոստովանի «Եէշիլ Կիրէսոն»։

Պոլսոյ մէջ, բացի առեւտրական հրապարակի եւ նաւահանգիստի մեռելութենէն, գործազրկութիւնն ալ կը սաստկանայ օրէ օր։ Քէմալական կառավարութիւնը բոլոր առեւտրական եւ ճարտարարագործական հաստատութիւններէն կը վտարէ ոչ-թուրքերը, որպէսզի հաց ճարէ բուն թուրքերուն։ Բայց ահաւասիկ անոնք ալ կը ճամբուին, տնտեսական անոր պայմաններու բերումով։

Հիւանդութիւն մը բոյն դրած է Տէօրթ Եօլի նարինջի պարտէզներուն մէջ, որոնք տարին 90 միլիոն նարինջ կ'արտադրէին, երբ Հայն էր անոնց մշակը։ «Եթէ վճռական միջոց ձեռք չառնուի, Տէօրթ Եօլի նարինջներէն հետք չպիտի մնայ»։

... Եւ այս բոլորը՝ անսպառ աւար, պատրաստ եւ բանուկ հաստատութիւններ, շարժուն եւ անշարժ հարստութիւններ իւրացնելէ յետոյ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԶԷՆՔԵՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 մարտ).

— «Յաճախ կը լսենք մեր գաղափարակից ընկերներէն եւ հակառակորդներէն. «փոխուած են պայմանները. յեղափոխականի «չէշխանէով» կարելի չէ գործ տեսնել»։ Արդարեւ, կոյր պէտք է ըլլալ չնշմարելու պայմաններուն եւ զէնքերուն մէջ կատարուած իսկայ յեղաշրջումը։

Այսուհանդերձ, պահպանողականներէն սկսեալ կը հաւատանք թէ այս ժողովուրդին համար պիտի գան լաւագոյն օրեր եւ անոր զաւակները նժարին մէջ պիտի նետեն իրենց ուժը։

Սեփական պետութիւն չունենալը մեր տկար կողմն է։ Բայց ո՞վ կրնայ ըսել թէ գաղութահայութիւնը ի վիճակի չէ քանի մը տասնեակ մասնագէտներ պատրաստելու սաւառնակի եւ քիմիայի ճիւղերուն համար։ Քաղաքական մեծ երազներ հետապնդելու համար չէ որ հարկադրուած ենք այդ միջոցներուն դիմել։ Սեփական հայրենիք ունենալ երբ անհրաժեշտութիւն կը նկատենք, անոր զուգընթաց պիտի ապահովենք նաեւ պահապանները։

Եւրոպայի մէջ, Թուրքերը հարիւրաւոր երիտասարդներ կը պատրաստեն այդ ճիւղերուն մէջ. միթէ՞ մեր ազգին վիճակուած է միայն վարժապետներ եւ խաղաղասէրներ հասցնել։

Հայ յեղափոխութեան ականատես արար աշխարհ գիտէ թէ յանդգնութեան տեսակէտէն մեր ազգը կրցած է ամէնէն կորովի եւ անձնուէր տարրերը ունենալ։ Մանաւանդ սաւառնակի ճիւղին մէջ ուր յանդգնութեան առաջին պայմանն է կատարելապէս հաշտուիլ մահուան գաղափարին հետ, հայ երիտասարդներ պիտի կրնային ունենալ յաջողագոյն ներկայացուցիչներ։

Անհրաժեշտ է ունենալ համազգային մարմին մը որպէս զի ի վիճակի ըլլար լայն միջոցներ ստեղծել այս գործին համար։ Քաղաքական, կուսակցական վէճեր անհաւանական են հոն, որովհետեւ նպատակը պիտի ըլլայ պարզապէս հասցնել սաւառնորդներ, քիմիագէտներ, ինչպէս ունինք տարբեր պուրսեր։ Զանոնք, ե՛րբ եւ ի՛նչ ձեւով օգտագործելու հարցը երկրորդական է։ Նախ գործադրենք այն մասը որուն համար տարակարծութիւն չպէտք է ըլլայ հոսանքներուն միջեւ։ Մեր համազգային ձեռնարկները աղքատներ, այրիներ, որբեր խնամելու մէջ չպէտք է կայանայ։ Աղէտները անպակաս կ'ըլլան երբ չենք ապահովեր զանոնք կանխելու միջոցները։»

ՕԴԱՅԻՆ "ԹԱՔՍԻ,,

Փարիզի մեծ պանդոկի մը տնօրէնը իր յաճախորդներու տրամադրութեան տակ կը դնէ 2 օդանաւեր, մէկը չորս, միւսը երեք հոգինոց։ Ասկէ վերջ, պանդոկին մեծահարուստ յաճախորդները պիտի կրնան իրենց ուզած վայրկեանին օդանաւ նստիլ եւ պտտիլ Ֆրանսայի մէջ։ Երեք հոգինոց օդանաւին համար քիլոմեդրը պիտի արժէ 9, 4 հոգինոցին համար 11 ֆրանք։ Փարիզէն Լոնտոն երթալ-գալ 7,200 ֆրանք, Համպուրկ՝ 6000, Տօվիլ՝ 3,200, Հավր՝ 3600 ֆրանք։ Վերադարձի ծախքը կը գանձուի նոյնիսկ եթէ ճամբորդը օդանաւով չվերադառնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եւ ծնաւ մուկն չնչին

Ինչպէս երէկ գրեցինք, Լոնտոնի խորհրդաժողովը իր վախճանին մօտեցաւ, առանց կարենալ իրագործելու իր սկզբնական նպատակը — համաձայնագիր մը կնքել ծովային հինգ մեծ պետութեանց միջեւ։ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ վէճը կարելի եղած չըլլալով կարգադրել, Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն որոշեցին առանձին համաձայնագիր մը կնքել, հրաւիրելով Ֆրանսան եւ Իտալիան, որ եթէ ուզեն յառաջիկային կրնան ատոր յարիլ։ Ֆրանսական թերթերը կը շարունակեն յարձակիլ Իտալիոյ վրայ եւ մեղադրել զայն՝ այս ձախողութեան համար։

Հինգ պետութեանց կողմէ ստորագրուելիք փաստաթուղթի մը վրայ պիտի նշանակուին՝ 1. Այն կէտերը որոնք ընդունուած են հինգերուն կողմէ. 2. Անոնք որ ընդունուած են միայն Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ճափոնի կողմէ. 3. Անոնք որ յոյս կայ թէ պիտի ընդունուին համաձայնագրին չմասնակցող երկու պետութեանց (Ֆրանսա եւ Իտալիա) կողմէ, գործակցութեամբ եւրոպական երրորդ պետութեան մը (Անգլիա)։

Շատեր պիտի ըսեն թէ, կը գրէ «Մաթէն», լեռը մուկ մը ծնաւ։ Սակայն անոնց կարելի է պատասխանել թէ ասիկա աւելի լաւ է՝ քան եթէ լեռը հրաբուխի վերածուէր։

Այսպէս, ութսուն օրուան վիճաբանութիւններէ եւ սակարկութիւններէ ետք, որոշուեցաւ այլեւս վերջակէտը դնել խորհրդաժողովին, հրաւիրելով Ֆրանսան եւ Իտալիան դիւանագիտական ճամբով կամ ժընեւի խորհրդակցութեանց միջոցով աշխատիլ համաձայնութեան գետին մը գտնելու։

Հինգ պատուիրակութեանց պետերը երէկ առաւօտ գումարուեցան Սէյնթ Ճէյմսի պալատին մէջ՝ ստանալու համար յանձնաժողովներու վերջին տեղեկագիրները եւ պատրաստելու համար օրակարգը լիակատար ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ կամ երեքշաբթի առաւօտ։ Այս ժողովին մէջ պիտի ստորագրուին վերը յիշուած համաձայնագիրները։

Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնըլտ երեկոյ ժողովին մէջ պաշտօնապէս յայտարարեց ձեռք բերուած արդիւնքները, աւելցնելով որ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին՝ այս վերջին երկու պետութեանց տեսակէտները հաշտեցնելու համար։

Ալմազեան կրնա՞յ հատուցում ստանալ

Թերթերը տակաւին կը շարունակեն զբաղիլ Ալմազեանով։ Բոլորն ալ կը խօսին հայ դերձակին պահանջելիք հատուցումին վրայ։ Ալմազեան իրաւունք ունի՞ վեց ամսուան իր նիւթական, բարոյական ու ֆիզիքական վնասներուն համար հատուցում պահանջելու եւ որմէ՞։

Ըստ փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրանի, Ալմազեան պետութենէն հատուցում կրնար ստանալ այն ատեն միայն, երբ դատական սխալի մը հետեւանքով ինքը որոշ պատիժի մը դատապարտուած ըլլար։ Մինչդեռ ներկայ պարագային մէջ, ինք ոեւէ դատապարտութիւն չէ կրած, այլ պարզապէս կանխարգելիչ բանտարկութեան ենթարկուած է։ Ուստի ոչ մէկ հատուցում կրնայ պահանջել պետութենէն։

Հատուցում կարենալ ստանալու համար, Ալմազեան պէտք է դատ բանայ բոլոր այն պետական պաշտօնեաներուն և վկաներուն դէմ, որոնց սխալ քննութեանց կամ ցուցմունքներուն հետեւանքով ա՛յնքան տառապեցաւ եւ քիչ մնաց Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ պիտի ղրկուէր։

Ալմազեան երէկ Օպոնէն Փարիզ իջաւ՝ այս մասին խորհրդակցելու համար իր անձնուէր փաստաբանին հետ։

Մօրիս Փրաքս «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ կը գրէ թէ հայ դերձակին համար գերագոյն հատուցումը պիտի ըլլայ ձերբակալութիւնը Րիկօտէնի իսկական սպանիչին, որ այսօր Փարիզի, գաւառի կամ արտասահմանի մէջ հանդարտ կը պտտի ու թերեւս նաեւ լաւ համբաւ ունի իր դրացիներու աչքին... Յօդուածագիրը կը պահանջէ երեւան հանել նաեւ Րիկօտէնի մօր սպանիչը։

ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ՄԸՆ ԱԼ

Բացի էոնէսթ Լաֆոնէ եւ Պոնէէ, էնի երեսփոխան կէնիւեւս պիտի հարցապնդէ դատական նախարարը՝ Ալմազեանի խնդրին առթիւ ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին։

Եթէ Մոսկուա չդառնան

Երէկ գրեցինք թէ խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուա կանչած է Լոնտոնի առեւտրական պատուիրակութեան եւ Արգոսի կարգ մը մասնագէտ պաշտօնեաները, որոնք մերժած են այդ հրաւէրը։

Անգլիական թերթերը կը գրեն որ եթէ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը անգլիական կառավարութենէն պահանջէ խորհրդային իշխանութեանց յանձնել խնդրոյ առարկայ պաշտօնեաները, մերժումի պիտի հանդիպի։

«Մորնինկ Փոստ» կը գրէ թէ Չեկան չպիտի վարանի բռնի միջոցներու դիմել՝ Մոսկուայի հրամանը գործադրելու համար։ Արդէն երեք տարի առաջ Արգոսի պաշտօնեաներէն մէկը բռնի բոլշեւիկեան նաւ մը դրուելով Ռուսիա տարուեր է։

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ

Անգլիական խմբակ մը Թուրք կառավարութեան առաջարկած է վեց միլիոն ստեռլինի փոխատուութիւն մը ընել։ Այս խմբակին ներկայացուցած պայմանները նպաստաւոր կը նկատուին։

Այս առթիւ Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդի նախագահ Բուայթի կարգ մը յայտարարութիւնները զարմանք պատճառած են Էնկիւրիի մէջ։ Թուրք կառավարական շրջանակներու համաձայն, Թուրքիա կրնայ կնքել փոխառութիւն մը, առանց սակայն ընդունելու այնպիսի երաշխաւորութիւններ եւ հակակշիռներ, որ պիտի յիշեցնէին Օսմանեան կայսրութեան մեթոտները։

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Խալք կուսակցութեան քննիչ Հագգը Շինասի փաշա, Էնկիւրիէն Պոլիս դառնալով, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Մեր կուսակցութիւնը հինէն ի վեր արդէն ընդունած էր կիներու անդամակցութեան իրաւունքը եւ կանոնագրին մէջ յիշած թէ ամէն Թուրք հայրենակից կրնայ անդամ ըլլալ։ Սակայն չէինք կրնար օգտուիլ այս տրամադրութենէն, որովհետեւ պետական օրէնքով ընտրական իրաւունք չունէին կիները։ Թաղապետական վերջին օրէնքը առիթ տուաւ մեզի այս գետնին վրայ ալ աշխատելու։ Նոր օրէնքը շուտով պիտի վաւերացուի, բայց սեպտ. 1էն սկսեալ պիտի գործադրուի։ Մինչ այդ, Պոլսոյ մասնաւոր կացութիւնը պիտի ճշդուի։ Քաղաքը պիտի բաժնուի 10 շրջաններու (գազա) եւ ոստիկանական կեդրոնները պիտի զբաղին նաեւ թաղապետական գործերով։ Սեպտեմբեր մէկին Թուրքիոյ ամէն կողմը թաղապետական ընտրութիւններ պիտի կատարուին։ Ասկէ առաջ ընտրութիւններ պիտի կատարուին։ Ասկէ առաջ ընտրութեան մասնակցելու համար հարկ էր տուրք վճարել եւ ընտրուելու համար ալ համալսարանական կրթութիւն ունենալ։ Նոր օրէնքով այս բոլոր պարտադրութիւնները ջնջուած են եւ 18 տարին լրացնող ամէն հայրենակից, այր թէ կին, ընտրութեան իրաւունք ունի։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնենք անմիջապէս կին անդամներ արձանագրելու համար։ Փափաքող կիները այրերուն նման նախ պիտի դիմեն թաղային օճախներու եւ պիտի արձանագրուին։ Հիմակուընէ որոշ է թէ 1931ի երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ուղղակի քուէարկութեամբ եւ բնականաբար ընտրական օրէնքն ալ պիտի բարեփոխուի։ Այս պարագային կիները երեսփոխան ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք պիտի ստանան։

Ո՞Վ ԱՌԵՒԱՆԳԵՑ ԶՕՐ. ԿՈՒՏԵՊՈՎԸ

Փաստաբան Ժիւլիէն Կրանքոլօ, որ յունուար 26ին տեսած էր Կուտեպովը փախցնող ինքնաշարժերը, հարցաքննիչ դատաւոր Տըլալէին երթալով յայտնեց թէ կարմիր ինքնաշարժին մէջ նստողներէն մէկն էր Չեկայի Պերլինի վարիչ Իանովիչ։ Այս վերջինին պատկերը տեսած էր քանի մը օր առաջ թերթի մը մէջ եւ անմիջապէս ճանչցած զայն։ Իանովիչ կարմիր ինքնաշարժին խորը աջ կողմը նստած էր։ Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ բաց գոյն վերարկուով կինը շատ կը նմանի Տիկին Իանովիչի։

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ, որ քանի մը տարիէ ի վեր Նափոլի կը բնակէր, որոշած է Մոսկուա վերադառնալ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի ԽՆԴԻՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

(ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻւ)

Ապրիլի սկիզբէն ի վեր Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միջեւ՝ դաշնագիր մը կնքելու եւ երկու երկիրներու փոխադարձ դիրքը վերջնապէս ճշդելու համար։

1882էն ի վեր Մեծն Բրիտանիա իր թաթը դրած է Հիւսիսային Ափրիկէի այդ գեղեցիկ եւ հարուստ հողամասին վրայ։ Շահագործած է զայն, բայց միաժամանակ եւրոպական քաղաքակրթութիւն եւ արդիական շինարարութիւն մտցուցած հոն։ Մօտ կէս դարէ ի վեր շարունակուող այս տիրապետութիւնը հասցուցած էր եւրոպական կրթութիւն տեսած մարդոց սերունդ մը։ Ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարը հետզհետէ տեղ գրաւած էր մտքերու մէջ։ Մանաւանդ թէ Մեծ Պատերազմի անսովոր ցնցումը իր հակազդեցութիւնն ունեցաւ նաեւ Եգիպտոսի մէջ, ուր թթու ազգայնականութեան հով մը սկսած էր փչել Զինադադարի վաղորդայնին։ Այդ միջոցին ականատես եղանք յախուռն ու խելայեղ շարժումներու — որոնց զոհ գացին նաեւ բազմաթիւ Հայեր։ Այնպիսի շրջանի մը, երբ բոլոր ստրուկ ժողովուրդները կը թօթափէին իրենց լուծը եւ նոր դարագլուխ մը կը բացուէր համաշխարհային պատմութեան մէջ, փարաւոններու երկրին ժառանգորդներն ալ կ'ուզէին տիրանալ բացարձակ անկախութեան։ Պատերազմին սկիզբը խզած էին արդէն զիրենք դեռ Թուրքիոյ միացնող տկար կապը. խտիվի տեղ սուլթան ունեցած էին. սակայն այսքանը չէր գոհացներ զիրենք։

Զինադադարին կազմուեցան ազգայնական կուսակցութիւններ — Հըզպ էլ վաթան, վաֆտ եւ այլն, որոնք սկսան ժողովրդային ցոյցերով յայտնել իրենց քաղաքական ձգտումները — ազատ եւ անկախ հայրենիք։

Այդ օրերուն բոլոր ակնարկները ուղղուած էին ծերունազարդ հայրենասէրի մը՝ Սաատ փաշա Զաղլուլի վրայ, որ իր ծագումով — Ֆէլլահի զաւակ — ժողովրդական լայն խաւերու անվերապահ համակրութիւնը կը վայելէր։ Ան տեսակ մը խորհրդանշանը դարձած էր Եգիպտոսի անկախութեան, մարմնացումը ազատատենչ ժողովուրդի մը կամքին։ Ու քանի՛ տիրապետող կառավարութիւնը կը պատժէր զայն՝ հեռաւոր աքսորավայրեր ղրկելով, այնքան կը տարածուէր իր համբաւը, կը մեծնար իր հմայքը եւ խոր արմատ կը ձգէր անկախութեան գաղափարը։

Քանի մը տարի շարունակուող խլրտումներն ու յարաճուն ցոյցերը ստիպեցին Լոյտ Ճորճի կառավարութիւնը 1922 փետր. 28ին անկախ հռչակել Եգիպտոսը, ճանչնալ «Եգիպտոսը Եգիպտացիներուն» սկզբունքը։ Միայն թէ այս անկախութիւնը բացարձակ չէր եւ Լոյտ Ճորճ չորս գլխաւոր վերապահումներ կ'ընէր։ Որովհետեւ կ'ուզէր՝ 1. պահել Սուէզի Ջրանցքը՝ մայր-երկրին եւ գաղթապետութեանց միջեւ իր ծովային հաղորդակցութիւնները ապահովելու համար։ 2. Եգիպտոսը պաշտպանել ընդդէմ օտար յարձակումներու կամ միջամտութեանց։ 3. Եգիպտաբնակ օտարահպատակները եւ Եգիպտոսի փոքրամասնութիւնները պաշտպանել՝ կարեւոր պահակազօրքեր պահպանելով Գահիրէի եւ մանաւանդ Աղեքսանդրիոյ մէջ։ 4. Հակակշիռ ունենալ Սուտանի վրայ, ուսկից կը բաշխուին Նեղոսի ջուրերը, հետեւաբար եւ Եգիպտոսի մայր երակը կը գտնուի այդ երկրին մէջ։

Այս պայմանաւոր անկախութենէն երկուքուկէս տարի վերջ 1924ի աշնան, Զաղլուլ փաշայի դիմումները ընդունուեցան Անգլիոյ Աշխատաւորական առաջին դահլիճին կողմէ, եւ Մաքտոնըլտ բանակցութեան համար Լոնտոն հրաւիրեց Եգիպտոսի ազգայնականներուն պետը։

Մաքտոնըլտ առաջարկեց զինակցութիւն մը կնքել Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ՝ միասին պաշտպանելու համար Սուէզի Ջրանցքը։ Սակայն ազգայնականները իրենց զինուորութեան շրջանը կ'ապրէին դեռ, և ընկերվարական դահլիճի մը իշխանութեան հասնիլը աւելի խստապահանջ դարձուցած էր զիրենք։ Չէ՞ որ ընկերվարականները կը ջատագովեն ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը։ Զաղլուլ ո՛չ մէկ սակարկութիւն կ'ընդունէր։ Ու պարզապէս պահանջեց որ անգլիական զինուորներն ու խորհրդականները քաշուին երթան, որ Անգլիա ոչ մէկ իրաւունք ունենայ Եգիպտոսի օտարականներն ու փոքրամասնութիւնները պաշտպանելու, որ անիկա երբեք պէտք չէ գործակցի Ջրանցքի պաշտպանութեան։ Ի զո՛ւր ընկերվարական վարչապետը հասկցնել ուզեց Զաղլուլի թէ ո՛չ մէկ անգլիական կառավարութիւն կրնայ հրաժարիլ Սուէզի Ջրանցքէն, այդ կենսական ճամբայէն։ Բոլոր գաղթապետութեանց ներկայացուցիչներն ալ կայսերական ժողովի հրաւիրուելով, այդ իմաստով արտայայտուեցան։

Երկու տեսակէտները կարելի չէր հաշտեցնել, ու Մաքտոնըլտ խզեց բանակցութիւնները, առանց որոշ եւ վերջնական առաջարկներ ներկայացնելու։

Անկէ վերջ անցաւ շուրջ երեք տարի։ Ու պահպանողական կառավարութեան օրով, դարձեալ Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ սկսան Սըր Օսթըն Չէմպըլէյնի եւ Եգիպտոսի ազատական վարչապետ Սարուաթ փաշայի միջեւ։ Այդ օրերուն որոշ փոփոխութիւն կատարուած էր Եգիպտոսի մէջ։ Անգլիացի սէրտարին սպանութեան հետեւանքով, Սուտանէն քշուած էին եգիպտացի զինուորները, եգիպտական խորհրդարանը երկիցս լուծուած էր, Զաղլուլ փաշա աւելի չափաւոր դարձած էր եւ Ֆուատ Թագաւորին Անգլիա այցելութիւնը մեծ բարւոքում առաջ բերած էր երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ։ 1927ի Նոյեմբերին պատրաստուած դաշնագրի ծրագրին համաձայն, անգլօ-եգիպտական զինակցութիւն մը պիտի կնքուէր։ Պատերազմի մը պարագային՝ երկու երկիրները փոխադարձաբար իրարու օգնութեան պիտի փութային. Եգիպտական կառավարութիւնը օտար պետութեանց հետ չպիտի կնքէր ոեւէ համաձայնագիր որ վնասէր Անգլիոյ շահերուն. եգիպտական բանակը պիտի մարզուէր Անգլիացիներու կողմէ՝ անգլիական մեթոտով. Սուէզի Ջրանցքը պիտի պաշտպանուէր անգլիական կառավարութեան Եգիպտոսի մէջ պահելիք— անհրաժեշտ նկատուած չափով— զինուորներուն կողմէ, առանց վնասելու եգիպտական գերիշխանութեան. Անգլիա պիտի պաշտպանէր Եգիպտոսի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ. պիտի համոզէր օտար պետութիւնները որ հրաժարին Կապիտիւլասիոններէն։ Այս ձեւով գրեթէ կարգադրուած կ'ըլլային վերապահութեանց չորս կէտերէն երեքը. կը մնար միայն Սուտանի խնդիրը։

Զաղլուլ փաշա մեռած էր արդէն՝ երբ Սարուաթ փաշայի ձեռք բերած դաշնագրի ծրագիրը Եգիպտոս հասաւ։ Իր յաջորդը՝ Նահաս փաշա — այժմու վարչապետը որ ներկայիս կը բանակցի Լոնտոնի մէջ — առարկեց անգլիական բանակին Եգիպտոս մնալուն դէմ. Վաֆտի երեսփոխանները անոր հետեւելով մերժեցին խորհրդարանի քննութեան ենթարկել այդ ծրագիրը, ու Սարուաթ փաշա հրաժարեցաւ։

Նահաս փաշա վարչապետ դարձաւ, բայց շատ չանցած, Ֆուատ Թագաւոր լուծեց խորհրդարանը երեք տարուան համար, Մուհամմէտ փաշա Մահմուտ՝ ազատական խմբակին վարիչը՝ դիկտատորութիւն հաստատեց։ Ուզելով վերջնական կարգադրութեան մը յանգիլ, Մահմուտ փաշա անցեալ տարի յունիսին Լոնտոն գնաց եւ բանակցեցաւ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի հետ։ Օգոստոս 7ին Լոնտոնի եւ Գահիրէի մէջ միաժամանակ հրատարակուեցաւ պատրաստուած դաշնագրի ծրագիրը, որ լաւ ընդունելութիւն գտաւ Անգլիոյ եւ գաղթապետութեանց մէջ։

Մահմուտ-Հէնտըրսըն դաշնագիրը Սարուաթ-Չէմպըլէյն դաշնագրէն կը տարբերէր անով, որ անգլիական զօրքը Գահիրէէն եւ Աղեքսանդրիայէն պիտի քաշուէր Սուէզի Ջրանցքի գօտին, Անգլիա կը հրաժարէր պաշտպանելէ օտարահպատակները, ու կ'ընդունէր թէ՝ ղպտի եւ այլ փոքրամասնութիւններու պաշտպանութիւնը ներքին խնդիր մըն է։ Վերջապէս Սուտանի համար կը վերահաստատուէր 1899ի Անգլօ-եգիպտական միացեալ տիրապետութեան վարչաձեւը։ Անգլիա կը հրաժարէր Կապիտիւլասիոններէն եւ կը խոստանար համոզել միւս պետութիւններն ալ իր օրինակին հետեւիլ։ Անգլօ-եգիպտական զինակցութեան, եգիպտական բանակին սպառազինման եւ մարզանքին մասին Սարուաթ փաշայի ծրագրին տրամադրութիւնները անփոփոխ կը պահուէին։

Օգոստոս 3 թուակիր նամակով մը, Հէնտըրսըն կը գրէր Մահմուտ փաշայի թէ՝ անգլիական կառավարութիւնը իր վերջին զիջողութիւններն ըրած էր եւ անկէ անդին չէր կրնար անցնիլ։

Եգիպտոսի հանրային կարծիքը համակիր էր այս դաշնագրին։ Սակայն Վաֆտի աղմուկին վրայ, անցեալ դեկտեմբերին սահմանադրական կարգերը վերահաստատուեցան Եգիպտոսի մէջ։ Նոր ընտրութիւններ տեղի ունեցան եւ Վաֆտը ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ, 230ի վրայ 196 աթոռ շահելով։

1922ի անկախութենէն ի վեր չորրորդ բանակցութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ։ Այս անգամ երկուստեք լաւատես են։ Եգիպտական պատուիրակութիւնը — որ թունդ ազգայնական, հետեւաբար եւ հականգլիական տարրերէ կը բաղկանայ — ընդունեց բանակցութեանց իբր հիմ առնել Մահմուտ-Հէնտըրսըն դաշնագրի ծրագիրը, մինչդեռ ճամբայ ելած էր՝ գրպանը դրած բոլորովին տարբեր ծրագիր մը, որ խմբագրուած է Գահիրէի մէջ։ Այս առաջին յաջողութիւնը նշան մըն է թէ աշխատաւորական կառավարութեան ջանքերը յաջողութեամբ պիտի պսակուին։

Եգիպտական պատուիրակութիւնը յենած է գրեթէ զուտ վաֆտական խորհրդարանի մը վրայ։ Ու իր կողմէ ստորագրուելիք ո եւ է դաշնագիր մերժուելու վտանգին ենթակայ չէ, ինչպէս տեսանք Սարուաթ եւ Մահմուտ փաշայի պարագաներուն մէջ։

Այսպէս ուրեմն, Եգիպտոս մօտ օրէն պիտի ողջունէ իր ազատ եւ անկախ իշխանութիւնը, որուն կը ձգտի տարիներէ ի վեր։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՈՐՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աշխարհագրութեան ուսուցման Ֆրանսական պարբերականը կը գրէ թէ օդանաւով նկարներ առնուած են Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն, որոնք աւելի դիւրութեամբ կը սորվեցնեն աշխարհագրութիւնը։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍՐՏԻ ԲԱԲԱԽՈՒՄ

Մեր ժողովուրդը չի գիտեր իր սիրտին տեղը։ Եւ չի ճանչնար նաեւ սիրտը։ Հիւանդներ եմ տեսեր, որոնք «սիրտս կը ցաւի» կ'ըսեն ու ... փորը ցոյց կուտան։

Եւ սակայն, կը թուի թէ, բոլոր ժողովուրդներուն մէջ նախ հայ ժողովուրդն է, որ շարունակ իր սիրտին մասին կը խօսի։

Սիրտովը թէ քաղաքականութիւն և թէ սիրահարութիւն կ'ընէ։

Սիրտը նկատուած է պալատ մը, ուր կը նստի աստուածուհին բոլոր զգայութիւններուն։ Հայ ժողովրդական երգերը լեցուն են գեղեցիկ պատկերներով, որոնք կը տրուին սիրտին։

Հեռո՛ւ, ջեռո՛ւ իմ սըրտէս,
ծընծղկի ետեւ ա սիրտըս:
Քանց վարդը կարմիր չըկայ,
Բաց անեմ՝ սեւ ա սիրտըս:

Ընդհակառակն։ Սիրտը ամէն տեղ, եւ ամէն կուրծքի տակ, արիւնով լեցուն քսակ մըն է միայն,(հայ ժողովուրդը կը հաւատայ թէ «քարսիրտ»եր ալ կան)։ Նահապետ Քուչակ, որ սիրտի անմահ երգիչ մըն է, տեսէ՛ք թէ ինչի՛ կը նմանցնէ սիրտը.—

Սիրտըս նըման է էն փլած տըներ,—
կոտրեր գերըններ, խախտեր է սըներ,
Բոն պիտի դընեն մէջ վայրի ջաւքեր,
Նըթամ ծիկ թալեմ էն ելման գետեր,
Ըլնիմ ձկներու ծագերաց ընկեր:
Ա՛յ, տօ՛ լաճ տնաւեր:

Եւ յետոյ, ի՛նչ մեծ ցաւի տէր է Քուչակ, երբ կուտայ հետեւեալ պատկերը.—

Սըրտիկս է խալկին եղեր, զօրն
գքո դուսան կու եփէ,
Անծիկս է չոր փայտ եղեր ու
զկըրակն ի վառ կու պահէ:

Ուրիշ երգիչ մը.

Սիրտըս լըցուել է կրակ,
Ինձ ազատէք, թէ կարաք:
Թէ չէ էգուց էս ցաւից,
Ես կը մեռնեմ անդանակ:

Ա. Իսահակեան եւս, ինչպէս միւս երգիչը. սիրտը կը նմանցնէ անօթի մը.

Ա՛խ, մեր սիրտը լիքը դարդ,
ցաւ,
Օր ու արեւ չը տեսանք:

Բայց սիրտը պատանի մըն է, որ կը բնակի կուրծքին տակ։ Եւ իր գործերով կը տանջէ այս կամ այն գործարանը։ Կարդացէք հետեւեալ պատմութիւնը, որ կ'ընէ Քուչակ.—

Աչերս երեսէս ի վար լօք
գանգատ արաւ ի սրտիս.
«Ըրթաս սիրոյ տէր լինիս, զան
ջազար չարի աճեն գիս»:
Սրտիկս աչերուս ասաց. «կուրանա՛մ թէ սուտ կու խօսիս,
Ինչ որ աչք չջաւնէր, չի խաբէր ջազար լեզու գիս»:

Եւ որքա՛ն գեղեցիկ է հետեւեալ պատկերը.—

Իմ սիրտս ի քո վառ սիրուդ
գէտ աշնան դազել կու դողայ,
Արտսունք ի յերեսս ի վար գէտ
գարնան անձրեւ կուցողայ:

Ոչ միայն գեղեցիկ, այլ նաեւ իրակա՛ն է պատկերը։ Պատանի՛, զո՛ւն ըսէ թէ ի՛նչպէս կը բաբախէր քու սիրտդ՝ ի տես սիրականիդ։

Ի՞նչ բաբախում է այդ։

* * *

Ընդհանրապէս կիներ են, որ կուգան տրտունջալու.

— Տօքթէօր, սիրտս կը զարնէ։

Երիտասարդները կ'ըսեն.

— Տօքթէօր, սիրտս կը նետէ։

Եւ բոլորին միտքին մէջ կազմուած է արդէն սիրտի հիւանդութեան մը գաղափարը։ Անոնց է, որ կը պատասխանէր Փօթէն.

— «Ամէն հիւանդ, որ կու գայ քննութեան՝ սիրտի բաբախումի մը համար, պէտք է նկատել զերծ սիրտի հիւանդութենէ»։

Եւ Հիրց կ'ըսէր.

— «Երբ հիւանդ մը կը գանգատի իր սիրտին բաբախումներէն, քննեցէ՛ք թոքերը։ Իսկ երբ կը գանգատի շնչահեղձութենէ, քննեցէ՛ք սիրտը»։

Այսպէս ուրեմն սիրտի բաբախումները պէտք չէ նշան համարել սիրտի հիւանդութեան։ Ուրեմն ի՞նչ է բաբախումը։

— Պարզապէս սիրտին զարկերուն արագ և զօրաւոր թափը։ Ինչի՛ վերագրել։ Այդ է հարցը։

* * *

Սիրտի բաբախումներուն պատճառները այլազան են ու բազմազան։

1. Արբունքը.— Արբունքի շրջանին սովորական է տեսնել սիրտի բաբախումներ։ Ոմանք կը պատճառաբանեն թէ սիրտը ընդունակ է աւելի շուտ աճելու քան կուրծքին կազմախօսական մասերը։ Եւ նեղ կուրծքին տակ սիրտը կը ստիպուի մկանային աւելի ուժեղ շարժումներ կատարել։ Բայց կան բնախօսական տարբեր պատճառներ ալ։ Այդ շրջանին է, որ կը սկսին կարգ մը ներծոր գեղձերու ազդեցութիւնը։ Վերջապէս պատանիներու եւ ծաղկահասակ աղջիկներու անարիւն կազմը (chlorose), մոլութիւնները (onanisme, եւայլն։

2. Մարսողութիւնը.— Ստամոքսը մեծ դեր կը կատարէ սրտի բաբախումներուն վրայ։ «Մէկը, որ ճաշելէ յետոյ քուն մը կը զգայ և պահ մը մրափելէ յետոյ յանկարծակի կ'արթննայ սրտի զօրաւոր բաբախումներով, ենթակայ է դժուարամարսութեան» (Փօթէն)։ Լեարդի հիւանդութիւնները, ճճիները, երիկամներու բորբոքումները եւս պատճառ կրնան դառնալ սիրտի այդ բաբախումներուն։

3. Արեան շրջան.— Առանց սիրտին և երակներուն կազմախօսական տկարութեան, եւ պարզապէս արեան անօթային ճնշումին բարձրացման հետեւանքով (hypertension artérielle), կը պատահին զօրաւոր բայց ընդհատ բաբախումներ, որոնց կ'ընկերանան շնչահեղձութիւն, քիթի արիւնահոսութիւն, գիշերային առատ միզում։

4. Շնչառական գործարան.— Պէտք է գիտնալ, որ թոքային հիւծախտին առաջին նշաններէն մէկն է սիրտի բաբախումը։ Մանաւանդ երիտասարդներուն մօտ, որոնք հազար տեսակ դեղեր կ'առնեն՝ բայց չեն կրնար ազատիլ սիրտի բաբախումներէն։

5. Թունաւորումներ.— Սուրճը եւ ծխախոտը դանդաղ թունաւորում մը պատճառելով, սիրտի բաբախում կուտան ի վերջոյ։

6. Սեռային կեանք.— Ըսի թէ զիջութիւնը գլխաւոր մէկ պատճառն է սիրտի բաբախումներուն։ Կիներու մօտ, արգանդային բնախօսութեան խանգարումը եւս պատճառ կը դառնայ սիրտի բաբախումներուն։

7. Ներծոր գեղձերը.— Կարգ մը ներծոր գեղձեր (վահանագեղձը, glande thyroïde) զօրաւոր բաբախումներ կը պատճառեն։

8. Ջղային դրութիւն.— Յուզումը (մանաւանդ ծերերուն մօտ), զանազան ներքին ցանկութիւններ, ջղային անդրադարձիկ պատճառներ սիրտի բաբախում կուտան։

9. Զանազան պատճառներ.— Գիրութիւն, ծերութիւն, երիկամներու հիւանդութիւն։

Ի՞նչ ընել.— 1) Դեղերու մասին չպիտի խօսիմ։ Բժիշկին գործն է այդ։ 2) Առողջապահութեանը մասին, կուտամ քանի մը խորհուրդներ, որովհետեւ ատիկա միայն հիւանդին գործն է։ Ջղային բաբախումներու ժամանակ, սիրտին վրայ դնել պաղ ջուրով թրջուած լաթ մը, կամ կատարել պաղ ջուրի լոգանքներ։ Մարսողական բաբախումներու ժամանակ, ծոմապահութիւն, կաթ եւ բանջարեղէն։ Թոքային բաբախումներու ժամանակ, կատարեալ հանգիստ, պառկած կամ բարձի մը կռթնած, արեւ։ Բայց, եւ ամէն տեսակի բաբախումներու
դարմանել տալ իսկական
ճառը, եւ հետեւիլ թեթե
առողջապահական
թեան, հանգիստ ընել եւ
ծել բաբախումներու
Վասնզի ջղային դրութեան
դարտութիւնը եւս կ'ազդ
կը նպաստէ դարմանումի
պէտք չէ մոռնալ, որ մէկ
բախում ունեցող՝ սիրտի
րութիւն չունի
Նոյնիսկ անոնք, որ ժառ
կան կերպով սիրտի տես
բաբախումներ ունին,
ապրիլ երկար ատեն,
սիրտի հիւանդութեան բռն

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶ

ՆԱԽԱՆՁԱԽՆԴՐՈՒԹԻ
ԹԷ
ՔԻՆԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒ

Անգլիացած գրագէտ
քըլ-Արլէնի մէկ սխալ
բանուած արտայայտութ
յութեան մասին, առնուա
վերջին Հատորէն, վրդովե
Հրապարակախօսական բեմ

Ազգանշանի մը վրայ
րուն Նախաձեռնութեան
կ'իյնայ Հայազգի «պ
եւ «Մեծ» բանաստեղծին
մը Հայերէն թերթեր,
շարքին նաեւ դաշնակցակ
կաններ, սկսան կրակ թափ
Մ. Արլէնի գլխուն։ Ինչո՞ւ
Հետեւ մեր ամենագէտ
տեղծին բացատրութեամբ,
լիագիր գրագէտը հաստ
է Հայ ժողովուրդը «պոռնի
ունենել։

Մեր իրականութեան
եակ մէկու մը համար այ
ւոյթը կրնայ պատգոյց ըլլ
միաբանութեան ?, յանուն
գային արժանապատուութ
պաշտպանութեան։ Եւ իրա
Չօպանեանի հետ եւ անոր
գով Պ. Մայքըլ-Արլէն
դիրք բռնած դաշնակցակա
թեր ալ — Ամերիկայէն
տան— մասամբ կը հաստ
տարօրինակ միութիւն
մը եւ անհարազատ
թիւն մը չէ սակայն այ
զան արշաւը, մանաւանդ
մը դէմ, որ կը խուսափի
Հրապարակէն տիղմոտներ

Անկեղծ ըլլալու համ
խոստովանիմ թէ անձնապէ
մադիր եմ անհատի մը
զոհել, հակառակ ճշմարտ
պահանջներուն, եթէ հաս
այն սրտացաւութեան
խանձախնդրութեան, որ
եկաւ այս առթիւ։

Տարաբախտաբար
ւատքն է, որ կը պակսի
տեւ մեր ամենօրեայ
զանազան արտայայտութի
րէն— որոնց մէջ գոր
Մայքըլ Արլէնը— իրակա
նկութիւն է, որ երեւան կու
ւելի վատ, աւելի գզուե
դարձակեցէք անգամ մը
բառին իմաստը,
րաւ կը տեսնէք, որ այս
թենէն աւելի գէշ ընթաց
մը ամենուրեք կ'իշխէ մեր
քին մէջ։

Ունենք, ամէնէն առ
մեր իրականութիւնը,
հայ կամ բուն Հայաստան
կերը, եւ իւրաքանչիւրի
թէ հաւաքականութիւն
ընթացքը, եւ որակենք
նախանձախնդրութեամբ,
երեւան բերուեցաւ Մայքըլ
լէնի դէմ։ Արդեօ՞ք
մը կարելի է գտնել
մացուցիչ քան
ի՞նչ են ի վերջոյ մեր
երկպառակութիւնները
տարբերութիւնը, այնքա
տապ եւ փտանգաւոր

...այս շրջանին: Ի՞նչ է, թող ...ին բոլոր այսպէս կոչուած հե...ները:

...իսկ առանձնապէս «ամենա... բանաստեղծ-քաղաքական ...» գործիչն է որ պարտաւոր է ան...մ մը գոնէ նայիլ իր հոգիին ...նախ քան ամեն ազգասի...ները, ...թիւն ծախելը:

Ինչ բարոյական քաջու...թեամբ ան կը դատապարտէ մէկը ...ը իր իսկ կուսակցական քաղա...կան գործիչի կեանքը այնքան ...հարուստ է դատապարտութեան ...ներով:

...ընդունինք պահ մը թէ Պ. ...ջըլ Արլէն «պոռնիկ» է ան...ւած հայութիւնը: Եւ իր այս ...արտայայտութեան համար մեր ...ոններուն գայրոյթի հետ յայտ...ենք այն ամէնը ինչ որ կ'ուզէ ...Պ. Զօպանեանը: Պայմանով սա... ...ն որ այս ուղղութեամբ ...րինք բոլորին հանդէպ:

Ո՞ւ ոքին անծանօթ է համայ...նավար կուսակցութեան գնահա...տութիւնը հայ մարտիրոսագրու...թեան, հայ դատի եւ ազգային ...պահանջներու մասին: Անոնք չեն ...քաշուած այս հարցին շուրջ ի...րենց ըմբռնումները հրապարակել ...թուղթի վրայ, բեմերէն եւ ան...հատական խօսակցութիւններով:

Առանց այլեւայլի անոնք ...դատապարտած են հայ ժողո...վուրդին ազատագրական ճիգերը, ...ծրքաւորի արտայայտութիւն...ներով: Չեն քաշուած հայհոյել ...մեր այնքան բազմաթիւ մեռել...ներու հետ, նաեւ սրբութիւննե...րու, որոնց հանդէպ հաւատք եւ ...յարգանք ունեցած է այս ժո...ղովուրդի հետ նաեւ Պ. Զօպան...եանը: Եւ վերջը վերջը «պոռնիկ» ...ալ համարած են, մանաւանդ եւ...րոպական պետութիւններու հետ ...մեր ունեցած յարաբերութիւն...ներու գնահատութեան ընթաց...քին: Այս բոլորէն յետոյ, այսօր ...ալ նոյն համարձակութեամբ ...հայ համայնավարները կը պղծեն ...մեր ազգային սրբութիւնները, ...մեր պատմական բազմաթիւ ...տաճարները:

Արդ, այս բոլորին հանդէպ ...որո՞ւ անծանօթ է Պ. Զօպանեանի ...դիրքը: Ուզե՞ց գոնէ նոյնքան ...ուժգնութեամբ գրիչ շարժել ...այս հոսանքին դէմ, ի պաշտպա...նութիւն մեր այնքան բազմա...թիւ բարոյական իրաւունքներուն:

Այսօր հակառակը, բոլորին ծա...նօթ է անոր ստրկային սիրալիր ...վերաբերմունքը բոլոր հայհոյող...ներու եւ բռնաբարողներուն հան...դէպ: Ինչո՞ւ այս տարօրինակ հա...կասութիւնը եւ մանաւանդ ինչո՞ւ այս այլանդակ համակերպութիւնը:

Եթէ մէկը կը մեղադրուի սխալ մեկնուած արտայայտութեան համար, ինչո՞ւ նոյն մեղադրանքին պէտք չէ արժանացնել ուրիշները, որոնց արտայայտութիւնները շատ աւելի պարզ, անվիճելի եւ անառարկելի են: Ինչո՞ւ պատժի արժանի չպիտի ըլլան անոնք որ խօսքէն գործի անցնելով ամէն օր եւ ամէն վայրկեան կը պղծեն մեր (եւ Զօպանեաններու) սրբութիւնները: Եւ վերջապէս, ինչո՞ւ պէտք է լռել բազմաթիւ բերաններէ եւ շատ աւելի գարշելի պայմաններու մէջ մեր երեսին նետուած նախատինքներուն հանդէպ:

Կարելի է երկարել այս շարքը եւ շարել բազմաթիւ ինչուներ: Այսքանն ալ հերիք է, սակայն, տեսնելու համար թէ ի՛նչպէս մարդիկ երբեմն կ'ազմկեն հրապարակը, սխալ արտայայտութիւններու մէջէն իրենց իսկական անունը գտնելու համար:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈԼԽՈԶ

Շարունակենք «Խորհրդ. Հայաստան»ի խոստովանանքը կոլխոզ կոչուած պատուհասին մասին (18 Մարտ).—

Զանազան շրջաններու մէջ (Ղարաքիլիսա, Ստեփանաւան, Իջեւան, եւայլն), առանց համայնացումին կամաւոր հանգամանքը նկատի ունենալու, բռնութիւն գործադրուած է գիւղացիներուն վրայ: Այսպէս, բոլոր այն աղքատ եւ միջակ գիւղացիները, որոնք «կոլխոզ» չեն ուզած մտնել, յայտարարուած են «կուլակ» (Ղշլաղ, Ղահալի): Գիւղի մը մէջ յայտարարած են թէ «ով որ կոլխոզ չմտնէ, բոյկոտի պիտի ենթարկուի եւ ապրանք չպիտի ստանայ»: Ղահալիի գործակցականին վարչութիւնը, ի լրումն այդ հրամանին, պատերուն փակցուցած էր ցուցակը բոլոր այն գիւղացիներուն, որոնք «կոլխոզ» չէին մտած: Եւ կ'աւելցնէր.— «Ասոնք են այն գիւղացիները, որոնց որեւէ ապրանք չպիտի տրուի»:

Կարգ մը շրջաններու մէջ, թիւերը շատ ցոյց տալու մարմաջով, բանի մէկը միւսին ետեւէն բազմաթիւ «կոլխոզ»ներ բուսցուցին: Գիւղ այցելող ամէն կոմունիստ իրեն պարտականութիւն է համարեր ամէն գինով համայնացնել գիւղը եւ յետոյ միայն մեկնիլ: Այսպէս մէկ ամսուան ընթացքին, «համատարած» համայնացումի ենթարկուեցաւ Ղամշադինը: Փա՜ռք ու պարծանք ղեկավարներուն: Չէ՞ որ «թասիբ»ի ու «նամուս»ի խնդիր կայ: Այս շրջանին մէջ մարդիկ «կորսնցուցած են իրենց հաւասարակշռութիւնը, գլխապտոյտ համայնացումէն»: Դարպասի, Ղշլաղի, Իջեւանի եւ Ջարխեչի մէջ գրաւուած են գոյքերը նոյնիսկ միջակ գիւղացիներուն: Դարձեալ, Ղշլաղի, Դարպասի, Ղահալիի, ինչպէս նաեւ Իջեւանի, Ստեփանաւանի գիւղերուն մէջ, փոխանակ գրաւելու ունեւոր գիւղացիներուն միայն գիւղատնտեսական առարկաները, գրաւուած են նաեւ անոնց տնական առարկաները: Ջարխեչի, Ղահալիի, Իջեւանի մէջ գիւղացիները ի վերջոյ դէմ ելան «կոլխոզին»:

Վարանցովկայի մէջ չքաւորական ժողովը կ'որոշէ գիւղէն աքսորել ունեւոր գիւղացիները, բայց ընդհանուր ժողովին մէջ չքաւորները չեն համարձակիր քուէ տալ:

Ղահալիի, Իջեւանի եւ Ջարխեչի մէջ կոմունիստներ կան, որ «կոլխոզ»ին մասին ոչ մէկ քննադատութիւն մտիկ կ'ընեն եւ կը յայտարարեն.«Կովերը ետ վերադարձնելը կը նշանակէ նահանջել»:

ՏՈՒԳԱՆՔ ԵՒ ...

Կը շարունակենք պատմութիւնը պատուհասին, որ, համայնավարական գիւղատնտեսութեան անունին տակ, տակն ու վրայ ըրաւ հայ գիւղացիին կեանքը: Սիրտի ցաւով մը կ'արձանագրենք այս դրուագները, բայց չենք ուզեր զանց ընել որեւէ մանրամասնութիւն, որպէսզի ընթերցողը լաւ հասկնայ «Յառաջ»ի ընդդիմադիրի պայքարը: Պէտք է գիտնալ, որ այս դէպքերը «Խորհ. Հայաստան»ն է, որ կը պատմէ: Այսպէս Մարտ 22ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Փարբի գիւղին մէջ համայնացումը կատարուեցաւ բռնութեամբ: Երբ գիւղացիները չուզեցին «կոլխոզ»ի մէջ մտնել, կոմունիստները, փոխանակ համոզելու, դիմած են «վարչական միջոցներու» (ԽՄԲ.— ընթերցողը կրնայ երեւակայել «վարչական միջոցները»,— աքսոր, տարապարհակ աշխատանք, հողազրկութիւն, դատ ու տուգանք): Այսպէս գիւղական խորհուրդին դատական հատուածին նախագահը Ռուբէն դատի տակ առած եւ տուգանքի դատապարտած է գիւղացի մը, Եգոր, որ չէր ուզած «կոլխոզ» մտնել:

Երբ կը շինուէր գիւղին դպրոցը, 60 70 օր աշխատանքի տարուեցան այն գիւղացիները, որոնք «կոլխոզ» չէին մտած եւ որոնք զրկուած էին արդէն ապրանքէ:

Այսպէս բռնի 250 գիւղացիներ մտան «կոլխոզ», բայց քիչ ատենէն «կոլխոզ»ի մէջ մնացին միայն 60 հոգի:

Ն. Ախտայի շրջանէն Աղփարա գիւղին խորհուրդի նախագահը, Աղաջան, բռնագրաւեր է ստացուածքը բոլոր անոնց, որոնք կոլխոզ չեն մտեր: Իսկ հակայեղափոխական մը, փոխանակ աքսորելու, կ'առնէ իր պաշտպանութեան տակ, տալով վկայական մը. «Այս ունեւոր գիւղացին բարեխիղճ, ոչ — վտանգաւոր եւ հարեւանասէր մարդ է...»:

Իջեւանի շրջանէն Պօղոսքիլիսէ գիւղին մէջ եւս համայնացումը կատարուեցաւ բռնի: Բջիջը կ'որոշէ աքսորել չքաւոր գիւղացի մը, որ չուզեր ''կոլխոզ,, մտնել: Եւ յետոյ, երբ շատեր կը հեռանան ''կոլխոզ,,էն, բջիջը կը գրաւէ անոնց բոլոր ստացուածքները:

Լօռի գաւառէն Բերդ գիւղի թաղապետ Գրիգոր Եսայեան կը յայտարարէ գիւղացիներուն.«Ձեզ նմանները պիտի աքսորենք, դուք տեղ չունիք հոս եւ իրաւունք չունիք խօսելու»:

ԽԱՊՐԻԿ ՄԸ ՉՈՒՆԻ՞Ս...

Հայաստանի այս սիւնակին մէջ շարունակ կը ներկայացնենք այն խայտառակ վիճակը, որուն մատնուած է հայ գիւղացին: Թերեւս շատեր հարցնեն թէ ա՛լ ուրիշ լուր չկա՞յ, «կարօտի եւ գոհութեան խապրիկ մը չունի՞ս»: Բայց Հայաստանի թերթերը միայն այս սեւ խապրիկներուն մասին կը խօսին: Կամ բոլշեւիկեան սուտերու եւ երազներու մասին: Երբեմն կը գրեն, լա՜յն տառերով, թէ հազարաւոր րուբլի վարկ յատկացուած է, բայց քանի մը օր յետոյ կը գանգատին թէ վարկը չէ վճարուած: Կը գրեն թէ թատերական խումբ մը մեկնեցաւ գաւառ: Եւ ամբողջ շաբաթ մը նոյն լուրը տարբեր ձեւով կը խմբագրուի նոյն թերթին մէջ:

Կամ օր մը կը գրեն թէ Ալլահվերդիի հանքերէն այսքան նիւթ հանած են, եւ յաջորդ օրը դարձեալ նոյն բանը կը գրեն, անգամ տարբեր ձեւով մը:

Ի՞նչ ը՞նել է, ուրեմն, հարցնել: Մեզի. «Խապրիկ մը չունի՞ս..»

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ Ս. ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 8 ապրիլ.— Ուրախութիւնս մեծ կ'ըլլայ, երբ օրը օրին «Յառաջ»էն կը տեղեկանամ ուրիշ գաղութներու ճիգերը: Իսկ մեր գաղութը, որ եօթը տարուան կեանք ունի, տակաւին ոչ մէկ ազգային շարժում կը ներկայացնէ, թէեւ հինգէ աւելի կազմակերպութիւններ կը համրէ: Ասոնց մէջ միայն Հ. Յ. Դ. կոմիտէն է որ դասախօսութիւններով եւ բանախօսութիւններով կ'ոգեւորէ երիտասարդութիւնը: Յետոյ կուգայ Եռգկատի Հայր. Միութիւնը որ մէկ տարուան կեանք ունի: Այս Միութիւնը կ'աշխատի գաղութիս մէջ ընդհանուր համերաշխութեան մը, բայց ինքզինքը կը գտնէ մինակ: Սոյն Միութիւնը նկատի ունենալով ապրիլ 11)24ի մօտաւորութիւնը, անցեալ շաբաթ խորհրդակցական ժողովի մը հրաւիրեց տեղական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները: Ժողովը տեղի ունեցաւ Դաշնակցութեան սրահին մէջ: Ձայներ ըլլըկած էին Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ Ռամկավարները: Ռամկավարները ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ յայտարարեցին թէ «Մենք չենք կարող մասնակցիլ, եթէ Դաշնակցութիւնը կայ»: Իսկ Դաշնակցութեան պատասխանը.— «Մենք միշտ մեր յարգանքի բաժինը բերած ենք մէկ միլիոն նահատակներու սգատօնին, այս տարի ալ պիտի բերենք, եթէ կ'ուզէք տօնեցէք զատ՝ ինչպէս փարիզը ըրաւ»:

Միութեան հրաւէրին նամակով պատասխանած էր Բարեգործականի մասնաճիւղը, որ կը տեղեկացնէր թէ հրահանգ չունի քաղաքական կուսակցութեանց հետ քով քովի նստելու: Իսկ Մալաթիոյ Կրթասիրացին կեդրոնը բնաւ չի թոյլատրեր նման ձեռնարկներու մասնակցիլ եւ չորս տարիէ ի վեր «չէզոք» է...:

Կրթասիրացը հոս զօրաւոր է իր հայրենակիցներու մեծամասնութեամբ: Բայց անտարբեր են ուրիշներու հանդէպ: Կ'արժէ հարցում մը ուղղել այս մասին.— Կրթասիրա՛ց, գաղութիս կէսը քու հայրենակիցներէդ կը բաղկանայ: Արդ. կեդրոնը հրաման չի տար «Նման ձեռնարկներու» մասնակցելու, չի՞ թոյլատրեր գոնէ հայրենակիցներու համար գիշերային դասընթացք կամ մանկապարտէզ մը բանալ, մանաւանդ որ ամէն դիւրութիւններ եւ մասնաւոր ընթերցասրահ մը ունիս, եւ սրահին մէջ կատարուած պատարագին ալ վարձք կը գանձես:

*** Ինչպէս ամէն տեղ հոս ալ կազմուած է առժամեայ յանձնախումբ մը, Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանին առթիւ:

Լինէն յետոյ, հոս ալ այցելեց Եւրոպահայ Թեմի կազմակերպիչ Թորգոմ եպիսկոպոսը Պերլինի առաջնորդին հետ: Կաթողպատուիրակը իր երկար քարոզով նկարագրեց իր այցելած գաղութներու վիճակը եւ սպառնացող այլասերումը, եւ շեշտեց եկեղեցիի մը անհրաժեշտութիւնը:

*** Անցեալ տարի Տարօնի Հայր. Միութիւնը կազմալուծուած էր, հայրենակիցներու մեկնումի պատճառով: Այս տարի անոնց թիւը կրկին բազմացած ըլլալով, քանի մը եռանդուն հայրենակիցներու ջանքերուն շնորհիւ կիրակի օր Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ ժողով մը գումարուեցաւ եւ վերակազմուեցաւ Միութիւնը: Այս առթիւ կը մաղթենք յարատեւութիւն եւ աշխատանք:

Մ. ՊԵՆՈՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի Ֆութպոլի առաջին խումբը վաղը կիրակի Villers-Cotterets կը մեկնի, մրցելու համար տեղական խումբին դէմ: Ամէն տարի Հ. Մ. Մ. հրաւէր կը ստանայ այս խումբէն, ուր ձգած է լաւագոյն տպաւորութիւն մը:

Վիլէ-Քօթրէ Փարիզէն 80 քիլոմեդր հեռու է եւ ընդհանուր պատերազմին ատեն մեծ դեր գրաւած է, արգելք հանդիսանալով Գերմանացիներու յառաջխաղացումին:

Խումբը կը մեկնի կիրակի առաւօտ, ժամը 9.10 շոգեկառքով: Հաւաքավայր՝ Gare du Nord, ժամը 8.45ին:

Վ. Հ.

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի 6 ապրիլ, տեղի ունեցաւ Premier pas Dunlopի Իզէր նահանգի մրցումը, կը մասնակցէին 63 պատանիներ՝ որոնց մէջ էին նաեւ չորս Հայեր:

Հայ երիտասարդ մարզիկները իրենց օտարազգի մրցակիցներուն դէմ ձեռք բերին յաջող արդիւնքներ:

Բարսեղեան, Պուրկուանէն պատանի մը, յաջողեցաւ դասուիլ երրորդ՝ առաջինէն մէկ մեթր միայն ետեւ: Իսկ Գ. Կամպէճեան— Կրընոպլէն— եկաւ հինգերորդ: Այս այն պատանին է որ անցեալ տարի յաջողած էր խլել կոփամարտի Իզէր նահանգի ճանճի ծանրութեան ախոյեանութիւնը:

Հայ մարզիկները կը պատրաստուին մասնակցիլ նորանոր մրցումներու յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին:

Վ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՎՐԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Սէվրի Մուրատեան վարժարանը կիրակի օրը ըրած իր յաջող դասախօսութեան մէջ, ինչո՞ւ համար Հ. Յովհ. Թորոսեան չուզեց յիշատակել քանի մը վարդապետներ, որոնք ոչ նուազ մեծ պատիւ եղած են Մխիթարեան Միաբանութեան, այլ սակայն զանազան պատճառներով հրաժարած են Վանքէն:

Ինչու չի յիշատակել Հ. Սարգիս վ. Թէոդորեանը, որ Սամուէլ - Մուրատի կտակին կենդանացուցիչը եղած է Հնդկաստան կատարած իր տաժանակիր ճամբորդութիւններով:

Ինչո՞ւ մոռնալ Հ. Յովհ. Ջօհրապեանը որ Աստուածաշունչի աքանչելի մէկ տպագրութիւնը ըրած է նորանոր բաղդատութիւններով:

Ինչո՞ւ նոր սերունդին միտքը չձգել Հ. Գաբրիէլ Այվազովսկին որ բազմավէպի հիմնադիրը եղած է. եւ Հ. Ամբրոսիոս եւ Հ. Խորէն Գալֆայեան եղբայրները, որոնք իրենց պատմական ու քերթողական գործերով նշանաւոր հանդիսացած են:

Ասոնց միաբանութենէն հրաժարած ըլլալը կրնա՞յ ժխտել անոնց աշխատութիւնը:

Ունկնդիր մը

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ամբողջ Բասէնը սարսափի մէջ էր: Խուզարկութիւնը պիտի հասնէր: Ժողովուրդը կը դիմէր ...տանապետներուն, թէ ի սէր Աստուծոյ, ի սէր Ազգութեան՝ հեռացէ՛ք:

Էրզրումցի Արշակը մեզ բոլորիս զինաթափ ընել տուաւ: Քեօփրիւքէօյցիք ունէին մի ծանօթ՝ Ռաջափ, որ մարդասպան էր եւ կառավարութիւնից փախստական: Կանչեցին նրան եւ մեզ վալադ տուին: Ռաջափը բերդանկան ուսին դրած՝ երկու գիշերէն անցուց Ղարաուրգանի սահմանով դէպի Կովկաս: Հասանք Սարիղամիշ:

Հոն գտնուած այն ժամանակուան ընկերները չէին ուզեր հոն մի գիշեր մեզ հանգստացնել: Մենք սարսափելի յոգնած ու չարչրուած էինք, ոտքերնիս ուռած: Հոն կար նաեւ մի մարդ՝ կօշկակար Աւօ Ստամբոլցեան: Նա բարկացաւ միւսներու վրայ եւ ըսաւ.

— Աստուածատէր, կ'ուզէք սրանց ալ դո՞ւք սպաննէք. ես կը տանեմ, կը պահեմ եւ հաց կուտամ, առաւօտ ճանապարհ կը դնեմ:

Մենք անցնողներս ընդամէնը 16 հոգի էինք: Հասանք Ղարս:

Բեկաֆթառ Արշակը Քեօփրիւքէօյից, մեզ ճանապարհ դնելուց վերջ, կ'երթայ Կոմաձոր, կը հաւաքէ հոն գտնուած բոլոր ընկերներուն, զինաթափ կ'ընէ եւ Ալէքսանի առաջնորդութեամբ կը ղրկէ Կովկաս՝ Դալիբաբայի գծով: Դրանցից միայն չորսը կ'ազատուեն, իսկ մնացածները (10—14 հոգի), կ'ընկնեն ռուս կօզակների ձեռքը: Թեւերնին կապած, մեզնից չորս օր վերջ դրանց բերին Ղարս եւ բանտարկեցին: Երկու ամիս պահելով, յանձնեցին տաճիկ կառավարութեանը: Տարին Էրզրում:

Գինդամիրի տակ բռնուած ութ ընկերները ամիս մը Խանասորայ բերդը պահելով, տարին Էրզրում: Ընդհանուր ներումին իրաւաքանչիւրը իրենց երկիրները տարին:

Մի քանի ընկերներ երկիր տարած ժամանակնին՝ Մազադը գիւղէն եկած փախած էին Ռուսաստան. սրանցից շատերուն 101 տարի տրուած էր:

Հրայրն ալ տարին Մուշ. երաշխաւոր ուզեցին, եւ նա իրան անէրը տուաւ: Շաբաթը մի անգամ պոլիցիա պիտի ներկայանար: Դրան ազատեցին, որովհետեւ մարդասպանութիւն չունէր: Իսկ Թաթուլի վրայ շնորհիւ Աղրայէլի մարդասպանութիւն հաստատեցին եւ կախաղան բարձրացրին:

***

Ես Ղարս հասնելուց, գացի մեր կոմիտէներու՝ Համազասպի եւ Արիստակէսի քով: Պատմեցի մանրամասն մեր գլխու անցածները: Իսկ երկրորդ աւուր գացի ինձ ծանօթ Ալէքսանդրապոլցի վարպետի մը քով եւ սկսեցի աշխատել (ատաղձագործ): Չորս օր աշխատեցի եւ ստացայ երեք ու կէս րուբլի:

Ընկերներս կ'երթային Բաթում. ես ալ ուզեցի ընկերանալ: Համազասպը կը համոզէր հոն մնալ: Ես ըսի. «Անկարելի է, ես պիտի երթամ»: Համազասպը մեզի տուաւ մի-մի րուբլի: Ինծի ալ առաւ վարտիկցու մը կըտաւ եւ աւելցուց. «Սա իմ կողմից է, կազմակերպութեան դրամով չէ»: Իմ վրաս շատ հին շորեր էին, որովհետեւ երբ շորերս Արագի եզերքը մնացին՝ խմբապետս միջոց չունեցաւ ինձ շոր կարել տալու:

Ճանապարհ ընկանք: Ընդամէնը հինգ ընկեր էինք: Ղարսէն Բաթում եօթ աւուր ճանապարհ է: Մեր ընկերոջս մէկը Արդահուշ հիւանդացաւ: Երեք րուբլի նրան տուինք, իսկ մնացածներս իջանք Արդուին: Մեր փողը լրացեր էր, այլեւս Արդուինէն Բաթում գնալու միջոց չունէինք: Համազասպի ինձ տուած վարտիկցուն ծախեցինք եւ ստացած փողը հացի եւ խանի վարձք տուինք:

Հասանք Բաթում: Ես հոն ունէի Հայկ-Արամ անունով հայրենակից մը: Ամաչելուս չէի ուզեր նրան ներկայանալ եւ ոեւէ օգնութիւն խնդրել: Կար նաեւ Մշեցի մը Յարութիւն անուն, որ սրճարան. կը պահէր: Գացինք անոր քով եւ նա մեզ երկու-երեք օր կերակրեց:

Յանկարծ պատահեցաւ ինծի Հայկ-Արամ: Նա ինձ այդ դրութեան մէջ ճանաչեց, իսկոյն տարաւ խանութ, մի քիչ շոր յարմարցրեց, տաս րուբլի ճանապարհածախս տուաւ, եւ գացի Սեւաստապոլ: Ինձ հոն կը գտնուէին ազգականներ եւ հայրենակիցներ: Մօտաւորապէս եօթ ամիս աշխատեցայ Սեւաստապոլ եւ Եալդա:

(Սասունէն դուրս գալս 96ի Մարտին էր: Դաշտն ու Ախլաթ մնացի մօտ 20 օր: Նորից եկայ Դաշտ, ապա կրկին վերադարձայ Ախլաթ, Ապրիլի վերջերն էր: Ախլաթէն մեկնեցանք Բուլանըխ, Խնուս, Բասէն: Բասէն 17 օր մնալուց վերջ, ձերբակալուեցան Հրայրն ու Թաթուլը, Մայիսի վերջերը):

(Շար.)

Ընդդիմադիրներու նոր նահանջը

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հաղորդէ թէ հաւաքական տնտեսութեանց առթիւ վերջերս Ստալինի կուսակիցներուն եւ համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի կոմիտէին միջեւ ծագած վէճը հարթուած է։ Կոմիտէն, որ կողմնակից էր շարունակել բռնի մեթոտները, նահանջած է եւ հրապարակաւ խոստովանած իր սխալը, խոստանալով ապագային աւելի լաւ ընթացք ունենալ։

Կոմիտէն կը խոստովանի, որ թէեւ իրենց հրահանգուած էր մինչեւ 1932 հաւաքականացնել ամբողջ Մոսկուայի շրջանը, սակայն իրենք խառնաշփոթութիւն ստեղծեցին գիւղացիները քշելով հաւաքական տնտեսութեանց մէջ եւ ձեռնարկելով ամբողջ ծրագիրը գործադրել այս գարնան իսկ։ Իրենց այս մեթոտը սխալ էր, ու իրաւունք ունէին Ստալին եւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն։ Մոսկուայի կոմիտէն պիտի ջանայ այսուհետեւ գործադրել այն ծրագիրը, զոր պարզեց Ստալին անցած հինգշաբթի խորհրդային մամուլին մէջ հրատարակուած յօդուածով մը։

Դատական հետապնդում «Եարըն»ի դէմ

Պոլսոյ պատժական երկրորդ ատեանին առջեւ սկսած է այն դատը, որ ընդհանուր դատախազութեան կողմէ բացուած է ընդդիմադիր «Եարըն» թերթին դէմ։ Դատախազութիւնը հանրային կարծիքը գրգռող նկատած է այդ թերթին ասկէ առաջ տուած լուրը, թէ հանրապետութեան փոխ նախագահութիւն մը պիտի ստեղծուի եւ Ըսմէթ փաշա պիտի կոչուի այդ պաշտօնին։

Ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստած է թերթին խմբագրապետ Արիֆ Օրուճ պէյ։

Ինչպէս մամուլի բոլոր դատերը, այս դատն ալ հետաքրքրութիւն ստեղծած էր եւ բազմաթիւ ունկնդիրներ ներկայ էին դատավարութեան, որուն շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ ապրիլ 19ին, կարգ մը թուղթեր բերել տալու համար։

Կանտի հիւանդ է, ընկերները կը գործեն

Կանտի հիւանդ է ու յոգնած, ուստի քանի մը օր պիտի հանգչի։ Սակայն իր կուսակիցները տենդոտ գործունէութեան մէջ են եւ կը շարունակեն աղ հաւաքել։ Կամաւորներ Տանտիի մօտերը գտան բնական աղի նոր ճախճախուտ մը եւ ամբողջ գիշերը հաւաքեցին հոն գտնուած աղը։ Պոմպէյի մէջ ձերբակալուեցան երկու կամաւորներ, որոնք հրապարակով մաքսանենգուած աղ կը ծախէին։ Անոնցմէ մէկը կ'ուզէր տեղւոյն դատաւորին աղ ծախել։

Համաճնդկական համաժողովի վարիչներէն մէկը ձերբակալուեցաւ՝ երբ Պալսոր կ'երթար ցոյց կազմակերպելու համար։ Համաժողովի Նախագահ Փանտիթ Նէհրուի դրօշին տակ Կանտիի կուսակիցներէն խումբ մը սկսաւ աղ պատրաստել առջի օր Ալլահապատի մէջ։ Հանտիայի մէջ ոստիկանութիւնը գրաւեց աղ հաւաքելիք բոլոր գործիքները։ Կալկաթայի քաղաքապետը իր կնոջ հետ Մահիս-Պաթան գնաց՝ ներկայ ըլլալու համար քաղաքացիական անհնազանդութեան ցոյցի մը։ Հոն ճառ մը խօսելով ըսաւ. «Բոլորս ալ մօտ օրէն բանտին մէջ իրար պիտի գտնենք»։

Պաշտօնեաներու բոյկոտը հետզհետէ կը սաստկանայ։ Խանութպանները կը մերժեն պաշտօնեաներուն ծախել անոնց առօրեայ ապրուստին համար անհրաժեշտ նիւթերը, որով անոնք ստիպուած են այդ բաները բերել տալ ամէնէն մօտիկ մեծ քաղաքներէն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave d'Italie. Մէթրօ Մէզօն պլանշ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 131 Fbg. du Temple:

ԳԱՒԱՌ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 202 Rue Boileau: Ներկայանալ անդամատետրերով։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի ընկերական արտակարգ ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏԷՍԻՆԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 7ին քաֆէ Ժարտէնի մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ-անդամ պատանիները։

ՎԻԷՆԻ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցչական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 1ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 139 rue Lafayette: Ռոստոմ (Շաս), Մոկացի Գրիգոր (Սէն Ռանպէր), Ապառաժ (Բասկալ), և Քրիստափոր (Վիէն) խումբերէն կը խնդրուի որ իրենց ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան որոշեալ ժամուն։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ նահանգային Ուսումնասիրաց Միութեան երեկոյթը 11 Մայիս կիրակի ցերեկ Նովէլթիի թատերասրահին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՓԱՐԻԶԻ Ակնայ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին Ֆլորիայի վերնայարկը, 61 Rue Monsieur-le-Prince (6)։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալի[…] ճիւղին կողմէ, իր հիմն[…] թեան 4րդ տարեդարձին […] այս կիրակի ժամը 2ին 1[…] d'Italie: Ներկայացում, սկ[…] կան խաղեր, տողանցք, բ[…] արտասանութիւն, երգ, […] խմբերգ եւայլն։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
13
ԱՊՐԻԼ
1930
13 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ Թիւ 1237 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Շատ մը գաղութներու մէջ, արդէն տօնուած, վերջացած է Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան յոբելեանը: (Լոնտոն, Պոսթըն, Նիւ Եորք, Յունաստան, Թաւրիզ եւայլն): Փարիզ պաշտօնապէս պիտի տօնէ Մայիս 10ին, Սոռպոնի մէջ: Թուականի փոփոխութեան վրայ, քանի մը գաղութներ ալ Մայիս 10 — 11ին յետաձգած են իրենց հանդէսները (Մարսէյլ, Պուքրէշ, Եգիպտոս եւայլն):

Ինչպէս կը նախատեսուէր, ամէն տեղ ալ, յոբելեանը գտած է տաք ընդունելութիւն: Մանաւանդ որ անոր հետ կապուած կը մնայ գեղեցիկ ձեռնարկ մը, Գրական Հիմնադրամի հաստատութիւնը:

Յոբելեանը ծրագրուած էր իբրեւ համազգային յարգանքի ցոյց: Եւ այդպէս ալ եղած է:

Մինչեւ հիմա կատարուած հանդէսներէն ոչ մէկը կարելի է համարել կուսակցական կամ քաղաքական փառաբանութիւն, ինչպէս կ'ուզէին հաւատացնել ռամկավար թերթերը, յոբելեանի ծրագրէն շատ առաջ: Ընդհակառակն, ամէն տեղ ալ, յանձնաժողովներու մէջ թէ բեմերու վրայ, լայն մասնակցութիւն ունեցած են բոլոր տարրերը: Մինչեւ իսկ ռամկավարները:

Այսպէս՝ Լոնտոնի հանդէսին գլխաւոր ճառախօսն էր ռամկավար Սաֆրաստեանը, ինչպէս Պոսթընի մէջ՝ նոյնքան և աւելի հակադաշնակցական, եթէ ոչ ռամկավար Շահէ վարդապետը, որ Ահարոնեանի գրականութեան փառքը երգեց: Իսկ տակաւին քանի մը օր առաջ էր որ, իր «Նաքարակիտ»ին հետ (դժբախտաբար շարուած՝ «ճակատագիր») սիրաջերմ նամակ մը կ'ուղղէր Կիլիկիոյ ծերունի կաթողիկոսը, — նոյնպէս հակադաշնակցական: (Ներողութիւն այս անճոռնի բացատրութեան համար):

Բայց, ինչո՞ւ յիշեցինք այս քանի մը պարագաները:

Պարզապէս երեւան հանելու որոշ հոսանքի մը «վարք սրբոցը»,

Յոբելեանի կազմակերպութեան առաջին օրէն իսկ, գռեհիկ դիրք մը բռնեցին ռամկավարները:

Առաջին նշանը տուաւ Փարիզի պաշտօնաթերթը, որ միեւնոյն ատեն կեդր. Վարչութեան օրկանն է: Քար մը գլորեց՝ հաշուական խնդիրներ յարուցանելով: Իր դիմացը ձայն բռնեց Ամերիկայի պաշտօնաթերթը.

— «Թող ապագայ պատմութիւնը ճշդէ ու գնահատէ Ահարոնեանի մտաւորական եւ գրական բացառիկ արժանիքը, եթէ ունի. պէտք է ըսել թէ այդ իսկ շատ ջուր կը վերցնէ («Պայքար», 29 օգոստոս 1929):

Տարին փոխուեցաւ, իսկ մարդի՞կը:

Ո՛չ միայն դիւանագիտութիւնը:

Այս տարի, ռամկավար «շէֆ»երն ու խմբագիրները տեսնելով որ իրենց բոլոր քսութիւնները ջուրն ինկեր են եւ իրենք միայն կը մնան պատն երեսին քէն կապած, ուրի՛շ եղանակ մը կը ծամծմեն:

Նորէն Փարիզի պաշտօնաթերթն է որ հնչեցուց շեփորը: Սարէն-ձորէն պատմութիւններ պատմելով եւ քաղաքական խնդիրներ խառնելով զուտ գրական հանդէսի մը, այդ լրագիրը յայտարարեց.

— «Ահա թէ ինչու, մենք չենք կրնար մասնակցիլ յոբելեանի մը որ պիտի ըլլայ ոչ միայն տօնախմբութիւնը գրագէտի մը, այլ փառաբանումը բազմաթիւ ծանր սխալներ գործած դաշնակցական գործիչի մը եւ նոյն ինքն Հ. Յ. Դաշնակցութեան»: (8 մարտ):

Եւ Եգիպտոսը ձայն տուաւ.

— «Ահա՛ թէ ինչու համար անկեղծօրէն կ'ողջունենք Ահարոնեանի մէջ տաղանդաւոր գրագէտը, ու նոյնքան անկեղծօրէն — յանուն ազգին — կը քննադատենք իր եւ իր կուսակցութեան վարած քաղաքական կեանքը որ աւա՛ղ, անվերջ աղէտներու մատնեց ազգը՝ երէկ եւ առջի օր»: (Արեւ, 28 մարտ):

Ուշիմութեան մրցանիշը պիտի խլէ, անշուշտ, Սուրիոյ պաշտօնաթերթը.

— «Գրագէտ բանաստեղծ Ահարոնեան ազգին պատիւ բերող անձերէն մէկն է եւ արժանի է ամէն յարգանքի: Բայց յեղափոխական գործիչ Ահարոնեանի անունը սերտիւ կապուած է հայկական աղէտներու եւ ձախողութեանց հետ: Հետեւաբար իբր գրագէտ զայն պատուելու ձեռնարկը համազգային ընդունելութեան պիտի արժանանայ, իսկ ազգին մեծ զանգուածը անտարբեր պիտի մնայ, եթէ փորձուի զայն ներկայացնել նաեւ իբր քաղաքական կամ դիւանագիտական դէմք մը»:

Դժբախտաբար շատ կարճ կապեցինք մէջբերումները: Այլապէս, աւելի պերճախօս պիտի դառնար ցուցահանդէսը:

Ուրեմն, ռամկավարները թէ՛ կը մասնակցին յոբելեանին, եւ թէ չեն մասնակցիր: Թէ՛ արժանի կը համարեն յոբելեարը իր գրական տաղանդով, եւ թէ անարժան: Թէ՛ կ'ուզեն յարգանք ընծայել եւ թէ անարգել:

Եւ գիտնալով, լսելով, տեսնելով հանդերձ որ յոբելեանը միայն եւ միայն Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան կը վերաբերի, կը փորձեն անոր մէջ տեսնել… Հ. Յ. Դաշնակցութեան փառաբանութիւնը:

Արդարեւ, իրենց ուժէն վեր է վանել այդ ահարկու մղձաւանջը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ դեւի մը պէս կը հալածէ զիրենք, եւ թոյլ չի տար ազատ, մարդկօրէն մտածել ո՛րեւէ հարցի առթիւ:

Նո՞յն ցուցահանդէսը չէ՞ որ կը տեսնենք, ամէնէն տարրական հոգերուն հանդէպ իսկ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՆԱՀԱՆՋԸ

Թայմզի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ. — Մոսկուա՝ երկրագործական գործավարութեան մէջ գումարուած խորհրդաժողով մը քննելով գարնանացանքի առթիւ մղուած պայքարի արդիւնքը, յանձնարարեց կառավարութեան իրենց նախկին վիճակին մէջ վերահաստատել բոլոր այն գիւղացիները, որոնք վերջերս սեփականազրկուած էին հակակուլակեան քաղաքականութեան հետեւանքով, մասնաւորապէս Ուկրայնայի, Հիւսիսային Կովկասի եւ Անդրկասպեցի շրջանին մէջ:

Նկատելով որ հաւաքականացման հրամանագրով արգիլուած է հաւաքական տնտեսութեանց եւ տալ անգամ մը գրաւուած հողերը, դժուար պիտի ըլլայ գիւղացիներուն վերադարձնել նախապէս իրենց մշակած հողերը: Հետեւաբար նախկին վիճակին վերադարձուելիք գիւղացիներուն պիտի տրուին ուրիշ հողեր եւ պետութիւնը կարելի պիտի դարձնէ անհատական մշակութիւնը ձիեր, գործիքներ եւ սերմնցու տրամադրելով բոլոր այն գիւղացիներուն որ պէտք ունին անոնց: Խորհրդաժողովը պահանջեց նաեւ կառավարութենէն որ շուտ շարժի, այլապէս շատ ուշ պիտի ըլլայ, նոյնիսկ գարնան վերջին ցանքին համար:

ՍՈՎԻ ՆՇԱՆՆԵՐ

Խորհրդային Միութեան կեդրոնական գործադիր կոմիտէի ատենապետ Կալինին՝ Լենինգրադի խորհուրդի լիակատար նիստին մէջ ճառ մը խօսելով պարենաւորման մասին, մեղադրեց այն քաղաքացիները, որոնք «շարունակ կը հարցնեն թէ կարելի չէ՞ տակաւին աւելցնել ուտելիքի պաշարը, մանաւանդ մանուկներուն տրուած կաթն ու բանուորներուն միսը:»

— Խանութներուն մէջ բաւարար չափով մթերքներ չկան, շարունակեց Կալինին: Ուստի՞ց պիտի ստանան այդ մթերքը՝ պաշարի քանակը կարենալ աւելցնելու համար: Կովը աւելի կաթ չի տար: Եղածով պէտք է գոհանալ: Բայց եւ այնպէս, թէեւ միւս ուտելիքներու քանակը կրնայ տարուբերիլ, հացի պաշարը պիտի շարունակուի հիմնակուան պէս, «որովհետեւ զգալիօրէն ցորենը խնայելու վարժուեցանք:

Ալմազեան կ'ընդունի լրագրողները

Ինչպէս գրեցինք, ուրբաթ օր Ալմազեան Օպոնէն իջնելով իր փաստաբանին գրասենեակը գնաց՝ հատուցումի խնդրին մասին խորհրդակցելու համար: Իրմէ առաջ փաստաբանին մօտ հաւաքուած էին արդէն փարիզեան թերթերու լրաբերները՝ Ալմազեանը տեսնելու եւ անոր յայտարարութիւնները լսելու համար:

Ալմազեան խիստ նիհարցած է:

— Վեց ամիսէ ի վեր հայելի նայած չէի, ըսաւ, առջի օր նայեցայ եւ ինքզինքս չկրցայ ճանչնալ:

Ու միամտօրէն ցոյց տուաւ իր տափատին գօտին, որ երկու հոգի մէջն առնելու աստիճան լայն էր, ա՛յնքան հալած էր: Խօսած ատեն յաճախ կը հեծկլտար եւ վայրկեաններով արցունք կը հոսէր աչքերէն: Փաստաբան Լըկրանի հանդէպ իր երախտագիտութիւնը չափ ու սահման չունի: Ալմազեան ձեռքը ճակտին տանելով ըսաւ.

— Վերջապէ՛ս լմնցաւ: Շատ տառապեցայ: … Զիս ծեծեցին սարսափելի կերպով: Նստեցուցին, յետոյ սկսան բռունցքի եւ գաւազանի հարուածներ տեղացնել գլխուս եւ մարմնին զանազան կողմերուն: Երբ առաջին անգամ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասին առջեւ կը տանէին զիս, կարծեցին թէ կ'ուզէի դէմքս ծածկել եւ անոր համար ծուռ դրած էի գլխարկս, մինչդեռ գլխուս վրայ խոշոր ուռեցք մը գոյացած էր եւ գլխարկս գլուխս չէր մտներ, ամբողջ վեց ամիս անհուելի մինակութեան մէջ մնացի, ու մազերս ճերմկեցան:

Իրաւ ալ բանտին մէջ զգալիօրէն ճերմկած էին հայ դերձակին մազերը.

— Ի՞նչ ծրագրած էք, Պ. Ալմազեան, կը հարցնեն լրագրողները:

— Կ'ուզեմ լաւ աշխատիլ՝ ընտանիքս ապրեցնելու համար:

Իր հայ բարեկամները, որոնք նոյնպէս հոն կը գտնուէին, կը բացատրեն թէ իրենք պատրաստ են ամէն կերպով օգնելու անոր, որպէսզի լաւ խանութ մը եւ փայլուն ապագայ ունենայ: Միայն թէ առայժմ պէտք է հանգստանայ:

Փաստաբան Լըկրան յետոյ յայտարարեց լրագրողներուն թէ խնդիրը փակուած չի նկատեր, այլ պիտի պահանջէ որ Րիկոտէնի իսկական սպանիչը երեւան հանուի. ասկէ զատ պիտի հետապնդէ բոլոր անոնք որոնք ապօրինութիւններ գործեցին Ալմազեանի խնդրին մէջ: Դատական ինքնութեան փորձագէտը Պ. Ամի շատ ծանր սխալներ գործեց՝ տգիտութեան պատճառաւ: Պէտք է պատժել զայն: Պէտք չէ որ մարդ մը վեց ամիս բանտը մնայ տեղեկագրի մը վրայ, որ ո՛չ մէկ լուրջ քննութեան կը դիմանայ: Գալով հատուցումներուն, ներկայ օրէնքներով կարելի չէ բան մը պահանջել, սակայն այդ խնդիրը վիճաբանութեան առարկայ պիտի դառնայ խորհրդարանի օրէնսդիր յանձնաժողովին կողմէ:

⁂ «Մուար» թերթը պիտի հրատարակէ Ալմազեանի յիշատակները:

⁂ Փաստաբանի գրասենեակէն դուրս ելած ատեն բազմաթիւ լուսանկարիչներ, շարժանկարիչներ, — նոյնիսկ խօսուն շարժանկարիչներ — Ալմազեանի զանազան ձեւերով պատկերը առին:

⁂ Ինչպէս կը յիշուի, Ալմազեան բողոք բարձրացուցած էր դատական ոստիկանութեան նախորդ տնօրէն Անտրէ Պընուայի եւ Պ. Նիքոլի դէմ՝ կամայական կերպով զինքը ձերբակալած եւ բանտարկած ըլլալուն առթիւ: Վերաքննիչ ատեանի խորհրդական Մայիօ, որուն յանձնուած էր այս գործին քննութիւնը, ընդհանուր դատախազին հետ համախորհուրդ որոշեց չեղեալ նկատել այս բողոքը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Երեքշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին Վակրամի սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ հրապարակային մեծ ժողով մը՝ նախաձեռնութեամբ Club du Faubourgի: Նիւթն է՝ «Ալմազեանի գործին դասերը: Ո՞վ սպաննեց Րիկոտէնը: Քաղաքական ոճի՞ր մը խեղդել ուզուեցաւ»:

Ներկայ պիտի ըլլայ մուշտակավաճառ Տիւննէր եւ պիտի պատասխանէ հարցումներուն: Պիտի խօսին կապրիէլ Րէօյեառ («Ժուռնալ»էն), Էմ. Պուրսիէ («Փարի-Միտի»էն): Հրաւիրուած են Ալմազեան, ինքնաշարժի վարիչ Պիլոթէ եւ միւս բոլոր վկաները:

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆԸ ՄԻՇՏ ՊԻՏԻ ՅԻՇՈՒԻ

Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ Ալմազեանի անունը պիտի յիշուի միշտ՝ իբրեւ մարդը որ պատճառ դարձաւ Ֆրանսայի ոստիկանական մեթոտներու բարեփոխութեան: «Հայ դերձակին բանտէն ազատ արձակումը հետեւանքն է միջադէպերու տարօրինակ շարքի մը Ֆրանսայի դատական տարեգրութեանց մէջ: Ալմազեանի պարագան վերջինն էր նման բազմաթիւ դէպքերու», կը գրէ Րիւթէրի թղթակիցը: Յետոյ խօսելով ոստիկանութեան մէջ մտցուելիք բարենորոգումներու մասին, կ'ըսէ թէ՝ առաջին քայլը եղաւ դատական ոստիկանութեան տնօրէնին ուրիշ պաշտօնի մը կոչուիլը: Երկրորդ քայլը պիտի ըլլայ բարեկարգել Դատական Ինքնութեան սպասարկութիւնը, որ ոճիրներու գիտական քննութիւնները կը կատարէ: Կը խօսի նաեւ օրինագրքին մէջ մտցուելիք ծանօթ փոփոխութեանց մասին:

Հակազատկական հալածանք

Խորհրդային իշխանութիւնները հրահանգներ ուղղած են տնտեսական զանազան կազմակերպութեանց՝ աւելի բուռն հակազատկական պայքար մը մղելու համար: Բոլոր գործակցականներուն, հացագործներուն եւ խանութպաններուն խստիւ արգիլուած է զատկական ուտելիքներ կամ առարկաներ պատրաստել ու ծախել: Գործակցականները նոյնպէս հակաստուածեան ընկերութեան պէտք է տրամադրեն առաւելագոյն քանակութեամբ պաշտօնեաներ:

Նման խստութիւններ ձեռք առնուած են նաեւ Հրեաներու Պասէքի տօնին առթիւ. բացարձակապէս արգիլուած է բաղարջ պատրաստել եւ ծախել:

⁂ Հեռագրի մը համաձայն, Տիրասպոլի կարմիր բանակի զինուորներն ու անաստուածներու միութեան անդամները արգիլեցին ժողովուրդին եկեղեցի երթալ: Հակառակ ատոր, բազմութիւնը փորձեց եկեղեցի մտնել, սակայն կարմիր զինուորները գնդացիրով կրակ բացին անոնց վրայ: Փողոցներուն մէջ փռուեցան բազմաթիւ մեռելներ եւ վիրաւորներ. ուրիշներ լեռները փախան:

⁂ Սիոնականներուն դէմ ալ հալածանք սկսած է: Տասը հոգի, որոնց երկուքը աղջիկ, Սիպերիա ղրկուած են, որովհետեւ սիոնական կազմակերպութեան կը պատկանէին:

Պարտադիր աշխատանք

Խորհրդային իշխանութիւնները պարտադիր աշխատանքի դրութիւնը մտցուցած են հիւսիսային հողամասին մէջ (մէջն ըլլալով Արխանգէլի եւ Վոլոգտայի նախկին նահանգներուն մեծագոյն մասը), արտածումի համար անտառ պատրաստելու նպատակով: Անտառի ճարտարարուեստին մէջ բռնութիւնը մեծ դեր խաղացած էր, սակայն ցարդ պաշտօնական վաւերացում չէր ստացած: Այժմ, ինչպէս «Իզվէստիա» կը բացատրէ, անհրաժեշտ կը նկատուի անտառի ճակատին վրայ բռնի աշխատանքի համար շարժման մէջ դնել քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային բոլոր միջոցները, այլապէս անկարելի պիտի ըլլայ առաջ տանիլ արտադրութեան ծրագիր մը՝ նկատելով որ այդ ճիւղին մէջ աշխատող բոլոր գործաւորները դասալիք կ'ըլլան: Վերջին 10 օրուան ընթացքին հիւսիսային շրջանէն դասալիք եղած են 30,000 հոգի:

Ուրիշ խորհրդային թերթեր շատ յուսահատական կը ներկայացնեն կացութիւնը, սակայն կ'աւելցնեն թէ՝ կառավարութիւնը վճռած է իր արտածումի ծրագիրը գործադրել ամէն գինով:

Անգլիա եւ Ռուսիա

Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին՝ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար Անգլիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ:

«Թայմզ» կը գրէ թէ բանակցութիւնները շատ գոհացուցիչ կերպով կ'ընթանան եւ մօտ օրէն կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել:

Օդանաւի գործարան Պուլկարիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ իտալական Քափրոնի տունը գնած է օդանաւի մեծ գործարան մը, որ քանի մը տարի առաջ հաստատուած էր Գազանլըք քաղաքին մէջ՝ չեխոսլովաք օդանաւային հաստատութեան մը կողմէ: Իտալական տան փոխանցուած է նոյնպէս միայն պուլկար պետութեան հաշուոյն օդանաւ շինելու մենաշնորհը: Այս ձեւով Իտալիա հետզհետէ տնտեսապէս կը թափանցէ Պուլկարիոյ մէջ:

Ամառնային ժամը

Այսօրուընէ կը սկսի գործադրուիլ ամառնային ժամը: Երէկ գիշեր ժամը 11ին բոլոր ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ տարուեցան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՓՐԿՈՒԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ ՍԿԻԶԲԸ ՀԱՍԱԾ ԵՆ 630 ԸՆՏԱՆԻՔ, ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՈՒԶԱԾԸ՝ ՀՈՂ ՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՀԱԼԷՊ, 2 ԱՊՐԻԼ.— Մինչեւ մարտի սկիզբը Գամըշլը հասած են 630 ընտանիք, որոնց 380ը Գամըշլը կը մնան, 120ը Հասիչէ, 100ը Համուտէ եւ 30ը Գաբաման: Մօտաւորապէս 4,000 հոգի, որոնց 200ը հայախօս են, իսկ 3,800ը քրդախօս: Հազիւ 5—6 հոգի գրել կարդալ գիտցողներ կան: Տեղաւորուած են Հրեաներու, Ասորիներու տուները, խաներու եւ «կառաժ»ներու մէջ. 3—4 ընտանիք կը բնակին մէկ սենեակի մէջ, ասկէ առաջ կուգայ հիւանդութիւն, անշուշտ ձմեռն ու սնունդի պակասն ալ իրենց բաժինը ունին: Տիգրանակերտցի գաղթականներ առանց սպասելու, Գամըշլըէն անցած են Հալէպ եւ տեղաւորուած իրենց հայրենակիցներուն քով: Տիգրանակերտի Հայրենակցական Միութիւնը իր կարելին կ'ընէ այս խլեակները տեղաւորելու համար:

Մինչեւ մարտի սկիզբը, բացի դեղերէ և Տոքթ. Թորոս Պասմաճեանի ձրիաբար տարած բժշկական խնամքէն, ո՛չ դրամ, ո՛չ կերակուր, ո՛չ հագուստ եւ ոչ ալ ուրիշ ձեւի օգնութիւն եղած է այս խեղճերուն: Միայն Գամըշլըի Թաղապետութիւնը 70 Թիժին ցորեն բաժնած է:

ԻՆՉՈ՞Վ ԿԸ ԶԲԱՂԻՆ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ

Գամըշլըի մէջ, որ երկրագործական շրջան մըն է, գործ կ'ըլլայ միայն աշունը՝ վարուցանի ատեն եւ գարունը՝ հնձելու ժամանակ: Զքաւորութեան հետեւանքով 100 հոգի հողատար պետութեան բանակին մէջ զինուոր գրուած են: Թաղապետութիւնը պարտէզ մը շինել կուտար, մէկ մէճիտ օրավարձով 15—20 հոգի կ'աշխատցնէր, երբ գաղթականները շատցան, սկսաւ 15 ղրուշ տալ, որովհետեւ օրական 20 բանուորէն աւելիի պէտք չունէր: Եւ որպէսզի բոլորը հաւասարապէս նպաստաւորուին գործէն, սկսաւ կարգով օրական 20 հոգի աշխատցնել: Կան քանի մը երկաթագործ, 10 հիւսն եւ 20 բրուտ: Մնացեալները բոլորն ալ երկրագործ են եւ հող ու աշխատանք կը պահանջեն. կ'ուզեն իրենց ճակտի քրտինքով ապրիլ ու բեռ չըլլալ ոեւէ մէկուն: Թըրպէ-Սըփըի կոչուած տեղէն մինչեւ Տէմիր-Գափու ընդարձակ տարածութեան մէջ հող կայ, կ'ուզեն հոն բնակիլ եւ երկրագործութիւն ընել, իրենց սեփական տնտեսութիւնը ունենալու համար, փոխանակ Հալէպ գալու, որուն համար խոշոր գումարներ պէտք են իբրեւ ճամբու ծախք եւ բնակարանի վարձք: Յետոյ ամէնէն գէշը, Հալէպի մէջ գործ չկայ, մանաւանդ վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին մէճիտի անկումէն մեծ վնաս կրած են գործաւոր, արհեստաւոր եւ խանութպաններ: Հակառակ անոր որ՝ գաղթականները այնքան ողբալի վիճակ ունին, երբ կը տեսնեն որ իրենց ազգակիցներէն երկու այրիներ եւ քանի մը որբեր ճարահատ մուրալու կը դիմեն, անմիջապէս օգնութեան կը հասնին եւ իրենց ունեցած չոր հացէն բաժին կը հանեն խեղճերուն, զանոնք պատուաւորապէս ապրեցնելու համար: Մեծ մասը կողոպտուած է Թուրքիա կոչուած դժոխքին մէջ, բայց իրենց այս թշուառութեան մէջ իսկ օգնել կ'ուզեն, աւելի թշուառներուն:

Ի՛ՆՉԵՐ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ

Նոր գալիքներ եւս շատ կան, գարնան ձիւնհալին եւ օդերու տաքնալուն կըսպասեն, սահմանէն անդին նետուելու համար: Օրէ օր ազատուելու մասին կը մտածեն: Թուրքերը հոն մնացողները ձեռքէ հանել չեն ուզեր, որովհետեւ իրենց գործերը երեսի վրայ պիտի մնան: «Ինչո՞ւ այսպէս լաւ գերիները ձեռքէ պիտի հանենք», կ'ըսեն: Երբ Թուրք ժանտարմաները կառավարութեան հրամանով կը ցրուին գիւղերը, ցիրուցան մնացած Հայերը հաւաքելու, կեդրոն բերելու եւ անկէ ալ Սուրիա քշելու, հողատէրերը՝ որոնց քովը կ'աշխատէին սարուկ-ծառաները չոր հացի մը փոխարէն, կ'ըսեն իրենց գերիներուն.

— «Կառավարութիւնը կը տանի ձեզ մեռցնելու, հետեւաբար բան մը մի տանիք ձեր հետ. բոլոր Հայերը քաղաք պիտի հաւաքեն ու պիտի մեռցնեն: Այլեւս մենք ձեզ չենք կրնար պաշտպանել կառավարութեան հրամանին դէմ:

Այսպէս Թրքական վայրենութեամբ կը կողոպտեն գիւղերէն քաղաք տարուածները: Բշուող Հայերը լաւ գիտէին թէ՝ ի՞նչ ըսել է գիւղէն քաղաք փոխադրուիլ կամ տեղահան ըլլալ. աչքով տեսած էին անոնք 915—16ի տարագրութիւնները: Եւ կը ձգեն իրենց ունեցածը ու բռնութեան տակ կ'երթան դէպի կեդրոնները:

Անոնք որ Թուրք կառավարութենէն անցագիր կ'առնեն, անխնայ կը կողոպտուին զանազան տուրքերու անունին տակ: Անխիղճ պաշտօնեաները երբ այլեւս կը համոզուին թէ՝ դրամ չմնաց, մէյմէկ Թուղթի կտոր կուտան ու կը քշեն սահմանէն դուրս: Շատեր տեսնելով այս ձեւի կողոպուտը, առանց կեդրոն հանդիպելու ուղղակի սուրիական սահմանի ճամբան կը բռնեն: Շատեր կը բռնուին ու կը վերադարձուին, անցագրի կողոպուտին ենթարկուելու համար: Միւս կողմէ կը ստիպեն որ շուտ երթան, հեռանան Թուրքիայէն: «Եթէ մինչեւ ամիս մը այստեղէն հեռացած չըլլաք, ձեզ կը մեռցնենք»:

Միտիաթի քով (Մարտինի վիլայէթ) քանի մը հայ ընտանիքներ կը բռնուին ժանտարմաներու կողմէ, Այվարտ եւ Էնհէլ ասորի գիւղերուն մէջ: Թուրք ժանտարմաները զանազան սպառնալիքներ կ'ընեն. զոյգ գիւղերու ասորի բնակիչները կը ստիպուին իրենց մէջ վաթսուն մէճիտ հանգանակել եւ տալ ժանտարմաներուն որ խեղճերը ազատ թողուն, որովհետեւ սանթիմ չէր մնացած խեղճերուն քով: Ժանտարմաները վաթսուն մէճիտը առնելէ վերջ, Թրքական «վեհանձնութեամբ» թոյլ կուտան որ ճամբան շարունակեն եւ չըլլայ թէ ձմրան խիստ եղանակին աղէն անդին մնան եւ թշուառութիւն քաշեն...

Մէկը երկու հայերէն թերթ ղրկած է Անատոլուի խորերը: Երբ թերթերը Հայերուն ձեռքը կը հասնին, խեղճերը կը սկսին կարգով համբուրել, որովհետեւ իրենց տէրերն ու ջարդարարները այնպէս հաւատացուցած էին թէ՝ աշխարհի վրայ Հայ չէ մնացած: Իսկ անոնք որ Սուրիա հասնելով, ժողովուրդ եւ հայերէն գրքեր ու թերթերը կը տեսնեն, իրենց ուրախութենէն կը փղձկին:

Սղերդի շրջանէն Սուրիա ապաստանած Հայ մը հետեւեալը կը պատմէ.

— Տարագրութեան ատեն աչքիս առջեւ սպաննեցին ծնողքըս, քոյրերս ու եղբայրներս. ընտանիքս թողուցի Թուրքիա, կինս եւ զաւակներս ալ ազատելու համար: Զիս բռնեցին ու Մարտինի բանտը տարին: Եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտեցին Սուրիա անցած եւ Թուրքիա վերադարձած ըլլալու յանցանքով: Մարտինի բանտին երկրորդ յարկէն (բերդին վրայ) ինքզինքս վար նետեցի ու փախայ Սուրիա, յետոյ միջոց գտայ ընտանիքս ու զաւակներս ալ բերել տալու:

Գամըշլը ապաստանած Հայերը այժմ կ'ըսեն թէ՝

— «Շատ գոհ ենք որ Թրքական դժոխքէն ազատուեցանք: Թէեւ կողոպտուեցանք ու թշուառացանք, բայց գոնէ ազատ ենք, սարուկ չենք. եւ եթէ ունենանք 15 ղրուշ կամ խաւիր մը ու անկողին մը, գոնէ վստահ ենք թէ՝ մեր սեփականութիւնն է եւ Թուրք մը չպիտի յափշտակէ մեր ունեցածը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՌՏՆԻՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ

(Երգիծանք)

— Կարծեմ դուռը կը զարնեն, ըսաւ փրոֆէսէօրը դառնալով իր քէչիկ մը խուլ մօրը, որ պատուհանին առջեւ նստած կը կարէր... կամ աւելի ճիշդը, մուտքի դռան զանգի ձայնը լսեցի...

— Ես բան չլսեցի... Բայց եթէ չեն բանար, ան որ կը զարնէ, կը հասկնայ թէ զանգը պիտի զարնէ... Ատոր համար ալ զանգակ ունինք մենք,— առարկեց մայրը իր զաւկին, փրոֆէսէօրին...:

Փրոֆէսէօրը հանգստացաւ... բայց շուտով վճռեց թէ իսկապէս որ մէկը կը զանգահարէ... կը նշանակէ թէ փրոֆէսէօրին մայրը երբեք ալ այնչափ տգէտ չէ, ինչպէ՛ս մինչեւ այդ կը կարծէր...

— Իրաւունք ունիս, կը զանգահարեն, զանգահարեցին...

Բայց փրոֆէսէօրին մայրը անյողդողդ կին մըն էր.

— Ատիկա մերը չէ... Ատ... հեծանուորդ է... պատուհանը բաց է եւ քեզի այնպէս թուեցաւ...

Փրոֆէսէօրը մօտեցաւ լուսամուտին եւ ուշադիր փողոցը նայելով, հաստատապէս պնդեց.

— Ո՛չ մէկ հեծանուորդ կ'երեւայ... եւ, առհասարակ, ոչ մէկ կենդանի շունչ կայ փողոցը...

— Կրնայ ըլլալ, անվրդով պատասխանեց փրոֆէսէօրին պառաւ մայրը... հեծանուորդները, առհասարակ, շատ արագ կը քալեն եւ անմիջապէս կը դառնան առաջին իսկ անկիւնը... Ո՞ւր պիտի տեսնես զայն... Միջանկեալ, սիրելիս, ինչո՞ւ չես նայիր: Եթէ մէկը կեցած է մեր դուռին առջեւ՝ կը նշանակէ թէ կը զանգահարեն... Եւ այն ատեն ամէն ինչ պարզ կ'ըլլայ... Դուն ամէն ատեն կը վիճիս հետս...

Անխօս, բայց եւ առանց շտապելու, փրոֆէսէօրը ուղղուեցաւ դէպի մուտքի դուռը, բացաւ եւ մարդ չգտաւ... Այն ատեն, վերադառնալով սենեակ, այսպէս բանաձեւեց իր միտքը:

Միջանկեալ, պէտք է բացատրել թէ փրոֆէսէօր Կունտմարը համալսարանին մէջ փիլիսոփայական ամպիոն ունէր: Հետեւաբար, կարելի չէր սովորական մարդու հետ բաղդատել: Եւ ան «կը խօսէր փիլիսոփայելով», կամ «փիլիսոփայելով կը խօսէր»:

— Կեանքի բոլոր պատահականութիւններու ատեն, նոյնիսկ առօրեայ դէպքերու ժամանակ, պէտք է դատել:

Այս պարագային մէջ դրութիւնը հետեւեալ ձեւով է դասաւորուած.

1. Կա՞ր, իսկապէս, ոեւէ մէկը դուռին քով եւ զարկաւ, այն ատեն.

ա) Ճի՞շդ էր մեր սպասելու որոշումը զանգահարութենէն ետքը:

բ) Զայն կա՞ր թէ մենք կասկածեցանք այդ մասին:

2. Եթէ այդ հեծանուորդի զանգակ էր, ապա ուրեմն.

ա) Ինչո՞ւ ան զանգահարեց, երբ փողոցը պարապ էր, եւ ո՛չ ոք չէր խանգարեր իր ճամբան:

բ) Եւ ինչո՞ւ համար հեծանուորդի զանգակն ալ նոյն ձայնը ունի, ինչ որ մեր դուռը:

3. Եթէ մարդ չկար դուռին քով, ապա ուրեմն.

ա) Ինչո՞ւ ձայն լսուեցաւ:

բ) Հարուածէն ետքը նախ... զանգակի ձա՞յն:

Երիտասարդ փրոֆէսէօրը դեռ չէր վերջացուցած իր փիլիսոփայութիւնը, երբ մայրը, որ ընդհանրապէս փիլիսոփայութեա՛մբ եւ մանաւորապէս իր սեփական զաւկի փիլիսոփայութիւնով չէր հետաքրքրուեր, բարձրացաւ իր բազկաթոռէն դուրս ելաւ նախասենեակ եւ.. շուտով վերադարձաւ ձեռքը բռնած թուղթ մը զոր գտած էր նամակատուփին մէջ: Փրոֆէսէօրը երկար նայելով իր ակնոցներու մէջէն այս թուղթին՝ նկատեց թէ, քիչ առաջ հոս է եղեր գրուիչը՝ դրամի նամակը ձեռքը: Փրոֆէսէօրի ամսականն էր, որ արձակուրդի պատճառով թղթատարով ղրկած էին:

Բայց տունը մարդ չգտնելով, ցրուիչը թողած էր թղթատարական վարչութեան մէկ ազդը, որ կ'ըսէր թէ, նամակը երկրորդ անգամ չի բերուիրեւ հասցէատիրոջը կ'իյնայ անձամբ, իր ինքնութիւնը հաստատող համապատասխան փաստաթուղթերով ներկայանալ նամակատան գլխաւոր բաժնի կառավարիչին:

Բայց փրոֆէսէօր Կունտմարին քով ո՛չ մէկ փաստաթուղթ: Անոնք բոլորը համալսարանի գրասենեակին մէջ կը պահուէին: Իսկ համալսարանը ամառնային արձակուրդի պատճառով՝ փակ էր մինչեւ աշուն...

Երեք ամիս ետքը, հաւանօրէն, պիտի կրնար այդ նամակն ստանալ...

Թարգմ. Խ. Ն.

ՔԵԶԻ

Տարիներու մոռացօնքին մէջ կորած՝
Այս իրիկուն անհա երազս եկար,
Կարօտակէզ որպէս սիրտ մը որոնուած
Դո՛ւն, եղբայր իմ խելագար...

Այրարատի հորիզոնը աչքերուդ մէջ ամպոտած՝
Ուր արծիւը դեռ կը սպասէր դիտապաստ,
Եւ կուրծքիդ տակ անդոհանքով տըխրամած
Զիս կեցուցիր որ տրտնջաս յուսահատ...

Այն տենչավառ արդարութեան կոչերէն
Քու վաղեմի շրթունքներդ արիւնոտ
Հիմա թոթով էին կարծես վըկանքէն
Ու մայրենի իրենց լեզուին անծանօթ...

Ճակտիդ վրայ մանգաղն անզուսպ կը հնձէր
Իտէալիդ հասկերը կուռ, սլացիկ
Ու երկաթէ մուրճը սիրտդ կը ծեծէր
Փշրելու կամքն ազատութեան ընկեցիկ...

Հեկեկանքդ իմ ուսերուս կքեցաւ,
Եղբայրական պաղատանքը կոկորդին մէջ նուաղած,
Եւ կարմիր ձեռք մը անձկաւ
Զայն կը սեղմէր լքելով սէրն ու Աստուած...

Առաւօտ էր ու գլխահակ ալ հեռացաւ քու հոգին,
Իր տարագիր եղբօրմէն ըմպած կարօտը կեանքին.
Ու ես արթուն եմ հիմա, նետուած ճամբան երազին
Եւ քու ձայնդ կը հանի, օ՛հ դեռ անզօր եմ գութին...

Հ. ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՎԷՃ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Այս օրերուս Երեւանի մէջ եւս ծագեցաւ գրական վէճ մը, որ քիչ մը կը յիշեցնէ արտասահմանի ծանօթ վիճաբանութիւնը: Հինի եւ Նորի յաւիտենական հարցը: Ինչպէս սովորութիւն է ընել մեր մէջ, Երեւանի «հին»երն ու «նոր»երը, դուրս հանելով վէճը իր սահմանէն, այժմ կը քրքրեն գրական բարդ հարցեր,— «խորք, ձեւ, նիւթ, ոճ, զանգուածեղ արուեստ, աշխարհահայեացք, պրոլետարական իրապաշտութիւն, նոր մարդ...»: Վէճին կը մասնակցին Ալազան, Յովհաննէսեան, Զօրեան, Մկրտիչեան եւ Դերենիկ Դեմիրճեան: Կը թուի թէ այս վերջինն է միակ հակառակորդը,— ամէնէն քաջը,— զոր կ'անուանեն «ծեր»: Լայն քաղ մը կը կատարենք Դեմիրճեանի յօդուածէն, որ կուտայ վէճին ընդհանուր պատկերը, նոյն ատեն գրական դաս մը:

ԽՄԲ.

Այսօր ընդլայնւում և խորացւում է գրականութեան յատակագիծը, առաջադրւում են տեսաբանական եւ կազմակերպչական հիմնական խնդիրներ: Եւ խնդիրների լուծումը փորձաքար է դառնում ամէնքի համար: Հիմա հեշտ չի ոչ միայն գրող լինելը, ոչ միայն քննադատ լինելը, այլ եւ... ընթերցող լինելը:

Մենք տեսնում ենք, որ հիմա ոչ միայն պրոլետարական գրողները յայտարարում են կռիւ ադմկարարութեան եւ ցուցարարութեան (պլակատ, շտամպ, ագիտացիա, սխեմատիզմ) դէմ, այլ եւ ուղեկից գրողներն էլ ասում են. «Գրողը պէտք է մարքսիստական աշխարհահայեացք ունենայ», որ «Թռուցիկ խօսքեր իւրացնելը դեռ աշխարհահայեացք չի լինի», որ «մարքսիզմը պէտք է դառնայ միս ու արիւն», որ «գրողի հոգեկան աշխարհի՝ զգացումների, ապրումների եւ տեսաբանութեան միջև ճեղքւածք չպէտք է լինի, այլ ներդաշնակութիւն»:

Ստեփան Զօրեան գրում է. «Մեր յեղափոխւող կեանքը, նրա առաջադրած խնդիրները պէտք է պատկերել ու երգել ոչ թէ ցուցարարի ներկերով ու ճիչերով, քաղաքական - գրական թեզեր բացատրելով, (դրանք ժամանակին կարեւոր էին, բայց դրանց ժամանակն անցաւ), այլ խորը, հոգեբանական, կենդանի իրապաշտ գրւածքներով»:

Ի՞նչ կարելի է ասել սրանց դէմ: Ըստ երեւոյթին՝ ոչինչ:

Բայց կայ մի փոքրիկ ճեղքւածք: Չգիտեմ, նկատո՞ւմ էք թէ ոչ: Դա աւելի պարզ երեւում էր Զօրեանի յօդւածի յետագայ ճեղքւածքները ցոյց տալուց յետոյ, բայց նրանց տրամաբանական ու հոգեբանական նախադրեալն այստեղ է. սկսենք այստեղից:

Զօրեանն իսկապէս նահանջում է: Նահանջ մի ամբողջ տասներեք տարիների «ցուցարար» սերունդի՝ դէպի նախկին դիրքերը:

Ուրեմն անցած տասներեք տարիները բացարձակապէս սըխալների տարիներ էին: «Կոպիտ», «հակագեղարւեստական» սխալներ էին դրանք: Այդ շրջանի սխեմատիզմը անվերապահ խուճապային փախուստի է մատնում Զօրեանին: Լաւ, էլի փախչենք օձից, բայց դեռ մի քիչ դիտենք, տեսնենք ի՛նչ բան է:

Սխեմատիզմը հասարակական երեւոյթների, գլխաւորապէս մարդու «տիպ»երի, մի խօսքով կենդանի կեանքի գծագրական, չոր, կմախքային պատկերացումն է, կեանքի վերացական վերարտադրութիւնը: Եւ ի հարկէ մեր գրականութեան մէջ կայ սխեմատիզմ իր իսկական բնորոշ նշաններով: Դա հետեւանք է սխալ դրութիւնների և վերացականութեան: Բայց երբ սխեմատիզմը դառնում է համատարած երեւոյթ, պարտաւոր ենք ուշա-

դրութիւններս սրել և վե
դրա ընկերային-հոգեբան
հիմքը:
Ի՞նչ երեւոյթ է սխեմա
Նայեցէք մեր այսօրւայ
ցաղին, որ է ընկերային
բանական երեւոյթների
մադրութիւն, կենցաղին՝
կանգնած, անշարժ ձեւեր
ցած մի երեւոյթ չի, բայց
լով հոսանուտ, ուժածին
ունի իր համեմատաբար
սատտիկ եւ ուժեղ շրջան
«Բարացած», «անշարժ»
իր կրկնութիւնների քան
րակի փոխելով՝ տալիս է
դութիւն, կենցաղ:
Զօրեան «կենցաղային
պաշտ գրւածքներ» է
Նայեցէք մեր այսօրւայ
դին,— ո՞ւր է նրա «տիպ
է նրա բնորոշ առարկան
արդեօք աւելի խուսափ
աւելի դժւարին առարկայ
կերպաւորման համար,
ժամանակի «տիպ»ը: Այ
կայ, մեր շուրջն է, մեր
Համեցէք նկարեցէք նրան
մարդը չի ձեւաւորւում,
պանում: Շարժւում է ոչ
առարկայ-մարդը, այլ եւ
տագէտի նկարակալը: Ժամ
կի «հանդարտահոս» գետ
եւ ապա 1917 թւից դէպ
է գահավէժ սահանքներ
րը, չի «հանդարտւում»,
կերեսը արտացոլանքներ
կուլակների պայքարի
նոր էիր վէպդ սկսել երե
ւան փոխյարաբերութի
թարմ, կենդանի, այժմէ
հոգեբանութեամբ. դեռ կի
այսօր մի փոքր հնացել է
դէն: Մինչեւ աւարտելդ կու
աւելի շուտ է հեռանում
քի բեմից, քան պատրաստ
էր առաջարկել քո վէպը
հին կենցաղ է պատկեր
մթա՛նը մնացիր: Ինչպէս
նում էք, կենցաղը չի «ձեւ
նում», որ կազմաւորւի,
նակի կոլակները վայրկեան
գործիքներով հազիւ են
նոր մարդու խուսափուկ
ծերը:
Առաջւայ գրագէտը 40
րի իր գրասենեակում
նստած տալիս էր կենցաղ
կերային խմբաւորումները
էին, տիպարը տիպային
Այժմ կենցաղ չի գոյանում
ւի հին, տիպային մոտ
չի գոյանալու դեռ երկար
մանակ: Գոյացել է մի
կենցաղ, որ առաջ է բերե
հնախառն այժմէական
որոնք, ճիշդ է, քո առջեւ
նած են, բայց երբ նկարում
նրանց, տեսնում ես որ դեռ
Խեղճ Սարգսեանի «Մի
նիկեանը» ենթարկեց
դատութեան: Չէին հաւա
յատկապէս նրանք, ովքեր
ձամբ» տեսել էին Միասն
նին: Ինչի՞ց էր առաջ
այս շփոթը: Դա առաջ էր
լիս կեանքի առարկաների
սանկարչական հայեացք
յելուց: Մինչդեռ արւեստ
գիրը կեանքի փորթրէն է
տաքին գծերի այնպիսի
դանի մշակում, որի մէջ
առարկայի ներքին նկարա
ոգին: Ահա այդ արձանը
թարկեց «լուսանկարչա
քննադատութեան, մոռնալով
Միասնիկեանի արձանը
նութիւնը» որոշելիս
քիչ թերեւս տեղ ունին
«անձամբ» տեսած բնագ
ները:
Ահա թէ ո՛րտեղից է
վիպագրի տագնապը նոր
քի հանդէպ: Հին վիպ
յաճախ նոր կեանքի վրայ
յում է հին մեթոդներով:
թէ ինչո՛ւ, երբ մի հեղինա
մօտեցումով վերարտագր
թէկուզ այնպիսի մի
գիւղ, որ ասենք Բասար
րումն է և որին Զօրեան
չում է, «անձամբ է
գիւղը, ընկնում գրական
կուրութեան մէջ եւ Բաշ
մէջ չի տեսնում «ո՛չ լեզու
ձեւ, ո՛չ մշակում, ո՛չ

(*) Բաշիգը անունն է
նիկ Դեմիրճեանի մէկ վիպ
որ երեւցաւ Նոր Ուղիի 5-6
ւերուն մէջ: ԽՄԲ.

մարդ, ո՛չ գիւղական կեանքի ծանօթութիւն, ո՛չ թուրքական ծանօթութիւն, ո՛չ էլ կեանքի ծանօթութիւն։»

Ի՞նչ բան է իրապաշտութիւնը։

Զօրեան, խօսելով իրապաշտութեան մասին, չի ասում ո՞ր իրապաշտութեան է դատ բաց անում։ Կայ քաղքենի իրապաշտութիւն, կայ պրոլետարական իրապաշտութիւն։

Պարզենք։ Յեղափոխական ռոմանտիզմը իր հերթը յանձնելով պրոլետարական իրապաշտութեան, նրա լուծման յանձնելով հիմնական խնդիրներ,— մարդը որպէս դասակարգիմարդ, հասարակութիւնը որպէս դասակարգերի սիստեմ, կեանքը որպէս ընկերային երեւոյթ, — որպէս նաեւ աննպաստ ժամանակ, անդամութիւն՝ ցուցամոլիկ սովորութիւններ, աղմկարար փորձեր։

Ի՞նչ է պրոլետարական իրապաշտութիւնը։ Դա մի գեղարւեստական մեթոդ է, որ, հիմնուած ունենալով հասարակութեան ըմբռնելու տրամաբանական նիւթապաշտութեան հասկացողութիւնը, պատկերում է կեանքի ընկերային երեւոյթները ու նկարագիրը՝ իբրեւ իրական վիճակներ։ Զննել կեանքը իբրեւ կտրուած, անկապակից, ինքն իր մէջ գոյութիւն ունեցող, քաոսային երեւոյթ զուրկ օրէնքէ և պատճառէ։ Պրոլետարական իրապաշտութեան էութիւնը չլինելով միայն պրոլետարիատի կեանքին մէջ արւեստական պատկերացումը, բաւական չէ՝ երբ նա այդ կեանքը պատկերացնում է կայուն վիճակում։ Դասակարգերը, հասարակութիւնն ու աշխարհը դիտել իր ուժառատ էութեան մէջ։ Պէտք է տալ կենդանի մարդը, այսինքն կենդանի պէտք է տալ մարդը։

Ուրեմն ոչ թէ դիտել կեանքը, այլ կենդանի մարդը, հասարակական փոխյարաբերութիւնների մարդը։ Ո՛չ կենսամեքենականութիւն, ո՛չ կենսաբանութիւն, ոչ բնա լուսանկարչութիւն, անգամ ոչ մեռած կենդանկար, այլ մարդ՝ որ զգում է եւ զգացնում Ստանիսլաւսկու «միջանցուկ» գործողութիւնը։ Գնացքի մէջ մարդիկ շարժումներ են անում,— ոչ միայն այդ շարժումը, այլեւ գնացքի շարժումը։

Բայց եւ կենդանի մարդը բաւական չէ, պէտք է տալ նոր մարդը,— կռւող, պայքարող, ստեղծող։

Սիրոյ հարցը։ Ոչ ոք դէմ չէ սիրոյ պատկերացման։ Պէտք է միայն սէրը նկատել իբրեւ ընկերային երեւոյթ, այլ ոչ թէ հոգեբանական հարց։ Աշխարհահայեացքի հարցը։ Հարկէ աշխարհահայեացքը ջուր չէ որ գլուխը լցնես։ Դժւար հարց։ Բայց չի կարելի կէս գիշերւայ ընդամէ ժամի արագ քւէարկութեամբ անց կացնել և ընդունելով գնալ տուն։ Առհասարակ պէտք է թողնել կրկնակօշիկներով մարքսիզմի բնագաւառը մտնելու ձեւերը։

Նիւթը։ Գիւղացիական նիւթը վատ չի եւ բանւորական նիւթը լաւ։ Ձեւի եւ բովանդակութեան ներդաշնակութիւնը դեռ ոչ լիովին արդարացնում են իրենց։

Մեծ ոճ (մոնումենտալ),— ահա թէ ո՛ւր ենք գնում։ Նաւը որ շարժւում է դեռ եւ նոյն ատեն նաւին այսինչ մեքենային այսինչ պտուտակն եւս շարժւում է եւ կրում նաւի ամբողջական շարժման օրօրումները։

Դ. ԴԻՄԻՐՃԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽՕՍՈՒՆ... ԳԻՐՔԵՐ

Սովորութիւն է «կարդալ» գիրքը աչքով համ՛րաբար կամ բարձրաձայն։

Շուտով, սովորութիւն պիտի դառնայ «մտիկ ընել» գիրքը ականջով, աչքերը խուփ, ճիշդ ինչպէս հին օրերուն, երբ իշխանուհիները ունէին իրենց մասնաւոր «ընթերցողները», որոնք տիրուհիին անկողինին մօտ բարձրաձայն կը կարդային սիրական գիրք մը։

Այդ դերն է, որ պիտի կատարէ ձայնագիրը (ֆոնոկրաֆ)։

Գիրքի ճարտարարուեստին նուիրուած մարդիկ կը փորձեն ձայնագիրով տալ բանաստեղծութիւններ, վէպեր, թատերգութիւններ, եւայլն։ Եւ վաղը, գրագէտները, փոխանակ հնադարեան գրիչը վազցնելու թուղթին վրայ, պիտի նստին ձայնագիրի մը առջեւ եւ պիտի «ըսեն» իրենց վէպը։ Այնուհետեւ գիրքերը պիտի անհետանան հրապարակէն։

Առաջին իսկ առթիւ, կը խորհին ձայնագիրի վրածել Աստուածաշունչը։ Պատկերներն ալ պիտի լուսարձակուին պատին վրայ։

Սակայն գոյութիւն ունին կարգ մը անպատեհութիւններ։ Նախ ականջը աւելի շատ կը յոգնի, քան աչքը։ Յետոյ, ձայնագիրը երբեք չպիտի կարենայ տալ ընթերցողի մը կենդանի ձայնը, յուզման ելեւէջներն ու սարսուռները։

Բայց եւ այնպէս մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէ կոյրերուն եւ կարճատեսներուն։ Աւելի հաճելի պիտի դարձնէ հաւաքական ընթերցումը, մանաւանդ ընտանիքներու մէջ։

Այսպիսի ընթերցումներու պատճառաւ, գրականութիւնն եւս պիտի ստիպուի փոխել իր ձեւն ու մեթոտները։ Նախ պէտք է չափազանց յստակ ըլլան նախադասութիւնները, որովհետեւ եթէ մէկ լսելով չհասկցուին, այլեւս անկարելի է կենալ նոյն նախադասութեան վրայ եւ փնտռել իմաստը, ինչպէս կ'ըլլայ աչքով։ Յետոյ, պիտի գործածուին կարճ եւ արագ նախադասութիւններ միայն։ Ոճը եւս հաւաքական դրոշմ պիտի ստանայ, նոյն ոճով պիտի գրուին բանաստեղծութիւնն ու թատերգութիւնը։ Շատ հաւանական է, որ տրամախօսութիւնը մեծ տեղ բռնէ գրական բոլոր սեռերուն մէջ։

ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն Երեւան է ճամբորդեր գրական նոր դպրոց մը, որուն դէմ թշնամութեամբ լեցուած՝ Հայաստանի բոլոր տեսակի գրողները (երեք տեսակ են անոնք, 1.— Պրոլետարական, 2.— Խորհրդային, 3.— Աշխատաւորական,) ընդհանուր ժողով գումարեր եւ կտրուկ որոշումներ են տուեր։ Գ. Թաթուլով, որ իր դասախօսութեան նիւթ առած էր «մարքսիստական գրականագիտութեան ընդհանրացումը», անհրաժեշտ կը գտնէր պայքարիլ գրական նոր դպրոցին դէմ մարքսիստ քննադատի զէնքերով։

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ թշնամի դպրոցը։

Ռուս փրոֆեսէօր մը, Պերեվերզով, կը կարծէ թէ արուեստը չէզոք է դասակարգային պայքարի խնդիրներու մէջ։ Այնպէս որ ամէն արուեստագէտ միայն մէկ նպատակ ունի.— հասնիլ «անխառն եւ իսկական արուեստին» (l'art pur):

Ինչպէս կը տեսնուի, նոր բաներ չեն Պերեվերզովի տեսակէտները։ Եւ չափով մը կը մօտենան այն ձգտումներուն, որոնք վերջերս երեւցան ֆրանսական գրական վիճաբանութիւններուն մէջ (Աբբայ Պրէմոն եւ Վալէրի)։ Բայց Պերեվերզովի տեսակէտները արդէն գրական տեսութեան են վերածուեր, հետեւորդներ են շահեր։ Նոյնիսկ Պերեվերզովական քննադատութեան մը հիմք ալ դրուեր է։

Եւ Թաթուլով կ'առաջարկէ «ջախջախել գրականութեան մէջ բոլոր տեսակի թշնամական տեսաբանութիւնները՝ շնորհիւ մարքսիստ քննադատութեան»։ Եւ ժողովը, յանուն Հայաստանի պրոլետարական, Խորհրդային եւ Աշխատաւորական Գրողներու երեք Միութիւններուն, կ'որոշէ «դուրս շպրտել Պերեվերզովիզմը» եւ տեղ տալ միայն համայնավար գրադատութեան ու գրականութեան։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Ֆրանսացի յօդուածագիր մը կը գանգատի թէ ժողովրդական երգերը հետզհետէ կը մարին։

Ժողովրդական երգը կամ եբժշտութիւնը ծնունդ առաւ բնապաշտութեան շրջանին, լեռներու ու գիւղերու մէջ։ Քաղաքակրթութեան յորձանքին առջեւ, լոյսէն կուրացած թռչնիկի մը նման, հեռացաւ ու կորսուեցաւ։ Անթել կայաններու երգերը եւ ճազը խեղդեցին գեղջկուհիին ձայնը։ Այսպէս հատուկտոր ժողովրդական նոր երգերուն մէջ այլեւս չի լսուիր խոփին ճռնչելը, հողին փշրուիլը, ցորեններուն սօսափիւնը։ Գիւղերէն իսկ քաղաքի ձայն կուգայ եւ երգերը կը կրեն դրոշմը քաղքենիներու յոգնած զգայարանքներուն։

Հետզհետէ կը փոխուի՛ կեանքը, թէեւ մենք չենք զգար։

ՄԱԽՈԽԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ամսոյս սկիզբէն ի վեր Մարսիլիոյ մէջ (Galerie Jouvène, 39 Rue Paradis) բացուած է ծովանկարիչ Վարդան Մախոխեանի նկարահանդէսը։

Այս առթիւ տեղական ֆրանսերէն թերթերը մեծ գովեստով կ'արտայայտուին հայ նկարչին մասին։ Ցաչորդով պիտի տանք ֆրանսական այդ գնահատութիւնները։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՁԱՅՆ ՄԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՄՕՆԹԷՎԻՏԷՕ, 20 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).—«Յառաջ»ի բարձր ձայնը հոս ալ հնչեց, Անատոլուի բեկորներուն օգնութեան համար, թէեւ ամիսներ վերջ։

Լուրերը օրը օրին կը հասնէին մեզ, բայց հետաքրքիրները քիչ էին, որովհետեւ ժողովուրդին հազիւ 100էն 10ը հայերէն թերթ կը կարդայ։ Յետոյ, կը սպասէին որ մէկն ու մէկը ստանձնէ նախաձեռնութիւնը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մոնթէվիտէօի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի մը մէջ, որուն կը մասնակցէին 40 ընկերներ, միակամ եւ միաձայն որոշեց լծուիլ այդ նուիրական գործին եւ անմիջապէս ընտրեց հանգանակիչ յանձնախումբ մը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Ս. Սինանեան, Հ. Ալեքսանեան, Ա. Ահարոնեան եւ Գ. Վարդեան։ Յանձնախումբը վաւերացնելով Գաղթային Միութենէն, կոչ մը ուղղեց հասարակութեան եւ լաւ ընդունելութիւն գտաւ, բացի քանի մը թափթփուքներէ։ Շաբաթէ մը ի վեր սկսած է հանգանակութիւնը, հասնելով 200 տոլարի։ Մօտ 3000 հայութիւն մը ցրուած է քաղաքին զանազան կողմերը, հետեւաբար դանդաղ յառաջ կ'երթայ հանգանակութիւնը։ Մեծ յոյս ունինք որ կարեւոր գումար մը մէջտեղ պիտի բերենք եւ բոլորը մէկ չէքով պիտի ղրկենք։

∴ Մոնթէվիտէօի 3000ի մօտ հայութիւնը դեռ չունի ոչ եկեղեցի եւ ոչ ալ դպրոց։ Նոր սերունդը գրեթէ հայերէն չի գիտեր։ Մանչ թէ աղջիկ կը յաճախեն պետական դպրոցները, բոլորովին ձրի, վայելելով ամէն դիւրութիւն։ Բայց յոյս կայ թէ այս տարի պիտի ունենանք մանկապարտէզ մը եւ չարիքը մասամբ պիտի խափանուի։ Կը լսենք թէ Գաղթային Միութիւնը 8000 տոլարի գնած է շէնք մը Սէրրօի մէջ, ուր կը գտնուի հայութեան մեծամասնութիւնը։ Եկեղեցիի եւ դպրոցի բոլոր յարմարութիւններով։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

*** Կազմուած է Յանձնախումբ մը հովանաւորութեամբ Ներսէս վարդապետ Տօլապճեանի, տօնելու համար Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը։

Գ. Վարդեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Կիրակի օր Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրադարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ահարոնեանի յոբելեանի հանդէսը։ Ժամը 4ին սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր երկսեռ ստուար բազմութեամբ մը։ Նախագահ Պ. Մ. Գրիգորեանի բացման խօսքէն յետոյ, երգեցիկ խումբը թնդացուց "Բամ փորոտան,,ը, որուն կ'ընկերակցէր ժողովուրդը։ Օր. Ե. Յովհաննէսեան արտասանեց «Ցարգանք քեզ»ը, հետզհետէ արտասանութիւններ ըրին Պ. Մկրտիչ Թէրզեան՝ «Սեւ խաւարը», Պ. Եղիա Չէրչեան՝ «Սասունցի Մայրը»ը, Պ. Խ. Հէքիմեան «Քաջորդւոյն թաղումը», իսկ Պ. Ս. Անթոյեան՝ «Բանւորի մը հառաչանքը»։ Օր. Մարի Համբարձումեան, Օր. Ս. Չօպանեան եւ Օր. Մանուշ Մարտիրոսեան իրենց մեներգներով կրկնապատկեցին հանդէսին փայլը։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Մ. Շահպազեան, որ սկսելով Ա. Ահարոնեանի ծնունդէն, երկարօրէն ծանրացաւ անոր դպրոցական, ուսուցչական եւ գրական կեանքին վրայ։ Միջանկեալ հրաւիրեց Օր. Մ. Մարտիրոսեանը Ահարոնեանի "Գարահիսարի լեռան վրան,, արտասանելու։ Անդրադարձաւ նաեւ յոբելեարին քաղաքական գործունէութեան եւ յանկարծ սեղանի ետեւէն բարձրացուց Ահարոնեանի մեծադիր նկարը՝ գծուած՝ Պ. Սիսակ Մաբալեանի կողմէ։ Ժողովուրդը ծափերով կը յայտնէր իր ողջոյնը։

Հինգ վայրկեան դադարի միջոցին ժողովուրդը հիւրասիրուեցաւ աղանդերներով եւ ըմպելիներով։ Յետոյ ներկայացուեցաւ կատակերգութիւն մը՝ տեղական ուժերով։ Հանդէսը վերջացաւ ժամը 9ին, եղած հասոյթը յանձնուեցաւ Ազգ. Միութեան ատենապետին, որ իր կարգին պիտի ուղարկէ Յոբելինական կեդր. Յանձնախումբին, Փարիզ։

Բարձր-Աւանցի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՊՈՒՅԵԱՆՔՈՒՐ, 7 Ապրիլ.— Կիրակի, տեղի ունեցաւ Պույեանքուր, Պ. Նաւասարդեանի ճաշարանին մէջ թէյասեղան մը, Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին կազմութեան առթիւ։

Ներկայ էին Քոլոմպի եւ Պէլվիլի սկաուտները եւ խմբապետները, ինչպէս նաեւ տեղին սկաուտ արձանագրուելիք պատանիները եւ ծնողքներէն ոմանք։

Շրջանային Վարչութեան կողմէ եկած էին Պ. Պ. Գ. Պետրոսեան եւ կարօ։ Պ. Գ. Պետրոսեան հարցումներ ուղղեց սկաուտ արձանագրուիլ ուզող պատանիներուն եւ բացատրեց սկաուտութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակը, Նորընծաներու արձանագրութենէն վերջ, բոլորին յանձնուեցան սկաուտական հագուստներ։ Թէյով եւ պիսքիւիթով հիւրասիրուելէ վերջ խմբերգով մը փակուեցաւ հաւաքոյթը։

Ս. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մարտ 25ին, մեր թերթին մէջ դրած էինք Պոլսի եւ շրջականներու Հայր. Միութեան «Պատուոյ Ատեան»ի յայտարարութիւնը։

Լիոնէն, նոյն շրջանի նորակազմ Երիտ. Միութիւնը մեզի ղրկած է պատասխան մը, որ պաօրէն հռչակելով Պատուոյ Ատեանը, կը հարցնէ.

— «Վաթսունէ աւելի երիտասարդներ ընդհ. ժողով պահանջած էին, ինչո՞ւ մերժումի բախեցան...։

Գալով մախումի հարցին՝ Վալանսի մէջ սրահ մը վարձելու համար երթեւեկի, կերուխումի, «սըմսար»ի վարձատրութեան, սակառի մը փոխադրութեան, դաշնակահար մը ապահովելու գործին համար 1000 ֆրանք ծախսելը, մախում չի՞ նշանակեր, այն ալ դեռ սրահը չվարձուած։

Երիտասարդութիւնը կախարդելո՞ւ, թէ վախցնելու դիտաւորութեամբ «պատուոյ խորհուրդ»իդ անգամ կ'ընտրուէին Նալլուխանցի նոր տէրպապա մը և Լիոնէն հեռու բնակող տէրտէրցու մը (Յ. Վարժապետեան)։

Վերջապէս Վարչութեան մեծամասնութեան որոշումը բեկանելո՞ւ համար 1600 ֆրանքի վարձուելիք երկու «լիւքս» օթօքարերը, ինքնաշլուխ 2600ի կը վարձուէին։

Այժմ Պոլսի եւ շրջանի Երիտասարդական Միութիւնը կը պահանջէ որ դուք ալ ձեր կարգին պատճառաբանել լուսաբանութիւն մը բարեհաճէիք տալ։

(կնիք)

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — I —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

2

(Հօրեղբօրս՝ խորէն քահանայ Ստամբոլցեանի Անմոռաց յիշատակին (Զոհ՝ բոլշեւիկեան հալածանքներին)

Կարսն ընկաւ։ Հայաստանի անկախութեան վերջին գնացքը սուլեց ու անցաւ լեռների յետեւը։ Թշնամին մտաւ քաղաք ու անցեց նահանջի բոլոր ճամբաները։

Ու բոլոր այն ընտանիքները, որ գինուոր էին տւել հայրենիքի պաշտպանութեան համար, ու բոլոր այն կարսեցիները, որ 18 թւին մի անգամ արդէն բանել նահանջի ճամբէն, հասել մինչեւ Ռուսաստան, ու 19 թւին Հայաստանի անկախութեան, հայ զօրքին ապաւինած՝ նորէն հայրենիք էին դարձել նրան շէնցնելու պաշտպանելու համար, մինչեւ վերջին վայրկեան հայ զինուորի յաղթելիութեան հաւատը պահած լինելու համար՝ մնացին փակւած բարձրաբերձ լեռներով շրջապատւած իրենց քաղաքում, որսկան շներէ բռնւած երէների նման։

Ու փողոց թափւած ծեր ու մանուկ, հարս ու աղջիկ՝ կորցրած փրկութեան վերջին յոյսը՝ իրենց օրհասը յետաձգելու համար ապաւինեցին տներին։ Թողած նոր քաղաքի հոյակապ շէնքերը՝ իրենց պապերի բնագդին հլու՝ նրանք քաշւեցին հին քաղաքի լեռնալանջերի, բերդաթաղի ժայռերին կպած անշուք բնակարանները։

Ու չացածները փողոցներում շրջապատւեցին թուրքերով, թալանւեցին, մերկացւեցին, խոշտանգւեցին, մեռան։ Ու հարսները, աղջիկները գեղանի տարւեցին ըլկանքի համար։

Արցունք չկար նրանց աչքերում. արցունքի փոխարէն ատելութեան եւ նախատինքի բոցեր էին ցայտում, ատելութիւն դէպի տղամարդ-արուն, նախատինք դէպի հայ զինուորը։

— «Ի՞նչ արիք, դուք, հայ զինուորներ, ի՞նչ արիք մեզ, հայ աղջիկներիս, որ ձեր հայրենասիրութեան, ձեր արիութեան վըստահացած, ձեր քաջութեան ուժ տալու համար պատնէշի պէս մինչեւ վերջին վայրկեան մնացինք մարտական քաղաքում։ Մենք ձե՛զ էինք սպասում, որ դառնայիք տուն յաղթական ու հպարտ, մենք ձե՛զ էինք սպասում ձեր ճակատները դափնեպսակով զարդարելու համար։ Ի՞նչ արիք դուք եւ ինչ նախատինքի դատապարտեցիք մեզ։ Եթէ դասալիք էք ու պիտի ապրէք, եթէ գերի էք ու պիտի ազատւէք, օ՛, գիտցէք, գիտցէք, որ ձեզպէսների բաժինը մեզ նման ըլկւած կիներն են լինելու. եւ յանցանքը մերը չէ, մերը չէ...» մրմնջում էր կոյսերի հոգին ըլկանքի մահիճներում։

***

Մի պառաւ կին, մի մանկամարդ աղջիկ՝ հինգ մանուկներով՝ երկձի մի սայլով դէպի ձորն են շտապում։ Կառքը ղեկավարում է թեւէն վիրաւոր մի զինուոր։

Ս. Առաքելոց տաճարի մօտ են. ձորը մօտ է, բայց թշնամին քաղաքումն է արդէն։

— Քշի՛ր, քշի՛ր, աղաչում է պառաւը, գոնէ այս փոքրերն ազատւեն, մեծնան, որ հայերի վրէժը լուծեն, մի մի նոր հայ օճախ վառեն. քշի՛ր, քշի՛ր»...

Մանուկները որբ են. երեքը զուրկ ու հօրէ եւ մօրէ։ Հայրը նահատակ Սարդարապատի կռւում. մայրն առեւանգւած թուրքերի կողմէ։ Միւս երկուսը թէեւ հայր ունեն, բայց հայրը սպայ է, կռւի դաշտում, ո՞ղջ է թէ մեռած, գերի՞ է թէ ազատւած՝ ոչ ոք գիտէ։ Մի մեծ մայր ու մի հօրաքոյր են մնացած իրենց հովանի ու մանուկները բնազդաբար սեղմւում են միմեանց, սեղմւում են մեծերին նրանց գրկում գլուխները թագցնելու ցանկութեամբ։

Կառապան զինուորն զգում է վտանգի մօտիկութիւնը. ուզում է քշել ձիերին. բայց մէկ թեւով վիրաւոր, միւսով չի կարողանում զսպել, կառավարել ամեհի ձիերին, որ հրացանների պայթիւնէն խրտնած, թողած ձորի ճամբէն՝ դէպի զառիվեր, դէպի բերդն են բարձրանում։ Հրետանու ձիեր են նրանք. բերդի ճամբին լաւ ծանօթ. իսկ Ս. Առաքելոց տաճարի գաւթում նրանք պատւի եւ հանգստի ժամեր են ապրած, դէպի այդ կողմն են ուղղւում։ Շրջապատւեցին թուրքերով. փրկութիւն չկայ։ Հարուստ աւար ու գեղանի աղջիկ։ Կառապան զինուորը սրի հարւածով վայր գլորեց կառքէն։ Մի զինուոր վար քաշեց աղջկան։ Մայրն ուզեց իր կրծքով պաշտպանել աղջկան, փաթաթւեց նրան։ Զինուորները հրացանի կոթերով բաժանեցին նրանց։ Մանուկները ճչացին ու լացին։ Մի զինուոր վերցնելով ամէնէն փոքրին, գետին շպրտեց։

Պառաւը խելակորոյս հասաւ ջախջախւած երեխային, վերցրեց, սեղմեց սրտին։ Ճարճատեցին ատրճանակներ, պառաւն ու մանուկը արիւնաթաթաւ գետին ընկան։ Ասկեարների մէջ կռիւ սկսեց. ամէն մէկն ինքն էր ուզում տիրանալ աղջկան։ Սկսեցին քաշկռտել իրար ձեռքէ։ Մի զինուոր մանուկներին վայր նետեց կառքէն ու կառքը քշեց հեռացաւ։ Աղջիկը չորս որբուկներով մնաց վաւաշոտ զինուորների ձեռքին։

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

"ՌՈՍՏՈՄ„ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

20 ԱՊՐԻԼ ՇԱՏԵԻ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆԸ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

31 Rue Manin et 91 Ave. Secretan, Մէթրօ՝ Bolivar, Tram. 26

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ — ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ԱՅԺՄԷՆ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

27 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journal*ի սրահը*

ՄԱՅԻՍԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (Քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական դըպրոցական, վիպական եւայլն, նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ:

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրը օրին կը ղրկուին:

ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրավաճառները, հրատարակիչներն ու հեղինակները կրնան դիմել ուեւէ գործի համար

LIBRAIRIE H. SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris VIe

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 *եւ* 96-70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր

պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: *ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:*

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱԶՔԸ ԼՈՅՍ
ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ — ԵԱՍԸ ԳԱՏԷՅԻՖ
ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

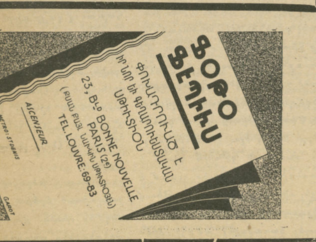
Ամէն Ուրբաթ եւ շաբաթ օր մասնաւոր խնամքով կը պատրաստէ Պոլսոյ նշանաւոր ԵԱՍԸ ԳԱՏԷՅԻՖԸ (*չաթլաք*), եւ Զատկի առթիւ միշտ պատրաստ կ'ունենայ կաթով եւ անարատ կարագով պատրաստուած ամենաընտիր ճայլայֆ չէօրէֆներ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ անուշեղէններ:
Ամէն տեղ փնտռեցէք միայն «MELKON» վաճառանիշը
25 Rue Vilin, Paris (20e) — Հեռաձայն Ménil 69—15

Գ. ԾԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ ճաշուակալ,
անդամ Société des Comptables*ի* (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affaires*ի*, Bénéfices Commerciaux*ի եւ* Impôts sur le revenu*ի գործողութիւնները:*

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:
Կրնամ ձեզ վերծ պահել Chiffre d'Affaires*ի եւ* Bénéfices Commerciaux*ի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ* Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, *շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ* apprenti *ունենաք:*

ODEON — COLUMBIA

Տիեզերահռչակ *Քոլոմպիա* եւ *Օտէոն* վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ճոխ տեսակներ եւ *փորթաթիֆ* կրամաֆոններ: եւրոպական եւ արեւելեան նուագ-րեղէններու ճոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
150 Rue Moncey, LYON
մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այսօր կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Théâtre Albert 1er
64 Rue du Rocher, Métro Gare St. Lazare.

Փարիզի Հայ Տրամաթիք խումբը
Նախաձեռնութեամբ ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ Լ. ՇԱՆԹԻ „ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"Ը

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Ալիքսանեան, Օր. Անահիտ, Պ. Պ. Ե. Թօլայեան, Թորոսեան, Գմբէթեան, Մագսուտեան եղբայրներ եւ լաւագոյն ուժեր:

Տոմսեր՝ 25, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կրնաք էք տիրանալ Փարիզի լաւագոյն շրջակաները, ձեր սեփական հողաբաժնին, ուր կրնաք շինել ձեր տունը, որ 15 տարի ղերծ է պետական տուրքէ:

Հողաբաժինները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ հաղորդակցութեան մեծ դիւրութիւններ Փարիզի հետ՝ բազմաթիւ կառախումբերով՝ ամէն ուղղութեամբ:

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

" ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ „

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ՝* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7, իսկ Կիրակի ժամը 10—13:*

Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) *հողաբաժիններու տեղը Պ. Տէր Աբրահամեանի,* Gare du Nord *կայարանէն:*

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Պ. Տ. Բէգ-ջադեանի, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt

---

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ

ՇԱՔԱՐՈՎ ԵՒ ԱՌԱՆՑ ՇԱՔԱՐԻ
պատրաստուած՝ Գ. ԱՐԱՊԵԱՆԻ *կողմէ*
30 Rue Bouret, Paris (19) — Մէթրօ՝ Jaurès կամ Bolivar
Ուր պիտի գտնէք նաև արեւելեան նպարեղինաց լաւագոյն զեղչեալ գիներով:

ԱՐԱՐԱՏ ՓԱԹԻՍԸՐԻ

Պոլսոյ ճանրածանօթ տունը: ընդհանուր կեդրոն վաճառման
24 Rue Mouffetard փարիզ (5)
եւ ճաշարան ԼԻԼԱ, 24 St. Lazare, Paris (9)
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ *եւ* ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՈՍԿԵՐԻՉ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

փոխադրուած է իր նոր խանութը 261 Fbg. St. Martin, Paris (10): Մէթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. Հեռ. Nord 85—63 եւ 95—60: պատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ոսկի եւ ադամանդազարդ մատանիներ, արծաթեղէններ, եւն.:
Նորոգութիւն ժամացոյցներու:
Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

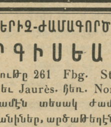
L'ATELIER

Ամէն երեքշաբթի
La Comédie du Bonheur d'Evreinoff
Միւս օրերը
Le Stratagème des Roues de Farquhar
Նմանողութեամբ
Constantin - Weyer*ի*

Կազմարար կ'ուզուի

վարպետ կազմարար մը կ'ուզուի: Տեւական գործ: դիմել խմբագրատուն:

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՉԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.էն: 62 Rue de la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Կ'ուզուին ժեռսէյի գործաւորներ: Լաւ վճարում, դիմել՝ Տուվալեանի, 3 Rue Thouin, [...] րորդ յարկ): փարիզ (5): Մէթ[...] Place Monge:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: [...] եւ նոր մեթոտով դարմանում [...] եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ [...] հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, [...] մամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. [...] ռաթու առ: Խղճամիտ եւ արագ [...] հրդակցութ. ամէն օր 9—12, [...] Կիրակի 9—12,

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wa[...]

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ, ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռեւմ[...] կորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ALLO, ALLO

Tél. TRUDAINE 81 07
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՋԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadet*ի*, Peletier*ի* եւ Notre Dame de Lorette*ի* խիստ մօ[...]

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտ[...] նական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:
ՓՈՂՈՅԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:
Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօր[է] վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:
Մէթրօ՝ Ménilmontant *եւ* Martin Nadaud, *Թրամուէյ 5[...] 26, Օթօպիւս* BC, BG, O *եւ* Q.

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

"La Voix de son Maître" — Columbia (Phonos & Disques) — POLYDOR — REGISTERED TRADE MA[RK]

20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-[...]
Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաև ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ *120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000* եւ մինչեւ *2,800* ֆ[ր.] նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: բաց է ամէն օր

Սեփականութիւն վաճառելի — մեկնումի պատճառաւ [...] գի խանութ մը եւ բն[ակա]րան մը 3 փիէս, խոհանոց: խանութը եւ բնակարանը կահաւոր[...] են: կազ, ջուր ելեկտրականութիւն, հեռաձայն: պայլ 12 [...] վարձք՝ առաջին երեք տարին 5000, յետոյ 3 տարի 5200, 3 [...] 5400 եւ վերջին3 տարին5600: Ըրփրիզ 40,000ֆր.: Մանրամասնութ[իւն]ներու համար դիմել՝ Պ. Սիլիճեանի, 13 Rue d'Orsel, փարիզ (1[8])

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ[ուին] ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մ[ասնա]գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, [...] կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժ[ամը] 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ ամէն օր ժամը 9էն 19:

Կ'ուզուին ռոպ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 Տիկին Սուքօեանի, 25 Rue Henri Chevreau, փարիզ: Մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

Կ'ուզուի 15-17 տարեկան ֆրանսերէն գիտցող եւ վստահելի պատանի մը կօշկակարութիւն սորվելու համար: դիմել՝ Ցարութիւն Քէֆէլեանի 368 Rue de Vaugirard, Paris (15) (Մէթրօ՝ Porte de Versailles).

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ԱՊՐԻԼ
1930
15 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1238

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՎԱԽՃԱՆ

Այս շաբթու կը փակուի Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը։

Բացուած՝ երեք ամիս առաջ այնքան մեծ յոյսերով, ժողովը կը յանգի վախճանի մը որ շատ հեռու է սկզբնական ծրագրէն։ Իրականին մէջ, որոշ համաձայնութիւն գոյացած է միայն երեք Մեծերուն,— Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Ճափոնի միջեւ։ Միւս երկուքը, Ֆրանսա եւ Իտալիա, մինչեւ վերջ պնդած ըլլալով իրենց տեսակէտներուն վրայ, ամբողջ գործին կապուած կը մնան միայն սկզբունքի համաձայնութեամբ մը։ Ինչ որ կը նշանակէ— լերան քարոզ։

Խորհրդաժողովին արդիւնքը գոհացուցիչ կը համարուի Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն պաշտօնական շրջանակներուն մէջ։ Անշուշտ անոր համար որ, այդ երկու պետութիւնները կրցան ապահովել իրենց իրաւունքները իրարու հանդէպ, եւ միւս կողմէ ամրապնդել իրենց գերակշռութիւնը ծովերուն վրայ։

Քանի մը տեղեկութիւններ, աւելի որոշ գաղափար կազմելու համար։

Անգլիա այս միջոցին ունի 20 առաջնակարգ զրահաւոր. Ամերիկա՝ 18, Ճափոն՝ 10։ Գոյացած համաձայնութեան շնորհիւ, այս համեմատութիւնը շուտով պիտի դառնայ 15 — 15 — 9։ Պակսած, ծառայութենէ դադրած զրահաւորներուն տեղ նորեր չպիտի շինուին։ Կամ պիտի շինուին այնպէս որ չխանգարուի ուժերու համեմատութիւնը։

Խորհրդաժողովէն առաջ, այս երեք պետութիւնները ծրագրած էին շինել 26 նոր և աճարկու զրահաւորներ, յառաջիկայ [illegible] տարիներու ընթացքին, 160-180 միլիոն ստեռլին ծախքով։ Արդ, մինչեւ 1936, պիտի յետաձգուին այս շինութիւնները։ Եւ կարծողներ կան թէ մինչեւ այն ատեն ուրիշ խորհրդաժողով մը կրնայ բոլորովին ջնջել զրահաւորը («Օպզըրվըր»)։

Նոյն ձեւով կարգադրութիւններ եղած են նաեւ յածանաւերու, թորփիլանաւերու եւ սուզանաւերու մասին։ Այս գլուխէն ալ՝ մեծ խնայողութիւններ կը սպասուին։ (Միայն Մեծն Բրիտանիա 70 միլիոն ստեռլին խնայողութիւն կը նախատեսէ)։

Ուրեմն, գոնէ թուղթի վրայ իրականացած է անգլեւսաքսոն երկու ազգերուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հաւասարութիւնը։ Միւս կողմէ, ծրագիրները այնպէս են դասաւորուած, որ աւելի չսրուի Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու մրցակցութիւնը՝ Ճափոնի հետ, եւ փոխադարձաբար մէկուն կամ միւսին հետ։

Իր դիրքն ապահովելով լայն ծովերուն վրայ, Մեծն Բրիտանիա անխախտ կը պահէ իր գերակշռութիւնը՝ եւրոպական ջուրերուն մէջ, համաձայն հիմնական աւանդութեան մը։

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, լսենք իրենց բերնով.— Ուաշինկթընի համաձայնութեամբ, Ֆրանսա արտօնուած էր պահելու տասը զրահաւորներ, զանազան տեսակէ։ Ֆրանսա յանձն կ'առնէր այս նաւերուն տեղ նորեր շինել համագումար 175,000 թոն տարողութեամբ, — 35,000 թոն՝ 1927ին, 35,000 թ. 1929ին, մնացեալ 105,000 թոնը՝ 1931ին, 1932ին եւ 1933ին։

Արդ, Լոնտոնի համաձայնութիւնը կը տրամադրէ որ Ֆրանսա (ինչպէս եւ Իտալիա) 1936էն անդին յետաձգէ 105,000 թոնի շինութիւնը։ Բայց կրնայ հիմակուընէ շինել այն 70 հազարը որ նախապէս շինուած պիտի ըլլար։ Աւելի պարզ խօսելով, Ֆրանսա իրեն վերապահուած 175,000 թոն զրահաւորներուն 70,000 թոնը պիտի շինէ 1936էն առաջ, մնացեալը՝ 1936էն յետոյ։

Կը հետեւի թէ՝ 1. Ֆրանսա եւ Իտալիա կը մնան ստորագրութեան սահմանի վրայ։ 2. Բաց կը մնայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մրցակցութեան խնդիրը։

Իտալիան մինչեւ վերջին ժողովը պնդեց իր հաւասարութեան իրաւունքին վրայ, եւ այսուհետեւ ալ իր ճիգերը պիտի ընէ այդ ուղղութեամբ։

Ուրիշ խօսքով, Լոնտոնի խորհրդաժողովը ոչ միայն չծառայեց իր նպատակին, այլ եւ աւելի սրեց կիրքը երկու լատին ազգերուն միջեւ, որոնց մէկը հազարումէկ միջոցներ, ապահովութիւններ եւ դաշինքներ կը փնտռէ, իր դիրքը պահելու համար. իսկ միւսը՝ կը հեւայ, կը մռնչէ, անոր ետեւէն հասնելու համար։

Շատ խոր են ֆրանքօ-իտալական յարաճուն մրցակցութեան, փոխադարձ կասկածի եւ կիրքին արմատները։

Իտալիան կ'աճի անընդհատ,— տարեկան 350-400,000 հոգի։ Բոլոր այն գաղթավայրերն ու շահաստանները ուր աչք ունէր Հռոմ, ձեռքէ ելած են, գլխաւորաբար իյնալով Ֆրանսայի իշխանութեան տակ։ 1881էն շատ առաջ, Իտալիան յաւակնութիւններ ունէր Թունուզի վրայ, բայց ոչ ուժ։ Տակաւին ալ կը կազմակերպուէր։

Այն օրէն ի վեր որ Մուսոլինին ասպարէզ իջաւ Հռոմէական շեփորը հնչեցնելով, արթնցած են հին ախորժակները։ Ամէն տարի գրգռիչ միջադէպեր կը ծագին Միջերկրականի Ափրիկեան ափերուն վրայ, եւ աւելի ներսերը։ Հռոմ հրելով [illegible] կ'ուզէ կցել Թունուզը։

Բայց միայն այստեղ չէ որ կ'ընդհարին երկու «քոյր ազգերուն» շահերը։ Միջերկրականը կը քերէ, կը ջրէ շատ աւելի հարուստ եւ ընդարձակ երկրամասեր, որոնց սերը պիտի քամէ այն պետութիւնը որ ամէնէն զօրաւորն է ծովու վրայ։ Անշուշտ Անգլիայէն յետոյ։

Լոնտոնի ժողովը, իր անփառունակ վախճանով, մինչեւ [illegible] սահման կը հարթէ ճամբան, քանի մը զրահաւոր եւ յածանաւ պակսեցնելու համար։ Բայց, միւս կողմէ, լայնօրէն բաց կը թողու ասպարէզը մասնաւորապէս ֆրանքօ-իտալական մրցակցութեան առջեւ, ինչ որ ոչ թէ սպառազինութեանց կրճատման պիտի ծառայէ, այլ անոնց զարգացման։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱ՞Ւ

Պոլսոյ Թուրքերէն «փոլիթիքա» թերթը այս խորագրին տակ կը գրէ.—

—«Մէկ ամիս առաջ, կառավարութիւնը, մամուլը եւ ժողովուրդը ձեռք ձեռքի տուին եւ խնայողական պայքարի մը ձեռնարկեցին։ Մեր առեւտրական հաշուեկշիռին բացը գոցելու համար, որոշեցինք դուրսէն ապրանք չբերել, այլ գոհանալ մեր ապրանքներով, աւելի ճիշդ մեր իւղով տապկուիլ։

Թերթերը օրերով իրենց առաջին էջերը յատկացուցին այս պայքարին։ Զանազան կազմակերպութիւններ յայտարարեցին թէ ժողովուրդը պիտի առաջնորդեն, եւ հանրութիւնն ալ սկսաւ խանդավառութեամբ գնել, աւելի ճիշդ՝ փնտռել տեղական ապրանքները։

Խնայողական պայքարը, որ մէկ երկու ամիս առաջ կրակի պէս կը վառէր, երէկ բոցավառուող եւ այսօր մարող բոցի մը նման մոխիր դարձաւ։

Ինչպէս շատ մը ուրիշ գործերու, այս խնդրին մէջ ալ մեր անյաջողութեան պատճառը սա է.— Միջոցներ ճշդուած ատեն, ընդհանրապէս տեսական սահմանին մէջ կը մնանք, եւ գործադրութեան պահուն յուսաբեկութեան կը հանդիպինք։

Այսպէս եղաւ նաեւ տեղական ապրանքներու պայքարին մէջ։ Ժողովուրդը սիրով կ'ուզէ, բայց ապրանք չկայ որ «առ» ըսենք անոր։ Ըսել կ'ուզենք թէ, պայքարի մը համար, ամէն բանէ առաջ մեծ պատրաստութիւն պէտք է։ Հակառակ մեր բոլոր պաշտպանութեանց, տեղական ապրանքին արժէգինը աւելի բարձր է, քան աշխարհի անդին ծայրէն հոս եկած ապրանքին գինը։ Եւ քանի չենք կրնար աւելի վար գինով ապրանք պատրաստել, պայքարը չպիտի տայ ուզուած արդիւնքը։ Ապա թէ ոչ, այս խանութին մէջ 4 ոսկիի ծախուած անգլիական կերպաս մը աւելի դիւրութեամբ յաճախորդ կը գտնէ, քան տեղական կերպաս մը որ դիմացի խանութին մէջ 8 ոսկիի կը վաճառուի։»

14000 ՖՐ. ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Ազգ. Վարչութիւնը Մարսէյլի Trésorerie Généraleը յանձնեց 14,000 ֆրանքի գումար մը որ հաւաքած է քաղաքին եւ շրջականներու հայ գաղութին մէջ, ի նպաստ Ֆրանսայի հար. նահանգներու ողողման զոհերուն։ Ասկէ զատ Տիկին Մութաֆեան 40 անկողին նուիրած է իր ամբողջ կազմածներով, որոնց գումարը կը հասնի 7000 ֆրանքի։

ՊՈԼՍՈՅ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ ԿԱՅՈՒՆ

Պոլսոյ մանիֆաթուրայի հրապարակը կայուն վիճակ մը ունի ատենէ մը ի վեր։ Նոյն վիճակը կը տիրէ նաեւ Անատոլուի զանազան կողմերը, մասնաւորաբար Ատանայի եւ Մերսինի մէջ ուր ոչ մէկ գնում կը կատարուի գիւղացիներէ։ Պոլսէն քանի մը ամիս առաջ ղրկուած ապրանքները եղածին պէս կը մնան, մանաւանդ անոր համար որ ապառիկ վաճառում չեն ըներ Պոլսոյ վաճառականները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաբոլշեւիկներու փոխ-վրէժը

ԼՈՆՏՈՆ, 14 ապրիլ.— Անգլիոյ աշխատաւորական պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ»ը այսօրուան առաջին էջին վրայ կու տայ զգայացունց լուր մը։ Լոնտոնի ցարական տարագիրները ծրագրած են կազմել մեծ ճերմակ բանակ մը՝ առեւանգելու համար խորհրդային կառավարութեան ամէնէն կարեւոր անդամները։ Զանոնք վար պիտի դնեն իբրեւ պատանդ եւ պիտի օգտագործեն՝ ցարական վարչաձեւի վերահաստատումը ապահովելու համար։

Վերջերս «Մորնինկ Փոստ» հրատարակած էր հետեւեալ ազդը.— «Բոլոր անոնք որ գաղափարակից են զօրավար Կուտեպոֆի եւ կը մտատանջուին այդ քաջարի զօրականին վիճակով, ստիպողաբար կը հրաւիրուին հաղորդակցիլ «3725 Մորնինկ Փոստ» հասցէով։

Բոլոր անոնք որ պատասխանեցին այս կոչին, ստացան գաղտնի շրջաբերական մը, որով կը հրաւիրուին նուիրական պարտականութիւն համարել մինչեւ արմատը բնաջնջել բոլշեւիկները եւ գահին վրայ վերահաստատել Ռոմանոֆները. Նոյնպէս կը պահանջուի պրոպագանդ մղել եւ արձանագրել նոր անդամներ, որոնք իրենց ֆիզիքական ու մտաւորական բոլոր ուժերը պիտի տրամադրեն «ապագայ ցար»ին։

Այսպէս ուրեմն, Նոր կազմակերպութիւնը զօր. Կուտեպոֆի վրէժը լուծելէն աւելի անդին կ'անցնի։ Անգլիական ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած է՝ կազմակերպիչները գտնելու համար։ Ազդը հրատարակողին ինքնութիւնը դեռ չէ ճշդուած։ Կազմակերպութեան անդամները ստիպուած են 15 օրը անգամ մը նամակ գրել պետին, այլապէս շարքերէն պիտի վտարուին։ Մօտ օրէն հաւաքոյթ մը պիտի ունենան՝ վարիչ մարմինը ընտրելու համար։ Անդամներու իւրաքանչիւրը թիւ մը պիտի ունենայ անունի տեղ։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ

Վերապահութեամբ կը հրատարակենք յունարէն թերթերու հաղորդած հետեւեալ լուրերը.

Էնկիւրիի շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ Ըսմէթ փաշայի ելմտական քաղաքականութիւնը սնանկացաւ։ Խալք կուսակցութեան ղեկավար մարմին մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Ըսմէթ փաշայի ռուսասէր քաղաքականութիւնը կը վտանգէ Թուրքիոյ շահերը։ Ուրիշ տեղեկութեանց համաձայն, Փարիզի դեսպան Ֆէթհի պէյ պատրաստ է նոր դահլիճ մը կազմելու, պայմանաւ որ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը հակի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմը։ Ֆէթհի պէյ կ'ուզէ մենաշնորհներ տալ, Ազգ. Ժողովը լուծել, 27 քաղաքական յանցաւորներու ներում շնորհել եւ Թուրքիա մուտքը արտօնել փախստական Թուրքերուն, որոնց մէջ «Համիտիէ»ի նախկին հրամանատար Րէուֆ, Ատնան եւ Խալիտէ Էտիպ հանըմ։ Խալք կուսակցութիւնը համաձայն չէ Ֆէթհի պէյի այս տեսակէտներուն։ Տրապիզոնի շրջանին մէջ հակաքէմալական լուրջ շարժում սկսած է, մտահոգութեան մատնելով Թուրք իշխանութիւնները։ Զօրավար Հաճի Պէքիր (՚.) որ կը գործակցի Մուսթաֆա Քէմալի հետ, անմիջապէս մեկնեցաւ Տրապիզոն։

«Եարըն»ի դէմ բացուած դատերը

Պոլսոյ ընդհ. դատախազութիւնը երկու նոր դատ բացած է «Եարըն»ի պատ. տնօրէն Արիֆ Օրուճ պէյի դէմ։ Առաջինը անոր համար որ անիկա անարգած է Ազգ. Մեծ Ժողովի բարոյական անձը, գրելով թէ երեսփոխան մը կաշառք ստացած է Հէրման ծխախոտի ընկերութենէն։ Երկրորդ դատն ալ այն յօդուածին համար, զոր ստորագրած է Էրթողրուլ Շէմսէտտին պէյ, «Եարըն»ի ամէնէն վերջին թիւին մէջ, երբ պատասխանատու տնօրէն չկար։

Միւս կողմէ, ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրիւ պէյ ալ դատ մը բացած է նոյն թերթին դէմ։

Որոշուած է միացնել այս բոլոր դատերը եւ անոնց նախնական քննութիւնը յանձնել երկրորդ հարցաքննիչ դատաւորին։

⁂ Օրինական պայմանները լրացնելով, «Եարըն» նոր պատասխանատու տնօրէն մը ներկայացուցած է և գործողութիւնը աւարտած։ Այնպէս որ թերթը սկսած է վերհրատարակուիլ, ինչպէս գրած էինք։

⁂ Թուրքերէն թերթերուն համաձայն, Արիֆ Օրուճ պէյ 36 տարեկան է։ 15 տարի առաջ մտած է լրագրական ասպարէզին մէջ։ Ընդհ. պատերազմի ընթացքին կ'աշխատակցէր «Թասվիրը Էֆքեար»ի, իբրեւ լրաբեր։ Երբ Իզմիրի դաւադիրները անկախութեան ատեանին յանձնուեցան, ձերբակալուեցաւ իբրեւ շինծու լուրեր հրատարակող եւ Էնկիւրիի Անկախութեան Ատեանին յանձնուեցաւ։ Յետոյ ազատ արձակուելով Պոլիս դարձաւ։

Միլլի կառավարութեան կազմութեան օրերուն, Էնկիւրի գտնուած է եւ յետոյ Էսկիշէհիրի մէջ «Ենի Տիւնեա» թերթը հրատարակելով ընդդիմութիւն փորձած է, օժանդակութեամբ 150նոցներէն Չէրքէզ Էտհէմի։ Թերթը կը փակուի եւ Արիֆ Օրուճ պէյ կը բանտարկուի. բայց յետոյ ներում կը ստանայ, ինչպէս Մ. Քէմալ յիշած է իր մեծ ճառին մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱՀ Պ. Յ. ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

Պոլսոյ մէջ մեռած է Պ. Յարութիւն Մոստիչեան, երկարատեւ ու ծանր հիւանդութենէ մը յետոյ։

Ծնած Կեսարիա՝ 70 տարի առաջ, պատանի հասակէն Պոլիս գացած է եւ իրաւաբանութիւն սորվելէ յետոյ դատական պաշտօններ ստանձնած։ Մօտ 40 տարի ծառայեց այդ ասպարէզին մէջ իբրեւ հարցաքննիչ, Եղեռնադատ ատեանի քարտուղար, անդամ եւ վերջապէս Վճռաբեկի անդամ։

Իր վերջին տարիներուն, ունեցաւ նաեւ ազգային գործունէութիւն, իբրեւ ատենապետ Գումգափուի թաղ. խորհուրդի, անդամ Ընդհ. Ժողովի եւ վերջապէս ատենապետ Քաղ. Ժողովի, զոր վարեց 1922-26։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 11ին։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Թայմզի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ 11 ապրիլ թուականով.

— Այսօր կէսօրէ վերջ իսլամ ուխտաւորներու մեծ խումբեր մեկնեցան Հարէմը Շէրիֆէն դէպի Նէպի Մուսա։ Արաբ Գործադիր մարմինը, անգլիական քննիչ մարմնի տեղեկագրին առթիւ, բուռն կոչ մը ուղղեց բոլոր Արաբներուն որ խաղաղութիւն ու կարգ կանոն պահպանեն, շեշտելով որ մինչ Պաղեստինեան Արաբ Պատուիրակութիւնը տենդոտ գործի լծուած է Լոնտոնի մէջ ի նպաստ Արաբական դատին եւ կ'աշխատի մանաւորապէս ներումի արժանացնել անցեալ օգոստոսի խռովութեանց առթիւ մահուան դատապարտուած Արաբները, իր աշխատանքներուն յաջողութեան համար բացարձակ պայման է Պաղեստինի խաղաղութիւնը։

Աւագ շաբթու ընթացքին կրօնական ընդհանուր յարուածութիւն պիտի ըլլայ հոս, որովհետեւ իսլամական Նէպի Մուսայի տօնն ու հրէական Պասէքը կը զուգադիպին Ծաղկազարդին, որ այս տարի թէ Յուլեան տոմարին եւ թէ Գրիգորեան տոմարին մէջ միեւնոյն օրը կ'իյնայ։ Ծաղկազարդի կիրակին Երուսաղէմ պիտի հասնին իսլամներու մեծ բազմութիւններ՝ Քեբրոնէն եւ Նապլուսէն՝ մասնակցելու համար դէպի Նէպի Մուսա ուղղուելիք թափօրին, մինչ խիստ մեծ թիւով Հրեաներ պիտի այցելեն Լացի Պատը՝ տօնելու համար Պասէքի առաջին օրը։ Քրիստոնեայ գլխաւոր համայնքները հին քաղաքին մէջէն թափօրով պիտի անցնին դէպի Ս. Յարութեան տաճարը։

1920ին ալ ճիշդ այս ձեւով զուգադիպած էին չորս տօները եւ կրօնական կռիւներու տեղի տուած. այդ պատճառաւ կառավարութիւնը նախապէս մանրամասն ժամանակացոյց մը պատրաստած է եւ որոշած զանազան թափօրներու հետեւելիք ճամբան, յուսալով որ այդ ձեւով պիտի կրնայ արգիլել բախումները։ Սակայն Արեւելքցիները ճշդապահութեան առաքինութիւնը չունին միշտ եւ իշխանութիւնները սփոփանքի շունչ մը պիտի քաշեն՝ եթէ կիրակին անցնի առանց լուրջ ընդհարումներու։

ՏԻՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿ, Լօզանի դաշնագրի թուղթ հակառակորդը նկրկայիս կը գտնուի Աթէնք, ուր կը մասնակցի Յունաստանի անկախութեան հարիւրամեակի հանդիսութեանց։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

(ԱՐԻՖ ՕՐՈՒՃ ՊԷՅԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն, այսինքն շուրջ 22 տարիներէ ի վեր Թուրքիա կ'ապրի խորհրդարանական-ժողովրդավարական վարչաձեւի տակ. այդ Թուականէն ի վեր սկզբունքով գերիշխանութիւնը կը պատկանի ժողովուրդին։ Այս վերջինը ազատ ընտրութիւններով պէտք է որոշէ իր օրէնսդիր մարմինը, որմէ կը բղխի եւ որուն պատասխանատու է օրուան կառավարութիւնը, գործադիր մարմինը։

Ժամանակակից սերունդը, իր մորթին վրայ զգացած ըլլալով, շատ լաւ կը յիշէ տակաւին թէ ի՛նչպէս գործադրուեցան սահմանադրական կարգերը այդ երանելի երկրին մէջ։ Ցասնըհինգ տարի կեանք ունեցաւ օսմանեան Սահմանադրութիւնը։ Եւ այդ կարճ ժամանակաշրջանին Թուրք ազատամիտ ժողովուրդը այնքան զարգացաւ ու յառաջդիմեց, որ այլեւս 1908ի Սահմանադրութեան շնորհած ազատութիւնները բաւարարութիւն չէին տար...

Ու 1923 հոկտեմբեր 29ին Օսմանեան մեծա՛զօր կայսրութիւնը մեռաւ ու ծնաւ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը. սուլթաններու երկիրը ընդունեց ամէնէն արդիական եւ ազատամիտ վարչաձեւը։

Սահմանադրական վարչաձեւի մէջ ամէնէն յատկանշական երեւոյթն է անհատին տրուած ազատութիւնը,—խղճի մտածումի, անձի, բնակարանի, մամուլի, ընկերակցութեան ազատութիւն։

Մասնաւորելով մեր խօսքը Թուրքիոյ մէջ մամուլի ազատութեան մասին, նոյնիսկ 1876ի օսմանեան Ա. Սահմանադրութիւնը, — որ վաղանցուկ կեանք ունեցաւ եւ խեղդուեցաւ 1877—78ի ռուսեւթուրք պատերազմին թոհուբոհին մէջ, — Մամուլի ազատութիւն շնորհած էր բոլոր օսմանցիներուն՝ օրէնքի սահմաններուն մէջ։ Նոյն ազատութիւնը շնորհեց նաեւ իթթիհատական Սահմանադրութիւնը։ Մենք ականատես եղանք այդ ազատութեան կիրարկման։ Առաջին իսկ տարիէն իթթիհատական «չէթէ»ի մը գնդակին զոհ գնաց «Սէտայը Միլլէթ»ի խմբագրապետ Ահմէտ Սամիմ պէյ, որ համարձակած էր տարբեր եղանակ մը հնչեցնել. քանի մը տարի վերջ նոյն բախտին արժանացաւ Զէքի պէյ, որուն սպանիչները մեծ պատիւներ եւ պաշտպանութիւն վայելեցին։

Ալ խօսքը չենք ըներ Պալքանեան պատերազմէն վերջ տիրող ահուսարսափի վարչաձեւին, որու ընթացքին ամիսը անգամ մը կը փակուէին հայերէն եւ այլ թերթերը՝ Պոլսոյ «Մուհաֆըզութեան» հրամանով եւ պատասխանատու տնօրէնները կը բանտարկուէին ու կ'աքսորուէին առանց հաշիւի։

Քէմալի վարչաձեւն ալ հազիւ հաստատուած, Պոլսոյ մէջ ունեցաւ իր առաջին զոհը՝ «Փէյամ»ի ջղուտ խմբագրապետ Ալի Քէմալ պէյը։ Իսկ անկէ ի վեր քանիցս դատի կանչուեցան ու հալածուեցան յայտնի Թուրք հրապարակագիրներ՝ սկսեալ «Թանին»ի Հիւսէյին Ճահիտէն, «Թասվիրը Էֆքեար»ի Էպուզզիա Զատէէն մինչեւ յետին լրագրողը։

Շնորհիւ Քէմալին, Թուրքիոյ մէջ ներքին խաղաղութիւն կը տիրէր քանի մը տարիէ ի վեր, մամուլը, մէկ սիրտ մէկ հոգի, գովքը կը հիւսէր ամենազօր Ղազիին, ու ինչպէս Համիտի օրով, իր հաւատարմական անխառն զգացումները կը մատուցանէր յոտս Չանգայայի բռնակալին։

* * *

Ու պատահեցաւ. որ, ճահիճը շարժիլ սկսաւ այս օրերս։ Երիտասարդ հրապարակագիր մը՝ Արիֆ Օրուճ պէյ՝ ցարդ անծանօթ, որ Թուրքեւհելլէն պատերազմի ընթացքին իբրեւ «չէթէ» գործած էր Անատոլուի մէջ, յանկարծ պոռթկաց իր զայրոյթը, Նշդրակը դրաւ Հանրապետական Թուրքիոյ մարմնին մէջ բացուած խոշոր վէրքերու վրայ, ու ռումբի մը պէս պայթեցաւ Ըսմէթ փաշայի գլխուն։ Օրուճ պէյ, յենած 1924 ապրիլ 20ի Թուրք Սահմանադրութեան 75րդ (խղճի ազատութիւն), 76րդ (անձի եւ բնակարանի ազատութիւն) եւ 77րդ (Մամուլի) յօդուածներուն վրայ, սկսաւ մէկիկ մէկիկ վեր առնել քէմալապետութեան փտութիւնները ծածկող վարագոյրները։ Քաղաքացիական համարձակութիւնն ունեցաւ Էնկիւրիի վարիչներու երեսին պոռալու իրենց ապիկարութիւնը, առանց բառերը ծամծմելու հրապարակ դրաւ խարդախութեան, կեղծարարութեան եւ կաշառակերութեան չոր փաստեր, ձակտէն հարուածեց վարչապետ ու գործավար, եւ անսպասելի մերկացումներ ըրաւ։

Կ'արժէ ծանօթանալ այդ հետաքրքիր մերկացումներուն, իրական գաղափար մը կազմելու համար այն տնտեսական, ելմտական ու մանաւանդ բարոյական քայքայումին մասին, որուն ենթարկուած է այսօրուան Թուրքիան։

Ցագնապը որ ծայր տուած էր ամիսներ առաջ, սրարշաւ կ'ընթանայ, դէպի սնանկութիւն քշելով Թուրքիան։ Օրը օրին արձանագրուած փաստերը շատ պերճախօս են եւ աւելորդ է մեկնաբանել զանոնք։

Ահա՛ այդ ահաւոր կացութիւնն է որ լեզու հանած է հլու հնազանդ կամակատարներն անգամ, յանդգնութեան եւ անձնազոհութեան մղած փառաբանիչները։ Արիֆ Օրուճ պէյ խորհրդանշան մըն է, արտայայտիչը մտայնութեան մը որ այսօր արմատ ձգած կը թուի Թուրքիոյ մէջ։ Փաստ՝ այն իրողութիւնը թէ՝ իր թերթը՝ «Եարըն», որ աննշան սպառում մը ունէր, հազարներով աւելի կը ծախուի իր ծանօթ «եւլոյթ»էն ի վեր։ Ցարդ ո՛չ ոք համարձակեցաւ հերքել իր ծանրակշիռ ամբաստանութիւնները։ Ելմտական գործավարը, որուն դէմ յականէ յանուանէ մեղադրանքներ կ'ընէր Օրուճ պէյ, չկրցաւ ապահովիչ բացատրութիւններ տալ Ազգային Մեծ Ժողովին։

Ու Էնկիւրի դիմեց Թրքական հին մեթոտին, վատերու ու վախկոտներու զէնքին, ձերբակալեց այդ յանդուգն հրապարակագիրը, երբ անիկա՝ նոր յարձակումներ կը խմբագրէր այն վարիչներուն դէմ, որոնք իրենց ապիկարութեամբ եւ տգիտութեամբ այսօրուան վիճակին հասցուցին իր երկիրը։ «Եարըն»ի խմբագիրը հիմա բանտին մէջ կը քաւէ իր անխոհեմ յանդգնութիւնը, վաղը հաւանաբար խպառ լռութեան դատապարտեն զայն։ Ամէն պարագայի մէջ, Հանրապետական Թուրքիա անգամ մը եւս բռնաբարեց Մամուլի ազատութեան օրէնքը, անգամ մը եւս ապացոյցը տուաւ թէ Թուրքը անուղղայ է, թէ Թուրքը Ասիացի է միշտ ու անընդունակ քաղաքակրթուելու, բռնակալութեան տակ ապրի թէ Սահմանադրութեան, փէսի տակ թէ գլխարկի։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Յաջորդով՝ Եարընի խնդրոյ առարկայ յօդուածները։

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՒ ԻՐ ՑԱՒԵՐԸ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 20 Մարտ 1930 (Սեփ. Թղթ.)— Մեր նախորդ յօդուածով մատնանշեցինք որ, մօտաւորապէս 12—13,000 Հայերու համրանք մը ունինք Պուէնոս-Այրէսի մէջ միայն։ Ասոնք եկած են զանազան ատեններ, տեսակ տեսակ պատճառներով ու նպատակներով։ Այսպէս, օրինակ, ճնշող մեծամասնութիւն մը այն սխալ կարծիքն ունենալով թէ Հարաւային Ամերիկան ալ ամերիկեան հողամաս մը ըլլալով, ասկէ դիւրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ Հիւսիսային Ամերիկա անցնիլ, զոհ գացած են այս անստոյգ երեւոյթին եւ իրենք զիրենք ովկիանոսին այս կողմը նետած. յետոյ միայն դառն իրականութեան առաջ գտնուելով յուսախաբութեան մատնուած են։ Միանգամընդմիշտ այս ուղղութեամբ մտածող մեր բոլոր հայրենակիցներուն համար պարզ պէտք է ըլլայ, որ Հիւսիսային Ամերիկայի ներգաղթային օրէնքին համաձայն, Հարաւային Ամերիկայի բոլոր հանրապետութիւններէն Միացեալ Նահանգները մտնելու համար նոյն դժուարութիւնները կան, որքան Եւրոպայի կամ Ասիոյ ուեւէ երկրէն։ Նոյնիսկ կարգ մը նկատումներով, ասկէ Մ. Նահանգներ մուտքը աւելի դժուար է քան Եւրոպայէն։

Եկողներուն մեծագոյն մասը աշխատաւոր է, ու կեանքի դառն պայմաններու պատճառով զուրկ որեւէ աշխարհագրական տեղեկութիւններէ։ Ասոնք առաջին իսկ պատեհ առիթին ճեղքած անցած են Ատլանտեանը «Ամերիկա» երթալու համար։ Անոնք իրենց միտքէն իսկ չեն անցուցած թէ Հիւսիսայի՞ն է այս Ամերիկան թէ Հարաւային։ Չէ՞ որ Ամերիկա է, վերջացաւ, ու եկած են այն յոյսով որ հոս պիտի գտնեն այլեւս աւասպելական դարձած կանաչ տոլարները։

Այսպէս ուրեմն, ամէն մէկը խաբուսիկ երեւոյթի մը զոհ երթալով բռնած է այս մեծ ճամբան որու վերջաւորութեան միայն զգալով խոշոր սխալը՝ անորոշութեան, յուսալքութեան մատնուած է եւ սկսած հեռաւոր այս վայրերուն մէջ կերպով մը կեանքը քարշ տալ։

Բոլոր երեւոյթները անմխիթար են, ամէն ինչ անկազմակերպ։

Միայն այս հողամասին վրայ ապրողը շատ լաւ կը զգայ իր գործած սխալը, ու մօտիկէն դիտողը կրնայ տեսնել այն թշուառ վիճակը որուն ենթարկուած է Պրազիլիոյ, Ուրուկուէյի ու Արժանթինեան հանրապետութիւններու մէջ բնակող շուրջ 25,000 հայութիւնը։

Մեր ազգային համրանքին համար զգալի նշանակութիւն ունեցող այս հատուածը, ցրուած շատ անգամ հեռու գիւղերու եւ ճամբաներու վրայ, ուր օրը օրին հազիւ կը պարտկուի, ակնապիշ իր հայեացքը կ'ուղղէ դէպի Եւրոպա, իսկ անկէ անդին դէպի Արեւելք...

Չտեսայ դեռ Հայ մը որ ուեւէ կերպով ինքզինք այստեղի հետ կապուած համարէ։ Չկայ մէկը որ հոս գալէն վերջ իր յոյսը Հիւսիսային Ամերիկային կապած ըլլայ՝ բնաւ երբեք։ Այդպիսի ձգտումներ կրնան ունենալ միայն անոնք որ դեռ հեռուն են, բայց անգամ մը հոս գալէն, սա ամերիկեան կոչուած զգուելի կեանքը մօտէն «վայելելէն» յետոյ, նախկին լաւատեսութիւնները տեղի կուտան ատելութեան։

Ամբողջ հոգիով կ'ատենք Ամերիկան, որ անհարազատ է մեզ վարքով, բարքով եւ ամէն ինչով։ Բացարձակապէս ոչինչ կայ հոս մեր հոգիին մօտիկ, ոչինչ մեզ հարազատ։ Եւ ի՛նչ անբնական երեւոյթ երբ մանաւանդ, երիտասարդութիւնը մասնաւոր ձգտում մը ունի երթալու դէպի Եւրոպա, հայ գաղթականին համար համեմատաբար աւելի նպաստաւոր պայմաններ ներկայացնող երկիրները, ուր իր առօրեայ աշխատանքէն վերջ գոնէ թեթեւ հոգեկան բաւարարութիւն մը կարենայ գտնել։ Գոնէ երկու խօսք լսէ ազգային եւ մշակութային խնդիրներու շուրջ։

Չափազանց դժուար է կեանքը մանաւանդ անոնց համար որոնք քիչ շատ ազգային կեանքի եւ գրականութեան հետ կապուած են, այդպիսիներու համար այստեղ կատարեալ անապատ է։ Այս հսկայ գաղութը, որ արդէն տարիներու պատմութիւն ունի, չէ կրցած գոհացնել նոյնիսկ ամենատարրական ու հրամայական պահանջներ։ Ամբողջ գաղութին մէջ չկայ մէկհատիկ շնորհքով գրատուն, ուրկէ ընթերցող հասարակութիւնը կարենար օգտուիլ։ Պատահական, Հայրենակցականներու կամ այլ Միութիւններու ունեցած քանի մը հին գիրքերը ձեռքէ ձեռք կ'անցնին։ Աւելորդ է խօսիլ նոր հրատարակութիւններու, գրականութեան նորանոր թռիչքներու մասին, որմէ ով գիտէ քանի տարիներ դեռ եւս զուրկ պիտի մնայ այս գաղութը։

Գրականութեան սով, որու նմանը հազիւ թէ տեսնաք որեւէ ուրիշ հայ գաղութի մէջ։

Իսկ ասդին իրարու ետեւէ սունկի նման կը բուսնին ու կ'անհետանան հազար ու մէկ տեսակ Միութիւններ, շռնդալից անուններով...։

Անմիտ ու աննպատակ։

Իսկ օրերը կ'անցնին, ամէն ինչ կը շարժի, ու երբ անդին Հիւսիսային Ամերիկայի մեր հայրենակիցները ճիգեր կ'ընեն ընդհանուր միութիւն մը կազմելու, մէկ ճակատ բռնելու համար, հոս ճիշդ ատոր հակառակը կը պատահի. հիներու կողքին նորերը կըստեղծուին. փոխանակ բոլոր ուժերը դէպի կեդրոնն ուղղելու, կեդրոնախոյս նորանոր երեւոյթներ հրապարակ կ'իջնեն։

Կարելի՞ է արդեօք այս ձեւով ողջ առողջ դուրս գալ տիրող շրջապատէն։

Գիտենք որ շատ ու շատ հեռու ինկած ենք, գուցէ շատերէն մոռցուած, բայց ցաւեր են ասոնք որ դարմանի կը կարօտին։ Այսպէս հեռուէն հեռու կ'արծարծենք զանոնք, որպէսզի օր առաջ լուրջ միջոցներ ձեռք առնենք. որովհետեւ վաղը այլեւս ուշ պիտի ըլլայ եւ թափուելիք աշխատանքը գուցէ ապարդիւն։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՓՈՐՁԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ՄԸ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՒ

ՍԱԼՄԱՍՏ 24 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Այսօր՝ մարտ 24ին, երկար բանտարկութիւնից յետոյ հրապարակաւ գնդակահարուեց հակապետական նախկին զինուոր Շահմարը, կովկասցի եւ բոլշեւիկեան գործակալ։

1926 թիւ գարնանը կարմիր բռնակալները ողջ Ռուսաստանը քանդելուց յետոյ, աշխատում էին իրենց հարեւան երկիրներն եւս վարակել։ Իրանի համար խարիսխը ձգած էր Սալմաստում, որ պիտի հանդիսանար շարժման հնոցը։

Այդ հաշիւներին եւ փայլուն ոսկեներին զոհ էր գնացել Շահմարը, որ իր արտասովոր ճարպկութեան եւ ընդունակութեան շնորհիւ, նոյն թւականին իր շուրջն էր հաւաքել մի շարք բախտախնդիր զինուորներ եւ հակապետական պրոպագանդ մղել։

Եւ այդ խմորումների ու հաւաքումների շնորհիւ 1926ի գարնանը, Շահմարի ղեկավարութեամբ եւ խրախուսանքով Սալմաստի զօրանոցում յանկարծ զօրքն ապստամբում է։ Շահմարի առաջին գործն է լինում գնդակահարել հրամանատար Սարհանգին, եւ առաջին գնդակն էլ ինքն է արձակում հրամանատարին վրայ, որը մի ժողովրդական անձնաւորութիւն էր։ Հրամանատարն սպանւած և զօրքի մեծ մասն ապստամբների կողմն անցած էր։ Ապստամբները իրենց յաղթողի դերումն էին կարծում։ Սակայն կառավարութեան անմիջական հետապնդումը զսպեց շարժումը եւ ապստամբները իրենց միակ փրկութեան դուռը Կովկասը համարելով, երեսները շուռ տւին դէպի այն կողմ։ Բայց բոլորն էլ համարեա թէ ճանապարհին ձերբակալւեցին եւ յանձնւելով 24 ժամեայ դատական ատեանի, մեծ մասով գնդակահարւեցին։ Ապա քննութիւն կատարւեց տեղն ու տեղը, Սալմաստում. ներման ու գնդակահարման հարւածի տակ ամէն ինչ խաղաղւեց։

Գործի բուն հեղինակ՝ Շահմարը չէր պատժւած. թէեւ փախուստի ճամբան էր բռնել, սակայն նորէն կառավարութեան ձեռքն էր ընկել։ Երկար քննութիւն ու բանտարկութիւնից յետոյ, երէկ Պարսկաստանի խորքից հասցրին նորէն Սալմաստ, մահապատժի ենթարկելու համար բուն դաւադրութեան վայրը։

Երէկ կառավարութեան հրահանգով համայն Սալմաստի Թուրք եւ հայ գիւղացիներին լուր տւեց, որ մարտ 24ին ներկայ գտնուին դաւադրի մահապատժին։

Մահապարտութեան հրապարակը նշանակւած էր Սալմաստի փոքրիկ գիւղաքաղաք Դիլմանի հիւսիս արեւմտեան կողմը՝ ռուսական նախկին զօրանոցի ճիշդ դիմացը։

Մահապարտի հրապարակին մի փայտէ սիւն էր խրւած, որից բաւական հեռու խռնւած էին հազարաւոր հանդիսատեսներ՝ Թուրք եւ հայ, սրտատրոփ, անհամբեր եւ վախկոտ հայեացքներով. իսկ միւս կողմում ամբողջ Սալմաստի զօրամասը, կատարեալ սպառազինւած։ Շուկան փակ էր։

Ճաշից յետոյ մահապարտին շղթայակապ եւ 50ի չափ զինուորներով շրջապատւած բերին հրապարակ։ Խորը լռութիւնը տիրել էր երկչոտ գիւղացիներին։ Մահապարտը շատ անտարբեր եւ հանգիստ էր, դէմքին ոչ մի երկիւղի արտայայտութիւն։ Լուռ անցաւ եւ շրջապատւած զինուորներով կանգնեցրին փայտէ սիւնի մօտ։

Ապա ոտքի ելաւ Սալմաստի ընդհանուր հրամանատար եւ Սարհանգի տեղապահ Եաւարը որ նախ Թուրքերէն, ապա փարսերէն մի ճառ խօս
միտքը.

— «Ահա այսօր Պարսկ
ռավարութիւնը մահւան
տապարտել իր անարժ
ւակին։ Պարսկաստանի
կառավարութիւնը շատ
տէ արժանի պատիժ
բոլոր դաւադիրներին
դամիտներին, որոնք կ
տին երկրի անդորրու
խանգարել եւ երկրի
մութեանն արգելք հանդ
Նա կարող է արժանա
նել այն բոլոր անհա
տարրերին, որոնք մեր եր
քայքայիչ աշխատանքն
վատ սերմեր կը տարած
այս պարոնը այն դաւա
րից էր, որ սրանից չորս
առաջ, խմորւած օտար
ծախնդիրներից, իր երկ
կառավարութեան շահերը
նահարելով սպանեց տեղ
ժանատարին, աշխատել
ղափոխութիւն առաջ բե
երբ չյաջողւեց փախուս
բան բռնեց, բայց ահա
մեր ձեռքն է եւ պիտի
արժանի պատիժը։
Սրա ճանապարհով կը գն
բոլոր խառնակիչ դաւադ
որոնք կ'աշխատին մեր
քայքայմանը ու յետա
թեանը։ Պարսից կառավ
թիւնը միշտ աչալուրջ է
բեք թոյլ չի տայ օտար
նաւանդ՝ ախտածին ս
տարածել մեր երկրում»։

Ապա մոլլան մօտեցա
հապարտին խոստովանե
սակայն ոչ մի խոստովա
չարեց, միայն ջուր ուզեց
ու ոտքերը լւաց, «նամ
կատարեց։ Ապա շատ հա
թոյլ տւեց, որ իրեն կա
սիւնին։ Կապելուց յետո
աչքերն էին ուզում կապե
սաց.

— Չէ՛, պէտք չի, ես ի
քովս եմ ուզում տեսնել

Բայց վերջը կապեցին.
50 քայլաչափ հեռու կ
ցրին 12 հրացանակի
որոնցից 6ը չոքած, ի
կանգնած։ Հասարակո
սրտատրոփ սպասում էր
ճանին։ Բոլորի աչքերը
մահապարտը դարձրած
չէին շնչում։ Երբ ազդ
տրւեց, 12 գնդակներն էլ
ժամանակ արձակւեցին
դատապարտեալի կուրծ
փորոտիքը։

Դիակը կառավարութ
ջոցաւ անմիջապէս
Դիլմանի գերեզմանա
Նախ քան գնդակահարելը
ցին, ինչպէս եւ գնդակահար
յետոյ։

ՍԱՐ

ԽՆԴՐԵՄ, ԿԱՐԴԱ

ՄԻԼԱՆ.— «Յառաջ»ի
թիւերէն մէկուն մէջ, Ա. Մ.
լանէն թղթակցութիւն
ստորագրէ, խօսելով նաեւ
զութիւ ընդհ. ժողովին
ման մասին։

Չի մոռնար ըսելու
թեամբ, թէ՝ 32 հոգի
ներկայ էին, բայց կը
կամ չուզեր մանրամասն
այդ 32 հոգիներէն 18ը
սարդներ էին, 2ը Մխիթ
Հայրեր, 4ը գաղութի
թեան անդամներ (5րդ
շատ զբաղած ըլլալու
մնացեալ 8 հոգին
կողմէ, անշուշտ իբր
մաւոր...։

Սառն անտարբերութ
Երիտասարդութի՛ւն,
րեզը քուկդ է. գործէ
ները թող մէկիկ մէկիկ
թուղթ խաղալով եւ
սարքելով։

Դառնացեալ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ
կը կատարուի Հանրակ
ծեր հաստատելու համար
րաքաղաքէն դուրս, մինչեւ
տակայ կեդրոնները։ Այս
Երեւանի պիտի կապուին
լու, Վաղարշապատ եւ Ա
ինչպէս նաեւ Քանաքեռ
եւ աւելի հեռու գիւղեր

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Երեւան տօնեց Քիւրտերուն առանձին այբուբենին առաջին նոր տարեդարձը, եւ այդ առթիւ լոյս ընծայեց միօրեայ քիւրտերէն թերթ մը:

25 փետր. 1929ին էր, որ Խորհրդային Ռուսիոյ գիտական կաճառը ընդունեց Մարագուլովի կազմած այբուբենը: Եւ այդ օրուընէ սկսեալ, Քիւրտերը սկսան սորվիլ իրենց լատինական տառերով: Առաջին առթիւ բացուեցաւ մասնաւոր դասընթացք մը, որ տուաւ 40 շրջանաւարտներ, որոնց կարգին Հայուհի մը և Քրտուհի մը: Այժմ Երեւանի մէջ գոյութիւն ունի քիւրտերէնի ուսման դասընթացք մը: Քրտական նոր այբուբենի կոմիտէն ծրագրած է հրատարակել քիւրտերէն ամսաթերթ մը, գիւղատնտեսական գրքոյկներ, քիւրտ ժողովուրդին կեանքէն ու պատմութենէն գրական ու քաղաքական գիրքեր:

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ, քրտական նոր այբուբենին տարեդարձին առթիւ երեւցան կարգ մը յօդուածներ: Յիշենք Մարագուլովի յօդուածը, ուր կ'ըսուի. «Քիւրտ ժողովուրդը եւս մէկ տարի առաջ միացաւ այբուբենական մեծ միութեան, զոր ընդունած են խորհրդային Ռուսիոյ կարգ մը ժողովուրդները: Հետուէն միացման այս դէպքը կը թուի աննշան օղակ մը այն շղթային վրայ, որ կը սկսի Հոկտեմբերէն»: (Անշուշտ հասկնալի է այս խօսքերուն դաւը: Պարզապէս բոլոր հպատակ «խորհրդային հանրապետութեանց» ժողովուրդներուն լեզուները միացնելու մասին է խօսքը:)

Առաջին անգամ քիւրտ ուսանողներն են, որ 1912ին փորձեցին այբուբեն մը ստեղծել, բայց չյաջողեցան: Քիւրտ կրօնաւորներն ալ աշխատեցան տարածել արաբական տառերը, բայց քրտական հնչաբանութիւնը չէր համապատասխաներ արաբական տառերուն հնչումին: Լազօ եւս յարմարցուցած էր հայկական տառերը, որոնք քիչ թէ շատ կը յարմարէին քրտական հնչաբանութեան:

* *

Քիւրտերէն լեզուն առաջին անգամ գիտական աշխարհին ծանօթացուց լատին քահանայ Գարզոնի (1764): Ան 18 տարի ապրեցաւ Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ եւ հաւաքած նիւթերէն կազմեց առաջին քիւրտերէն քերականութիւնը: Գարզոնի այդ քերականութեամբ կը ներկայացնէր քրտական այբուբենը, թուական անունները եւ հոլովումները, գոյականները, ածականները, դերանունները, բայերը, բառերու հաւաքածոյ մը, ողջոյններ, խօսակցութեան ձեւեր, եւ իտալերէն քիւրտերէն բառարան մը:

Ըստ Գարզոնիի, առաջին անգամ Քիւրտիստան այցելած է դոմինիկեան Սոլդինին, մէկը այն երեք դոմինիկեաններէն, որոնք ապրելով Եզիդներու մէջ, Մուսուլի հիւսիսը, իրենց անհատական գործածութեան համար կազմած էին քիւրտերէն բառարան մը:

Յետոյ քիւրտերէնի մասին հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են Ռուսերը, առաջին անգամ Մեծն Եկատերինայի ժամանակ, երբ, 1787ին, ակադեմիկոս Պալաս կազմեց «բոլոր լեզուներու եւ բարբառներու համեմատական բառարանը», ուր լոյս տեսան 276 քիւրտերէն բառեր:

Կլապորտ եւս Թիֆլիսի մէջ Քիւրտերուն արտասանութեամբ գրի առաւ մօտ 300 բառեր, զորս հրատարակեց Թամվիր պարբերականին մէջ: Այնտեղ լոյս տեսան նաեւ քիւրտերէն երգիծական ոտանաւորներ: Տերլէն եւս ունի քիւրտերէն բարբառներու վրայ համառօտ ուսումնասիրութիւն մը: Ան կը պնդէր թէ քիւրտերէնը կը ծագի պարսկական լեզուէն: Թէ «պարսկերէնի արտասանութեան կանոնները գրեթէ առանց բացառութեան գոյութիւն ունին նաեւ քիւրտերէնի մէջ. մասամբ տարբեր է սակայն բառամթերքը: Քիւրտերէնի մէջ կը հանդիպինք ոչ միայն տարբեր արմատներու, այլ նաեւ տարբեր յետադաս մասնիկներու»:

Փրոֆ. Բերիոզին Թէհրանի մէջ սորվեցաւ Խորասանի Քիւրտերէն երկու բարբառ, եւ Մուսուլի մէջ՝ քանի մը բարբառներ (Շաղուլու, Զաքուլու, Բավանլու, Թուրուսանլու, Կարաչանլու):

Ռեզիգերի եւ Պոտի ուսումնասիրութիւններուն համաձայն, քիւրտերէն բոլոր գաւառաբարբառները կը կազմեն մէկ լեզուախումբ: Քիւրտերէնը ազգակցութեան մէջ է նոր պարսկերէնի հետ, սակայն չափազանց քայքայուած է կրճատումներով, ձայնաւորի աղաւաղումներով, բայերու կորուստով:

Թէեւ քիւրտ ժողովուրդը երկար ատեն ապրած է բազմատարր քաղաքակիրթ ժողովուրդներու մէջ, սակայն ոչ մէկ ազդեցութիւն կրած է իր լեզուն քերականական ներքին կազմութեան կողմէ: Օտար տարրերը կարելի է դիւրութեամբ զատորոշել: Իսկ քիւրտերէնի մէջ տեսնուած արաբերէն եւ յունարէն խօսքերը առնուած են Թուրքերէնի կամ հաւանաբար պարսկերէնի խողովակով:

Քիւրտերէնի մասին մասնագէտի հմտութիւն ունէր նաեւ Լազօ, որ հրատարակեց գիրք մը այդ մասին:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՌՈՄԱՆ.— Ափ մը երիտասարդներ գիտակից իրենց կոչումին, կազմեցին Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» խումբը փետրուար ամսուան ընթացքին: Այս զուգադիպութիւնը առիթ տուաւ տեղական խումբին տալու իր առաջին դասախօսութիւնը Փետր. 18ի ապստամբութեան շուրջ, օգտուելով ընկեր Վահան Համբարձումեանի ներկայութենէն: Անկէ ի վեր խումբը կը գործէ լուիկ մնջիկ: Երկրորդ դասախօսութեան նիւթն էր «Ինչո՞ւ դէմ ենք բոլշեւիզմի»: Այս առթիւ սարքուեցաւ ընկերա-համակրական ժողով եւ հարիւրէ աւելի թռուցիկներով լուր տրուեցաւ անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն, մէջն ըլլալով հակառակորդները: Ժողովը փոխուեցաւ հրապարակային դասախօսութեան: Օրուան դասախօսն էր ընկեր Գեղամ Սարոեան, Լիոնէն, որ փաստերով, իրենց իսկ թերթերու բերանով հաստատեց մեր մեղադրանքները: Յետոյ ընկեր նախագահը ներկաներուն առաջարկեց որ եթէ փափաքողներ կան հարցում ուղղելու այս նիւթին շուրջ, ազատ են եւ դասախօս ընկերը պատրաստ է պատասխանելու: Բոլշեւիզմի տեսակէտը պաշտպանող չգտնուեցաւ եւ ժողովը փակուեցաւ լաւ տպաւորութեամբ: Ներկաները փափաք յայտնեցին որ «Անդրանիկ» խումբը յաճախ սարքէ նման դասախօսութիւններ: Դասախօսութենէ վերջ տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով, որուն մասնակցեցան չորս նոր ընկերներ կատարելով իրենց երդումի արարողութիւնը: Այսպէսով տեղական Անդրանիկ խումբը դարձաւ ենթակոմիտէի:

Յոյս ունինք որ մօտ ատենէն մեր շարքերը աւելի եւս պիտի խտանան բոլորովին երիտասարդ ուժերով: Այսուհետեւ պիտի ունենանք պարբերաբար դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, որոնց կը հրաւիրուի բոլոր ժողովուրդը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը: «Անդրանիկ» խումբը կը պատրաստէ ներկայացնել տրամ մը «Արիւնոտ Դանակը»: Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագիրով:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԷՏԿԱՐ ՓՕՅԻ ՄԱՍԻՆ

Այս հանճարեղ բանաստեղծը ծնած է 1809ին Պոսթըն, եւ մեռած 1849ին եղերական պարագաներու տակ: Շատեր Փօյի ու Պօտլէրի միջեւ նմանութիւն մը կը տեսնեն: Երկուքն ալ ապրած են նոյն կեանքը, եւ գրած՝ նոյն դրոշմով: (Յիշենք թէ Պօտլէր ֆրանսերէնի թարգմանած է Փօյի բանաստեղծութիւնները:)

Վերջերս ամերիկեան հրատարակութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն թարգմանուեցաւ անգլիերէնի եւ ֆրանսերէնի, յայտնութիւններ կ'ընէ Փօյի կեանքին մասին: Այնտեղ նամակներ կան, զորս Փօ գրած է իր հայրագիրին: Փօ 2 տարեկան էր, երբ Ճօն Ալլան, կնոջը խնդրանքով, որդեգրեց զինք, առանց երբեք գուրգուրանք ցոյց տալու: Ամերիկացի գրագէտը, հրատարակելով Փօյի նամակները, կը յարձակի Ճօն Ալլանի վրայ: Ըստ այս գրագէտին, կարելի չէ գործ մը բաժնել իր ստեղծագործէն, եւ ճիշդ կը գտնէ գործը լուսաբանել ստեղծագործին կեանքով եւ ստեղծագործին կեանքը՝ գործովը: Հիմնուելով այս մաշած տեսակէտին վրայ, Փօյի նկարագիրը եւ խառնուածքը կը համարէ հայելին այն ընտանիքին, ուր ապրեցաւ ան: Եւ մեղապարտ կը հռչակէ Ճօն Ալլանը:

Ո՞վ կրնայ ըսել, սակայն, թէ Էտկար Փօ, չարչարանքի եւ տառապանքի այդ կեանքը չապրելով, այլ միայն երջանիկ պահերու մէջ թաղուելով, պիտի կրնար տալ արուեստը, որ այսօր կը զարմացնէ ամէն ընթերցող:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Այս օրերս Փարիզ կը սպասուի ճափոնական թատերախումբ մը, որ պիտի խաղայ իր աւանդական բեմազարդերով, հագուստներով եւ ձեւերով ճափոնական գործ մը:

1900ի մեծ ցուցահանդէսին էր, որ Փարիզ եկաւ ճափոն դերասանուհի մը: Տուաւ միայն մէկ ներկայացում: Մեծ էր յաջողութիւնը: Ֆրանսացի քննադատները գովասանական տողեր նուիրեցին ճափոն դերասանուհիին, որ, ինչպէս ետքէն իմացան, միջակ արուեստագէտ մըն էր ըստ ճափոնական քննադատութեան:

Այդ թուականէն ասդին, Ֆրանսա այլեւս չտեսաւ ճափոնական ներկայացում եւ դերասան: Որովհետեւ ճափոնցիները աւանդապաշտ ժողովուրդ մըն են, եւ չեն ուզեր օտար երկիր տանիլ իրենց «Թատերական հոգին»:

Սակայն վերջերս հոսանք մը կայ դուրս ելլելու, մանաւորաբար դէպի Ռուսիա, որ ծափով ողջունեց ճափոնական Թատերական արուեստը: Իսկ այս օրերուս, Թոքիոյի ամենամեծ թատրոնին տնօրէնը, Միտիօ-Իտօ, իր խումբով շրջան մը կը կատարէ հիւսիսային Ամերիկայի մէջ: Փարիզէն անցած ատեն, պիտի տան ներկայացում մը, որուն համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին մայրաքաղաքին մեծագոյն թատրոններէն մէկուն մէջ:

Ճափոնական թատրոնը չափազանց ինքնատիպ է: Բեմադրութիւնը բոլորովին կը տարբերի եւրոպականէն: Հին թատրոնը մէկ օր կը տեւէր եւ հանդիսատեսները ամբողջ օրը կը նստէին թատրոնին մէջ: Ջէ՞ որ ողբերգութիւն մը 3 ժամէն չաւարտիր իրականին մէջ: Բայց այժմ կարճ կը տեւեն: Դերասանները շատ ճոխ կը հագուին: Բեմը բաժնուած է եռանկիւններու, որոնց մէջ արուեստագէտ մը ուղղութիւն կուտայ իր խումբի դերասաններուն: Հին թատրոնին մէջ «ստուեր» անունով, օժանդակ դերակատարներ, ամբողջ սեւ հագած, բեմին վրայ կը պտըտէին, փոքրիկ լապտերով մը լուսաւորելու համար, բուն դերակատարը: Ճափոնական թատերգութիւններ շատ են թարգմանուած ֆրանսերէնի: Եւ կան բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ այդ մասին:

ԱՐՄԻՆԻԱ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր՝ երեքշաբթի ժամը 3-ին Կալըրի Ալպանի մէջ (19 Rue de Valoir) բացումը կը կատարուի Արմինիա Բաբայեանի ցուցահանդէսին: Հայ արուեստագիտուհին մինչեւ մայիս 15 հոն պիտի ցուցադրէ իր նորագոյն 20 նկարները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ.— Տարիէ մը ի վեր կազմուած է Չ. Ե Ո. Միութեան մասնաճիւղ մը այս փոքրիկ գաղութիս մէջ:

Այդ օրէն ի վեր, անարժան հակառակորդներ ջանքեր կը թափեն մասնաճիւղը լուծելու: Վարձկան մունետիկներ սկսան Չափահաս Որբերը կոչել «Չափահաս Որդեր»: Այս պայքարը կը տեւէ մինչեւ հիմա, սակայն գաղութը երբեք կարեւորութիւն չընծայեց կարմրափետուր սեւ դիմակաւորներու ստոր խաղերուն: Ընդհակառակն, աւելի ուժ տուաւ Չ. Որբերու Միութեան, որ կը գնահատուի իբրեւ ազգօգուտ կազմակերպութիւն մը:

Չափահաս որբերը յաճախ կը ստեղծեն հայկական մթնոլորտ, սարքելով հանդէս, ներկայացում եւայլն: Վեց ամիսէ ի վեր բացած են կիրակնօրեայ դպրոց մը, փոքրիկներու համար: Ամէն կիրակի դասի կուգան քանի մը մօտ մանուկներ, որոնք մեծ մասով իրենց մայրենի լեզուն չէին գիտեր, իսկ այժմ լաւ հայերէն կը խօսին ու կը գրեն: Այս առթիւ դասատու Պ. Պ. Կ. Շէհիրլեանի եւ Երուանդ Խուսեղէնեանի ջանքերը գնահատելի են: Այլեւս վախ չունիմ թէ հայ փոքրիկները կը ձուլուին, եթէ այսպէս կը գործեն ամէն տեղ չափահաս որբերը:

Դիտող մը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԱՍՏԵՂԱՏՈՒՆ»Ը

Լոյս կը տեսնէ Սեպտեմբերին

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Ապրիլ.— «Աստեղատուն»ի խմբագրութիւնը կը յայտարարէ, որ տպագրական եւ այլ պատճառներով, «Աստեղատուն»ը լոյս պիտի տեսնէ սեպտեմբերի սկիզբը, խմբագրապետութեամբ Պ. Մ. Վարանդեանի:

«Աստեղատուն»ին — իբրեւ հայ մտքի հանգանակ, նուիրուած Ա. Ահարոնեանի, իր գրական քառասնամեայ յոբելեանին — իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած են արդէն Եղիշէ արք. Դուրեան, Թորգոմ եպիսկ. Գուշակեան, Ն. Աղբալեան, Հ. Վարդան Յովհաննէսեան, Փրոֆ. Մ. Մինասեան, Տոքթ. Ա. Գասպարեան, Գ. Մխիթարեան, Դ. Մելոյեան, Գ. Նժդեհ, Վ. Գէորգեան, Օ. Մխիթարեան, Յովհ. Աւագեան, Յ. Լեւոնեան, Պերճուհի, Լաս, Հր. Նազարեանց, Կ. Յ. Բասմաճեան, Գ. Կառվարենց, Լէյլանի, Արմէն Անոյշ եւ ուրիշ շատ մը ծանօթ մտաւորականներ:

«Աստեղատուն»ը պիտի ունենայ, իր ճոխ բովանդակութեան համապատասխան, խնամուած շքեղ տպագրութիւն, զարդարուած մեծանուն յոբելեարին եւ աշխատակիցներու լուսանկարներով:

«Աստեղատուն»ի
խմբագրութիւն

ԱՆԿԻԷՆԻ ԿԱԶԻՆՕՆ ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻ՞

Անկիէնի կազինօն վերաբանալու խնդիրը քանիցս բերուած է խորհրդարանին առջեւ: Վերջին անգամ Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովը ընդունեց վերաբացումը, բայց Երեսփ. Ժողովը մերժեց: Այս անգամ ալ խնդիրը Ծերակոյտին առջեւ հանուելով, վերաբացումը ընդունուեցաւ 120ի դէմ 130 ձայնով: Երեսփոխանական Ժողովը պիտի ստիպուի դարձեալ զբաղիլ այդ հարցով:

Նոյնիսկ եթէ վերաբացումը քուէարկուի, խաղատունը որոշ սեղմումներու պիտի ենթարկուի: Նախ պիտի ջնջուի գնդախաղը (boule), որ աղքատ քսակները կը հրապուրէ, իսկ պաքարայի սենեակներուն համար մուտք պիտի նշանակուի 500 ֆրանք: Ընկերվարականները գլխովին հակառակ են կազինօի վերաբացումին, որուն հետեւանքը պիտի ըլլայ նուիրագործել եւ բազմացնել այն ապօրէն կամ օրինական խաղատուները, որոնք արդէն կան Փարիզի զանազան կողմերը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

«Ինձ էլ սպանէք» ուզում էր գոչել նա. բայց ատամները կափկափում էին եւ չէր կարող խօսել: Իրար ձեռք քաշքշելով՝ պատառոտում էին՝ նրա հագուստները, ցրւում մազերը, ու հրամայում էին՝ «քայլի՛ր, քայլի՛ր»: Բայց աղջիկը կորցրած կամք ու զգացողութիւն չէր կարողանում քայլել:

Հասաւ մի հարիւրապետ, ...րուի հայհոյանքով չափեց աղջկայ հասակը, թւաց շօշափել նրա լիք կուրծքը, հպել վարդ շրթունքներին, թւաց զգալ հաճոյքն այդ աղջկայ մարմնի եւ ուզեց պահել այդ համեղ պատառն իրեն, միայն իրեն համար:

— Թողէ՛ք, անպգամներ, ձեռք չկպցնէք նրան:

Զինուորները յետ քաշուեցին:

— Ազատ էք, կարող էք երթալ. ո՛չ ոք չհամարձակուի նրան հետեւել. ես պիտի հսկեմ մինչեւ տեղ հասնելը:

Աղջիկը քայլեց, փոքրիկները ձեռներէն բռնած, փէշերէն կախուած, հետեւեցին նրան:

Քայլո՞ւմ էր, թէ անյայտ ուժէ մղւած գնդակի նման գլորւում,— չգիտէր: Հարիւրապետն հետեւում էր մի քանի քայլ հեռուէն: Ահա եւ տունը բարձր պատերով շրջապատւած, ամուր դարպասով փակւած:

Զարնում է դուռը, զարնում. բացող չկայ, ոչ մի ձայն, ոչ մի շարժում: Միթէ՞ ոչ ոք չկայ, միթէ՞ բոլորը կարողացել են հեռանալ: Բայց աղջիկը գիտէ, որ գոնէ մէկը, մի ծերունի պիտի գտնուի այդ տանը:

Տանիքի վրայ հացատան պատուհանը կայ՝ գիտէ: Ուղարկում է փոքրերէն մէկը տանիք. ճամբաներին ծանօթ է:

կանչում է փոքրիկը աղեխարշ ձայնով: — Բացէ՛ք, բացէ՛ք, մենք ենք. մեծ մամային, Ցողիկին սպանեցին:

Ու տունը ձայնում է, անկարելի է անտարբեր մնալ մանկական խնդրանքի առջեւ: Դուռը բացւում է հապճեպ, լքւածներին ներս առնում ու կրկին փակւում: Ներս, ներս, դէպի գետնայարկ, դէպի հացատունն են իջնում նրանք: Աշխարհի սրտին, հողին մօտ են պատսպարւում պաշարւածները. փրկութեան լոյսը կապած խաւարին: Ու կիսախաւարին մէջէն կիները ձայնեցին.

— Հայկուհի՛, Հայկուհի՛...

Նա չի կարողանում խօսել, լալիս է. այժմ ազատւած, պաշտպանւած զգալով իրեն՝ ողբում է մօրը, եղբօր երեխան: Փոքրիկները պատմում են եղելութիւնը: Այդ տանը պատսպարւած են քաջարի կիներ, աղջիկներ, որ մինչեւ վերջին վայրկեան մնացին իրենց պարտականութեան գլուխը, որբանոցներում, հիւանդանոցներում, դպրոցներում. պահեցին իրենց հոգու քաջութիւնը քաղաքում՝ լքւում, կանխահաս նահանջ առաջ չբերելու համար. եւ շատ էին նրանք, Կարսի կրթւած, գեղանի հարսներ ու աղջիկներ:

Ու նրանց մէջ միակ մի տղամարդ, 70ամեայ մի ալեհեր քահանայ:

Ո՞վ չէր ճանաչում Կարսում Տէր Խորէնը, ճեմարանական կրթութեամբ, յեղափոխական հոգով այն քահանան, որ Կարսի լուսատու ջահերէն մէկն էր: Ո՞ր Կարսեցի ընթերցողն է, որ չէ օգտւած նրա բազմահատոր գրադարանէն, ո՞ր գաղթականը, որ անտերունջ որբուհին է, որ չէ վայելած նրա հովանին, որ հայդուկը, կամաւոր զինուորն է, որ չէ վայելած նրա հիւրասէր տան առատ սեղանը: Կարսի զարթօնքի առաջին ուխտաւորներէն էր նա, Համազասպ Նորհատեանի, Ս. Վարժապետի, Ջամբազեանի, Համամճեանի, Ֆիլիպ Դուրգարեանի եւ նման շատերի հետ: Ո՞վ չէր լսած նրա քարոզները հոգեպարար, որ քրիստոնէական եղբայրսիրութեան հետ միասին ներշնչում էր ազգային գիտակցութիւն, հայրենասիրութիւն, քաջութիւն: Հինը նորի հետ հաշտեցնող, նորը միշտ դէպի լոյս, միշտ դէպի վսեմ առաջնորդող: Միշտ հովւելով քաղաքի չքաւոր, գաղթական դասը՝ նա հարուստ չէր, ու իր բազմամարդ ընտանիքը ապրեցնելու, իր ուսումնասէր զաւակներին բարձրագոյն կրթութիւն տալու համար: Ո՞վ չէր տեսել նրա կատարած աշխատանքները՝ կարկահի տակ նստած շուրջառներ եւ թակեր ասեղնագործելիս, կամ գուլպայի մեքենայի տակ նստած գուլպայ հիւսելիս:

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՒԻԶԱՆԴ

Օտար խորհրդական Թուրքիոյ համար

Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.

Օսմանեան Պարտքի Վարչական խորհուրդը Փարիզի մէջ գումարուեցաւ ապրիլ 11ին ուրբաթ օր: Նախագահ Սթանլի Ուայաթ եւ տէ Քլոզիէր՝ Ֆրանսացի բաժնետէրերու պատուիրակը՝ զեկոյց տուին դէպի Էնկիւրի իրենց առաքելութեան մասին:

Վարչական Խորհուրդի ներկայացուցիչները յայտնած են Թուրք կառավարութեան թէ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կարելի է մտցնել 1928 յունիս 13ին բաժնետէրերու հետ կնքուած պայմանագրութեան մէջ եւ թէ անոնց հանդէպ ստանձնուած յանձնառութեանց յարգումը անհրաժեշտ է՝ արտասահմանի մէջ բարձր պահելու համար Թուրքիոյ վարկը:

Թուրք կառավարութեան կողմէ հրաւիրուած ըլլալով միասին քննել ելմտական կացութիւնը, Վարչական Խորհուրդի պատուիրակները ելմտական գործավարութեան ներկայացուցած են առաջին եզրակացութիւնները իրենց խորհրդակցութեան եւ թելադրած որ օտար ելմտագէտ մը խնդրեն ծրագիր մը պատրաստել՝ Թուրքիոյ ելեւմուտքը վերականգնելու համար:

Պ. Պ. Ուայաթ եւ տէ Քլոզիէր պիտի շարունակեն իրենց խօսակցութիւնները Թուրք կառավարութեան հետ, Թուրքիոյ եւ բաժնետէրերու հաւաքական շահերուն համար:

⁂ «Թայմզ» կ՚ըսէ թէ երկու պատուիրակները շուտով Էնկիւրի պիտի մեկնին դարձեալ:

⁂ Թրքական արժեթուղթերը մեծ անկում կրեցին երէկ Փարիզի Սակարանին մէջ:

Թուրքիոյ Պետական Դրամատունը

«Թան» կը գրէ թէ Թուրքիոյ պետական դրամատունը, որ պիտի կոչուի Հանրապետութեան Կեդրոնական Դրամատունը, 25 միլիոն Թրքական ոսկի դրամագլուխ պիտի ունենայ: Շրջաբերութեան հանուելիք թղթադրամներուն փոխարէն 2ուկէս միլիոն Թրքական ոսկիի(ոսկեդրամ)պահեստ մը պիտի ունենայ:

Օրինագծի մը համաձայն, բոլոր Թրքական կամ Թուրքիա հաստատուած օտար դրամատուները պիտի մասնակցին նոր դրամատան բաժնեթուղթերու գնման, իրենց հիմնադրամին համեմատութեամբ: Այն դրամատուները որոնք պիտի մերժեն աջակցիլ նոր դրամատան կազմութեան, մինչեւ մէկ տարի հաշուեյարդարի պէտք է ենթարկուին:

Սանասարեան խանի դատը

Ինչպէս յայտնի է, Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ Ատեանը ասկէ առաջ բեկանած էր Սանասարեան խանի մասին Քաղաքային Բ. Ատեանին տուած աննպաստ որոշումը, բայց այս վերջինը մերժած էր ենթարկուիլ: Ասոր վրայ, Պատրիարքարանի փաստաբանները կրկին դիմած էին Վճռաբեկ ատեանին:

Վճռաբեկը Ապրիլ 16ին պիտի սկսի քննել խնդիրը: Պատրիարքարանի փաստաբաններէն Նէճաթի պէյ եւ Պ. Միսաք Նարլեան նոյն օրը պիտի գտնուին Էսկիշէհիր, իրենց տեսակէտը պաշտպանելու համար:

Այս անգամուան քննութիւնը կը կատարուի Վճռաբեկին բոլոր ճիւղերէն կազմուած ընդհանուր ժողովին կողմէ: Եւ եթէ որոշումը նպաստաւոր ըլլայ, ինչպէս կը յուսացուի, Պոլսոյ ատեանը ստիպուած է ենթարկուիլ եւ կրկին դատավարութիւն կատարել:

Ցոյցեր Հնդկաստանի մէջ

Պոմպէյի մէջ 5000 Հնդիկներ, որոնց մէջ նաեւ մեծ թիւով կիներ ու մանուկներ, կիրակի առաւօտ կանուխ — Ազգային Շաբաթի վերջին օրը — ծովեզերք երթալով ջուրը նետեցին պատկեր մը, որ կը խորհրդանշէր աղի օրէնքը: Կալկաթայի շրջանին մէջ մեծ ցոյցեր կատարուեցան: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ ուսանողներ, որ խռովարարական թռուցիկներ կը ցրուէին: Նոյնը նաեւ Մատրասի եւ Քարաչիի շրջանին մէջ: Քարաչիի քաղաքին մէջ 10,000 երիտասարդներ թափօր կազմած շրջեցան փողոցները:

Կանտիի ձերբակալութիւնը մօտալուտ կը նկատուի:

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan. *Մուտք 5 ֆրանք:*
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՐ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards, *Անիէռ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:*

ԻԹԱԼԻԻ Հրազդան խումբի ժողովը՝ վաղը չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը. այսօր Համազասպ եւ Քեռի խումբերը, 202 Rue Boileau.

Վաղը Կուկունեան, Քրիստափոր եւ Կայծակ խումբերը Դրադարանին մէջ:

Իսկ Ուրբաթ օր Վրէժ, Արամ եւ Զաւարեան, Դրադարանի սրահը: Բացակայողները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի երեկուն ժամը 8ին Դրադարանի սրահը: Նիւթ՝ Մեր Յեղափոխական անցեալը: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Աֆիոնցի հայրենակիցներու հանգանակութիւնը.—

Ս. Վարդանեան 50, Մ. Մանիկեան 50, Գ. Դաւիթեան 30, Ղ. Մարանկոզեան 25, Ե. Հաճեան, Գ. Ժամկոչեան, Լ. Մինասեան, Ղ. Մակարեան, Դաւիթեան եղբարք, Խ. Թորգոմեան, Ն. Կարաեան, Բ. Թօփալեան, Թ. Գույաքըրզեան 20ական, Ա. Մըխճեան, Հ. Զորճալեան, Յ. Արապեան, Յ. Գանթարճեան, Ս. Կարաեան, Պ. Վարպետեան, Գ. Այվաեան, Թ. Մեսրոպեան, Յ. Քիւրքճեան 10ական, Յ. Թէրզիպաշեան, Յ. Կարաեան, Գ. Բաբագեան, Թ. Խոպճանեան, Մ. Թէրզիպաշեան, Ս. Էսկիճեան, Յ. Մինասեան, Մ. Եէթէրեան, Յ. Մարանկոզեան 15ական ֆր.: Գ. Թօբալեան, Հ. Հայրապետեան, Մ. Հաճի Մանիկեան, Ղ. Մարգարեան, Ոմն, Յ. Զորճալեան, Մ. Թաղէոսեան, Գ. Կաբուճեան, Մ. Եէօրիքեան, Յ. Դաւիթեան, Յ. Դաւիթեան, Գ. Տիւյմէճեան, Ա. Տիւյմէճեան, Խ. Բեթլէհէմեան, Պ. Լոզմաեան 10ական, Պ. Եօրկանճեան, Ր. Կարաեան, Հ. Կարաեան, Ն. Պատիկեան, Յ. Զորճալեան, Գ. Հաճի Մանիկեան, Գ. Գալուստեան, Յ. Փիլիպոսեան, Յ. Չէրչիեան, Ս. Զորճալեան, Փոքրիկն Կարօ Զորճալեան, Ա. Շիրինեան, Դ. Դաւիթեան, Հ. Թէլլալեան եւ եւ Հ. Եորկանճեան 5ական: Գումար 785 ֆրանք: Տես յառաջ 11 Փետր.: (Շար.)

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Յառաջիկայ Աւագ Ուրբաթ եւ Զատկի երկուշաբթին գոց է հայ եկեղեցիի բուժարանը:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

31 երիտասարդ յայտնի երգիչներէ բաղկացած Motett d'Erfurt *հռչկ. երգչախումբը որ ղեկ. Պ.* H. Weitmeyer*ի մեծ յաջողութիւն ունեցած է Գերմանիոյ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կուտայ իր միակ կրօնական երգերու երգահանդէսը, մասնկց. դաշնակհ. Օր.* Gertrud Lehman*ի, 17 Ապրիլ Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին* Salle Gaveau.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Ամասիացի կարապետ Ջատիկեան որ Պոլիս Թրքական Թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ: կը բնակէր Եէնի Մահալլէ: իմացնել Պ. Գէորգ Թաշբաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France:

— Օր. Էօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս: կը կարծուի թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ: Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան): իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable, boîte postale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր:

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաչխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա: իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր:

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել:

— կը փնտռեմ Հօրեղբայրներս Կարնեցի Լեւոն, Սիմոն, Հրանտ Ափոնիեան եւ մօրաքոյրներս Մարի (միւսին անունը չեմ յիշեր) որոնք 1914ին մեկնած են Հարաւային Ամերիկա: իմացնել՝ Արամ Սարաֆեանի, St. Loup Grands Pins, Travers Chevaliers No. 11, Marseille, France.

— Եոզկատի Էյլէնճէ գիւղէն Ջարուհի Գոճաեան, կը փնտռէ իր զաւակները՝ Սիրանուշ, Սաթենիկ եւ Աննա Գոճաեանները, հօր անունը Սիրական, կը կարծուի թէ Պէյրութի որբանոցը կը գտնուին կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Սաթենիկ Էթտար Մաթոսեան, հօր անունը՝ Յովակիմ, մօր անունը՝ Ռեբեկա: Սաթենիկ անհետացած է Դեյրիզզօրէն: իմացնել՝ Ջարուհի Չրագեանի, 20 Rue de Bezons, Courbevoie, Seine (France)

— կը փնտռուի Արտաշանցի Ղազարոս Ն. Ճօշկունեան, որ կը կարծուի թէ Փարիզ կը գտնուի: իմացնել «Յառաջ»ի:

— կիւրինի Ղարորէն գիւղէն, կիւլվարդ Գամճեան (ծնեալ Թօմպուլեան) կը փնտռէ իր հայրը Սարգիս Թօմպուլեան, եղբայրը Ղազարոս, քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարիցա, իր նախկին ամուսինը Սարգիս Մօսիկեան, որոնք 1915էն ի վեր անյայտ են: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա: իմացնել Տիկին Կիւլվարդ Գամճեանի, Campagne Bd. St. Antoine 31 Maison Camdjian, Marseille: Լուր տուողին 100ֆր. նուէր:

— կը փնտռուի Բալուի Թէփէ գիւղացի Մուշեղ Սարգիսեանի որդին Խաչատուր: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ: իմացնել՝ Սարգիս Ղապուկեանի, 62 Rue des Morillons, Paris (15):

— Շապին Գարահիսարի Մեծ Աճպտերի Ղրաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճասեան), հօր անունը՝ Նիկողոս, մօր անունը Եւա: իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.): Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր:

— կը փնտռուի Սեբաստիոյ, Դդմաճ գիւղացի Նունիկ Մոքսուեան, հօր անունը՝ Տօնիկ, մօր անունը՝ Ջէնիկ: կը կարծուի թէ Աղեքսանդրիա կը գտնուի եւ բաժանորդագրուած է «Կոչնակ» թերթի. կը խնդրուի եգիպտոսի թերթերէն արտատպել: իմացնել իր եղօր Երանոս Մոքսուեանի 11 Rue Voltaire, La Ciotat, (B. du R.) France:

— կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սարգիս Խորասանճեան 22 տարեկան: 1927ին Յունաստան էր: կը կարծուի թէ այժմ Հարաւային Ամերիկա կը գտնուի: Իր հասցէն տուողին 25 ֆրանք նուէր: իմացնել՝ Խորասանճեան, 109 Rue Moncey, Lyon (Rhône) France:

— Կարնեցի Մկրտիչ Ճիզմէճեան՝ որ Էստաք (Մարսէյլ) կը բնակէր, 6 ամիսէ ի վեր անյայտացած է: Հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան՝ ժիրայր Տէր Վարդանեան, 57 Rue Bernard du Bois, Marseille, France:

— կը փնտռուին կիւրինցի Մարիամ եւ Ազնիւ Չիթպաշեան, Արամ Մէնտիլեան եւ զաւակը Անդրանիկ որոնք 1915ին տարագրուած են: Հալէպ հասած գաղթականներէ եւ կիւրինցի հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել Տիկ. Սրբուհի Մէնտիլեանի, Usine Flachard, Aouste sur Sye. Drôme.

— *Կը փնտռուի Յակոբ Տիլոզեան որ 1927ին կը գտնուէր հետեւեալ հասցէին,* Chez Mr. Bernabé. Café d'Etigny, Place de l'Hôtel de Ville, Auch, (Gers): *Իմացնել՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան վարչութեան, 63* Bld. Carnot, Le Puy, (H.te Loire):

— կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իւլիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր: իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc: կամ «Յառաջ»ի: կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ
4 Ապրիլ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք 100	Mark
Թրք. Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» » or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge
Զուից. »	Fr. Suisse
Լէյ »	Leï

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.
»	II »
»	III »
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		1?? ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ԱՊՐԻԼ 1930
16 AVRIL 1930

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1239

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇՏՆՋԵՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ...

Անցեալները առիթ ունեցանք խօսելու պուլկարահայ արտագաղթի մասին։

Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, այս տեղափոխութիւնը շատ աւելի ծանր հանգամանք ունի քան կ'ենթադրուէր։ Իրենց բեռները կապած են, արդէն, 200 ընտանիք՝ Խասքովոյէն, նոյնքան՝ Ռուսճուքէն, Սօֆիայէն ու Վառնայէն։ Ֆիլիպէի մէջ արձանագրուած են, առաջին առթիւ, 50 ընտանիք և ուրիշներ ալ կը պատրաստուին։ Տակաւին չենք խօսիր աւելի փոքր գաղութներու մասին,— Սթարա Զակօրա, Սլիվէն, Շումէն եւ Պուրկազ։

Կատարեալ «Ելք»։ Խասքովոյէն Փարիզ հասած ընտանիք մը կը պատմէ որ եթէ բաց ըլլան Ֆրանսայի ճամբաները կամ աւելի թեթեւ՝ մուտքի պայմանները, ամբողջ քաղաքներ պիտի պարպուին...

Պուլկարիոյ մէջ տիրող անգործութեան հետ զուգընթաց, արտագաղթին ուժ կուտայ աշխատաւորի պահանջը՝ Ֆրանսայի մէջ։ Ազգերու Դաշնակցութեան Սօֆիայի Ներկայացուցիչը սկսած է բանուորներ արձանագրել Ֆրանսայի ագարակներուն համար, թէ հայ եւ թէ ռուս գաղթականներուն մէջ, մէկ տարի պայմանաժամով։ Նախընտրութիւն կը տրուի ամուրիներուն։ Բայց ընտանիքի տէրերն ալ ո՛ր եւ է դժուարութեան առջեւ կանգ չեն առներ, արտօնագիր ճարելու համար։ «Հայրենիք»ի Թղթակիցը դիտել կուտայ այս առթիւ.

— «Դժբախտութիւնը հոն է որ կարելի չէ որ եւ է կերպով հակազդել օրէ օր վարակիչ դարձող այս հոսանքին, որովհետեւ պէտք է խոստովանիլ Թէմեկնողներուն մեծ մասը երկարատեւ անգործութեան մը լեղին ըմպելէ վերջն է որ ուրիշ հորիզոնի տակ կ'ուզէ եթէ ոչ բախտ փորձել, գոնէ իր օրապահիկը ապահովել»։

Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակը անցագիր կուտայ 16էն մինչեւ 55 տարեկան այրերու համար, ինչ որ կը նշանակէ տեսակ մը զօրակոչ։ Եւ այնքան ալ նպաստաւոր չեն պայմանները, մանաւանդ որ այս վարձու աշխատաւորութեան մէկ մասը եթէ պիտի զբաղի հողագործութեամբ եւ այգեմշակութեամբ, միւս մասն ալ պիտի բանի ճահճային եւ վատառողջ շրջաններու մէջ (Հարաւ. Ֆրանսա)։

Հայերուն հետ, եւ աւելի մեծ համեմատութեամբ կը գաղթեն տարիներէ ի վեր Պուլկարիա հաստատուած Ռուսերը։ Անշուշտ միեւնոյն պատճառներով։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ մեր հայրենակիցները կանգ չեն առներ միայն Ֆրանսայի վրայ, այլ իրենց աչքերը կ'ուղղեն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։ Ուրիշ խօսքով՝ դէպի անհաւոր անծանօթը։ Առանց խորհելու որ, կորուստին կէս ճամբան կանգ առնելն ալ շահ է։

Տակաւին երէկ, Պուէնոս Այրէսի մեր Թղթակիցը կրկին և կրկին կը նկարագրէր այդ հեռաւոր եւ արկածալի աշխարհն ինկած միամիտներուն թշուառութիւնը։

— «Միայն մօտիկէն դիտողը կրնայ տեսնել այն Թշուառ վիճակը որուն ենթարկուած է Պրազիլիոյ, Ուրուկուէյի եւ Արժանթինի հանրապետութիւններուն մէջ բնակող շուրջ 25,000 հայութիւնը։

... «Չտեսայ դեռ Հայ մը որ ինքզինքը այստեղի հետ կապուած համարէ։

... «Զափազանց դժուար է վիճակը մանաւանդ անոնց համար որոնք քիչ-շատ ազգային կեանքի հետ կապուած են։

Եւ ինչպէս աճապարանքով ելան գացին, առանց կարեւորութիւն տալու իրենց լսածին ու կարդացածին, նոյն անհամբերութեամբ ալ, հիմա կ'ուզեն վերադառնալ Եւրոպա։ Կը փնտռեն ոչ միայն Ֆրանսան, այլ եւ Յունաստանը, Պուլկարիան եւ Սուրիան։

Մշտնջենական շարժում... Միայն հողը կրնար կապել այս բազմութիւնները։ Իսկ այդ անգնահատելի բարիքէն զրկուած ենք ոչ միայն օտար աստղերու տակ, այլ եւ մեր հայրենիքին մէջ։ Սուրիոյ մէջ, միայն, որոշ յարմարութիւններ կան հող մշակելու. բայց այնտեղ ալ գաղթակայաններու դրութիւնը խաթարած է ժողովուրդին առողջ բնազդը։ Երէկուան հողագործը դարձեր է փերեզակ՝ երկու թիթեղ կամ երեք տախտակ իրար գամելով, եւ ծուռ կը նայի արտին ու արօրին։

Ո՞ւր կանգ պիտի առնէ այս մշտնջենական շարժումը։ Այո հողմավար, տարուբեր կեանքը ցամաքէ ցամաք և ծովերէ ծով։

Պիտի գա՞յ, վերջապէս, օր մը, ուր ըմբռնենք թէ ատտիճանաբար պիտի լուծուինք, այս ընթացքով։

Տեսէք, քիչ-շատ հաստատուն գաղութ մը, պուլկարահայը կը քակուի, կը նօսրանայ յամրաբար։ Ուրիշ մը, յունահայը, շատոնց բռնած է այդ ճամբան։ Եւ մենք չունինք կեդրոնական իշխանութիւն, ո՛ր եւ է մարմին, որ գոնէ ուղղութիւն ցուցնէր, նուազագոյն վնասով ազատելու համար այս անվերջ տեղափոխութիւններէն։

Զանգակի ձայն մը, — եւ կարաւաններ կը շարժին առանց առաջնորդի, առանց ուղեցոյցի...

Բեռները կապած ճամբայ կ'ելլեն ամէն ուղղութեամբ, ականջ դնելով ամէն անուշ ձայնի ու թմբուկի։

Քանի որ Ֆրանսա կուգան մեծ մասով, գոնէ Փարիզի մէջ հարցնող - փնտռող կա՞յ թէ ո՛ւր կ'երթան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԽՂՃԱՀԱՐԵԼՈՒ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԵՒՐՈՊԱՆ»

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը, օրկան Եօնուս Նատի պէյի, որ այնքան գոռոզ լեզու կը գործածէր մինչեւ հիմա, կը գրէ խմբագրականի մը մէջ.

— «Գամպիոյի տագնապէն յառաջ եկած օսմանեան պարտքերու խնդիրը Եւրոպայի մէջ մեզի դէմ հրատարակութիւններու տեղի տուած է։ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ կատարուած հրատարակութիւնները Եւրոպայի հանրային կարծիքը շփոթեցնող սխալներ կը պարունակեն։ Կառավարութիւնը պէտք է դարմանէ այս սխալները։ Գործը բերնէ բերան բոլորովին տարբեր գոյն առած է։

Այս հրատարակութիւնները՝ իբր թէ մեր արտաքին պարտքերը չկարենալ վճարելու եւ կամ վճարելէ փախուստ տալու ձեւ առած են։ Մինչդեռ Թուրք կառավարութիւնը այդպիսի բան մը չէ խորհած իսկ։ Արտաքին պարտքերու յառաջիկայ մասնավճարը պանքային մէջ պատրաստ կը գտնուի, հետեւաբար այդ մասին տեղի չկայ խօսելու։ Բայց Թրքական դրամին անկման հետեւանքները դարմանելու համար միջոցներ ձեռք առնուեցան եւ արտաքին պարտքի խնդիրը ատկէ առաջ եկաւ։ Թուրք կառավարութիւնը ոչ մէկ ատեն այդ պարտքերը չպիտի վճարեմ չըսաւ։ Բայց Փարիզէն եկող պատուիրակներն ալ ըսին թէ պէտք է Թրքական դրամին կայունացումը եւ ելմտական վիճակին զօրացումը։

Ցաւ զգացինք Լոնտոնի լուրջ Թերթերէն «Ֆինէնշըլ Թայմզ»ի 18 եւ 19 մարտ Թուակիր Թերթերու մէջ գրուածներէն։ Ընդհ. պատերազմէն յետոյ գամպիոյի տագնապ չանցնող երկիր մնա՞ց արդեօք։ Հետեւաբար այս խնդրոյն հետեւանքով Թուրքիոյ արժանապատուութիւնը խնդրոյ առարկայ ընել՝ շատ անխիղճ Թեթեւութիւն մըն է։ Թուրքիա որ 2էն 5 տարուան մէջ գլուխ հանեց այս գործերը, Եւրոպայէն յարգանք եւ պաշտպանութիւն գտնելու իրաւունք ունի։ Գամպիոյի տագնապը պիտի լուծենք, մեր պարտքը չուրացանք, Եւրոպական մամուլը կը հրաւիրենք ճշմարտութեան եւ խղճմտութեան։»

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԱԶԱՏ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն Թէ գործավարներու խորհուրդը օտար դրամներու մասին պատրաստուած Թիւ 2 որոշմնագիրը քննած եւ ընդունած է, Թիւ 1 որոշմնագրին համաձայն, արտածող վաճառականները իրենց բերել տուած օտար դրամները Թրքական դրամ ըլլալով առնելու պարտաւոր էին։ Նոր որոշմնագրով, օտար դրամը նոյնութեամբ պիտի ստացուի։

Առաջին որոշմնագրով, դրամատուները բաժնեթուղթերն ու արժեթուղթերը պահելու պարտաւոր էին. Նոր որոշմնագրին մէջ այս տրամադրութիւնը վերցուած է։ Արժեթուղթերու վրայ գործառնութիւնը ազատ է երկրին մէջ այս մասին որոշուած արձանագրութեան պարտադրութիւնը բոլորովին վերցուած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա կը մերժէ վճարել պարտքերը

Թայմզի Թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ ապրիլ 13 Թուականով.

Թուրք կառավարութիւնը ծանօթացաւ այն որոշման, որ տրուած էր Օսմանեան Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդին Փարիզի մէջ գումարուած վերջին նիստին ընթացքին, Օսմանեան Պարտքի ապագայ վճարումներուն մասին։

Այս իրիկուն Էնկիւրիէն՝ առաջնակարգ հեղինակութենէ մը կը տեղեկանամ թէ կառավարութիւնը կը մերժէ Վարչական Խորհուրդին այն թելադրութիւնը թէ Թուրքիա ելմտական մասնագէտ մը պաշտօնի պէտք է կոչէ։ Եթէ Հանրային Պարտքի Վարչական Խորհուրդը նոր առաջարկներ չներկայացնէ Պարտքի վճարումներուն մասին —պնդելով 1928ի Փարիզի համաձայնագրին գործադրութեան վրայ— կառավարութիւնը պիտի վճարէ այն կտրօնները, որոնց պայմանաժամը կը հասնի Մայիսի վերջը։

Կառավարութիւնը որոշած է սակայն որ, այդ Թուականէն վերջ, Օսմանեան Պարտքի վճարումները պիտի դադրեցնէ անորոշ պայմանաժամով։

**** «Թայմզ»ի հրատարակած այս լուրն էր պատճառ, որ առջի օր Փարիզի Սակարանին մէջ օսմանեան բոլոր արժեթուղթերը մեծ անկում կրեցին։ Տեղական թերթերը շատ դժգոհ են Էնկիւրիի կառավարութեան այս որոշումէն։*

Ընկերութիւնները իրար կը յաջորդեն

Շինութեանց Թուրք անանուն ընկերութիւնը Պոլսոյ առեւտրական տնօրէնութեան դիմած է, հաշուեյարդար ընելու համար։ Հաշուեյարդարը սկսած է արդէն։ Այս ընկերութեան մէջ բաժին ունի նաեւ իտալական խմբակ մը։

Ասկէ զատ, ուրիշ կալուածական ընկերութեան մը գործերն ալ հաշուեյարդարի ենթարկուած են։

Ելեկտրական գերման ծանօթ ընկերութիւն մըն ալ որոշած է Թուրքիոյ իր գործառնութիւնները դադրեցնել։ Այս ընկերութիւնը, որ Թուրքիոյ զանազան մասերուն մէջ ելեկտրական զետեղման ձեռնարկներ ըրած է, Առեւտրական տնօրէնութեան դիմած է այս առթիւ։

Ինչպէս ձերբակալուեցաւ Արիֆ Օրուճ պէյ

«Եարըն», որ օր մը փակուելէ վերջ, ապրիլ 7ին վերհրատարակուեցաւ, հետեւեալ կերպով կը պատմէ իր տնօրէնին ձերբակալութիւնը *«Մեր խմբագրապետին դատակները ձեռնակապ անցուեցան»* խորագրին տակ.

— Ո՛վ ընթերցող, երէկ (ապրիլ 6) մեր թերթը պատմական օր մը ապրեցաւ։ Գիշերուան ժամը 9ին, երբ խոր խաւար կը տիրէր եւ երբ իր խմբագրականը կը գրէր, ոստիկանները ձերբակալեցին մեր խմբագրապետ ու պատասխանատու տնօրէն Արիֆ Օրուճ պէյը։ Այս վերջինը, որ ընդհանուր դատախազութեան հրամանագրով ձերբակալուած էր, գիշերը ոստիկանական հսկողութեան տակ անցուց։ Առաւօտուն կանուխ երկարօրէն հարցաքննուեցաւ Բ. հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ, որ մանրամասնօրէն հարցուց թէ ի՞նչ պատճառաւ իր թերթին մէջ ջերմօրէն գրած էր երկրին վերաբերեալ կարգ մը անպատշաճութեանց մասին։ Մեր խմբագրապետը, ինչպէս իր ստորագրութեան տակ ամբողջ ազգին հասկցուցած էր, նոյնպէս ալ ամբողջ մերկութեամբը հարցաքննիչ դատաւորին բացատրեց ճշմարտութիւնը եւ իր քաղաքական համոզումները։

Հարցաքննութենէն վերջ, թեւերուն ձեռնակապ անցընելով բանտ ղրկեցին։

Այս ցաւալի դէպքէն վերջ, թերթիս երիտասարդ եւ Թանկագին պաշտպան փաստաբան Նուրի պէյ ոստիկանական պաշտօնատունը փութալով, միջոցներ ձեռք առաւ Օրուճ պէյի հանգիստն ապահովելու համար, նոյնպէս դիմեց կուսակալին, ընդհ. դատախազին եւ ոստիկանական տնօրէնին՝ ձերբակալութեան պատճառները հասկնալու համար, սակայն ոչ մէկը կրցաւ գտնել...

Բոլշեւիկեան ձախողութիւնը

«Տէյլի էքսփրէս»ի Մոսկուայի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ գիւղացիները հաշտեցնելու համար ատենէ մը ի վեր Ստալինի կատարած բոլոր ջանքերը ձախողած են։ Ռուսիա սովի վտանգին ենթարկուած է, հաւաքական տնտեսութեանց ձախողութեան հետեւանքով։

«Պրաւդա»յի համաձայն, Կովկասի հողերուն 100ին 36ը միայն ցանուած են, իսկ երկրին միւս մասերուն մէջ այս համեմատութիւնը աւելի տկար է։ Հաւաքական տնտեսութեանց արտերը խնամքով մշակուած են, սակայն անոնց բերքը սպառման համար անհրաժեշտ ցորենին չնչին մէկ քանակը միայն պիտի կրնայ տալ։

Անգլեւռուս առեւտրական համաձայնագիրը

Առջի օր Լոնտոնի խորհրդային դեսպան Սոկոլնիկով եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը կնքեցին անգլեւխորհրդային ժամանակաւոր առեւտրական դաշնագիր մը, որ հիմը պիտի կազմէ տեւական առեւտրական դաշնագրի մը։ Կը նախատեսուի Լոնտոնի մէջ կազմակերպել խորհրդային առեւտրական ներ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 51

Պերճ Սարգիսեան	100.—
Հ. Նատիրեան, Montreuil	20.—
Գումար՝	120.—
50րդ ցանկին գումարը	71,996.50
Ընդհ. գումար	72,116.50

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Սուրիոյ նոր գաղթականներու հանգանակութեան Կեդր. Հանգ. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եւ (7րդ ցանկ).

ՅԱՌԱՋ լրագրի միջոցաւ, 8րդ եւ 9րդ վճար 23,000, Մելքոնեան կրթ. Հաստատութիւն Նիկոսիա (հանդէսի հասոյթ)՝ 7479.75, Համագաղութային Յանձնախումբ՝ Հուայթինսվիլ 5304, Մեքսիկահայ Տիկնանց Միութիւն 5000, Հանգանակիչ Յանձնախումբ՝ Լիոն 3000, Պ. Հայկ Գարագաշի միջոցաւ հանգանակուած՝ Թէհրան 4000, Աթէնքի Հանգանակիչ Յանձնախումբ 2115, Հայ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղ՝ Պրիւքսէլ 1426, Հայ Երիտասարդաց Միութիւն՝ Մանչէսթր 1240, Հայ Տիկնանց Միութիւն՝ Մանչէսթր 992, Պ. Խաչիկ Սվաճեան՝ Փարիզ 1000, Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութիւն՝ Լիոն 250, Տիկին Ոմն՝ (Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան միջոցաւ) 100, Թոքատցի հայրենակիցներէ՝ (Տիկին Ս. Թումաեանի ձեռամբ) 54, Տիկին Գարպոնէլ եւ Օր. Մարգարիտ Բաքալեան 50ական, Կլէրմոն-Ֆէրրանէն երեք հայրենակիցներ 50։ Գումար 55,110 ֆր. 75 սանթիմ։ Նախորդ ցանկին գումարը՝ 360,311 ֆր. 10 ս., ընդհ. գումար 415,421 ֆր. 85 սանթիմ։

500 ՏՈԼԱՐ ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

«Հայրենիք»էն կ'իմանանք թէ Նորեան եղբայրները (Եունիըն Սիթի) հինգ հարիւր տոլար նուիրած են Պէյրութի Հայ Ճեմարանին, Ամերիկահայ Կարմիր Խաչին միջոցաւ։

"ՀԱՇԷԹ„Ը ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ բոլոր կողմերը լրագիր, գիրք եւ հանդէսներ ցրուելու համար, համաձայնութիւն մը գոյացած է կրթական գործավարութեան եւ «Հաշէթ» ֆրանս. հրատարակչական տան տնօրէնին միջեւ։

Այս գործին համար, Հաշէթը ընկերութիւն մը պիտի կազմէ, որուն բոլոր մասնաճիւղերուն եւ գործակալութեանց պաշտօնեաները Թուրք պիտի ըլլան, եւ օտար պաշտօնեաներն ալ կրթ. գործավարութեան հաւանութիւնով պիտի առնուին։ Կրթական գործավարութիւնը, ընկերութեան գործը դիւրացնելու համար, մէկ տարի դրամական օժանդակութիւն պիտի ընէ։

ԱՆԿԻԷՆԻ ԿԱԶԻՆՕՆ

Հակառակ Ծերակոյտի որոշման, Երեսփոխանական Ժողովը 245ի դէմ 304 ձայնով դարձեալ մերժեց Անկիէնի Կազինօն վերաբանալու մասին ելմտական օրէնքին մէջ մտցուած յօդուածը։

1931 ապրիլ 1էն սկսեալ պիտի փակուին Փարիզի մէջ եւ Փարիզէն մինչեւ 100 քիլոմեդր շառաւիղի վրայ գտնուած բոլոր խաղատուները, որոնք ծանօթ են «բաց ակումբներ» անունով։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԳԾԻ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐ"

Զգաստութեան շունչ մը սկսած է փչել Մոսկուայէն, իբրեւ բնական հետեւանք այն քայքայման որ յառաջ եկաւ բռնի համայնացման խելագար արշաւանքներով:

Ըստ համայնավար ղեկավարութեան ծանօթ հրամանագիրներուն եւ շրջաբերականներուն, այստեղ ոչ պարտութիւն կայ, ո՛չ ալ նահանջ, այլ «կուսգծի շեղում»ներ, սխալ ըմբռնուած «հրահանգներ»ն է որոնք պէտք է սրբագրուին «մարտական կարգով»:

Այդ «շեղում»ներուն մէջ, ամէնէն շատ կը խօսուի «կամաւորութեան սկզբունքի խախտման» մասին: Նորութիւն մըն է մեզի համար ընդհանրապէս «կամաւորութեան սկզբունքի» գոյութիւնը խորհրդային վարչաձեւի տակ: Առածի կարգ անցած սովորութեամբ մը, բռնութեան եւ կեդրոնացումի այս դասական կարգերուն տակ, ամէն կարգադրութիւն ցոյց կը տրուի ժողովուրդին՝ իրենց բառերով «յեղափոխական բանւորութեան եւ գիւղացիութեան պահանջը»: Մինչդեռ, իրականին մէջ խորհրդային իշխանութիւնները երբեք չեն դիմեր կուսակցական եւ ժողովրդական լայն զանգուածներու կամքին, չեն հարցներ անոնց տեսակէտները, այլ վերէն տրուած որոշումներու շուրջ պաշտօնական բերաններէ ելած «զեկուցումները» աներեւոյթ ուժի մը ազդեցութեամբ կը լսուին առանց առարկութեան եւ բանաձեւերը «կ'անցնին բանւորութեան միաձայն հաւանութեամբ»:

Ասկէ առաջ ալ այս հարցը քննած ըլլալով, չարժեր երկար կանգ առնել: Ցամենայն դէպս այսօր ըստ խորհրդային վարիչներուն կամաւորական սկզբունքի խախտումն է, որ իրական չարիքներու դուռ է բացեր:

Կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն իր ծանօթ շրջաբերականով, առանձին կարեւորութիւն է տուած այս հարցին.

— «Ամէնից առաջ խախտւում է կամաւորութեան սկզբունքը կոլտնտեսական շինարարութեան մէջ: Մի շարք ռայոններում կամաւորութիւնը փոխարինւում է ճարկադրանքով. ստիպւում են մտնել կոլտնտեսութիւնների մէջ ապակուլակացման սպառնալիքով, ընտրական իրաւունքից զրկելու սպառնալիքով եւայլն:»

Օրը օրին մեր թերթի Հայաստանի բաժնին մէջ բազմաթիւ փաստեր կ'արձանագրուին, որոնք լիովին կը պարզեն բռնութեան անթոյլատրելի տեսարաններ:

Արդ, փաստ է որ այդպիսի բռնութիւններու գնով ձեռք բերուած յաջողութիւնները իրապէս կը վնասեն բուն շարժումին: Ամէնէն առաջ այդ ձեւով եւ միջոցներով կը բացուի իրական անջրպետ գիւղացիութեան եւ կառավարութեան մէջ:

«Այդպիսի քաղաքականութեամբ մենք ո՛չ թէ կը ներգրաւենք, այլ յետ կը մղենք կուսակցութիւնից եւ խորհրդային իշխանութիւնից անգիտակից եւ քիչ գիտակից մասսաներին (Պրաւդա):

Այս «անգիտակից եւ քիչ գիտակից» տարրը «չքաւոր եւ բատրակ» գիւղացիութիւնն է, որու իրական ուժն ու արժէքը ստորագնահատուած է կոլեկտիւացման աշխատանքներու ընթացքին: Փոխանակ գիտակցութեամբ այս տարրը կոլխոզին մօտեցնելու, դիմած են բռնի միջոցներու: Եւ ասիկա այն ժամանակ երբ անոնք տատանումներ եւ կասկածներ են ունեցած հաւաքական տնտեսութեան յաջողութեան մասին:

«Տատանւող միջակ գիւղացին երբեմն այստեղ եւ այնտեղ ճեռանում է կոլխոզից, որովհետեւ չի համոզուած, կասկածում է նրա առաւելութեան վրայ: Նրան պիտի բացատրել, համոզել կոլխոզի նշանակութիւնը եւ ոչ թէ անպայման զոռով պահել կոլխոզում, գիտէ՞ք ինչ, որպէսզի կոլեկտիվացման տոկոսները բարձր մնան, չիջնեն: (Խ. Հ. 9 Մարտ):

Համոզել ուրեմն եւ բացատրել «կոլխոզ»ին նշանակութիւնը, փոխանակ բռնի միջոցներու: Առողջ եւ գնահատելի առաջադրութիւն պիտի ըսէինք անմիջապէս, եթէ այս սկզբունքը իր իրական տեղն ունենար խորհրդա՜յին իրականութեան մէջ: Իրողութիւնն այն է, որ ամէն ինչ յեղափոխական բռնի միջոցներով լուծելու մարմաջէն բռնուած, ասոնք այն ժամանակ միայն կ'ընդունին կարեւորութիւնը նման միջոցներու, երբ արդէն գործը վտանգուած է լրջօրէն:

Եթէ սկիզբէն իսկ լրջօրէն նկատի առնուէին երկրի պայմանները, ժողովրդի կրթական մակարդակը, այսօր հարկ չպիտի ըլլար իրենց իսկ ընկերներու գլխին թափել թուքն ու մուրը: Ո՞վ էր սակայն, որ կրնար ասկէ մէկ երկու ամիս առաջ խօսիլ այս մասին: Ոչ իսկ Ստալին որ այսօր կը յայտարարէ.

— «Չի կարելի ուժով կոլտնտեսութիւններ հիմնել: Այդ կը լինէր յիմարութիւն եւ յետադիմութիւն: Կոլտնտեսական շարժումը պէտք է յենուի գիւղաբնակչութեան հիմնական մասսաների ակտիվ (գործօն) պաշտպանութեան վրայ: Չի կարելի զարգացած շրջաններից կոլտնտեսական շինարարութեան նմուշները մեքենայօրէն պատւաստել չզարգացած շրջաններում: Այդ կը լինէր յիմարութիւն եւ յետադիմութիւն: Այդպիսի «քաղաքականութիւնը» մի հարուածով կ'արատաւորէր կոլեկտիվացման գաղափարը»:

Ի վերջոյ պարզ է իմաստը այս բոլորին: Բռնի միջոցներով կոլեկտիվացումը ձախողած է այլեւս վ՛երջ այդ միջոցներուն:

Գործի հիմնական աշխատանքներէն աւելի, համայնավար տաքգլուխները ինկած են «տոկոսների բարձրացման ետեւից», մոռնալով որ՝

«բնակելի շէնքերի, մանր անասունների, թռչունների ու ոչ ապրանքային կաթնատու անասունների ստիպողական համայնացում եւ, դրա կապակցութեամբ, կոլտնտեսութիւնների արտելային ձեւից, որը կոլտնտեսական շարժման հիմնական օղակն է, քեալագեոզաբար կոմունայի ցատկելու փորձեր՝ նկատւում են անթոյլատրելի եւ գործի համար վնասակար փաստեր:» (Հրահանգ կ. կ. ի.)

Ո՛չ միայն կամաւորութեան սկզբունքն է խախտուած ուրեմն, այլեւ աղաւաղուած է բուն ձեռնարկը՝ արտելը կոմունայի վերածելու փորձերով: Մինչդեռ՝ ինչպէս կ'ըսէ վերյիշուած հրահանգը՝ «մոռանում են, որ մեզ համար գիւղատնտեսութեան հիմնական պրոբլեմը ոչ թէ «թռչնային» կամ «վարունգների» պրոբլեմն է, այլ հացահատիկային պրոբլեմը:»

Համայնավար ղեկավարութեան այս դիրքը հաւաքական տնտեսութեան մասին, ճիշդ այն ժամանակ երբ շարժումը մտած է վտանգաւոր շրջանի մէջ, կը մղէ մեզ հարցնել.

— Ո՞վ է բուն մեղաւորը:

Բաւական չէ փաստեր բերել «տեղերում նկատուած խախտում»ներէն եւ այս կամ այն համայնավար գործիչի արարքներէն, որովհետեւ կեդրոնացման այս ուժեղ գիծը որ գոյութիւն ունի այս կուսակցութեան կեանքին մէջ, թոյլ չի տար մեզի միայն որոշ անհատներու եւ շրջաններու վրայ նետել: Մանաւանդ Հայաստանի մէջ, երբ մէկ ծայրէն միւսը կեդրոնի թաթն է որ կը հսկէ իրապէս եւ ոչ ոք կրնայ ինքնագլուխ շարժիլ առանց Երեւանի հրահանգին կամ համաձայնութեան:

Արդար չպիտի՞ ըլլայ կարծել որ բուն պատասխանատուն այս բոլորին ենք՝ Հայաստանի իշխանութիւնն եւ կուսակցական ղեկավարութիւնն է: Եթէ ասոնք ժամանակին փոխանակ աքլորամարտի հրաւէր կարդալու իրենց խեղճ ու կրակ ընկերներուն, «Լենինեան դրօշի տակ, վճռական գրոհով խորտակելու կապիտալիզմի վերջնական մնացորդները, համատարած կոլեկտիւացման ծաւալումով» նշանախօսքերուն ըմբռնէին իրենց ղեկավարի եւ մանաւանդ պատասխանատուութեան չափը, անտարակոյս մեր երկրին պիտի խնայէին շատ շատ փորձանքներ եւ դժբախտութիւններ:

Բայց լաւ է ուշ քան երբեք:

Կամաւորութեան սկզբունքի հանդէպ հրամանագրուած յարգանքը, բարենշան երեւոյթ է համատարած խելագարութեան այս շրջանին:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ

Ըսինք որ երկրի մէջ չունինք եւ չենք կրնար ունենալ ազգային կեդրոնաձիգ քաղաքականութիւն: Չունինք նաեւ գաղութներու մէջ, թէեւ կրնանք ունենալ: Գաղութներու մէջ ազգային մէկ ու ներուժ քաղաքականութիւն չունինք, նախ անոր համար որ Մոսկուայէն ներշնչուած խորթ քաղաքական շունչ մը կը ներածեն Երեւանցիները, եւ երկրորդ անոր համար որ այդ քայքայիչ շունչը պարարտ հող կը գտնէ ամէն տեղ: Մերձաւոր անցեալի սխալներն ու հիասթափութիւնները յարաբերութիւններու այնպիսի լարուած ու անհանդուրժող մթնոլորտ ստեղծած են որ այսօր մարդէ մարդ, դասակարգէ դասակարգ, հոսանքէ հոսանք եւ գաղութէ գաղութ բաբելոնական խառնաշփոթութիւն կը տիրէ: Հանրային ընդհանուր շահերու հասկացողութեան փոխարէն քաղաքացիութեան իրաւունք ստացած է կիրքն ու ոխը, ատելութիւնն ու նախանձը, մթագնելով պայծառատեսութիւնը, իրատեսութիւնը, բանականութիւնը: Կարելի է առանց խղճի խայթի ըսել որ այսօր բոլորս ալ վարակուած ենք քաղաքական բուլճիզութեամբ: Որքան հայկական հոսանք եւ թերթ կայ, այնքան փրկութեան ճամբաներ կան: Բայց, գոյութիւն չունի այսօրուան մեր իրական կացութենէն ծնած առողջ ու գործնական ուղեգիծ, որ ընդունելի ըլլար հարուստին թէ աղքատին, ազատականին թէ պահպանողականին, կղերին թէ բուրժուային, դաշնակցականին թէ ռամկավարին: Գիտեմ պիտի ըսեն թէ Եւրոպայի սրտին վրայ, Փարիզի մէջ յետաշրջականութիւն է կարծել որ հարուստի եւ աղքատի, կղերի եւ բուրժուայի, դաշնակցականի եւ ռամկավարի միջեւ ընդհանուր շահերու հասկացողութիւն կարելի է ստեղծել եւ գտնել: Եթէ մեր կեանքը և մեր պահանջները եւրոպական կեանքի եւ պահանջներու ծաւալով վեր առնողներ կան, ճիշդ է որ այդ ընդհանուր հասկացողութիւնը կարելի չէ: Բայց, եթէ իւրաքանչիւր մարդ պարտաւոր է քալել իր ունեցած մեկնակէտէն եւ ոչ թէ ցանկացածէն, եթէ մենք պիտի մեկնինք մեր բացառիկ պայմաններէն, պիտի տեսնենք առանց ճիգի որ բոլորովին մեզմէ անկախ պատճառներով հայ ժողովուրդի բոլոր տարրերուն, անհատներուն թէ հոսանքներու միջեւ շահերու բացարձակ եւ պարտադիր նոյնութիւնը կայ գոնէ կարգ մը հարցերու մասին:

Հայրենիքը սեփականութիւնն է բոլորին: Անշուշտ բոլորն ալ անշահախնդրօրէն եւ նուիրական սիրով մը կը սիրեն զայն: Արդ հիւանդ է մեր սիրոյ առարկան, մինչը մեր կրքին ու պաշտումներուն, մեր յոյզերուն, յոյսերուն, ստեղծագործական թափին: Կը պաղատի մեզմէ, կը հայցէ մեր գութն ու կարեկցութիւնը: Կ'ըսէ մեզի. — Իմ սիրտս անսահման է, հոն ամէնուդ համար տեղ կայ, ով դուք աստուծմէ, արեւէն, աշխարհէն մերժուածներ, ես կ'ընդունիմ ձեզ, իմ սիրտս կը բաբախէ բոլորիդ համար: Եթէ իրօք սիրելի եմ ձեզի, պահ մը մոռցէք ձեր կիրքերն ու գձուձ հաշիւները: Ձեռք ձեռքի տուէք ու միացէք փրկեցէ՛ք զիս, ամոքեցէք իմ ցաւերս: Այլապէս կը մեռնիմ ու դուք կը շարունակէք մնալ երկրագունդի վրայ ցրուած, մերժուած բոլորէն — նոյնիսկ արդար ու ամէնուն պատկանող արեւէն: Տուէք ինձ իմ արեւս որ ես տամ ձեր բոլորին, զի այդ արեւը ձեր բոլորի հայրենուն հաւաքական ճիգին, հետ առ գետ, ծով առ ծով թափած արիւնին պտուղն է եւ այդ արիւններուն կարմիրը, անոնց երազներուն կապոյտն ունի, անոնց յոգնատանջ վաստակին հզօր աւիշն ունի:

Այս պաղատագին, սրտապատառ կոչին մենք կը պատասխանենք մեր կագ ու կռիւով, փոքրիկ ու ճղճիմ հաշիւներով, երկրորդական եւ յաճախ յիշատակութեան անարժան մտահոգութիւններով: Ջուրը ջաղացքն է տարեր, մենք կը շարունակենք ջախջախը փնտռել, աքլորամարտեր սարքելով:

Հայրենիքը հասարակաց սեփականութիւնն է, անոր բարօրութիւնն ու բարգաւաճումը հասարակաց մտահոգութիւնը պէտք է դառնայ:

Այն ինչ ազատ ու անկախ ազգերը, իրենց հայրենի սահմաններուն մէջ ու սեփական դրօշակի տակ չկրցան ու չեն կրնար լուծել, մենք չփորձենք օտարութեան ու տարագրութեան մէջ բաբելական գետերու ափին լուծել, մեր հայրենակարօտ սրինգները ուռենիներու ճիւղերէն կախած, յանուն հեռաւոր ու փառաւոր հայրենիքի երազ հալածելով, երազ ատելով, օտար ու մութ եւ մեր ցեղին գետնահարումը ցանկացող ուժերուն ծառայելով: Ինչպէս բանաստեղծը իր ցաւը երգեր ու ըսեր է «Չավար փէշերդ եկայ տեսայ, Առանց ցաւի մարդ չկայ: Բայց իմ ցաւիս նման ցաւ չկայ». մենք ալ մեր հայրենիքէն հեռանալէ յետոյ, աշխարհներ ու երկիրներ թափառած ման գալէ յետոյ, աւելի քան բանաստեղծը կարող ենք ցաւով ու ցասումով երգել. — Բոլոր երկիրները ման եկանք ու տեսանք որ առանց ցաւի, վէրքի ազգ ու ժողովուրդ չկայ, բայց, ուա՛ղ մեր ցաւին ու վէրքին նմանող ցաւ ու վէրք չտեսանք:»

Ամէն մէկը իր կտուրն ունի, ամէն մէկը իր ծխանն ունի, ամէն մէկը իր առկայծ ճրագն ունի, ամէն մէկը իր հասարակաց գերեզմաննոցն ունի եւ այնտեղ անհատական հաւաքական հողակոյտը կամ շիրմաքարն ունի: Մենք, մե՛նք միայն խորտակուած սիրտ մը ունինք որ շատերուն մէջ ալ չի բաբախեր ոչ մէկ բանի համար, որ ալ չի լեցուիր ու ուռիր ազնիւ ու վեհ արարքներու սարսուռներովն ու տենդերովը:

"ԵԱՐԸՆ",Ի ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈ՞ՒՄ ՄԸ

Այսօր կը սկսինք հրատարակել «Եարըն»ի ձերբակալուած խմբագրապետ Արիֆ Օրուճ պէյի ծանօթ յօդուածները որոնք այնքան աղմուկ հանեցին:

Ակնարկելով քրտական նոր շարժումի մը, Օրուճ պէյ կը հրատարակէ հետեւեալ խմբագրականը (30 մարտ).

—«Իրիկնաթերթի մը մէջ զարմանքով կարդացինք անհաւատալի լուր մը: Դատական գործավարութիւնը պատրաստած է օրէնք մը, որ առ այժմ կը մտածուի գործադրել Արեւելեան Նահանգներուն մէջ:

Այս օրէնքէն կը հասկցուի թէ մեր կառավարութիւնը կը ծրագրէ մայր հայրենիքի մէկ մասին մէջ պաշարման վիճակ եւ կամ անկախութեան դատարաններ հաստատելու պէս կարգ մը ձեռնարկներ կատարել: Առայժմ կառավարութեան պատճառաբանութիւնն այն է, որ կ'ուզէ այդ միջոցները գործածել միայն անոնց դէմ, որոնք խռովութիւններ, հրոսակութիւններ կ'ընեն եւ կ'անարգեն պետութեան հեղինակութեանը: Բնականաբար Ազգային ժողովին վաւերացման ենթարկուելէ վերջ, պիտի ճշդուի անոր առնելիք ձեւը:

Դարձեալ, ընկերներէն հասած լուրերուն համաձայն, նոր օրինագիծին պատրաստութեան պատճառները ասոնք են: Ուրեմն ստիպուած ենք հաւատալ թէ՝ մայր հայրենիքի մէկ շրջանին մէջ կան կարգ մը մարդիկ, որոնք խռովարարութիւն, հրոսակութիւն կ'ընեն եւ պետական հեղինակութեան կ'անարգեն:

Ի՞նչ է արդեօք պատճառը որ այս օրերս պէտք է տեսնուէր պատրաստել օրէնք մը, սահմանուած նոր դատարան մը կամ դատելու եղանակ մը ստեղծելու առաջին քննչութեան (Խմբ.— Արեւելեան Նահանգները) շրջանակին մէջ:

Իրապէս ի՞նչ է պատճառը որ այս պետութեան նուիրագործուած դատական մէթոտները փոխելու կը մղէ երկրին մէկ մասին համար:

Եթէ առաջին շրջանակին մէջ հրոսակութիւն եւ խռովարարներ կային, ինչո՞ւ մարդ բան չէր գիտեր անոնց մասին: Մինչդեռ, որքան կը յիշենք, անոնք որ Արեւելեան Նահանգներէն երկրին հեռաւոր մասերը ղրկուած էին, իրենց տեղերը վերադարձուեցան: Մինչդեռ այդ մարդիկը իբրեւ խռովարար հեռացուած էին արեւելեան շրջանակէն:

Դարձեալ, ինչպէս գիտենք, Ըմէթ փաշայի դահլիճին ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ, Արեւելեան Նահանգներուն մէջ երկար ճամբորդութիւն մը ըրած եւ հրատարակած էր հիմնական տեղեկագիր մը, որուն արժէքը ատեն մը անուրանալի էր: Դեռ կը յիշենք, այդ օրերուն կը խօսուէր թէ լաւ ապահովութիւն կը տիրէ: Երբ Անկախութեան Դատարանները ջնջուեցան, կ'ըսուէր թէ պատժական նոր օրէնսգիրքը — դատական գործավարութեան ամենամեծ յաջողութիւններէն մէկը — կրցած էր երաշխաւորել երկրին ապահովութիւնը: Նոյնիսկ մենք ալ խօսած էինք այդ մասին, հպարտացած եւ հոգեւին ծափահարած:

Վտանգի տակ է մեր ժողովուրդը:

Պատմական ծանրակշիռ րոպէներ կան, ուր բոլոր հոսանքները կրնան ընթացիկ պահանջներէն վեր բարձրանալ եւ սրտառուչ համերաշխութեամբ ընդառաջ երթալ լինել — չլինելու հարցերուն:

Ձե՛նք տեսներ մեզ խեղդող ալիքը: Ակնարկ մը պտտցնենք մեր շուրջը:

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Աւա՛ղ... մինչ մեծ ու պ
մտաւորական եւ ոչ մտա
կան, բոլոր հայրենակից
կ'ուրախանային որ այս
մայր հայրենիքին մէջ «ան
նոն վիճակ»ը վերահաս
ուած է, նոր օրինագիծը
կարծ իրենց այս ուրախութ
սուգի, մտատանջութեան
փոխէ. մինչ բացարձակ
կարծէին թէ երկիրը հա
կը խաղաղի, կը կայուն
հիմա տարակոյսի, կ
հով մը պիտի սկսի փչել

Ասկէ վերջ շատ մեծ
դրութիւն պէտք է դ
Թուրք հայրենակիցներու
քին մէջ կասկած հ
լու, ոչինչէն «անբնակա
ճակ» մը չստեղծելու համ

Որքան ափսո՛ս, որ
շատ թունաւոր զէնք մ
պիտի տանք ի մնաս
երկրին: Հաւանական է ո
նուին մարդիկ որ նոյնիս
փահարեն այս լուրը: Որ
ներսէն դառնօրէն կ'ա
մենք մեզ չկրցանք զսպել

* *

Այս յօդուածէն շաբաթ
վերջ, Արիֆ Օրուճ պէյ
նիւթին վրայ կը գրէ եր
յօդուած մը, որ կէս մնաց
որովհետեւ երկու ոստի
այդ պահուն եկած եւ
կալ են զինքը: կուտանք
նոր մասերը (7 ապրիլ).

— «Մարտ 30ին
շեշտած էինք թէ բռնութ
օրէնքը մեծ հակասութ
կը կազմէ ցարդ հետապ
քաղաքականութեան հետ
հետեւ՝ օրինակ՝ պաշարմ
ճակ հաստատելու եւ կա
«ապահովութեան ամրապ
մը պահանջելու եւ գործ
հանգամանք չունէր, այլ
հակառակն կոչուած էր բ
ձակապէս— եւ ոչ թէ հա
բար— Թուրք հանրապետ
դատական հիմնարկութիւ
վար անդամալուծման, ան
հութեան եւ անապահով
ենթարկել:

Այս օրէնքը— նոյնիս
պատրաստուած ըլլար մայ
րենիքի ուեւէ մէկ անկիւ
գործադրելու փափաքով
տական օրինագրքին մէջ
լը հանրապետական վարչ
անվայել, անհամապատ
ձեռնարկ մըն էր:

Պետութիւն մը, որ կ
ւակնի ինքզինքը քաղաք
ցոյց տալ, եւ որ պարտ
թիւն ունի հանրապետ
շնորհած ազատութիւնն ու
րիքները իր բոլոր հպատակ
հանդէպ կիրարկել, ի՞նչպէս
իր օրէնքներուն մէջ իրար
կասական սկզբունքներ գն
րեմն պէտք է հաւատանք
նոր օրինագիծին գոյութեան
նի որ թերթերու մէջ հր
րակուելէն վերջ, պաշտօն
ուեւէ աղբիւրէ չհերքուեցա
կարելի է չզարմանալ թէ ի
կը ձեռնարկուի այսպիսի
մը, որ կոչուած է փոփոխ
ենթարկել դատավարութեան
ղանակները եւ—, հակառա
մանաւոր հանգամանք
կասկածներու ենթարկել գ
կան իշխանութիւններն ու
րութեան իմաստը:

Եթէ կառավարութիւնը
տեսնէր, կրնար իր ուզած
պաշարման վիճակ հա
Դարձեալ, եթէ պէտք տեսնուէ
րելի էր «անդորրութեան
պնդման» երկրորդ օրէնք մը
տարակել՝ ամբողջ հայր
մէջ գործադրուելու պայ

Ինչպէս կը տեսնուի, ա
րին մէջ, իբրեւ հայրենակի
գի ցաւ պատճառողը բո
գաղափարին հակառակիլն
րովհետեւ այս վիճակին ը
լէն վերջ, համոզուած ենք

...հայրենիքը, ո՛չ ալ այս թշ-
...ագէլ այսպիսի բանհրու
...հանդուրժել այլեւս:
...ենը պէտք է լաւ հաս-
...թէ՝ երբ պետութիւն մը
...ամէնթոռնները փոխէ ուզած
...րկեանի, երբ ոեւէ մասնաւոր
... համար, եւ կամ ոեւէ
...մը դէմ «պաշարման վի-
... ենթարկելիք օրէնք մը
...արկէ եւ անիկա պետա-
... Օրէնագրքին մէջ մտցնէ,
... տուն այդ երկրին դատա-
...իշխանութիւնը կը վնասուի:
... այդ դատական իշ-
...թիւնը իր բոլոր գործառնու-
... մէջ, հայրենակիցներու
...իւ, ինչպէս նաեւ այդ երկրին
...յարաբերութիւն ունեցող օ-
...ականներուն եւ հայրենակից-
...րուն միջեւ ապահովութեան
...ը կը կազմէ:
Այսպէս, ուրեմն, երբ ատիկա
...վնասուի, երկրին ընդհանուր
...ին վրայ շատ աւելի գէշ
...թիւն կ'ունենայ քան այն
...աղութիւնները, զորս կը
...բանալ բռնութեամբ:
...ձեռնարկի մը վախճանն
...ված աւելի ահաւոր, ա-
...ողբալի եւ աւելի ցաւալի
...այ:
...բռնակալութեան շրջանին յե-
...փոխականներուն... (Խմբ. կի-
...ն մնացած):

ԱՐԻՑ ՕՐՈՒՑ

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ գիշեր կիւսթավ Տո-
...սրահին մէջ տեղի ունեցաւ
...ել-Մուրատեան վարժարանի
...ներուն կազմակերպած թատե-
...ան հանդէսը՝ ի նպաստ Ֆրան-
...ի տէտեանիներուն: Ներկայ
...ն նախկին ծովային նախարար
...ժորժ Լէյկ եւ տիկինը, որոնց
...հովանաւորութեան տակ դրուած
...էր երեկոյթը:
Աշակերտները շատ յաջող կեր-
...ով ներկայացուցին երեք թատե-
...րգեր, Satan ֆրանսերէն,
...թէոդոր Ալլէնի» եւ զաւեշտ
...է «Պողացուած Սագը»՝ հայերէն:
Մասնաւոր յիշատակութեան
...արժանի է փոքրիկն Ժիրայր Տէր
...վսեան՝ որ Թէոդոր Ալ-
...ենի իշխանի դերը կատարեց
...վարպետորէն, երեւան բերելով ար-
...ուեստագէտի կանխահաս տաղանդ
...մը: Ցաջող էր նաեւ Պ. Արշաւիր
...Գրիգորեան՝ թէ Ալլէնի եւ թէ
...ատաւորի դերերուն մէջ: Միւս
...փոքրիկ դերակատարներն ալ լաւ
...ամբողջութիւն մը կազմեցին:
...արժէ շնորհաւորել տարուած
...աշխատանքը:
Միջնարարին երգեց ֆրանսա-
...ցի երգչուհի մը, տաւիղի ընկե-
...րակցութեամբ:

Ներջուն Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՊՐՈԼԵՏ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Պրոլետար Գրող-ները Միութիւնը մարտի երկրորդ շաբթուն սկսաւ գրական դասախօսութիւններու շարք մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ 15 յունիս, շաբաթը 3 անգամ: Գիւլիքեխվեան ստանձնած է խօսիլ «Մարքսիստական գրականութեան գիտութիւնը» (méthodologie) եւ «Գրական ժանրերն ու քննադատութեան ուղղութիւնները» երկու նիւթերուն մասին: Ա. Տէրտէրեան՝ «Հայ. նոր գրականութեան պատմութիւնը» նիւթին մասին: Խանզադեան՝ «Ռուս. Գրականութեան պատմութիւն» նիւթին մասին: Մ. Աբեղեան, Ա. Տէրտէրեան եւ Գ. Աբով՝ «Գրական երկերու տեսակները» նիւթին մասին:

Ասկէ զատ Միութեան փորձագրական բաժնին մէջ կարդացուած են Վ. Նորենցի, Լիւսի Թարգիւլի, Արիս Միսաքեանի գրուածքները, ինչպէս նաեւ Մկրտիչեանի դասախօսութիւնը Մ. Նալբանդեանի մասին:

Հայ պրոլետար գրողները այս օրերուս կը շրջին գիւղերը, ստանձնած են զանազան «կոլխոզ»ներու վարչութիւնը, որպէսզի կարենան ցոլացնել այդ կեանքը իրենց ստեղծագործութիւններուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

Զարհուրելի մտահոգութիւն է Ֆրանսան: Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութիւններու, տարուէ տարի կը նուազի ֆրանսացիներուն թիւը, որովհետեւ, թէ մահերուն թիւը կը շատնայ, եւ թէ ծնունդներուն թիւը կը քիչնայ:

Եթէ բաղդատենք 1929 տարուան մահերն ու ծնունդները, կը տեսնենք որ մահերուն թիւը 12,564 աւելի է ծնունդներու թիւէն: Եւ յետոյ մէկ տարիէն միւսը, մահերուն թիւը 675000էն բարձրացած է 741,000ի, այսինքն 66,000 աւելի: Եւ միւս կողմէ, ծնունդներուն թիւը 745,000էն իջած է 728,000ի, այսինքն 17000 պակաս:

Այս հաշիւով, կը տեսնուի որ 1929ին ժողովուրդին նուազումին գլխաւոր պատճառը ծնունդներուն պակսիլն է: Ֆրանսացիները քիչ կը ծնին հետզհետէ:

Այսպէս, թէեւ 1909ին Ֆրանսայի մէջ մեռած են աւելի քան 741,000 հոգի, ծնունդներուն թիւը միշտ բարձր եղած է այդ թիւէն:

Ընդհակառակն 1929ին, մահերու թիւը (741,000) նոյնը մնալով հանդերձ, ծնունդներու թիւը պակսած է:

Ծնունդներու նուազումը աւելի լաւ կը տեսնուի, երբ քննութեան առնենք հին տարիներու վիճակագրութիւնները:

Այսպէս, 1663ին, երբ Ֆրանսա աւելի քիչ բնակչութիւն ունէր, ծնունդներուն թիւը կը հասնի 1,012,000ի: Եւ դեռ 1881ին 987,000ի: Ցետոյ 1900ին կ'իջնէ մինչեւ 879,000, եւ ստիպմանաբար՝ 790 հազար (1913), 728 հազար, (1929): Անցեալ տարուան մահերուն շատութիւնը հետեւանք էր սարսափելի ցուրտին, որ բազմաթիւ զոհեր տուաւ:

Սակայն պաշտօնական վիճակագրութեամբ ցոյց տրուած ծնունդներու թիւին մէջ են նաեւ օտար ընտանիքներէ ծնած երախաները (մէկ տասներորդը), այնպէս որ, այժմ Ֆրանսա աւելի շատ օտար բնակիչ ունենալով, ֆրանսացի ծնունդներու թիւը աւելի եւս կը պակսի: Նկատի ունենալով որ երիտասարդները հիմա նուազ կ'ամուսնանան, կամ ամուսնանալով հանդերձ նուազ զաւակ ունենալու մասին կը խորհին, Ֆրանսա այսպէս ամէն տարի պիտի կորսնցնէ 200 հազար հոգի:

Այս պատկերին դէմ, լսենք որ Իտալիան հետզհետէ կ'աճի, 1929ին 375 հազար հոգի աւելի: Նոյնպէս Գերմանիան, որ նոյն տարին ունեցաւ 350 հազար հոգի աւելի: Սպանիա՝ 200 հազար հոգի աւելի: Ուրեմն չորս կողմէն երկիրները կ'աճին ու կը բազմանան եւ Ֆրանսան է միայն, որ կը նուազի բնակչութեամբ:

Եւ ֆրանսական թերթերը ահազանգի մը պէս կը կանչեն.

— Ծննդոց քաղաքականութիւն մը պէտք է մեզի:

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ ԿԸ ԲԱՐԲԱՌԻ

«Ժողովրդական գրող եւ առատ թոշակաւոր» Շիրվանզադէ, խօսելով պապին ձեռնարկներուն մասին (Ռուսիոյ հակակրօնական պայքարին առթիւ), այսպէս կը յայտարարէ «Խորհ. Հայաստան»ի.

— «Խօսք լինել չի կարող, որ այդ մի խայտառակ քայլ է, ձեռնարկուած պապի կողմից, որի նպատակն է, ի միջի այլոց, բարձրացնել պապական եկեղեցուն ընկած վարկը: Նաեւ ի հատուցում Մուսոլինիից ստացած արտօնութիւնների, իրեն եւրոպ. պետութիւնների աչքում բարձրացնելու եւ եկեղեցին, որպէս զէնք, աւելի օգտագործելու համար ընդդէմ եւրոպացի բանւորների եւ խորհրդային բանուորագիւղացիական երկրի:

Սակայն չի կարելի մոռանալ այն լկտի դերը, որ կատարում են նման պայքարների միջոցին դաշնակցական, մենշեւիկեան գաղթականները արտասահմանում: Դրանք ընդհանրապէս գնում են դրամատիրական պետութիւնների ձեռնարկած քայլերի պոչից, որովհետեւ այդ նրանց ձեռնտու է ոչ միայն ապրուստի նոր աղբիւրներ ձեռք բերելու, այլեւ խորհրդային Անդրկովկասի դէմ նոր ոտնձգութիւններ կազմակերպելու համար: Ես ամբողջ հոգով միացնում եմ իմ զայրոյթի ձայնը մեր աշխատաւորութեան բողոքին»:

Անշուշտ բոլոր այս բաները կրնայ ըսել Շիրվանզադէ: Ան շա՜տ է երգեր իր տիրոջ դուռներուն տակ: Բայց կը կարծենք թէ Հայաստանի արդի վարիչները յարմար են տեսեր, որ պապին դէմ բողոքի առանձին բանաձեւեր գրեն (պապը հայերէն գիտէ՞ եւ պիտի կարդա՞յ այդ տուն տրուած խօսքերը) Երեւանի մէջ պաշտօնի կոչուած «համբաւները»,— փրոֆ. Ա. Մէլիք-Ադամեան, նկարիչ Սարեան, ակադեմիկոս Ա. Թամանեան, փրոֆ. Գաբրիէլեան, եւայլն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ

Ամերիկեան հեռաձայնային եւ հեռագրական միջազգային ընկերութիւնը գնած է Պոլսոյ Անգլօ-ֆրանսական հեռաձայնի ընկերութեան արժեթուղթերուն մեծ մասը, Թուրք կառավարութեան հաւանութեամբ, Նոր ընկերութիւնը պիտի հաստատէ ինքնաշարժ հեռաձայնային գործիքներ: Վերոյիշեալ ընկերութիւնը մասնաճիւղեր ունի արդէն աշխարհի շատ մը մասերուն մէջ:

ՆՈՐ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պոլսոյ մէջ գտնուած օտը քօլոնեայի կարեւոր գործարան մը իր գործառնութիւնները դադրեցուցած է: Գործարանի վարչութիւնը քանի մը օր առաջ իր գործաւորները ճամբած է, անոնց հասցէները առնելով եւ ըսելով թէ ի հարկին պիտի կանչուին: Այս գործարանը միջազգային հրապարակին վրայ ծանօթ տուն մը մէկ մասնաճիւղն է, որ Թուրքիա պատրաստած օտը քօլոնեներն ու անուշահոտութիւնները ամէնէն աւելի Պալքանները, Միջագետք եւ Սուրիա կը ղրկէր: Վերջերս սակայն, Պալքաններու մէջ սպառումը նուազած ըլլալով, գործարանը նեղ դրութեան մատնուած եւ փակուած է:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՀԱՐՑ

Պատերազմէն յետոյ, ինչպէս յաճախ գրած ենք, բոլոր մեծ երկիրներու կարգին եւ բոլոր երկիրներէն առաջ բնակարանի ծանր տագնապի մը մատնուած է Ֆրանսան: Մասնաւորաբար մեծ քաղաքներուն մէջ, եւ Փարիզ:

Պէտք է ըսել, որ բնակարանի տագնապի մատնուած է առաւելապէս աղքատ եւ միջակ դասակարգը: Հակառակ բնակարանային շինութիւններուն, տագնապը կը շարունակուի:

Լուշէօրի օրէնքը կը տրամադրէր շինել 60 հազար բնակարան 1928էն մինչեւ 1933: Սակայն չիրագործուեցաւ այս ծրագիրը, որովհետեւ կառավարութեան այդ մասին նախատեսած եկամուտները քիչ կուգային եւ միւս կողմէ կը սղէր բնակարաններու վարձքը, (Փարիզի մէջ երեք սենեակով, մէկ լոգարանով եւ մէկ խոհանոցով յարկաբաժին մը պիտի վարձուէր 5,423 ֆրանք, Լիոնի մէջ 5,014 ֆրանք):

Լուշէօր, տեսնելով իր անունը կրող օրէնքին ու ծրագրին ձախողիլը, ներկայացուց բարեփոխեալ ծրագիր մը (13 յուլիս 1928): Այս ծրագիրով, նոյնձեւի յարկաբաժինմը կարելիպիտիըլլար վարձել 4,519 Ֆր. Փարիզի մէջ, 4,015 Ֆր. Լիոնի մէջ: Սակայն այս գինները եւս սուղ են բանուոր ընտանիքներու համար:

Եւ եղան շատեր, որ խորհեցան աժան բնակարանի այդ տիպարէն աւելի վար արժէքով բնակարաններ շինել:

Ատոր համար ալ, պիտի զեղչուին լոգանքի եւ այլ յարմարութիւններ:

Այս ձեւով, կարելի պիտի ըլլայ վարձել Փարիզի մէջ 3,013 ֆրանքով Լիոնի մէջ 2,730 ֆրանքով: Եւ սակայն բոլոր այս ծրագիրները կը մնան ծրագիր, եւ բնակարանի տագնապը կը մնայ իր սուր վիճակին մէջ: Քանինե՛ր խռնուած են նեղ ու տխուր սենեակներու մէջ:

ՀՐԵԱՅ երիտասարդ ուսանող մը 11,367 բառ գրած է սովորական փոստ քարդի մը վրայ: Պիտի նուիրուի Երուսաղէմի համալսարանի գրատան:

ԷՆԿԻԻՐԻԻ ազգային ժողովը վաւերացուց Միացեալ Նահանգներու հետ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը:

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

«ԾՈՄԻ ՕՐԸ»

ՓՐԿԵՑԷ՛Ք ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

(կոչ Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի)

Տարիներէ ի վեր Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ օրէնքի կարգ անցած է ԾՈՄԻ ՕՐը: Ընտանիք մը կամ անհատ մը մէկ օր իր ուտելիքէն որոշ խնայողութիւն ընելով, աւելցած դրամը կը յատկացնէ որբերուն եւ այլ կարգի թշուառներու: Փարիզի ռուս գաղութը հետեւելով այս գեղեցիկ սովորութեան, Աւագ Ուրբաթի օրը Ծոմի Օր կը հռչակէ եւ նուիրատուներու տրամադրած գումարով մանկական ապաստանարան մը կը պահուի Փարիզի օդասուն արուարձաններէն մէկուն մէջ:

Բոլորս ալ գիտենք թէ ինչ վատառողջ պայմաններու մէջ կ'ապրին մեր հայրենակիցները: Հարիւրաւոր մանուկներ զրկուած են օդէ, լոյսէ, արեւէ:

Խրախուսուած անցեալ տարուան մեր պզտիկ փորձէն, մտադիր ենք այս ամրան արձակուրդին եւս բանալ բացօթեայ զաւարձախիլներ, ուր շաբաթը երեք անգամ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, կարող վարժուհիի մը հսկողութեան տակ, քանի մը տասնեակ մանուկներ պիտի վայելեն մաքուր օդ եւ պիտի մարզուին հայերէնի մէջ:

Այս կոչով կը դիմենք մեր գիտակից հայրենակիցներուն՝ հետեւիլ ռուսերուն եւ Աւագ Ուրբաթ օրը կերակուր մը, անուշեղէն մը պակաս ուտելով, անոր փոխարժէքը յատկացնել մեր մանուկներուն:

Ինչքան ալ համեստ ըլլայ ձեր լուման, շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուի:

Նուէրները ղրկել Կեդր. Վարչութեան գանձապահին. Mlle. Ripsik Kochian, 30 Rue St. Charles, Paris (15e.):

Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԼՈՂՈՐԴ ՄԸ

Շաբաթ կէսօրէն ետքը Piscine Champerret Dantonի մէջ տեղի ունեցաւ լողորդութեան միջազգային մրցանիշի մրցում մը, որուն կը մասնակցէին զանազան ազգեր, մասնաւորապէս զուիցերիացի ախոյեան լողորդ Սիկրիսթ, Ֆրանսացի նշանաւոր լողորդ Պլանկէրօ եւ հայ երիտասարդ մը, Քրմզեան: Այս վերջինը մասնակցած է բազմաթիւ մրցումներու եւ մասնագէտ է կռնակի վրայ լողալու (dos crowlé) ձեւին: Այս վերջին մրցումին ընթացքին եւս Քրմզեան 100 մեդրը կտրած է 1 վայրկ. 32 երկվայրկեան ժամանակուան մէջ:

Կ.

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 3 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Յեղափոխականների գաղտնի ...րերի մէջ ո՞վ չէր տեսած ...պատկերը՝ Բասէնի քարայր-...րում «Երկիր» մեկնող հայ ...կներին վերջին ուխտը, վերջին ...ողջութիւնը տալիս: Ո՞վ չէր ...ած այն տառապանքների մա-...ին, որ նա քաշել էր, որպէս յե-...ափոխական, զէնք եւ գաղտնի ...կանութիւն տարածող՝ ռուսա-...կան բանտերում: Ու Տէր Խորէնն ...էր միակ այր մարդն այն գետ-...այրկում, ուր ապաստանած ...էին ազգային գործին պարտաճա-...նչ, անձնազոհ հայուհիները: ...նա որոշել էր քաղաքէն չհեռա-...ալ մինչեւ վերջին հայի հեռա-...ալը՝ եւ ամբողջ քաղաքը գիտէր ...նրա կամքի զօրութիւնը: Ու նա ...էր, որ հակառակներսում գտնուող-...ների թախանձանքին չլանալ դու-

ռը, չմատնել տունը՝ նա բացեց դուռը եւ ներս ընդունեց իր հօտի մոլորուած, գազանների ճանկը ընկած գառնուկներին:

Հագուստ տուին հայկուհուն, կերակրեցին փոքրիկներին, ընդունեցին գուրգուրանքով, բայց բոլորի հոգին ներս սողոսկաց մատնուած լինելու սարսափը: Անշուշտ մէկը տեսաւ նրանց տուն մտնելը:

Ընկիւնները քաշուած, լուռ ու մունջ, իրենց իսկ սրտերի զարկերը լսելով՝ սպասում էին նրանք ահաւոր գիշերին:

Դեռ գիշեր չեղած՝ նրանք լսեցին խորտակւող դռների ձայներ, փողոց քաշւող, առեւանգւող կիների յուսակտուր ճիչեր: Դեռ գիշեր չեղած՝ նրանց հոգում խաւար իջաւ, ու սպասումի ծանր վայրկեանները հոգեվարք դարձաւ:

Մթնեց: Լալիս են փոքրիկները, լոյս են ուզում: Լոյսը մատնիչ է, լոյսը որոգայթ. բորենիներէն ազատելու համար խաւարին, խաւարին պիտի ապաւինել: Օրօրում են փոքրիկներին, որ քնեն, քնեն ու լռեն, լռեն, չմատնեն:

— Թա՛ք, թա՛ք, թաք...

Զարնում են դրանը հրացանի կոթով:

Մեծ ու փոքր կծկւում են, շնչերը բռնում. «Եկա՜ն, եկա՜ն».

— Թա՛ք, թա՛ք, թաք...

Բանա՞լ. ո՛չ, ոչ. թէկուզ եկողը հարազատ լինի, վիրաւոր զինւոր: «Նրանք են, նրանք»: Ու դուռը զարնում են, ուժգին:

Դադարեց, չեն զարնում այլեւս. Հեռացան գուցէ, պարապ կարծեցին այս տունն աղքատ: Եթէ այդպէս է՝ թող օրհնուած լինեն նրա պատերն անշուք, նրա հնամեայ դուռը գամապատ:

Ու հանկարծ թոնրատան տանիքի պատուհանէն գոռում է մէկը.

— Գիտեմ որ մարդ կայ այստեղ. վերջինները ես մտցրի այս տունը. բացէք դուռը. ես մենակ պիտի ներս մտնեմ, խօսք ունիմ ասելիք: Իսկ եթէ չբանաք՝ հարիւր ասկեար պիտի կանչեմ, դռները խորտակեմ եւ մինչեւ վերջին մանուկը սրի անցկացնեմ: Բաց՛էք բացէ՛ք:

Ու բռունցքով փշրում է ապակիները պատուհանի: —Ներս կ'իջնեմ պատուհանէն ու այն ժամանակ, վա՜յ ձեզ:

Հնար չկայ, պէտք է բանալ դուռը: Ու քահանան դողդոջուն ձեռներով բացում է դուռը: Ներս է մտնում հարիւրապետը:

— Ես որպէս բարեկամ եմ մտնում այս տունը, «քէշի՛շ»: Այն այն աղջիկը չորս պզտիկներով ես ազատեցիկատղած ասկեարների ձեռքէն, ես ազատեցի, բայց ո՛չ քեզ համար, ծերուկ, այլ ինձ համար: Գիտեմ շատ աղջիկ ունիս ներսը, բայց ես այն մէկն եմ ուզում: Բո՛յլ իմ բոյես բարձր էր կարծես, աչքերը՝ աստղեր անլուսին երկնքում, այտերը լալա, բերանը, ա՜խ բերանը նուռ: Հասկացա՞ր, «քէշիշ», թէ որն եմ ուզում: Ուզում եմ իբրեւ բարեկամ, ուզում եմ իբրեւ փեսայ, քո տանդ պիտի թողնեմ ու պիտի գամ ամէն գիշեր: Քանի շուքս այս տունը լինի՝ ոչ մի ասկեար ձեզ չի նեղացնի: Ու միայն մէկը պահելով ինձ՝ միւսներիդ պիտի արտօնեմ քաղաքէն հեռանալու: Դէ՛, ի՞նչ ես կանգնել, շո՛ւտ, բե՛ր աղջիկը, ցոյց տուր մի սենեակ, մէկ ժամ երկու ժամ, աւելի ժամանակ չունեմ, յաղթանակի ճաշկերոյթին պիտի մասնակցեմ:

Քահանան լուռ է. արձանացած, ու բնազդաբար իր ալեհեր գլուխն է թափահարում՝ «ոչ, ոչ»:

— Ցէտ քաշւիր, ծերուկ, ներս պիտի մտնեմ:

— Դիակիս վրայով, դիակիս վրայով միայն, մրմնջում է քահանան:

— Դիա՞կդ, մէկ հարւածի գործ է այն, բայց եթէ յամառես՝ ասկեարներս պիտի կանչեմ, նրանց էլ բաժին կայ տանդ, գիտեմ:

Ու հացատանը, խաւարի մէջ փայլում են զայրոյթով աչքերը բոլոր, տրոփում սրտերն ատելութեամբ դէպի այն անմեղը, որ իր ազատութեան գնով մատնել էր այս տունն ու ամէնքը:

Հայկուհին այրւում է զայրալից աչքերի բոցէն, թունաւորւում ատելութեան մղձաւանջէն:

«Ի՛մ, իմ պատճառով պիտի մեռնեն բոլորը, բոլո՛րը: Եթէ չգայի՛ դու գուցէ ազատւէին, այնքան աննշան, այնքան աննկատելի է այս տանը: Ի՞նչ անեմ, ի՞նչ անեմ»:

(Շար.)

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

կայացուցչութիւն մը՝ արտաքին առեւտուրի մենաշնորհի սկզբունքներուն համաձայն։

Նոր դաշնագիրը միայն առեւտրական խնդիրներու չի վերաբերիր, այլ կը պարունակէ նաեւ մասնաւոր տրամադրութիւններ՝ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն տալու համար Անգլիոյ առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնեաներու անսահման թիւի մը։ Դաշնագրին մէջ համաձայնութիւն մը չէ գոյացուած պարտքերու խնդրին մասին։ Ըսուած է միայն թէ ի՛նչ հիման վրայ պիտի կատարուին բանակցութիւնները այդ մասին։

Հնդկական շարժումը

Ալլահապատի մօտ առջի օր ձերբակալուեցաւ Փանտիթ Նէհրու, կանտիի գլխաւոր գործակիցը եւ վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ Այս լուրին վրայ, Պոմպէյի բոլոր խանութները փակուեցան իբրեւ բողոքի նշան եւ այդ օրը Սուգի Օր յայտարարուեցաւ։

Ֆաշիստ եւ բոլշեւիկ իրար կը սպաննեն

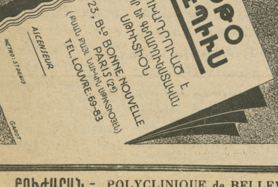
Ապրիլ 6ին փարիզեան արուարձան Փանթէնի մէջ կռիւ մը ծագած էր իտալացի համայնավարներու եւ ֆաշիստներու միջեւ։ Կ'երեւի այս վերջիններու մատնութեան վրայ, համայնավարները ձերբակալուեցան եւ քանի մը օր բանտ մնալէ վերջ ազատ ձգուեցան։ Ֆաշիստներն ալ որ վիրաւորուած էին՝ հիւանդանոց մնացին քանի մը օր եւ դուրս ելան։ Վիրաւորներէն Թասքարիօ ուրիշ երեք ֆաշիստ ընկերներով առջի իրիկուն ավընիւ Մաքտոնալտի մէկ սրճարանն էին, երբ ներս մտան հինգ իտալացի համայնավարներ, իտալուհիի մը հետ, որ ցոյց տալով ֆաշիստները՝ իր ընկերներուն ըսաւ. «Ասոնք էին ձեզ մատնողները։»

Ֆաշիստները՝ կռիւէ չբռնուելու համար՝ սրճարանէն դուրս ելան, համայնավարները անոնց ետեւէն։ Ֆաշիստներէն երկուքը փախան։ Միւս երկուքը հնազանդեցան բոլշեւիկներու «ձեռքերը վե՛ր» հրամանին եւ անշունչ գետին ինկան անոնց արձակած գնդակներէն. Նախ քան մեռնիլը, զոհերէն մէկը յաջողած էր կրակել եւ ծանրապէս վիրաւորել բոլշեւիկ մը։ Յարձակողներէն մէկը՝ Անթոնիօ Անկարօ ձերբակալուեցաւ։

Արաբները մարախներուն դէմ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ շնորհիւ ձեռք առնուած նախազգուշական միջոցներուն, մարախի խումբերը մեծ վնաս մը չկրցան հասցնել Պաղեստինի։ Մեծ թիւով պաշտօնեաներ շարժման մէջ դրուած են, իսկ աղէտեալ շրջանի ֆէլլահները սիրայօժար կը գործակցին մարախները բնաջնջելու աշխատանքին, որովհետեւ անցած տարի ալ ձեռք առնուած գիտական մեթոտներուն շնորհիւ էր որ հունձքերը փրկուեցան։ Մարախները մասնաւորաբար կը խուժեն Սինայէն, Արաբիայէն եւ Անդրյորդանանէն, ուր արդիական պաշտպանողական միջոցներ ձեռք չեն կրնար առնուիլ, սակայն հազարաւոր արաբիլներու բանակներ կը գործակցին իշխանութեանց՝ այդ միջատները փճացնելու համար։

Անցեալ օր Քանթարայէն (Սուէզի ջրանցք) Երուսաղէմ գացող կառախումբը մօտ մէկ ժամ յապաղում ունեցաւ, որովհետեւ մարախները կէս մեդր բարձրութեամբ պատնէշ մը կազմած էին փայրաշարժին դիմաց։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյանքուռի մասնաճիւղին կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan. Քաղաքապետարանի սրահը։ Մուտք 5 ֆրանք։

կը խօսին՝ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ եւ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Հրազդան խումբի ժողովը՝ այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.

Այսօր Կուկունեան, Քրիստափոր եւ Կայծակ խումբերը Գրադարանին մէջ։

Իսկ Ուրբաթ օր Վրէժ, Արամ եւ Զաւարեան, Գրադարանի սրահը։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը Յին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Մեր Յեղափոխական անցեալը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards. Անիէռ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղի բոլոր անդամ եւ անդամուհիները կը հրաւիրուին այսօր չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Salle de la Municipalitéի սրահը, երգչախումբի փորձերուն, ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿ. ԺՈՂՈՎՐԴ. դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։ Կը խօսին տոքթ. Թորգոմեան (Մորթային առողջապահութիւն) եւ տոքթ. Գրիգորեան (Վեներական ախտերու առողջապահութիւն)։ Մուտքը ազատ է։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Աֆիոնի Հայրենակցական միութեան թարար մասնաճիւղի ցանկը.—

Հ. Քիւրքճեան 32, Կ. Տիլտարեան 30, Յ. Շահինեան 25, Ա. Քիւրքճեան, Մ. եւ Ա. Քիւրքճեան, Հ. Աւետիսեան, Խ. Աւետիսեան, Ս. Աւետիսեան, Գ. Թուֆանեան, Ա. Տիւյմէճեան, Ա. Պըչագճեան, Հ. Փոթիգեան 20ական, Գ. Քիւրքճեան 15, Բ. Տիլտարեան, Յ. Քիւրքճեան, Սահակ, Սրբուհի, Բերուզիկ, Մարիամ, Բարսեղ եւ Նուարդ Քիւրքճեաններ, Օ. Թուֆանեան, Ս. Թուֆանեան, Ա. Ճորճալեան, Մ. Փալանճեան 10ական, Յ. Չորճալեան, Ա. Փալանճեան, Մ. Քիւրքճեան 5ական, Փոքրիկն Լուիզ Աւետիսեան 3։ Ընդհ. գումար 440 ֆրանք։ (Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2.30ին Բէվէյլի յունական թրիեանօ սրահը։ կը ներկայացուի «ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ»

— Պ. Տիրան Ալիքսանեան որ Ալեքսանդրիայէն եկած է կը փնտռէ Իզմիրի իր դասընկերներէն Պ. Գէորգ Ղազարեանը։ Կը կարծուի թէ կը գտնուի Պէլվիլ։ Իմացնել իր հասցէն «Յառաջ»ի։

Այրի տիկին Արուսեակ Խուպէսէրեան, Պ. Շաւլ Խուպէսէրեան եւ Պ. Աշոտ Խուպէսէրեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԱՐՈՅՐ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 5ին Պուշիրի (Պարսկաստան) մէջ։

ՍԱԿԱՐԱՆ
15 Ապրիլ 1930

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.16
Տոլար,	Dollar	25.53
Մարք 100	Mark	609.25
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.06
Թրք. ոսկի	» » or	110.—
Մէճիտիէ	Médjidié	6.20
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.85
Պելժ. ֆր. »	Fr. Belge	71.30
Զուից. »	Fr. Suisse	494.75
Լէյ »	Leï	15.20
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2150.—
»	II »	1520.—
»	III »	1500.—
Խումելի երկթղ.	Lots turcs	82.50

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

Métro : Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ԱՊՐԻԼ 1930

17 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1240

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԺԸՆԵՒ

Երեւանցիները հրապարակաւ յայտարարեցին, այս տարի յունուար 10ին, թէ չեն կրնար հետաքրքրուիլ արտասահմանի 550,000 Հայերով։ Բացատրեցին թէ անոնք ոչ հայրենիք ունին, ոչ պետութիւն։ «Հայմաթլոս» են, «անորոշ» ազգութեան մը պատկանին եւն.։

Նորութիւն մը չէր այս անպատկառ յայտարարութիւնը։ Աւելի առաջ, բուն իսկ պաշտօնական բերանները փարատած էին ամէն պատրանք։ Նորութիւն մը չէր նոյնիսկ Տրապզոնցի Աղասէն Եսայեանի խօսքը.—«Մենք ամենայնՀայոց կառավարութիւն չենք»։

Առանց այս խոստովանութեան ալ, միայն դատելով գործերէն, առօրեայ քաղաքականութենէն, կարելի էր ըմբռնել Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան տեսակէտը՝ հայրենիքէն դուրս մնացած բազմութիւններու հանդէպ։ Առհասարակ Հայկական Դատին հանդէպ։ Այս բացատրութիւնն իսկ — Հայկական Դատ, նոյնքան կոպտութեամբ եւ լրբութեամբ կը ծաղրուի Երեւանի, որքան Էնկիւրիի մէջ։ Ի՛նչ դատ, ի՛նչ հարց.— Մենք լուծեցինք այդ բոլորը եւ ձեզի կը մնայ ակռայ կճրտել…

Եւ սակայն, հանգիստ չեն Երեւանի մէջ։ Անոնք մարդիկ նշանակած են, որպէսզի հետեւին ամէն ձեռնարկի որ կը կատարուի «հայմաթլոս» գաղթականներու անունով, անոնց բարիքին համար։

Անոնք բացարձակապէս անտարբեր են ո՛ր եւ է տառապանքի եւ խոչընդոտի հանդէպ։ Միջազգային իրաւագիտութենէ կը ձառեն, եթէ ո՛ր եւ է խնդիր յանձնես իրենց ուշադրութեան։

Բայց, երբ կարգը խառնակելու եկաւ, մշտական բացական կը դառնայ ներկայ։ Եւ առտուն կանուխ, քնաթաթախ աչքերով։

Այսպէս է որ, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Յանձնաժողովին վերջին խորհրդակցական ժողովին մէջ (17 մարտ), ամէն ազգէ պատուիրակներու առջեւ, յանկարծ խօսքի կը խառնուի մեռելածին խեղկատակութեան մը, Հօկի ներկայացուցիչը։

Արդեօք ո՛ր եւ է օգտակար առաջա՞րկ ունէր։ Ո՛չ միայն կաս։ Մարդուն պաշտօնն է՝ սիրտ պղտորել, — ի՞նչ իրաւունքով խորհրդակցական մասնախումբին մասնակցելու իրաւունք պիտի տրուի Հայ Գաղթականներու Գրասենեակին (կամ պաշտօնատան), որ կը գործէ մէկուկէս տարիէ ի վեր։

—«Այս գրասենեակը շարունակութիւնն է Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան. կամ աւելի ճիշդ, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, որ իրաւական գոյութիւն չունէր, փաստօրէն անհետացած է, առնելով Հայ գաղթականներու գրասենեակ անունը։ Այդ գրասենեակը պահած է միեւնոյն պաշտօնէութիւնը եւ միեւնոյն շէնքը։ Այս երկու մարմիններուն միջեւ շփոթութիւնը այնքան ակներեւ է որ, երկար ատեն, գաղթականներու գրասենեակը գործածած է Հ. Հ. Պատուիրակութեան թուղթերը, միայն նամակագլուխը ջնջելով։ (Ակնարկուած հաստատութիւնն է— Office des Réfugiés Arméniens, 71 Ave. Kléber)։

Ինչպէս կը տեսնէք, ջախջախիչ է փաստը եւ բծախնդիր՝ դիտողութիւնը։

Եւ Հօկի ներկայացուցիչը իր աղտոտ քուրջերը փռելով անգլիացի, ֆրանսացի, ռուս, հրեայ, զուիցերիացի եւ հայ ներկայացուցիչներու առջեւ, կ'առաջարկէ մերժել Գաղթականներու Գրասենեակին թեկնածութեան առաջարկը։

Այս փոքրոգութեան արժանի պատասխանը կու տայ՝ ռուս պատուիրակ մը, Պ. Ռուպինշթայն, բացատրելով թէ «բանը ինչո՛ւմն է»։

Պ. Ռուպինշթայն նոյն գծին վրայ կը դնէ Հայ Գաղթականներու կեդր. Գրասենեակը եւ Ռուս Գաղթականներու կեդր. Գրասենեակը, որոնք «պսակումն են Գաղթականներու Յանձնաժողովին իրաւագիտական աշխատանքին, կը կազմեն ներկայացուցչական օրկանները գաղթականներուն, կը գործակցին ֆրանսական կառավարութեան հետ եւ տեղը կը բռնեն նախկին հիւպատոսարաններուն»։

Ու կ'առաջարկէ մերժել Հօկի պատուիրակին բանաձեւը։ Իրեն լիովին կը ձայնակցի Պ. Մքէնզի, Մանուկներու Օգնութեան Միջազգային Միութեան պատուիրակը (անգլիացի) մասնաւորապէս շեշտելով թէ Հայ Գաղթականներու Գրասենեակը լուրջ կազմակերպութիւն մըն է որ կը գործակցի ֆրանսական կառավարութեան հետ։ Եւ կը զարմանայ որ հայկական կազմակերպութիւն մը կ'ընդդիմանայ այդ Գրասենեակին թեկնածութեան։ Հօկին բանաձեւը կը մերժուի եւ կ'որոշուի ընդունիլ Գաղթականներու Գրասենեակին թեկնածութիւնը։

Ինչո՞ւ պատմեցինք այս տխուր պատմութիւնը։

Պարզապէս արթնցնելու համար քնացողները։

Ամբողջ անգամ մըն ալ ապացուցանելու համար թէ՝ Երեւանը կոպէկ մը չի տար եօթը ցամաքի վրայ փռուած 700,000 հայութեան — 90 առ հարիւր աշխատաւոր եւ գիւղացի — այց կը ծախսէ բոլոր Հօկերու եւ Փօկերու գումարները, որպէսզի խանգարէ որ եւ է ձեռնարկ ի նպաստ նոյն 700,000ին։

Հայրենիքէն դուրս ալ, Երեւանցիները կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է միջոցի առջեւ, անվերջ կազմալուծելու, անորոշ ազգութեան վերածելու, բոշայի վիճակին մէջ պահելու համար տարագիր բազմութիւնները։

Եւ ինչո՞ւ կանգ առնեն, երբ մարդիկ եւ խմբակներ ալ կան որ ոչ միայն ծափ կը զարնեն, այլ եւ վարդ կը ցանեն իրենց ճամբուն վրայ։

Նոյն խաչակրութիւնը՝ Երեւանէն մինչեւ Ժընեւ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՎԱՅԵԼ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ՄԸ

«Հայրենիք» դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (30 մարտ).

— «Հայաստանի ժողովրդին երբեմն նոյնիսկ բոլորովին անծանօթ գործիչներու եւ գրողներու յոբելեանները անոնք (ռամկավարը) տօնեցին մեծ ոգեւորութեամբ՝ չխնայելով ոչ բարոյական եւ ոչ ալ նիւթական օժանդակութիւն յոբելեարներուն։ Սակայն, երբ կարգը եկաւ հայ գրականութեան ամենէն մեծ եւ ժողովրդական դէմքերէն մէկուն՝ Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը կատարելուն, անոնք ուրիշ բան չըրին, բայց եթէ բաւականացան միայն զզուելի խծբծանքներով իրենց մամուլի մէջ եւ անվայել սպրթածով վարագոյրներուն ետեւ։

Դժբախտաբար, Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ ատկէ տարբեր դիրք չբռնեց՝ իր էջերը լայն բանալով Ա. Ահարոնեանի հասցէին գրուած հայհոյալից յօդուածներու։ «Պայքար» նոյնիսկ թոյլ տուաւ իրեն՝ հրատարակելու յօդուած մը, որուն մէջ Ահարոնեան ու իր յոբելեանը կազմակերպողները անարգուեցան կոչուելով «ազգային սրմսարներ», որոնք «անխղճօրէն կը կողոպտեն» եղեր ժողովուրդը. թէեւ նոյն «Պայքար»ի տրամաբանութեամբ «ազգային սրմսարութեան» եւ ոչ մէկ նշոյլ կար Արշակ Չօպանեանի, Մինաս Չերազի, Դուրեան պատրիարքի եւ կարգ մը ուրիշներու յոբելեաններու ատեն, որոնց առթիւ եղած հանգանակութիւնները այնքան ուժգին կերպով քաջալերուեցան ռամկավար բոլոր թերթերու կողմէն։

Սակայն, «Պայքար»՝ անպարկեշտութեան ամէն չափ ու սահման անցնելով թոյլ կու տայ իրեն տպելու նաեւ այսպիսի տողեր.—

«Ատենին ամօթալի թեթեւսոլիկութիւն մը ցոյց տրուեցաւ Թուրքիոյ Սահմանադրութեան վաղորդայնին ցեխի եւ թուքի մէջ թաթխելով հոյակապ հայ մը՝ Օրմանեան պատրիարքը։ Այսօր նոյնքան եւ աւելի ամօթալի թեթեւսոլիկութիւն մը կը փորձուի համազգային գոյն տալով հանդէսներու ի պատիւ *ողորմելի մարդու մը*, զոր գիտակից հանրային կարծիքը մոռացութեան անկիւնը պիտի նետէր»։

Եւ ինչո՞ւ այս անպատկառ խօսքերը։ Միայն անոր համար որ իրենց տեսակէտով՝ «Ահարոնեան *կրնայ* գրչի վարպետ մը ըլլալ. սակայն, Ահարոնեան մարդը, Ահարոնեան քաղաքական գործիչը հեռու է յարգանքի արժանի ըլլալէ»։ Աւելին. «անիկա տխուր եւ զզուելի դեր մը խաղացած է մեր ազգային ճակատագրին մէջ»։

Մենք վստահ ենք սակայն, որ պարկեշտ եւ գիտակից հայ հասարակութիւնը գարշանքով պիտի կարդայ այս տգեղ արտայայտութիւնները մէկու մը հասցէին, որ հայ գրականութեան պարծանքն է այսօր եւ հայ ժողովրդի ամենէն սիրուած ու փնտռուած մէկ զաւակը՝ Հայաստանի յետին գիւղերէն սկսեալ մինչեւ մեր ամենահեռաւոր գաղութները։

Կ'երեւի, թէ Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսներուն ներկայ եղող աննախնթաց բազմութիւնները այն աստիճան սրտնեղութիւն են պատճառած ռամկավար ղեկավարներուն, որ անոնք կորսնցուցեր են նոյնիսկ իրենց մտքի հաւասարակշռութիւնը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հնդկաստանի շարժումը կը ծաւալի

Ամէն օր մանրամասն տեղեկութիւններ կը հասնին Հնդկաստանէն Կանտիի շարժումին մասին։ Պոմպէյի կառավարութեան անդամներէն Հոթսըն ներկայիս կը գտնուի Սուրաթ, ոչ-հեռու Կանտիի բանակետղէն։

Վերջին օրերուն գլխաւոր դէպքերը եղան հետեւեալները.— 500,000 հոգի ցոյց կատարեցին Պոմպէյի ծովեզերքին վրայ։ Կալկաթայի քաղաքապետը կրկին ձերբակալուեցաւ խռովութիւն քարոզելուն համար։ Որոշուեցաւ բոյկոտի ենթարկել օտար, մանաւանդ անգլիական ապրանքները։ Գինետուները եւ օտար հագուստի վաճառատուները պաշարուեցան կիներուն կողմէ։ Պոմպէյի Արժեթուղթերու Սակարանը եւ Բամպակի միջնորդներու ընկերութիւնը որոշեցին իրենց անդամներուն պարտադրել միայն Հնդկաստանի մէջ շինուած հագուստներ գնել։ Ճալափուրի մէջ 15 վաճառականներ ծանուցին թէ դադրեցուցած են օտար հագուստեղէնի բոլոր ապսպրանքները։ Ուրիշ շրջականերու մէջ բազմաթիւ վաճառականներ բացէ ի բաց բոյկոտ հռչակեցին անգլիական ապրանքներու դէմ։

Կանտիի հրաւէրով կիներու խորհրդաժողով մը տեղի ունեցաւ Տանտիի մէջ։ «Կ'ուզեմ որ կիները պաշտպանեն մեր տուները, ըսաւ Կանտի։ Եթէ մեր այրերը խմեն, մեր տուները պիտի կործանին։» Ու հրաւիրեց կիները պաշարել գինետուններն ու օտար հագուստի խանութները։ Քանի մը կիներ արձանագրուեցան այդ պարտականութեան համար։

Կիները յետոյ երգեր երգեցին, պահանջելով որ տունը նստող իրենց ամուսինները «ռազմադաշտ երթան»։ Յետոյ Կանտիի ուղղելով երգեցին. «Ո՛չ մէկ հարուած պիտի տանք. պիտի մեռնինք։ Ինքնավարութիւն կարելի չէ ձեռք բերել, առանց մեռնելու»։

«Մեզի չէ՛ր կրնար աղէկէր»

Արիֆ Օրուճի ձերբակալութենէն վերջ, «Եարըն»ի աւագ խմբագիրը Շէմսէտտին Էրթողրուլ պէյ հետեւեալը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— «Դժբախտաբար դասակարգ մը կայ, որ այս երկրին և այս ազգին քաղաքական կեանքին մէջ կ'ուզէ ամբողջ իր եսը պարտադրել։ Այս դասակարգը բաղկացած է անոնցմէ, որոնք երբեք չեն ուզեր բաժնուիլ աթոռէն եւ միշտ կ'ուզեն շարունակել իրենց գէշութիւնները։

Այս թշուառականները, որոնք իրենք զիրենք ուժի աղբիւր մը կը կարծեն, ահա՛ այսօրուան վիճակին ենթարկեցին այս երկիրը։

Վստահ եղէ՛ք, այս ազգը, որուն հոգիին մէջ հրեղէն գոհարներ կան եւ որ ազգայնական յորդահոսան զգացումներով կ'ապրի, երբեք չպիտի ներէ այն դէմքերուն, որ անօթութիւնն ու թշուառութիւնը ստեղծեցին եւ որ այս թշուառութեան հանդէպ կը ծիծաղին։

Զուլումն ու բռնութիւնը միայն ժամանակաւոր կերպով կրնան տիրապետել։ Երբ խելացի եւ ողջամիտ ազգի մը հանդէպ ճզմելու եւ ճզմել տալու քաղաքականութիւնը կը հետապնդուի, ի վերջոյ ճշմարտախօսները ճզմողներն ու ճզմել տուողները կ'ոչնչացունեն։

Օր մը անշուշտ, — եւ անշուշտ — մեզի գէշութիւն ընողները իրենց պատիժը պիտի գտնեն։ Եւ այն ատեն դառնօրէն պիտի հասկնան այն ծիծաղելի, անմիտ եւ անիմաստ վիճակները, զորս այսօր կը դիտեն խնդալով։

Ղազիին օրով անիրաւութիւնն ու ապօրինութիւնը երբեք չեն քալեր։

Որովհետեւ՝ մեր մեծ Ղազիին ազգին գլուխը գտնուիլը ամենազօրաւոր գրաւականն է թէ այս ճշմարտութիւնները պիտի իրագործուին։»

∴ Այս յօդուածը անարգական նկատուած է կառավարութեան բարոյական անձին համար, ուստի Էրթողրուլ Շէմսէտտին պէյ հարցաքննուած եւ ձերբակալուած է։ Միւս կողմէ, առանց պատ. տնօրէնի թերթը հրատարակուած ըլլալուն համար, հաշտարար ատեանին առջեւ ալ ուրիշ դատ մը բացուած է նոյն խմբագրին դէմ։

∴ Արիֆ Օրուճ պէյ իր փաստաբանին միջոցաւ դիմած է Եղեռնադատ Ատեանին, խնդրելով որ երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուի։ Եղեռնադատը մերժեց այս խնդրանքը։

∴ Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնը Էնկիւրի կանչուած է «Եարըն»ի խնդրին առթիւ։

∴ Ելմտական գործավարին կողմէ «Եարըն»ի տնօրէն Արիֆ Օրուճ պէյի դէմ բացուած դատին առթիւ 10,000 ոսկի հատուցում կը պահանջուի։ Ելմտական գործավարութեան խնդրագիրը Պոլսոյ ընդհ. դատախազութեան ղրկուած եւ Արիֆ Օրուճ պէյի հաղորդուած է։ Այս դատը Էնկիւրիի մէջ պիտի տեսնուի։

Անգլեւեգիպտական բանակցութիւնները

Լոնտոնէն կը հաղորդեն.— Անգլեւեգիպտական բանակցութիւնները, որոնք սկսան տասնըհինգ օր առաջ, կը թուի թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 52

Եէմէնիճեան ընտանիք	50.—
Կ. Վ. Պաղտատլեան վ,լանս	20.—
Գումարի սխալը	2.—
գումար՝	72.—
51րդ ցանկին գումարը	72,116.50
ընդհ. գումար	72,188.50

ԾԱՆՕԹ.— Ապրիլ 10ի ցանկին գումարը պիտի ըլլայ 127 եւ ոչ թէ 125, ինչպէս տպուած է սխալմամբ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութի մաքսատան հասոյթները քանի մը ամիսէ ի վեր զգալիօրէն նուազած են եւ տնտեսական տագնապը Լիբանանի եւ Սուրիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ բուռն թափ մը ստացած է։ Վերջին քանի մը շաբթուան մաքսային հասոյթներուն մէջ օրական 20,000 ոսկիի նուազում մը կայ, բաղդատելով նախորդ տարիներու հետ։

Մաքսատան հասոյթներուն մեծ մասը ֆրանս. մարզպանութեան միջոցաւ կը յանձնուէր Հանրային Պարտքերու վարչութեան եւ աւելցած մասն ալ կը յատկացուէր երկրի ներքին շինարարական ծրագիրներուն։ Բայց, ինչպէս կ'երեւի, այս ընթացքով ոչ միայն չպիտի աւելնան հասոյթները այլ մարզպանութիւնը պիտի ստիպուի տարբեր տուրքեր գանձել եւ գումարներ պահանջել Լիբանանի եւ Սուրիոյ կառավարութիւններէն։

Այս առթիւ տեղական թերթերը շատոնց տեսնենք տագնապին հետեւանքը կը գտնեն աղետալի։ «Էլ Բասըր» արաբական թերթը խմբագրական մը կը գրէ այս մասին եւ կը վերջացնէ, ըսելով. «կեցցէ՛ հոգատար կառավարութիւնը, կեցցէ Լիբանանի հանրապետութիւնը, եւ մեռնի՛ ժողովուրդը…»։

Վ. ՄԱՅԱԿՈՎՍՔԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Եէսէնինէն յետոյ, երկրորդ պրոլետար բանաստեղծն է որ անձնասպան կ'ըլլայ։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Վլատիմիր Մայակովսքի կիրակի օր գնդակ մը պարպեց ուղղակի սրտին։

Երիտասարդ բանաստեղծը ծնած էր 1891ին։ Իր գլխաւոր գործերն են «Խաղաղութիւն եւ պատերազմ», «150,000,000», «Մայակովսքի կը ժպտի, Մայակովսքի կը խնդայ, Մայակովսքի կը ծաղրէ»։ 1919ին բանաստեղծը մէկ հատորի մէջ ամփոփեց 1909էն 1919 գրած գործերը։ Իր մասին աւելի երկար կը խօսինք կիրակի օր։

5,000,000 ՎԱՐԿ ԻԶՄԻՐԻ

Ազգ. պատուիրակութիւնը, որ Իզմիրի տնտեսական կացութեան մասին շփումներ ունենալու համար Էնկիւրի գացած էր, Իզմիր վերադարձած է։

Պատուիրակութիւնը շփումներ ունեցած է ելմտական եւ տնտեսական գործավարութիւններուն հետ։ Այս շփումներուն հետեւանքով, որոշուած է որ երկրագործական դրամատունը, միայն Իզմիրի շրջանակին մէջ 5 միլիոն վարկ բանայ։

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Քրէմլին-Պիսէթրէն տիկին մը իր զաւկին յիշատակին, փոխան հոգեհանգիստի 100 ֆր. կը նուիրէ Տիկնանց Միութեան անդամներին։

Կը խնդրուի ստանալ ընկալագրով։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐԲ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆ Է ՊԱՐՏԱԿԱՆ

Փոխառութիւն կնքելը մարդուն չափ հին սովորութիւն մըն է։ Աստուածաշունչի ամենահին վաւերաթուղթերը մուրհակներ են, կղմինտրներու վրայ փորագրուած։ Եւ շարունակ երեւան կը հանուին պեղումներու ժամանակ։

Փոխառութեան սովորութիւնը բնականաբար կը պարտադրէր նաեւ վճարման օրէնսդրութիւն մը հաստատել՝ դրամատէրի կամ պարտատէրին շահերը պաշտպանելու համար։ Արդարեւ բոլոր ազգերու օրինագիրքերն ալ կը տրամադրեն զանազան պատիժներ զանցառուներուն հանդէպ։

Այս պատիժները ժամանակի ընթացքին թեթեւցած են եւ այժմ կան երկիրներ, ուր այլեւս բանտարկութիւնն իսկ արտօնուած չէ տալիքի անվճար մնալու պարագային։ Կարելի է դատարանի միջոցաւ պահանջը հաստատելէ վերջ, պարտատէրի ինչքերը — բացի անոր արհեստին կիրառման եւ ընտանիքի կենցաղին անհրաժեշտ առարկաներէն — գրաւի տակ առնել եւ աճուրդով ծախել տալ։

Խնդիրը միեւնոյնը չէ երբ պարտատէրը ոչ թէ անհատ մը, այլ պետութիւն մըն է։ Նախ եւ առաջ գոյութիւն չունի իրաւասու միջազգային դատարան մը, որ վճիռ արձակէ կամ կարգադրէ առնելիք տալիքի խնդիրները։ Առ հասարակ ընդունուած է որ նման դատեր պարտատիրոջ գտնուած վայրը տեղի ունենան, բայց երբ պետութիւն մը կ՚որոշէ չվճարել, համապատասխան օրէնք մը քուէարկել կուտայ իր խորհրդարանին եւ իր դատարաններն այլեւս իրաւասու չեն ըլլար ո՛ր եւ է աննըպաստ վճիռ արձակելու կամ մինչեւ իսկ դատելու։ Ուրեմն, կամ դատարան գոյութիւն չունի պետութեան մը տալիքը հաստատելու եւ կամ եթէ դատարան գոյութիւն ունի, իրաւասու չէ դատելու։

Այս խնդիրը ծեծուեցաւ Եընկի ծրագրի վաւերացման ժամանակ եւ երբ ֆրանսացի երեսփոխանները հարցուցին վարչապետին թէ եթէ Գերմանիա չվճարէ, ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, Թարտիէօ խուսափողական պատասխաններ տուաւ եւ վերջ ի վերջոյ յեշեց ծրագրի այն յօդուածը թէ այդ պարագային «Ֆրանսա պիտի ստանայ իր գործելու ազատութիւնը»։ Այնչափ տարտամ է այս բացատրութիւնը, որ, մինչեւ պատերազմի յայտարարութիւն կրնայ հասկցուիլ ազգայնամոլի մը բերնին մէջ։

Բայց ի՞նչ է իրական վիճակը։ Ամերիկայի մէջ ալ երբ երեսփ. ժողովը կը վիճաբանէր Մէլըն-Պէրանժէ համաձայնագրին մասին, հարցուեցաւ թէ «ի՞նչ պիտի ընէ Ամերիկա, եթէ Ֆրանսա չվճարէ իր պարտքը»․ արտաքին նախարարը պատասխանեց․ «այն ատեն կը նայինք թէ ի՞նչ կարելի է ընել»։ Ուրիշ կերպ ալ կարելի չէր պատասխանել։

Ինչպէս ըսինք, կարելի է անհատի մը գոյքերը գրաւի տակ առնել, բայց պետութեան մը բոլոր հասոյթներն ալ յատկացուած են հանրային սպասարկութեանց։ Անընդունելի է որ անհատներ գան խանգարելու հանրային մեքենան, իրենց իրաւացի կամ անիրաւ պահանջներուն համար։

Պատմութեան մէջ յաճախ պատահած են պետութեանց անանկութիւններ։ Հետեւանքն է եղած առհասարակ դիւանագիտական բանակցութիւններ եւ պայմանաժամի երկարաձգում։ Անհաւասիկ Թուրքիան որ կը յայտարարէ թէ չի կրնար կատարել իր յանձնառութիւնները եւ չի վճարեր իր պարտքերու տոկոսները — կտրոնները։ Կը կարծէ՞ք թէ պահանջատէր պետութիւնները պատերազմ պիտի յայտարարեն Թուրքիոյ դէմ — բնա՛ւ. նոր զիջողութիւններ պիտի ընեն եւ նոր պայմանաժամեր պիտի տան...։

Վէրսայլի դաշնագիրը վերաշինութեան գումարներուն համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը որոշած էր եւ Փուանքարէ կրցաւ Ռուրը գրաւել 1923ին, բայց եթէ վաղը նորէն Գերմանիա զանցառու գտնուի, կը կարծէ՞ք թէ Ֆրանսա կը համարձակի զինուորական ուէէ ձեռնարկի դիմելու։ Առաջին հակառակորդները իր նախկին զինակիցները պիտի ըլլան ապահովաբար։

Վէրսայլի դաշնագրին այդ խիստ միջոցներէն արդէն հրաժարած է Ֆրանսա Եընկի ծրագրով. ըստ ազգայնական երեսփոխաններու, ֆրանսական դահլիճը այդպիսով դաւաճանած է ազգի իրաւունքներուն դէմ, բայց երեւակայական իրաւունքէ մը հրաժարիլը դաւաճանութիւն չէ այլ իմաստութիւն։ Լահէի մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները բաւական ծանրացան անշուշտ այս երաշխիքներուն դրական ձեւ մը տալու, բայց կարելի չէր լաւագոյն միջոց մը գտնել։

Ահաւասիկ թէ ինչպէս խըմբագրուած են Եընկի ծրագրի մէջ զանցառութեան պարագային ձեռք առնուելիք միջոցներուն վերաբերող յօդուածները.

1.— Պահանջատէր պետութիւնները կ՚ընդունին իբր վաւերական գերման կառավարութեան պաշտօնական յանձնառութիւնը՝ տարեվճարները հատուցանելու։

2.— Յօդուածներու մեկնաբանութեան մասին ծագելիք տարակարծութիւնները պիտի յանձնուին իրաւարարական ատեանի մը վճռին։

3.— Եթէ պատահի որ որեւէ գերման կառավարութիւն 1930ի Լահէի համաձայնագրով ընդունած յանձնառութիւնները ջնջելու նպատակով որեւէ ձեռնարկ ընէ, պահանջատէր պետութիւնները կը յայտարարեն այժմէն թէ կը վերապահեն իրենց բոլոր իրաւունքները։ Որեւէ մէկը կրնայ Լահէի իրաւարարական ատեանին դիմել հաստատել տալու համար թէ Գերմանիոյ ձեռնարկին մէջ Եընկի ծրագիրը ջնջելու նպատակ կա՞յ թէ ոչ։

4.— Եթէ այդ ատեանը հաստական պատասխան տայ, պահանջատէր պետութիւնները կը ստանան գործելու իրենց կատարեալ ազատութիւնը եւ Գերմանիան այժմէն կը յայտարարէ թէ այդ ազատութեան գործադրութիւնն օրինաւոր կը նկատէ։

Աչքի փոշի ցանող բառեր, որ միայն միամիտները կրնան համոզել։ Ահա թէ ինչու։ Մէկ կողմ դնելով յառաջիկային պատահելիք քաղաքական մրցակցութեանց եւ շահերու տարբեր զուգադիպութիւնները կամ բաւականաչափ զօրանալով այդ բոլոր յանձնառութիւններն իբր քուրջ նկատելու գերմանական փափաքը, նկատի առնենք թէ կրնայ ըլլալ որ,

1.— Վճարման զանցառութեան պատճառը ոչ թէ ծրագիրը ջնջելու փափաքն է, այլ ելմտական տագնապ մը։

2.— Եթէ մինչեւ իսկ բացորոշ է ծրագիրը ջնջելու փափաքը, Ազգերու Դաշնակցութեան կանոնագրի յօդուածներուն համաձայն, որեւէ պետութիւն պէտք է նախեւառաջ այնտեղ դիմէ, որեւէ ռազմական միջոցի ձեռնարկելէ առաջ։

3.— Միայն այն պարագային երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ի վիճակի չըլլայ իր կամքը պարտադրելու, պահանջատէր պետութիւնը կրնայ գործադրութեան դնել իր գործելու ազատութեան իրաւունքը։

Այս կը նշանակէ՞ թէ կրնայ պատերազմ յայտարարել։ Թարտիէօ բացասական պատասխան տուաւ այդ նպատակով եղած հարցումներուն։

Միջազգային նոր իրաւունքը հակառակ է տալիքի համար երկիր գրաւելուն։ Անցած են այն ժամանակները երբ Ֆրանսա կրցաւ Լօրանդու Թիւպինիի առնելիքին համար Մեքսիքա զօրք հանել։ Այսօր զօրաւոր հանրային կարծիք մը կայ, որ դէմ է այդպիսի միջոցներու եւ բարեբախտ պէտք է համարել միջազգային այդ ընդհանուր տրամադրութիւնը։

Բռնի միջոցներու դիմելը պատերազմ կը յարուցանէ եւ պատերազմէն աւելի սուղ բան չկայ, մինչեւ իսկ միայն ելմտական-սեղանաւորական տեսակէտով։

Մ. Տ.

ՆԵՐՔԻՆ ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԵՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐԷՆՔ

«Խորհրդ. Հայաստան» (23 մարտ) կը հրատարակէ կարգ մը կարեւոր որոշումներ, զորս տուած է Գործավարներու Խորհուրդը 10 մարտին։ Որոշումները կը վերաբերին ներքին գիւղական կռիւներու զոհերուն։ Այդ մասին ոչ մէկ տող գրեցին Հայաստանի թերթերը։ Եւ սակայն տրուած որոշումները յստակութեամբ ցոյց կուտան թէ որքա՛ն բուռն եղած են կռիւները հայ գիւղացիներուն եւ երկրին վարիչներուն միջեւ։ Կը թուի թէ զոհերը շատ են։ Այդ կռիւները, կը կարծենք, տեղի ունեցած են անցեալ դեկտեմբերին, ռազմաղաշտի մը վերածելով Հայաստանը։ Այնպէս որ երկրին կառավարութիւնը ստիպուեր է «կուլակային բռնութիւնից տուժած անձանց եւ տնտեսութիւններին օգնութիւն» անունով մասնաւոր որոշումներ խմբագրել։

Ահա Գործավարներու Խորհուրդին 10 մարտ թուակիր այդ հրամանագիրը թարգմանաբար.

— «Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն եւ Ժողովրդական Գործավարներու Խորհուրդը կ՚որոշեն՝

1— Կուլակներու (ունեւոր գիւղացի) բռնութենէն տուժած անձերու ընկերային ապահովութեան իրաւունքները հաւասարեցնել հակայեղափոխութեան դէմ գործօն պայքար մղելու հետեւանքով տուժած անձերու իրաւունքներուն։

2— Առաջարկել Առողջապահութեան Գործավարութեան՝

Ա) Անոնք որ արձանագրուած չեն ընկերային ապահովագրութեանց մէջ եւ տուժած են կուլակներու բռնութենէն, բուժուելու համար ղրկել ապաքինարան կամ օդափոխութեան, միշտ նախապատուութիւն տալով անոնց՝ ուրիշներէ առաջ։

Բ) Առանց առարկութեան բժշկական տուները ընդունիլ բոլոր անոնք, որոնք կուլակներու բռնութեան ենթարկուելով անմիջական պէտք ունին բժշկական օգնութեան, եւ դարմանել զանոնք առանց կարգի սպասցնելու։ Իսկ տուներու մէջ, բժշկական այցելութեան երթալ առանց յապաղումի։

3.— Առաջարկել Լուսաւորութեան Գործավարութեան՝

կուլակներու ձեռքով սպաննուած, խեղանդամ դարձած անձերու զաւակները ընդունիլ մանկապարտէզներու մէջ առաջին իսկ հերթին։ Անոնց նախապատուութիւն տալ՝ երբ կը ներկայանան ամէն կարգի դպրոցներու մէջ, տալով նաեւ դասագիրք ու գրենական պիտոյք, հաւասարէ հաւասար բանուորներու զաւակներուն հետ, զերծ թողլով ուսման ծախքերէն։

4— Առաջարկել համապատասխան մարմիններուն, որպէսզի կուլակներու բռնութենէն տուժած անձերուն եւ անոնց ընտանիքներուն ամէն կարգի արտօնութիւնները եւ իրաւունքները գործադրուին առաջին իսկ հերթին։

5.— Շրջանային Գործադիր Կոմիտէներուն առնթեր 1 հոկտեմբերէն սկսեալ կազմել մասնաւոր ֆոնտեր, միանուագ նըպաստներ տալու եւ չապահովագրուած գոյքերու վնասները հատուցանելու համար կուլակներու բռնութենէն տուժած ամէն անձի։ Այս ֆոնտերուն պիտի յատկացուի հացի գործին մէջ թերացող տնտեսութիւններէն զանձուած տուգանքին 25 առ հարիւրը»։

Հրամանագիրը ստորագրած են Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի նախագահ՝ Ս կասեան, Գործավարներու Խորհուրդին նախագահ՝ Ս. Տէր-Գաբրիէլեան, եւ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի փոխ-քարտուղար՝ Գ. Յարութիւնեան։

Ինչպէս կը տեսնուի, բաւական խօսուն է հրամանագիրը եւ ինքնին կը կազմուի պատկերը այն բուռն կռիւներուն, որոնք տեղի ունեցած են Հայաստանի մէջ, զոհեր խլելով թէ՛ կոմունիստներէն եւ թէ՛ գիւղացիներէն։ Բոլոր այս դէպքերը կը հաղորդէին «դաշնակցական աղբիւրները», ինչպէս կ՚ըսեն։ Բայց այժմ Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդն է, որ կը հաստատէ իր այս որոշումներով։

Այս անգամ ալ պիտի փորձե՞ն ուրանալ Հայաստանի թշուառ գործակալները եւ բարեկամները, որ կ՚ապրին արտասահման։

Այս առթիւ եւ նոյն այդ դէպքերու մասին մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (3 ապրիլ).—

— Զանձակի մէջ տեղի ունեցան ծանր դէպքեր։ Մեծ վնասներ կրեց թաթարական թաղը։ Ռուսական Ջուլֆայէն և Բագուէն անհագին ապրանքներ տեղափոխեցին դէպի պարսկական հող։ Ոմանք այս ամէնը կը վերագրեն վերջին կռիւներուն և զանազան շրջաններու ապստամբութեան։ Ոմանք ալ կ՚ըսեն թէ խորամանկութիւն մըն է ասիկա, ազատելու համար մաքսէն։ Մեծ թիւով թաթարներ Ղարաբաղ անցած են։ Կը պատմեն որ Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի մէջ ապստամբութիւն ծագած է եւ ժողովուրդը կ՚ապրի լեռներու մէջ։

Գիւղատնտեսութեան համայնացումը կանգ առած է։ Գիւղացիներուն աչքին փոշի փչելու համար, կարգ մը տեղերու մէջ դատի ենթարկուած եւ պատժուած են խստութեան հեղինակները։ Նախիջեւանի մէջ եւս անկարգութիւն պատահած է, ինչպէս կը պատմեն այդ շրջանէն եկողները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

«ԹԵՄԱԿԱՆ» ԿԸ ԽԱՂԱՆ

ՍՈՖԻԱ, 8 Ապրիլ.— Ինչպէս երախաները հաւկիթ խաղալու կարօտը կը քաշեն, նոյնպէս ալ մեր պուլկարահայ տափակ կեանքին ասպետները ամէն տարի զատկի օրերուն «թեմական» խաղալու մարմաջէն բռնուած են։

Դաշնակցականներու ընդհանուր անտարբերութեան տակ, մեր հերոսները ի՛նչ բանակցութիւններ, խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, հաշտեցնելու խռովածները, իրարու հայհոյողները եւ մէկ ճակատ կազմելու համար անգոյ թշնամիին դէմ։ Միաժամանակ թեմականի անդամութեան տիտղոս բաշխելով կարգ մը փառասէր ողորմելիներու։

Պուլկարահայ համագումարին մասնակցելու կը հրաւիրուին թաղ. Խորհուրդներն ու եռանդամ յանձնաժողովները, մինչդեռ թեմական կանոնագրութիւնը կը պահանջէ որ համագումարի պատգամաւորները ընտրուին ուղղակի ժողովուրդէն, համեմատական քուէարկութեամբ։

Ներկայ սիստէմով կը ծագի ընտրական այլանդակութիւն մը։ Եռանդամ յանձնաժողով մը, որ կը նշանակուի կառավարութեան կողմէ նահանգապետի ցուցմունքով, իր երեք հոգիէն երկուքը կը ղրկէ պատգամաւոր, իբրեւ նոյն քաղաքի հայութեան ներկայացուցիչ եւ կը նշանակէ երկու անձ Սոֆիայէն եւ այսպէս կը խաղցուի «թեմականախաղը»։

Ապրիլ 6—7ին հրաւիրուած էր այդ պատկառելի՞ համագումարը, իրենց պաշտօնը լրացուցած թաղականութիւններէ եւ եռանդամներէ (նորերը հաստատուած են, բայց դեռ պաշտօնի կոչուած չեն)։ Աչքի կը զարնէր այն պարագան, որ հնչակեաններու գերմարդը (Ճէրահով) չէր մասնակցեր ժողովին։ Կ՚ըսուի թէ ամուսնալուծման մը առթիւ խռովեր է եւ որոշեր է պուլկարահայութիւնը ազատել իր արջի ծառայութիւններէն։ Դարձեալ շնորհակալութիւն այդ շարժումին համար, որ եթէ քանի մը տարի առաջ կատարէր, այնքան երախտապարտ պիտի ձգէր պուլկարահայութիւնը։

Բայց կարգ մը տիպարներ, որոնք տարիներէ ի վեր չար ոգիի դեր կատարած են պուլկարահայ կեանքի բոլոր ասպարէզներուն, մասնաւորապէս թեմականին մէջ եւ իսկական պատասխանատուն են Ճէրահովներու սայթաքումներուն ու սանձարձակութիւններուն, դեռ չեն յուսահատած թեմական խաղալէն եւ կ՚ուզեն իրենց անձնական շահերը ապահովել, իւրացնելով թեմական անդամի տիտղոսը։ Ատոնց մէջ ամէնէն անպատկառ ու աներեսներն են երկու կուսակցութեանց «լիտըր»ները, ռամկավար Տիգրան Մարտիրոսեանը, որ ամէն արհեստի ձեռք զարկած է եւ ճարահատ եկեր մտեր է թեմականի կողքը հայերէնի քարտուղարութիւն անուան տակ ամսական մը ապահովելով, միւսն ալ ազգ. դպրոցի ծանօթ աւագ ուսուցիչ հնչակեան Յարութիւն Պօղոսեանը, որ պատուհաս մը դարձեր է Սոֆիայի հայ աշակերտութեան գլխուն։

Այս վերջերս բողոքները յաճախադէպ ըլլալով, ամէն միջոց գործ դրաւ որ մտնէ թեմականին մէջ, և նոր կռուան մը ... բերէ, շարունակելու ... «մանկավարժական» գործ... թիւնը։ Եւ այսպէս իր ... աշխատանքները ... «պուլկարահայ համագ...» ընտրեց թեմական խորհ... որուն մէջ կը մտնեն ... եալ երկու պարոնները, ... պէտի նշանաւոր հինգ... մասնագիտութիւն ունի ... կանի մէջ ապահարզան... տապնդելու եւ տասնեակ ... լէվաներ ապահովելու) եւ ... ռական Գրիգոր Զաքարեան... րուն պաշտօնն է ոչ միայն ... փալ, այլ եւ բոլոր ... թիւնները օրինական... շնորհել իր կապերուն... երեք անդամները խորհ... դեր պիտի կատարեն «թեմ... Խորհուրդի անդամ» ... տպագրել տալով իրենց ... քարտերուն վրայ։

Ֆիլիպէի և Ռուսճուքի ... պատգամաւորները ի ... ըրին համերաշխութեան ... տութեան, ձախողած ... պետները քմծիծաղով ... խանեցին ու իրենց թեմ... թիւնը անցուցին իրենց ... մէ նշանակուած պատգա... ներու ձեռքով։

Շինծու «թեմական»ի ... Ճէրահովը արտաքսելով ... ջէն, ետեւէն բեմ կը հանէ ... խորհրդատուները, որոնք ... բանականը պիտի կարդա... անդամալոյծ Մարմնոյն ... գործունէութիւնը կը ... ուի, Ստեփաննոս եպիսկոպոս... կուշտ կէս անօթի կերա... եւ երկու անգործ քարտ... ներ (մէկը պուլկար եւ ... հայ) ապրեցնելու մէջ, ... տարի խոշոր բաց մը կ... յաջորդին։

Շատեր կը զարմանան ... ինչպէս ներկայ նիւթակա... պայմաններու մէջ թեմա... անդամ ըլլալու տենչա... գտնուեցան։ Ինչպէս ըսին... կու պարոնները ատով կ՚ա... վեն իրենց պաշտօնները... միւս կողմէ կայ Ստեփ... եպիսկոպոսի յոբելեանէն ... նալիք հասոյթներու յոյս... մասին առանձին պիտի ...

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՔԱՈՍԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մութ ու խառն է Ռուսիոյ ներքին կեանքը։ Գիւղատնտեսութեան համայնացման պատմութիւնը աւարտած չէ տակաւին։ Բռնի եւ համատարած համայնացումէն յետոյ նահանջի հրամաններ տրուեցան աջ ու ձախ։ Սակայն բոլորը համակարծիք չեն նահանջի։ Շատեր կ՚ամչնան այս նահանջին համար, ինչպէս կը խոստովանի «Պրաւդա»։ Եւ կան համայնավարներ ալ, որոնք կ՚ուզեն ամէն գինով շարունակել համայնացումը մինչեւ որ համատարած դառնայ։ Եւ, ասոնք, ցոյց չեն տար Ստալինի յօդուածը եւ կեդր. կոմիտէին շրջաբերականը, որոնք կը հրամայեն նահանջել, եւ միայն կամաւոր համայնացում մը կատարել։ «Պրաւդա» (24 մարտ) կը գրէ թէ այս կարգի համայնավարները կը պահեն այդ յօդուածները, նոյնիսկ երբ գիւղացիները, լուր առած ըլլալով նահանջի շրջաբերականին մասին, կ՚ուզեն կարդալ ու կարդացնել։ Այսպէս ուրեմն վերէն հրաման կը տրուի համայնացումը կատարել միայն գիւղացիներուն յօժար կամքով, ընդհակառակն գաւառներուն մէջ պատասխանատու համայնավարներ կը շարունակեն բռնի համայնացումը։ Անոնց հոգն իսկ չէ թէ բռնի համայնացման ամէն փորձ պատճառ կը դառնայ արիւնհեղութեան։

Արդարեւ, երկրին զանազան կողմերը բազմաթիւ սպանութիւններ կատարուեցան, մինչեւ որ պաշտօնապէս հրահանգ տրուեցաւ դադրեցնել համայ... փորձերը։ Եւ ահա գիւղ... որոնք, բռնութիւններէ, ... եւ տուգանքէ վախնալով, ... մտեր էին, գունդագունդ ... ժարին ու կը մեկնին։ «Վ... կի» կ՚անուանուին այն գիւղ... ըը, որոնք կը հրաժարին ... «դուրս կ՚ելլեն» հաւաքա... գիւնաբերութեան մարմ... Սակայն «վիխոդնիկ»ները ... այլ զանգուածնե՛ր կը ... այնպէս որ մարդ չի ... «կոլխոզ»ներուն մէջ։ Ա... նելով, համայնավարները ... մեն արգելիչ միջոցներ... նողները այնուհետեւ չպի... նան ստանալ սերմնցու եւ ... («Պրաւդա» 2 ապրիլ)։ ... պէս անօթի թողուլ։ Եւ ... ալ կան, ուր «մեկնող»ները, ... խոզ»էն հեռանալէ առաջ, ... տաւորուած են մշակելու ... նացուած հողերը։ Ի՞նչ կը ... կէ այս ամէնը։ Վերէն ... կը տրուի գիւղացիները ... կամքին։ Գաւառներուն մէջ ... նութիւնը կը տրուի հեռանալ ... խոզ»էն, եթէ ուզեն, ... որ «կոլխոզ»ին թողուն ... նեցածն ու չունեցածը, ... «կոլխոզ»ին հողերը ... հեռանան բոլորովին մերկ ... ղպտուած։

Բայց այսքանով ... նար կատակերգութիւնը ... նավար պատասխանատու... կան, որ կ՚իւրացնեն ... ցուած իրեր ու կենդանի... ուրիշներ, որ կը համայ...

...գիւղացին միակ կաթնատու կովը, ...մ հաւերն ու սագերը, նոյն...մ վարունգները։ Այս մասին ...յատկանշական է Մոս...ւայի «Կրոկոդիլ» երգիծաթեր...թին (8 մարտ) մէկ ծաղրանկա...ը.— կոլխոզնիկ մը համայնա...ի յետոյ իր հաւերը, կը ...է թէ ի՞նչպէս համայնա...ք նաեւ... ագռաւները։

Ու երբ երկրին մէջ կը շարունակուի այս խառնաշփոթ վիճակը, երբ ոչ ոք գիտէ թէ որո՞ւն հպատակի, Ստալինի՞ թէ գիւղական ժողովրդական համայնավարին, կեդր. գործադիր կոմիտէի՞ն թէ գիւղական բջիջին,— լո՞ւռ կը մնայ «մեծ համր»։ Բայց այդ «մեծ համր»ն է, որ տէրն է երկրին եւ կը հրամայէ ամէնքին։ Ան միայն կրնայ պարտադրել իր խօսքը։ Եւ այդ համրն է կարմիր բանակը։

Հակառակ համայնավարներու զանազան կարգադրութիւններուն, կարմիր բանակը կազմուած է առաւելապէս գիւղացիներէ, եւ ոչ թէ պրոլետարներէ։ Արդ երբ բանակը չուզէ, ոչ ոք կրնայ մնալ իշխանութեան գլուխը։ Գիւղացիներէ կազմուած բանակը կ'ուզէ՞, որ շարունակուին ծանօթ բռնութիւնները գիւղացիներուն դէմ։ Այդ մասին համայնավարները ձեռք են առած ամէն միջոց, մեկուսացնելու համար բանակը գիւղերէն։

Այսուհանդերձ կարմիր բանակը կրցաւ լուր առնել գիւղերուն անցուդարձէն։ «Կրասնայա Զվէսդա», պատերազմական գործակալութեան պաշտօնաթերթը, կը խոստովանի որ բանակը, «մեծ համրը», կը պատրաստուի բանակռիւ բերանը։ Գիւղացի զինուորները կատղած են, լսելով գիւղերու մէջ կատարուած բռնութիւնները։ Գրգռութիւնը հիմա կը ճարակի ոչ միայն գիւղացիներուն մէջ, որոնք, զինուորագրուելով, կարճ ժամանակի մը համար զինուորական զգեստ կը կրեն, այլ նաեւ սպաներուն մէջ, որոնք կը կրեն այդ հագուստը սկիզբէն ի վեր։

Ի՞նչպէս ծագում առաւ այս գրգռութիւնը կարմիր բանակին մէջ։ Շատ պարզ է։ Երբ զինուորներն ու սպաները արտօնութիւն կը ստանան քանի մը օրուան արձակուրդով գիւղ մեկնելու, կը տեսնեն իրենց ծնողքը՝ փողոց նետուած ձմեռ օրով։ Եւ պատերազմական պաշտօնաթերթը կը հաղորդէ, թէ արձակուրդի գացած այդ զինուորները ոչ միայն կը պաշտպանեն «կուլակ»ները, որոնք իրենց ծնողքներն են, այլ նաեւ սպառնալից դիրք մը բռնած են համայնավարներուն դէմ։ Անոնք են, որ բանակ վերադառնալով՝ գրգռած են բոլոր զինուորագրուած գիւղացիները։ Ահա թէ ինչո՛ւ զինուորական ջոկատները մերժած են հնազանդիլ այն հրամաններուն, որոնք տրուած են զէնքի ուժով՝ «կոլխոզ» մտցնելու համար բոլոր գիւղացիները։ Միւս կողմէ գիւղացիները շարունակ կը թղթակցին իրենց զինուորագրուած տղոց հետ, մէկը միւսին ուժ կուտայ՝ պայքարելու համար տրուած հրահանգներուն դէմ։

Անշուշտ կարմիր բանակէն վախնալով էր, որ Ստալին ստորագրեց նահանջի կարգադրութիւնը։ Սակայն (ինչպէս կը անսնուի), երբ գիւղերուն մէջ կը շարունակուի բանի համայնացումը՝ հակառակ Ստալինի նահանջի հրամանագրին, ո՞վ կրնայ պնդել թէ «մեծ համր»ը, կարմիր բանակը, չպիտի ուզէ մունչել կատաղութենէն, այլեւս անզսպելի իր վրէժխնդրութենէն։

Այն ատեն, վա՜յ Ստալինին ու ստալինականներուն։

ԱՐՇԱՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (26 մարտ).—

Մեր ճաշարաններուն վիճակը քննադատութեան չի դիմանար։ Արդէն մենք Հայաստանի մէջ չունինք շէնք մը, որ յատուկ ըլլայ ճաշարանի։

Ներկայ ճաշարաններուն վիճակը միանգամայն անմխիթարական է։ Այսպէս Բանուորական Գործակցական ընկերութեան երկրորդ ճաշարանին յաճախորդը ի՞նչ կը ստանայ։ Սպասարկութիւնը անկարելի է, ճաշելու գացողը հիւանդ դուրս կ'ելլէ, որովհետեւ տեղը մութ, խոնաւ, նեղ եւ բոլորովին հակաառողջապահական է։ Ցեւէք առաջին ճաշարանը, առաջին եւ երկրորդ թէյարանները, պատէն մինչեւ առաստաղը աններկայանալի։ Բանուորական շրջաններուն մէջ ճաշարան չկայ։ Շատ խօսուած է Հիւսուածեղէնի գործարանին ճաշարանին մասին, ուր բազմաթիւ բանուորներ կէս անօթի կը մնան։ Այդ ճաշարանը կրնայ տեղ տալ միայն 50 հոգիի, այնպէս որ բանուորները կարգի կը սպասեն եւ կը պատահի որ ուշանան։

Սնունդն ալ գէշ է։ Մասնաւորապէս գոհացուցիչ չէ միսը, կաղամբը։ Պարէն չկայ։

ԿՈՒԼԱԿԻՆ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Ոմանք կուլակին (ունեւոր գիւղացի) կողմը կը բռնեն, ոմանք ալ ընդհակառակն, ամէն իրաւունքէ կը զրկեն ու կ'աքսորեն զայն։ Օրինակներ շատ կան «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ։ Ահա նոյն թիւէն.

— «Բիւրական գիւղին (Աշտարակ) մէջ կոմունիստ Մ. Պօղոսեան վայրկենական լուծեց «ապակուլականացման» հարցը։ Միանալով Ց. Վարդանեանի հետ, ունեւոր գիւղացիներէն գրաւուած գոյքերը իւրացուցին։ Այդքանը բաւական չէ, «կոլխոզ»էն ալ 60 փութ ցորեն թռցուցին։ Ցետոյ Պօղոսեան սպառնաց գիւղացիներուն։

— «Ձեզ էլ այդպէս պէտք է չլորեմ, ինչպէս կուլակներին արեցի»։

Քանի մը շաբաթ յետոյ, այս ձախ քեալլագէօզը դարձաւ աջ։ Ինաքլու գիւղին մէջ, գիշերն անցուց կուլակի մը տունը «ժ եղը անուշ անելով»։ Եւ յետոյ յայտարարեց.

— «Կուլակներին շատ ճնշել չի կարելի, քանի որ նրանք էլ խորհրդային իշխանութեան քաղաքացիներ են»։

Բիւրականի գիւղային խորհուրդի նախագահը, Սարգիս Մանուկեան, յարմարեցաւ Պօղոսեանի հետ։ «Կոլխոզ»ի լուրին վրայ, մորթեց իր յղի կովը եւ դէմ քարոզեց «կոլխոզ»ին։

Կարգ մը գիւղերու մէջ ալ չկայ որ եւ է կազմակերպութիւն չքաւոր գիւղացիներու, ընդդէմ ունեւորներու։ Մոլլամուսա, Թ. Ղարաքիլիսա, Փ. Քեափանակ գիւղերուն մէջ միայն թուղթի վրայ խումբեր կան։ Ղանչի գիւղին մէջ կ'աշխատին ծածկել ու պահել ունեւոր գիւղացին.

— «Եղբա՛յր, ի՞նչ կուլակ, բոլորս էլ աշխատում ենք մեր քրտինքով»։

Ուրիշ գիւղերու մէջ յայտնի կը տեսնուին չքաւոր գիւղացիներու կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը ժխտելու փորձերը։

— «Ի՞նչ կարիք կայ չքաւորների խմբակներին», կը յայտարարէ Դիւզքենդ գիւղին մէկ կոմունիստը։

— «Չէ՞ որ կուլակութիւնը որպէս դասակարգ վերանում է, էլ ինչ բատրակ, չքաւոր եւ միջակ, բոլորս էլ կոլխոզի անդամներ ենք», կը յայտարարեն Քեավթառլու, Ոջիխալի, Ղազանչի, Պարնի գիւղերուն մէջ գիւղացիները։ Արդարեւ ժողովուրդը շատ ճիշդ կը տեսնէ իրականութիւնը։ Հայաստանի մէջ ո՞րն է ունեւոր գիւղացին։ Բայց հիւանդ է հայ կոմունիստներուն միտքը, որ այդպէս կը մտածէ։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՏԱԳՆԱՊ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթը սեւ գոյներով կը նկարագրէ Մակեդոնիոյ եւ մասնաւորապէս Սելանիկի տնտեսական վիճակը.

— Վաճառականները կը մնան իրենց խանութներուն մէջ, ձեռքերը ծալլած։ Եւ, միլիոնաւոր տրախմիի դրամագլուխ եւ օրական հազարաւոր տրախմիի ծախք ունեցող հաստատութիւններ կան, որոնք օրական 300 տրախմիի առեւտուր իսկ չեն ըներ։ Եւ մուրհակները դէզերով դատարան կը յանձնուին ու դրամագլուխները ամէն օր, քիչ մը աւելի կը փճանան. հրդեհները կը շատնան, սնանկութիւնները՝ նոյնպէս։

Ամէն օր, նոր վաճառատուններ կը գոցուին, առեւտրական եւ այլ ձեռնարկներ հազուեւ յարդարի կ'ենթարկուին մեծ բացերով։

Կալուածատէրները, որոնք 5 եւ 6 յարկերով շէնքեր կառուցած են, կը գտնուին ոչնուազ դժուար եւ գրեթէ անել կացութեան մը մէջ։ Անոնցմէ շատերը, շինութեանց համար գործածեր էին իրենց դրամագլուխներէն զատ նաեւ օտար դրամագլուխներ, տոկոսի ծանր սակերով, հաշուելով որ պիտի կրնան ծախել իրենց շէնքերը լաւ գիներով։ Բայց, տագնապը պայթեցաւ հոս եւ Ամերիկայի մէջ, ուրկէ կուգային կալուածային գնորդներու մեծագոյն մասը եւ բոլոր հաշիւները մնացին թուղթի վրայ։ Գնորդները նուազեցան, մինչ միւս կողմէն, կալուածատէրներէն քիչերը միայն կրնան իրենց կալուածներուն սեփականատէրները նկատուիլ։

Վերջերս, հսկայ շէնք մը — թերեւս Սելանիկի ամէնէն մեծ շէնքը — աճուրդով ծախուեցաւ։ Այս շէնքը, որ ունէր քսան յարկաբաժիններ եւ չորս մեծ վաճառատուններ, ծախուեցաւ երեք միլիոն տրախմիի։ Կառուցումը սակայն այս շէնքին արժած էր տասը միլիոն։ Նիքի պողոտային վրայ շինուած ուրիշ շէնք մը, որ արժած էր չորս միլիոն տրախմի, ծախուեցաւ մէկուկէս միլիոնի միայն։ Կրնայինք թուել նմանօրինակ ուրիշ պարագաներ, մեծապէս յուսահատական Սելանիկի կալուածատէրներուն համար, որոնք ամէն ինչ զոհած էին վերաշինելու համար հրկիզեալ գօտին եւ վերածելու զայն արդիական քաղաքի մը որ սակայն, ենթարկուած է այսօր ողբերգական կացութեան մը։ Աւելի լաւ չէ վիճակը արհեստակցական ու բանուորական դասակարգերուն։ Ցաննեակ հազարաւոր բազուկներ, ի զուր աշխատանք կը փնտռեն ու չեն կրնար գտնել։ Ցաճախակի միջադէպեր կը պատահին ծխախոտի եւ այլ մանր ճարտարարուեստի արհեստանոցներուն մէջ եւ ոստիկանութիւնը ամէն օր շոգիի վրայ կը պահուի։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս...։

ԹՈՒՐՔԻԱ

1929Ի ԲԱՑԸ 100 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը կը գրէ, (8 ապրիլ).—

— Մաքսային վարչութիւնը աւարտած է պատրաստութիւնը Թուրքիոյ 1929 տարուան արտաքին առեւտուրին վերաբերեալ վիճակագրութեան, որուն համաձայն, այդ տարուան ընթացքին՝ 255,988,665 ոսկի արժէքով 955 միլիոն 342,252 քիլօ ապրանք մտած է մեր երկիրը։ Այդ ժամանակամիջոցին՝ Թուրքիայէն արտածուած է 614,611,125 քիլօ ապրանք, որուն արժէքն է 155 միլիոն 375,987 ոսկի։

Ներածումները, որ անցեալ տարուան մէջտեղերը աննախընթաց քանակութեան մը հասած էին՝ շատ շահիլ ուղղող կարգ մը վաճառականներու անզգոյշ ու սխալ ընթացքին հետեւանքով, վերջին ամիսներու մէջ աստիճանաբար նուազած են։ Մասնաւորաբար 1929 դեկտեմբերին 14 միլիոն 887,909 ոսկի արտածումներու փոխարէն 29,061,207 ոսկիի արտածում կատարուած է, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ կացութիւնը բարելաւուած է։

Ասոր ամէնէն կարեւոր ազդակը եղած է՝ տեղական ապրանքներու մասին ցոյց տրուած ընդհանուր շահագրգռութիւնը, որ ապահոված է ներածումներու նուազագոյն չափի հասնիլը։

Անցեալ տարուան առեւտրական պիւտճէին բացն էր 100 միլիոն ոսկի, առջի տարուանին հետ համեմատելով, մէկ պատիկ աւելի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԳԱՐԱԿՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԹՈՒՌ.— Վերջերս թերթի մը մէջ կարդացի կարգ մը վարդագոյն տեղեկութիւններ՝ չափահաս որբերու հողագործական աշխատանքներու մասին։ Իբրեւ թէ տղաքները կրնան փոխել իրենց տեղերը, եթէ հաստատուի որ իրական են դժգոհութեան պատճառները։

Իբրեւ մօտէն տեղեակ, պարտք կը սեպեմ պարզել բուն կացութիւնը.—

Դժգոհներէն շատ քիչերուն դժկամակութեամբ, գրեթէ սպառնալիքով գոհացում է տրուած։ Իսկ շատերուն երեսին գոցուած է դուռը, անգթօրէն ձգելով զանոնք յետին թշուառութեան մէջ։ Տղան կամուրջներու տակ գիշերելով անօթի, ճարահատ վերադարձած է իր նախկին տեղը։

Ու քանիներ այսպէս զզուած աշխատանքի անտանելի պայմաններէն, սնունդի անբաւականութենէն, մանաւանդ բնակարանի անյարմարութենէն, առանց իրենց արդար աշխատավարձքը կարենալ ունենալու ագարակատիրոջմէն, կը ձգեն քաղաք կ'իջնեն ուրիշ ագարակ մը տեղաւորուելու յոյսով։ Բայց դուռը միշտ գոց կը գտնեն. Եւ օրերով ու շաբաթներով բողոքելէ, աղերսելէ յոգնած, յուսահատ հեռացած են ուրիշ տեղ։ Մեծ դժուարութեանց հանդիպելով ոստիկաններու կողմէ ինքնութեան թուղթի չգոյութեան պատճառով, երբեմն ալ բանտ առաջնորդուած են։

Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ տղան հանդուրժէ ագարակատիրոջ տմարդի վերաբերմունքին, երբ տղուն ախոռ մը կը տրամադրեն իբրեւ ննջասենեակ կամ խշտեակ մը ձիուն քով։

Տղան աշխատանքի պայմաններուն, սնունդի անբաւարարութեան դէմ բողոքելով, կը պահանջէ բարեփոխում մը, գոնէ տարբերութիւն մը իր եւ անասունին միջեւ։ Բայց այս տարրական պահանջն ալ կը մերժուի։

Ազգային տեսակէտով ալ այս տղոց կացութիւնը տխուր պատկեր մը կը ներկայացնէ։ Մեծ մասը տոհմային նախնական կրթութենէ զուրկ, քիչ շատ կարդալու եւ գրելու կարողութեանը հետ կը մոռնայ ուղի՛ղ հայերէն խօսիլը։ Ցաճախ իրենց խօսակցութեանց մէջ ակամայ ֆրանսերէն բառեր կը սպրդին։ Ան կոմիտէն որ այս տղաքը ագարակներու մէջ տեղաւորելու գործով կը զբաղի, կարծես մասնաւոր ջանք է թափած զանոնք իրարմէ շատ հեռու, առանձին, առանձին ագարակներու մէջ զետեղելու համար, անկարելի դարձնելով ամէն յարաբերութիւն տղոց միջեւ։ Մինչդեռ խոստացուած էր երկու ընկերներ միեւնոյն ագարակի մէջ դնել, հիմա կ'առարկեն թէ ագարակատիրոջ նիւթական կարողութիւնը չի ներեր երկու ծառաներ միանգամայն վարձել։

Բայց տղաքը իրենց գացած տեղերը սպանիացի եւ լեհ ծառաներ գտան։ Ալյասերման հիւանդութենէն են բռնուած հիմա մեր որբերը։ Շատեր կ'ամուսնանան օտարուհիներու հետ եւ զաւկի տէր ալ են։

Տղոց այս ցաւալի վիճակը արժանի է հայ ազգային մարմիններու եւ մասնաւորապէս Հ. Ց. Դաշնակցութեան ուշադրութեան։ ՓԱՌՆԱԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Մտածում էր Հայկուհին եւ ...գում, որ ինքը պարտաւոր է ...հեռացնել փորձանքն այս տան ...յէն։ Նա չիմացաւ թէ ինչպէս ...մօտեցնել դրանը։

Ու երբ որոտաց հարիւրապետ...ի ձայնը, եւ ծանր ապտակն ի...ւ ծերունու դէմքին՝

— Ցո՛ւր աղջիկը, թէ չէ...

Հայկուհին դուրս նետուեց ...ենէն.

— Ահա ես, բէյ։

Քահանայի ծնկները ծալուե...ն, աչքերը սեւացան, ընկաւ ...ետին մրմնջալով. «դժբա՛խտ...»

Բէյը քաշեց աղջկան կողքի ...ենեակը։

Ժամանակ անցաւ. բէյը յա...գրած իր կրքերը՝ դուրս եկաւ։ ...ահանան դեռ կքած էր գետնին ...ան ամուրսեղմած բռունցքում, ...նզօր ոտքի ելնելու։

— Լաւ պահէք աղջկան. պիտի գամ վաղն էլ, միւս օրն էլ, պիտի գամ որպէս փեսայ, հա՛, հա՛, հա՛...

Ու թքեց ծերունու դէմքին։ Հեռացաւ։

Արցունքներ զաթեցին ծերունու աչքերում, ուզեցին առատօրէն դուրս հոսել, բայց նա զսպեց արցունքներն աղբիւրակներում եւ նրանք դէպի ներս, դէպի սիրտն հոսեցին։

Արցունքով լուանալ թուքը թշնամու։ Օ՜, ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ ինքը, ինքն արժանի չէր այդ անարգանքին։ Նա զէնք էր տուել երիտասարդների ձեռը. հայրենասիրութեան շունչ ներշնչել նրանց. Նա քաջութիւնը, հերոսութիւնը, պատուասիրութիւնն էր ջատագովել. ինքը քաջ, արի էր եղած եւ արժանի չէր, այո՛, արժանի չէր այդ թքին։

Թող մնայ, թող չորանայ, թող նրա մասնիկները խառնուեն օդին ու ընկնեն բոլոր նրանց երեսին, որ կարող էին կռուել՝ ու չկռուեցին, որ կարող էին հայրենիքը, հայ պատիւը պաշտպանել՝ ու չպաշտպանեցին, ամբողջ աշխարհի երեսին, որ կարող էին մի բուռն կռուողներին օգնել՝ ու չօգնեցին։

Մտածում էր, զայրանում իր կրած անպատուութեան համար, նրա արի հոգին վրէժ էր պահանջում, բայց ծեր մարմինը մնում էր անզօր գետնին կքած։

Կանայք եկան, ու տարան նրան ներս։

Աշխարհը քանդուեց Հայկուհու համար, ու նա զգաց իրեն պարապութեան մէջ։

«Էլ կեանք չկայ, էլ պէտք չէ ապրել։ Ես պատիւս ողջակէզ արի միւսների փրկութեան համար. որ պարտաւոր էի, պարտաւոր, բայց ինքս այլեւս չեմ կարող ապրել, չեմ կարող մարդկանց երեւալ, ու լաւ է որ մեռնե՛մ, մեռնե՛մ»։

Նա թաշկինակը կոխեց բերանը եւ բարձը քաշեց գլխին...

Չորս որբերն անտեսուած վրշտացած կիներէն՝ մենակ, լքուած զգալով իրենց, սկսեցին լալ ու կանչել.

— Քոյրի՛կ, քոյրի՛կ...

— Սո՛ւս, սուս կացէք, Թուրքերը կ'իմանան, կուգան, լռեցէ՛ք, թէ չէ կը խեղդենք ձեզ։ Սաստում էին փոքրիկներին, իրենց օրհասն զգացող կիները ջահել։ Ու փոքրիկները վախեցած աւելի բարձր էին լալիս ու կանչում.

— Քոյրի՛կ, քոյրի՛կ...

Լսեց Հայկուհին նրանց կանչը, պատկերացրեց նրանց լքուած, անտէր վիճակում, յիշեց նրանց նահատակ հայրերին ու գութը խօսեց նրա մէջ։ Պէտք է ապրել, թէկուզ անպատուած, պէտք է ապրել փոքրիկներին պահպանելու համար։ Պէտք է ապրել որպէս նախատինք հայրենադաւների ճամբին։

Ու նա հանելով թաշկինակը բերնէն, արիւն ու արցունք կուլ տալով՝ գնաց գրկել, պահպանել փոքրիկները։

* * *

Անցան ջարդի, աւարի ու առեւանգման երեք օրերը դժնեայ։ Ցաղթողն յղփացաւ արիւնով ու կրքով, տեղաւորուեց քաղաքում։ Մի կողմէն շարժուեց յառաջ, դէպի սիրտն Հայաստանի, միւս կողմէն արձակեց հրովարտակը «Ներման», ապատութիւն պարգեւեց վերապրողներին, «արտօնեց», հրամայեց հեռանալ քաղաքէն մինչեւ վերջին մարդը, մինչեւ վերջին շունչը։

Թուրքն հայրենասէր է, նա չի մոռանում, որ Կարսը մի ժամանակ Թուրքինն է եղած, նա չի մոռանում, որ իր պապերը նրա համար արիւն են թափած, եկեղեցիների հիմքերի վրայ քարեր դարսելով, մզկիթների մինարէներ են բարձրացրած։ Թուրքը չի մոռանում իր պապերի թափած մէկ կաթիլ արիւնը, մի դարսած պատը, եւ ուզում է տիրել, պահպանել նրան. Կարսը Թուրքի "վաթան,,ն է, Հայ չպիտի մնայ այնտեղ։ Մինչեւ այս ինչ օր, մինչեւ այն ինչ ժամը Հայ չպիտի շնչէ այնտեղ։

Ու հեռանում են վերջին վերապրողները վշտակիր։ Ու Կարսն իր ժայռերի բոլոր կտորներով, հողի բոլոր մասնիկներով, երկաթակիր բերդերով, խաչակիր գըմբէթներով, ու հայ գերեզմանների շարան-շարքերով զրնգում է հեռացողների սրտում։

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Տիկ. ՋԱՊԷԼ ԱՐԱՄ (ՓԱՆՈՍԵԱՆ)
Հայկական տարազով

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ **ՋԱՊԷԼ ԱՐԱՄ**

ԻՐ ՄԻԱԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՈՒՏԱՅ

Յառաջիկայ Ապրիլ 26ի Շաբաթ իրիկունը Սալ Կավօի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 45 Rue de la Boëtie

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ Կ'ԵՐԳԷ՝ ՕՐՕՐ, ՄԻ՛ ԼԱՐ, ԵՍ ՊԼՊՈՒԼ ԵՄ, ԵԿԱՒ ԳԱՐՈՒՆ, ՆՈՐ ՕՐՕՐ ԵՒ ՀՕՅՆԱՐ

Տոմսերը կը ծախուին «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ ՀԱՃԵԱՆ, ՍԷՄԻՐԱՄԻՍ, ՖԼՈՐԻԱ, ԼԻԼԱ, ՊԱԹԻՍԹ ճաշարանները եւ ՍԱԼ ԿԱՎՕի...

ԳԻՆԵՐԸ՝ 40, 30, 20, 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

զգալի յառաջդիմութիւններ չենըրած։ Երկուստեք մեծ զաղտ. նապահութիւն կը տիրէ եւ այս առթիւ զանազան զրոյցներ կան։ Մասնաւորապէս յամառ զրոյց կը շրջի թէ Եգիպտացիները կը պահանջեն հաւասար իրաւունքներով մասնակցող Սուտանի քաղաքային եւ զինուորական վարչութեան։ Այս զրոյցը թէեւ հերքուեցաւ, սակայն Անգլիացիները չեն ծածկեր թէ խնդրին անկիւնաքարը կը կազմէ Սուտանը։

Միւս կողմէ, մինչ Անգլիացիները կ'առաջարկեն որ Սուէզը պաշտպանելու կոչուած անգլիական պահակազօրքերը հաստատուին ջրանցքին արեւմտեան կողմը, Եգիպտացիները կը պնդեն արեւելեան եզերքին համար։ Կը պահանջեն նոյնպէս որ դաշնագրին մէջէն ջնջուի այն նախադասութիւնը ուր շեշտուած է Սուէզի ջրանցքին կարեւորութիւնը՝ իբրեւ միութեան գիծ Անգլիոյ եւ իր գաղթապետութեանց միջեւ։ Կապիտիւլասիոններու ջնջումն ալ որոշ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ։

∴ Առջի գիշեր բանակցութիւնները տեւեցին մինչեւ առտուան ժամը 4ը։ Նահաս փաշայի պահանջները շփոթութեան մատնած են արտաքին նախարար Հէնտէրսէնը։ Եգիպտացիները կը պահանջեն որ Անգլիա անմիջապէս պարպէ Սուտանի զինուորները։ Եգիպտոս պէտք է հակակշռէ ճերմակ Նեղոսի աղբիւրները։

«Գործազրկութեան Կիրակի»ն

Ապրիլ 27ի կիրակին Միացեալ Նահանգներուն մէջ յայտարարուած է «Գործազրկութեան կիրակի»։ Գործազուրկներու Ազգային Դաշնակցութեան վիճակագրութեան համաձայն, Միացեալ Նահանգներուն մէջ ներկայիս անգործ են 6,600,000 հոգի։ Դաշնակցութիւնը հրաւէր ուղղած է Նահանգներու կառավարիչներուն, քաղաքապետներուն, եկեղեցիներուն եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց՝ գործակցիլ իրեն, «Գործազրկութեան կիրակի»օրը՝կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար օգնութիւն կազմակերպելու եւ դրամ հաւաքելու գործին։

«Կոմս Ցէփլին»ի նոր թռիչքը

«Կոմս Ցէփլին» նոր ճամբորդութեան մը ձեռնարկեց առջի օր կէսօրէն վերջ, Ֆրանսայի վրայէն ուղղուելով դէպի Սպանիա։ Այս անգամ ղեկավար օդապարիկը կը վարէ տոքթ. Էքըներ օգնականը՝ Լէման։ Բացի պաշտօնեաներէն ցէփլինին մէջ տեղ գրաւած են 16 ճամբորդներ։ «Կոմս Ցէփլին» կը պատրաստուի դէպի Հարաւային Ամերիկա ճամբորդութեան մը ձեռնարկել։ Այս անգամ մինչեւ Սէվիլլա գնաց ու դարձաւ իր տեղը՝ Ֆրիտրիխսհաֆէն։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Ջ. Ե. Ո. Միութեան, մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց եւ Հայր. Միութեանց, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Գ. Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւայլն։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Եոզկատի Բարենպատ. Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այս Երկուշաբթի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ջ. Ե. Ո. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan, *Քաղաքապետարանի սրահը։*

Մուտք 5 ֆրանք։

Կը խօսին՝ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ եւ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ԹԻՒ ՀԻՆԳ ԽԵԼԱԳԱՐԸ *(զաւեշտ)*

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Ուրբաթ Վրէժ, Արամ և Ջաւարեան խումբերը Գրադարանի սրահը։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Մեր Յեղափոխական անցեալը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ Իսի-լէ-Մուլինօի «Ա. Ահարոնեան» յոբելինական յանձնախումբի անդամները Պ. Պ. Բենօ Նալճաճեան, Սուրէն Նաւավարեան, Վ. Համբարձումեան, Հ. Հանտալեան, Ն. Բշիքեան ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8ին Պ. Լորիս Պօլօեանի բնակարանը, 66 Allée de la Seine, *Իսի-լէ-Մուլինօ։*

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները կը հրաւիրուին փորձի վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին 71 Ave. Kléber.

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Պետրոս Ծընկըտրեանն Տէր Միհրան Բէշիշեան։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

«ՄԱՅԻՍ 28»ը կը տօնուի Պուա-Քոլոնպի մէջ, Մայիս 25ին։ Նկատի առնել այդ թուականը։

ՋԱՏԻԿԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պելճիքայի կաթոլիկ հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհ. Վրդ. Նալպանտեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Զատկի առթիւ ժամը 11.30ին պատարագ տեղի կ'ունենայ Պրիւսէլի Frères Mineurs եկեղեցին, Rue des Palais, 180.

Խոստովանանքի համար կ'ընդունի ժամը 15—16 Saint-Remi, իսկ ժամը 17—19 Saint Josse եկեղեցիները։

Ձեռնուած *գինով ծախու է* Goussainvilleի *մէջ 18,500 ֆր. արժող փայտաշէն միայարկ տուն մը երկու սենեակ, պարտէզով միասին 400 քառ. մեթր։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել Մ. Մազմանեանի,* 47 Rue Bisson, Paris (20)։

Կ'ուզուի *մետաքսէ ճերմակեղէնի մոնթէօզ* (monteuse) *մը որ գիտնայ* Point Turc. *Ժամադրութեան համար գրել՝* Lacouronne, 46 Rue Montorguil. Paris (2e).

Շահաւէտ պաշտօններ

Կեանքի ապահովագրական կարեւոր տուն մը կ'ուզէ միջնորդներ եւ գործակալներ Փարիզի և արուարձաններու համար։ Դիմել ժամը 3—4, Mr. Aranyi, 81 Rue Taiibout, *Փարիզ։*

Կ'ուզուին ռոպ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: Դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 տիկին Սուքօեանի, 25 Rue Henri Chevreau, փարիզ: մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի։ Մասն. լապօռաթուար։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ԱՊՐԻԼ 1930
18 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1241

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՅԻՇԱՏԱԿ ՉԱՐՉԱՐԱՆԱՑ"

Տօնական շաբաթ մըն է որ կը լրանայ։ Այս մէկ օրը մանաւանդ — Աւագ Ուրբաթը — խորապէս մխուած կը մնայ սիրտերու մէջ։ Եւ դարերո՛վ։ «Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան Քրիստոսի», ինչպէս կ'ըսէ օրացոյցը։

Չխառնուի՛նք հոգեւոր տօներուն։ Թողունք որ եկեղեցիները փառաբանեն զանոնք համաձայն իրենց հայեցողութեան։ Եւ թող հաւատացեալներն ալ համախմբուին, խաչակնքեն ու աղօթեն ինչպէս որ կ'ուզեն։

Իսկ մեր խօսքը ուղղենք անոնց որ, կա՛մ եկեղեցի չեն երթար, իրենց գիտակցութենէն շատ վար գտնելով զայն։ Եւ կամ, եկեղեցին համարելով միակ ապաւէնը այս հալածական, Քաղաքաբոյս ժողովուրդին, իրենց ազգասիրութեան տուրքը կը հաւասարակշռեն խունկ ու մոմով։

×

«Յիշատակ չարչարանաց»... Չարչարանք՝ մէկ օր միայն։ Կամ թերեւս մէկ շաբաթ։ Իսկ յիշատակը — 1930 տարի, միեւնոյն հաւատալիքներով ու արարողութիւններով։ Եւ նոյնքան խոր տեւլութեամբ՝ մէկ դաւանանքէն միւսը։ Ինչպէս եւ նոյն մոլեռանդ մրցակցութեամբ՝ մէկ փարախէն միւսը։

(Այս ընթացքով, անզգալաբար պիտի հասնինք ժամուն գուրը։ Մինչդեռ, բոլորովին ուրի՛շ բան էր մեր ըսելիքը)։

Արդ, այս ժողովուրդը, որ 1930 տարի հաւատացեր ու պաշտեր է աւելի կամ պակաս վաւերական վարդապետի մը միօրինակ «Չարչարանաց յիշատակը», ինչո՞ւ այնքան շուտ կը մոռնայ իր սեփական չարչարանքը։ Իր դարաւոր, աննախընթաց եւ անպատմելի խաչելութիւնը։

Օտարականներ իսկ, յաճախ հարց կուտան ու կը խորհրդածեն. —

Անհաւասիկ ժողովուրդ մը, որ դարերով հաւատաց Յիսուս Քրիստոսի, առանց ո՛ր եւ է հատուցում ստանալու։ Բայց եւ առանց ուրանալու կամ անիծելու Եհովան եւ Նազովրեցին։ Նոյն իսկ ամէնէն զարհուրելի ճգնաժամերուն, կեանքի եւ մահուան պահերուն։ Միայն եւ միայն — «հանդերձեալ»ի մը յոյսով։

Բայց նոյն ժողովուրդը դարձաւ առնուազն վայրերան, երբ ի դերեւ ելան իր ակնկալութիւնները, ա՛յս աշխարհին վրայ։

«Անհաւատ ժողովուրդ»՝ հրաշք սպասեց, քառասուն-յիսուն տարուան մանկի երկունքէ մը։ Չվհատեցաւ 1930 տարուան ընդհանրական, անսասան հաւատքին քստմնելի յուսախաբութիւններէն, բայց թթուեցաւ, դարձաւ աւագուրբաթ, երբ չպսակուեցան իր քաղաքական յոյսերը։

Միտք չունինք վիրաւորելու ո՛ր եւ է զգացում։ Այս օտար պողոտաներուն վրայ, մեր կուսակցութեան գլխաւոր մտահոգութիւնն ըլլալով փրկել հայկական համրանքն ու արժէքը, եթէ հազարներ ու հազարներ Հայ պիտի մնան պահելով իրենց հայրերուն հաւատքը, այդ ալ շահ պէտք է համարել։

Եւ սակայն, — գացէք ժամուն դուռը եւ դատեցէք։

1925ին, անցուդարձը կը խափանուէր Ժան Կուժօնի փողոցին մէջ։ Հազիւ երկու հարիւր հոգի՝ եկեղեցին, իսկ 500—1000 հոգի՝ դուրսը, փողոցը, ամէն կիրակի, ժամը 10էն մինչեւ 1։ Տարուէ տարի նօսրանալով, այսօր արդէն եղած-չեղած բազմութիւնը, 150—200 բարեպաշտներ, հանգիստ կ'երերան եկեղեցին, որ ատկէ աւելին չառներ։ Իսկ դուրսը՝ միայն գրքի, մոմի կամ ուտելիքի վաճառորդներ, շրջապատուած 5—10 հետաքրքիրներով։

Ուրեմն, հինգ տարին շատ բան է հարթեր արդէն։ Թէեւ «խաչապաշտ» են բոլորն ալ։ Եւ երդում-պատառ կ'ըլլան քրիստոնէ՛աբար, երբ առիթը ներկայանայ։

Եւ այսպէս, հաւատք մը՝ օդին մէջ անկախ։ Եւ «չարչարանաց յիշատակներ» տարուէ տարի ու դարէ դար։

Բայց երջանիկ անգիտութիւն՝ այն քստմնելի չարչարանքի մասին որ այս ժողովուրդի ճակատագիրն է։ Անգիտութիւն ե՛ւ հաւատացեալին ե՛ւ անհաւատին կողմէ։ Քանի որ մէկը իր ամբողջ աշխարհահայեացքը ամփոփեր է ժամուն վերնատունը, իսկ միւսը՝ իր թափառած մայթերուն վրայ։

Մեքենական, բնազդական կամ ժառանգական հաւատք եւ ազնուութիւն Աւագ Ուրբաթներու եւ Զատիկներու մասին, բայց ընկրկում, տատանում, գլխիկոր շուարում՝ երբ հարցը կը վերաբերի սեփական ժողովուրդի չարչարանքին եւ յարութեան։

Ինչո՞վ պիտի նորոգուին, պիտի լեցուին այս պարպուած կամ պարտասած հոգիներն ու սիրտերը։

Եւ ո՞վ պիտի լեցնէ, նորոգէ, գործի մղէ զանոնք։

Ե՞րբ պիտի ըլլայ որ հայ ժողովուրդին գունէ առողջ մասը այնքան վարակուի հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարով, ինչքան հեւաց ու հառաչեց յանուն քրիստոնէութեան։

Ինչո՞ւ օրօրոցի մանուկն անգամ կը սորվի «Յիշատակ Չարչարանացը», իսկ մեր անլուր, անմխիթար չարչարանքին եւ պայքարին գործակից վկան, ականատեսը կամ ուղեկիցը կը մոռնա՛յ, կ'ուրանա՛յ զայն։ Մինչեւ անգամ կը ծաղրէ՛ ամբողջ ժողովուրդի մը աւագ ուրբաթը։

...Կը խոստովանինք որ այս ալ իր կարգին քարոզ մը եղաւ։ «Յաւուր պատշաճի»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«Ո՞Վ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ»

Եարընի մէջ Արիֆ Օրուճ պէյ խօսելով Իզմիրցի ափիոնի վաճառականի մը ափիոնով անձնասպանութեան մասին, կը գրէ «Ո՞վ է պատասխանատուն. — Իզմիրի ողբերգութեան պատասխանատուութիւնը ուղղակի պէտք է բեռցնել ըմբէթ փաշայի դահլիճին ելմտական քաղաքականութեան անբաւարարութեան վրայ» խորագիրներուն տակ (ապրիլ 4).

— «Դէպքը հետեւեալն է. Ապտի պէյ անուն շատ պատուաւոր հայրենակից մը չէ կըրցած վճարել պարտքերը, չէ կըրցած գանձել առնելիքները, ու ազդուած երկրին ելմտական սխալ ճամբու մը մէջ մտնելէն, վերջ տուած է իր կեանքին։ Հանգուցեալ Ապտի պէյի ողբերգութիւնը յաւիտեան չպիտի մոռցուի, իբրեւ յիշատակ անցուած սեւ օրերու։ Անձնասպան ըլլալէ առաջ, Ապտի պէյի իր ձեռքով գրած եւ ձգած նամակը արիւնոտ ապացոյց մըն է մեր տընտեսական քաղաքականութեան ձախաւերութեան։

Մեղք է աշխատիլ մենք մեզ խաբելու եւ քնացնելու։ Այսօրմեծ է թիւը անոնց, որ հանգուցեալ Ապտի պէյի վիճակին ինկած են, որ հազարաւոր ոսկիի ապրանք ու կալուած ունէին, բայց այսօր անկարող են իրենց տան ապրուստը ճարելու։ Այսօրուան տխուր պայմաններուն մէջ հնարաւորութիւն կա՞յ սրբագրելու այս հայրենակիցներուն ցաւալի կացութիւնը։

Այսօր իվիճակի չենք մանրամասնութիւններով զբաղելու։ Ատիկա շատոնց պէտք է մտածուէր, հետեւանքը ժամանակին պէտք է նկատի առնուէր։

Դահլիճը — որ երկար ատենէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուի — եթէ ժամանակին տեսած ըլլար իր ընդհանուր քաղաքականութեան ելմտական ու տնտեսական ճիւղերուն վերաբերեալ հիմնական սխալները, այսօրուան մեծ դժուարութեանց մէջ չէինք իյնար։ Հայրենակիցներն ալ այս աստիճան դժբախտութեանց չէին ենթարկուէր։

Յետոյ, վերջին ատենները մեր իսկ անճարակութեան երեսէն, տագնապ եւ օտարին անվստահութիւնը չէինք հրաւիրեր մեր վրայ։ Պէտք չէ մոռնանք որ, սակարանական գործերու մասին տրուած իրար հակասող բնի որոշումները մէկուկէս միլիոն անգլիական ոսկիի նըստան սա աղքատ ազգին, որ իր քսակին մէջ 4—5 դրուշ չունի։

Իրաւ է թէ այդ անցողակի միջոցները յարդի բոցին պէս ժամանակաւոր էին։ Քանի մը շահամոլ շահադէտներու քսակն ու գանձարկղը լեցնելու կը ծառայէին։ Մինչ անդին, Ապտի պէյի պէս քանի՛ քանի՛ պատուաւոր հայրենակիցներ կը փճանային։ Իրենց ձեռքին, իրենց ափին մէջ գտնուածները կը կորսնցնէին։ Ետքէն ալ այդ անմեղ, խեղճ Թուրքին պէս կը մարէին կը կորսուէին։

Ապտի պէյի ողբերգութիւնը արիւնոտ ու տխուր օրինակ մըն է Թուրք ազգի ընդհանուր տագնապին։

Երբ ժամանակը գայ, ազգը վստահ ու ապահով է թէ պատասխանատուներէն հաշիւ պիտի պահանջէ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ծանր կացութիւն Հնդկաստանի մէջ

Փոխանակ բարուոքելու, Հնդկաստանի կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ։ Նոր ապստամբութիւններ պայթեցան Կալկաթայի, Պոմպէյի, Լահորի եւ Փունայի մէջ։ Հարիւրաւոր Հնդիկներ՝ դատական իշխանութեանց ձեռքէն խլելու համար իրենց վեց վարիչները՝ անգամ համաժողովի՝ յարձակումով գրաւեցին դատարանը, ուր կը դատուէին անոնք, կոտրեցին նստարան ու պատուհան եւ սպառնացին դատաւորներուն։ Ոստիկանները միջամտելով ծանրապէս վիրաւորեցին 7 ցուցարար։ Դատարանէն դուրս կռիւները շարունակուեցան. ատրճանակներ պարպուեցան, Հնդիկ մը սպաննուեցաւ եւ 26 հոգի ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց տարուեցան։

Կալկաթայի մէջ մեծ ըմբոստութիւն ծագեցաւ. ամբոխը քանի մը ժամ ամբողջովին տիրեց քաղաքին ահուսարսափ սփռելով։ Ապստամբները մասնաւորապէս յարձակեցան եւրոպական թաղերուն վրայ։ Յարձակում կրեցին ինը Եւրոպացիներ, մէկը կին, որոնք ծանր վէրքեր ստանալով հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Ամբոխը կատղած՝ հիւանդանոցին վրայ յարձակեցաւ եւ ուզեց բզիկ բզիկ ընել այդ Եւրոպացիները, բայց ինքնաշարժներով հասան մեծ թիւով ոստիկաններ ու զինուորներ եւ արգիլեցին՝ բուռն կռիւէ մը վերջ։ Մօտ 70 Հնդիկ եւ ոստիկան ծանրապէս վիրաւորուեցան։

Կալկաթայի մէջ ուսանողները կրակի տուին երկու հանրակառքեր եւ արգիլեցին շրջագայութիւնը։ Ամբոխը բզիկ-բզիկ ըրաւ հրշէջները, որոնք կը մարէին այրող հանրակառքերը։ Բազմաթիւ մարդեր վիրաւորուեցան, որոնց շարքին նաեւ Եւրոպացիներ եւ անգլիացի եօթը պաշտօնեաներ։ Հեծանուորդ անգլուհի մը յարձակումի ենթարկուեցաւ։

Պոմպէյի մէջ ալ ծանր կռիւներ տեղի ունեցան, ցուցարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ։ Փունայի մէջ, Կանտիի կուսակիցները քարկոծեցին ոստիկանատունը։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը մեծապէս յուզուած է Հնդկաստանի այս դէպքերէն եւ հարցումներ ուղղուեցան կառավարութեան։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ անգլիական դահլիճը անխախտ մնաց իր դիրքին վրայ եւ չընդունեց Սուէզի ջրանցքի մասին եգիպտական հակառաջարկները։ Սուտանի մասին Վաֆտի վարիչներուն պահանջները մերժելով հանդերձ, Հէնտըրսըն կարգ մը զիջումներ ըրաւ, մասնաւորապէս խիստ սահմանափակ թիւով եգիպտացի պաշտօնեաներ եւ զինուորներ Սուտան ղրկելու մասին։ Կապիտիւլասիոններու մասին ո՛չ մէկ դժուարութիւն ծագեցաւ՝ քանի որ Անգլիա պատրաստակամութիւն կը յայտնէ աջակցելու Եգիպտոսի, որպէսզի միւս պետութիններն ալ համոզէ հրաժարիլ կապիտիւլասիոններէն։

«Թայմզ» ալ կ'ըսէ թէ համաձայնութեան գետին մը գտնուեցաւ կարգ մը կարեւոր կէտերու մասին, մասնաւորապէս Սուէզի ջրանցքի գօտիին մէջ պահուելիք անգլիական պահակազօրքի մասին։ Սուտանի շուրջ կարելի չեղաւ վերջնական եզրակացութեան մը յանգիլ։ Ի վերջոյ, որոշուեցաւ դահլիճին հաղորդել համաձայնութեան հիմերը եւ վէճի առարկայ խնդիրներու առթիւ փոխանակուած մտքերը։ Եգիպտական պատուիրակութիւնը ներկայ եղաւ դահլիճին հետ կատարուած այդ խորհրդակցութեան։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին։

Ապստամբութիւն Հապէշիստանի մէջ

«Տէյլի Նիւզ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հապէշիստանի կայսրուհի Զաուտիթուի կասկածելի մահուան առթիւ ապստամբութիւն ծագած է Ռաս Թաֆարիի դէմ։ Կայսրուհին մեռած էր ապրիլ 2ին եւ ոչ թէ 4ին, ինչպէս յայտարարուած էր։ Կայսրուհիին կուսակիցները՝ մեծ վարիչ Կուքսալի առաջնորդութեամբ զէնքի դիմեցին Էտվա եւ Հարար նահանգներուն մէջ, հանգուցեալին վրէժը լուծելու համար։ Կ'ըսուի թէ ապստամբները յաղթանակներ տարած են արդէն։ Ռաս Թաֆարի կ'աշխատի Ատիս Ապապայի մէջ ձերբակալել ապստամբներու կուսակիցները եւ իբրեւ պատանդ վար դնել զանոնք։ Վալօ, Թիկրէ եւ Օկոտէն զօրաւոր նահանգներու ցեղախումբերը յաղթական կը քալեն մայրաքաղաքին վրայ։ Կացութիւնը շատ ծանր է, Ռաս Թաֆարիի անկումը անխուսափելի կը նկատուի, որովհետեւ օրէ օր հակառակութիւնը կ'աւելնայ իրեն դէմ։

Բոլշեւիկ պաշտօնեաները լրտես

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Խարքովի դատարանին առջեւ սկսած է մեծ դատավարութիւն մը, բացուած 127 խորհրդային պաշտօնեաներու դէմ, որոնք ամբաստանուած են տընտեսական լրտեսութեամբ։ Ասկէ զատ, կ'ըսուի թէ Ուկրայնայի մէջ 300 հոգի քաղաքական ամբաստանութեան տակ են եւ ընդհանուր դատախազը մահապատիժ պահանջած է 60 հոգիի համար։

(Լո.րերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ՄԸՆ ԱԼ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Պոլսոյ մէջ գանկին պարպուած ատրճանակով մը անձնասպան եղած է Պ. Թագւոր Արեւեան, արմտիքի վաճառական, անդամ ընդհանուր ժողովի, նախկին անդամ վարչութեան։

Անձնասպանութեան իսկական շարժառիթը յայտնի չէ դեռ, սակայն հաստատուած է թէ Պ. Արեւեանի առեւտրական գործերը վերջերս շատ գէշ կ'երթային։ Գնդակը պարպելէ առաջ, Արեւեան երեք նամակներ գրած է իր ընտանեկան պարագաներուն եւ բարեկամի մը։

ՄԻՍԱՔ ՍՈՒՐԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Ապրիլ 12ին Պոլսոյ մէջ մեռած է Պ. Միսաք Սուրեան, երկար հիւանդութենէ մը վերջ։ Եղած է ուսուցիչ, կուսակցական գործիչ (վերակազմեալ հնչակեան), եւ լրագրող (հրատարակած է «Առաւօտ»ը, շաբաթաթերթ եւ օրաթերթ)։

Կը թողու այրին եւ չափահաս զաւակ մը Ամերիկայի մէջ։

ՀՐԴԵՀ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ապրիլ 10ին առտուան դէմ հրդեհ ծագած է Ղալաթիոյ եկեղեցին կից պանդոկէն։ Դպրոցին տնտեսն ու եկեղեցին լուսարարները անմիջապէս լուր կուտան հրշէջ գունդին, ինչպէս նաեւ կեդրոնականի տնօրէնին։ Կրակը մասամբ այրած էր շէնքին վերնայարկը, երբ հրշէջները կը հասնին ու կը մարեն։ Վնասը մեծ չէ։ Շէնքը ապահովագրուած էր։

*** Միւս կողմէ կրակ ծագած է նաեւ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին կից Ս. Մինաս մատուռին մէջ։ Լուսարարները հասնելով կրցած են շուտով մարել։ Բայց եւ այնպէս, մաս մը հնութիւններ այրած են, մօտ հազար ոսկիի վնաս պատճառելով։

ԼԵԹՈՆԻՈՅ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 37 համայնավարներ, որոնք գաղտնի հաւաքոյթ մը գումարած էին Ռիկայի մօտ։

ՍՊԱՆԻՈՅ Թագաւորը ընդհանուր ներում պիտի շնորհէ դիկտատորական վարչաձեւի քաղաքական բոլոր դատապարտեալներուն։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը որոշած է այս տարի 84.000 վաչկատուն ընտանիքներ տեղաւորել Կազակստանի մէջ (կեդրոնական Ասիա)։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ եւ Սելանիկի միջեւ օդային սպասարկութիւն հաստատուեցաւ երկուշաբթի օր։ Այդ օրը առաջին անգամ անգլիական օդանաւ մը Սելանիկ հասաւ Աղեքսանդրիայէն։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը որոշեց ազգայնացնել 50 թոնոյէ վեր տարողութեամբ եւ ծովու վրայ գործածուող մասնաւոր շոգենաւերը, ինչպէս նաեւ 25 թոնոյէ վեր լճային եւ գետային նաւերը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Եբրայական Համալսարանի նորաշէն մատենադարանը շուրջ 250,000 գիրք ունի։ Շէնքին նուիրատուն է Տավիտ Վոլֆզոն, Սիոնականութեան հիմնադիր Տոքթ. Հէրցլի յաջորդը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ներկայիս կը գործեն 45,332 բժիշկներ եւ վիրաբոյժներ. երկու տարիէ ի վեր անոնց թիւը շուրջ 2000 պակսած է։ Պատերազմէն առաջ 250 բժշկուհիներ կային Գերմանիոյ մէջ։ Այժմ անոնց թիւն է 2562։

ՀԷՆՐԻՔ ԻՊՍԷՆԻ տղան Սիկուրտ Իպսէն, Նորվեկիոյ նախկին վարչապետը՝ մեռաւ 71 տարեկան հասակին մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՆՈՐԵԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԿԵԱՆՔԸ

Մինչեւ ցարդ Հալէպ եկած են 300 ընտանիք, կամ 1300 հոգի։ Ասոնցմէ 7 ընտանիք Ճիպլինցի են, 6 ընտանիք Տարէնտէցի, 20 ընտանիք Զարսանճագցի, իսկ մնացեալը գրեթէ կէս առ կէս Խարբերդցի եւ Բալուցի։ Ասոնցմէ 200 հոգի Ազապայի վարձուած շէնքը, 100 հոգի Էսատ փաշայի շէնքը, 50 հոգի Կարմիր Խաչի շէնքը տեղաւորուած են Գաղթ. Կեդր. Խնամատարութեան կողմէ. իսկ մնացեալները Բէմփը, Նոր Գիւղ եւ քաղաքին մէջ տուներ վարձած են։

350 հոգիի հաց եւ ապուր կը տրուէր, այժմ չի տրուիր։ Թերեւս մօտ ատենէն կրկին հաց տրուի միայն չափազանց աղքատներուն։ Ասոնց մէջ 5—10 հոգի արհեստաւոր են, իսկ մնացեալ 1200 հոգին հողագործ, եւ հողին կապուիլ կ'ուզեն։ Կեդր. Խնամատարութիւնը կը խորհի թէ Հալէպ եկողներուն եւ թէ Գամըշլի եւ Հասիչէ գտնուողներուն համար հող գտնել, միանգամ ընդ միշտ ինքնաբաւ դարձնելու համար զանոնք։

Եգիպտոսէն, Պէյրութէն եւ Դամասկոսէն եկող հանգանակները բաժնուեցան նորեկ գաղթականներուն։ Քանի մը հակ ալ Հասիչէ ղրկուած է։ Ամերիկայէն, Ֆրանսայէն պզտիկ օգնութիւններ կ'ըլլան իրենց ազգականներուն կողմէ։ Միս Քարէն Եփէի նիւթական օժանդակութեամբ անցեալ շաբթու բացուեցան երեք տարբեր գաղթակայաններու մէջ դպրոցներ, նորեկ գաղթականներու պզտիկներուն կրթութեան եւ դաստիարակութեան համար։ Վարձուեցան երեք վարժուհիներ. մէկը Ազապէ թաղին մէջ 30 աշակերտով, մէկը՝ նոր գիւղի մէջ 30 աշակերտով, միւսը Ասորիներու կայանին մէջ 20 աշակերտով։ Բոլորն ալ երիտասարդ, գործելու ընդունակ եւ յարմար, նոր ամուսնացած, 2—3 զաւակի տէր, կանոնաւոր ընտանիք կազմած են, պատուաւոր, աշխատասէր ընտանիքի տէր ծնողքներ են։ Իրենց դրամը սպառած է, որովհետեւ միջավայրին անծանօթ, տեղ չեն գիտեր, լեզու չեն գիտեր, արհեստ չունին, աշխատիլ կ'ուզեն գործ չկայ։ Առտուն կանուխ կ'ելլեն ամբողջ քաղաքը տակն ու վրայ կ'ընեն գործ մը ճարելու համար։ Ո'ր եւէ գործ, գործաւորութիւն, բեռնակրութիւն եւ այլն, օրապահիկ մը ապահովելու համար։ Քանի մը տարի առաջ եկող Խարբերդցիները շատ անկարգ էին։ Ամերիկայէն հեղեղի նման դրամ եկաւ իրենց ազգականներէն, եւ Ամերիկայի Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութենէն. Հալէպի Խարբերդցիներու Հայրենակցական Միութիւնը բաժնեց այդ գումարները Խարբերդցիներուն։ Սակայն անոնք շատ շռայլ ապրեցան, շատեր բախտախաղի սեղաններուն գլուխը, սրճարաններու, գինետուններու եւն. մէջ փճացուցին այդ դրամները։ Իսկ այս խեղճերը հակառակ անոր որ շատ պատուաւոր և երիտասարդ՝ ընտանիքի տէր են, հիններու անկարգութեան, շռայլութեան եւ անբարոյականութեան պատիժը կը քաշեն։ Մինչդեռ թէ օգնութեան կարօտ են եւ թէ՝ արժանի։ Ամերիկայի Խարբերդցիներու միութիւնները գրեթէ նպաստ կամ դրամական օգնութիւն չեն ղրկեր, հակառակ անոր որ ապրելու դժուարութիւն կը քաշեն, Թուրք կառավարութենէն եւ աւազակներէն կողոպտուած են։ Եթէ Ամերիկայի Խարբերդցիները լրջօրէն օգնեն Հալէպի Գաղթ. Կեդր. Խնամատարութեան, իսկապէս իրենց հայրենակիցներուն օգնած կ'ըլլան, միեւնոյն ատեն օգնութիւնն ալ ճիշտ ու ճիշտ իր նպատակին հասած կ'ըլլայ։

Հողատար իշխանութիւնը եւ տեղական կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն եւ աջակցութիւն ցոյց կուտան նորեկ գաղթականները տեղաւորելու, գործ հայթայթելու եւ անոնց հանգիստն ապահովելու համար։ Տեղացի արաբ ժողովուրդն ալ լաւ աչքով կը կայի նորեկ գաղթականներուն եւ առ հասարակ բոլոր Հայերուն։ Հայ ժողովուրդը շատ գոհ է զոյգ կառավարութիւններէն։

Դեռ 5—600 հոգի Խարբերդ կը մնան։ Մեծ մասը դրամ եւ ճամբու ծախքի կարողութիւն չունին, այս պատճառով չեն կրնար գալ։ Կայ պզտիկ մաս մըն ալ որ ունեցածը ձգել եւ գալ չուզեր։ Խարբերդէն հասած լուրերը կսկծալի են։ Թուրքերը այլեւս Հայերուն գործ չեն տար, քաղաքէն դուրս չեն հաներ եւ ամէն տեսակ նեղութիւններ կուտան։ «Դուք ազատուեցաք, Աստուած մեզ ալ ազատէ» կը գրեն մնացեալ եկողները։ Հալէպի նորեկ գաղթականներուն առողջական վիճակը լաւ է։ Միայն թէ՝ տեղի չգոյութեան պատճառով քիչ մը խճողուած են։

Փոխանցիկ կամ համաճարակի ձեւով որ եւ է հիւանդութիւն գոյութիւն չունի հայ գաղթականներուն մէջ, չքաւորութենէ եւ ձմրան ցուրտէն յառաջ եկած հիւանդութիւններ կան միայն։ Սնունդի պակասը եւ քանի մը ընտանիք մէկ սենեակի մէջ խճողումը մեծապէս ազդած է անոնց առողջական վիճակին վրայ։ Ծերեր չկան, որովհետեւ Թուրքիոյ մէջ օրէնքով արգիլուած է Հայերուն՝ ծերութեան տարիքին հասնիլ։ Ուստի այն երիտասարդներն ու նորահասները, որոնք խենդութիւնը ունեցած են իրենց մազերը ճերմակ տեսնելու՝ փախած եւ ապաստանած են Սուրիա։ Մեռնողները առհասարակ ծծկեր մանուկներ են. իսկ մանուկները մեռնելէ յետոյ մայրերուն ծիծերը վէրք կ'ունենան. տասնէ աւելի այս կարգի դէպքեր պատահած են։ Շնորհիւ Տոքթ. Թորոս Պասմաճեանի ջանքերուն եւ ծրի դարմանումներուն, թէ՛ այս հիւանդները առողջացած են եւ թէ՝ նոր հիւանդութիւններու առաջքն առնուած է։

Նախապէս Թաղապետական բժիշկ մը կար, որ դացող հայ գաղթական հիւանդներէն դրամ կ'ուզէր։ Ժողովուրդը գանգատեցաւ, եւ Թաղապետութիւնը յիշեալ բժիշկը պաշտօնէ հեռացուց։ Տեղը կանչուեցաւ ուրիշ բժիշկ մը, որ բաղդատաբար աւելի լաւ է։

Գամըշլիի գաղթական Հայերը կ'ըսեն. —Տոքթ.Թ. Պասմաճեան երբ առաջին անգամ եկաւ եւ քանի մը շաբաթ մնաց, հիւանդութիւնները զգալապէս պակսեցան մեր մէջ. իսկ երբ դարձաւ Հալէպ, կրկին ծայր տուին հիւանդութիւնները եւ տասնըհինգ օրուան մէջ, մինչև բժիշկին վերադարձը լիսունի չափ մահեր տեղի ունեցան։ Իսկ այժմ գրեթէ երկու ամիսէ աւելի է որ Պասմաճեանը մեր մէջ է, մինակ երիտասարդ մը մեռած է, ան ալ թոքատապէ։ Հիւանդութիւնները մեղմացած են, գրեթէ չքացած։ Այժմ 4-5 հիւանդներ միայն կան։ Տոքթ. Թ. Պասմաճեան արեւածագէն մինչեւ կէս գիշեր առանց հանգիստ ընելու տունէ տուն կը վազէ հիւանդները խնամելու եւ դարմանելու համար ցուրտին, անձրեւին, մութին, մինչեւ ծունկերը ցեխին մէջ խրած։ Տոքթորը պարզապէս նախախնամութիւն մը եղաւ մեզ համար, եթէ ոչ շատեր անկասկած մեռած պիտի ըլլային։ Բացի գաղթական Հայերէն, Գամըշլիի ժողովուրդը, կառավարական պաշտօնեաները եւ նոյնիսկ ֆրանսական բանակի զինուորները այս անձնուէր բժիշկին կը դիմեն բուժուելու համար։

ՉԶՈՒԱՆՔՈՎ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ «ԴՐԱԽՏ»ԷՆ

«ՔՈ ՁԱՒԱԿԸ ՔՈ ԼՐՏԵՍԸ»

ՍԱԼՄԱՍՏ, 30 Մարտ (Սեփ. Թղթ.)— Հազիւ երեք ամիս է անցել Նոր տարեթից, եւ աչա հոծ բազմութեամբ Սալմաստեցի եւ Ուրմիացի Հայ ու ասորի հայրենիք են վերադառնում բոլշեւիկեան «դրախտ»ից։ Սրանք համաշխարհային պատերազմի նախաշրջանից եւ 1918 թուականի դէպքերից ի վեր, հաստատուել էին Ռուսիայում։

Գալիս են անհամբեր, գալիս են որպէս վանդակից ճողոպրած ու գերութիւնից փախած թռչուններ՝ թառամած, շուարուն, խեղճ, սակայն եւ գոհ՝ որ փրկուեցին վերջապէս։

— Հազարներով, հազարներով են հերթի սպասում, բայց հերթ չի հասնում։ Ո՞ւր վերան լինես կառավարութիւն, պրծանք, ազատուեցինք— աչա գառնագին հառաչանքը եկողներին։

Սալմաստեցին, որ իր կեանքի մեծ մասը մաշել է օտարութեան ու պանդխտութեան մէջ, նա որ իր ապագայ բարօրութեան, տնտեսական բարգաւաճման յոյսը Ռուսաստանն էր համարում, այսօր զզւանքով երես է դարձնում։ Եւ եկողները մեծ մասով արհեստաւորներ ու գիւղացիներ են։

— «Դժոխք է, դժոխք, երկիւղն ու սարսափը իշխում է ամենուրեք— զայրագին արտայայտւում էր մի արհեստաւոր։ Փողոցից քայլում ես կասկածանքով, շուրջդ ես դիտում երկիւղով, ծանօթի կամ ընկերոջդ ես հանդիպում աչ ու դողով։ Ցանը, քո հարազատ ընտանիքի մթնոլորտն ես շնչում կասկածանքով, զաւակիդ, քո հարազատ զաւակիդ քո լրտեսն են դարձրել։ Աչա ընտանեկան քայքայումի եւ բարոյական անկման այն աւանդը, որ թողնում են բոլշեւիկները։ Վերջապէս ազատուեցինք»։

Մանրամասնութիւնների մէջ չենք մտնում, քանի որ մեր թերթերը լիքն են անհամար փաստերով։

— Էս կտոր չոր հացը կը կրծենք, էս խորտակւած պատերի տակի հողը կը լիզենք, սակայն կըզգանք որ ազատ շունչ ենք քաշում, որ էլ սարսափ չկայ եւ վերջապէս, որ հալածական գողերի չենք նման։

Պարսկաստանը, մեր դարաւոր հարեւանն ու բարեկամը, սիրայօժար ապաստան է տալիս փախստականներին։

Այս երկիրը միշտ զգոյշ է բոլշեւիկեան ախտաւորումներից։

Աչա հէնց այդ մոքով էլ գաղտնի ոստիկանապետը իր խօսքը ուղղելով նորեկներին, արտայայտել է.

— Մենք շատ գոհ եւ շնորհակալ կը լինենք այն բոլոր հայրենասէր Հայերից, որոնք գիտեն մտածել ու օգտակար հանդիսանալ թէ իրենց եւ թէ պարսից կառավարութեան շահերին եւ աշխատիլ նրա բարօրութեանը։

Պարսից կառավարութիւնն ու ժողովուրդը գիտէ, եւ տեսնում է որ Հայն ու Պարսիկը Պարսկաստանի իւրաքանչիւր անկիւնում ապրում են կողք կողքի իրենց առօրեայ հոգսերով եւ երկրի շինարարական աշխատանքներով զբաղւած։

Ցաւօրդով կը գրեմ Սալմաստի շինարարական աշխատանքներից, որ օրը օրին յառաջ են գնում։

ՍԱՐԵԱՆ

Տոքթ. Թ. Պասմաճեան ամիսներէ ի վեր Հալէպի դարմանատունը գոցած եւ Գամըշլի գացած է ու հոն գաղթականներուն կը ծառայէ, առանց որեւէ նիւթական ակնկալութեան։ Իսկ իրեն ընկերացող Բարեգործականի ռամկավար պաշտօնեան իր ամսականը կ'առնէ Բարեգործականէն եւ մինչեւ հիմա միայն գաղթականներու ցանկ մը պատրաստած է։

ԹՂԹԱԿԻՑ

"ԵԱՐԸՆ,,Ի ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ԱՊԻԿԱՐ

Եարընի մէջ Աըիֆ Օրուճ պէյ բուռն յարձակումներ գործած էր վարչապետ Ըսմէթ փաշայի եւ կարգ մը գործավարներու դէմ։ Այս առթիւ զանազան դիտողութիւններ եղած ըլլալով, Թուրք խմբագիրը նոր յօդուած մը կը հրատարակէր իր թերթին ապրիլ 1ի թիւին մէջ (ձերբակալութենէն առաջ) «Մեր նպատակը անուանարկութիւն պէտք չէ նկատուի։ Մեր բաղձանքն ու նպատակն է երկրին բարօրութիւնը» խորագիրներուն տակ.

— Իւրաքանչիւր Թուրք հայրենակիցի բացորոշ եւ հիմնական, նոյնիսկ գլխաւոր իրաւունքներէն մէկն է հրատարակել իր մտքին անցուցածը, երբ կը դատէ թէ անիկա կը համապատասխանէ հայրենիքի շահերուն։

Արդէն Սահմանադրութեան եւ Հանրապետութեան շնորհած ազատութեան նպատակները ասոնք էին։ Սահմանադրութեան 70րդ յօդուածը կը ճանչնայ ու կ'ընդունի որ «Թուրք հայրենակիցներու բնական իրաւունքներն են» անհատական անձեռնմխելիութիւնը, խղճի, մտածումի, գրչի, մամուլի և այլ մարդկային ու քաղաքակրթական ազատութիւնները։ Հետեւաբար չկայ աւելի բնական բանմը,քան այն որ քաղաքական հանգամանք ունեցող հայրենակից մը իրաւամբ պարզէ իր մտահոգութիւնները պետութեան, ազգին ու հայրենիքի գործերուն մասին։

Մենք այս իրաւունքին վրայ յենած է որ ըրինք մեր քննադատութիւնները։ Թուրք ազգին խղճի, խօսքի, մամուլի ազատութիւն տալու համար ամբողջ իր կեանքը նուիրող մեր «Ղազի Պաշա»ն այդ իրաւունքին տակ իր ստորագրութիւնը դրած եւ յարգելի Ազգային Ժողովն ալ զայն վաւերացուցած էր։ Անոր հոգի տուած էր։

Յարգելի Ըսմէթ փաշա ամէն կերպով ազգի սիրոյն արժանի է։ Իր անձընդեղափոխութեան պատմութեան մէջ երախտագիտութեամբ պիտի յիշուի։ Միայն թէ դահլիճին երկար ատեն իշխանութեան վրայ մնալը, զանազան գործավարութեանց մէջ պատշաճ կամ պարտադիր փոփոխութիւններ մտցուիլը, հակառակ Ըսմէթ փաշայի բարեացակամութեան, կարծես թէ երկրի գործերուն մէջ սպասուած բարեկարգութիւնը յապաղեցուցած են։

Մասնաւորաբարտնտեսական եւ ելմտական խնդիրներու մէջ, վերջին ձեռնարկներուն կէս յաջողութիւն գտնելը, պատկանեալ գործավարութեանց անբաւարարութիւնը կը հաստատէր։ Դահլիճը, որ դէպքերէն կ'ազդուի անմիջապէս, բնականօրէն պատասխանատու պէտք է նկատուէր իր ամբողջ կազմով։ Միայն այս պատճառը բաւական եղաւ դահլիճը տկարացնող ազդակներէն գլխաւորն ըլլալու։ Որովհետեւ դահլիճին ամբողջ շարժումներուն պատասխանատուն դարձաւ յարգելի Ըսմէթ փաշան էր։ Վերջին ելմտական ցնցումէն, այսինքն դրամական տագնապէն վերջ, այս հրեշտակային նկարագրով անձնաւորութիւնը կամ պէտք է փոփոխութիւն մը մտցնէր գործադիր մարմնին մէջ, եւ կամ ամբողջովին պէտք է հրաժարէր՝ տեղը տալով բոլորովին նոր դահլիճի մը։ Մինչդեռ յարգելի վարչապետը չէր կրնար դահլիճի անդամներուն միջեւ նոր մաքրագործում մը կատարել։ Այսպիսի բան մը անձնապէս զինքը կը տկարացնէր։

Այդ պահուն, իբրեւ անմիջական միջոց բուռն կերպով հրապարակ դրուեցաւ «տեղական ապրանքներ»ու խնդիրը։ Շատ յարգելի վարչապետ փաշան մեծ առնականութիւն ցոյց տուաւ։ Այս անգամ ազգային ժողովին առջեւ նախապէս իր ընտրած անձերէն եւ ոչ մէկը զոհելու առաքինութիւնն ունեցաւ եւ վստահութեան խնդիր յարոյց։ Վստահութիւն շահեցաւ։ 1930ի ելմտացոյցը տպուած ըլլալով մէկտեղ ետ առնուեցաւ։ Ասիկա չնախատեսուած, առաջուընէ հաշուի չառնուած կացութեան մը առջեւ նահանջել էր։

Սակայն Ըսմէթ փաշա խիստ ծանր ու հալեցնող պատասխանատուութիւն մը ստանձնած էր։ Արտասահմանի մէջ «օտար ապրանքներուն դէմ տեսակ մը բոյկոտ»ի գաղափար առաջ եկած ըլլալով, ուզեց ծանօթ «ուրոշում»ը բարեփոխել «խնայողութիւն» բացատրութեամբ։ Ուզեց,բայց դժուարութիւնները ո՜րքան շատցած աւելցած էին...

Օսմանեան Պարտքի խնդիրը մեր ելմտական կացութիւնը աշխարհքին հասկցուած, ծանուցած էր։

Ահա՛ ասոնք էին մէկ մասը այն պատճառներէն, որ մղեցին մեզ իբրեւ անկեղծ հայրենակից խօսիլ դահլիճին տկարութեան մասին։ Եւ ոչ թէ հրեշտականման Ըսմէթ փաշան անուանարկելու պատրուակ մը գտնելու համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԹԵԼ

Անթելի մեծ կայան մը հաստատուած է Քանաքեռի մէջ։ Ատոր համար ծախսուած է 200 հազար րուբլի։ Այս կայանին արձակած ալիքներուն երկարութիւնն է 750 մեդր։ Այսպիսի հազիւ 5 կայաններ կան ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Քանաքեռի կայանը պիտի կրնայ հաղորդակցութեան մտնել Հայաստանի բոլոր գաւառներուն ընկալուչ կայաններուն հետ։ Այժմ ամբողջ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունին 389 ընկալուչներ։

Երեւանի անթելը կը լսուի Մոսկուայի, Պարսկաստանի, Թուրքիստանի և Բաղդադի մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏՕՆ

Ուսումնական տարւոյն վերջը, Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ մարմնակրթութեան մեծ տօն մը, որուն պիտի մասնակցին 1800 աշակերտներ մայրաքաղաքին բոլոր դպրոցները։ Պիտի կատարուին տողանցքներ մարզիկներու եւ արեններու կողմէ, զանազանաձային մարզանքներ, մարզախաղեր, եւ ուրիշ զուարճութիւններ։

Սահմանուած են 4 մրցանակներ, որոնք պիտի տրուին մարզական կեանքի մէջ առաջնութիւն շահած դպրոցներուն։

ԿԵԱՆՔԸ ՋՐՎԷԺԻ ՄԷՋ

Երեւանէն 7 վերստ հեռու, Քանաքեռի հաւաւ - արեւելեան կողմը, թումբի նման լանջի մը վրայ թառած է Ջրվէժ գիւղը։ Ժողովուրդը կը զբաղի անասնապահութեամբ եւ հողագործութեամբ։

Ջրվէժ գիւղը, հակառակ իր անունին, ջուր չունի, այնպէս որ գիւղացիները կ'ըսեն.

— «Ջրվէժ չէ, այլ Ջրվճ է»։ Որովհետեւ տարին տասներկու ամիս առուի ջուր կը խմեն։ Գիւղը ունի քարի, դաճի եւ գիպսի հանքեր, բայց միայն քարահանքերն են որ կը շահագործուին։

Գիւղն ունի 170 տնտեսութիւն, բայց համայնացուած են միայն 145 տն[illegible] թիւն, մինչեւ իսկ կաթն[illegible] նասուններ։ Վարուցան[illegible] մար ունին 20 գութան, [illegible] ղացինները բաժնուած են [illegible] բի, իրենց մանճակալներ[illegible] տաղներով, եզներով, ինչպ[illegible] արտադրական գործիք[illegible] Նշանակուած են նաեւ [illegible] ները, որոնք ամառը [illegible] վայրերուն մէջ կաթ կթ[illegible] տի երթան եւ կաթնամթ[illegible] թեամբ պիտի զբաղին, [illegible] սուններու վրայ հերթով [illegible] կեն խումբերը։

Ջրվէժի գիւղացիներ[illegible] չքաւոր տնտեսութիւն չ[illegible] ցած կոլխոզին, հետեւելո[illegible] սակարգային թշնամիներ[illegible] ղեցութեան», կը գրէ [illegible] ղային Հայաստան» (28 [illegible]

ՆՈՐԷՆ ԿՈՒԼԱԿՆԵՐԸ

Նոյն թերթը նոյն թի[illegible] գրէ թէ Սարդարաբադի [illegible] քենաշարժ արօրներու [illegible] մը հիմնելու ժամանակ, [illegible] ները ուզեր են գրգռել [illegible] վուրդը։ Յայտարարեր [illegible] կայան չպիտի հիմնուի, [illegible] արօրներն ալ պիտի տա[illegible] կայան հիմնելու խօսքը [illegible] ցիները խաբելու համար [illegible]

Եւ, կ'աւելցնէ նոյն թ[illegible] այս ունեւոր գիւղացիներ[illegible] միջոցի դիմեցին՝ վիժե[illegible] համար ձեռնարկը։ Գիւ[illegible] ալ, երբ պահակ չկար [illegible] շարժ արօրներուն մօտ, [illegible] ցին նաւթը։

Խաչթառակի մէջ եւս [illegible] մայնացուած են անաս[illegible] գութանները, սերմնցան[illegible] ները, եւայլն։ Գիւղական[illegible] մը վտարած է 9 տնտես[illegible] որոնք ուզած են խանգարե[illegible] ւաքական արդիւնաբեր[illegible] աշխատանքները։ Ունեւոր [illegible] ղացինները այստեղ եւս [illegible] աշխատանքներ կը կա[illegible]

ՆԵՐՔԻՆ ՃԵՂՔԵՐ

Մենք ներկայացուցինք [illegible] կուլակները, որոնք տեղի [illegible] Հայաստանի մէջ, գիւղ[illegible] րուն եւ կոմունիստներուն [illegible] Եւ յետոյ, նահանջի հրա[illegible] գրէն անմիջապէս ետքը [illegible] քին կուսակցական վէճեր[illegible] րոնք տեղի ունեցան կոմու[illegible] ներուն միջեւ։ «Ձախ» [illegible] նիստները ամօթ կը հա[illegible] գործադրել Ստալինի նո[illegible] հրամանը։ Ընդհակառակն «փաւոր» կոմունիստները [illegible] որ իշխանութեան գլուխ [illegible] գտնուին) տրոցկիստ կամ [illegible] լակէօզ կ'անուանեն զա[illegible] «Ձախ»երն ալ կ'ամբաս[illegible] «չափաւորներ»ը իբրեւ [illegible] տենչացող»եւլն։ Բայց ներկ[illegible] ցնենք հատուած մը «ձախ» [illegible] կոմունիստի մը յօդուածէն, կը հրատարակէ «Խորհրդ. [Հա]յաստան» (28 մարտ).

— Խեղճուկ երազողնե[ր] նրանք, որոնք կարծում են [illegible] երբեւիցէ ամբողջ գիւղ[illegible] թիւնը գլխովին, մինչեւ վ[illegible] մարդը, յօժարակամ կը [illegible] կոլտնտեսութիւն։ Դա ուտ[illegible] է։ Մենք պէտք է գործե[illegible] մղելու եւ ստիպելու մի[illegible] ներով։

Մեր շարքերում կէ[illegible] հարկէ ընկերներ, որոնք կ[illegible] ծենան կուի գնալիս, [illegible] այդպիսիները շատ քիչ [illegible] Նրանք չեն կարող քիչ թէ [illegible] լուրջ վտանգ ներկայացնե[լ] գործի համար։ Գլխաւոր [illegible] գը ներկայացնում են մեր [illegible] սակցութեան այն անդա[մ] որոնք մեր զարգացման [illegible] էտապներում գրաւել են [illegible] ւաւոր» դիրքեր,— ճահճ[illegible]

«Խորհրդ. Հայաստան»[illegible] Ռ. Ա. կը յարձակի այս [illegible] նավարին վրայ, որ կը [illegible] նայ եւ կը հայհոյէ իրենց [illegible] ռանց այլեւս յիշելու այն [illegible] զրպարտութիւնները», [illegible] յիշէ «ձախ» կոմունիստը[illegible] չակերտի մէջ կը դնէ հակա[illegible] կորդին կուսակցականներ[illegible] «քեալլագէօզ» կ'անուանէ[illegible] կենի եւ Տրոցկիստի կարգ[illegible] դասէ զայն։

Ապագան պիտի ըսէ թէ [illegible] կոմունիստ կուսակցութեան [illegible] այս բառամարտը ինչի[illegible] յանգի։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԾՈՎԱՆԿԱՐԻՉ Վ. ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Լուի Պլէն, խօսելով «ալիքներու կախարդին»՝ ծովանկարիչ Մախոխեանի ցուցահանդէսին մասին, կը գրէ Մարսէյլի Le Radical թերթին մէջ.

«Եթէ չսիրէինք ծովը, Մախոխեանի կտաւները մեզի պիտի սիրցնէին զայն։ Ըլլայ աշխեցու[...] մարամուտի մը քնքուշ բա[...]ւորութեան, կամ միջերկրածովեան ծովեզրի մը վրայ իջնող [...]լոյսին, կամ ալիքի մը [...]ին ու փրփուրին մէջ, Մախոխեան կ'արտայայտէ ծովը այնպիսի յուզիչ, այնպիսի լայն, այնպիսի զօրեղ բանաստեղծութեամբ մը, որ մարդ կը ստիպուի [...] առնել այդ կտաւներուն առջեւ, ապշած եւ կախարդուած միանգամայն։

Իր երկինքներն ալ տրուած են ծովուն պէս գեղեցիկ. փոթորկոտ երկինքներ, եղերական երկինքներ, [...]ուշագեղ երկինքներ, ջինջ երկինքներ, բոլորն ալ իրենք իրենց մէջ կը պարզեն առանձին տեսարաններ։

Մախոխեան կը սիրէ իրականը, անկեղծը։ Անիկա այն վարպետն է, որ նոր հոգիով մը կը թարմանայ բացուող ամէն ալիքի դէմ, եւ ամէն ժայռի առջեւ։ Երբ կը դիտէք այդ կտաւները, ձեզի կը թուի թէ վարպետին հետ միասին կ'ապրիք, կ'երազէք ու կը մտածէք անհունին ու հորիզոններուն առջեւ։ Այս արուեստագէտը օժտուած է հազուագիւտ ձիրքով մը, որ ձեզ հաղորդակից կը դարձնէ իր բանաստեղծութեան։

Այդ ներդաշնակ եւ լուսաւոր կտաւներուն մասին խօսելով, կրնանք ըսել թէ անոնք ունին [...]րիներու փորձութեան յաղթելու ամէն առաւելութիւն։ Լաւ հիւսուած, յստակ գոյներով, [...] ներկով այդ կտաւները կը [...]րդեն ձեզ իրենց տպաւորութեան պայծառութեամբ եւ ծովուն խորունկ սէրովը։ Մախոխեան, [...] զատ, ունի մթնոլորտին ճշմարիտ զգացումը, եւ իր վրձինը կուտայ անհունութեան եւ թափանցկութեան ամէնէն գրաւիչ տպաւորութիւնները»։

Le Petit Marseillais եւս, խօսելով Մախոխեանի ցուցահանդէսին մասին (3 ապրիլ), կը յիշէ նկարչական քննադատ Թիէպօ-Սիսոնի, Մօքլէրի գնահատութիւնները։

Նոյն թերթին 8 ապրիլ թիւին մէջ գովասանական երկար տողեր նուիրուած են Մախոխեանի, իբրեւ արուեստագէտի մը, որուն գործերը արժան է դնել Քլօտ Մոնէի, Քուրպէի նկարներուն կողքին, Թանգարանի մէջ։

«Մախոխեանի ծովը կը յուզէ խորապէս։ Իր կտաւները կը ներշնչեն յարգանքի միստիկ զգացում մը, որովհետեւ արուեստի գագաթներուն կը հասնի Մախոխեանի նկարչութիւնը։ Եւ շլթայերծ ծովանկարներու առջեւ, մթամած ու կախուած երկինքի մը տակ, անկարելի է չմտածել Պէթհովէնի՝ շնորհիւ իր գերմարդկային եւ ողբերգու շեշտերուն։

«Կը բաւէ դիտել իր դէմքը, որ հզօր արտայայտութիւն մը ունի, եւ փայլը, որ կայ իր նայուածքին մէջ, հասկնալու համար թէ ներդաշնակութիւն մը կայ բնութեան եւ իր ուժերուն միջեւ։ Ողբերգականը իր մէջ կը կազմէ նախատարրերը արուեստին» (Թիէպօ-Սիսոն)։

Եւ թերթը կ'աւելցնէ թէ բառերը անզօր են նկարագրելու գործը հայ մեծ ծովանկարիչին, որ միջազգային համբաւ մը ունի եւ արտասահմանի մէջ աւելի ճանչցուած է եւ սիրուած։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Լիոնի Յոբել. գործադիր մարմինէն ստացած ենք կոչ մը, որուն կարեւոր կէտերը կը հրատարակենք ստորեւ.—

Փարիզի մէջ յղացուած եւ կազմուած Ահարոնեան Գրական Հիմնադրամին ի նպաստ, հոս եւս Գործադիր Մարմնոյ ուխ Հանգանակիչ խումբերու կողմէ, տունէ տուն պտտելով հանգանակութիւն պիտի կատարուի։ Սկսեալ բարեկեցիկ դասակարգէն մինչեւ ամենահամեստ գործաւորի մը ընելիք նուիրատուութիւնը սիրայօժար կերպով պիտի ընդունուի, ի նպաստ գրական մեծարժէք վաստակաւորներուն։

Լիոնի այն ազգայինները՝ որոնց մեր Հանգանակիչ խումբերուն հետ հանդիպումը հնարաւոր չէ եղած, ինչպէս եւ շրջաններու ազգայինները, թող բարեհաճին իրենց սրտաբուխ դրամական նուէրներն ու առաքումները ընել՝ գանձապահ Տօքթ. Կ Սէֆէրճեանի, 43, Rue Paul Bert, Lyon, (43, Ռիւ Փօլ Պէռ, Լիոն), իսկ թղթակցութիւնները ուղղել Գործադիր Մարմնոյ Ատենադպիր Թագւոր Այվազեանի, 64 Rue de Bonnel, Lyon.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

ԼԻՈՆ.— Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր կազմակերպելու ընկերա-համակրական երեկոյթ մը ի նպաստ իր նորակազմ ֆութպոլի խումբին։ Ժամանակէն առաջ երիտասարդներու բազմութիւն մը հաւաքուած էր «Ցարօն» ճաշարանը։

Երեկոյթը բացուած յայտարարուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Վահրամ Սէֆէրեան, որ երկու խօսքով բացատրեց Միութեան նպատակը եւ փափաք յայտնեց որ նման խնջոյքներ ըլլան այս օտար ափերուն վրայ։ Հետզհետէ եղան արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ, զաւեշտներ, եւայլն։ Ազգային յեղափոխական երգերով կը թնդար սրահը։ Խնջոյքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։ Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ տուփ մը անուշեղէն, զոր նուիրած էր «Յառաջ»ի գործակալ Խնկիկ Կէնճեանը։ Աճուրդը վարեց Պ. Ա. Մելքոնեան։ Բոլոր ներկաները մասնակցեցան աճուրդին, որ հասաւ 425 ֆրանքի եւ շահեցաւ ճաշարանապետ Ա. Սատոեան։ Յարութիւն Աբէլեան նուիրեց բացառիկ 10 ֆր., գումար 435 ֆրանք։ Ջերմ ուրախութեան մէջ վերջացաւ խնջոյքը։ Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք անոնց որ քաջալերեցին մեր այս ձեռնարկը։

*** Երկու խօսք ֆութպոլի խումբի մասին։ Միութիւնը կազմուած է այս տարուան սկիզբը խումբ մը պատանիներու կողմէ։ Կը կոչուի «Զ. Ե. Ռ. Միութեան Ֆութպոլի խումբ»։ Մինչեւ հիմա կատարած է հինգ մրցումներ, որոնց միայն մէկը պարտուած։ Ապրիլ 13ին մրցեցաւ ֆրանսական «Միրիպէլ»ի երկրորդ խումբին դէմ։

*** Ապրիլ 11-24 համազգային սգատօնը ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ կը կազմակերպէ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղը։ Այս առթիւ բոլոր կազմակերպութեանց եւ Միութեանց նամակ գրուած է։ Սրահի չգոյութեան պատճառով, պիտի տօնուի 19 ապրիլ շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Պատանի

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 14 ապրիլ.— Ծանօթ երգիչ դերասաններ տէր եւ տիկին Հայկ-Արծիւ, շաբաթ գիշեր տուին իրենց առաջին երգահանդէսը, Սավուա սրահին մէջ։ Տիկ. Էմմա-Արծիւ (Soprano) երգեց մեծ յաջողութեամբ, մանաւանդ Ռոմելիքեանի «Վարդ»ը, ինչպէս եւ «Թոսքա»ն եւ «Մատամ Պըթըրֆլայ»ը։ Պ. Հայկ-Արծիւ tenorի իր քաղցրալուր ձայնով պահ մը մեզ յիշեցուց «Ցարօնի Սոխակը»։ Իր հայկական երգերը ժողովրդի սրտէն կը խօսէին եւ պահ մը մեզ փոխադրեցին մեր հայրենի երկիրը։

Երգահանդէսը իր ամբողջութեամբ խիստ հաճելի ժամանց մըն էր, որ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց գաղութիս թմրած հոգիներուն մէջ։ Մեծահարուստ ջօջերէն տիկին Քէօլէեան եւ Պ. Նահապետեան հետաքրքրուած էին այս ձեռնարկով։ Երգահանդէսէն յետոյ, Պ. Հայկ-Արծիւ, պատկերացուց հայ արուեստագէտին եւ մտաւորականին կեանքը, որ լի է փուշերով։ Վերյիշեց տառապանքը անզուգական Ադամեանին, եւ ձաղկեց շատ մը այլասերածներու անտարբեր ընթացքը իրենց հայրենիքին, հայրենի երգին եւ գեղարուեստին հանդէպ։

*** Նորակազմ Լս. Միութիւնը կը պատրաստուի 27 ապրիլին բեմադրելու Ալէքսանդրովիչի «Աշխարհի Դատաստան»ը, ի նպաստ Անատոլուի բեկորներուն, որոշ մաս մըն ալ յատկացնելով Ֆրանսայի ողողումներու զոհերուն։

Հ. Ցաքէթնագովեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

« ՏՈՐՔ »

F. C. Dieppeի կողմէ կազմակերպուած Զատկի բաժակախաղին հրաւիրուած են Լոնտոնի Puffnel Park եւ Devhwich-Hamletի Ա. խումբերը, նաեւ «Տորք» մարզականը, իբրեւ լաւագոյն ներկայացուցիչ Ֆրանսայի օտար խումբերուն։ Մեզ համար մեծ պատիւ մըն է տեսնել ծածանումը հայկական եռագոյնին անգլիական եւ ֆրանսական դրօշներու հետ։ Եւ մեր կուրծքերը պիտի ուռին պահ մը, երբ երգչախումբը God save the Kingի եւ Marseillaiseի հետ մէկտեղ նուագէ «Յառաջ Նահատակ»ը։

Տիէփ քաղաքը, 168 քիլ. Փարիզէն, ունի 30,000 բնակչութիւն։ Նշանաւոր է ջրագրական իր առաջին կարգի դպրոցովը եւ փղոսկրեայ եւ ոսկրեայ գործարաններով, մանաւանդ իր նաւահանգիստովը։ Կրնայ ընդունիլ 200ի չափ նաւեր 6000 թոն տարողութեամբ։

Խաղացանկ.— Շբ. 19 ապրիլ Lev. rid— F. C. Dieppe պահեստին F. C. Rouen Բ.ի դէմ, Dork Ա. Puffnel Park անգլիական Ա.։ Կիրակի 20 ապրիլ Lev. rid— F. C. Dieppe Բ. F. C. Offranville Ա., F.C. Dieppe Ա. Devhwich.Hamlet Ա. (անգլ.)։

Բշ. 21 ապրիլին պիտի մրցին երկու յաղթականները։

Անգլիական միութիւնները Լոնտոն հրաւիրած են «Տորք»ը, բաժակախաղի մը։ Սիրով ընդունած ենք։

Խումբը կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Տէվէճեան (բերդ.), Նիկողոս, Մկրտիչ, Տընիէգ, Խորասանճեան, Գանթարճեան, պաշտպանողական։ Տ. Թօփալեան, Գ. Գափաֆեան, Կ. Կարապետեան, Չալըքեան եւ Փափազեանները։ Կը խնդրուի ճշդապահ գտնուիլ։

Ն. Անուշեան

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կիրակի 20 ապրիլ, ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը տեղի պիտի ունենայ Կրընոպլի մէջ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղին ֆութպոլի առաջին խումբը պիտի մրցի F. C. Capucheի ֆրանս. խումբին դէմ։

Աւելորդ է խօսիլ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ին մասին։ Հայ մարզիկները եղանակին սկիզբէն ի վեր ձեռք բերին յաղթանակներու երկար շարք մը՝ ֆրանս. կարող խումբերու դէմ։ Կիրակի օր Կրընոպլը պիտի գան զօրաւոր կազմով մը եւ, շատ հաւանաբար, պիտի արձանագրեն նոր յաջողութիւն մը եւս։

Այս մրցումը գաղութիս մէջ թէ շրջակայքը արթնցուցած է մեծ հետաքրքրութիւն մը։ Նոյնիսկ՝ տիկիններ եւ օրիորդներ կը պատրաստուին երթալ նոյն օրը դաշտին եզերքը դիտելու եւ ծափահարելու համար հայ մարզիկներուն խաղը։ Կը նախատեսուի նաեւ օտար հանդիսատեսներու ստուար թիւ մը։

Մրցումը կը սկսի ժամը 2ուկէսին Գափիւշի մարզադաշտին վրայ Դաշտը կը գտնուի Capuche, Գաուչուի գործարանին դէմ, շոգեկառքի գծին քով։

«ԾՈՄԻ ՕՐԸ»

Տարիներէ ի վեր Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ օրէնքի կարգ անցած է ԾՈՄԻ ՕՐը։ Ընտանիք մը կամ անհատ մը մէկ օր իր ուտելիքէն որոշ խնայողութիւն ընելով, աւելցած դրամը կը յատկացնէ որբերուն եւ այլ կարգի թշուառներու։ Փարիզի ռուս գաղութը հետեւելով այս գեղեցիկ սովորութեան, Աւագ Ուրբաթի օրը Ծոմի Օր կը հռչակէ եւ նուիրատուներու տրամադրած գումարով մանկական ապաստանարան մը կը պահուի Փարիզի օդասուն արուարձաններէն մէկուն մէջ։

Խրախուսուած անցեալ տարուան մեր պզտիկ փորձէն, մտադիր ենք այս ամրան արձակուրդին եւս բանալ բացօթեայ դասընթացքներ, ուր շաբաթը երեք անգամ, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, կարող վարժուհիի մը հսկողութեան տակ, քանի մը տասնեակ մանուկներ պիտի վայլեն մաքուր օդ եւ պիտի մարզուին հայերէնի մէջ։

Այս կոչով կը դիմենք մեր գիտակից հայրենակիցներուն՝ հետեւիլ Ռուսերուն եւ Աւագ Ուրբաթ օրը կերակուր մը, անուշեղէն մը պակաս ուտելով, անոր փոխարժէքը յատկացնել մեր մանուկներուն։

Նուէրները ղրկել Կեդր. Վարչութեան գանձապահին. Mlle. Ripsik Kochian, 30 Rue St. Charles, Paris (15e.)

Ա. Ե. Հայ կարմիր խաչ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ի պատասխանի «Ունկնդիր մը» ստորագրութեամբ հրատարակուած դիտողութեան («Յառաջ» 12 ապրիլ) կու գամ յայտարարելու որ բնաւ մոռացութեան կամ ուրիշ ո՛ եւ է նկատողութեան մ'արդիւնք չէ՛ բանախօսութեանս մէջ քանի մը վարդապետներուն անունները չը յիշելս։ Աւելորդ է ըսել՝ որ ես ալ նոյնչափ կը ճանչնամ ու կը գնահատեմ անոնց արժանիքը, մանաւանդ Հ. Յ. Ջօհրապեանին, Հ. Ս. Թէոդորեանին եւ Հ. Գ. Այվազովսկիին, որոնք նշանաւոր տեղ մը կը գրաւեն Մխիթարեաններուս գրական ու կրթական գործունէութեան մէջ։ Այս երեք վարդապետները, — թէեւ անջատուած միաբանութենէս՝ զոհ երթալով զանազան տխուր պարագաներու, սակայն վարքով ու բարքով անստգիւտ եւ միշտ սիրած ու յարգած իրենց միաբանութիւնը, — պիտի յիշուին մերձաւոր մէկ բանախօսութեանս մէջ, երբ «Բազմավէպ»ի, «Մխիթ. Ճեմարան»ի եւ Մուրատեան Վարժարանի հաստատութեան մասին ակնարկ մ'ընեմ։

Գալով երկու Հ. Ա. եւ Հ. Խ. Գալֆայեան եղբայրներուն, որոնց վրայ աւելցնելու է նաեւ Նորայր Բիւզանդացին, ասոնք թէեւ տաղանդաւոր գրիչներ, բայց իրենց վարքով ու բարքով եւ մանաւանդ իրենք իրենց իշխանականի եւ գիտնականի յաւակնոտ հովեր տալով, իրենց բարոյական բարձրութեան վրայ չեն մնացած, եւ որ մեծն է՝ իրենց կարեւոր գրական երկերը միաբանութենէս անջատուելէն վերջը յօրինած եւ վանքէս դուրս հրատարակած են։ Inteligenti pauca.

Հ. Յովհ. Թորոսեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

«Ո՞ւր, ո՞ւր էք հեռանում, մենք ձերն ենք, ձերը պատմութեան սկիզբէն մինչեւ այսօրը, մինչեւ յաւիտեան, մեր հողը [...]իւնն է ձեր պապերի, մեր արիւնը արիւնն է ձեր հայրերի, ձեր սիրտը սիրտն է ձեր ազգութեան, ո՞ւր էք լքում մեզ»։

Ու տառապած սրտերէն հոգ[...]ելով այդ կանչը՝ տարածում էր նոյն աշխարհում համաս[փիւռ] հայութեան։ Լսող կա՞յ, լսու՞մ էք արդեօք։

Ու պարպուեց կարսը, տները [...]ուած իրենց դռներն [...] պատուհանները, փորուած աչքերի նման բաց խաչաձեւող հո[...] առջեւ՝ հնդում են զարհուրելի վայրինով։ Եկեղեցիների [...] կոյտ է կարսը եւ յաղթողի դրօշակը ծածանում է աւերակների վրայ։

Պարպուեց կարսը, բայց դիակները դեռ մնում են փողոցներում։ Ու անօթի շներ դեռ կաղկանձում են իրենց տէրերի դիակների մօտ, չուզելով յագենալ նրանց մարմնով։

«Գործ» չկայ քաղաքում մնացածների համար, ու նրանք ձանձրոյթէն յօրանջում են։ Թուրք քաղաքապետը հայ նահանգապետի շքեղ բնակարանում նստած, ծխում է եւ պատուհանէն դէպի կարսի հովիտն է նայում։ Սքանչելի է Ռա գետի հովիտը, կղզեակները գեղանկար, խճուղին Սարը կամիշի ու բերդերը վիթխարի։ Հրճւում է, էլ իրենցն է ամբողջ «անառիկ»։

Համհարզը ներս մտաւ։

— Մի հայ «քէշիշ» ուզում է տեսնել ձերդ գերապանցութեան։ Ոչ մի կերպ չկարողացանք վռնտել դռնէն։ Ասում է. «կամ պիտի սպանէք, կամ փաշան պիտի լսէ ինձ։»

Միտքը շարժողութեան մէջ դնելու համար, փաշան ուզեց տեսնել «քէշիշ»ը։ Գուցէ ստիպուած լինի սրամիտ մի բան ասելու, խնդալու, զայրանալու, կամ գթալու։ Ձանձրոյթը փարատելու համար հրամայեց ներս բերել «քէշիշ»ին։

Նա էր, Տէր Խորէնը։

— Ի՞նչ կը հրամայէք, ծաղրանքով հարցրեց փաշան։ Ես կարծում էի, թէ հայ չմնաց քաղաքում։ Ինչո՞ւ էք անսացել հրամանիս։

— Ձեր հրամանը լիովին կատարելու համար։

— Ինչպէ՞ս, կարծում ես, թէ դեռ հայեր կան քաղաքում։

— Կա՛ն, փաշա, կա՛ն, դիակները, դիակները փողոցներում։

— Նրանք անշունչ են, աղբ, մենք կ'ալենք նրանց։

— Անթաղ մեռելները շունչ ունեն, երգ ունեն, լեզու ունեն, կը խօսեն եւ կը վրդովեն ձեր հանգիստը, եթէ ձեզ մի մայր է ծնել։

Փաշան մտածեց, դիակներն, այո՛, հենց իր պատուհանէն երեւում են շատերը, դիակնե՛ր եւ որքան շատ կան քաղաքում, շրջակայքում։

— Ի՞նչ ես ուզում, «քէշիշ»։

— Արտօնութիւն նրանց հաւաքելու եւ հողին յանձնելու։ Զինւորներ, սայլեր նրանց տեղափոխելու։

— Արհեստդ հաւատարիմ ես, գործդ առատ է, բայց ափսոս վարձատրող չպիտի ունենաս։ Իսկ եթէ արտօնութեան համար ես վարձ պահանջե՞մ...

— Մի կեանք ունեմ, պատրաստ եմ նրանով հատուցանել վերջին պարտականութիւնս կատարելու փոխարէն։

Ու ծերունու մէջքն ուղղած էր այդ վայրկեանին, ճակատը պայծառ ու հայեացքը սէգ։

Փաշան մտածեց, հայեացքն ընկաւ Սարը կամիշի խճուղուն, դիակնե՛ր, դիակնե՛ր... այնտեղով նահանջող ու գերութեան տարւող զինւորներ էին անցել։

— Կեանքիդ գնով, այո՛, կեանքիդ գնով արտօնում եմ դիակներն հաւաքել։ Զինւորներ, սայլեր տրամադրէք, ինչքան որ պէտք է։ Հաւաքէք դիակները մինչեւ վերջին շունչ։

***

Հաւաքեցին դիակները, գերեզմանոցն հեռու էր, զինւորները չուզեցին գերեզմանոց տանել նրանց ու նրանք հողին յանձնեցին ուր որ հանդիպեց, ժայռերի տակ ճամբաների կողքին, ջրերի եզերքին, տների մէջ, ու ամէն վայր գերեզմանոց դարձաւ։ Աշուն էր, լացող երկնքով։ Ձմեռ պիտի գար ու ձիւնով ծածկէր հողաթումբերը, գարուն պիտի գար ու ծաղիկներ բանար ուռճացած հողում, ու նրանց բոյրը հովերին խառնուած պիտի պտտէր աշխարհէ աշխարհ։ Վերջին դիակները հողին յանձնեցին «Արիւնոտ մարտկոցի» մօտ, այնտեղ էր կայանը սաւառնակների, ու դիակները սաւառնորդ գնդի զինւորներ էին։

Վերջացաւ, իր կեանքի փախճանն էլ մօտեցաւ, ու քահանան փափաքեց մի վերջին անգամ օրհնել գերեզմանները հին, որոնց տակ պառկած են նրանք, որ նոբերին ազատութիւն բաղձալով մեռան։ «Արիւնոտ մարտկոց»էն ճամբէն ուղիղ է դէպի գերեզմանատուն։ Անձրեւի պատճառով զինւորները քաղաք աճապարեցին ու անտեսեցին քահանան։ Նա իրեն ազատ զգալով՝ քայլերն ուղղեց դէպի գերեզմանատուն։

(Շար.) ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Թուրքիոյ տնտեսական ծրագիրը

Ընկերրէն կը հաղորդեն թէ տնտեսական գործավար Շաքիր պէյի կողմէ պատրաստուած տնտեսական ծրագիրը Մ. Քէմալ փաշան ալ քննած եւ սկզբունքով լաւ գտած է։ Յոյս կայ որ, այս ծրագրին շնորհիւ, տնտեսական տագնապը կարճ ատենի մէջ պիտի փարատի եւ նոյն իսկ կեանքի սղութիւնը պիտի վերնայ։ Ծրագրին ամբողջութեամբ գործադրութեան համար 500 միլիոն ոսկի պէտք կը նախատեսուի։ Ուստի մէկ տարուան մէջ չի կրնար գործադրուիլ. առնուազն 10—15 տարի կանոնաւորապէս պէտք է նոյն սկզբունքները կիրարկել։

Ծրագրին գործադրութեան համար, ելմտացոյցին մէջ դեռ աւելի խնայողութիւն կատարելը կարելի կը նկատուի։ Այս խնայողութիւնը տարուէ տարի աստիճանաբար 30 միլիոն ոսկիի պիտի բարձրանայ։ Առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ երկրագործական դրամատան 30 միլիոն ոսկի դրամագլուխը 100 միլիոնի բարձրացնել։

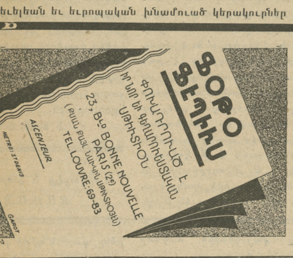
Ալմազեանը ծեծողներուն դատը

Ինչպէս կը յիշուի, Ալմազեան, երբ դեռ նոր բանտարկուած էր, դատ բացած էր անծանօթի դէմ, ծեծի ենթարկուած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Այս խնդրին քննութիւնը կը կատարէր հարցաքննիչ դատաւոր Ժանթիլ։ Այս վերջինը իր քննութիւնները աւարտած ըլլալով, Թղթածրարը հաղորդեց դատական իշխանութեան։ Ընդհանուր դատախազի փոխանորդ Բաւանեօ պիտի պատրաստէ իր վերջնական տեղեկագիրը։ Կ'ըսուի թէ Ալմազեանի այս բողոքն ալ չեղեալ պիտի նկատուի, քանի որ հարցաքննիչ դատաւորը չէ կրցած հաստատել թէ ո՞վ է հեղինակը դատական բժիշկ Տոքթ. Փօլի կողմէ Ալմազեանի վրայ նկատուած հարուածի հետքերուն։

Մէչէրսկիի նոր շահատակութիւնը

Ռուս արկածախնդիր մը՝ Մէչէրսքի, 1924ի ամառը Մոնփառնասի «Թէրմինիւս» պանդոկին մէջ կեղծ ռումբով եւ ատրճանակով մը վախցուցած էր Հայ գոհարավաճառներ Պ. Պ. Արմենակ Համբարձումեանն ու Ճիւհէրեանը, կողոպտելով անոնց 300,000 ֆրանքը։ Մէչէրսքի այն ատեն ձերբակալուելով դատապարտուեցաւ 5 տարի բանտարկութեան եւ Ֆրանսայէն վտարումի։

Բանտէն ելլելէ վերջ, Մէչէրսքի այս անգամ ալ նոր շահատակութիւն մը փորձեց ռուս փոփի մը վրայ, սպառնալիքի տակ 4000 ֆրանք պահանջելով անկէ։ Փոփը բողոքեց եւ Մէչէրսքի առջի օր վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը վերսկսի իր աշխատանքներուն, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ճիշդ որոշուած ժամուն։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ.— Յետաձգուած է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Եռգկատի Բարենպատ. Հայր. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այս Երկուշաբթի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ։ կը խօսի՝ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ հիմնուելիք գրադարանին, վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan, Քաղաքապետարանի սրահը։ Նուագ, ճագ-պանտ։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

կը խօսին՝ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ եւ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ «ՌԻԽՏԱԻՈՐԸ» ԵՒ «ԹԻՀԻՆԳ ԽԵԼԱԳԱՐԸ» (զաւեշտ)

Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ
ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԱՊՐԻԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Bld. Carnot։ ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Ուրբաթ Վրէժ, Արամ և Զաւարեան խումբերը Գրադարանի սրահը։ Բացակայողները նկատի պիտի առնուին։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնի Աֆիոնի Հայրենակցական միութեան թ-րթար մասնաճիւղի ցանկը.—

Ա. Պէրպէրեան (2 քոյրեր), 50, Յ. Տէր Վահանեան 20, Գ. Գարասարգիսեան 15, Ա. Սարգիսեան 15, Կ. Գարապալեան, Ա. Մովսէսեան, Ժ. Ճիգմէճեան, Ա. Ճիգմէճեան, Ս. Էմինեան, Ա. Տօնիկեան, Ս. Բոլաթեան, Գ. Յովսէփեան, Ա. Զաքարեան Վ. Նաւասարդեան, Մ. Յակոբեան, Մ. Գամբարեան, Ա. Սօլեան 10ական, Ն. Պուրնարոս եւ Ե. Բանտէյիս (2 Յոյներ), Լ. Պէշիշեան, Ս. Մէսճեան, Ա. Պէշիշեան, Վ. Վըզըլթեան, Կ. Կուզուգեան, Յ. Գօչումեան, Մ. Պարսամեան, Գ. Չէպէճեան, Օ. Շէքէրեան, Մ. Պահարեան, Ա. Մութաֆեան 5ական, Կ. Տէր Պօղոսեան 3, Ա. Պէրէսթէճեան 2, գումար 300 ֆրանք։

Լիոնի Աֆիոնցիներէ 785, Թարաբի հայրենակիցներէ 740, գումար 1525։ Ստացագիրներու եւ փոստի, եւայլնի ծախք 25 ընդհ. գումար 1500 ֆր.։

Տես Յառաջ 11 փետր.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

26 Ապրիլ Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս։

Փարիզի Ազգասէր Օժանդակ Օրիորդաց Միութիւնը ապրիլ 26ին համար, ընտանեկան պարահանդէս-երեկոյթ մը կազմակերպած է, Ուաշինկթըն փալասի շքեղ սրահներուն մէջ, 14 rue Magellan, Metro Georges V. նպատակը բարի, մուտքը աժան եւ միջավայրը խիստ հաճելի։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2.30ին Բէվէյլի յունական Թրիեանօ սրահը։ կը ներկայացուի

«ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ»

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ԱՊՐԻԼ 1930
19 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1242
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ԱՅՍՏԵՂ ԿԸ ՎԻՃԻՆՔ...

Մինչ այստեղ կը վիճինք անհամ ու անվերջ, անդին, հեռաւոր Միջագետքի խորերը, տուներ, նոր բոյներ կը շինուին, առանց աղմուկի։ Նոյնիսկ մեզ համարելով պարծենալ կատարուած աշխատանքին համար։

Մեր ընթերցողները բաւական բան գիտեն այս մասին, ժամանակին հրատարակուած ըլլալով ամէն մանրամասնութիւն։

Վասպուրականի վերջին գաղթին մնացորդներէն Իրաքի մէջ հաստատուած են 7—8000 հոգի։ Հայաստան երթալու ամէն յոյս կորսուած ըլլալով, Գաղթ. Կոմիտէն գլուխը քարէ քար զարկաւ եւ վերջապէս յաջողեցաւ Իրաքի կառավարութենէն ստանալ ձրի հող, Մուսուլի Սլիվան գաւառին մէջ։ Ուրիշ ոչ մէկ աջակցութիւն՝ պետութեան կողմէ։ Պայման դրուած էր որ գաղթականները իրենք միջոցներ գտնեն, նորոգեն աւերակները, տուն տեղ ըլլան եւ հող մշակեն։

Այդ պայմանով ալ, գործի ձեռնարկեց Գաղթ. Կոմիտէն։

Սահմանափակ էին տրամադրելի միջոցները, բայց սահման չունէր գործին լրջութեան հաւատացողներու եռանդը։ Ու մինչ, առաջին առթիւ, 250 հոգի միայն պիտի տեղաւորուէին, տարին չլրացած արդէն փոխադրուեր են հազար հոգի, Նահր-էլ-Օմարի, Պաղտատի եւ Պասրայի կայաններէն։

Արդէն շինուած են 170 տուներ, 220 ընտանիքի համար։ Բնակարաններ ոչ թէ մեր գիւղական գոմերուն կամ գետնափոր նկուղներուն պէս, այլ նորագոյն ձեւով եւ կարելի յարմարութիւններով։

Շրջանը քրտախօս ըլլալով, նոր բնակավայրը կոչուած է «Բաժէռ» (քաղաք)։ Շինութիւնները կատարուած են հաւաքական աշխատանքով, եւ տեղացիներու բարեացակամ աջակցութեամբ։ Կարելի եղած է ճարել նաեւ 40—45 լուծք, որպէսզի տարագիրները սկսին անմիջապէս վարել ու ցանել։ Մանաւանդ որ, հողը շատ բերրի է, եւ կրնայ տալ մէկին քսան։

Ի՞նչպէս կարելի եղած է գործել այս հրաշքը, զարմանքի բերելով նոյնիսկ տեղական իշխանութիւնները, որոնք այդ աւերակները ցոյց տուեր էին հայ գաղթականներուն, գլխու ցաւէ մը ազատելու համար։

Գաղթ. Կոմիտէն իր ձեռքին տակ ունէր Հնդկաստանի եւ Երուսաղէմի մէջ կատարուած հանգանակութեան մը մնացորդը, որուն վրայ աւելցան Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին եւ Հասպ. Հայր. Միութեան ղրկած գումարները, եւ զանազան համեստ օժանդակութիւններ (Եւրոպայէն եւն.)։ Առանց հաւաքական աշխատանքի եւ մանրակրկիտ հաշիւներու, դժուար թէ կարելի ըլլար գործին կէսն իսկ յաջողցնել։

Տարբեր պարագաներու մէջ, տասնապատիկ աւելի գումար է ծախսուած, առանց համապատասխան արդիւնքի։ Եւ մինչեւ այսօր ալ, կը ծախսուի աւելի կամ պակաս։ Այժմ տեղը չէ օրինակներ յիշելու եւ սիրտ պղտորելու։ Օրինակներ՝ ոչ միայն հայրենիքէն դուրս, այլ և անոր հողին վրայ։

Երբ առաջին անգամ յիշուեցաւ Մուսուլի այս ձեռնարկը, տխրողուաւոր ազգասէրները պարտք սեպեցին հրապարակաւ անիմաստ հռչակել զայն, համարել «հակահայաստանեան», քանի որ տեղաւորումը կը կատարուի հայրենիքէն դուրս։

Հարկ եղաւ բացատրել այս մարդոց թէ՝ 1921էն ի վեր հայրենիքին դուռները կը զարնեն Նահր-էլ-Օմարի գաղթականները, եւ եթէ մէկ մասը կարճ-երկար ընդունեցան, մնացորդին առջեւ ամէն ճամբայ փակեցին, նոյնիսկ բեռները կապել տալէ յետոյ։

Արդ, անապատին եւ կայաններուն մէջ կը հալէին այս տարագիրները, դատապարտուած՝ այլասերելու։ Արժէք ունի՞ս այս բազմութիւնները թէ ոչ։ Եւ եթէ այո, մենք պարտականութիւններ ունի՞նք զանոնք ողջ, կանգուն պահելու եւ ինքնապահ դարձնելու։ Ըլլա՛յ իսկ օտար հողի վրայ, քանի որ մեր ձեռքը չէ քակել Երեւանի կղպանքը։

Ամբողջ խնդիրը կը կայանայ այս հարցումին եւ պատասխանին մէջ։

Իսկ ոչ հարցումէն, ոչ ալ անոր պատասխանէն խոյս չի կրնար տալ հայկական ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն։ Նոյն իսկ ամէն հասարակ քաղաքացին պարտաւոր է ինքն իրեն հարցնել ու պատասխանել։ Անշուշտ եթէ խաչ քաշած չէ իր ինքնութեան վրայ։

Մենք միամտութիւնն ունինք հաւատալու թէ՝ գոնէ այս տարգի խնդիրներու մասին կարճ պիտի կապուին վիճաբանութիւնները, եւ իւրաքանչիւր հոսանք եւ կազմակերպութիւն պիտի ընծայէ իր գործնական աջակցութիւնը։

Ի՞նչ արժէք ունին Երեւանէն, Փարիզէն եւ Պոսթոնէն ցնցուած իմաստութեան հոսնաերը, երբ տարագիրը ածու մը, այգի մը լծկան եւ ափ մը սերմնցու կ՚ուզէ, բայց փոխարէն քարոզ կը հնձէ։ Այն ալ կիրքի եւ ճամարտակութեան հով։

Ահա բոյն մը, ուր հողին պիտի կապուի հայ գիւղացին, արմատ տալով իր արդար վաստակին։

Փոխանակ ճառելու, վիճելու եւ կիրքեր յարուցանելու, միջոց գտէք որ տնակ մը աւելի շինուի, լծկան մը, կով մը, երկու ոչխար, հինգ հաւ, կոտ մը սերմնցու աւելի ունենան։

Նոյնը՝ Լիբանանի եւ Եփրատի ափերուն վրայ կատարուած աշխատանքներուն առթիւ։

Մեղքը մերը չէ, որ այսպէ՛ս եղաւ։

Բայց աններելի մեղք է քաղաքականութիւն խաղալ այս հարցին վրայ իսկ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խրուաթները ժընեւ կը դիմեն

Խրուաթ երեսփոխան Քոնիեվիչ Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղեց կոչ մը, յանուն խրուաթ ներկայացուցիչներուն։ Կոչը ուղղուած է «քաղաքակիրթ աշխարհին եւ ամէնէն առաջ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ դաշնադիր պետութեանց» որ հաշտութեան ժողովին մէջ ստեղծեցին Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու միութիւնը։ Կոչը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այն ծանր եւ վտանգաւոր կացութեան վրայ, որ ստեղծուած է Խրուաթիոյ մէջ, Սերպիոյ թագաւորին բռնապետական վարչաձեւին հետեւանքով։ Ու կը պահանջէ. 1. Իրենց ներկայացուցիչները ղրկել Մաչէքի (Խրուաթ ազգայնականներու պետ) դէմ բացուած դատավարութեան, այդ դատը միջազգային հակակշիռի ենթարկելու համար. 2. Վերջ դնել Սերպիոյ տիրապետութեան Խրուաթիոյ վրայ եւ Խրուաթիոյ ու խրուաթ ազգին համար ստեղծել ազգային կեանք մը եւ ազատ վիճակ մը, ինչպէս նաեւ ամուր կռուան մը, խաղաղութիւն կառուցանելու համար Եւրոպայի այդ մասին մէջ։

Բացի Ազգերու Դաշնակցութենէն, այս ուղերձը ղրկուեցաւ նաեւ դաշնադիր պետութեանց։

⁂ Մաչէքի եւ ընկերներուն դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ ամսոյս 24ին։ Ասոնք կ՚ամբաստանուին թէ եղեռնափորձեր կազմակերպած են Զաղրէպի մէջ։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

«Թայմզ»ի Քարաչիի թղթակիցը կը հաստատէ թէ ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ 10.000 հոգինոց բազմութեան մը վրայ, որ պաշարած էր դատարանը եւ կ՚ուզէր ազատել վեց վարիչները։ Երկու հոգի սպաննուեցան եւ 57 վիրաւորուեցան։ Վիրաւորներէն 17ը ոստիկաններ են։ Առջի գիշերուընէ ի վեր Չղագոնի Հնդիկներու բազմութիւն մը պաշարած է դատարանը, ուր տեղի կ՚ունենայ դատավարութիւնը։ Կը վախցուի որ տրուելիք վճիռին հետեւանքով նոր խռովութիւններ ծագին։

Կանտիի երկրորդ տղան՝ Տէվիտաս Կանտի եւս ձերբակալուեցաւ աղի օրէնքը բռնաբարած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Պոմպէյի կամաւորները պրոպագանդի նոր մեթոտ մը գտան։ Գրաւեցին քանի մը թափառական էշեր, որոնց եւրոպական հագուստ եւ գլխարկ հագցուցին եւ պտտցուցին փողոցներուն մէջ, պահանջելով ժողովուրդէն որ վրայէն նետէ օտար բոլոր կերպասեղէնները եւ հագնի միայն Հնդկաստանի մէջ եւ Հնդիկներու ձեռքով պատրաստուած հագուստներ։

Կանտի երկար յայտարարութիւններ ըրաւ Նավսարիի մէջ՝ Կալկաթայի եւ Քարաչիի խռովութեանց մասին։ Ցաւ յայտնեց, որ հակառակ կրաւորական դիմադրութեան իր քարոզներուն, այդպիսի յարձակողական դէպքեր պատահած են, բայց ատոր պատասխանատուն, ըսաւ, կառավարութիւնն է, որ խաղաղութիւն չուզեր։

Կանտի աւելցուց.

— «Իմացայ թէ Ցոլէրայի շրջանին մէջ եւ Վիրամկանի մօտ բազմաթիւ անպարկեշտ խժդժութիւններ կատարուած են անպաշտպան ազգայնականներուն վրայ, որոնց միակ յանցանքն էր դիւրութեամբ յանձնած չըլլալ իրենց ունեցած աղը։ Զարչարանքի այս մեթոտը բոլորովին անհանդուրժելի է եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ հատցնել ժողովուրդին համբերութիւնը։ Անմեղ արեան թափուիլը պիտի գահավիժէ դէպքերը եւ փութացնէ վախճանը։ Գիտեմ թէ մօտ օրէն այլեւս խօսքերս չպիտի հասնին ժողովուրդին։ Սակայն բան մը կայ որ չեն կրնար խլել ինծմէ, այն է անխախտ հաւատքս պաշտպանած դատիս համար»։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ հակառակ յուսացուածին, Զատկի արձակուրդէն առաջ կարելի չէ եղած վերջացնել բանակցութիւնները Եգիպտական կառավարութեան հետ, կարգ մը կէտերու մասին դժուարութիւններ ծագած ըլլալով։ Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Զատկէն վերջ։

Ամէնէն աւելի դժուարութիւն ծագած է Սուտանի խնդրին մասին։ Այս առթիւ առաջ եկած տարակարծութիւնները պիտի ենթարկուին Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ դահլիճներու նկատառման։

Հապէշիստանի ապստամբութիւնը

«Տէյլի Նիւզ»ի Գահիրէի թղթակիցը նոր հեռագրով մը կ՚ըսէ թէ Հապէշիստանի մէջ կռիւները կը շարունակուին՝ Ռաս Թաֆարիի զինուորներուն եւ ապստամբներուն միջեւ։ Այս վերջիններուն նպատակն է գահընկէց ընել Ռաս Թաֆարին։

Հիմա բացէ ի բաց կը խօսուի թէ կայսրուհի Զաուտիթու թունաւորուած է։ (Այս առթիւ ի դէպ է յիշել թունաւորման պարագայ մը, որուն մասին իբրեւ թէ առաջարկ եղած էր հայ բժիշկի մը)։

Մայրաքաղաք Ատտիս Ապապա դեռ չէ պաշարուած։

⁂ Փարիզի եթովպիական դեսպանը կը հերքէ ապստամբութեան լուրերը եւ կ՚ըսէ թէ Հապէշիստանի մէջ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ։

Դանուբէն ուղղակի Եգէական

Ռումանիա, Լեհաստան եւ Պուլկարիա կ՚աշխատին Դանուբի վրայով ուղղակի կապուիլ Եգէականին, առանց պէտք ունենալու նեղուցներուն։ Ասոր համար, ծրագրած են Դանուբի վրայ մեծ կամուրջ մը շինել եւ ռումանական երկաթուղին միացնել պուլկարականին եւ ուղղակի Սելանիկ իջնել։

Մանաւորաբար Ռումանիա շատ համակիր է այս ծրագրին, նկատելով որ Վոսփորի եւ Տարտանէլի միջոցով հաղորդակցութիւնը երկար ու դժուար է իրեն համար։ Մանաւանդ պատերազմի մը պարագային։

Իր կարգին, Յունաստան ալ խոստացած է յիշեալ բոլոր պետութեանց մասնաւոր գօտիներ տրամադրել Սելանիկի մէջ։ Այս թոյլտուութիւնը կ՚ընէ, որովհետեւ գիտէ թէ նոր կարգադրութեամբ Սելանիկը պիտի դառնայ «Թրանզիթ»ի մեծ կեդրոն մը։

Միայն Ռումանացիները կ՚ուզեն որ կամուրջի փոխարէն ֆէրիպօթեր (կառամբարձ լաստեր) հաստատուին Դանուբին վրայ։ Մօտերս խորհրդաժողով մը պիտի զբաղի այս խնդրով։

«Փոլիթիքա» դիտել կու տայ որ եթէ յաջողի այդ ծրագիրը, Պոլսոյ նաւահանգիստը շատ պիտի տուժէ եւ աւելի պիտի ամայանայ։

Մոսկուայի նախանցէն վերջ

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը գրէ.—

Կարգ մը խորհրդային քաղաքացի մենաշնորհի տէրեր հարցուցին խորհրդային իշխանութեանց թէ կուլակներու հանդէպ քաղաքականութեան վերջին փոփոխութիւնը կիրարկելի՞ է նաեւ քաղաքաբնակներուն, եւ թէ ապօրէն կերպով սեփականազրկուած քաղաքացինները կրնա՞ն յուսալ թէ ետ պիտի ստանան իրենց կալուածները։

Այս հարցումը կը վերաբերի գլխաւորապէս այն քաղաքացիներուն, որոնք քանի մը տարի առաջ խորհրդային կառավարութեան հետ պայմանագրութիւն կնքեցին՝ նորոգելու փճացած բնակարանները։ Ըստ այդ պայմանագրութեանց, իւրաքանչիւր այս կարգի մենաշնորհ ստացող իրաւունք ունէր իր նորոգած տան մէջ բնակարան մը գրաւելու եւ միւս բնակարանները վարձու տալու քանի մը տարուան համար, իբրեւ հատուցում՝ շէնքը բնակելի դարձնելուն։

1928ին և 1929ին մեծ թիւով տուներ վերադարձուեցան մենաշնորհի տէրերուն կողմէ, սակայն քանի մը ամիս առաջ Մոսկուայի, Լէնինգրադի եւ այլ վայրերու խորհրդային իշխանութիւնները չեղեալ համարեցին այդ պայմանագրութիւնները, գրաւեցին տուները, դուրս քշեցին նորոգողները, եւ շատ տեղեր ալ ձերբակալեցին զանոնք եւ ընտանեօք հեռաւոր վայրեր աքսորեցին։

Նոր դաւ մը

Մոսկուայէն հեռագրիմը համաձայն, Գործակցականի տնօրէնը եւ բազմաթիւ պաշտօնեաները ձերբակալուած են՝ իբրեւ մեղսակից հակաբոլշեւիկ դաւի մը։ Կ՚ըսուի թէ շարժման վարիչն է Շքոլնիկ եւ կազմակերպութիւնը բազմաթիւ ճիւղեր ունի արտասահմանի մէջ։

⁂ Զուսովայեցի խորհրդային դատարանը մահուան դատապարտեց ռուս ճարտարագէտներ Մակարովը, Տրէզգակովը եւ Րիտշարսկին՝ իբրեւ հակայեղափոխական գործիչներ։

Տրոցկի կ՚ամբաստանէ Ստալինը

Պերլինէն կը հաղորդեն.— Իր նոր պաշտօնաթերթին՝ «Ցէր կոմունիստ»ի մէջ, Տրոցկի կը գրէ թէ Ստալին սպաննել տուած է Չեկայի գործակալներէն Բլումկինը։ Երբ Պոլիս կը գտնուէր, Տրոցկի խնդրած էր Բլումկինէն նամակ մը յանձնել Ռատէկի, որ այդ պահուն Սիպերիա կը գտնուէր։ Ռատէկ ենթադրելով որ Բլումկին լրտես է, մատնեց զայն։ Ասոր վրայ, Ստալինի անձնական հրամանով մահապատժի ենթարկուեցաւ Բլումկին։

Դատ մը Ալմազեանի դէմ

Ալմազեանի խանութին տէրը՝ Լոնպար դատ բացած էր հայ դերձակին դէմ, որ իր բանտարկութեան պատճառաւ յունուարէն ի վեր չէր վճարած խանութին վարձքը։ Ալմազեանի փաստաբան Ժան-Շառլ Լըկրան ժխտելով ըսաւ որ եթէ Ալմազեան չէ կրցած վճարել իր պարտքը, պատճառը բացառիկ պարագաներն էին, եւ թէ հարկ չկայ երկարօրէն բացատրութիւն տալ այդ մասին։ Դատաւորը առանց ոեւէ առարկութեան մինչեւ մայիս 14 պայմանաժամ տուաւ Ալմազեանի իր պարտքերը վճարելու համար։

ԱԼՄԱԶԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

«Տէթէքթիվ» շաբաթաթերթը եւ «Սուար» կը հրատարակեն Ալմազեանի յիշատակները, տալով անոր կենսագրութիւնն եւ բանտարկութեան մանրամասնութիւնները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ առջի իրիկուն ժամը 19.10ին երկրաշարժի բուռն ցնցում մը զգացուեցաւ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կրթական նախարարը հրահանգեց «էսփէրանթօ»ի կամաւոր դասընթացք մը հաստատել լիսէներուն եւ Աթէնքի վարժապետանոցին մէջ։

ՀԻՆՏԷՆՊՈՒՐԿ յուլիս 20-27 պիտի այցելէ Հռենոսի պարպուած շրջանները։

ՍԸՐ ՊԱԶԻԼ ԶԱԽԱՐՈՖի փարիզի տան մէջէն հրդեհ ծագեցաւ եւ մատենադարանին կարգ մը արժէքաւոր գիրքերը այրեցան։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ 12 ջրօդանաւեր յառաջիկայ աշնան պիտի փորձեն կտրել Ատլանտեանը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութիւնը արգիլած է Լոնտոնաբնակ բոլոր խորհրդային քաղաքացիներուն՝ Զատկի առթիւ եկեղեցի կամ սինակոկ երթալ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՏՔԸ՝ 1,308.000 ՍՏԵՐԼԻՆ

Հակառակ ամէնէն լաւատես հաշիւներուն, Անգլիոյ ելմտական եւ տնտեսական վիճակը շատ ծանր է։

Այսպէս էր դեռ տարի մը առաջ պահպանողական վարչութեան օրով, այսպէս է, եւ աւելի գէշ, հիմա, երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուի ընկերվարական կուսակցութիւնը։

Մեծ պատերազմին աւերը հետզհետէ կը զգայ այս հպարտ ժողովուրդը որ սեւ օր չէր տեսած մինչեւ 1914։ Յաղթանակը արժեց շատ աւելի սուղ քան կ'երեւակայէին պատասխանատու շրջանակները։

Զգեցէք պահ մը միջազգային քաղաքականութեան ներկայ տագնապը որ մեծապէս կ'ազդէ Եւրոպայի տնտեսական կացութեան վրայ։ Դիտեցէք այն աննախընթաց մրցակցութիւնը առեւտուրի եւ արդիւնաբերութեան մէջ, որուն լծուած են բոլոր մեծ ու պզտիկ ժողովուրդները, մրցակցութիւն մը որ եթէ չկասի, կրնայ ահաւոր վտանգ մը դառնալ ապագային բրիտանական ճարտարարուեստին ու վաճառականութեան։

Անգլիա աշխարհի մթերանոցն էր պատերազմէն առաջ։ Ո՛չ միայն իր սեփական արտադրութեանց այլ դուրսէն ներածուած բազմատեսակ նիւթերու համար։ Եւրոպա իր հանքածուխը եւ պողպատը կը գնէր Անգլիայէն, հարաւային Ամերիկան կամ ասիական երկիրները այս երկրէն կը գնէին իրենց հիւսուածեղէնը. անգլիական նաւաբաններուն մէջ կը շինուէին չորս ծովերուն վրայ երթեւեկող շոգենաւերը։ Լոնտոնն էր Եւրոպայի սակարանը եւ շուկան։

Իսկ այսօ՞ր։ Շատ բան փոխուած է հին օրերէն։ Պատերազմը արթնցուց բոլոր ժողովուրդները. անոնք որ յաճախորդ էին երէկ, դարձան մրցակից։ Եւրոպական երկիրներուն գրեթէ մեծագոյն մասը ինքնաբաւ է այսօր շատ մը տեսակէտներով։ Իտալիոյ մէջ շինուած բամպակեղէնը կամ բրդեղէնը թերեւս այնքան լաւ է որքան Լէնքըշըրի մէջ պատրաստուածը. հիւսիսային Ֆրանսայի կերպասները կրնան մրցիլ Պրատֆորտի մէջ արտադրուած տեսակներուն հետ։ Լեհաստանի հաքածուխը աւելի ձեռնտու է հարաւային Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն համար. Գերմանիոյ նաւաբանները նուազ յաջող չեն քան Կլասկոյի կայանները։ Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք օտար դրամներու եւ արտադրութեան միջոցներու աժանութիւնը եւ պիտի տեսնէք որ երեւոյթները մխիթարական չեն Մեծն Բրիտանիոյ վարիչներուն համար։

Հապա՞ անգործութիւնը որ հետզհետէ կ'աճի ու կը զարգանայ։ 1,400,000ի չափ անգործ բանուորութիւն մը ոչ միայն ձեռքերը ծալած կը յօրանջէ, այլեւ ապրուստ կը ստանայ պետական գանձէն։ Ի՞նչպէս աշխատին երբ գործարանատէրը բաւականաչափ վաճառում չունի նիւթ արտադրելու համար. երբ օտար շուկաները անգլիական ապրանք չեն գներ, որովհետեւ սուղ են եւ գործարանատէրը կը ստիպուի փոխանակ 1000ի 500 բանուոր վարձել։ Մէկ կողմէն երկրին արտադրութիւնը եւ առեւտուրը նուազած են, իսկ միւս կողմէն պետութիւնը պարտաւորուած է դարմանել տիրող չքաւորութիւնը։ Այն բոլոր դարմանները որոնց մասին կը խօսին օրուան վարիչները, աւելի ակադեմական են քան արմատական։ Գլխաւոր ցաւը գնող շուկաներու չգոյութիւնն է, իսկ շուկաները արուեստական ձեւերով չէ որ կը ստեղծուին։ Մինչեւ անգամ կայսրութեան երկրամասերը՝ Քանատա, Աւստրալիա, Հարաւ. Ափրիկէ կամ Նոր Զելանտա հաւատարիմ յաճախորդներ չեն։ Տարբեր խնդիր, եթէ իրականանայ կայսրութիւնը տնտեսական ամբողջական Միութեան մը վերածելու ծրագիրը, որուն մասին շատ կը խօսին ամիսներէ ի վեր։

Հարցնողներ կան թէ ինչո՞ւ այդ անգործները չեն երթար Քանատա կամ Աւստրալիա երկրագործութիւն ընելու, չէ՞ որ անսահման հող ու բնական հարստութիւններ կան այնտեղ, կարօտ աշխատող ձեռքերու։

Նախ որ կայսրութեան իւրաքանչիւր երկրամասը անկախ է ինքն իր մէջ եւ ունի իր մասնաւոր օրէնքները ներգաղթի մասին։ Չենք յիշեր անոնց տընտեսական դժուարին պայմանները։ Երկրորդ՝ Անգլիացին խառնուածքով անընդունակ է փոխելու իր կենցաղը։ Անգլիացին չունի Հայուն չարքաշութիւնը, որպէսզի ապրի ամէն կլիմայի կամ ամէն պայմանի տակ։

* * *

Կայսրութեան ընդհանուր պատկերը տուինք։ Թուանշանները աւելի պերճախօս են, որոշ գաղափար կազմելու համար։ Ահաւասիկ ընկերվարական դահլիճին ելմտական նախարարին 1930—1931ի ելմտացոյցը որ պատմութիւնն է ներկայ վիճակին։

Ելմտացոյցը կը նախատեսէ 789,445,000 ստերլին մուտք եւ 787,209,000 ստերլին ելք, հետեւեալ բաժանումներով (կը յիշենք գլխաւորները).—

ՄՈՒՏՔ	
Եկամուտի տուրք	307,500,000
Բաց. եկամուտներու տուրք	1,700,000
Մաքս. տուրք	252,570,000
Դրոշմաթուղթ եւայլն	31,950,000
Թղթատար	10,125,000
Պահանջներէ գանձում	33,000,000
ԵԼՔ	
Բանակ	32,117,000
Նաւատորմ	43,070,000
Օդային ուժ	17,584,000
Պատերազմական կենսաթոշակ	17,318,000
Պաշտօնէութիւն եւայլն	143,552,000
Կենսաթոշակ	96,996,000
Կրթութիւն	55,138,000
Պարտքերու վճարում (ներքին եւ արտաքին)	360,000,000

Այս վիթխարի գումարներուն ամբողջութիւնը կը վճարէ ժողովուրդը՝ ուղղակի կամ անուղղակի տուրքերու ձեւին տակ։ Պաշտօնական վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ մարդ-գլուխ գանձուած տուրքերուն համեմատութիւնը հետեւեալ երկիրներուն մէջ.—

Իտալիա	3	ոսկի
Գերմանիա	5	»
Ամերիկա	6	»
Ֆրանսա	8	»
Անգլիա	15	»

(Զանց կ'առնեմ շիլինները եւ փէնիները)։

Տնտեսական տագնապին պատճառ է նաեւ միջազգային պարտքերու խնդիրը։ Ահա թէ ինչ կը պահանջէ բրիտանական գանձը հետեւեալ «բարեկամ եւ դաշնակից» պետութիւններէն.—

	Ստերլին
Բրիտանական գաղութներէ՝	116,526,000
Ֆրանսայէն	771,500,000
Իտալիայէն	258,250,000
Ռուսիայէն	962,615,000
Պելճիքա, Լեհաստան, Ռումանիա, Սերպիա, Աւստրիա, Էսթոնիա եւայլն	142,615,000
ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ	1,308,000
Գումար	2,252,814,000

Այս 2,252,814,000ի պահանջքին տոկոսը կը վճարէ անգլիացի աշխատաւորը։ Ներկայ ելմտական նախարարին հաշուով, եկամուտի տուրքին հարիւրին քանը կարելի է ջնջել, եթէ պարտատէրերը աւելի փութկոտութիւն եւ տրամադրութիւն ցոյց տան կարգադրելու իրենց նեղ օրերուն ստացած փոխառութիւնները։ Ասոր համար էր որ ընկերվարական նախարարը այնքան կատաղի պայքար մղեց Լահէյի վերջին խորհրդաժողովին մէջ։

Ընկերվարական իշխանութիւնը որ շուրջ մէկ տարուան կեանք կ'ունենայ, չկրցաւ դարմանել տնտեսական կացութիւնը եւ ընդհակառակն 50 միլիոն ստերլինի գումար մըն ալ բարդեց ելմտացոյցին վրայ իր նոր ձեռնարկներով — յաւելում անգործներու նպաստին եւ այրիներու կենսաթոշակին։ Թէեւ համոզումով ազատ-առեւտուրի կողմնակից, Սնոըտըն չհամարձակեցաւ ջնջել կարգ մը մաքսային տուրքեր որոնք առժամապէս հաստատուած էին նախկին պահպանողական իշխանութեան օրով։ Հետեւաբար այն ծրագիրները որոնց մասին փայլուն խոստումներ տրուեցան անցեալ տարի ընտրութիւններէն առաջ, յետաձգուեցան, գոնէ առժամաբար։

Նոր ելմտացոյցին առիթով եկամուտի տուրքին համար իւրաքանչիւր ոսկիէն գանձուելիք 2 շիլինին 2ու կէսի բարձրացումը, ապացոյց մըն է ինքնին որ տարբեր բան է ծրագիր մշակել ու բոլորովին տարբեր գործադրութեան դնել զայն։

* * *

Վերը յիշեցի Հայաստանի Հանրապետութեան պարտքին գումարը — 1,308,000 ստերլին (163,500,000 ֆրանք), որուն 149,000ը նպաստ է (Relief and Reconstruction loan), իսկ մէկ միլիոն 159,000ը արժէքն է 1920ի. Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան յանձնուած զէնքերու եւ դեղօրայքին։ 700,000էն քիչ աւելի էր այս պարտքը 1920 թուականին, իսկ 10 տարի յետոյ գրեթէ կրկնապատկուեր է, քանի որ բաղադրեալ տոկոս մըն ալ կ'արձանագրուի մեր պարտքին։

Անվերադարձ կորսուեցաւ Թուրքիայէն մեր հաշուոյն վար դրուած 5 միլիոն ստերլինը, իսկ այսօր ընկերվարական նախարար մը դեռ կը խօսի Հայաստանի պարտքին մասին։

Ի՛նչ հեգնութիւն...։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԱՐՇԵԼԻ ԱՐԱՐՔ ՄԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՑԱՒԵՐ

ՀԱԼԷՊ, (Սեփ. Թղթ.).— Ճարապլուսի Հայ Բողոքականաց վարժարանի հոգաբարձութեան անդամներէն Սեդրակ Պալապանեան, որ ինքզինքը հանրութեան ցոյց տուած էր իբրեւ ջերմ քրիստոնեայ, «բուհճի» հոգեւորական, Բողոքականաց եկեղեցւոյ ներքին անդամ (պատիւ մը որուն հասնողները կատարեալ եւ անաղարտ քրիստոնեայ կը համարուին, ըստ բողոքական եղբայրներու), հերոսացաւ անօրինակ արարքով մը։

Քանի մը օր առաջ դպրոց կ'երթայ քարոզ մը կուտայ աշակերտութեան։ Ցետոյ երկսեռ աշակերտութիւնը դիտումնաւոր քննութենէ մը կ'անցնէ։ Այս միջոցին աչքին կը զարնէ 14 տարեկան աղջիկ մը։ Քննութենէն վերջ խեղճ աղջիկը կէսօրուան ճաշէ կը զրկէ, իբրեւ ծոյլ։ Աշակերտներուն եւ պաշտօնեաներուն հետ հոգաբարձուն ալ կը մեկնի տուն, բայց քիչ յետոյ ետ կը դառնայ վարժարան որ միեւնոյն ատեն եկեղեցի է։ Դաւիթ համոզելու կ'աշխատի, ապա այն բեմին առջեւ ուր ժողովուրդը կ'աղօթէ եւ պատուելին քարոզ կուտայ, կը լլկէ աղջիկը։

Փողոցէն անցնող Հայ մը կը լսէ աղջկան ճիչերը, ներս կ'երթայ եւ այսպէս վերջ կը գտնէ «բուհճի» բողոքականին աղօթելու նորօրինակ եղանակը։ Լուրը կը տարածուի Ճարապլուսի մէջ, աղջկան տէրը կառավարութեան դիմել կ'ուզէ. բայց կարգ մը եղբայրներ (որոնք շունը պռչէն ուտելու սովորութիւնը ունին) անմիջապէս կը հեռագրեն Հալէպ. պատուելի Սիսակը կուգայ մէկ ոսկի կ'առնէ, մեղքը կը ներէ եւ գիշերը գաղտնի կը պսակէ պատուելի հոգաբարձուն եւ անմեղ աշակերտուհին։

Ցաւալի է որ, Հայ բողոքականութիւնը չկրցաւ տարիներու այնքան տխուր փորձառութենէ յետոյ ուրոյն ազգային առողջ դիմագիծ ստեղծել իր համայնքին համար։ Ժամանակին Այնթապի Աղջկանց գոլէճին մէջ ալ շատ մը վիժումներ տեղի ունեցած են։ Քաղաքէն դուրս ամայի վայրեր «աղօթելու» գացող «բուհճի»ներէ շատեր եւս նոյն հոգաբարձուին հետեւեցան կարգ մը անփորձ ու միամիտ աղջիկներու հանդէպ։ Հայ բողոքական հասարակութիւնը նման դէպքեր շատ գիտէ, բայց կը լռէ։ Պէտք է ըսել որ հայախօս շրջաններու Հայ բողոքականութիւնը զգալապէս կը տարբերի թրքախօս շրջաններէն։

Այդ իսկ պատճառաւ Կիլիկիոյ հայութիւնը մեծ հակում ցոյց տուաւ դէպի բողոքականութիւնը։ Շատ ու շատ են անոնց թիւը որոնք արտաքսուեցան Ամերիկեան գոլէճներէ իբրեւ կուսակցական կամ ազգայնական։ Շատեր արտաքսուեցան Րաֆֆիի, Աբովեանի, Ծերենցի եւ նման ազգային ոգի ու ներշնչում տուող հայ հեղինակներու գործերը կարդացած ըլլալնուն համար։ Դժբախտաբար այդ գոլէճներու ուսուցչական ժողովներուն մէջ մեծամասնութեան ձայնը հայ բողոքականներունն էր։ Խիստ էին ու չէին ներեր երբ աշակերտ մը ազգայնական կամ յեղափոխական դիմագիծ ունենար։ Խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ կը ներէին անբարոյական աշակերտներուն։ Բողոքական շատ մը միսիոնարներու յաջողութիւնը կապուած էր հայ բողոքականներու ապազգայնացման եւ ուլասերման հետ։ Անոնք մոռցան ճորճ Ուաշինկթընը եւ ուզեցին հայ ժողովուրդին մէջ արմատացնել ստրկութիւնը եւ կեղծաւորութիւնը։

Դժբախտաբար անոնք յաջողած են իրենց պրոպագանդին մէջ։ Այսօր կայ արդէն կրաւորական, ստրկամիտ, օտարի դրամով իր եկեղեցիներն ու դպրոցները պահող, դիմազրկեալ կոյր զուրկ, օտարին գործիք եւ ամէն բան օտարէն սպասող, հայ ժողովուրդի տառապանքին անտարբեր համայնք մը։

Դժբախտաբար Սուրիոյ միջավայրը շատ նպաստաւոր է պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու համար։ Տնտեսական տագնապի հետեւանքով տկարացածներ, ընկճուածներ, իրենց վիճակէն դժգոհներ, թշուառներ շատ կան հետեւաբար որսալու գործը կը դիւրանայ։ Շատեր կը բաժնուին միայն ու միայն շաբաթական քանի մը լիտր ալիւրի, քանի մը մէճիտի եւ բնակարանի մը ամսական վարձքի սիրոյն։ Այդչափ ալ արժէք ունի անոնց հաւաքական նկարագիրը եւ ազգային դիմագիծը։ 1915 ապրիլ 24ի փրնտռտուքներուն ատեն Պէրէճիկի մէջ պատուելի Կարապետ Քէթէնճեանի տունէն ծրագիր մը գտնուած է եւ թարգմանուած պատերազմական ատեանին կողմէ։ Այդ ծրագրին մէջ մանրամասնօրէն կը բացատրուէր թէ «ինչպէս պէտք է որսալ հայ լուսաւորչականները»։ Եղկելիները կարծես ձուկ կամ թռչուն կ'որսային։

Այս նկարագրով պատրաստուած պատուելի մը անշուշտ բեմն ալ կը պղծէ, աղջիկն ալ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՐԱԿԱՆ, ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒԿՐԱՅՆԱՅԻ ՄԷՋ

Մարտ ամսուն վերջերը Խարկովի մէջ (Ուկրայնիա) տեղի ունեցաւ զգայացո՛ւնց դատ մը, որուն առթիւ խորհրդային թերթերը կը ծանուցանեն թէ երեւան հանուած է «գրական, բժշկական եւ գիտական դաւադրութիւն մը, սարքուած խորհրդային կառավարութեան դէմ»։

Այդ դաւադրութեան կազմակերպիչն է Ուկրայնայի Ազատագրման Միութիւնը, որ զանազան հաստուածներ ունի երկրին մէջ։ Այսպէս, այդ Միութեան կապուած էին՝

I.— Ուկրայնայի Երիտասարդական Միութիւնը, որուն անդամները պիտի աշխատէին մահափորձի ենթարկել համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական եւ ազդեցիկ դէմքերը, նոյնպէս խորհրդային իշխանութեան վարիչները։

2.— Գրական խմբակցութիւններ, ինչպէս Ստարիցկայա-Չերնիախովսկայայի «Գրական Սալոն»ը։ Այս սալոնին մէջ, «ազատագրականները» տօնած են Ուկրայնայի ազգային Հանրապետութեան Նախագահ Պեթլիուրայի մահուան տարեդարձը. Ազգ. խորհուրդին տասնամեակը (1928) երբ Եֆրիմով բանախօսութիւն մը կատարեր է։ Այդ սալոնին կ'անդամակցէր նաեւ ուկրայնացի գրագէտ Իվչենկօ, որ ձերբակալուած է։ Իվչենկօ նախկին Էսէր մըն է, աշխատութիւններ ունի փիլիսոփայութեան վրայ։ Գրած է նաեւ բազմաթիւ պատմուածքներ ուկրայնացի գիւղացիներու կեանքէն։ Ճանչցուած էր իբրեւ «ուղեկից»։ Այժմ կոմունիստ գրագատութիւնը այդ պատմուածքներուն մէջ կը տեսնէ կալուածատիրական, ազգայնական եւ հակախորհրդային ձգտումներ։ Արդարեւ Իվչենկօ միշտ գիւղացիներու մասին կը խօսի, անոնց կեանքը կը ցոլացնէ տխրաթաթախ վրձինով մը։ Այս պատճառաւ, կոմունիստները զայն կ'անուանեն «Ուկրայնայի կուլակներուն վշտի երգիչը» Իր մէկ գործին մէջ, երկիրը կը զանգահարէ, կը բաբախէ ազգային ազատագրութեան տենչը։

Դատավարութեան ընթացքին Իվչենկօ ստիպուեցաւ զղջալ եւ խոստովանիլ թէ «սխալ էր իր քալած ճամբան, թէ գրականութիւնը ինչպէս նաեւ մշակութային կեանքի ամէն արտայայտութիւն, պէտք է զարգանան միայն ու միայն կոմունիստ կուսակցութեան ղեկավարութեան տակ»։ Հասկնալի է։

3.— Դպրոցները։ «Ուկրայնայի Ազատագրութեան Միութիւնը» իր ձեռքն առած էր Կիեւի նախակրթարանը, որ կը կրէ Շեւչենկոյի անունը։ Դպրոցին տնօրէնը, Դուրդուկովսկի, գաղտնապահն էր Ազատագրութեան Միութեան եւ «ռազմատենչ ազգայնական» նկարագիրով մը կը կրթէր աշակերտները։ Եւ զանազան սկաուտական խումբեր կազմակերպեր է ընդդէմ կոմունիստ երիտասարդութեան։

Այս դպրոցին մէջ կը տօնավաճէր նաեւ ... Զալեսկի, որ քանի ... գամներ զանազան ... թիւններ է կրած. Հակա... բոլոր չարչարանքներուն ... կը պոռար Խորհրդ... մէջ.

— Ես ուկրայնական... կաւ Հանրապետութիւն...

4.— Կիեւի բժշկական ... ժարանին մէջ եւս ... էր բժշկական դասագր... մին մը։ Այսպէս կը ... Բարբեր եւ Չերնիախով...

Բարբեր կը դասախ... կական վարժարանին ... առեն կը կատարէ զանազ... տոններ։ Օգտուելով ... Գիտութեանց կաճառին ... բաժնին մէջ կազմեր է ... ժողով մը, որուն կը ... Չերնիախովսկի. Այս ... ղովը կը գումարուէր ... նական նիւթերու մասին ... դակցելու համար, եւ ... դաւադրական գործերու...

Եւ այս օրերուս ... ամբաստանեալները կը ... խորհրդային դատարան... մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱ...

ՊՐԻՒՍԷԼ, 16 ապրի... Ահարոնեան Ցոբելեանի ... Ցանձնաժողովին ընդհ. ... Պ. Արտաւազդ Հանըմեանի ... ձեռնութեամբ Պրիւսէլ... ալ կազմուեցաւ Ցոբել... Մասնախումբ մը, ... հինգ անդամներէ։

Մասնախումբին պաշտօ...

ա) Հանգանակութեան ... նարկել գաղութիս ... հայրենակիցներու մօտ ... Ահարոնեանի Գրական ...

բ) կազմակերպել ... յին հանդէս մը, ... բազմավաստակ Ցոբել... 40 տարիներ շարունակ ... ու քրտինք թափած է ... հելու Հայ գրականութիւն... իր բեղուն գրիչով ու ... չունեցող վէպերով արժեքներ... րենիքի սէրն ու ...

Հանդէսը տեղի պիտի ... մայիս 4ին։

Այժմէն պատրաստու... տեսնուիր արժանավայել ... մեծանուն վիպագրին ...

* * *

Քանի մը ամիսէ ... Պրիւսէլ կը գտնուի ... նակահար Պ. Սէրկէյ ... որ աւարտած է Մոսկուայի ... տանոցի ընթացքը եւ ... ռուսնշանաւոր դաշնակահար ... մանինոֆի։

Վերջերս Պ. Պետրոսեան ... ւերուեցաւ Société Théoso... Belge ընկերակցութեան ... քանի մը կտորով ... անոր կազմակերպած ... երաժշտական բաժին։ ... թիւ արժանացաւ ... գնահատութեան։

Անկէ զատ, Հայ ... գէտը հրաւիրուեցաւ ... մասնակցութիւնը բերել ... Internationaleantivivisection... կազմակերպութեան ... ուր մեծ յաջողութեամբ ... գեց դասական եւ ... վարպետներու գործերէն ... Պախ-Թասազիկ, Սքրիաբին ... Փալլա, իր վարպետ ... Շոփէն, Փականինի-Լիսթ.

Լիէժի նախագահ ... Րընոր յանուն Միութեան ... տալից բառերով կը ... թիւնը յայտնեց Պ. Պետրոսեան... Ներկաները խանդավառ ... ողջունեցին Հայ արուեստ... Երեկոյթին ներկայ ... ականաւոր անձնաւորութիւններ...

Պրիւսէլի «La Dernière... օրաթերթը գնահատական ... նուիրած է, վեր ... հայրենակցին մեծ ... իբր տաղանդաւոր ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳ

...մբր նոր Հայաստանցիներուն ...ապրանով, մինչեւ հիմա կը ...ենայինք քանի մը դասակար- ...եր,— բանուոր, գիւղացի, եւն.: ...մա նոր դասակարգ մըն ալ ...նգծուեր է Հայաստանի մէջ: ...նորոյթ է (կամ ճշմարիտ հա- ...նայնավոր ըլլալու միջոց մըն է) ...կանիլ այդ նոր դասակարգին: ...ըպէս, ''Խորհ. Հայաստան,, (26 մարտ) կը գրէ.

— Ղուրդուղուլիի մէջ կան ...խոսներ, որոնք կ'ըսեն.— ...կոլխոզ՝ մի դասակարգ, էս ...կանները էլ մի դասակարգ, ...չ պրլետար, ի՞նչ բան: Ով ու- ...ւմ է դուրս գալ կոլխոզից, թող ...դուրս գայ, թող գնա կորսուի,,:

Արդարեւ, հակառակ վերէն ...եւած բոլոր հրամաններուն, ...հիմա կոլխոզ-դասակարգն է, որ ...կը վայելէ խորհրդային դրախտին ...բարիքները: Եւ «կոլխոզ»էն դուրս ...գտնուողները (երկրորդ դասա- ...կարգ) սպառնալիքի տակ կ'ապ- ...րին գիշեր ու ցորեկ:

—«Բոլոր բարիքները կոլ- ...խոզին են տրւելու, իսկ մնացած- ...ներին՝ հեչ:»

— «Մի թող ստացւի մանու- ...ֆակտուրա, մենք ցոյց կտանք ...նրանց, որոնք դուրս եկան կոլխո- ...զից: Ոչ մի արշին էլ չեն ստանա ...նրանք», կ'ըսեն Մ. Շահրիար գիւ- ...ղի նոր դասակարգերը:

—«Ոչ մի թիակ ջուր չեն ...ստանայ նրանք, որոնք դուրս են ...եկել կոլխոզից», կ'ըսեն Թափա- ...դիֆի գիւղի ճշմարիտ համայ- ...նավարները: Եւ դեռ «կոպիտ, ...անտակտ, գռեհիկ, անհանդուր- ...ժելի, անընդունելի վերաբեր- ...մունք» գիւղացիներուն դէմ:

ԶԻ՞ՐՆ ԱՍԵՄ...

«Խորհ. Հայաստան» կը թուի թէ դժուարին դիրքի մը մէջ կը գտնուի: Շա՞տ են իր ընկերներուն թերութիւնները եւ գործած յանցանքները: Ու շուարեր է, զո՞րն ասեմ կամ զո՞րն խոստովանիմ...:

Ահա քաղ մը եւս 26 մարտի թիւէն.—

...տոայքի շրջանին մէջ գեօյ- ...քիլիսայի գիւղացիները բռնի հա- ...մայնացումի ենթարկուեցան: ...Թէյրաբադ գիւղին մէջ կոմու- ...նիստ կարապետեան բռնի հա- ...մայնացում կատարեց, եւ սպառ- ...նաց աքսորել ով որ չհնազանդի: ...Եռինջի, Բաշգիւղի, Քանաքեռի մէջ ունեւոր ու չքաւոր ամէն գիւղացիի ստացուած քները բռնա- գրաւուած են, նոյնիսկ տնային ...երը:

''Պրաւդա,,յի մէջ կը գրեն թէ համայնացուած են տուներ... հնոտիքը, քուրջերը:

ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ

«Խորհ. Հայաստան» իր առաջին էջին վրայ կը գրէ թէ Երեւանի, Ալլահվերդիի, Լոռիի, Լէնինականի եւ այլ քաղաքներու բանուորները մեծ միթինգներ են կազմեր եւ սարսափելի բանաձեւեր են խմբագրեր պապին դէմ: Մեծ գումարներ են ծախսուած այս միթինգներուն համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ԿԸ ՑՆԾԱՆ

Թրքուհիները ընտրական իրաւունք ստացած ըլլալով, ապրիլ 11ին միթինկ մը գումարեցին Սուլթան Ահմէտի հրապարակը:

Թուրք թերթերը նկարագրելով այս ցոյցը, դիտել կուտան թէ կիները աւելի այրեր ներկայ էին:

Կանանց Միութեան նախագահ Լաթիֆէ Պէքիր հանըմ դրօշներով զարդարուած բեմը ելաւ եւ դողդոջուն ձայնով սկսաւ կարդալ իր բանախօսութիւնը: Երբեմն ձայնը կը նուաղէր եւ իր քովը գտնուող փաստաբար Նիկեար հանըմ գաւաթով ջուր տալով կ'օգնէր իրեն:

Բանախօսը կիներուն ամէն ճիւղի մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը թուելով, աւելցուց թէ վերջապէս կիները թաղապետական ընտրութեանց մէջ ընտրական իրաւունք ձեռք կը բերեն եւ այս իրաւունքը ունեցող 20 ազգերու մէջ իրենք 20րդը կ'ըլլան, ինչ որ Կանանց Միութեան առաջին եւ ամէնէն մեծ յաղթանակն է: Յետոյ խօսեցաւ Սայիմէ Ֆայիք հանըմ որ «Կեցցէ՛ Կազին, կեցցե՛ն կիները» խօսքերով վերջ տուաւ բանախօսութեան:

Յետոյ Կանանց Միութեան անդամները դրօշակներով եւ նուագախումբի մը առաջնորդութեամբ քաղաքապետական պաշտօնատան առջեւը գացին, ուր եւ Կանանց Միութեան շէնքին առջեւ էֆզալի եւ Սուատ հանըմը, իսկ Թուրք Օճաղըի առջեւ Լամիա Րէֆիգ հանըմ բանախօսութիւններ ըրին:

Թափօրը Թրամվէյի ճամբով յառաջացաւ մինչեւ Թագսիմի հրապարակը: Կիները հետիոտն կ'երթային: Դիտողները կը ծափահարէին:

Թագսիմի հրապարակին վրայ ալ բազմութիւն մը խռնուած էր, որուն 10էն մէկը կիները կը կազմէին: Թագսիմի յուշարձանը նորոգուելուն հետեւանքով տախտակորմով փակուած եւ փոքր մուտք մը թողուած է: Կանանց Միութեան անդամները տախտակամածէն ներս մտան ու ծաղկեպսակ մը դրին յիշատակարանին վրայ ու հոն անկախութեան քայլերգը նուագուեցաւ:

Սաիմէ Ֆայիգ եւ Մէտիհա Ֆազըլ հանըմներ կիներու մասին բանախօսութիւններ ըրին, բայց տախտակորմին մէջ բռնուած ըլլալով, ժողովուրդը չկրցաւ լսել:

ՊՈԼՍՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ նախկին քաղաքապետ Տոքթ. Ճէմիլ փաշա կ'ըսէ.—

— «Պոլիսը հիմա շատ լքեալ վիճակ մը ունի: Սալայատակները քայքայուած են: Ամէն կողմ հարիւրաւոր խոռոչներ բացուած են, այնպէս որ, առանց իյնալու եւ ցնցուելու քալել անկարելի է: Քովընտի փողոցները եթէ նայիք, քաղաքին ո՛րքան աղտոտ ըլլալը կը հասկնաք: Նոյնիսկ Բերայի մէջ այսպէս է: Շինել տուած միզարաններս տեսնելով կը զզուիմ, որովհետեւ հիւանդութեան բոյներ են:

Կիւլհանէի փարքը խղճալի վիճակի մէջ է: Ամօթ չէ՞ աղտոտ ձգել այդ պարտէզը: Ժողովուրդին եւ տղոց ծովի օդ առնելիք տեղերը փարքէն զատելով, քանի մը հազար ոսկի շահու համար զբօսարանի վերածուած է, ինչ որ ճիշդ չէ: Շրջուն վաճառորդներ կը դժուարացնեն անցուդարձը:

Պոլսոյ մէջ մարդուս միջին տարիքը փոխանակ երկար ըլլալու, աղտեղութեանց պատճառով կը նուազի: Մինչդեռ օդի տեսակէտով աննպաստ տեղեր մարդկային կեանքը աւելի երկար է: Ուտելիք ու խմելիքն ալ գէշ վիճակի մէջ է:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

Տնտեսական նոր ծրագրին հիմնական կէտերն են հետեւեալները.

1. Հողագործներուն տրուած վարկը պիտի ընդարձակուի: Ասոր համար, Երկրագործական դրամատան դրամագլուխը 100 միլիոն ոսկիի պիտի բարձրացուի եւ դրամատունը ուղղակի յարաբերութիւն պիտի ունենայ երկրագործներուն հետ:

2. Շագեկաքերուն, Սէյրը Սէֆայինն ալ մէջն ըլլալով, փոխադրութեանց եւ նաւահանգիստի վարձքերը պիտի զեղչուին:

3. Օքթրուաները պիտի բարեփոխուին եւ թաղապետութիւնները միայն Տնտեսական գործավարութեան ընդունած պարտքերը պիտի առնեն:

4. Մենաշնորհները պիտի զգուշանան այն եղանակէն որ ժողովուրդը կը ճնշէ եւ արտադրութիւնները աւելցնելու պիտի աշխատին:

5. «Ծիւմհուրիէթ Մէրքէզ Պանքասը»ն (Պետական Դրամատունը) պիտի հիմնուի:

6. Ճարտարարուեստական կարեւոր ձեռնարկներ պիտի ըլլան, միեւնոյնատեն զարկ տալով հիւսուածեղէնի եւ բամպակէ կերպասեղէններու գործին: Արհեստից եւ Հանքերու դրամատան դրամագլուխը մինչեւ 15 միլիոն ոսկիի պիտի բարձրացուի:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻԻ ԱՌԱՋԱՐԿ

Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին անգլիական խմբակի մը եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ, Գարատէրէի անտառներու շահագործումին համար: Այս գործը արդիւնքի մը չէ յանգած եւ առաջարկներ ներկայացնող ուրիշ ընկերութիւն մը մէջտեղ ելած է: Կառավարութեան եղած առաջարկին համաձայն, պայմանագրութեան ստորագրուելէն վերջ, ընկերութիւնը մէկ միլիոն անգլիական ոսկի պիտի տայ կառավրութեան: Յետոյ ալ, զանազան շինութիւններ պիտի ընէ եւ գործարաններ պիտի հաստատուին անտառները շահագործելու համար: Կառավարութիւնը արդէն որոշած ըլլալով յիշեալ անտառները շահագործել, եթէ բանակցութիւնները արդիւնքի չյանգին, ինք պիտի ստանձնէ գործը եւ Գերմանիայէն 80 մասնագէտներ պիտի հրաւիրէ:

Մեծ յոյսեր կապուած են այս հարուստ անտառներուն որոնց նմանը հազիւ թէ կարելի ըլլայ գտնել Եւրոպայի մէջ: Գործը սկսելու պարագային, անտառին շրջակայքը գիւղեր պիտի հաստատուին եւ Էրէյլի-Բիլիօս երկաթուղագիծը մեծ կարեւորութիւն պիտի ստանայ: Անտառներուն շահագործումը երբ սկսի, այդ կողմերը թուղթի ընդարձակ գործարան մըն ալ պիտի շինուի:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ համագործակցականներու գործառնութիւնները կը քննուին առեւտրական տնօրէնութեան կողմէ: Քննութեան ենթարկուածները նպարավաճառներու, ինքնաշարժի տէրերու, կօշկակարներու եւ սաթի վաճառականներու ընկերութիւններն են:

Տեսնուած է որ այս ընկերութիւններէն ոչ մէկը փափաքուած գործունէութիւնը ունեցած է:

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայ Բժշկական Միութիւնը այս տարի ընդգրկած է գործունէութեան նոր ձեւ մը: Ինքն իր մէջ բժշկագիտական մասնագիտական վիճաբանութիւններու համար հաւաքոյթներ, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն ամիս երրորդ շաբթուան չորեքշաբթի իրիկունը: Առողջապահական ժողովրդային դասախօսութիւններ, որոնք տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի երեկոյ Սոսիէթէ Սավանթի մէջ: Եւ ասոնցմէ դուրս հայ բժիշկներուն միջեւ մտերմութիւն ստեղծելու նպատակով, գեղարուեստական երեկոյթներ ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ:

Միութեան նախագահը, Տոքթ. Քօլօլեան անցեալ շաբթու իր տանը մէջ երեկոյթի մը հրաւիրած էր բոլոր հայ բժիշկները եւ Հայ Կարմիր Խաչի անդամուհիները:

Իսկ չորեքշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ Միութեան տարեկան խնջոյքը: Կը նախագահէր Տոքթ. Վ. Թորգոմեան: Ներկայ էին Փարիզի բոլոր հայ բժիշկները, Զուարթութեան եւ ծիծաղի մէջ, բաժակաճառերու երկար շարքէ մը յետոյ, խօսք առաւ Տոքթ. Քօլօլեան եւ տուաւ Բժշկական Միութեան պատկերը: Մօտ 68 բժիշկներ կ'անդամակցին Միութեան, ոմանք գաւառէն՝ իբրեւ թղթակից անդամներ: Միութիւնը սէնտիքայի հանգամանք չունի, գիտական աշխատակցութեան միջոց մը ըլլալով հանդերձ, կ'օժանդակէ առողջապահութեան սէրը տարածելու ժողովուրդին մէջ:

Ցիկին Պատմագրեան երգեց Կոմիտասի եւ Պատմագրեանի գործերէն քանի մը կտորներ: Ի վերջոյ, փակման ատեն, Տոքթ. Թորգոմեան կարդաց նամակ մը, զոր ստացած էր Հայաստանէն, Տոքթ. Վահան Արծրունիէն: Մայիսին առաջին շաբթուն Հայաստանի մէջ պիտի տօնուի այս վաստակաւոր բժիշկին յոբելեանը: Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը որոշեց հեռագրով մը ողջունել յոբելեարը եւ շքանշան մը նուիրել անոր:

Ն.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը կը շարունակէ իր ժողովրդական առողջապահական դասախօսութիւնները: Անցեալ հինգշաբթի եւս տեղի ունեցաւ երկրորդ դասախօսութիւն: Ժողովուրդը այս անգամ քիչ մը աւելի հոծ էր:

Տոքթ. Ե. Մինասեանց խօսեցաւ «Թոքերու եւ շնչառութեան խողովակներու առողջապահութեան» մասին: Այս նիւթը չափազանց կարեւոր է մասնաւորաբար Փարիզի հայ գաղթականներուն համար, որոնք աննախանձելի պայմաններու մէջ ապրելով, անմիջապէս կը վարակուին այդ կենսական գործարանին հիւանդութիւններով: Քաղաքներու օդը մէկն է առաջին պատճառներէն, որոնք գէշ կերպով կ'ազդեն շնչառական խողովակներուն վրայ, եթէ չյարգուին առողջապահական կանոնները:

Ունկնդիր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կիրակի օր — 13 ապրիլ — Լիոնի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մ ճիւղին ֆութպօլի առաջին խումբը ունեցաւ փայլուն յաջողութիւն մը: Զէրոյի դէմ երկու նշանակէտով յաղթեց St. André de Corcyի Ա. խումբին, դժուարին խաղէ մը վերջ:

Ռոնի շրջանի Դ. կարգի խումբերու ախոյեանութեան վերջնական մրցումն էր այս: Հայ մարզիկները իրենց այս յաղթանակով կը տիրանան ուրեմն ախոյեանի պաշտօնական տիտղոսի մը:

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամն է որ հայ խումբ մը արժանի կ'ըլլայ այս պատուին:

Մեզ կը մնայ ջերմօրէն շնորհաւորել խումբին խաղացողները եւ վարիչները: Վ. Մ.

Հ. Մ. Մ.

Զատկուան տօներուն առթիւ Հ. Մ. Միութիւնը կազմած է երկու լաւ խումբեր, որոնց մին կը մեկնի Արտէնի նահանգը, իսկ միւսը Նիէվրը: Կիրակի օր (A) խումբը կը մրցի Revin քաղաքին մէջ, իսկ երկուշաբթի օր Devilleի մէջ պիտի կատարէ Բ. մրցում մը (Մէօզի հովիտին մէջ):

Ժամադրավայր (A) խումբին, կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին Sortie Métro Gare de l'Est.

Իսկ B խումբը կը կատարէ նոյնքան կարեւոր մրցում մը՝ Նըվի քաղաքին մէջ, Փարիզէն 297 քիլոմեդր հեռու:

Ժամադրավայր B խումբին կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին Sortie Métro Gare de Lyon.

Վ. Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

...Խմբագիր

ՄԵՐՍԻԿԱ, 29 Մարտ.— Ջերմապէս կը խնդրենք, որ հաճիք տեղ մը յատկացնել «Յառաջ»ի սուղ սիւնակներուն մէջ հետեւեալ գրութեան.—

Նորակազմ Տիկնանց Միութիւնս, ի նպաստ Սուրիա ապաստանած մեր գաղթականներուն, մարտ 15ին սարքեց թատերական երեկոյթ մը: Ներկայացուեցաւ «Արշին Մալ Ալան» օփերեթը: Միջնարարներուն երգեց Պ. Յ. Առաքելեան: Ներկայացումէն վերջ, կատարուեցաւ վիճակահանութիւնը գեղեցիկ բարձի մը: Պատրաստուած էր ճոխ պիւֆէ մը: Եղան նաեւ կամաւոր նուէրներ: Երեկոյթին ընդհ. հասոյթը, 5000 ֆրանք փոխադրուեցաւ Փարիզ, կեդր. յանձնախումբին գանձապահ Պ. Լ. Կիւմիշկերտանի, նպատակին յատկացուելու համար:

Միութիւնս հրապարակաւ իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ մեքսիկահայ գաղութին, կարգադիր մարմնին եւ ուրիշներու, որոնք քաջալերեցին մեր ձեռնարկը եւ ամէն ջանք թափեցին արդիւնաւոր դարձնելու համար զայն:

Ատենապետուհի Նոյեմի Օտապաշեան, ատենադպրուհի Ս. Քէօսէեան:

Յ. Գ.— Ցանկը առանձին:

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

Շատ ճամբայ ունէր քալելու, բայց քայլում էր, քայլում առանց յոգնելու:

Ահա մեռելների քաղաքը, որքան հողակոյտ, նոյնքան պատմութիւն, որ հիւսուած իրար կազմում են կրկնուող հէքեաթը կեանքի - «ծնւաւ-երազեց,տառապեց-մեռաւ»:

Ինչպէս երանելի է ողջերի այն քաղաքը, որ մի քերթող, մի երգիչ կամ հերոս ունի, նոյնպէս երանելի է այն գերեզմանոցը, որ իր ծոցում յաւիտեան խօսուն մի շիրիմ ունի:

Ու Կարսի գերեզմանոցն ունի իր անմոռաց շիրիմները, ահա մէկը նրանցէն, Ֆիլիպ Դուրգարեանի: Մի անշուք յուշարձան, որի զարդը մեռեալի լուսանկարն է միայն: Բայց ո՞ր Կարսեցին է, որ մեռելոցի օրերին իր սիրեցեալներու ողբալէն յետոյ՝ չի մօտեցնել Ֆիլիպի շիրմին. ո՞ր պատանին է, որ մի երկտող չի թողել նրա կապտաւուն քարի վրայ: Ֆիլիպ Դուրգարեանը Կարսի Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին գաղափարախօսներէն, առաջին պայքարողներէն մէկն էր, որ մեռաւ ռուսական բանտում հպարտ ու հաստատ իր գաղափարին: Ո՞վ չէր յիշում դատարանում նրա պաշտպանողականը.

— «Ես ծրագրեցի պարպել պետական զինանոցը իմ հայրենակիցները թուրք թաթարների դէմ պաշտպանելու համար: Այդ գործում մեղսակից չունեմ, եւ ինձ մեղաւոր չեմ զգում: Եթէ դուք չէք պաշտպանում ձեր քաղաքացիներին՝ զէնք տւէք մեզ, մենք կը պաշտպանենք»:

Ու այդ անմոռաց յեղափոխականի շիրիմն էր, որ դէպի իրեն քաշեց յոգնած ու տառապած ծերունու քայլերը:

«Երանի՜ ձեզ, ով յեղափոխական նահատակներ, որ ազատութեան պայքարում ընկաք. վա՜յ մեզ, որ ազատութեան տիրացած վերստին գերութեան օրեր պիտի ապրենք»:

Ու քահանան մօտենալով Ֆիլիպի շիրմին՝ տեսաւ նրա մօտ մի դիակ: Մի պատանի էր, հազիւ տասնութ տարեկան: Շարժեց դիակը՝ դէմքը տեսնելու համար, մարմինը փափուկ է, մեռած չէ կարծես, այլ ուշագնաց: Թեւէն էր վիրաւորուած, արիւնը չորանալով փակել էր վէրքը: Գրկեց գլուխը, շօշափեց կուրծքը, սիրտը, տաք էր, ու սիրտը տրոփում էր հազիւ զգալի: Մեռած չէ, ապրում է, ինչպէ՞ս ազատել նրա կեանքը: Շփեց քունքերը, վզի երակները, կուրծքը, թեւերը... Տղան շարժւեց թեթեւօրէն:

— Տղա՛ս, տղա՛ս, բաց աչքերդ, խօսիր, Հայ է մօտդ, Հայ:

Տղան շարժեց շրթունքները մի բան ասելու նման, բայց, ձայն չելաւ: Քահանան մօտի ջրի սրւակէն ջուր քսեց նրա շրթունքներին, տղան բացեց աչքերը, քահանան ջուր լցրեց նրա բերանը:

Այդ վայրկեանին մի թուրք զինւոր մօտեցաւ քահանային: Վախենալով, թէ քահանան կարող է փախչել, մի զինւոր սայլը քշել էր նրա յետեւէն:

— Երթանք, «քէշիշ», փաշային պիտի տանինք քեզ:

— Ապրում է, ասաց քահանան, սրան էլ տանենք:

Զինւորը չհակառակեց: Վերցրին պատանին, դրին սայլի վրայ: Տարան ուղղակի ամերիկեան հաստատութեան հիւանդանոցը: Փաշան արտօնեց քահանային մնալ քաղաքում երեք օր, յետոյ ներկայանալ «Արտօնութեան» վարձը տալու համար: Այդպէս յայտնեցին փաշայի հրամանը:

Քահանան իր մասին չէր մտածում, այժմ նրա մտահոգութիւնը կարսի վերապրող "վերջին շնչի,, ազատութիւնն էր: Օ՜, եթէ կարողանար ազատել նրան մի նոր զոհողութեամբ, բայց այլեւս ոչինչ ունէր զոհելու. կեանքը վաճառուած էր արդէն:

Ուշադիր խնամքների շնորհիւ պատանին ապրեց եւ ուժի եկաւ, կարողանում էր խօսել:

Վերջին օրն էր, քահանան պիտի ներկայանար փաշային: Նա վերջին այցելութիւնը տւեց պատանուն:

— Ինչպէ՞ս գտնւեցիր գերեզմանոցում, նա հեռու է նահանջի ճամբաներէն:

— Սաւառնորդ գնդում էի, թշնամին մօտենում էր:

— Գրաւեցին սաւառնակները, նրանցով մեր աշխարհն ռմբակոծելու:

— Օ՜, նրանցէն երկուսը, նորերը բարձրացան վե՜ր, վե՜ր ու թռան դէպի Մասիս-Երեւան:

— Թո՞ւրք սաւառնորդներով

— Ո՜չ, ո՜չ, մեր սաւառնորդներն էին, ոչ բոլորովին վարպետ, բայց իրենց կեանքը վտանգել ուզեցին թշնամուն զէնք չթողնելու համար:

— Եւ դուք...

— Մենք օգնեցինք բարձրանալու. տեսանք թռիչքի ուղղութիւնը դէպի Երեւան, եւ երջանիկ էինք:

— Ու յետո՞յ...

Ուշ էր արդէն, կրակի բռնեցինք, սպանեցին, վիրաւորեցին:

— Դուն էլ...

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

"ՌՈՍՏՈՄ,, ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ – ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՂԸ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Chalet Edouardի սրահներուն մէջ, 31 Rue Manin et 91 Ave. Secretan, Մէթրօ՝ Bolivar, Tram. 26

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝ ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ, Պ. Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ ԵՒ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ. ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՏՕՆ ՓԻԷԹՐՕ ՔԱՐՈՒԶՕ (ՏՌԱՄ) ԵՒ ԱԶԳԻՍ ՔԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ (ԶԱՒԵՇՏ)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ

ՄՈՒՏՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 7 ՖՐ. 50 — ԱՅՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը վերսկսի իր աշխատանքներուն, վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ճիշդ որոշուած ժամուն:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

27 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ո. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— այսերկուշաբթի ժամը 2ին, Հ.Յ.Դ. սրահին մէջ: կը խօսի՝ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ: Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի եւ Պիյեանքուրի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ հիմնուելիք գրադարանին, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 68 Ave. Ernest Renan, Քաղաքապետարանի սրահը: Նուագ, ճաշ-պանտ: Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով:

կը խօսին՝ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ եւ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ «ՌԻԽՏԱԻՈՐԸ» ԵՒ «ԹԻՒՀԻՆԳ ԽԵԼԱԳԱՐԸ» (զաւեշտ)

Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 29 Bld. Carnot: ներկայանալ անդամատետրով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Զատկին երկուշաբթի իրիկունը ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Օրակարգը չափազանց կարեւոր եւ այժմէական: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «Հայ յեղափոխութեան կարապետները»: մեծադիր նկար: գին՝ 2 ֆր.: կը ծախուի՝ եկեղեցիին առջեւ:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, Հեր-մամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. լապօ-ռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12:

Կ'ուզուի *ժամաքսէ ճեր-մակեղէնի մոնթէօզ* (monteuse) *մը որ գիտնայ* Point Turc. *Ժամադրութեան համար գրել՝* Lacouronne, 46 Rue Montorguil. Paris (2e).

Կ'ուզուին ռապ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 Տիկին Սուքոեանի, 25 Rue Henri Chevreau, փարիզ: Մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մէթրօ՝ Beaugrenelle
միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

Շահաւէտ պաշտօններ

Կեանքի ապահովագրական կարեւոր տուն մը կ'ուզէ միջնորդներ եւ գործակալներ Փարիզի և արուարձաններու համար: Դիմել ժամը 3—4, Mr. Aranyi, 81 Rue Taitbout, *Փարիզ:*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՁԱՏԻԿԸ ՁՈՒԱՐԹ ՏՕՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՅՑԵԼԵԼ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՉԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ,

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ
Tél. TRUDAINE 81-07

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռա-կորի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ: կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՁԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌՏՈՒ

Ուշադրութիւն ամուրիներուն
Խթումը բացողներուն
Բերնին համը գիտցողներուն
Երաժշտութիւն սիրողներուն

ԵՐԳ, ԾԻԾԱՂ, ԵՒ ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

23 Rue de la Huchette — Métro: St. Michel
RESTAURANT CAUCASE

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

փոխադրուած է իր նոր խանութը 261 Fbg. St. Martin, Paris (10): մէթրօ՝ Louis Blanc եւ Jaurès. հեռ. Nord 85—63 եւ 95—60: պատի եւ գրպանի ամէն տեսակ ժամացոյցներ, ոսկիեւադամանդազարդ-գոհարեղէններ, արծաթեղէններ, եւն.:
նորոգութիւն ժամացոյցներու:
Նախքան ձեր գնումները այցելեցէք մեր խանութը:

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նօթաները պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր եւ շքեղ:
դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ ալան, ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար: փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք. փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք: դիմել՝ H. Mamasianի, 137½ East 27th St., New York, U. S. A.

Columbia

ՀԱՍԱԾ ԵՆ 1930Ի
ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

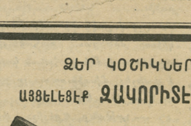
ԼԱՒ ՖՈՆՕՆԵՐ ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ
Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ

56 Rue Piat, Paris (20) — *Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

57A Rue Nationale, MARSEILLE

ՁԵՐ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ՃԱԿՈՐԻՏԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ *կօշիկի գործարանը*
18 Rue MONCEY, 18 Lyon
Փլաս տիւ Փոնի մօտ

Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

HORLOGERIE - BIJOUTERIE
ՅԱՅՏՆԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
Վ. ԽՏՇԵԱՆ

69 rue de Chabrol, Paris (10e) — Tél. Provence 0.15
մէթրօ՝ Poissonnière, Rue Lafayetteի անկիւնը Gare de l'Estի եւ Gare du Nordի մօտ

Ծախ մթերք ամէն տեսակ ժամացոյցներու, օղերու, մատանիներու (նշանտուքի եւայլն):

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, մէթրօ St. Michel

Զատկի տօթիւ կարգով պատրաստուած ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ եւ Թարմ ՀԱՒԿԻԹՆԵՐ:

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
Չոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՀԱՆԴԵՐՁ ԸՆՏԱՆԵՕՔ

Միշտ կը զուարճանա՛ք եթէ՛ ֆոնօկրաֆ մը ունենաք՝ ԱՊԱՌԻԿ
6էն մինչեւ 15 ամիս

Ֆրանսահայ գնողներուն՝ քաթալօկներ ՁՐԻ կը ղրկենք:

ՔԱԹ. թիւ 1. Մաշճակալներ, 2. կարասիներ, 3— խոհանոցի սպասներ, 4. կարի մեքենաներ, 5. երեխաներու կառքեր, 6. վառարան-օճախներ, 7. հեծելանիւներ, 8. ֆոնոկրաֆներ, 9. զգեստեղէններ.:

Հետեւեալ վայրերու հայրենակիցները թո՛ղ դիմեն տեղական գործակալներուն, ԼԻՈՆ՝ Պ. ՍԱԱԹՃԵԱՆ, 18 Rue Jamen, Grand Caluire (Rhône) *կամ Բշ. Եշ. ժամը 6.30—9 երեկոյ, և Շբ. ժամը 1էն 5, 262* Rue Duguesclin, Lyon.

ՎԱԼԱՆՍ՝ Պ. ԳԱՍԵԱՆ ԳԷՈՐԳ, 4 Rue Balthazar Baro.
ՏԵՍԻՆ՝ Պ. Գ. ՍԵԹԵԱՆ, Cité du Parc 23, Maison Plaisance.
ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ՝ Պ. ՔԷՓՃԵԱՆ, 1 Rue Vieille Halle,
ՊՈԼԷՆ՝ Պ. ՋԻՒՄՊԻՒԼԵԱՆ, Tailleur, Rue de la Mairie.

Կ'ուզուի դեռ՝ Ֆրանսայի ուրիշ հայաշատ վայրերու մէջ, նոր տեղական գործակալներ: Պայմաններու համար գրել՝ G. Badouhassian, 16 Bld. des Italiens, Marseille.

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵ՛Ր, ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

Ա. եթէ կ'ուզէք փոքր հողամասի մը տէր ըլլալ Մարսէյլի մէջ, շաքարի գործարանին ետեւը, ամէն մէկ հողամաս 225 մեթր (կրնանք երկուքի ալ բաժնել), դիմեցէք մեզ: վճարման դիւրութիւններ:

Բ. մեր ձեռքին տակ միշտ ունինք վաճառու խանութներ եւ տուներ:

Գ. կը շինենք եւ կը նորոգենք տուներ պայմանագրութեամբ: խորհրդակցութիւնները ձրի: դիմել՝ Comptoir Régional Պ. Աստուրեանի, 42 Rue St. Barbe, Մարսէյլ:
ժամը 9.30—12 եւ 3—5.30 — Թելեֆոն C. 01—71

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.
Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՍՑԷ
PASDOURMADJIAN FRÈRES

VILLA MON PLAISIR — ST. MITRE — ST. JEROME
R. C. 78858 — MARSEILLE

Կեսարական ամենաընտիր ապուխտի եւ երշիկի ամէնէն հին տունը որ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի յաճախորդներէն ստացած ապսպրանքները օրին եւ խնամքով կը գործադրէ:

ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ ԵՒ ՀԱՄԵՂ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ԱՊՐԻԼ 1930
20 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1243

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒԻ ԽՕՍՔ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...

Զատիկ, — եւ, քանի մը օր յետոյ, Ապրիլ 11 (24)։ ...րբ է անխառն եղած մեր ուրախութիւնը...

Զատիկ, — այս կրօնական տօնն անգամ, որ հայկական ...անով մը կը ծաղկէր մեր գաւառներուն մէջ, խորթ կու ...եւրոպայի պողոտաներուն վրայ։

...կարմիր հաւկիթներուն ներկն իսկ չէ այն ինչ որ ունէինք ..., — այնքան բնական ու այնքան սիրուն տորոնը։

...ւէն ինչ՝ արուեստական։ Մենք իսկ՝ մայր հողէն հան...ած եւ Թաղարի մէջ կծկուած։ Եւ անհաւոր մղձաւանջ մը մեր ...ուն վերեւ։ Ցերեկին՝ խեղդուած աշխատանքի մխորին մէջ։ ...երը՝ գնդասեղի պէս մխուած մեր մորթին։

Զատի՞կ, — ոչ։ Յիշատակ մը աւելի, խոցոտելու համար ...սիրտը։ Հանգրուան մը եւս, որ տեսակ մը չարախնդու...թեամբ կը յիշեցնէ, կ'ազդարարէ թէ չունիս ոչ վարկ, ոչ ազա...տութիւն, ոչ ալ Զատիկ, երբ չունիս հայրենիք։ Երբ կը պատ...կանիս «անորոշ» ազգութեան, նետուած՝ եօթն անգամ եօթը ...երկիրներու վրայ։

Անշուշտ, ծիծաղ կայ եւ այստեղ։ Աւելին քան ունէինք ...կապոյտ երկինքին տակ։

Բայց, ա՛յդ ալ հեգնութիւն մըն է՝ նետուած մեր երեսին։ ...ջիջ մը, որ կը յիշեցնէ մեր մինակութիւնը։ Մեր թշուառու...թիւնն անհող եւ անարմատ։

«Կեավո՛ւր» — կը խռնչէին Թուրքերը։ Եւ կը ծիծաղէին, ...իսկ մեր ուսերը շոյելով։

«Օտարակա՛ն», — կը փսփսայ Եւրոպան, ու կը ժպտի ...պէս Տիրոջը ծառան։

Եւ եթէ բարձրաձայն չի ծաղրեր մեզ իբրեւ «հայմաթլոս», ...ճառը այն է որ գիտէ, բացարձակապէս վստահ է, թէ հայ...րենիք մը պիտի ունենանք, վաղը, մակարդուելով իր իսկ ...երկիրին մէջ։

...Դառնալով անգլիացի, ֆրանսացի, գերմանացի, սպանիա...ցի, փորթուկալցի, արաբ կամ հապէշ, — համրեցէք աշխարհի ...ազգերը։

Չէ՞ որ մենք մաս կը կազմենք աշխարհի բոլոր մասերուն։ ...բաժներ ենք արդէն անբաժանելի, լրացուցիչ մասը տիրող ...ներուն։ Եթէ ոչ մեր ուսումնականներով, ամէն պարագայի մէջ ...գաւակներով։ Մէկէն տասնըհինգ տարեկաններով։

×

...Ուրիշատեն, տարբեր պարագաներու մէջ, Զատիկը առիթ ...էր ազգասիրական փսփսուքներու.

— Ժամերը պիտի բացուի՞ն։

— Սուլթանը խոստացեր է Զատկին արձակել բանտար...կեալները։

— Դեսպանները «նօթա» տուեր են նորէն...,

...Փսփսուքներ՝ տուներու չորս պատերուն մէջ։

Այդ օրերուն, մեծագոյն աւետիսն էր իմանալ որ, Զատկի ...թիւ, այս կամ այն ժամուն մէջ, «Տէր Ողորմեա»ն երգուած ...անգուգն յաւելուածով մը — «բանտարկելոց ազատութիւն»։

Արդ, բանտարկեալներ չունինք այսօր — կը խօսինք ար...տասահմանի համար։ Ժամերը բաց են՝ մինչեւ Աֆրիկէ, ...մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։ (Բայց ոչ մինչեւ «Զանըլ. Քիլիսէ» ...իւածին, ինչպէս կը բացագանչէր Թուրք հրապարակագիր ...ամբայ ցուցնելով «անհաւատարիմ» Հայերուն)։ Երես դար...ձած ենք բոլոր դեսպաններուն (մէջն ըլլալով «հայազգի» ...թարգմանը)։

Եւ սակայն, բանտարկեալներ ենք բոլորս, այս ազատ պո...ղոտաներուն վրայ։ Բանտարկեալները՝ մեր կիրքերուն, ...նախապաշարումներուն, մեր փոքրոգութեան։ Եւ ինչո՞ւ ...մեր տգիտութեան։

Եւ հիմա որ Զատիկ է եւ մեր խոպոտ ձայնը կը լսուի ...օտար պողոտաներուն վրայ — այլեւս հարկադրուած չենք փսփսալ ...պատի մէջ — ինչո՞ւ չպոռանք մէկ ձայն եւ մէկ բերան.

— Ընկերնե՛ր, քաղաքացինե՛ր, բարեկամ թէ թշնամի, աջ ...ձախ, ո՞ւր կ'երթանք այսպէս պատռ երեսին քէն կապած։ ...դարձուցած մէկ-մէկու։ Ամէն մէկն իր գլխուն։

...Գլխագիր «Ազգ»ը՝ իր փառքին ու անցեալին ապաւինած։ ...կցութիւնները՝ անհաշտ։ Երիտասարդութիւնը՝ կարծես ...պատասխանատու։ Իսկ ժողովուրդը՝ լքուած իր բախտին։ — ...ալիք ովկիանոսներու փոթորիկներուն։ Երէկ՝ մսացու, այ...սօր՝ վարձու ոչխար...

Եթէ Երեւանը չի հետաքրքրուիր մեզմով, մենք, հալածա...կան ցանցուած — արեւմտահայ — ժողովո՞ւրդ ենք թէ նա...

...Խօսեցէք այս մասին ալ, գոնէ երեք օր։

Չէ՞ որ Զատիկ է, եւ տրամադրութիւնը բարձր։

Աւելի բարձր, քան եթէ հայրենիքի յարութեան տօնն ըլ...լար։

Այլեւս չկայ ոչ սուլթան, ոչ դեսպան, ոչ ոստիկան։ Մենք մեր գլխունք ենք։ Եւ բաւական ուժով, մեր գլխուն ...ճար փնտռելու համար։

Խորհեցէք, խօսեցէք այս մասին։ Խօսեցէք ժամուն դուռը, տունը, սրճարանը, գործարանը.

— Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս, անտէր ու անղեկ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Թուրքիայէն եկողներ կը պատմեն, թէ երկիրը կ'ապրի տենդայոյզ վիճակ մը։ Զօրաշարժի ենթարկուած են արեւելեան գաւառները, ուր լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն Քիւրտերը։

Սուրիոյ սահմանին վրայ ապրող Քիւրտերն ալ, գլխաւորութեամբ քիւրտ Իպրահիմ փաշայի, խլրտումներ ցոյց կուտան։

Թուրքերը խրամներ կը բանան Սուրուճի, Ուրֆայէն մէկ ժամ հեռաւորութեամբ նախկին Կարմունջ հայկական գիւղի, Բիւլթէփէի եւ Գարա Քէօփրիւի մէջ։ Ուրֆայի մէջ Թուրք ժողովուրդին զէնք բռնող դասակարգը գիշերները կ'անցընէ մասնաւոր կերպով բացուած խրամներու մէջ։ Ոչ ոքի թոյլ կը տրուի ոչ ներս մտնել և ոչ ալ դուրս ելլել այդ պահուն։

Թուրք զինուորականներու ընտանիքները, Սէվերէկէն եւ Ուրֆայէն կը մեկնին դէպի երկրին ներսերը, Պոլիս, Ատանա եւլն.։

Արեւելեան Նահանգներու Քիւրտերէն Թուրք կառավարութիւնը ուզած է զէնքերը հաւաքել։ Քիւրտերը ընդդիմութիւն ցոյց տուած եւ չեն յանձնած, պատասխանելով «Հայերուն վիճակին պիտի հասցնէք մեզ»։

Թուրքեւսուրիական սահմանագլխին վրայ հսկողութիւն կատարող Թուրք զինուորները քաշուած ու ղրկուած են դէպի Մուշ, Բաղէշ, Սասուն եւ Վան, որոնք միշտ ենթակայ են Քիւրտերու յարձակման։

Ուրֆայի մէջ մինարէի մը վրան Թուրքերը զետեղած են ձայնատու գործիք մը, որ մէկ ժամուան մէջ քանի մը անգամ կը հնչէ, իբրեւ ահազանգ։

Ականատես մը կը պատմէ թէ բոլի թրքացած Քիւրտերուն Արաբները իրենց տոհմին ճիւղահամարը կ'ընեն եւ կը հասնին այն եզրակացութեան թէ, իրենք Քիւրտ եւ Արաբ են՝ սերած այսինչ գերդաստանէն։

Հիմա ալ էվգաֆի հարցը

Պոլսոյ «Փոլիթիքա» Թուրքերէն թերթը կը գրէ թէ Թոքաթլեան պանդոկին մասին կատարուած քննութեամբ յայտնի եղած է որ յիշեալ շէնքը լքեալ գոյք չէ։ Նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ՝ «յիշեալ պանդոկն ու փոքրամասնութեանց կալուածներուն մեծ մասը էվգաֆին ձեռքը պիտի անցնին նոր օրէնքով։ Այնպէս որ, այս խնդիրն ալ այս հիմնական եղանակով կարգադրուած կ'ըլլայ։ Փոքրամասնութեանց կալուածները մինչեւ հիմա կարգ մը անձերու ապրուստի միջոց կը ծառայէին, եւ նոյնիսկ փոքրամասնութիւնները կը բողոքէին այս բանին համար, էվգաֆի նոր օրէնքը այս բոլորին վերջ պիտի տայ»։

Ալմազեանի խնդրագիրը խորհրդարանին

Պ. Միքայէլ Ալմազեան Երեսփ. Ժողովին ուղղեց խնդրագիր մը, որ պիտի հաղորդուի քաղաքային եւ քրէական օրէնսդրութեան Յանձնաժողովին։ Հայ դերձակը կը բողոքէ իր անիրաւ կերպով բանտարկուելուն դէմ, մասնաւորապէս կը շեշտէ թէ ի՛նչպէս ոստիկանութեան կողմէ բիրտ վերաբերումի ենթարկուեցաւ։ Կը բողոքէ նաեւ դատական իշխանութեան փոխ-տնօրէնին տուած տեղեկագրին դէմ։

Ալմազեան կը խնդրէ Երեսփոխանական Ժողովէն որ լրացնէ պակասները օրէնքին, որ իր ներկայ վիճակին մէջ ո՛չ մէկ հատուցում կուտայ անմեղ հռչակուած ամբաստանեալներուն, մինչդեռ, կ'ըսէ, մէկը որ իրեն պէս զոհ գացած է, պէտք է հատուցում ստանայ։ Խնդրագիրը եւ ղրկուեցաւ Ալմազեանի, ստորագրութիւնը վաւերացնել տալու համար ոստիկանութենէն։

⁂ Ուրբաթ դարձեալ Երեսփ. Ժողովին առջեւ խօսուեցաւ Ալմազեանի մասին։ Վիճաբանութիւններէ վերջ որոշուեցաւ որ երեսփոխան Կէռնիւ հարցաքննէ դատական Նախարարը՝ խորհրդարանի վաւերացումէն վերջ երկրորդ ուրբաթ օրը։ Կէրնիւ ցաւ յայտնեց որ Ալմազեանի խնդրին մէջ ոստիկանութեան հետեւած մեթոտը ո՛չ թէ բացառութիւն է, այլ ընդհանուր կանոն, ու պահանջեց որ անցեալին պատահածին համար պատիժ սահմանուի, իսկ ապագային համար ալ բարենորոգումներ կատարուին։

Յետոյ խօսեցաւ Անտրէ Հէս, քաղաքային եւ քրէական օրէնսդրութեան նախագահը, որ յայտարարեց թէ բացարձակապէս անհրաժեշտ է օրինագիծ մը քուէարկել անհատական ազատութեան մասին, եւ այպանեց ոստիկանութեան բիրտ մեթոտները։

Տրոցկի Մոսկուա կը կանչուի...

ՊՈԼԻՍ, 19 ապրիլ.— Կ'ըսուի թէ քաղաքս հասած է պատգամաւոր մը՝ յանուն խորհրդային կառավարութեան՝ տեսակցելու համար Տրոցկիի հետ, որ շնորհազրկուած է երկու տարիէ ի վեր։

Տրոցկի Մոսկուա կանչուած է։

Իրեն կ'առաջարկուի ստանձնել երկրագործական քաղաքականութեան վարչութիւնը, աւելի չափաւոր ծրագրի մը վրայ։ Հողային խնդրին մասին աջ ընդդիմադիրներու յարաճուն զրգռութեան հետեւանքով է որ Ստալինի կառավարութիւնը որոշած է այս առաջարկն ընել Տրոցկիի։

Այս վերջինը կարգ մը պայմաններ դրած է՝ առաջարկը ընդունելու համար։

Գանտի վստահ է իր յաղթանակին

Իր «Երիտասարդ Հնդկաստան» թերթին մէջ, Գանտի յօդուած մը հրատարակելով կը գանգատի երիտասարդ ուսանողութեան գաղջ վերաբերմունքէն՝ իր կոչին հանդէպ եւ կը մեղադրէ զայն թէ վստահութիւն չունի ինքնավարական դատին մասին։ Փանտիթ Ճավահարալ Նէհրուի ձերբակալութիւնը ազգային նախատինք մը կը նկատէ եւ կ'ըսէ թէ քանի այսպիսի զոհեր ըլլան, ա՛յնքան հող կը շահի շարժումը։ Կը պահանջէ աւելի խստացնել պայքարը, աւելցնելով որ հանրային հաւաքոյթներու եւ թափօրներու արգիլումը լաւագոյն միջոցն է բոնի միջոցներու մղելու։

Գանտի կը կրկնէ թէ ո՛չ մէկ ատելութիւն ունի Անգլիացիներուն դէմ։ Կ'ըսէ թէ կարգ մը պարագաներու մէջ անոնք Հնդիկներէն աւելի լաւ են, բայց բացարձակապէս անբաղձալի են իբրեւ վարիչ, որովհետեւ Հնդկաստանի մէջ ուրիշ բան չըրին բայց եթէ զարկ տալ տեղացիներու մոլութիւններուն եւ բարոյալքել ժողովուրդը՝ ստորին վիճակի մէջ դնելով զանոնք։ Գանտի լոյս կը յայտնէ թէ հակառակ իր անխուսափելի ծայրայեղութեանց, պայքարը պիտի վերջանայ առանց բռնութեան եւ թէ Հնդկաստանի բախտը պիտի վճռուի ոչ թէ քաղաքներուն, այլ գիւղերուն մէջ։

Սաստիկ երկրաշարժ Յունաստանի մէջ

Գրեցինք թէ սաստիկ երկրաշարժ պատահած է Աթէնքի մէջ։ Նոր հեռագրի մը համաձայն, ցնցումներ զգացուած են նաեւ Պելոպէնէսի եւ Եւբէա կղզիին մէջ։ Երկրաշարժի կեդրոնը կը գտնուի Մեթանէսի և Եգինայի միջեւ։

Իսթմիայի եկեղեցիին մէջ սիւն մը փլաւ, վիրաւորուեցան քանի մը հոգի, որուն մէկը շատ ծանր։ Սպարտայի մէջ եկեղեցիի մը գմբէթը փլաւ։ Երկրաշարժ պատահեցաւ նաեւ Տրիպոլիսի և Մեղալապոլիսի մէջ։ Բնակիչները խուճապի մատնուեցան։

Պիրէոսի մէջ նոյնպէս շարժին հետեւանքով խուճապ առաջ եկաւ եւ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։ Կորնթոսի գիւղերուն մէջ, քանի մը տուներ փլան, ժողովուրդը բացօթեայ կը գիշերէ։ Եգինայի եւ Զանարիայի մէջ ալ տուներ կործանեցան։ Մէթանոյի հեռագրատունը փլաւ։ Այա Թոտորի գիւղին մէջ եկեղեցիի գմբէթէն քարեր ինկան, վիրաւորելով երեք հոգի։ Սոֆիքօ, Շիլիտմէտի և Էքզամիլիա գիւղերուն մէջ բազմաթիւ տուներ փլան։ Քալամաքիի մէջ հողը կքեցաւ։

Վնասները խիստ մեծ են։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ աղէտեալներուն օգնելու համար։

Զատկի առթիւ ներում Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն թէ Պորիս թագաւորը Զատկի անթիւ ներում շնորհեց 300 բանտարկեալներու, որոնք դատապարտուած էին զանազան պատճառներով։ 87 հոգի անմիջապէս ազատ արձակուեցան. միւսներուն պատիժը զգալիօրէն զեղչուեցաւ։

Սոֆիայի բանտերուն մէջ արգելափակուած քաղաքական բանտարկեալները մերժեցին օգտուիլ արքայական այս ներումէն եւ ընդհանուր ներում կը պահանջեն։

Լոնտոնի համաձայնագիրը

Նաւային խորհրդաժողովը գտաւ իր վերջաբանը։ Կնքուելիք համաձայնագրին յօդուածները վերջնականապէս խմբագրուելով, շահակից պետութեանց հաղորդուեցան հեռագրով։ Կնքուելիք դաշնագիրը պիտի բաղկանայ 25—26 յօդուածներէ, բաժնուած հինգ գլուխներու։ Առաջին գլուխը կը վերաբերի մակերեսի մեծ մարտանաւերուն եւ օդանաւատարներուն, երկրորդը՝ հինցած մարտանաւերուն, երրորդը՝ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի դաշինքին, չորրորդը՝ պատերազմի ատեն սուզանաւերուն հպատակելիք օրէնքներուն, հինգերորդը՝ վաւերացումի ձեւակերպութեանց, համաձայնագրին տեւողութեան եւ յառաջիկայ նաւային խորհրդաժողովին գումարման։

Կը կարծուի թէ երեքշաբթի օր, ստորագրուելէ առաջ, կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի մտցուին դեռ։

⁂ Իտալիոյ արտաքին Նախարար եւ Նաւային խորհրդաժողովի Ա. պատուիրակ Կրանտի Հռոմ հասնելով ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ, որուն զեկոյց տուաւ իտալական պատուիրակութեան բռնած դիրքին մասին։ Մուսոլինի իր կատարեալ վստահութիւնն յայտնեց ու շնորհաւորեց իտալական պատուիրակութեան կատարած գործը Լոնտոնի մէջ։ Տեսակցութիւնը մէկուկէս ժամ տեւեց։ Համաձայնագիրը ստորագրելու համար Կրանտի Լոնտոն պիտի դառնայ։

Իտալական բոլոր թերթերը երկար յօդուածներ կը հրատարակեն Կրանտիի մասին եւ կը գովեն անոր բռնած դիրքը խորհրդաժողովին մէջ։

Իշխան Կարոլ Ռումանիա՞ պիտի դառնայ

ՊՈԼԻՍ 19 ապրիլ.— Կ'ըսուի թէ հոս հասած է Ռումանիոյ նախկին արտաքին Նախարար Տուքա։ Հոս կը գտնուի նաեւ Ռումանիոյ Մարիա մայր թագուհին։ Կ'ըսուի թէ Տուքա թագուհիին հետ պիտի տեսակցի նախկին գահաժառանգ իշխան Կարոլի Ռումանիա վերադարձի կարելիութեան մասին։

ՕՐՈՒԱՆ տօնին առթիւ տպարանը փակ ըլլալով, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

(ԳՐԱԿԱՆ ԱՆԴԱՍՏԱՆ, ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՈՎ)

Երբեմն լռութիւնը ծանր վարագոյրի մը պէս կ'իջնէ մեր իրականութեան վրայ, գրականութիւնը մութ ծալքի մը տակ կը կծկի ու դուք կը կարծէք թէ խաւարի թագաւորութիւնը եզր չունի։ Սակայն երբ այդ ճնշիչ լռութեան մէջէն ճիչ մը կը բարձրանայ, շուտով կը դառնայ աղաղակ, կագ ու կռիւ, — ուժի սպառում։ Վարագոյրը կը բարձրանայ, մեր բովանդակ կեանքն անոր ետեւը կը ծածկուի, — ու գրական բեմը զիկ զակ լոյսերու մէջ կը դողայ։

Հիմա գրական ցուցահանդէս է. տօնավաճառ։ Սակարկութիւն, աժան ուռքլած, մանաւանդ՝ նախանձոտ պարսաւանք, — գիներու անկում։ Սնանկացածները կ'ուզեն սնանկութեան քաշել բոլորը.— Թո՛ղ պայթի ցուցահանդէսը. խաւարն ու փոշին տապալածներու միակ ապաւէնն են։ Ու եթէ գորշ վարագոյրի չուանները կտրին, պլպլացող լոյսերն անոր ծալքերուն տակ խաւարը պիտի գրկեն... Փոշեծածկ կանաչ նայուածքներն ուրախութեամբ պիտի դիմաւորեն անկումի հաւասարութիւնը:

Յետո՞յ։

Յետոյ, ա՛յսպէս, կա՛մ խաւարի տիրապետութիւն եւ կամ, եթէ լոյսերը վառիլ կը սկսին, բոլոր ճիգերը պիտի համախմբուին խաւարի թագաւորութիւնը վերականգնելու համար։

Այս տարուան գրական ցուցահանդէսը յամառօրէն իր վերջին օրերը կ'ապրի, կառչած մնալով քովնտի սիւներուն։ Անոր երկար գոյութիւնն արդարացնելու համար, պիտի ուզէի անունը փոխել, թէեւ Հայերը առեւտրականի անուն հանած ժողովուրդ մը ըլլան։ Մենք գերազանցապէս գիւղացի ժողովուրդ ենք, հետեւաբար լաւ պիտի ըլլայ որ տարեկան այս իրարանցումը կոչենք գրական այգեկութք, կամ աւելի շիտակ՝ հայ գրական կալ ու կուտ։ Այո՛ կալ ու կուտ, ուր գրական մտածումները յարդի պէս երանի կը տրուին ու յարդի դէզերը մեր անդաստանները կը լեցնեն, մինչ ցորենի փոքրիկ շեղջերը կը մնան կալերու շուքին մէջ, առայժմ անտեսուած։

Կալ ու կուտի եղանակ, յարդի երան, եզերու հրճուանք։

Այս թոհ ու բոհին մէջ պէտք է մտնել հասկաթաւաքի մը պէս զգոյշ քայլերով, որ կ'անցնի խոզաններէն քանի մը լեցուն հասկեր գտնելու համար, կամ կալմաս խնդրող տղայի մը խոնարհութեամբ, որ պարկը անութին տակ՝ իր շուքը կ'երերցնէ կալերուն եզերքը, աչքերը յառած ցորենի ոսկեհատիկներուն։

Ասոնք միայն կը տեսնեն ներկայացումները, որ սինէմայի պատկերներով իրարու կը յաջորդեն։

ՊԱՏԿԵՐ...

Տենդէ բռնուած բազմութեան մէջէն կը քալեմ, ես ինծի հետ, մինակ։ Հազար հարցումներ կը շարուին՞ ուղեղիս մէջ՝ միայն մէկ բաղձանքի համար,— Կալմաս պիտի ստանա՞մ։

Կարասները ծարաւի՝ փրփրուն գինիին կը սպասեն։ Փեթակները դատարկ՝ կը յօրանջեն ու կ'ակնկալեն ամրացնել իրենց կողերը ցորենի շեղջով մը։ Տանտիկինը շիկացած թոնիրի կողքին՝ թարմ հացի հոտ է առած, թուշերը կարմրած են։ Գեղական բազմութիւնը տենդոտ կը քալէ, քրտնած է, բայց քրտինքը սրբելու համար քուրջի մը կտորն իսկ չունի։ Լեռվարը, հնձուորն ու հօտաղը, մեծ ընկուզենիին տակ, կալին քով, հանդարտ ու անշշմար՝ խոնարհած են իրենց ծխամորճին վրայ։ Կալին մէջտեղ, ցորենի ոսկիէ բուրգ մը, զտուած յարդի դէզէն, խաչակնքուած՝ իր արժէքովը խարսխուած է։

Անդին, կիսատ կալեր, յարդի երան, քար ու փոշիի տիրապետութիւն։

Պարկն անութիս տակ, կայնած եմ կալին թումբին վրայ, աչքերս յառած ցորենի բուրգին։ Ու ահա նորէն պատկեր.— այս անգամ՝ անշարժ... Նիհար եզ մը, որուն կողերը կաշիին տակէն կը համրուին, կոտոշներն ու վիզը բարակ, աչքերը ճլրտ՝ ճանճերու խոշոր պահակով մը շրջապատուած, կալին մէջ իր տարտամ շուքը փռած է։

Հանգստեան կոչուած եզ մը, որ անկարող է իր պոչն իսկ շարժելու, որպէսզի ճանճերէն ազատուի, դունչը խրած է յարդի դէզին մէջ, բթամիտ անշարժութեամբ ու եզական երանութեամբ յարդի փոշին կը շնչէ։ Նոյն հանդարտութեամբ, սակայն՝ եզական փիլիսոփայութիւնը մարմրած աչքերուն մէջ, անբանի անտարբերութեամբ կը թրքէ ցորենի շեղջին վրայ։

Հանգստեան կոչուած եզ, անպէտ անասուն, բայց հին լծկան, եւ միայն այդքան... Սակայն ցորենի ոսկի հատիկներ,— անհամար քրտինքի կաթիլներ,— աղտոտած են։

Ցաւի կնճիռներ կը տեսնեմ սա աշխատաւորներու դէմքին։ Անոնք, որ հողի պէս արդար են և սերմնացանի պէս բարի, մշակի անձուկ համբերութեամբ՝ կը հանդուրժեն այս նիհար եւ անպէտ եզան, դունչը յարդին մէջ խրած, թրիքը ցորենին բաժին։

Անտէր հայ գրականութիւն, — կալ ու կուտ, համեստ, արդար ու բարի մշակ, նիհար եզ, յարդէ երանութիւն...։

Հօտաղ մը, երիտասարդ ու խելառ, բորբոքած, կ'ուզէ կալ ու կուտը, յարդն ու եզը հրդեհի տալ։ Պատկերը կը դառնայ շարժապատկեր։ Պահը աննպաստ է կալմաս հաւաքողին համար։ Անշշմար, կակուղ քայլերով կը հեռանամ կալի եզերքէն։ Պարկը դատարկ կը մնայ անութիս տակ, ու նիհար եզը անշարժ պատկեր մը կը կախէ բիբերուս մէջ... դունչը յարդի դէզին մէջ խրած, կոնակը ցորենի բուրգին...

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԻ ԼՈՒՍԱՆՑՔԷՆ

(Հատուած)

...Նոյն քաղաքը ծնան։ Միասին մեծցան։ Նախակրթութիւնը աւարտեցին։ Ու աքսոր։ Զոյգ մը եզներ՝ թուրք նոյն արօրին լծուեցան։

Եւ խաղաղութիւն։ Ազգին փութացին՝ սորվելու տենդէն բռնուած։ Բռնութիւն։ Գրպանս 21 դահեկան ունիմ։ 1/3ով «լէպլէպի» գնեցի։ Կ'ուզեմ գիտնալ թէ քանի՞ դահեկան մնաց։ Շարադրութիւնը նիւթ ունեցաւ՝ անխուսափելին.— Աքսոր։

Մղելու է այս ուսումնատենչ եւ ընդունակ պատանիները։ Ազգը անոնց կը նայի։ Ուրեմն փոխանակ որբանոցի՝ միջնակարգ դպրոց։

Երկուքն ալ Երեւանի կրթական եւ ելմտական նախարարները պիտի ըլլան։ Բայց դաշնակիցները չկան։ Իզմիրը հրդեհուեցաւ։

Շոգենաւը ապրանք կուտայ. որբ, ուսուցիչ և խմբագիր։ Ջուր եւ «լափա»։ Կեցցե՛ն Ամերիկացիները։ Փա՛ռք զողցուած նարինջներուն։ Տղա՛ք, կարգը որո՞ւ է։

Արա չտարաւ կեանքը։ Յատկեց Պիրէոն, անկէ ալ Աթէնք։ Ծախեց թերթ։ Ներկեց կօշիկ։ Ծախեց չոր թուզ։

Ու հասաւ Մարսէյլ։ Դրագիր է։ Փարիզ՝ կոնակ կոնակի, նոյն անկողնին մէջ։ Պարոյր եւ ինք։

Արա պանդոկի մը մէջ կը գործէ։ Պարոյր Սիթրօէնի բանւոր։ Արա գիւղի վարժապետ։ Պարոյր գրասենեակի գործակատար։ Արա ընկերային գիտութիւններու ուսանող։ Եւ վերջապէս՝ Պարոյր, իր խանութը, սափրիչ այրերու։

— Հաւնեցա՞ր։ Բարձրահասակ, սրունքները բարակ, դէմքը փոքր, յօնքերը քաշուած, սեւ գիծ մը միայն. քիթին տակ ալ մազ չկայ։ Ուրեմն ճաշակիդ յարմար։ Օ՛ն, ոսպը եփէ։ Անճարա՛կ։

Բարեկամներ Արան անցեալ օր տուն մը մտցուցին։ Խեղճուկ սենեակ մը՝ նեղ ու կարճ պատուհանով։ Քանի մը աթոռակ։ Սեղանի մը շուրջ ինը հաւ։ Պատուաւո՛ր տեսակէ։ Որովհետեւ մերկ չէին։ Վեցը կար կ'ընեն։ Գիրուկը ասեղին ծակէն թել կ'անցնէ ու հայերէ՛ն կը հայհոյէ։ Այս տունին յաճախորդները Հայեր են, եւ կարծեմ միմիայն Հայեր։ Ի՞նչ ընեն։ «Պարտականութիւն» մըն է, պիտի կատարեն։

Արա խորհեցաւ որ, ընդհանրապէս օտարներուն յոռի բարքերը կ'ընդօրինակենք եւ փոխարէնը՝ թուրքերէնէ թարգմանուած, բայց մայրենի լեզուով հայհոյանք կը սորվեցնենք։

* *

Արա եւ իր թերթերը՝ Լիւքսէմպուրկի պարտէզը։

Հարիւր տարիէն, լուսին պիտի երթանք գանք։ Ճարտարարուեստական մը թշուառութենէն վախնալուն համար, կը սպաննէ աղջնակը եւ անձնասպան կ'ըլլայ։

Հինգերու ժողովը վիժած սեպենք։ Ո՛վ հռոմէական կայսրութիւն։ Մուսոլինի պատնէշին վրայ հպարտօրէն կանգնած է։ Միապետը պատշգամէն նորածին մանկիկը ցոյց կուտայ։ Աճեցէ՛ք եւ բազմացէ՛ք։ Կօշիկ Իտալիան պզտիկ կուգայ դիկտատորին ոտքերուն։ Ո՞ւր մնաց Ատալիան։

Ֆրանսայի մէջ. Թարտիէօէն յետոյ, Ալմազեանն է օրուան մարդ։

Կանտիի միամիտ փիլիսոփայութիւնը հետեւեալ երկու բառերուն մէջ կը խտանայ. Կրաւորական դիմադրութիւն։

Մայր մը. զաւակն ալ միասին, երեք դրացուհի ատրճանակեցին, Խենդ մը ձողին մագլցեցաւ եւ թելերը համբուրելէ վերջ, ողբերգական մահը հաճոյքով ողջունեց։

Մարսիլիոյ մէջ. Էտմոն Ռօսթանի փառքը անմահացուցին՝ քարէ կամ մետաղէ արձանով մը։

Քանի մը օրէն «Նահատակաց»ին պիտի երթանք։ Նահատակները որբերուն հայրերն են։ Ազգը որբերուն հաւաքածոն է, ՋՈՄը որբերուն մարմինը եւ հոգին է։ Ուրեմն մէկդի՛։ Սգատօնին կազմակերպչական նախաձեռնութիւնը որբերուն մենաշնորհն է։ Մնացեալ բոլոր կազմակերպութիւնները Ջոմին աջն ու ձախը պիտի շարուին։

Արա գրելիք թէզին համար նիւթ կը փնտռէր գանկին մէջ։ Եւ եղաւ լոյս։ «Կուսակցութիւնները հայ իրականութեան մէջ»։ Թէզէն առաջ սակայն, երկու վէպերը հրատարակուելու են։ Եւ որպէսզի կարդացուին, Արա կը փափաքի որ անթիւ օրաթերթերը, շաբաթաթերթերը, կիսամսեաները, ամսօրեաները և երկամսեաները տասնի սահմանը չանցնին։

Վէպերուն սիրարկածային բաժնին համար մասնագէտներուն կամքը պիտի յարգուի։ Քերականական սխալներ ընելու վտանգէն պիտի ջանայ խուսափիլ, որպէս զի վանքէն՝ «ոճիր է գործածնիդ» չպոռան։ Գալով ճարտարապետական աշխատանքին, վերջակէտի մեծաքանակ ապսպրանքը շատո՜նց ըրաւ, Ոճը պիտի ըլլայ կոկիկ։ Արագութեան՝ անպայման հաւատարիմ պիտի մնայ։

Վէպերէն մին կը կոչուի.«Նահանջը Երգով»։ Երկրորդը՝ «Յաւիտեա՛ն...»։ Կէտերը պիտի լեցուին երկվանկ կամ եռավանկ բառով մը։ Ասոր հերոսն է, ճերմակ մազերով, յիսունին դուռը կանգնած, սրտով եւ խօսքով երիտասարդ հայրենակից մը։

Ազգասիրութիւնը անբասիր։ Տարիներ շարունակ հայ դատին պաշտպան եղած է, ճառերով։ Քաջալերենք հայ գրականութիւնը։ Ա՛խ եթէ մեծահարուստ մը ըլլար... Սա խե՛ղճ որբերը...։

Համոզուած յեղափոխական է։ Ծնած է այդպէս։ Միթէ՞ հրացանը ուսը լեռ բարձրացողն է միայն որ յեղափոխական կ'ըլլայ։ Գրչի եւ խօսքի յեղափոխականները սրբազան դեր ունին խաղալիք։

Մարդասէր է եւ մանաւանդ իգասէր։ Աջով կ'առնէ, ձախով կուտայ։ Շատ անգամ տրամադիր է տալու նոյնիսկ չունեցածը։

Մտահոգութիւններուն կ...
նը սահմանած է Եւան...
կարճահասակներուն լեցուն...
ներուն մասնաւորաբար։ ...
վերջերս, յարգանքով կ'...
յայտուի բարեձեւերուն եւ ...
ցիկ հասակներուն համար։

Արա սիրոյ մասին ին...
տիպ բացատրութիւն մը ...
Սէրը — է այն՝ որ կը ծնի ...
քերուն մէջ, կը մեծնայ ...
խորը եւ կը մեռնի գլխուն ...

Ինչո՞ւ կ'ըսեն թէ «Արե...
տակ նոր բան չկայ»։

Սէրը միշտ ալ կատակերգ...
թիւն մը չէ։

Ձմեռ էր։ Սաստիկ փոթո...
Կատաղի ալիքներ։ Արա մի...
նակ։ Բարեբախտաբար Սեւ...
ցի։ Ողջ, բայց անշուշտ ...
տասած, մարմնով ու ...
ընկճուած, նաւահանգիստ ...
սաւ, սիրած երգը շրթունք...
րուն.

Երբ ալեկոծ ծովուն վրա...
իմ մակոյկը խորտակուե...
ես փրփրադէզ ալեաց մէ...
դեռ իմ յոյսը չեմ կորցր...

ԱՐՇԱԿ ԽԱՆՃԵԱՆ...

ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻ

Գրեցինք թէ խորհրդ...
բանաստեղծ Վլադիմիր Մա...
կովսկի անձնասպան եղաւ ...
շաբթու, Մոսկուայի մէջ, ...
կով մը ծակելով իր սիրտը։ ...
ուզեր քրքրել այն ցեղային...
նական պատճառները, որոնք ...
ճախակի կը դարձնեն անձնասպա...
նութիւնները Ռուսերուն ...
Ներկայացնենք Մայակովսկ...
արագութեամբ մը, որով ...
կայացուեցան վերջերս մեր ...
թին մէջ ռուս արդի արձակ...
գիրները։

Մայակովսկի ծնած է 189...
ին։ Գրական առաջին փորձերը ...
տարած է երգիծաթերթի մը ...
Երգիծողի այդ բնազդը մնաց ...
մէջ մինչեւ վերջին օրերը։ ...
նիկով, ռուս ապագայապաշտ...
թեան վարպետը, շուտով ...
իր վրայ։ Հետեւելով անոր, ...
ունելով կոմունիստ կուսակ...
թեան, ծափահարելով ...
յեղափոխութիւնը, արագ ...
բաւի մը տիրացաւ։ Յեղափո...
թեան շրջանին, արդէն ...
նական բանաստեղծն էր ...
Ոտանաւորի կը վերածէր ...
փոխական կոմիտէին հրահան...
ները, նոր ձեւով ազդեր կը ...
փակցնելու համար պատերու...

40 ԱՍՏԻՃԱՆ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

... Եւ յանկարծ թիթեռնիկ դարձայ։

Շուրջս փոխուած էր ամէն բան։ Երկինքին երեսը կարծես սերկեւիլի ծաղիկ փռեր էին։ Արեւը կը նմանէր խոշոր թիթեռնիկի մը, արեան գոյն։ Ու գետինը, զոր գիշերուան անձրեւն էր թրջեր, բոց կ'առնէր կուտար։ Շէնքերուն պատերուն վրայ, ճամբաներուն մէջքին վրա՞յ, վերջապէս ուր որ արեւն էր դպեր, թիթեռնիկնե՛ր կային, անհամար թիթեռնիկներ, որոնք թեւ կը զարնէին, բայց չէին թռիր։ Զատկական զանգակներուն ձա՛յնը, — աներեւոյթ մանտրտիկ բոժոժներ կախուեր էին երկինքէն եւ անծանօթ զօրութիւն մը կը շարժէր զանոնք։

Թի՛ռ, — միջոցին մէջ ծաղիկներ գծեցի եւ յետոյ թառեցայ ցանկապատի մը վրայ։ Պարտէզէն ներս սալորենինե՛ր, սալորենինե՛ր, զումարեմ-զումարեմ՝ չի համրիր։ Սպիտակ թիթեռնիկներ են թառեր, ըսի, սալորենիներուն վրայ։ Թի՛ռ, — մօտեցայ։ Ո՛չ, սալորենիները ծաղկե՛ր էին, թիթեռնիկ չկար անոնց վրայ։

— Մտածումի կճեպը ճեղքեցի, դուրս ելայ։ Հիմա թիթեռնիկ եմ, ա՛լ մարդ չեմ։ Այժմ կը զգա՛մ միայն, բայց երբեք չեմ մտածեր։ Եւ երջանի՛կ, շա՛տ երջանիկ եմ, ուրախութիւնս աստիճան առ աստիճան կը բարձրանայ, որովհետեւ զգայարանքներս կը բանին։

Այսպէս խօսեցայ սալորենիին։ Նոյնիսկ, բարեկամութիւնս հաստատելու համար, համբուրեցի իր մէկ ծաղիկը։ Սակայն պատասխան չտուաւ, որովհետեւ անիկա դեռ լմնցուցած չէր առտուան աղօթքը.

— ... Գիշերը բացի աչքերս անհամբերութենէս։ Թո՛ւթ ցաներ էին երկինքին վրայ։ Հոտոտեցի հեռաւոր լերան մը ծաղիկներուն բոյրը, — պա՛ղ էր դեռ։ Սարսռացի։ Այնուհետեւ չկրցայ քնանալ։ Բաց աչքերով երազեցի քեզ, արե՛ւ, աղբի՛ւր ջերմութեան, եղջի՛ւր առատութեան։ Առաւօտ է արդէն, եւ ես, պճնուած, թեւերս տարածած, քեզի՛ կ'ուղղեմ իմ առաջին ողջոյնս։ Զատիկ է, հունտը, որ հողին տակ թաղուեցաւ անցեալ աշնան, ճեղքեց կճեպը, պատռեց գետինը, եւ դուրս ելաւ խաւարէն՝ բոլորովին կերպարանափոխուած։ Դո՛ւն, ամենազօր արեւ, դո՛ւն յարութիւն տուիր մեռած հունտին, արթնութիւն՝ քնացող բոյսին։ Շուրջս թիթեռնիկները կը պտուտքին ձիւնի գոյնզգոյն փաթիլներու նման, ծառերուն վրայ այնքան շատ են ծիլերը, որ կը խաբուիս անձրեւի կաթիլ կը կարծես։ Փա՛ռք քեզ, արե՛ւ, որ կը գինովցնես զիս։ Կը զգա՛մ ջերմութիւնդ, երբ կը գրկես զիս։ Ու տարօրինա՛կ զգայութիւններ կը պարտին ճիւղերուս մէջ։ Փա՛ռք, հազա՛ր փառք քեզ։

— Աւարտեցա՞ւ, հարցուցի սալորենիին։

— Անհամբե՛ր, չե՞ս գիտեր, որ աղօթքի պահ է։ Տե՛ս, բոլորը կ'աղօթեն, խօսակցութիւնը արգիլուած է։ Յետո՛յ յետո՛յ։ Այժմ մտիկ ըրէ՛ սա պզտիկներուն աղօթքը։

Անուշ մրմունջ մը կ'ելլէր գետնէն։ Սալորենին ըսաւ.

— Հունտերն են, որ անցեալ տարի ցանուեցան։ Խեղճերը դէշ տեղ են ինկեր։ Զատկի առտու է, եւ դեռ չեն կրցած դուրս ելլել իրենց գերեզմանէն։

— Ուրեմն անոնք արեւ չպիտի՞ տեսնեն, անոնք այս տօնական օրը չպիտի՞ վայելեն։

Պիտի լայի, եթէ սալորենին չըսէր.

— Ուշ կանուխ, անոնք ալ կը պայթեցնեն հողը։ Մե՛ծ է զօրութիւնը արեւին։

Այն ատեն թառեցայ գետինը, թեւերս հանգրիճեցի, եւ աղօթեցի պզտիկ ծաղիկներուն հետ համասփիւռ արեգակին։

— Գոհութի՛ւն քեզ, արե՛ւ։ Դուն որ բազմեր ես երկնքի դրանը մէջ, եւ աչքերդ յառեր ես աշխարհի վրայ, պզտիկ բոց մը դրկէ, ճեղքէ՛ հողը, պատռէ՛ բոլոր գերեզմանները։ Որպէսզի մեծ ու պզտիկ վայելեն ուրախութիւնը, որ կը սփռես երկրի վրայ։ Շնորհակալ եմ, որ ինծի տուիր ամէն վայելք։ Մարդկային մտածումը չի կրնար այլեւս կապտել զիս, ես ձերբազատուեցայ մտածման բռնութենէն։ Թիթեռնիկ մըն եմ հիմա։ Կ'ապրիմ զգայարանքներով, ինչպէս ծաղիկը, զոր դուն ստեղծեցիր։ Սակայն, ո՛վ ամենազօր, տո՛ւր որ ոչ ոք մնայ անմասն Զատկի տօնէրէն։ Թող բոլո՛րն ալ ուրախանան ինծի հետ։ Ես ի՛նչ ընեմ մինակս, իմ ուրախութեամբս։

Երբ աղօթքս աւարտեցի, զգացի որ շատ գոհ եմ։ Տարօրինա՛կ ուրախութիւն մը լեցուած էր ներսիդիս։ Յանկարծ լսեցի, որ սպիտակ սալորենին կը կանչէր ինծի.

— Թիթեռնի՛կ, տե՛ս գետինը, ծիլերով ծակծկուած է։ Բոլո՛րը, բոլո՛րը պիտի ծաղկին հետզհետէ։ Արեւը տաքցաւ։ Եւ պարտէզը անուշահոտութեամբ կը յորդի։ Հասաւ պահը, որ ամէնքը զուարճանան, երգեն ու խայտան։ Դէ՛հ, թռի՛ր։

Թռչուն մը երկնքի մարմարագեղ տախտակին վրայ երկրաչափութիւն կ'ընէր։ Ուրիշ թռչուն մըն ալ թուփի մը մէջ Օմար-Խայեամ կ'արտասանէր։ Ես ի՛նչ եղայ, ի՛նչ չեղայ, ալ չեմ գիտեր։ Ուրախութիւնս աճեցաւ, եւ տաք բան մը անցաւ ներսէս։ Սլացայ վե՛ր, դէպի վե՛ր։

Զատկական զանգակները մեղուի ձայնով լեցուցեր էին միջոցը։ Գորշ ինքնաշարժ մը սնդիկի նման կը քալէր ճամբու մը մէջին վրայէն։ Մօտեցաւ պարտէզին։ Սալորենին ինքնաշարժ նստաւ։ Հեռո՛ւն քաղաք մը, թուաբանական խառն հաշիւի մը պէս իրար անցած։ Շոգեկառքի մը ճերմակ ծուխը արագ արագ կը վազէր ագռաւի մը ետեւէն։ Դաշտին մէջ, պտուտակ մը հետզհետէ կը կարճեցնէր ծառերը. խումբ մը կաղնիներ արդէն նստած էին գետինը։ Հեռուն եկեղեցի մը, գմբէթին վրայ խաչը արիւներ էր։ Տան մը տանիքէն թիթեղի կտոր մը փրփուր կը նետէր։

Բարձրերը ելած, կը թեւածէի անհունին մէջ։ Անուշ ջերմութիւն մը կը զգուէր զիս, երբ սկսայ խօսիլ.

— Ուրախութի՛ւն, ուրախութի՛ւն, ի՞նչ ես դուն։ Լեցուցիր զգայարանքներս ու հոգիս։ Կերպարանափոխեցիր զիս մէկ վայրկեանի մէջ։ Եւ հիմա ամէն բան զգայախաբութիւն կուտայ ինծի, զի առա՛տ են բնութեան տպաւորութիւնները, եւ ընկալուչ գործիքներս՝ սուր։ Շարունակ կը թրթռամ՝ դողացող տերեւի մը պէս, կը լեցուիմ ձայներով՝ ջրամբարի մը նման, կը յորդիմ անուշահոտութիւններով՝ տաճարի մը հանգոյն։ Կը նմանիմ տօնախմբութեան սեղանի մը։ Կամ այն կոչնականին, որ ոտքի կը կանգնի պտուղի սակառներուն եւ գինիի փո...
րուն մէջ, աչքերը մպիտով...
ցուն եւ շրթները քաղցր ...
կէն վառած, մազերը ցրի...
խռիւ եւ շապիկին կոճակ...
քակուած, ու, ձեռքը դող...
եւ գինին թափելէն, կ'եր...
ձայնը սրինգի պէս անուշ...
բառերը կիսատ ու պռատ.—

Հարբել եմ ու չեմ գինով,
ես կ'այրիմ ու չեմ կրակով։
Հագել եմ սիրուն շապիկ
Աղուորի դուռը կայնելու։
Աղուորն ալ ներսէն ի դուրս
Ծոցը լի կարմիր խնձորով։
Ասի թէ հատ մի առնեմ,
Թունդ ելաւ թուխ աչքը
Լացաւ ու լալով ասաւ.
—Եա՛ր, ինձ խաղք արիր ցերեկով,
Բռնեցիր զոռով ձոռով,
Պագ արիր հազար նազերով։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՇԽԱՐՆԵՐ

ՀՈՂԸ

Էտիդ գամ ուր որ երթաս,
Թէ յուզես քով քովի՝
Շուքիդ միայն ընկեր,
Ետիդ գամ ո՛ւր որ երթաս։

Էտիդ՝ ոտքերուդ հայիմ,
կոխած հողերըդ ժողվեմ,
Ես գիտեմ թէ՝ էս ցաւով
Էս օր վաղը տի մեռնիմ,
կոխած գետինիդ հողով,
Ոտքերուդ հողով թաղուիմ։

1908 Թ. ԿԱՍԻՆ...

…ու երբեմն, «զարմացնելու նպա-…ով քաղքենիները», դեղին …ակ մը կը հագնէր, մէջքէն, …ներէն ու թեւերէն բազմա-…ին փայտէ դգալներ կը կախէր, …երեսը գոյնզգոյն ներկերով կը …ներկէր եւ կ'ելլէր կը պտըտէր …յթերուն վրայ:

Մայակովսկի բարձրահասակ …ամարդ մըն էր եւ ունէր … ձայն մը: Հոգեբնախօսա-… պատճա՞ռ մը արդեօք, բա-…ելու համար իր սէրը բա-…ութեան պատկերները …ելու, առանձնապէս կշռոյթին … մը տալու: Արդարեւ ինչ-… իր կեանքին, նոյնպէս իր …ին մէջ կը սիրէր քիչ … աւելցնել. ահա թէ … Վ. Բրիւսով «ամպագոռգ» …ւանէր Մայակովսկին, ան-… քիչ մը հեգնանքով:

Մայակովսկի կ'արհամարհէր …անութիւնը, մասնաւորա-… մակբայը, շաղկապը: Կը կր-…էր ոչ միայն նախադասու-…ները, այլ եւ բառերը: Կ'ու-…էր վերադառնալ խօսակցական …ին: Այսպէս փողոցը փոխա-…ց գրականութեան մէջ: Իր ո-…ոճը առաւ բարձրաձայն …ութեան մը բոլոր յատ-…ները: Մայակովսկին կարդա-… առնելու, պէտք է պոռալ: Այդ …ճառով, փոխեց նաեւ տպա-…ական ձեւը:

Մայակովսկիի արուեստը ըզգա-…ական է: Ան ամէն առար-…յ, ամէն բան կը շնչաւորէ, եւ …ւոր ամէն էակ կը ներկայա-… իրենց զգայարանքներով: Այս-… իր մէկ գործին մէջ, որուն …ն է «150 000.000», Ներ-…ացնելու համար Միացեալ-Նա-…ներուն եւ Խորհրդային Ռուս-…ոյ պայքարը, երկու երկիրնե-… կը փոխակերպէ մարդու: Փո-…կերպութեան այս ձեւը այն-… սովորական էր իր մօտ, որ օր …ն ալ կը պատմէ թէ ինչպէս …ն փոխակերպուած էր ինք: … անգամ կը խօսեցնէ առար-…ները: Բոլոր այս փորձերուն մէջ, … Խլեբնիկովի ազդեցութիւ-…: Արդարեւ այդ մեծ բանաս-…ծը եւս, «Ցիկին Լէնին» գոր-… մէջ, անձերը կը փոխարինէ …րենց զգայարանքներով: Ու եթէ …եբնիկով մնաց ժողովուրդին ան-…ծանօթ, Մայակովսկի իջաւ փո-…, հեգնելով ջրվրայ դարձնե-… իր հեգնողի արժէքը: Երգի-…ով սկսաւ, եւ ի վերջոյ հա-… երգիծանքի մէջ կորսնցուց …ինք: Երկար ատեն կառավա-…թեան համակրանքն ու պաշտ-…նութիւնը վայելելէ յետոյ,—

ժամանակ մը նոյնիսկ Փարիզ ղրկուեցաւ պտոյտի, — Տրոցկիի քննադատական տողերուն տակ՝ պղտիկցաւ եւ համբաւը կորսնցուց: Վերջերս շատ քիչ կը խօսէին իր մասին:

Յիշենք իր գործերը.—«Վլադիմիր Մայակովսկի», իր անունով ողբերգութիւն մը, (1914), «Ողնաշարէ սրինգը» (1917), «Խաղաղութեան պատերազմը» (1917), «150,000,000» (1921). «Մայակովսկի կը ժպտի», «Մայակովսկի կը խնդայ», «Մայակովսկի կը հեգնէ» (1923): 1919ին հրատարակեց մէկ հատորի մը մէջ ինչ որ գրած որ 1909—1919, հետեւեալ խորագիրով «Մայակովսկիի ամբողջ գրածները»:

"ԿՈԼԽՈԶ,,

Անպիտան բառ մըն ալ, որ ամէն օր կը պտըտի հայերէն թերթերուն մէջ, սխինակէ սխինակ:

Կը նշանակէ հաւաքական գիւղատնտեսութիւն: «Խորհրդ. Հայաստան» լեցուն է հաւաքական գիւղատնտեսութեան պատմութիւններով: Հայ կոմունիստները բանի կ'ուզեն հաւաքական գիւղատնտեսութեան կապել գիւղացիները: Ընդհակառակն գիւղացիները ամենայն յամառութեամբ խոյս կուտան: Եւ կոմունիստը կը սպառնայ.

— «Դու հլա մի մտնիր, տես ո՞նց դուրս քշեմ գիւղից»:

Այսպէս կ'ըսէ Ծաղկունք գիւղին կոմունիստը: «Խորհրդ. Հայաստան» այս պատմութեան հետ կը հրատարակէ նաեւ պատկեր մը.— Կոլխոզի շէնքին ըզբանը մէջ կ'երեւի կոմունիստ մը, ձեռքը գաւազան մը: Դրանը մէկ անկիւնէն կ'երեւին համայնացուած ոչխարները, կովերը և . . . հաւերը: Գիւղացի մը, սպառնալիքը լսելով, գլուխ կը քերէ:

Նոյն թերթը կը պատմէ թէ կոմունիստները բանտարկած են Ծաղկունքի բոլոր այն գիւղացիները, որոնք չեն ուզած կոլխոզ մտնել:

Ինչո՞ւ գիւղացիներուն այս ընդդիմութիւնը: Մի կարծէք թէ հաւաքական արդիւնաբերութի՛ւնն է, որ կը խրտչեցնէ հայ գիւղացին: Ամենեւին: Հայ գիւղացին շատ լա՛ւ կը ճանչնայ հաւաքական արդիւնաբերութեան բարիքները: Պէտք չունի կոմունիստներէն դաս առնելու: Անոնք որ պտըտած են հայկական բարձրաւանդակը, գիտեն թէ հայ գիւղացին ինք ստեղծած է հաւաքական գիւղատնտեսութեան զանազան եղանակներ: Եւ այդ ձեւերը տարածուած են մինչեւ այն գիւղերը, որոնք դուրս կ'իյնան հայկական սահմաններէն:

Յիշենք Արմաշը: Այստեղ գիւղացիները սովորութիւն ունէին ոչխարաբուծութիւնը կատարել հաւաքականեղանակովմը: Բոլոր այն գիւղացիները, որոնք ոչխար ունէին, կը վարձէին մէկ հովիւ, կը միացնէին իրենց ոչխարները: Եւ ոչխարին հօտը երբեք տուն չէր գար: Մօտակայ բլուրներուն վրայ շինուած էին սայվաններ, ուր կը բնակէր հովիւը ոչխարներուն հետ: Սայվանը քառակուսի եւ լայնարձակ շէնք մըն է, կրաղիւսով ծեփուած պատեր ունի, (յաճախ բարակ ճիւղերով հիւսուած եւ վրան ծեփ մը զարնուած), տանիքը ծածկուած է խոտի խուրձերով: Սայվանին կեդրոնը տանիք չունի, բաց դաշտ մըն է: Տանիքը ծռած է դէպի ներս, իր տակը պատսպարելով անասունները: Ներսի կողմէն պատ չունի սայվանը, պարզ ցանկապատ մը, որ կ'արգիլէ սայվանին կեդրոնը, բաց դաշտը մտնելէ: Այստեղ են բոլոր ոչխարները, ամառ ձմեռ: Միայն երբ սաստիկ ձմեռ կ'ըլլայ, հօտը կը մտնէ գիւղ, աւելի լաւ պատսպարուելու համար ցուրտին դէմ: Հովիւը ոչխարին հօտը ամէն առտու արածելով կը մօտեցնէ գիւղին, յետոյ կը հեռացնէ եւ իրիկունները նորէն կը մօտեցնէ: Գիւղին տակը կը գտնուի մասնաւոր ցանկապատ մը (աղըլ), ուր կուգան գիւղացիները կթելու համար ոչխարները:

Բոլոր այն գիւղացիները, որոնք ոչխար ունին հօտին մէջ, օր մը ունին՝ առտու եւ իրիկուն կթելու բոլո՛ր ոչխարները: Եւ այդ օրը կը կոչուի խապ: Գիւղացիները, նշան զարկած ըլլալով իրենց ոչխարներուն, կրնան հետ առնել երբ որ ուզեն: Սակայն միացնելով զանոնք, կը շահին ոչ միայն ժամանակ, այլ նաեւ զանազան ծախքեր: Անշուշտ այս կարգադրութիւնը սեփականութեան զրկանք չէ, բայց եւ այնպէս քիչ թէ շատ կը նմանի կոմունիստներու կարգադրութեան:

Արմաշի գիւղացիները խապեր կազմելով հանդերձ, միշտ իրաւունք ունին իրենց անասուններուն վրայ: Ընդհակառակն Հայաստանի մէջ հայ գիւղացին որեւէ իրաւունք չունի իր անասուններուն վրայ, որոնք կոլխոզ մտցուած են: Այլեւս տէրը պետութիւնն է, եւ ոչ թէ կուլակը: Կամ պետութիւնը ինքն է կուլակը:

Բայց մեր ժողովուրդը հաւաքական աշխատանքի ուրիշ շատ ու գեղեցիկ ձեւեր է ստեղծած՝ «Մէճի» կը կոչուի այն ձեւը՝ որով գիւղին աշխատաւորները կը հաւաքուին եւ փոխն ի փոխ եւ ամէնքը միասին կը կատարեն իրարու գործեր: Որեւէ վարձատրութիւն չկայ: Այն օրը երբ մէկուն արտը կը մշակուի՝, արտին տէրը կը հոգայ բոլոր աշխատաւորներուն սնունդը եւ գործիքները: Կոմիտաս վարդապետի հաւաքած երգերը կը խօսին այդպիսի հաւաքական աշխատանքներու մասին, երբ 8 լուծ եզներ կը վարեն արտը: Անշուշտ բոլոր եզներն ու գութանները մէկ գիւղացիի չէին պատկանիր, այլ պարզապէս միացուած էին:

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ: Կոմունիստները սեփականութենէ կը զրկեն գիւղացիները, գրաւելով անոնց գիւղատնտեսական բոլոր միջոցները: Գիւղացին կ'աշխատցուի հաւաքաբար, բայց իբրեւ վարձու աշխատաւոր: Ընդհակառակն, գիւղացիներու կարգադրութիւնը աշխատանքի հաւաքական եղանակը պահելով հանդերձ, արդիւնաբերութիւնը կը թողու անհատին: Այսինքն, կոմունիստական կարգադրութեամբ գիւղացին կ'աշխատի, եւ պետութիւնը կը հնձէ: Բայց աւելին,— ո՞ր պետութիւնը: Հայ գիւղացին շատ լաւ գիտէ թէ իր քրտինքին արդիւնքը ո՞ւր կ'երթայ: Մոսկուա, ճորտերու պէս աշխատցնելով նոյնիսկ ամէնէն հեռաւոր անկիւններուն գիւղացին, կը ծծէ անոր քրտինքը: Ատոր չի կրնար հանդուրժել անշուշտ աղքատ և տանջուած հայ աշխատաւորը:

Եւ կռիւը կը ծագի կատաղութեամբ: Ի՞նչպէս տայ հայ գիւղացին իր միակ անասունը, որուն հանդէպ այնքան սէր ունի, մօտիկը կը պառկի, շունչովը կը տաքցնէ իր զաւակները: Կը յիշէ՞ք Ահարոնեանի «Բաշօն», այն ատեն դուք կրնաք վստահ ըլլալ, որ հայ գիւղացին ինքզինքն ու իր եզը չի թողուր աշխատցնել՝ սնուցանելու համար Մոսկուայի չեկիստները կամ Շանխայի զինուորները:

ԱԶԱՏ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԻՑՇԷ

Հեղինակներու իրաւունքի մասին գերմանական օրէնքը կը տրամադրէ.— «Հեղինակի մը մահէն երեսուն տարի յետոյ միայն հանրային սեփականութիւն կը դառնան հրատարակուած գործերը» (ֆրանսական օրէնքով յիսուն տարի):

Գերմանական թերթերը կը գրեն թէ Նիցշէի գործերը այս տարուընէ սկսեալ հանրային սեփականութիւն կը դառնան:

Նիցշէ շատ կը կարդացուի Գերմանիոյ մէջ: Հակառակ իր փիլիսոփայութեան եւ արուեստին խրթնութեան, կարծրութեան եւ եւ անհաւասարակշռութեան, գերմանացին շատ կը սիրէ զայն: Վերջերս Փարիզի մէջ լոյս տեսան բազմաթիւ գիրքեր Նիցշէի կեանքին շուրջ: Պիտի անդրադառնանք այդ մասին:

ԽՕՍՔԵՐ ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ

Գիրքէ մը քաղուած.—

— Զգուշացէք սիրոյ մէջ… անկեղծ ըլլալէ: Նախ… շատակերութենէ:

— Միայն թատրոնին մէջ է, որ դէմ դէմի բացատրութիւն մը կը հաշտեցնէ երկու սիրահարներ:

— Սիրոյ մասին կարելի է գրել հատորներ: Սակայն ատոնք միայն հաճոյք կը պատճառեն, բայց երբեք օգուտ չունին, ոչ ալ վնաս անոնց որ փորձառութեան դասի կը սպասեն:

— Սիրոյ մէջ ուրիշին փորձառութիւնը բացարձակապէս անարժէք է:

ՏԻԿԻՆ ՔՈԶԻՄԱ ՎԱԿՆԷՐ

Վերջին կինն է Վակնէրին: Մեռաւ Ապրիլին սկիզբը Պայրոյթի մէջ 93 տարեկան: Անցեալ տարի եւս լուր շրջեցաւ թէ մեռած է եւ բազմաթիւ մահագրական յօդուածներ լոյս տեսան իր մասին:

Ծնած է 1837ին: Ապօրինի աղջիկն էր դաշնակահար Լիցի: Նախ ամուսնացաւ Հանս տը Պիւլովի հետ, Միւնիխի օփերային երաժշտապետը: Յետոյ հանդիպեցաւ Վակնէրի, որ սաստիկ սիրահարեցաւ իրեն: Այդ շրջանին Վակնէր ամուսնացած էր դերասանուհիի մը հետ: Կ'ըսեն թէ Պիւլով ուզեց ամուսնալուծում կատարել, իր կինը տալու համար Վակնէրի, որուն վրայ կը հիանար: Ընդհակառակն Վակնէրի կինը երբեք տրամադիր չէր իր տեղը տալու ուրիշ կնոջ մը: Բայց եւ այնպէս Վակնէր եւ տիկին Քոզիմա կը սիրէին իրար: Ու երբ դերասանուհին մեռաւ, Վակնէր ամուսնացաւ Տիկին Քոզիմայի հետ: Եւ այս տիկինն էր որ Վակնէրի ներշնչեց իր լաւագոյն գործերը: Տիկին Քոզիմա այնքան հիացում ունէր Վակնէրի հանճարին վրայ, որ կրեց ամէն զրկանք, խոստովանելով թէ «ծանր բեռ մըն է ամուսնանալ հանճարի մը հետ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ո՞Վ ՄՏԻԿ Կ'ԸՆԷ

Հրաման էր տրուած, եւ Մոսկուայի՛ հրաման, թէ գիւղատնտեսութեան համայնացումը այսուհետեւ պիտի կատարուի ժողովուրդին կամքովը: Բայց ահա թէ ի՛նչն է, որ կը շարունակուի Հայաստանի գիւղերուն մէջ: Բռնութիւն, տարապարհակ աշխատանք, բանտ, ինչպէս կը խոստովանի «Խորհ. Հայաստան» (28 Մարտ).— Աշտարակի շրջանէն Փարբի գիւղին մէջ գիւղացիները չեն ուզեր «կոլխոզ» մտնել: Կոմունիստ Ս. Սիմոնեան կը յայտարարէ.— «Ով «կոլխոզ» մտնի պետութիւնը նրան ե՛ւ ցորեն կտայ, ե՛ւ ամէն ինչ, իսկ ով «կոլխոզ» չմտնի, այն գիւղացիներին մենք ոչ մի օգնութիւն ցոյց չենք տայ»: Նոյն գիւղին խորհուրդի նախագահը, Աւետիս, տարապարհակ կ'աշխատցնէ բոլոր այն գիւղացիները, որոնք «կոլխոզ» չեն մտած: Երբ գիւղացիները կը հարցնեն.

— «Ընկե՛ր Աւետիս, իսկ ինչո՞ւ կոլխոզիկներին չես աշխատցնում», կոմունիստը կը պատասխանէ.— «Այդպէս է, դուք էլ մտէք, ձեզ էլ չաշխատցնեմ»

Նոյն գիւղէն գործակցական նպարավաճառատան վարիչը կը յայտարարէ գիւղացիներուն.

— «Դուք էլ «կոլխոզ»ի անդամ դառէք, ձեզ էլ ապրանք տամ»: Դարձեալ Աշտարակի շրջանէն Բիւրական գիւղին մէջ, կոմունիստները կ'որոշեն «համատարած» համայնացում կատարել, ունեւոր գիւղացիները գիւղէն աքսորել, անոնց գոյքերը գրաւել: Որոշումը կը գործադրուի եւ կոմունիստները իրենց մէջ կը բաժնեն բռնագրաւուած ապրանքները:

Կոմունիստներ Թադէոս Պօղոսեան, Յովհաննէս Վարդանեան, իրենց համախոհներով կը յարձակին «կոլխոզ»ին պահեստներուն վրայ, եւ կը յափշտակեն ցորենը եւ ուրիշ ապրանքներ: Ղամարլուի շրջանէն Դոխկուզ գիւղին մէջ կոմունիստ երիտասարդ մը, Գուրգէն Սայադեան, կը յայտարարէ.— «Դեկրետ (հրովարտակ) կայ, որ պարսկահպատակները պէտք է Պարսկաստան գնան»:

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

(Հայ միլիառատէրը եւ իր կեանքը)

Ստացանք ֆրանսերէն գրքոյկ մը՝ այս անունով, հրատարակութեամբ Արամ Թիւրապեանի, որ կը սիրէ աղմուկ յարուցանել զանազան առիթներով:

Իբրեւ ազգական Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, հեղինակը ինքզինքը լաւատեղեակ ներկայացնելով, 40 էջի մէջ կը պարզէ հայ Կրեսոսին ներքին կեանքը: Կը պատմէ անոր անկարեկիր ընթացքը՝ ոչ միայն հայ ժողովուրդի տառապանքին, այլեւ իր իսկ ազգականներուն հանդէպ: Այս առթիւ կը յիշէ շարք մը ծանրակշիռ — իրեն համար վաւերական — մեղադրանքներ, յանձն առնելով մինչեւ դատարան երթալ:

Հեղինակը այս առթիւ նեղացուցիչ հարցումներ կ'ուղղէ նաեւ Լաֆայէթ փողոցի հայ գոհարավաճառներուն, անոնց հարստութեան աղբիւրներու մասին, յատկապէս յիշելով Սերովբէ Սվաճեանը, Պօղոս Էսմէրեանը եւ Աշոտ Ֆրէնկեանը: Եւ կը խոստանայ այս մասին ալ երկար խօսիլ առանձին հատորով մը. — «Les Bijoutiers de la rue Lafayette».

ՎԵՐՋԻՆՆԵՐԸ

— Թեւէս վիրաւորւեցի ու …ացի գերիչընկնելու համար, տես-…, որ գերեզմանոցում եմ, …ած, ուժասպառ, ընկայ: Տես-…, փիլիպի դամբանը, հեռու… Սողալով, սողալով հասայ …տեղ, ուզում էի պաշտպանել …ի շուքի տակ: Տեսայ նկարը, … հպարտ, անվեհեր հայեաց-… Ու թւաց ինձ, թէ նա ասում … ղայրոյթով. «Դուք արժանի …ղորդ չեղաք, զէնք ունեցաք ու …պաշտպանեցիք», լացի, լացի …որութիւնը բազուկներիս, որ … չէր հոգուս բաղձան-…: Օ՜, եթէ ապրեմ, հայր, եթէ …րեմ…

Քահանան համբուրեց պատա-…ին.

— Մնա՛ս բարով, կ'ապրես, …յց պէտք է ազատ ապրել, ա-…

գնաց փաշայի մօտ:

— Եկա՞ր, ասաց փաշան.

— Եկայ, ու բերի վարձը, ահա, կեանքս:

Ու նա բարձրացնելով կրծքէն կախուած պղպատեայ խաչը՝ կուրծքը դուրս ցցեց հարւածի պատրաստ, հպարտ, աննկուն:

— Ես կատակ չեմ սիրում, ծերուկ, դու պիտի մեռնիս, դու դիակների շունչն հաւաքեցիր, ու ես չեմ ուզում, որ խօսքդ հնչէ: Պարտէզ տարէք սրան եւ հրացանի բռնէք:

Խաչն ընկաւ քահանայի ձեռնէն, մարմինը սարսռաց, բայց նա կեանք չաղերսեց, շրջւեց ու քայլեց դուրս: Փաշան հետեւեց նրան:

— Կանգնիր այստեղ ու վերջին անգամ նայիր շուրջդ, ահա քաղաքդ սիրուն, բերդը վիթխարի, խճուղին Սարը կամիշի:

Ու քահանան մտածեց

«Քաղաքը՝ հայրենիքս, բերդը զօրութիւնն ազգիս ու ճամբէն դէպի Կարին, դէպի վեց վիլայէթները, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի երազը վսեմ:» Ու նա յիշեց վիրապրող պատանուն, նրա խօսքերը. «Օ՜, եթէ ապրեմ, եթէ ապրեմ…»

— Երկվայրկեան ունես, միայն, կամ վերջին աղօթքդ մրմնջա, կամ կեանքդ բախշել աղերսէ, գուցէ գթած վայրկեանիս հանդիպիս, գուցէ ողորմիմ:

— Կեանքիս փոխարէն մի վիրաւոր պատանու կեանքն եմ խնդրում, որ խնամւում է ամերիկեան հիւանդանոցում:

— Այն որ գերեզմանոցէ՞ն բերի՞ք:

— Այո…

— Լաւ, նա կ'ապրի, բայց որպէս գերի կը մնայ մեզ մօտ

— Այդ հաւասար է մահւան, իսկական կեանքն ազատութիւնն է միայն, ազատեցէք նրան, ուղարկեցէք Երեւան:

— Շատ ես պահանջում, ծերուկ, հատուցանելու բան չունես, կեանքդ ծախուած է վաղուց:

— Ազգս ապրում է դեռ, նա կը հատուցանէ, նա կը հատուցանէ:

Ու զայրոյթէն սեղմւեց կոկորդը ծերի:

— Հրացանները պատրա՛ստ, հրամայեց փաշան:

Ու հրացանների փողերն ուղղւեցին ծերունու խաչազարդ կրծքին:

— Կրակել օդին, հրամայեց փաշան: Ես ուզում եմ, որ նա ապրի:

Հրացանները պայթեցին՝ փողերն ուղղած դէպի երկինք:

Քահանան մահւան տագնապն ապրած՝ գունատ էր խաչեալ Յիսուսի նման:

— Ազատութիւն եմ պարգեւում քեզ եւ ուզած պատանուդ: Յիշեցի յանկարծ, որ Ալեքսանդրապոլի կարմիր կառավարութիւնն այսօր ինձ նւէր է ուղարկել կարսէն ազատուած զինուորներ ու երիտասարդներ: Գնացէք, ծերուկ, նրանց մօտ, նւէրը նւէրով եմ հատուցանում:

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՎԵՐՋ

ԶԱՏԻԿ… ԱՄԷՆՈՒՆ

Օրացոյցին մէկ խաղովը, այս տարի Զատիկը կը տօնեն մէկ շաբթու մէջ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիները,— կաթոլիկ, օրթոտոքս, հայ լուսաւորչական, սուրիական, ռուսական, յունական, եւայլն:

Այս հանդիպումը արդիւնք է… աստեղագիտական կարգադրութեան մը: Մէկ դարու մէջ հազիւ անգամ մը կը պատահի այս երեւոյթը:

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրք կառավարութիւնը ծրագրած էր որ նախակրթութիւնը Թուրք վարժարաններու մէջ միայն ըլլայ, եւ օտար դպրոցներու Թուրք տղաքը պարտաւորիչ կերպով պետական վարժարաններ յաճախեն: «Փոլիթիքա» կը տեղեկանայ թէ այս ծրագիրը դեռ քանի մը տարուան համար անգործադրելի նկատուած է, որովհետեւ պահանջը լրացնելու չափ դպրոցներ չկան դեռ:

*** Վիճակագրութեան մը համաձայն, տեսնուած է որ հրեայ տղաքը ամէնէն աւելի ֆրանսական, հայերը ամերիկեան եւ յոյներն ալ անգլիական վարժարանները կը յաճախեն: Թուրք տղաքը ամէնէն շատ գերմանական դպրոց կը յաճախեն: Երկրորդ կուգան ամերիկեան դպրոցները: Ֆրանսականներուն մէջ գտնուած Թուրք տղաքը նախկին թիւէն շատ պակսած են:

"ՌՈՍՏՈՄ,, ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ - ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Chalet Edouardի սրահներուն մէջ, 31 Rue Manin et 91 Ave. Secretan, Մէթրօ՝ Bolivar, Tram. 26

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝ ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ, Պ. Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ ԵՒ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ. ԽԱՅԼՆ՝ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝

ՏՕՆ ՓԻԷԹՐՕ ՔԱՐՈՒՉՕ (ՏՌԱՄ) ԵՒ ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ (ՉԱՐԵՇՏ)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԺԱՄԱՆՑ

ՄՈՒՏՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 7 ՖՐ. 50 — ԱՅՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 10 ՖՐԱՆՔ

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կրնաք էք տիրանալ Փարիզի լաւագոյն շրջակաները, ձեր սեփական հողաբաժնին, ուր կրնաք շինել ձեր տունը, որ 15 տարի ղերծ է պետական տուրքէ:

Հողաբաժինները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ հաղորդակցութեան մեծ դիւրութիւններ Փարիզի հետ՝ բազմաթիւ կառախումբերով՝ ամէն ուղղութեամբ:

Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝

"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ,,

Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. Մէթրօ՝ Opéra կամ Chaussée d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7, իսկ Կիրակի ժամը 10—13:

Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) հողաբաժիններու տեղը Պ. Տէր Աբրահամեանի, Gare du Nord կայարանէն:

Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Պ. Տ. Բէգզադեանի, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt

---

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

La Voix de son Maître — POLYDOR — Phonos & Disques Columbia — REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26-28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85.

Մեր փլաքներու ծոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:

ԾԱԽՈՒԻ Է մեկնումի պատճառաւ փարիզի կեդրոնը, բազմամարդ թաղի մըմէջ (Porte St. Denis).

ՍԱՓՐԻՋԻ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

(ԱՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ)

իր ամբողջ կազմածներով: Նորաձեւ iustallation: Ապահովուած յաճախորդներ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Հ. Աբելեանի՝ 226 Rue Lafayette, Paris. Tél. Nord 95—79 եւ 89—06

Կ'ուզուին ժէռսէյի վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: դիմել՝ Տիկ. Տուվալեանի, 3 Rue Thouin, (երրորդ յարկ), փարիզ (5), Մէթրօ՝ Place Monge:

Կ'ուզուին ռոպ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: դիմել՝ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 Տիկին Սուքօեանի, 25 Rue Henri Chevreau, փարիզ: Մէթրօ՝ Couronnes et Ménilmontant.

GOUSSAINVILLE, Gare du Nordէն երկաթուղիով 20 վայրկեան: Հող գնելէ առաջ անգամ մը այցելեցէք վերոյիշեալ գիւղը կայարանէն 3 վայրկեան, մաքուր օդ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, ճամբաները մօտերս կ'աւարտին, բնակարանի եւ խանութի յարմար հողեր: 200 ֆրանք ամսավճարով, կանխիկ վճարում չկայ, դիմել կիրակի եւ տօնի օրերը կուսէնվիլի կայարանին մօտ «կրան փրէ»ի գրասենեակը:

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ՄՈՆ - ՏՈՐ

ջերմուկ, 1050 մ. բարձր, Օվէրնիայի բարձունքին վրայ: Բաց է մարդ 15 Հոկտ. 1: Բուժիչ շնչարգելութեան, ցնցղալայնութեան, հազի, ցնցուղի, քթի եւ կոկորդի ցաւերուն:

Կազինօ, կոլֆ, թէննիս, մաքուր օդ: դիմել՝ Cie du Mont-Dore, 19 rue Auber, Paris.

Հայե՛ր, ձեր հիւանդները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարդացնելու համար շփոթութեան մի՛ մատնուիք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝

GRANDE PHARMACIE DE PARIS

67 Rue Madier-Montjan, ւալանս

Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով:

Մեր հայ Թարգմանը ձրիաբար կուտայ ուզուած տեղեկութիւնները: (Դրոշմաթուղթ մը ներփակել պատասխանի համար):

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխսի: Մասն. լաբօրաթուար: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12,

---

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. է: 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Métro և Nord-Sud: Pigalle.

L'ATELIER

Ամէն երեքշաբթի

La Comédie du Bonheur d'Evreinoff

Միւս օրերը

Le Stratagème des Roues de Farquhar

Նմանողութեամբ

Constantin - Weyerի

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՅԻՍԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ (քարթիէ Լաթէն) 51 Rue Monsieur-le-Prince

ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակ հին ու նոր գիրքեր, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ այլ լեզուներով, գրական, գիտական դըպրոցական, վիպական եւայլն, նաեւ ամէն լեզուով պարբերականներ:

Արտասահմանէն եւ գաւառէն եղած ապսպրանքները օրը օրին կը ղրկուին:

ԳՐԱՏԱՆ ԿԻՑ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՆԱԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՄԸ

Բոլոր գրավաճառները, հրատարակիչներն ու հեղինակները կրնան դիմել ուեւէ գործի համար՝

LIBRAIRIE H. SAMUEL, 51 rue Monsieur-le-Prince, Paris VIe

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱԶՔԸ ԼՈՅՍ

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ — ԵԱՍԸ ԳԱՏԷՅԻՖ

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

O. M. OHANESSIAN

Ամէն Ուրբաթ եւ Շաբաթ օր մասնաւոր խնամքով կը պատրաստէ Պոլսոյ նշանաւոր ԵԱՍԸ ԳԱՏԷՅԻՖԸ (հալթլաք), եւ Զատկի առթիւ միշտ պատրաստ կ'ունենայ կաթով եւ անարատ կարագով պատրաստուած ամենաընտիր հայլայֆ ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ անուշեղէններ:

Ամէն տեղ փնտռեցէք միայն «MELKON» վաճառանիշը

25 Rue Vilin, Paris (20e) Հեռաձայն Ménil 69—15

ԱՐԱՐԱՏ ՓԱԹԻՍԸՐԻ

Պոլսոյ հանրածանօթ տունը: Ընդհանուր կեդրոն վաճառման

24 Rue Mouffetard փարիզ (5)

եւ ճաշարան ԼԻԼԱ, 24 St. Lazare, Paris (9)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ՋԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌՏՈՒ

Ուշադրութիւն ամուրիներուն
Խթուժը բացողներուն
Բերնին համը գիտցողներուն
Երաժշտութիւն սիրողներուն

ԵՐԳ, ԾԻԾԱՂ, ԵՒ ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

23 Rue de la Huchette — Métro: St. Michel

RESTAURANT CAUCASE

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631

Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտօնական գրութիւնք, դիւրամատչելի պայմաններով:

ՓՈՂՈՅԻ ԱՐԿԱԾԻ ԴԱՏԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ:

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2-3, իրիկուան 7էն 8.30:

Մէթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամուէյ 5 եւ 26, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ

Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

Վասպուրականի Ներուսաստ... 15ամեակը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 17ԻՆ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՁԱՏԻԿԸ ՁՈՒԱՐԹ ՏՕՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՅՑԵԼԵԼ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՉԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ

8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)

Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ

Tél. TRUDAINE 81 07

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET **V. YARJANIAN**

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70

կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ

Յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց

ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

HORLOGERIE - BIJOUTERIE

ՅԱՅՏՆԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ

Վ. ԽՏՇԵԱՆ

69 rue de Chabrol, Paris (10e) — Tél. Provence 0.15

Մէթրօ՝ Poissonnière, Rue Lafayetteի անկիւնը Gare de l'Estի եւ Gare du Nordի մօտ

Ծոխ մթերք ամէն տեսակ ժամացոյցներու, օղերու, մատանիներու (նշանտուքի եւայլն):

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՋ

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Զատկի առթիւ կարագով պատրաստուած ՉԷՕՐԷՔՆԵՐ եւ Թարմ ՀԱՒԿԻԹՆԵՐ:

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ Ջոր պտուղներ, լաքէրտա, երշիկ, ապուխտ, եւայլն.

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

Գ. ԾԷՔԷՐԵԱՆ

փաստաբան Պոլսոյ Պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),

150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-42

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:

ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի գործողութիւններ:

Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:

Կրնամ ձեզ ղերծ պահել Chiffre d'Affairesի եւ Bénéfices Commerciauxի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք:

ODEON COLUMBIA

Տիեզերահռչակ Քոլոմպիա եւ Օտէօն վաճառանիշով հայերէն, յունարէն, Թուրքերէն փլաքներու ծոխ տեսակներ եւ փորթաթիֆ կրամաֆոններ: եւրոպական եւ արեւելեան նպարեղէններու ծոխ մթերք աժան գիներով կը գտնուին

ՀԱՅԿ. ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԷՋ

ԳԱՅԻՇԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

150 Rue Moncey, LYON

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ԱՊՐԻԼ 1930
23 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1244 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Թ Ր Ք Ա Պ Ա Տ Ո Ւ Մ

Տնտեսական տագնապին հետ մէկտեղ, որ կը շեշտուի օրէ օր քէմալապետութեան թեւերուն վրայ կը վառի, նորէն, քաղաքական— քրտական— կրակը։

Կիրակի օր, կարգ մը լուրեր հրատարակած էինք, քաղելով [...]ական աղբիւրէ մը։ Վաղը կը հրատարակենք Հալէպի մեր թղթակցին մէկ նամակը, որ կը հաստատէ այդ լուրերը։

Ինչպէս կ'երեւայ, Քիւրտերը նորէն գործունէութիւն կը ցուցնեն երկու ճակատի վրայ։ Առաջինը՝ բուն արեւելեան նահանգներուն մէջ,— Մուշ-Սասուն, Բաղէշ, Վան։ Երկրորդը՝ [...] հարաւ, Ուրֆայի եւ Տիգրանակերտի շրջանին մէջ։

Այս վերջին երկու քաղաքներուն մէջ լարուած վիճակ մը կայ ամիսներէ ի վեր եւ արտակարգ միջոցներ ձեռքառնուած։ Խրամներ փորուած են ռազմական կէտերու վրայ եւ հսկողութիւն կը կատարուի գիշեր ատեն, ի նախատեսութիւն արշաւանքի մը։ Եթէ ճիշդ է որ Ուրֆայի շրջանին մէջ կը գործեն հռչակաւոր Իպրահիմ փաշային յաջորդները, ուրեմն քրտական շարժումը շահած է նոր ուժ մը, միլլի աշիրէթը, որ մինչեւ հիմա կրաւորական դիրք բռնած էր։

Բուն երկրին մէջ շարժումին միացած են Քէօր Հիւսէյին փաշայի որդիները, որոնք աքսորավայրէն Սուրիա փախչելով, յետոյ ներս մտած եւ իրենց աշիրէթին գլուխն անցած էին։ [...] կը մնան, նաեւ, Արարատի եւ Սասունի դիրքերը, [...] Շէյխ Սայիտի ձախողումէն ի վեր կը շարունակեն ոչ միայն դիմադրել, այլեւ սպառնալ։ Ամէն պարագայի մէջ, ան[...]րժութեան դատապարտել բազմաթիւ ուժեր։ Չխօսինք Տէրսիմի մասին, որ կը մնայ միշտ անմատչելի, հակառակ բոլոր [...]նագին կամ ողոքիչ միջոցներուն։ Ձախողած է ինչպէս Արարատի պաշարումը, նոյնպէս Տէրսիմի լեռնականները [...]ական աւարով հրապուրելու եւ դաշտ իջեցնելու ձեռնարկը։ Անոնք որ իջած էին, աւարին եւ պետական դրամին տիրանալէ յետոյ, նորէն բարձրացած են իրենց անմատչելի սարերը։

Ամէն գարնան, բայց մասնաւորապէս երկու տարիէ ի վեր անխուսափելի կը համարուի քրտական ընդհանուր շարժում մը։ Բայց ոչ նման Շէյխ Սայիտի ձեռնարկին, որ պատերազմի համեմատութիւններն առած էր եւ ձախողելու դատապարտուած, այլ իբրեւ զուտ յեղափոխական կռիւ։

Խոշոր դէպքեր չպատահեցան անցեալ տարի։ Աւելի շատ պատրաստութեան շրջան մըն էր որ անցաւ։

Այս տարի, ձիւնհալքը հազիւ սկսած, ծանրակշիռ լուրեր կը հասնին զանազան ճակատներէ, ինչպէս յիշեցինք։ Եթէ ուրիշ փաստ ալ չունենայինք, միայն Էնկիւրիի վերջին բացառիկ օրէնքը բաւական էր՝ հաստատելու համար թէ իսկապէս լուրջ է կացութիւնը։ Չէ՞ որ, ապրիլի սկիզբը, կը հաղորդուէր [...]ական գործավարութեան մէկ նոր կարգադրութիւնը, որուն համաձայն երեք եւ հինգ հոգինոց դատարաններ պիտի կազմուին արեւելեան նահանգներուն մէջ, «խառնակութեան» եւ «անհնազանդութեան» յանցանքները դատելու համար։ Եւ անբեկանելի են այս դատարաններուն տուած վճիռները, նոյն իսկ մահավճիռները։

Էնկիւրին չէր կրնար աւելի բաց խօսիլ այս մասին, եւ վերահաստատել Անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը, ճիշդ այն պահուն երբ արտասահմանը չորս աչքով կը դիտէ Թուրքիոյ ներքին անցուդարձը։ Ճիշդ այն պահուն երբ քէմալականութիւնը պատրաստ է դուռները կռնակի վրայ բանալու, ամէն երաշխաւորութիւն տալու, որպէսզի եւրոպական միլիոնները նորէն հոսին իր անյատակ սնտուկին մէջ։

Դժուար է ըսել թէ ո՛րքան պիտի զարգանայ կամ ի՛նչ ձեւ պիտի ունենայ քրտական այս նոր խլրտումը։ Իմաստութիւն չէ գուշակութիւններ կատարել այս կարգի դէպքերու մասին։

Էականը, մեզի համար, այն է որ վառ կը մնայ քրտական կրակը, հակառակ բոլոր խժդժութեանց կամ թակարդներու։ Քիւրտերուն մէջ ալ հասած է, վերջապէս, սերունդ մը, որ կը զգայ, յայտնապէս կը տեսնէ թրքական քաղաքականութեան նպատակը՝ բոլոր ոչ-Թուրքերու հանդէպ։— Կա՛մ գլուխ կը ծռես, կթան կով, ի հարկին մսացու ոչխար կը դառնաս, եւ կամ կը կոտորուիս։

Եւ զարմանալի չէ որ քիւրտ գիւղացիները մերժեր են յանձնել իրենց զէնքերը, շատ իմաստալից պատասխանով մը.

— «Հայերու վիճակին պիտի հասցնէք մեզ, եթէ զինաթափ ըլլանք»։

Այս մշտավառ կրակին վրայ իւղ կրնայ լեցնել բուն կեդրոնին, Էնկիւրիի մէջ ծագած տնտեսական-քաղաքական տագնապը, որուն ծանրութիւնը ոչ մէկուն համար գաղտնիք է։ Կը հաւաստուի թէ նոյնիսկ Խալքը — քէմալապետութեան առաջին եւ վերջին կուսակցութիւնը, երկուքի բաժնուած է, իբրեւ հետեւանք տիրող քաղաքականութեան։ Ըսմէթ փաշա ծրագիրներ կը թխէ երկրին տնտեսութիւնը փրկելու համար, բայց ամէնէն առաջ Թուրքերը իրենք են որ կը խնդան այդ գիւտերուն վրայ։ Օրինակ, ծրագիր մշակուած է 100 միլիոնի բարձրացնելու Երկրագործական Դրամատան դրամագլուխը։ Բայց ի՞նչպէս — 30 միլիոնը կը դառնայ 100 միլիոն...

Ուշադրութեամբ վերլուծենք ինչ որ տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ մէջ։ Բայց առանց գունաւոր ակնոցներու։ Կամ դէպքերը մեր ճաշակին յարմարցնելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՇՈՒԱ՜Ռ, ԹՇՈՒԱ՜Ռ ՍՏՐՈՒԿՆԵՐ

«Եփրատ», Հալէպի ռամկավար պաշտօնաթերթը, քունը փախցուցեր է, իմանալով որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը կը մասնակցի Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին։

Լսենք իր բերնով, այնքան վախկոտ որքան քսու (5 ապրիլ).

— «Վեհափառ կաթողիկոսի մասնաւոր հրահանգին համաձայն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի կարեւոր քաղաքներուն մէջ յոբելինական հանդէսներ պիտի կատարուին ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի։

Ամէն մարդ գիտէ թէ Դաշնակցութիւնը աշխատելով Ահարոնեանի յոբելեանի շուրջ հաւաքել ժողովրդային զանգուածները եւ ապահովել նաեւ ազգային վերին իշխանութեանց հովանաւորութիւնը, կ'ուզէ ա՛յն տպաւորութիւնը թողուլ Հայաստանի կառավարութեան եւ ժողովուրդին վրայ, թէ արտասահմանի հայութիւնը Ահարոնեանի հետ է։ Կիլիկիոյ վեհափառ կաթողիկոսին կողմէ իր թեմերուն եղած յանձնարարութիւնն ալ, արդարեւ գերազանցապէս կը ծառայէ դաշնակցութեան այս բացորոշ նպատակին։

Այդ յանձնարարութիւնով [...]հած կ'ըլլայ դաշնակցութիւնը, Ա. Հայաստանի կառավարութիւնը սա՛ գաղափարը կը կազմէ որ արտասահմանի ազգային եւ կրօնական իշխանութիւնը — կաթողիկոսով եւ առաջնորդով — կը հովանաւորէ Ահարոնեանի եւ դաշնակցութեան հակահայաստանեան քաղաքականութիւնը. Բ. գաղութահայ ժողովուրդը, որ բացարձակապէս հակառակ է Հայաստանի դէմ միղուած քաղաքականութեան, ի յարգանս գոնէ վեհափառ հայրապետին, կ'երթայ կը մասնակցի Ահարոնեանի հանդէսներուն եւ այդպէսով դաշնակցութիւնը ծրի պատեհութիւն մը ունեցած կ'ըլլայ ամբողջ աշխարհի եւ մասնաւորապէս Հայաստանին ըսելու, թէ արտասահմանի Հայութեան մեծ զանգուածը իրեն հետ է։

Մինչդեռ, բացարձակ ճշմարտութիւնը սա է որ թէ՛ վեհ. կաթողիկոսը եւ թէ Ս. Առաջնորդները սրտանց հակառակ եւ հակակիր են դաշնակցութեան բռնած ընթացքին, որու ֆիզիքական ու բարոյական վնասները ամէնքէն աւելի իրե՛նք գիտեն։

Բո՛ւն ցաւն ալ հո՛ս է արդէն։

Այսինքն, մեր ազգային եւ եկեղեցական ղեկավար դէմքերը, հազուագիւտ բացառութիւնները յարգելով, հակառակ ըլլալով հանդերձ դաշնակցական գործունէութիւններուն կամ ձեռնարկներուն, յաճախ սկարութիւնը կ'ունենան հովանաւորելու եւ քաջալերելու զանոնք, ապահովաբար՝ խնդիր չունենալու համար գլխացաւեր ստեղծելու ընդունակ տարրի մը հետ։»

ՆՈՐ ՍՆԱՆԿ ՄԸՆ ԱԼ

Պոլսոյ մէջ սնանկացած է Թուրք վաճառական մը որ կարեւոր դիրք մը ունի առեւտրական ասպարէզին վրայ։ Բացը 100,000 ոսկի է։ Վաճառականը, որ շաքարի, սուրճի եւ արմտիքի գործ կ'ընէր, փախած է եւ այժմ Վիեննա կը գտնուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լոնտոնի նաւային դաշնագիրը

Երէկ առաւօտ ժամը 10.30ին Անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներու, Ճափոնի, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչներուն կողմէ Սէյնթ Ճէյմսի պալատին մէջ ստորագրուեցաւ նաւային դաշնագիրը, որ վերջ կը դնէ Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին։ Դաշնագիրը բաղկացած է 32 էջերէ եւ 26 յօդուածներէ՝ բաժնուած հինգ գլուխներու, ու պիտի կոչուի «Լոնտոնի Նաւային Դաշնագիրը»։ Դաշնագրի երկրորդ մասին կցուած են երեք յաւելուածներ։

Առաջին յօդուածով կ'ըսուի թէ դաշնադիր կողմերը դադար մը պիտի տան մեծ մարտանաւերու շինութեան, միայն Ֆրանսա եւ Իտալիա իրաւունք պիտի ունենան իւրաքանչիւրը մինչեւ 70,000 թոնօ շինելու։ Երկրորդ յօդուածով Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն կը համաձայնին հինցած մեծ մարտանաւերը գործածութենէ հանել 15—15—9ի հիման վրայ։ Միւս յօդուածներով կարգադրութիւններ կ'ըլլան օդանաւատար նաւերու, սուզանաւերու, ուրիշ հինցած նաւերու, թընդանօթներու եւայլն մասին։

Յառաջիկայ Նաւային խորհրդաժողովը պիտի գումարուի 1935—1936։

Հելլէնաթուրք համաձայնութիւնը

Պոլիսէն կը հաղորդեն թէ Թուրքեւհելլէն համաձայնութեան հիմնական կէտերը ճշդուեցան երկու կառավարութեանց կողմէ։ Ներկայիս բանակցութիւններ պիտի կատարուին կարգ մը յօդուածներու խմբագրութեան եղանակին մասին։

Միւս կողմէ բանակցութիւններ սկսած են արդէն չէզոքութեան, բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը կնքելու համար եւ պիտի վերջանան մայիսէն առաջ։

Տրապիզոնի մէջ ապստամբութի՞ւն

Անատոլու Գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ [illegible] ծագած է եւ թրքական կառավարութիւնն ալ տեղւոյն վրայ զօրք ղրկած զօրավարի մը հրամանատարութեամբ, շարժումը զսպելու համար։

«Թուրք հանրապետութեան հողին վրայ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ։»

Ընդհանուր ներում Ազրբէջանի մէջ

Ազրբէջանի կառավարութիւնը ընդհանուր ներում հռչակած է Ազրբէջանի խորհրդային հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ։

Հրամանագիրը կը ջնջէ մահապատիժը եւ անոր տեղ կը դնէ տասը տարուան բանտարկութիւն։ Ուրիշ կարգ մը մեղմացումներ ալ նախատեսուած են։ Ընդհ. ներումէն չպիտի օգտուին իբր հակայեղափոխական ամբաստանուած անձերը, խռովարար տարրերը, զինեալ աւազակները և վրէժխնդրութեամբ ոճիր գործողները։

Նոր դէպքեր Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայի, Պոմպէյի եւ Քարաչիի ծանօթ արիւնալի դէպքերէն վերջ, նոր եւ ծանր միջադէպեր պատահեցան Չիթթակոնկի մէջ, Կալկաթայէն ոչ-հեռու։ Շուրջ հարիւր հնդիկ ազգայնականներ գիշերային յարձակումով մը այրեցին Չիթթակոնկի կայարանի ու ոստիկանութեան զինարանները, սպաննեցին ինը հոգի, վիրաւորեցին ուրիշներ, փճացուցին բազմաթիւ հրացաններ եւ գնդացիրներ, ու ի վերջոյ լեռ բարձրացան։ Ահա՛ թէ ինչպէս գործեցին։ Նախ՝ զինուորական զգեստ հագած 20 հոգի քաղաքին հեռաձայնի կեդրոնը գրաւեցին, պաշտօնեան քլորոֆորմո՛վ քնացուցին եւ շէնքը կրակի տուին։ Յետոյ դուրս ելլելով հեռագրական բոլոր թելերը կտրեցին։ Անմիջապէս վերջ, ուղղուեցան երկաթուղիի զէնքի մթերանոցը, ուր իրենցմէ մէկը երեսը բրնձափոշի քսած եւ անգլիացի սպայի պէս ծպտուած յառաջացաւ դէպի պահակները։ Այս վերջինները զայն սպայ կարծելով կը բարեւէին, երբ ատրճանակով գետին տապալեց զանոնք։ Յիսնապետ մը, որ աղմուկը լսելով, օգնութեան կը փութար, նոյն բախտին արժանացաւ։ Ասոր վրայ, ապստամբները տէր դարձան զինարանին եւ զայն կողոպտելէ վերջ այրեցին։ Յետոյ նոյն ձեւով շարժեցան ոստիկանական զինարանը կողոպտելու համար։

Այժմ Պէնկալի կառավարութեան կողմէ ջանքեր կ'ըլլան զանոնք պաշարելու եւ գերի բռնելու համար։

«Թայմզ» կը գրէ թէ ազգայնական շարժումի սկիզբէն ի վեր ասիկա ամէնէն լուրջ դէպքն է։

Կանտի այս առթիւ հետեւեալը յայտարարեց.

— Չիթթակոնկի դէպքերը ցաւ կը պատճառեն ինծի։ Անոնք ցոյց կուտան թէ Պէնկալի մէջ մարդիկ կան, որոնք չեն հաւատար ոչ-բռնի միջոցներու. կը յուսայի թէ անոնք իմ կոչիս անսալով, պիտի հետեւէին իմ մեթոտիս։ Եթէ այս կարգի դէպքերը շարունակուին, կացութիւնը լուրջ պիտի դառնայ։ Ինչ ալ ըլլայ սակայն հետեւանքը, պայքարը պէտք է շարունակուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԿՈԼԽՈԶ»ԻՆ ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ

(Մասնաւոր նամակէ մը)

Գրելու շատ բան կայ։ Խորհրդային Միութեան սահմաններում, տնտեսութիւնների հաւաքնացման հետեւանքով գիւղացիները գլուխ են վերցրել։

Բէօյիւք Վէտիի եւ Զանգեզուրի սարերն ու անտառները լիքն են փախստական ապստամբներով (ղաչախ)։

Բոլշեւիկներն անգամ չեն ծածկում որ «դեկրետ»ներով եւ բռնագրաւումներով խորհրդային իշխանութիւնը քաոս է ստեղծել իր համար։ Գիւղացին այլեւս յենարան չէ իշխանութեան համար։ Ստալինը աշխատում է իր նահանջով մեղմացնել աղէտը, բայց ուշ է։ Այժմ շատ պարարտ հող է ստեղծուել ռուս յեղափոխականների գործունէութեան համար։

Ըմբոստները վտանգ են սպառնում Նախիջեւանի երկաթուղուն։

Գորիսի ռուսական եկեղեցին քանդուել է։

Թիւրքերը շարունակում են գաղթել դէպի Պարսկաստան, Բագուից մի շարք թիւրք կոմունիստ պաշտօնեաներ հրաժարուելով անցել էին թիւրքական գիւղերը, բայց ձերբակալուեցին։

Եւլախի շրջանէն թիւրք փախստականներ անցել են լեռնային (հայկական) Ղարաբաղ, [illegible]

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիական թերթերու մէջ դարձեալ սկսած են հակահայ հրատարակութիւնները, ղրկուած մասնաւորաբար իրենց Հալէպի թղթակիցներուն կողմէ։ Թրքական գործակալները Պէյրութի մէջ անյաջողութեան մատնուելէ վերջ, իրենց հակահայ պրոպագանդի կեդրոնը փոխադրած են Հիւսիսային Սուրիա։

Իսլամական «Ահտիւլ Ճէտիտ»ն է որ կը հրատարակէ Հալէպի թղթակցին հետեւեալ տողերը.—

«Ճամշլըի շրջանին մէջ հայկական հայրենիք մը ստեղծելու եւ Հայեր բնակեցնելու ծրագիրը կը շարունակուի եռանդուն կերպով։ Այս աշխատանքները բոլոր Սուրիացիներուն եւ մասնաւորաբար Հալէպի բնակչութեան յուզման եւ գրգռութեան պատճառ եղած են։ Թուրքիան այս ծրագրին դէմ բուռն կերպով բողոքած է Ֆրանսական մարզպանութեան եւ պահանջած դադրեցնելու այդ աշխատանքները։»

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Պէյրութի ամենայայտնի կաշիի վաճառականներէն Հալիլ եւ Ազիզ Րըպէզ եղբայրներ 40,000 օսմ. հնչուն ոսկիով սնանկացան։ Այդ գումարին մեծ մասը կը պատկանէր դրամատուններու, այդ պատճառաւ ալ կառավարութիւնը շատ մեծ կարեւորութեամբ սկսաւ հաշուեյարդարի։ Սնանկացաւ նաեւ վաճառական Միխթ էլ Բաթթինի որ երաշխաւոր եղած էր Րըպէզ եղբայրներուն։

Պէյրութի առեւտրական հրապարակը շատ ազդուեցաւ այս դէպքէն եւ գործառնութիւնները սկսան թուլնալ։ Դրամատուններ խստացուցին իրենց պայմանները։ Վերջապէս մեծ վտանգ մը սկսաւ սպառնալ բոլոր վաճառականներուն։

Երեսփոխանական ժողովը այս կացութեան դարման մը գտնելու համար կազմեց առանձին յանձնախումբ մը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԻՍԿԱՊԷՍ ՇԻՆԱՐԱՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Մեր չքաւոր երկրին հաղորդակցութեան միջոցները կը մնան նախնական վիճակի մէջ, հակառակ շողշողուն «ծրագիր»ներու, որոնք տարուան մէջ քանի մը անգամ կը քննուին հանդիսաւորապէս այս կամ այն յանձնախումբին կողմէ։

Ուրիշ անգամ մըն ալ անդրադառնալով այս հարցին, դիտել կուտայինք թէ մեր երկրի այսօրուան պահանջներուն համեմատութեամբ՝ փոխադրական միջոցները շատ աղքատ են։ Այս բացը երթալով աւելի զգալի կը դառնայ, մասնաւորաբար ապրանքի փոխադրութեան գործին մէջ։

Գիւղի համայնացման անմիտ փորձերուն հետեւանքով, զգալապէս նուազեցան անհատական սայլերը, որոնք գլխաւոր եւ գրեթէ միակ փոխադրական միջոցներն եղած քաղաքի եւ գիւղի միջեւ։ Կառավարութիւնը մտահոգ՝ հաւանական տագնապէն, մանաւանդ գարնանացանի եւ շինարարական աշխատանքներու առթիւ, ամիսներ առաջ առանձին հրամանով մը կը հրահանգէր «կազմակերպել սայլերի տրանսպորտ», ո՛չ միայն քաղաքի եւ գիւղի փոխադրական գործը դիւրացնելու, այլեւ «բաւարարելու շինէզօնի անյետաձգելի պահանջները»։

Հիմա, որ արդէն ձեռնարկուած է շինարարութեան, համաձայն «գծուած պլաններին» եւ վաւերացուած ծրագիրներին», մեծ արգելք կը հանդիսանան փոխադրական անկանոնութիւնները, շնորհիւ «սայլի տրանսպորտի»

«Գոմեր չլինելու պատճառով սայլերի թիւը 400ից չի անցել։ Այս քանակը դեռ քիչ է քաղաքի շինարարութեան սպասարկելու համար»։

Իսկ ամիսներ առաջ պատրաստուած էր ո՛չ միայն գոմերու նախագիծը, այլ եւ անհրաժեշտ գումարներու բաշխումի համապատասխան վարչութիւններու վրայ։ Հակառակ այս բոլորին, ինչպէս նաեւ տրուած պատուէրին, որով կը հրահանգուէր «քուէարկել անմիջապէս որոշուած վարկերը եւ տրամադրել Հայտնարկոոպի վարչութեան», մինչեւ հիմա «շինմարմինները» չեն տուած իրենց ընկած վարկերը։ Այս պատճառով ալ գոմերու թիւը կը մնայ սահմանափակ, հազիւ 450 սայլերու համար պահանջուած անասուններու համար։

Այս անտարբերութիւնը, որ քիչ մը սովորական է արդէն մեր երկրին մէջ, մեծ վնասներ կը պատճառէ օրուան շինարարական աշխատանքներուն։ Շնորհիւ սայլերու այս սահմանափակ թուին։

«Շինմարմինները սկսել են իրար ձեռքից խլել սայլերը՝ բարձրացնելով գները։ Մի քանի շինարարներ աւելի բարձր գներ են սահմանել, այդ պատճառով էլ սայլապաններն իրար դէմ մրցում են՝ այդ շինարարների մօտ ընկնելու համար»։

Մրցակցութիւն մէկ տան մէջ, ի վնաս ընդհանուր շնորհքին։ Ու.... այս «շինմարմին»ները վերջին հաշուով բոլորն ալ պետական վարչութիւններ են, այս կամ այն անունին տակ, եւ մէկ աղբիւրը իրենց անխորհուրդ .... ուած գումարներուն։ Բայց ...ու հոգ, հոգ ամէն մէկը կը ...րհի իր «պլանի» գործադրման ...ասին միայն — որպէս զի պա...ս չմնան տոկոսները։ Պատկերը ...յս շրջագծին մէջ իսկ խօսուն է, փաստը, որ սայլերու միջոցով այլեւս անհնար է գոհացնել օրը օրին աճող պահանջները։ Մանաւանդ հեռաւոր եւ կտրուած գաւառներու եւ մայրաքաղաքին մէջ։

Հարցը հիմնական կերպով լուծելու համար, տարիներ առաջ ծրագրուած էր Սեւան-Երեւան, Ալաստաֆա - Երեւան երկաթուղագծերու կառուցումը։ Զափազանց կարեւոր եւ կենսական ծրագիրներ, որոնք սակայն կը մնան միշտ անիրագործելի, շնորհիւ «եղբայրական Վրաստանի եւ Ադրբէջանի» նենգ հաշիւներուն։ Ծրագրուած էր նոյնպէս Երեւանի մէջ շինել ելեքտրական հանրակառք, ճիւղաւորելով մօտակայ շրջաններէն Ղամարլու՝ Վաղարշապատ եւ Աշտարակ։

Այս վերջին ծրագիրը փետրուարին կրկին անգամ քննութեան է առնուած Երեւանի քաղաքային խորհուրդի նախագահութեան կողմէն, որ, եւ որոշած է կազմել «կառուցման նախագիծը»։ Հարկ կա՞յ ըսելու, որ մեր մայրաքաղաքը հակառակ իր յարաճուն ազգաբնակութեան զուրկ է գրեթէ հանրային փոխադրական սպասարկման տարրական միջոցներէն։

Նախապատերազմեան շրջանին եւ մինչեւ 1917 երբ ազգաբնակչութեան թիւը կը հաշուուէր մօտ 37,000, քաղաքը ունէր իր ձիաքարշը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ կառքեր։ Այսօր երբ բնակչութեան թիւը հասած է 86,128ի, (աւելցած մօտ 49,000) այդ չէն աւելցած փոխադրական միջոցները, այլեւ նախկինն ալ նուազած է խոշոր չափերով։

Նկատի ունենալով բնակչութեան աճումը 1923 — 1930 թուերուն, Հայաստանի կեդ. վիճակի տուեալներով, 1933 թուականին Երեւանի «բնակիչների թիւը հասնելու է 135 հազար հոգու, 1938 թուականին Երեւանն ունենալու է 165,000 բնակիչ։ Հետեւաբար կեանքը ինքն է պահանջ դնում՝ կազմակերպել մարդատար փոխադրութիւն։» (Խ. Հ. Մարտ 30)։

Ո՛չ միայն քաղաքի, այլեւ մօտակայ շրջաններու համար եւս անառարկելի կը դառնայ գործի կազմակերպման անհրաժեշտութիւնը, Երեւանէն մէկ քանի քիլոմեդրի վրայ.

«Ղամարլուի խճուղու երկու կողմը կեդրոնական արդիւնաբերական շրջանի վերածելով մենք ստեղծել ենք գերազանցօրէն բանւորական ազգաբնակութիւն ունեցող մի վայր, որ իսպառ կտրուած է կուլտուրական կեդրոնից՝ քաղաքից (Երեւան) երթեւեկութեան վատ պայմանների պատճառով։ Նոյնը պէտք է ասել նաեւ կայարանի մասին, որ սպասարկւում է թանգ նստող կառքերով եւ երկու աւտօբուսներով։ Նոյն տարածութեամբ կտրւում է քաղաքից համալսարանական աւանը եւ կլինիկան»։

Ալ չխօսինք Էջմիածնի եւ Աշտարակի շրջաններու մասին, որ համեմատաբար աւելի երկար տարածութիւնով հեռու է Երեւանէն։

Անցեալին՝ Համայնավար իշխանութեան մեղրալուսնի շրջաջանին փորձեր եղան այս բացը մեղմել «օթոպիւս»ի գծեր հաստատելով. բայց այս փորձը ինչպէս կ'երեւի յաջողութիւն չէ գտած, շնորհիւ քանի մը արգելիչ պատճառներու։ Նախ՝ որ չկան համապատասխան ճամբաներ, իսկ նորերու կառուցումը չափազանց թանգ կը նստի. երկրորդ օթոպիւսի համար անհրաժեշտ ռետինն ու պէնզինը դրսէններածուելով, նոյնպէս չափազանց սուղի կը նստին։

Այս, ինչպէս նաեւ մասնագիտական ուրիշ դժուարութիւններու հետեւանքով է աՀա, որ կը պաշտպանուի ելեկտրական հանրակառքերու եւ երկաթուղիներու կառուցումը Երեւանի եւ արուարձաններու մէջ։

Վերջին ծրագրի գլխաւոր առաւելութիւններէն հիմնականը կը հանդիսանայ մեր երկրի համեմատաբար աժան եւ առատ ելեկտրականութիւնը, որ կրնայ գոհացնել եղած պահանջները։

Մասնագիտական ուսումնասիրութիւններով այս չափազանց կարեւոր նախագծի կառուցումը բաժնուած է երկուքի.

«Առաջին հերթին ծրագրւած է քաղաքում գիծ անցկացնել համալսարանական աւանից Աբովեան փողոցով մինչեւ Շահումեանի հրապարակը՝ Մարքսի փողոցը եւ Ղամարլուի խճուղով մինչեւ կաշեգործարանը, որտեղից գիծն անցնելու է դէպի ներկայ կայարանը եւ ապա գրախտը։ Երկրորդ գիծն Աբովեան փողոցից շուկայի միջով անցնելու է դէպի «Արարատ» գործարանը։ Արտաքաղաքային ելեքտրուղին ընթանալու է դէպի Ղամարլու, Վաղարշապատ եւ Աշտարակ (մարդատար եւ ապրանքատար հաղորդակցութիւն)։

«Երկրորդ հերթին քաղաքում առաջին օղակը միացւելու է կեդրոնի՝ այսինքն Շահումեանի հրապարակի հետ, իսկ քաղաքից դուրս՝ գիծ անկացւելու է Քանաքեռի վրայով դէպի Արղնի եւ աւելի հեռուները։»

Առաջադրուած է այս ծրագիրը աւարտել առաջինը 1931։ Երկրորդը՝ 1933 թուականի վերջերը, եթէ նախագիծն ընդունուի եւ հաստատուի սոյն թ. յուլիս ամսի սկզբին»։

Ցուսա՞նք որ «եղբայրական» կապերով մեր երկրին միացած հանրապետութիւններու կիրքն ու նախանձը դեր չպիտի կատարեն գոնէ այս տարրական ծրագրին իրականացման համար։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱՄԱՅՆԱՑՆԵՆ

«ԻՄ ԳՈՄԷՇՍ ԱՒԵԼԻ ԹԱՆԿԱԳԻՆ Է ՔԱՆ ԿՆԻԿՍ»

Իզվեստիա (22 մարտ) կուտայ իրական պատկերը համայնացումի ձեւին, որ կը կատարուի Ռուսիոյ մէջ ամէն կողմ, մինչեւ Հայաստան։ Ահա այդ նկարագրութիւնը.—

Տաշկենդի կեդր. Կոմիտէին Ասիական Վարչութիւնը օր մը ընդունեց այցելութիւնը Կարա-Կազակցի խումբ մը գիւղացիներու, ծագումով սարտ։ Բոլորն ալ յուզուած էին եւ խօսակցութեան ընթացքին մէկը միւսին խօսքը կ'ընդհատէր անհամբեր։ Խնդրէին որ Ասիական Վարչութենէն անդամ մը գայ եւ տեսնէ թէ Կարա-Կազակի մէջ համայնացումը օրէնքի՞ համաձայն կը կատարուի։ Անոնք կը յայտնէին թէ նախապէս զինուած էին Տաշկենդի սովետին, բայց վռնտըւած։

Վարչութիւնը խոստացաւ մէկը ղրկել յաջորդ օրը։

Առտուն կանուխ, գիւղացիներէն մէկը կանգնած էր Ասիական Վարչութեան շէնքին առջեւ։ Ծերունի Սարտ մըն էր, սպիտակ մօրուքով եւ միայն մէկ աչքը ողջ։ Կը բերէր խնդրագիր մը, — գիւղացիներն էին, որ ստիպողաբար կ'աղաչէին քաւութեան գալ։ «Ներկայ պայմաններուն մէջ ոչ ոք կը մշակէ հողը, վարուցանքի թանկագին ժամանակն է որ կը կորսուի», կը գրէին գիւղացիները։ Խնդրագիրը ծածկուած էր 200 ստորագրութիւններով, — հաստ մատներու կնիքով։

Ծերունիին հետ, խումբ մը ընկերներով առտուն կանուխ մեկնեցանք Կարա-Կազակ։ Հազիւ դուրս ելած էինք Տաշկենդի գալարապտոյտ փողոցներէն, երբ մեր դէմը ելաւ գիւղացիներու նոր խումբ մը։ Երբ մեզ տեսան, արագ շարժումներ ըրին։ Կանգ առաւ ինքնաշարժը։ Սկսանք հարցնել։ Անոնք ալ կու գային մօտակայ ուրիշ գիւղէ մը, որ Ճան-Արիկ կը կոչուի։ Բաղաք կ'երթային գանգատելու համայնացումին մասին։

Կարա-Կազակին մէջ մեզ ընդունեցին հուրրաներով։ Սարտերը երկինք կը բարձրացնէին իրենց ձեռքերը եւ կը ծափահարէին մեզ։ Անոնց մէջ ոչ ոք կար տեղական «սովետ»էն, ոչ ալ «կոլխոզ»էն։ Ուստի կանչել տուինք։ Երբ հաւաքուեցան, հարցաքննեցինք։ Նախ խօսեցաւ ծերուկ միականին.

— Մեր խնդիրը շատ պարզ է։ Առանց մեզի հարցնելու, կոլխոզի մէջ արձանագրեցին մեզ։ Եւ ըսին մեզի թէ ով որ կոլխոզ չմտնէ՝ հաց չպիտի ստանայ։ Սպառնացին մեզի բանտարկութեամբ։ Կ'ուզենք կոլխոզ մտնել, բայց չենք ուզեր, որհաւերն ալ գրաւեն։ Թող վերադարձնեն նաեւ մեր կովերը։ Թող թոյլ տան պահել մեր պտղաստանները։

— Շա՛տ գեղեցիկ, պոռաց ամբոխը։

... ցան բոլո՛րն ալ։ Անոնք կը պատմէին թէ կոմունիստները տուները մտնելով գրաւած են անասունները։ Չքաւոր ծերուկ մը կը գանգատէր թէ իր ղուլը կոտրելով ներս մտեր են եւ գրաւեր 5 խուրձ առուոյտը, զոր գնած է իր ձիուն համար։ Երբ Սարտերը բողոքեր են, կոմունիստները պատասխաներ են.— «Բոլորդ ալ «կոլխոզ» պիտի մտնէք, ունեցածնիդ մեզի պիտի յանձնէք, ապա թէ ոչ այստեղ չէք կրնար մնալ։ Կ'աքսորենք ձեզ, կը կորսուիք կ'երթաք»։

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի այդպէս։

— Աբլաեւը, կ'ըսեն Սարդերը։

Ներկայ է Աբլաեւը։ Կոմունիստ մը, որ Տաշկենդի կեդր. Կոմիտէին կողմէ պաշտօն ստացած է համայնացնել գիւղը։

— Գետնին տակն անցնի Աբլաեւը։ Դո՛ւրս։

Աբլաեւը կը փորձէ արդարանալ։

— Ըրի այնպէս՝ ինչպէս հրամայեց կեդր. Կոմիտէն։

Ճիշդ է։ Որոշուած էր Տաշկենդի ամբողջ շրջանը «հարիւր տոկոս» համայնացման ենթարկել։

Երբ ըսինք թէ իրենց հաւերը, կովերը, պտղաստանները պէտք է վերադարձուին, և ոչ ոք իրաւունք ունի գրաւելու, բոլոր Սարդերը ուրախութեամբ ծափահարեցին։ Աւելցուցինք թէ արգիլուած է բռնի համայնացնել։ — Շա՛տ գեղեցիկ, պոռացին գիւղացիները։

— Եւ սակայն, ընկերներ, պէտք չէ ժամանակ կորսնցնել։ Խոստացէք որ վաղն իսկ պիտի սկսիք հողը վարել։ Խօսք տուէք որ մէկ հեկտար հող անմշակ չպիտի մնայ։

— Պատուոյ խօսք։ Հուրրա՛։ Կեցցե՛ն սովետները։

Կը մեկնինք։ Մինչեւ գիւղէն դուրս կը լսէինք հուրրաները։

Հասանք Ճան-Արիկ։ Գիւղացիները կը պահանջեն անմիջապէս հեռացնել Աբլաեւը, որ մեզի ընկերացած էր։ Որովհետեւ ան էր, որ համայնացումը կատարած էր։ Կը խօսին։ Նոյն պատմութիւնը։

Տուրսունբէկով, չքաւոր գիւղացի մը, հրաւէր կը ստանայ մտնել կոլխոզի մէջ։ Կը համաձայնի, բայց կ'ուզէ հօրն ու մօրը կարծիքն ալ հարցնել։

— Ո՛չ, արձանագրուէ անմիջապէս, ապա թէ ոչ գործդ գէշ է։

Տուրսունբէկով կը յամառի։

— Ա՛յ, դուն կ'ուզես որոճա՞լ։ Լա՛ւ։

Անմիջապէս կը պատրաստեն թուղթ մը, գրելով թէ Տուրսունբէկով «կոլխոզ»ին հակառակ շարժումներ կատարած է։ Յաջորդ օրն իսկ կը ձերբակալուի։

Ծերուկ ուզբէկ մը խօսք կ'առնէ։ Զանազան շարժուձեւեր ընելով կը պատմէ (եւ ամբոխը «ճիշդ է» կը պոռայ).

— Իմ գոմէշս աւելի թանկագին է քան կնիկս։ Իմ ձիս աւելի թանկագին է քան զաւակս։ Յօժարակամ կոլխոզ կը մտնեմ, գիտեմ որ կոլխոզին մէջ աւելի լաւ պիտի ըլլայ գործս։ Բայց ինծի ձգեցէք գոմէշս ու ձիս։ Կ'ընդունիմ կոլխոզը, բայց բնաւ երբեք ինչ որ կ'ընէ Աբլաեւ։

Երբ կը վերադառնայինք, ճամբուն վրայ հանդիպեցանք ուրիշ նոր խումբի մը։ Կայծակի արագութեամբ մեր գալստեան լուրը հասեր էր իրենց։ Մեզմէ կը խնդրէին քննութեան երթալ իրենց գիւղը։

Կը պատմէին թէ ոչ միայն համայնացուցած էին իրենց բոլոր կենդանիները, այլ նաեւ մէկ քանին մորթելով կերակրած էին «կոլխոզ»ին անդամները։

Խոստացանք մասնաւոր մարմին մը ղրկել քննութեան համար, միշտ զարմանալով որ Ստալինի հրամանին հակառակ տակաւին կը շարունակուէին բռնութիւնները։

ՓՈԹՈՐԿԱՅՈՅԶ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Կանտիի ծանօթ շարժումին առթիւ, ֆրանսական բոլոր մեծ թերթերը մասնաւոր թղթակիցներ ղրկած են Հնդկաստան, օրը օրին հետեւելու համար դէպքերու ընթացքին։

«Ժուռնալ»ի թղթակից Էտուար Էլզէ, թղթակցութեան մը մէջ կը գրէ.

— Հզօր Հնդկաստանը, յառաջապահ խաւարակուռն Ասիոյ, մօտ օրէն պիտի փակէ՞ ճերմակ մարդոց երկար տիրապետութիւնը։ Ենթադրենք որ այդ բանն ուզէ, պիտի կրնա՞յ։ Եւ կամ իրապէս կ'ուզէ՞ ատիկա։ Ա՛յս է այն ահաւոր խնդիրը, զոր մէջտեղ կը դնէ այսօրուան շարժումը։

Պէտք է մօտիկ երեւոյթներէն աւելի անդին նայիլ։ Նախ՝ Հնդկաստանը անհրաժեշտ է՝ Անգլիոյ կեանքին։ Երկու դարէ ի վեր Անգլիոյ համաշխարհային ամբողջ քաղաքականութիւնը կը դառնայ այդ կայսրութեան սեփականութեան շուրջ։ Անիկա ամէն բանէ առաջ հոն կը գտնէ անկուշտ շուկայ մը, զոր եթէ կորսնցնէ չի կրնար ուրիշ բանով փոխարինել։ Եթէ Հնդկաստանէն զրկուի, Անգլիա գործնապէս կը դադրի գոյութիւն ունենալէ։ Միաժամանակ կը զրկուի իր հմայքէն, իր ուժի գաղտնիքէն եւ նոյնիսկ իր ապրուստի միջոցներէն։ Ճիշդ ինչպէս Սամսոն պիտի թառամէր, երբ մազերը խուզէին։

Արդ, կրնա՞ք երեւակայել աշխարհ մը, ուսկից անհետանար Անգլիա։ Ես ինքս ատոր չեմ հաւատար։ Եթէ այս կեդրոնական սիւնը տապալի, ամբողջ եւրոպական շէնքը պիտի փլի շուտով։ Այդ մասին ո՛չ մէկ տարակոյս։ Բայց այս չէ ամէնը։ Եթէ Հնդկաստա...

...նի յեղափոխութիւնը ... ատիկա նշանը պիտի ըլլ... հանուր ապստամբութեան ... ցեղերուն՝ դեղին, կարմիր ... ղին, զորս մեր թեւաբ... տակ կը պահենք ա՛նք... ուժերով եւ ա՛նքան երկ... նէ ի վեր։

Խառնածին Ռուսիան ... րեք տարիէ ի վեր փճաց... բաղարձած է իր բնածին ... կանութեան։ Հնդկական ... հիմը կազմող մեծ ... նութիւնը տարօրինակ ... ներ գտած է գերման ... րոշ ծալքերուն մէջ։ Իր ... ու մեծապէս քայքայ... ափիոնի պէս նուրբ եւ ... ծական զգլխիչ բուրում... փանցած է նոյնիսկ մէկ... ֆրանսական ուղեղներու ... հա՛ այս հեռանկարներ... կը ցցուին առջեւդ, երբ ... ցէն դիտես Հնդիկներու ... ծային ապստամբութիւն...

***

Միայն թէ՝ պէ՞տք է ... նկատել այս խաբուսիկ ... սպառնալիքները։ Կրկնե... մը չկա՞յ այստեղ, մէկ ... բանդագուշանքներէն, ... րին ու խաբէութիւնը իրեն... ժինն ունին եւ որուն ... զուգորդուած է փաքիրնե... նունին։ Կան նաեւ վկաներ ... զի կը խօսին բոլորովին ... կան Հնդկաստանի մը ... կը ժպտին՝ երբ իրենց կ'... այս մեծ աղէտները, զորս ... յական մղձաւանջ մը կը ... Մեր կարգին բանանք մե... քերը մեզի համար նոր ... րիզոնին առջեւ, եւ առա... ւակնութիւնն ունենալու ... հոգիին խորը թափանցելու, ... որ փիլիսոփայի կամ ... տեղծի գործ է— պարզ... նանք տեսնել իրերը այ... պէս որ են։

Մէկ կողմը կայ Անգ... աւանդութիւններով, իր ... ութեամբ, իր աննմա... րիւնով։ Իրեն դէմ՝ Հնդ... վուրդը՝ 240 միլիոն մի... լիական Հնդկաստանի մէջ... մէնը 320 միլիոն, ինչ որ ... նաբար շատ մեծ թիւ է՝ 700... պակաս անգլիացի զինուո... համար։ Սակայն, նախ քան... ըլ թէ այս զանգուածը որ... ձան կը համակրի շարժմա... րիչներուն, անհրաժեշտ է ... թիւէն զեղչել 68 միլիոն ... ները, որոնք 9-10 տարի ... կրօնական ազդեցութեան ... ջլագրգռուած էին եւ որոնք ... ջախջախիչ մեծամասնու... վերստին ձեռք առած են ... ներու դէմ իրենց հին ... թիւնը։ «Հնդիկ» բառը ... թիւն» կը նշանակէ եւ «... «կրօնք»ը կ'արտայայտէ ... լաւ պատճառներ կան ... թէ պարիաները, անոնք ... կոչեն «անհպելիները», եւ ... միլիոնէն պակաս պէտք է ... ընդհանրապէս փափաքող ... ջողութեանը շարժման մը, ... րենք կրկին պիտի դնէ ... գերու բացարձակ տիրապ... թեան տակ, որոնց հպար... նը զոհուած են երկար ... ապրելով իբրեւ բորոտ ... վերջապէս, բարեկեցիկ եւ ... ւորական մարդոց մէջ շա... որ ապահովաբար լաւ յար... են անգլիական վարչաձեւ... 1919էն ի վեր շատ մեղմ...

Միւսները, ըմբոստ ... դավառ, կը հաւատան ... բիրտ ուժի զօրութեան, ... կը վերապահեն ասպարէզ ... երբ ժամը հնչէ, բայց ...

...ամէն նախաձեռնութիւն կը ձգեն մոռցնել այն կանոնի: Հաշուի չառնելով ուրեմն այն մարդիկը — ոչ բոլորն ալ Հնդիկ— որոնք քուլիներն մէջ եւ կամրջաշարարի ծակին մէջ կը պահուըտին, կարելի է ըսել թէ ցնոր տնօրինութիւն, պայմանը կը մղուի միայն կանոնի եւ Անգլիոյ միջեւ:

* * *

...կանոնին, այս տարօրինակ մարգարէն մեծ համբաւ ունի Արեւմուտքի մէջ: Ո՞ր աստիճան հմայք ունի Հնդկաստանի մէջ: Այս է որ խիստ մտայուտ դէպքերը թոյլ պիտի տան չափել: Ո՛չ ոք կը կասկածի այս մեծ միստիքին ուղղամտութեան, եւ կամ «սրբութեան» վրայ, ինչպէս կ'ըսեն շատեր: Բայց շատեր կը կասկածին անոր ձեռնարկի արդիւնաւորութեան վրայ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Թուրքերէն «Մուհիթ» պարբերականին մէջ, Թէվֆիք Աճէմ պէյ շարունակելով իր տեսութիւնները Թուրք Թատրոնին զարգացման մասին, կը պատմէ.

Կէտիկ Փաշայի Թատրոնը որ Թուրք Թատրոնին զարգացման առաջին կայանն եղաւ, փոխադրուեցաւ Չարշը Գափուէն Գումգափու իջնող լայն պողոտային վրայ, ձախ անկիւնի շէնքը: Այս շէնքը կը պատկանէր հարուստ հայու մը՝ Աբրահամ փաշա Երամեանի: 1868ին, Վարդովեան հարկ եղած բարեփոխումը կատարելով, շէնքը թատրոնի վերածեց:

Թատրոնի վարչական եւ դրամական գործերը կը կատարուէին ընկերութեան մը կողմէ: Իսկ գլուխ բեմական մասը յանձնուած էր Յակոբ Վարդովեանին: Վարչապետ Ալի փաշայի միջնորդութեամբ, Սուլթան Ազիզ ֆէրմանի ըրաւ որ յուշարարի գործը Վարդովեանի մենաշնորհը նկատուի: Ասոր վրայ, քիչ ատենէն, բոլոր ծանօթ դերասանները Կէտիկ Փաշայի Թատրոնը կեդրոնացան:

Եղան շրջաններ երբ Միասուլեանեան, Նոչի եւ Մնակեան դերասանուհի (րէժիսէօր) պաշտօն վարեցին այդ թատրոնին մէջ: Բացի Վարդովեանէն, որ շահաբաժին ունէր, մնացած բոլոր դերասանները ամսականաւոր էին: Թատրոնը թէ միակն էր, թէ՛ պետութեան հովանաւորութիւնը կը վայելէր եւ թէ ընդունելութիւն կը գտնէր ժողովուրդէն: Ասոր համար, սնտուկը միշտ լեցուն էր, եւ դերասաններուն ամսականները, ուրիշ արհեստաւորներու առածին հետ բաղդատելով, շատ բարձր էին: Օրինակ, Գարագաշ քոյրերը 60 ոսկիէն աւելի ամսական կ'առնէին: Կէտիկ Փաշայի արուեստագէտները միշտ մաքուր կը հագուէին եւ դիրք ունէին բարձր շրջանակներու մէջ: Իր թէքնիք կատարելագործութեամբ եւ դերասաններու արժէքով, այդ թատրոնը կրնար մրցիլ եւրոպական հաստատութեանց հետ:

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի օրով, երբ դեռ սկսած չէր Թուրք եւ ռուս պատերազմը, Լորտ Սալըզպըրի պատուիրակութեան մը հետ Պոլիս կուգայ, կ'ուզէ տեսնել Կէտիկ Փաշայի Թատրոնը: պետական մեծերու հետ ներկայ կը գտնուի երեք բեմադրութեան, եւ զարմացած կը մնայ որ թատերական արուեստը այդքան առաջացած է Թուրքիոյ մէջ:

Տարին չորս անգամ, հայերէն լեզուով ներկայացումներ կը տրուէին:

Առաջին Թուրք դերասանները այդ Թատրոնին մէջ բեմ ելած են: Ահմէտ Ֆէհիմ էֆ. 1876ին բեմ ելաւ եւ մօտ 50 տարի ծառայեց թատերական ասպարէզին:

25 դեկտ. 1878ի չորեքշաբթի գիշեր, արուեստագէտներէն Դաւիթ Թրեանցի ի պատիւ տրուած ներկայացման մը հայերէն յայտագրին մէջ այսպէս կ'ըսուէր.

«Մոլիէրի Ավարը պիտի բեմադրուի: Տոմսերուն գինը որոշ չէ: Ներկայացումը ի պատիւ Թրեանցի ըլլալով, եթէ կարելի է, կը խնդրուի որ կիներն ալ վճարեն»:

Ասկէ կը հետեւի թէ «ի նըպաստ» չեղած ներկայացումներու ատեն կիները մուտք չէին վճարեր:

Ապտիւլ Համիտի շրջանին, եղած ճնշումներուն վրայ, ազատամիտ Թուրք թատերագիրները աստիճանաբար քաշուեցան եւ թատրոնը յաճախ կաղաց: 25 հոկտ. 1881ին, Ահմէտ Միտհաթ էֆ.ի մէկ թատերգութիւնը կը ներկայացուէր: Ժողովուրդը այնքան գունդագունդ ներս խուժեց, որ լրտեսները վախցան եւ «ժուռնալ»տուին թէ թատերգութիւնը օսմանեան տարրերու միջեւ պառակտում սերմանելու բնոյթ ունի: Ասոր վրայ ոստիկաններ եկան եւ բռնի ուժով դուրս հանեցին ժողովուրդը: Ահազին շէնքն ալ մէկ գիշերուան մէջ քանդուեցաւ եւ աւերակոյտի վերածուեցաւ: Եւ որպէսզի նոր մը չշինուի, հողը բռնի ծախու առին Աբրահամ փաշայէն, առարկելով թէ կառավարութիւնը մեծրէսէ պիտի շինէ հոն:

Յետոյ որոշեցին երկրաշափական վարժարան մը շինել հոն, բայց գործը կէս մնաց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԶՏԻԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խ.Հայաստանի մէջ Թղթակից մը կը գրէ (27 մարտ).—

Աշտարակի գիւղացիները վտարելով 11 ունեւոր գիւղացիներ «Համատարած» համայնացում կատարեցին: փետրուարի կէսին, մօտ 300 բանուորներ, բաճը ուսին, դաշտ ելան: Հետեւեալ օրը լուր հասաւ որ մօտակայ Օշական եւ Ղզլթամուր գիւղերուն մէջ կոլխոզը քայքայուած է: Բոլորին տրամադրութիւնը փոխուեցաւ — «Չենք ուզում կոլխոզ»: Ընմիջապէս յայտարարութիւն մը ցրուեցաւ.— «Ով չէ ուզում կոլխոզի մէջ մնայ, երկու օրուայ ընթացքում թող դիմում տայ հեռանալու»: Երկու օրուան մէջ կէսը հեռացաւ:

Նոյն Թղթակիցը այստեղ չի խօսիր թէ յետոյ ինչ սպառնալիքներու եւ դժուարութիւններու ենթարկուեցան գիւղացիները, որոնք ճարահատ սկսան զարնել կոլխոզին դուռը, բայց կը գրէ.—

Այլեւս «կոլխոզ»ի գրասենեակին մէջ աշխատելու կարելիութիւն չկար, կը սպառնան, կը խնդրեն.— «Ընկեր նախագահ, ախր ես մեղաւոր չեմ, կինս ա մեղաւոր, զահլէս տարաւ, թէ գնա հրաժարական տուր կոլխոզին, ասում է, այսքան տարի այգի ենք շինել, կոլխոզը տանի ուտի՞»: Ուրիշ մը.— «Ընկեր նախագահ, ախր հիմի մտածել եմ, որ կոլխոզը լաւ բան է, սխալել եմ»: Ուրիշ մը — «Ընկեր նախագահ, ես անգրագէտ եմ, իսկ գ.եւ.ոյի պետրոսը, բանից դուրս է գալիս, դիտմամբ յայտարարութիւնը սխալ է կարդացել ու բացատրել: Նա ասաց կոլխոզը թամուզ քանդուել ա, ինչ ուել էք գնացէք վերցրէք»:

Այսպէս, Աշտարակի մէջ նորէն կոլխոզին կապուեցաւ գիւղացիութեան կէսը: 240 հեկտար դաշտերը բաժնեցին 16 «սարնա»յի (խումբ), ամէն «սարնա»յի մէջ կ'աշխատին 30 հոգի:

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԵՐԱԶ

Կեանքին մէջ շատ կ'երազէ մարդ:
Եւ շատ մարդիկ կ'ապրին միայն երազով:
Երազիս մէջ ես աշխարհ մը գացած էի,
Ինչպէս կ'ըլլայ երազի մէջ— իտէալ,
Այդ աշխարհը ամէնուն ալ տեղ ունէր:

Ոչ պանքա կար եւ ոչ վարկ:
Սակարանը լոկ առասպել մըն էր հոն:
Կըրնաս բնակիլ, ո՛ւր որ ուզես, առանց վարձքի:
Բախտախաղի մէջ չկար բնաւ ճերմակ թիւ:
Հոն ամէն մարդ է՛ն մեծ թիւը կը շահէր:

Ուտելը հոն խնդիր մը չէր կենսական:
Խորհելով լոկ կարելի էր կշտանալ:
Անընդունակ եթէ էիր խորհելու,
Կ'առնէիր օրը դեղահատ մէկ-երկու,
Մարսողութիւն այլեւս տեղի չէր ունենար

Ոչ դատաւոր կար ոչ ատեան:
Խաղաղութեամբ կ'ապրէին հոն, դատ չըկար:
Գող, մարդասպան— պատմութեամբ լոկ էին ծանօթ:

Ազգականէն ոչ ոք կ'ըլլար անհանգիստ:
Հօրաքոյրներ, մօրաքոյրներ, եւ խորթ մայր,
Ա՛յնպէս էին որ իբր թէ չըկային:

Ոչ մէկի հետ կռիւ ու վէճ:
Կեանք երջանիկ, լուռ եւ ուրախ:
Գործի յատուկ դըժուար օրեր չըկային,
Հաշուեյարդար կամ սնանկութիւն,
Ամբողջ տարին հոն Ապրիլ էր…
Ապրի՛լ ամիս, Ապրիլ Մայիս…:

ՄԱՔՍ ՔՕԼՓԷ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՈԶԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 ապրիլ (սեփ. թղթ.).— Երկու տարի առաջ խումբ մը Եոզկատցի երիտասարդներ իրենց Հայրենակցական Միութեան հիմը դնելով, ջանացած են օգտակար ըլլալ իրենց անկարող ու հիւանդ հայրենակիցներուն, ինչպէս եւ ընդհ. ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու: Միութիւնը անցեալ շաբթու սարքեց ընտանեկան երեկոյթ մը, սալօն Սէն Ժաքի մէջ: Սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր Եոզկատցի երկսեռ երիտասարդներով: Ծերեր կամ հիւրեր շատ քիչ էին:

Բացումը տեղի ունեցաւ նուագախումբի մը կողմէ, որ հնչեցուց «Մեր հայրենիք»ը: Վարչութեան երիտասարդ անդամներէն մէկը երկու խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ պարզեց հանդէսին նպատակը, աւելի մանրամասն տեղեկութիւնները թողլով Տոքթ. Մ. Քէչեանին:

Մէջընդմէջ եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, եւ «ֆանթէզի»ներ եւ նուագածութիւն: Յետոյ խօսք առաւ Տոքթ. Քէչեան, պարզելով Հայրենակցական Միութիւններու նպատակը: Աւելի ծանրացաւ Եոզկատի Հայր. Միութեան վրայ՝ որ աղքատ եւ հիւանդ հայրենակիցներու օգնելէ եւ անգործներուն գործ գտնելէ զատ, նպատակ ունի նաեւ օժանդակութիւն ընծայել հայրենակից ուսանողներու:

Բանախօսը յայտնեց թէ Եոզկատցիները իրենց յարատեւ ջանքերով երկու տարուան ընթացքին 22 հազար ֆրանք գոյացուցին որուն տասնը հինգ հազարը ծախսուած է բարենպատակ գործերուն, իսկ մնացեալ եօթը հազարը կը մնայ իրենց մօտ:

Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ դեղեցիկ ասեղնագործուած բարձի երես մը: Աճուրդէն գոյացաւ 415 ֆրանք եւ բարձը շահեցաւ Տոքթ. Քէչեան:

Ֆրանսերէն քանի մը արտասանութիւն եւ նուագածութենէ վերջ, հանդէսը փակուեցաւ «Զորս Սալօրներ» քրքջալիր գաւեշտով:

Ս. Մ.

ԿՈՉ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՀԱԼԷՊ.— Հալէպ ապաստանած հայրենակիցներու վիճակը ժամանակ վերջին տեղահանութիւններու առթիւ հասած նորեկներու նիւթական եւ բարոյական ծանր կացութիւնը ստիպեց մեզ համախմբուիլ եւ կազմակերպուիլ միացած ուժերով կատարելու հայրենակցի պարտականութիւնը:

Այսօր Հալէպի մէջ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը գիտակցութեամբ ազգ. իշխանութիւններու եւ Միջհայրենակցական Միութեան, ունի իր վարչութիւնը եւ գործունէութիւնը: Իր հիմնական նպատակն է ա) Մեղմել թշուառութիւնը անկար հայրենակիցներու, բ) Մասնաւոր հոգածութիւն փոքրերու եւ դպրոցականներու գ) Վառ պահել հայրենիքի սէրն ու յիշատակները:

Սոյն գրութեամբ մեր նորակազմ Միութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն, սրտցաւ հայութեան եւ Վասպուրականի Հայրեն. Միութիւններու իրենց մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնել մեր Միութիւնը եւ բերել հայրենակցի նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը յանուն մարդասիրութեան եւ հայրենիքի նուիրական արժէքներու:

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փոքր տ'իթալիի մասնաճիւղը, գովելի գաղափարը ունեցած էր, առաջին անգամ ըլլալով սկաուտական հանդէս մը սարքելու, մասնաճիւղին հիմնադրութեան 4րդ տարեդարձին առթիւ: Հանդէսը տեղի ունեցաւ խուռն բազմութեամբ, սրճարանի մը բաւական ընդարձակ մէկ սրահին մէջ, որուն ճակատը զետեղուած էին ֆրանսական եռագոյնը ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշակը: Օր. Մինթանճեան դաշնակի վրայ նուագեց քանի մը ազգային կտորներ, մեծ յաջողութեամբ: Սկաուտներու կողմէ տեղի ունեցաւ տողանցք մը եւ իրենց կեանքէն առնուած ներկայացում մը որ մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ: Պ. Ս. Քնարեան յաջողած է երեք ամսուան միջոցին կազմել 32 սկաուտներէ բաղկացած խումբ մը ու զանոնք բեմ հանել այդ օրը: Այս առթիւ գնահատման արժանի են փոքր տ'իթալիի ներկայ վարչութեան բոլոր անդամները, որ այդ շրջանին մէջ շինարար գործ կը կատարեն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշը բարձր կը բռնեն: Մասնաճիւղի ատենապետ՝ Պ. Ա. Արամեանց, իր բանախօսութեան մէջ ի վեր հանեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը ու պարզելով մասնաճիւղին գործունէութիւնը, կոչ ըրաւ ներկաներուն ուժ տալ այդ կազմակերպութեան: Ցիշ՞ց նաեւ թէ «իթալի»ի ֆութպոլի խումբը միջմասնաճիւղային մրցումներու մէջ, յաղթական ելած ըլլալով, շահած էր ախոյեանութեան բաժակը:

Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան արտասանութիւններ, խմբերգ, կատարուեցաւ մասնաճիւղի վիճակահանութիւնը: Յետոյ խօսք առաւ Շրջանային վարչութեան անդամ՝ Պ. Կարօ Ուշագլեան որ ընդգծեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած գործը: Ամէնէն վերջը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի անդամներէն խումբ մը յաջողապէս ներկայացուց «5 Թիւ խելագարը»:

Մասնաճիւղի ատենադպիր՝ Պ. Մ. Տէր Յակոբեան հանդէսը փակելով, յայտարարեց թէ այսուհետեւ պիտի ունենան ուրիշ հանդէսներ, որոնց համար մասնաճիւղը պիտի ջանայ աւելի յարմար սրահ մը ճարել՝ քաջալերուած ժողովուրդին բարեացակամ տրամադրութիւններէն:

Դիտող

Յ. Գ.— Հետեւեալ թիւերու տէրերը հաճին դիմել Պ. Պ. Թորոսեանի, 11 Rue Pierre Curie, Bicêtre, ստանալու համար իրենց շահած առարկաները.— Թիւ 116 ինքնահոս մատիտ մը, 302 շիշ մը շամբանեա, 704 տուփ մը յօխուռ, 795 արծան մը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ֆութպօլի առաջին խումբին մրցումը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, Սոմթրիքոյի ընդարձակ դաշտին մէջ, Նշանաւոր U. S. Rouer խումբին դէմ:

Հակառակ աննպաստ օդին, հինգ հարիւրէ աւելի երկսեռ հանդիսականներ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին ու կը ծափահարէին խաղերը:

Առաջին կիսախաղին հայ խումբը չփոթութեան մատնեց հակառակորդը, որուն բոլոր ջանքը ապարդիւն կ'անցնէր:

Ֆրանսացիները երկու նշանակէտ շահեցան շնորհիւ անարդար կարգադրութեան մը, եւ զերոյի դէմ 2ով պարտուեցաւ հայ խումբը:

Մ. Միլտոնեան

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — I —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒՍԱՌԻ ՎՐԱՅ...

ԽՄԲ.— Հին գրողի մը նոր փորձն է այս, գրականութեան ճամբուն վրայ:

Նորութիւն մը՝ նիւթն ալ,— պատկեր մը՝ ֆրանսական ագարակներն ինկած որբերու կեանքէն:

«Գիշե՛ր, գիշեր…
Սիրոյ չափ դառն ես դու,
Մահուան չափ՝ քաղցր.
Ու աւելի՛ն ես դուն,
Դուն մոռացօնքն ես…:

Նստա՞ծ էք երբեք պայծառաշող առաւօտ մը ճեպընթացը, իջնելու համար Փարիզէն դէպի Հարաւ, դէպի բլուրներու ղալար հրճուանքը եւ դաշտերու խաղաղութիւնը: Մեծ քաղաքը մոլեգնող մղձաւանջի մը նման կը մնայ ետին, իբրեւ հեռացող դղրդիւն մը կը սպառի, թարմ եւ ուժեղ եւ նոր բանի մը ակնկալութեան մէջ կը մտնաք զայն: Արուարձանները կը թուլնան, կը նօսրանան, կը պարուրուին պարտէզներով: Պահ մը Սէնը կապոյտ խորութիւն մը կը դնէ դաշտանկարին մէջ, յետոյ յանկարծ բնութիւնը կը յայտնուի. ուղեւորը զայն կը զգայ ամէն բանէ առաջ ինքն իր մէջ: Թաքուն եւ ներքին հանդարտութիւն մը իր կուրծքին տակ կը մտնէ անոր ներկայութիւնը: Մտածումները կը թեթեւնան, մարդ տպաւորութիւնը կ'ունենայ վայելելու փնտռուած բարեկամի մը մտերմութիւնը… Գնացքը կեցած է կարծէք ու իր շուրջը բլրակները կը փախին դէպի հեռաւոր դաշտեր: Պուրակները, Ջրերու ափին նստած կ'երազեն, մարգի մը վրայ կարմիր կովեր խոշոր աչուըներով միջոցը կը խմեն… Գնացքը կեցած է կարծէք անհուն բնակարանի մը մէջտեղ եւ ուղեւորն է որ կը հեռանայ ինքզինքէն, իր տրտմութիւններէն, իր խըճիթէն ու կը սուրայ դէպի իր հոգիին պայծառ ափերը…

Ժամանակ մը վերջ անսահման դաշտ մը կը ծնի, կը վերածնի ու չի մեռնիր: Պօսի հարթավայրն է. կանաչը, ոսկին, գորշ տխրութիւնը եւ կամ սպիտակը հոն կը ծովանան, կը միգանան փոխն ի փոխ, եղանակներու եւ օրերու համաձայն: Հեռուէն զանգակատունի մը սլաքը, ագարակի մը դէզերը եւ կամ ձիավար արօրի մը ճիգը կը յիշեցնեն ապրող մարդերու կեանքը…

Մեր ճամբուն վրայ Պօսը Շաթօտէնի շուրջը կը սպառի եւ գնացքը կը մխրճուի Գլուայէն անդին ձորակի մը մէջ. հոնկէ կը հոսի Լուառ գետակը. ժամ մը ամբողջ, մինչեւ Վանտօմ, այդ Ջուրը կ'ընկերանայ մեզի, կը տիրապետէ բնանկարին: Անոր կը պարտի ձորակը իր քնքուշ պերճութիւնը, իր եւ իր մարդոց կեանքը: Շատ հին օրերուն իսկ հոս մարդիկ ապրած են: Ահա անոնց ժայռահերձ բնակութիւնները սա ղիմացի բլուրներուն լերկ կողերուն ստորոտը. պերկ քարերուն մէջ փորուած սենեակներ, նկուղներ, «րթօկլոտիթ»ներ… Ահա անդին բլրակի մը գագաթը ամրաշէն դղեակի մը կիսաւեր «տօնժօն»ը կը խօսի ուրիշ ժամանակներու մասին: Բայց օրերը անցած են, օրերը մնացեր են նոյնը, ինչպէս Լուառը, իսկ իր ափին նոր գիւղակներ, իր Ջրերուն հայելիին մէջ կը ցոլացնեն ծաղկազարդ պատշգամներ, սնգուրուած ճակատներ: Տեղ տեղ սակայն հովիտի մը խորը, զառիթափի մը վրայ մենաւոր ագարակ մը մշտահոսան եւ մշտանորոգ այս միջավայրին մէջ կը պահէ հնօրեայ կեանքի մը անմխիթար ստուերը: Ծամբաներէ հեռու, արտերու մերկ լիութեամբ շրջապատուած, քառակողմ շինուածքոյտ մը, այդ ագարակները. չորս պատերու ետին ախոռ; մարագ եւ ամբար: Բակին աղբակոյտերուն շուրջ հաւեր, խոզեր, աղազուն մանկլաւիկներ: Ու ամբողջ օրը միօրինակ, համր երթեւեկը մարդոց եւ անասուններու, որոնք յաջողած են միշտ, որոնք ոչինչ չեն երազեր ու սակայն կը տքնին… Երբեմն միայն այդ դաժան ագարակներուն մօտ, խնձորենիներ, թէեւ հիւանդ, գարունով կը պճնուին, տարին անգամ մը: Այն ատեն հաւերը թուխս կը նստին եւ մարդիկ ալ կը բացուին դէպի արտերը…

Մեր օրերուն, այդ մենակեաց ագարակներուն մօտէն անցնող թափառաշրջիկ մը, թերեւս, արտերու բացէն երգի մը ձայնը լսէ . . .

Թռի՛ր, Թռի՛ր, ծիծեռնակ,
Ծնած տեղս Աշտարակ,
Անդ շինիր քո բոյնը,
Հայրենի կտուրի տակ…

Տարաշխարհիկ բառերուն այդ մելամաղձութիւնը թերեւս անիմանալի մնայ անոր, ինչպէս թռչունի մը կարօտերգը, Բայց ան պիտի մտածէ. «ո՞վ է սա մանկալը որ՝ բաց երկնքին տակ վանդակուած թռչունի մը կը նմանի. սա հողին, սա ակօսներուն ձայնը չէ որ կը բարձրանայ իր շրթունքէն. բայց որքա՛ն հեռուէն կուգայ այդ ձայնը…»

Ա.

Արդէն տարի մը կ'ըլլար որ Հրայր, Սուրիայէն եկած որբերէն, կ'աշխատէր Փէր Մաթիէօյի ագարակը: Սէնթ Իլէռէն Մորէ գացող ճամբէն դէպի վեր, զառիթափին վրայ թառած էր այդ կալուածը, որուն առջեւ միջոցը կը տարածուէր մինչեւ դիմացի սաղարթախիտ բլուրները: Վարը Լուառի օձապտոյտ գիծը կը ցոլացնէր ամպեր եւ երկնքի պատառներ. ձորակը կը մնար այնտեղ, երազի մը նման սիրուն եւ հեռակայ ու կարծես ոչինչ կար հաղորդական այդ ագարակին եւ ձորակին միջեւ:

Հրայր, գլխին ուժգին անակնկալ հարուած մը կերած մէկուն նման, ամիսներով տեսաւ ու ըզգաց մինակ իր շուրջ ագարակին իրականութիւնը: աչքերը անկէ անդին դիտելու անկարող էին:

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Քարաչիի մէջ ալ կիրակի ու երկուշաբթի նոր դէպքեր պատահեցան։ Կարգ մը Եւրոպացիներ քարկոծուելով վիրաւորուեցան։ Բազմաթիւ կիներ տունէ տուն կը պտտին կամ պազարները կ'երթան՝ ժաքսաննենգուած աղ ծախելու համար։

ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱԿԱՌԱԿԻՆ ԿԱՆՏԻԻ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Պոմպէյէն 20 ապրիլ Թուականով.—

Համահնդկական Իսլամական համաժողովը Պաղեստինի գործերուն համար գումարուեցաւ այստեղ երէկ եւ այսօր, նախագահութեամբ օրէնսդիր ժողովի փոխ-Նախագահ Մավլէվի Մահոմէտ Եաքուպի. Ներկայ էր նաեւ Մուլլայի Սահէպ, Պոհրայի համայնքին կրօնապետը։

Նախագահը ճառ մը խօսելով քննադատեց անգլիական քաղաքականութիւնը Պաղեստինի մէջ, յետոյ ուժգնօրէն դատափետեց Հնդկաստանի քաղաքային անհնազանդութեան շարժումը, որուն իրական նպատակն է, ըսաւ, մեծամասնութեան մը տիրապետութիւնը ապահովել փոքրամասնութեանց վրայ։ «Կանտի որ ժամանակ մը Հնդիկ-Իսլամ համաձայնութիւնը կը նկատէր անկիւնաքարը ինքնավար կառավարութեան, այժմ կը կարծէ թէ առանց իսլամներուն կրնայ ձեռք բերել «սվարաճ»ը (ինքնավարութիւն)։ Իսլամները չեն կրնար համակրիլ ներկայ ապօրէն շարժումին, որովհետեւ Քուրանը հակառակ է անիշխանութեան եւ ապօրինութեան։»

Վերջնագիր Սուլթան Աթրաշին

Վերջերս Ֆրանսայի եւ Հիճազի Թագաւորութեան միջեւ կնքուած համաձայնագրին տրամադրութեանց համաձայն, Հիճազի Թագաւոր Իպն Սուուտ պարտականութիւն ստանձնած էր իր երկրին սահմաններէն հեռացնել Ճէպէլը Տրիւզի ապստամբներուն վարիչ Սուլթան Աթրաշն ու իր հետեւորդները։ Համաձայն իր պայմանագրութեան, Հիճազի կառավարութիւնը ազդարարած է Սուլթան Աթրաշին, որոշ ժամանակի մը ընթացքին հեռանալ իր երկրի սահմաններէն։

Այս լուրը մեծ յուզում յառաջ բերած է Դամասկոսի եւ Եգիպտոսի ազգայնականներուն մէջ, որոնց դիմումներուն շնորհիւ այդ երկիրներու Հիճազի դեսպանները խնդրած են Իպն Սուուտէն՝ չեղեալ համարել այդ որոշումը։

Հայ մը ձերբակալուած Նիսի մէջ

Նիսէն կը հաղորդեն.— Ընդհանուր Ապահովութեան փոխ տնօրէնը Ավընիւ Թիէրի վրայ հանդիպեցաւ երիտասարդի մը, որ կ'աշխատէր ոսկի շղթայ մը ծախել անցորդի մը։

Մարդուն ձեւերէն կասկածելով, փոխ տնօրէնը ոստիկանատուն հրաւիրեց զայն։ Երիտասարդը նախ ըսաւ թէ անունը Արտաշէս է, հաստատուած է Անվէրս եւ քանի մը օրուան համար միայն Նիս եկած։ Յետոյ ցոյց տուաւ այդ անունով ինքնութեան թուղթ մը։ Ոստիկանապետը վրան խուզարկելով, գտաւ ժամացոյցի շղթաներ, ապարանջաններ, մանեակներ, ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթ մը՝ Յարութիւն Համամճեան անունով, ծնած Պոլիս 1894ին եւ հաստատուած Փարիզ, Պուլվար Փասթէօր թիւ 56։ Վրայէն գտնուեցան նաեւ նամակի թուղթեր կէ եղբայներ, 2 րիւ Քրիսթին, Փարիզ, հասցէով։

Ինքնակոչ Արտաշէսը ի վերջոյ խոստովանեցաւ թէ իրական անունն է Յարութիւն, թէ կէ եղբայրներուն մօտ աշխատած է ապրիլ 3.8 եւ անկից թռցուցած կարգ մը գոհարեղէններ, որոնք իրեն յանձնուած էին յաճախորդներու տանելու համար։ Համամճեան բանտարկուեցաւ։

Ինքնաշարժի արկածներ

Զատկի տօթիւ արուարձաններու եւ գաւառներու մէջ ինքնաշարժի բազմաթիւ արկածներ պատահեցան։

Փոնթուազի մօտ, Րութ Նասիոնալի վրայ, փաբրիգաթնակ Եազըճեան անուն Հայու մը վարած ինքնաշարժը Արթիմոնէն արագօրէն իջած տեղն՝ շրջեցաւ ձախակողմի մայթին վրայ։ Ծանրապէս վիրաւորուեցան Պ. Պ. Եազըճեան եւ Լեւոն եւ իրենց ընկերացող երկու Ֆրանսուհիներ՝ օրիորդներ Տիւրան եւ Թրույեա։ Չորս վիրաւորներն ալ փոխադրուեցան Մարինի հիւանդանոցը։

Մեծն Աղեքսանդրի գերեզմանը

Հօուըրտ Քարթըր, որ Լորտ Քառնավոնի հետ Արքայից հովիտին մէջ երեւան հանած էր Թութ-Անխ-Ամոնի գերեզմանը, ծրագրած է գտնել գերեզմանը Մեծն Աղեքսանդրի, որ թաղուած է Աղեքսանդրիա՝ ոսկի դագաղի մը մէջ, Քրիստոսէ 325 տարի առաջ։ Յայտնի եգիպտագէտը կը յուսայ նաեւ երեւան հանել կարգ մը վաւերաթուղթերը Աղեքսանդրիոյ նշանաւոր Մատենադարանին որ այրած էր հրդեհէ մը։

350 բանտարկեալ այրած

Միացեալ Նահանգներու Քոլոմպոս քաղաքին (Օհայօ Նահանգ) բանտին մէջ հրդեհ ծագեցաւ։ 350 հոգի այրեցան խուցերուն մէջ։

Օսմանեան Հանր. Պարտքի պատուիրակները

Թուրքիոյ ելմտական գործավարին հրաւէրով, այսօր Փարիզէն դէպի Պոլիս ճամբայ կ'ելլեն Օսմ. Հանրային Պարտքի վարչական խորհուրդի պատուիրակները՝ անգլիացի Սթանլի Ուայթ եւ ֆրանսացի տէ Քլոզիէր, որոնք Էնկիւրի պիտի հասնին ապրիլ 29ին և պիտի շարունակեն բանակցութիւնները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՇԱՔԱՐԻ եւ քարիւղի մենաշնորհները պիտի ջնջուին Թուրքիոյ մէջ, յառաջիկայ ամիսէն սկսեալ։ Ծխախոտի մենաշնորհը պիտի պահուի։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ձերբակալուեցան երեք Պաղեստինցի Հրեաներ, որոնք մաքսանենգութեամբ թմրեցուցիչներ կըմտցնէին Եգիպտոս։ Ասոնք մաս կը կազմէին կեղծարարներու խմբակի մը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Վիեննա։ Այս մարդիկը ցարդ 350 քիլօ էրոին ներմուծած են Եգիպտոս, 25,000 ստերլին արժէքով։ Վիեննայի մէջ ալ 7 հոգի ձերբակալուեցան։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահեցան։ Կորնթոսի գիւղերուն մէջ քանի մը տուներ փլան։

ԼՈՐՏ ԼՈՅՏ, Եգիպտոսի նախորդ անգլ. Մարզպանը Պոլիս հասած է եւ իջած անգլ. դեսպանատունը։ Լորտը պիտի այցելէ Տարտանէլի անգլ. գերեզմանները եւ Էնկիւրի։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկեր՝ Ա. Մելքոնեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

ԼԻՈՆԻ Զաւարեան խումբի բոլոր անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն Հ. Յ. Դ. ժողովրդային Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin։ Բացակայողները նկատողութեան պիտի առնուին։

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Սոսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահին մէջ։ Նիւթ՝ կրօնական հալածանքները։ Ուսասատանի մէջ Կը հրաւիրուին երկսեռ պատանիները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խարբերդ քաղաքի Երիտասարդաց Միութեան պարգեւները շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 122, 445. 254, 354, 89, 465, 477, 356 119, 435։ Առարկաները ստանալու համար դիմել Պ. Վահան Մալեէմէզեանի, 68 Rue Bernard du Bois, առաջին յարկ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Համբարձում Ճանիկեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս Ճանիկեան, որ կը գտնուէր Պէյրութ։ Իմաց տալ՝ H. Djaniguian (Arménien) 54, Rue Aux-Ligneaux, St-Jean-de-Braye (Loiret)

—կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունն՝ Խնկօ, մօր անուն՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Ենոֆիա, Միւշկիւնազ, Դեդխի ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թել Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունն՝ Ոսկիան, մօր անունն՝ Անիկ. կաթուկ, հօր անուն Դանիէլ, մօր անուն Հալաճ։ Իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ Թերթերէն արտատպել։

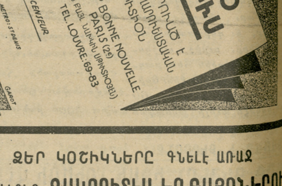
Կը փնտռուի նաեւ Նազլու Պարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են քրդերու կողմանէ։ Իմացնել՝ Աղապապ Պարսամեանի վերի հասցէին։

— Կը փնտռեմ Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Իպլիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, Կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյս զաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին։ Իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն։ Անկէց ի վեր լուր չկայ։ Իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc։ կամ «Յառաջ»ի։ Կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ԱՊՐԻԼ
1930

24 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1245

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…րկՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ա.

…կիրակի օր, 20 ապրիլ, 15րդ տարեդարձն էր պատմական …որ դէպքի մը, Վասպուրականի ապստամբութեան եւ ազա-…տութեան (7/20 ապրիլ 1915)։

Այսօր, 24 ապրիլ, նոյնպէս 15րդ տարեդարձն է Հայաջինջ …րաժ…ներուն, որոնք այլեւս ծանօթ են «Ապրիլ 11» անու-…նով։

Տասնըհինգ տարի… Եւ սակայն տակաւին երէկ չէ՞ր որ …պատահեցան այդ բոլորին։

Տակաւին երէկ չէ՞ր որ, բերնէ բերան շրջան կ՚ընէին չա-…րագուշակ լուրեր,— կառավարութիւնը բացարիկ իրաւասու-…թիւններ տուած է ոստիկանութեան եւ բոլոր նահանգապետ-…ներուն… կնքուած պահարաններ կը գտնուին ոստիկանական …պաշտօնեաներուն քով… Այն ցանկերը որ կը պատրաստուին փետ-…րուարէն ի վեր, ոչ թէ զինուորագրութեան համար են, այլ …քաղաքական… Չէյթունցիները լեռնէն վար իջեցուցած եւ …Անատոլուի ճախճախուտքը նետած են, ուր կը մեռնին ճանճերու …… Բանակին հայ զինուորները զինաթափ կ՚ընեն եւ կը …ոտակցնեն բանուորական աշխատանքներու. կամ կը քշեն …անօթ ուղղութեամբ… Բոլոր գաւառներուն մէջ զէնքերը …հաւաքեն, չունեցողէն ալ կը պահանջեն զարհուրելի տան-…ջանքներով…

Այս փսփսուքներուն առեն, զօրակոչի ենթարկուած էին …45 տարեկան այրերը, Պոլսէն մինչեւ յետին գիւղը։ Ինչ որ կը …մնակէ թէ մէջտեղը մնացած էին միայն ծերունիներ, կիներ …եւ երախաներ։ Զարաշուք լռութիւն մը, պետական շրջանակ-…ներուն մէջ, աւելի գոյն եւ շեշտ կուտար մռայլ գուշակու-…թիւններու։ Մանաւանդ որ, ամէն առտու բացարիկ օրէնք մը …կը հրատարակուէր,— միշտ զինուորական պատճառներով։

Սահման չունէր հայ ժողովուրդին կրաւորականութիւնը, …ինչպէս չունէր Թուրք իշխանութեան կեղեքումը «յանուն …Հայրենիքի փրկութեան»։ Զինուորական գրաւումներու անու-…նով, աւարի կուտային ոչ միայն խանութները, այլեւ տուները …պահանջելով անկողին, բարձ, ճերմակեղէն, պարկ, պաշար,— …ինչ որ կարելի էր կորզել։ Հայ կինը Թուրք վիրաւորներ կը …խնամէր հիւանդանոցներու մէջ, իսկ հայ զինուորը—ինչպէս եւ …ձին—շալակով ցորեն կը կրէր գիւղերէն դէպի յեռնային դիր-…քերը։ Դեռ ապրիլէն շատ առաջ, լեղապատառ ճիչեր կը հաս-…նէին, արդէն, սահմանակից գաւառներէ,— Պայազիտի առաջ-…նորդը կը տեղեկագրէր թէ հայ կիներ առեւանգուելով բաժ-…նուած են բանակին զինուորներուն, թէ ամբողջ գիւղեր կո-…տորուած են, մինչ Էնվէր իր ջերմ գոհունակութիւնը կը յայտ-…նէր, երգնկայի մէջ, հայ զինուորներուն անձնուիրութեան …համար…

Դաւադրութեան բուն մեքենան տիրաբար կը գործէր Վանի …մէջ։ Տասնը հինգ տարի յետոյ, երբ աչքի առջեւ կը բերենք …Վասպուրականի դէպքերը, այնքան պարզ կը տեսնենք ամբողջ …դաւերը ինչպէս Թուաբանական գործողութիւն մը։

—«Բաշկալէի, Աղբակի, Սարայի եւ Ալաշկերտի կոտորածները, …Թիմարի շրջանի գիւղերու Թալանը եւ հրկիզումը, Հայոց Ձորի, …Խաւաշի եւ Կարկառի ընդհարումները եւ Շատախի դաւերը՝ բոլորն …ալ ծրագրուած Թուրք պաշտօնական գործակալներու ձեռքով եւ …գործադրուած գրեթէ միաժամանակ, այլեւս ոչ մէկ կասկածի …տեղ կը Թողուին Թէ Վասպուրականի հայութեան գլխուն կախ-…ուած էր ֆիզիքական անողոք բնաջնջումի սպառնալիքը։ («Վանի …Հերոսամարտը», էջ 24)։

Այս բոլորը՝ դեռ 1914 դեկտեմբեր 1915 Յունուար ամիս-…ներուն։

Կառավարութեան բուն ծրագիրը մատնեց արիւնարբու …Ճէվտէթ, Վանի կուսակալ Ճէվտէթ, որ հազիւ պաշտօնի ձեռնար-…կած, կը պահանջէ կառավարութեան յանձնել 18—45 տարե-…կան հայ երիտասարդները, իբրեւ «ամէլէ»։ Ուրիշ խօսքով, …իբրեւ մսացու ոչխար։ Երկար բանակցութիւններէ յետոյ, հա-…մաձայնութիւն կը գոյանայ որ շաբաթը 500 երիտասարդներ …երկայանան։ Բոլորն ալ՝ անզէն, եւ սահմանամերձ շրջանները ……ուելու պայմանով…

Օրուան վարիչները չէի՞ն հասկնար այս կարգադրութեան …նպատակը։ Լուր չունէի՞ն անցուդարձէն, Պոլսէն մինչեւ Վան։

Ընդհակառակն։ Գիտէին աւելին քան կ՚ենթադրուէր։ Կա-……վտանգին ահագնութեան խորապէս գիտակից ընկերներ, …որոնք յանձն կ՚առնէին ամէն զոհողութիւն։ Օրինակներ շատ …են, բայց Թղթատենք, նորէն, «Վանի Հերոսամարտը»։

1915 Ապրիլ 2ին, Այգեստանի մէջ, երիտասարդներու կող-…մէ սարքուած ճակատագրական ժողովի մը պահուն, ուր ներկայ …էին նաեւ Արամ եւ Իշխան,— Վանի երեսփոխան Վռամեանն է …որ կը խօսի հատիկ-հատիկ, իբրեւ պատասխան եղած քննա-…դատութեանց.

—«Դուք կը խօսիք կառավարութեան դաւադրութեան մա-…սին։ Այո՛, ես գիտեմ որ օր մը իմ դիակը փռուած պիտի մնայ …Այգեստանէն քաղաք տանող ճամբուն վրայ։ Գիտեմ որ, այն 500 …«ամէլէ»ները զորս մենք խոստացեր ենք տալ առաջին առթիւ, …դէպի անստոյգ ապագայ մը, Թերեւս դէպի մահ կ՚առաջնորդենք. …բայց… մենք չպիտի սկսինք, մենք չպիտի տանք ազդանշանը։ …Մենք համոզուած ենք ձեզ հետ, որ հակառակ մեր բոլոր զիջում-…ներուն եւ խաղաղասիրական ձգտումներուն, օր մը աճարկու փո-…թորիկը պիտի պայթի մեր գլխուն։ Այդ օրերը մօտեցած են… բայց …մեր ամբողջ նպատակն է քիչ զոհերով ազատիլ այս վիթխարի ……րուածքէն…» (էջ 36)։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի խմբագրական-նէն (8 ապրիլ).

— «Հակառակ խոստացուած եւ մասամբ գործադրուած միջոցներուն, գործազրկութիւնը Միացեալ Նահանգներու մէջ չի պակսիր։ Մօտաւոր հաշիւով այսօր այս երկրին մէջ 3-5 միլիոն գործազուրկներ կան։

Դրամատիրական խոշոր երկիրներու մէջ ներկայիս միայն Ֆրանսան է, որ չի տառապիր գործազրկութեան չարիքէն։ Մինչդեռ Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ վերջին մէկ տարուան ընթացքին գործազրկութիւնը աճած է խոշոր չափով մը։

Ինչպէս յայտնի է, դրամատիրական տնտեսութեան մէջ, որ իբրեւ ամբողջութիւն հակակշռի ենթակայ չէ եւ տեսակ մը անիշխանական վիճակի մատնուած է, գործազրկութիւնը կը սաստկանայ այսպէս կոչուած տնտեսական տագնապներու ատեն, որոնք կը կրկնուին քանի մը տարին անգամ մը՝ աւելի կամ նուազ կանոնաւորութեամբ։

Տնտեսական տագնապներու պատճառները բազմաթիւ են — ապրանքներու գերարտադրութիւն, ներքին թէ արտաքին շուկաներու սահմանափակում, գործադրութիւն թեքնիք կատարելագործումներու, որոնց շնորհիւ աւելի քիչ գործաւորներով աւելի շատ արդիւնք կը ստացուի, ապրանքներու արտադրութեան եւ բաշխումի աւելի լաւ կազմակերպում ու կեդրոնացում, որոնց հետեւանքով աւելի կը խնայուի մարդկային աշխատանքը եւ բազմաթիւ գործաւորներ աւելորդ կը դառնան, նոր մեքենաներ ու գիւտեր որոնք մէկ օրէն միւսը մահուան կը դատապարտեն արդիւնաբերութեան ամբողջ ճիւղեր՝ բիւրաւոր գործաւորներ փողոց նետելով։ Եւայլն, եւայլն։

Այսքան բարդ պատճառներ ունեցող ընկերային չարիք մը բնականաբար չի կրնար դիւրութեամբ վերանալ, որքան ալ կառավարութիւնները անկեղծ ճիգեր թափեն այդ ուղղութեամբ։ Խորհրդային կառավարութիւնն անգամ իր աւելի քան տասներկու տարիներու համայնավարական ամէն տեսակ փորձարկումներով ոչ միայն չկրցաւ լուծել գործազրկութեան չարաբաստիկ խնդիրը, այլ ամէն տարի նոր միլիոններ աւելցուց իր գործազուրկներու աճռելի Թիւին վրայ։»

ԼԱՏԻՆ ՏԱՌԵՐԸ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատի «Փրավտա» Թերթը խօսելով Պալքանեան ժողովուրդներու մերձեցման մասին, դիտել կուտայ Թէ տնտեսական մերձեցման հետ զուգընթացաբար պէտք է յառաջ բերել նաեւ վարչական եւ բարոյական մերձեցում։ Այս նպատակով պէտք է միակ այբուբեն մը գործածել սերպ, պուլկար եւ խրուաթ լեզուներուն համար։ Այս երեք լեզուներէն առաջին երկուքը կը գրուին *կիրիլեան*, իսկ վերջինը լատինական տառերով։ Երեք լեզուներն ալ լատին տառերով գրելու անհրաժեշտութիւնը հետզհետէ պարտադիր կը դառնայ։ Մօտերս մասնագէտներու համաժողով մը պիտի գումարուի այս հարցը քննելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ելմտական տագնապը

«Թան» կը գրէ.— «Աժանս Էքոնոմիք է Ֆինանսիէր»ի համաձայն, ահա պատճէնը այն հրամանագրին զոր հրատարակեց Էնկիւրիի կառավարութիւնը՝ Թրքական դրամը պաշտպանելու համար և որ կը ջնջէ նախապէս գործադրուած կարգ մը սեղմիչ միջոցները։

1.— Դրամատունները արտօնուած են օտար դրամով փոխատուութիւններ ընել արտածող վաճառականներուն, որոնք նոյնպէս օտար դրամով պիտի վերադարձնեն իրենց փոխատուութեան գումարը, երբ պայմանաժամը լրանայ։

2.— Այն արտածող վաճառականները, որոնք յանձնուելիք ապրանք կը ծախեն, պիտի կրնան պայմանաժամով օտար դրամներ ծախել դրամատուններուն։

3.— Ջնջուած են Թիւ 1 հրամանագրով արժեթուղթերու, բաժնեթուղթերու եւ պարտաթուղթերու գործողութեանց վրայ դրուած բոլոր սեղմումները, բացի այն կէտերէն որոնք կը վերաբերին այս արժեթուղթերու օտար երկիրներ ելեւմուտքին։

4. Այն տեղերը ուր Սակարան չկայ, դրամատունները արտօնուած են իրարու միջեւ արժեթուղթերու, բաժնեթուղթերու եւ պարտաթուղթերու վրայ գործառնութիւններ եւ գործողութիւններ կատարելու։

5. Ելմտական գործավարութեան արտօնութեամբ կարգ մը ազատութիւններ տրուած են դրամատուններուն՝ արտասահմանի վրայ քաշուած Թրքական ոսկիով չէքերը վճարելու։

Սնանկութիւնները Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն թէ թիւթիւնի վաճառականները շատ գէշ կացութեան մատնուած են։ (Թագւոր Արեւեան այս պատճառով վերջ տուած է իր կեանքին)։

Տագնապին պատճառն այն է որ արտասահմանէն ապրանք չեն ուզեր։ Հիմակուընէ առնելիքուորները դիմած են դատարան եւ երեք կարեւոր վաճառատուներու սնանկութիւնը պահանջած։ Վաճառականները նեղ դրութեան մատնուած են, որովհետեւ անցեալ տարուընէ ալ ահագին մթերք ունին։ Մինչդեռ եւրոպական շուկան Թուրքիայէն ապրանք չառներ։ Միւս կողմէ, Ամերիկայի թիւթիւնը այս տարի շատ է, եւ ասոր համար երէկուան այդ կարեւոր յաճախորդը այսօր գնում չի կատարեր Թուրքիայէն։

Հետեւաբար, թիւթիւնը որ անցեալ տարի 190-200 ղրշ.էր, այս տարի 80-100 ղրշ.ի իջած է։ Ներկայիս 21900 հակ ապրանք կայ, իւրաքանչիւր հակը 100 քիլօ, ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ նոր բերքը, ինչ որ մեծ քանակութեան մը կը հասցնէ անվաճառ մնացած թիւթիւնը։

⁂ Կաշիի գործարան մը, որ հրապարակին վրայ կարեւոր գործեր կ՚ընէր, դժուար կացութեան մը մատնուած է։ Գործարանատէրերուն ընդհ. ժողովը ընկերութեան հաշուեյարդարը պիտի պահանջէ։

Յունաստանի հարիւրամեակը

Աթէնքէն կը հեռագրեն.—

Անկախութեան հարիւրամեակը տօնուեցաւ պաշտօնապէս։ Սթատիումը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը։ Բոլորը իրենց ձեռքն ունէին փոքրիկ դրօշակներ։ Հանդիսութեանց ներկայ էին բարձրաստիճան կրօնաւորները, նախարարները, դիւանագիտական մարմինը, ինչպէս նաեւ քաղաքային ու զինուորական բոլոր իշխանութիւնները։

Մետրապոլիտը հոգեհանգիստ կատարեց հերոսներու յիշատակին։ Հանրապետութեան նախագահ Զայիմիս պսակեց քանի մը դրօշակներ։ Յետոյ պատերազմի անդամատեալները, պահեստի սպաները եւ բանակի պատուիրակութիւնները տողանցք կատարեցին, մինչ օդանաւ մը կը թռէր սթատիումին վերեւ։ Լիկաբէտի բարձունքէն արձակուած թնդանօթի 21 հարուածներ վերջ տուին հանդէսին, որու ընթացքին հայրենասիրական խիստ խանդավառ ցոյցեր տեղի ունեցան։

Ֆրանսական Սթատ եւ անգլիական Աքիլլէս ակումբի մարզիկները, որոնք Աթէնք կը գտնուին, պսակներ դրին պատերազմին մեռած ուսանողներու յիշատակին կանգնուած կոթողին առջեւ։ Ներկայ էին համալսարանի տնօրէնը, ֆրանսական, անգլիական դեսպանները։ Մարզիկները յետոյ ընդունուեցան քաղաքապետին կողմէ։

⁂ Հարիւրամեակին առթիւ, վարչապետ Վ.Էնիզէլոս հետեւեալ պատգամագիրը ուղղած է Ռումանիոյ.

«Իր ազգային անկախութեան առաջին հարիւրամեակին՝ Յունաստան ամբողջովին նուիրուած կը գտնուի տնտեսական վերականգնումի եւ ներքին վերակազմութեան։ Իր ազգային կռիւներու երկար շրջանը փակուած է այլեւս։ Ուղղամտօրէն ընդունած է բոլոր այն դաշնագիրները որոնք վերջ տուին պատերազմին, թէ՛ անոնք որ իրեն նպաստաւոր են եւ թէ անոնք որ ի վնաս են։ Երանդագին կը նուիրուի խաղաղութեան ամրապնդման եւ իր բոլոր դրացիներուն հետ ներդաշնակ եւ անկեղծօրէն բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման։ Յունաստանի և Ռումանիոյ բարեկամութիւնը արդէն հին աւանդու-

(Ուրիշրու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 53

Գարեգին Մանուկեան կուֆարօն (Վառ)	30.—
Մկրտիչ Պօղոսեան Մարսէյլ	40.—
Գումար՝	70.—
52րդ ցանկին գումարը	72,188.50
Ընդհ. գումար	72,258.50

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն Թէ եւ-րեքշաբթի օր բուռն երկրաշարժ պատահած է Իզմիրի մէջ։ Ցընցումը տեւած է հինգ երկվայրկեան։ Վնասներ կան, բայց զոհ չկայ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Էսկիշէհիրի վճռաբեկ ատեանը զբաղեցաւ Սանասարեան խանի դատով, բոլոր ճիւղերէն կազմուած լիակատար նիստի մը մէջ։

Պատրիարքարանի փաստաբաններէն Նէճաթի պէյ եւ Պ. Մ. Նարլեան, բացի իրենց գրաւոր յուշագրէն, բերանացի ալ բացատրեցին Թէ պատճառ չկայ որ վճռաբեկը փոխէ իր նախորդ որոշումը։ Խօսեցաւ նաեւ կուսակալութեան փաստաբանը։

Այս պաշտպանողականները աւելի քան մէկուկէս ժամ խլեցին ատեանէն։ Ի վերջոյ նախագահը յայտնեց Թէ ատեանը պիտի քննէ դատական Թղթածրարը եւ երկու շաբաթէն պիտի հաղորդէ իր որոշումը։

Պատրիարքարանի փաստաբանները, որոնք Պոլիս վերադարձած են, յոյս ունին որ որոշումը նպաստաւոր պիտի ըլլայ։

ՉԻՉԵՐԻՆ ՀԻՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱ՞Կ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Չիչերին արգելափակուած է։ Արտաքին գործավարը վեց ամսուան արձակուրդ մը ստացած է, բայց արգիլուած են զինքը ո եւ է օտար Ջերմուկ երթալ։ Չիչերին արտօնուած չէ Խորհրդային Միութեան սահմաններէն դուրս ելլել։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Այսօր Փարիզի մէջ կը բացուի Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի վարչական խորհուրդի 48րդ նստաշրջանը։ Այս տարի տասնամեակն է այս հիմնարկութեան։ 1920 յունուարի վերջն էր որ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը իր առաջին նիստը գումարեց Փարիզի մէջ։

ՔԱՐԹ ՓՕՍՏԱԼՆԵՐԸ աւելի աժան գինով պիտի ղրկուին ասկէ վերջ, համաձայն ելմտական օրէնքի մէկ նոր տրամադրութեան։ Տասնըհինգ սանթիմով կարելի պիտի ըլլայ հինգ բառ գրել, ինչպէս նաեւ Թուականն ու ստորագրութիւնը։ Հինգ բառէ աւելի գրելու համար ըստ առաջնոյն 40 սանթիմի դրոշմաթուղթ պէտք է փակցնել։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆօնսիէի ապրիլ 15ի վիճակահանութենէն 100,000ական ֆրանք (ոսկեդրամ) շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 111,329 (1886ի պարտաթուղթերէն), 432,275 (1903-էն), եւ 295,842 (1911էն)։

ԵՐԿՈՒ ԿՈՒՌՔԵՐՈՒ ՄԱՆՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ֆրանսայի եւ արտասահմանի բոլոր մեծ ու փոքր թերթերը կը զբաղին Ժորժ Քլէմանսօի «Յաղթանակի մը Մեծութիւններն ու Փոքրութիւնները» գիրքով, որ հրատարակուեցաւ վերջերս, հեղինակի մահէն իբր վեց ամիս յետոյ («Grandeurs et Misères d'une Victoire»).

Եթէ Մեծ Պատերազմը պատմութեան տարեգրութեանց մեծագոյն դէպքն է, մարաջախտ Ֆոշ եւ Քլէմանսօ ալ մեծագոյն դէմքերն են այդ պատերազմին, որով անկարելի է անտարբեր մնալ անոնց ոեւէ յայտարարութեան հանդէպ, որ կրնայ նոր լոյս մը սփռել մեծ Սպանդի բազմապիսի անցքերուն եւ գաղտնիքներուն վրայ։

Այսօր այդ երկու հսկաներն ալ կը հանգչին արդէն իրենց յաւիտենական քունով, ինչ որ արտասովոր հանգամանք մը կուտայ անոնց անդրշիրիմեան հակաճառութեան։

Երկու տարբեր դպրոցներու կը պատկանէին Ֆոշ եւ Քլէմանսօ։ Առաջինը Յիսուսեան կրօնաւորներու աշակերտ էր եւ ունէր յիսուսեան եղբայր մը, իսկ Քլէմանսօ ազատախոհ էր և անկրօն։ Ֆրանսական հայրենիքի պաշտպանութեան վսեմ գաղափարն էր որ պատերազմի վերջին տարիներուն միացուց հակամարտ գաղափարներով սնած ու տոգորուած այս զոյգը։

Կ'արժէ հարեւանցի ակնարկ մը նետել անոնց վիճաբանութեան վրայ։

Քլէմանսօ վարչապետութենէ հրաժարեցաւ 1920 յունուարին եւ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուելու իր թեկնածութեան ձախողումէն յետոյ վերջնականապէս քաշուեցաւ հանրային կեանքէն։ Ան գիտէր թէ պիտի յարձակին վրան եւ դատապարտեն զինք իր ըրածին կամ չըրածին եւ մանաւանդ պատերազմը վարելու իր եղանակին համար, բայց որոշած էր չպատասխանել։ Ութսուն տարեկան էր արդէն եւ երիտասարդ հասակէն սկսեալ ունեցած էր խռովայոյզ եւ ապերասան հանրային կեանք մը, լի յարատեւ պայքարներով։ Մտադրած էր կեանքին մնացած տարիները նուիրել բնազանցական գիտութեանց, հասկնալ փորձելու համար թէ ինչ են աշխարհը, մարդն ու աստուածները։

Իբր իմաստուն եւ ուխտաւոր համբորդեց Եգիպտոս եւ Հնդկաստան, անձամբ տեսնելու համար խորհրդաւոր Արեւելքը, անոր սփինքսներն ու Հիմալայեան բարձրաբերձ կատարները։ Մեծ հաւատացեալ մըն էր Դարուինի բարեշրջական վարկածին ու կ'ընդունէր թէ մարդը գորտէ մը յառաջ եկած է, բայց չէր կրնար ըմբռնել թէ ինչպէս եկաւ մարդուն իմացականութիւնը…։

Վերադարձաւ Ֆրանսա եւ գրասեղանին վրայ գտաւ բոլոր այն յօդուածներն որ իր բացակայութեան լոյս տեսած էին իր անձին եւ գործին դէմ։ Չպատասխանեց։ «Ֆրանսայի սիրոյն համար վերջին զոհողութիւնն ալ ընելու տրամադիր եմ» կ'ըսէր իր բարեկամներուն։

Տարիներն անցան եւ Քլէմանսօ տեսաւ թէ Ֆրանսան հետզհետէ կը կորսնցնէ իր հմայքը արտասահմանի եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ, երբ ռազմապաշտ։ Որոշեց իր կարողութիւնները վերջին անգամ մըն ալ դնել ի սպաս հայրենիքի պաշտպանութեան եւ 1922ին մեկնեցաւ Ամերիկա, շարք մը դասախօսութիւններ ընելու համար։

Քլէմանսօի հակառակորդները ջանացին վարկաբեկելու զինք եւ խորհուրդ տուին Ամերիկացիներուն «ականջ չկախել ծերունիի բարբանջանքներուն»։ Ֆոշ «Նիւ Եորք Թայմս»ին տեսակցութիւն մը տուաւ, որուն մէջ կ'ըսէր թէ Քլէմանսօ Ամերիկա կ'երթայ իր լռկանութեամբ մեր վրայ գութ շարժելով մեր պարտքերը ջնջել կամ զեղչել տալու համար։»

«Վագր»ը կատղեցաւ այս յարձակումներէն եւ մանաւանդ մարաջախտ Ֆոշի տեսակցութենէն, բայց ոեւէ ակնարկութիւն չըրաւ անոնց մասին իր ճառերուն մէջ եւ անգամ մը եւս յաջողեցաւ ինքզինք զսպել ու լռել։

Ֆոշ մեռաւ 1929ի գարնան և յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ միջազգային աննախընթաց փայլով մը, մասնակցութեամբ բոլոր մեծ պետութեանց վեհապետներուն կամ գահաժառանգներուն։

Քիչ վերջը Ռըքուլի հրատարակութեան տուաւ «Memorial» հատորը, նուիրուած մեծ մարաջախտի յուշերուն։

Այնտեղ կը յիշուին Ֆոշի շատ մը հեգնական ակնարկները դիւանագէտներուն եւ մանաւանդ Քլէմանսօի մասին։ Վէրսայլի դաշնագրին առթիւ, Ֆոշ կ'ըսէր թէ Քլէմանսօ շատ գէշ խաղաղութիւն մը կնքեց և կը հասկցնէր որ եթէ պատերազմի ժամանակ ալ հետեւէր Քլէմանսօի բոլոր հրահանգներուն, Ֆրանսան աւելի մեծ աղէտներու պիտի ենթարկուէր ապահովաբար։

Յորդեցաւ Քլէմանսօի համբերութեան բաժակը։ Ութսունըինը տարեկան էր արդէն, բայց որոշեց այլեւս խզել լռութիւնը եւ շտապեց ամբողջացնել իր պատասխանը, մահը վրայ չհասած։

Վերջացուց իր պատասխանը, բայց ապահովաբար ժամանակ չունեցաւ աչքէ անցընելու զայն որպէսզի սրբագրէր շատ մը թերութիւններ կամ մեղմէր շատ մը վայրագ բացատրութիւններ։ Ֆոշ գոնէ իր ստորագրութեամբը գրած չըլլալու չքմեղանքն ունի։

Շատ ծանր են Քլէմանսօի ամբաստանութիւնները Ֆոշի դէմ։ Այնչափ նուաստացուցիչ են իր յայտնած գաղափարները անոր մասին որ մարդ կը տարուի խորհիլ թէ արդեօք Քլէմանսօի յիշողութիւնը եւ դատողութիւնը խաթարուած չէի՞ն գրած ժամանակ։

Այսպէս օրինակ՝ երբ կ'ըսէ թէ «ան կուրացած էր յաջողութեան խունկի ծուխերէն», թէ «իր անձնական շահերը կը հետապնդէր», «կարճամիտ էր» եւ կ'եզրակացնէ թէ «շատ մը պատճառներով համոզուած չեմ թէ պատերազմի ընթացքին Ֆոշ խաղացած է այն վճռական դերը, զոր հանրային կարծիքը կը վերագրէ իրեն. պէտք է որ այդ պատերազմը գրուի այնպիսիներուն կողմէ, որ ապրած չեն զայն»։

Երեք գլխաւոր խնդիրներ կան, որոնց վրայ կը ծանրանայ Քլէմանսօ. — Շըմէն տէ Տամի պարտութիւնը, Դաշնակից բանակներու ընդհանուր հրամանատարութիւնը եւ Հռենոսեան նահանգներու կցումը Ֆրանսային։ Ան իր գիրքը կը սկսի հեգնական ակնարկով մը եւ կ'ըսէ.

— «Խորհեցայ անշուշտ, սիրելի Ֆոշ, թէ ես ձեզմէ առաջ պիտի մեռնիմ, ինչ որ հաւանական էր եւ առ յաւէտ պիտի մնամ ձեր ամբաստանութեանց բեռան տակ։ Զինուորի մը վայել վերաբերում չէ սակայն այս։ Ես այն եմ ինչ որ եղած եմ միշտ. առաւելութիւններս ալ թերութիւններս ալ ի սպաս հայրենիքին առանց ոեւէ աստիճանի կամ պատուոյ ակնկալութեան։ Իմ ուժս եղած է ուրիշէն բան չպահանջել։»

Այնուհետեւ կը յիշէ Շըմէն տէ Տամի պարտութիւնը եւ կ'ըսէ.

— «Ներեցի ձեզ այն բացարձակ անհնազանդութեան համար, որ կրնար փակել ընդմիշտ ձեր զինուորական ասպարէզը, եթէ իմ տեղս ուրիշ մէկը ըլլար։ Խորհրդարանին առջեւ ամբողջ կատաղութեամբս պաշտպանեցի ձեզ, երբ շատ մը երեսփոխաններ կը պահանջէին զինուորական ատեանի յանձնել ձեզ։ Գիտեմ լռել հայրենիքիս սիրոյն, բայց որպէսզի լռութիւնս հաւանութիւն չնկատուի, կը պատասխանեմ ձեզ. հրաւէր կարդացէք ինծի. ահաւասիկ»։

Ընդհանուր հրամանատարութեան խնդիրը շատ մելան հոսեցուցած է պատերազմէն իվեր։ Քլէմանսօ կ'ամբաստանէ Ֆոշը թէ ինք ուզեց հրամանատարութեան միութիւնը եւ վերջն ալ չուզեց կիրարկել իր իրաւունքները։

1918 մայիսին Շըմէն տէ Տամի դժբախտ պարտութենէն վերջն է որ Ֆոշ կ'ընդունուի իբր վերին հրամանատար դաշնակից բանակներու, բայց շատ մը վերապահումներով ու սահմանափակումներով։ Այսպէս օրինակ՝ «ամերիկեան բանակը ենթարկուած է միայն իր պետին իշխանութեան եւ եւ պիտի կռուի իր դրօշակին տակ»։

Ֆոշ լաւ կը զգար իր դիրքին փափկութիւնը եւ ամէն միջոցներով կը զգուշանար վիրաւորել անգլիացի եւ ամերիկացի հրամանատարներու արժանապատուութիւնը. «երբեք չհրամայեցի, կ'ըսէր, այլ աշխատեցայ համոզել ընկերներս։ Գիտեմ թէ գէշ կը հնազանդին ամէն անոնք, որ ակամայ կը հնազանդին։ Աշխատեցայ միշտ խորհրդատուի դերին մէջ մնալ քան պետի. կարեւոր է հրամայելը, բայց աւելի կարեւոր է իր գործակիցները լաւ ճանչնալ եւ ինքզինք անոնց լաւ ճանչցնել։»

Քլէմանսօ եւ Ֆոշ իրար չհասկցան։ Տարբեր խմորէ կազմուած էին եւ միայն հանդուրժած էին իրարու։

Երկու խօսք ալ՝ Հռենոսեան նահանգներու կցման մասին։

1919 յունուարին խաղաղութեան վեհաժողովին տուած իր յիշատակագրին մէջ Ֆոշ կը գրէր.

—«Հռենոսեան նահանգները գերմանական են և պէտք է գերմանական մնան. մեզի համար կարեւորութիւն չունի այդ նահանգներու վարչական ձեւը, թող կառավարուին ինչպէս որ կը փափաքին, բայց պէտք չէ որ խարիսխ ծառայեն գերմանական յարձակման. մենք ոչ թէ պէտք է կցենք այդ երկիրը, այլ գրաւենք զայն Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան հովանաւորութեամբ։ Անհրաժեշտ է որ երեք զօրաբաժին ունենանք Կոլոնիի, Մայանսի եւ Կոբլենցի մէջ, որպէսզի կարենանք ապահով զգալ մենք մեզ»։

Քլէմանսօ կը մեղադրէ Ֆոշն անոր այս գաղափարին համար, բայց կը մոռնայ թէ ինքն ալ նախապէս համակարծիք էր եւ իր յանձնարարութեամբ Թարտիէօ ընդարձակ յիշատակագիր մը պատրաստած էր ի պաշտպանութիւն այդ գաղափարին։

Քլէմանսօ շուտով հրաժարեցաւ անշուշտ այդ ցնորքէն, երբ տեսաւ Ուիլսընի և Լոյտ Ճորճի հեգնական ծիծաղը, բայց անարդար է տասը տարի վերջ մեղադրել Ֆոշը, որ անշուշտ իրաւ, բայց անմարսելի կը գտնէր պատառը։

Քլէմանսօ պէ՞տք էր պատասխանէր. երբ ամէն կողմէ կը յարձակէին անոր վրայ, զինք պաշտպանողները քիչ էին։ Երբ Ֆոշի վրայ կը յարձակին, ամէն կողմէ բողոքի ձայներ կը լսուին։ Արդարութիւն չէ սակայն ամէնուն իրաւունք տալ յարձակելու Քլէմանսօի վրայ եւ անոր ըսել թէ հայրենիքի շահը կը պահանջէ որ լռէ։

Այս ամէնը շուտով պիտի անցնին ու մոռցուին բարեբախտաբար, բայց Ֆոշի եւ Քլէմանսօի անունները պիտի մնան պատմութեան մէջ իբր մեծագոյն դէմքերը մեծագոյն պատերազմին։ Ֆոշ պիտի անմահանայ իբր մեծ զինուոր եւ Քլէմանսօ իբր մեծ դիւանագէտ։

Մ. ՏԻՐՊԷՏԻՐԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (սեփ. թղթ.).— 1930 ապրիլ 6ին Պէյրութի գաղութը իր յարգանքի տուրքը բերաւ անզուգական գրագէտ Աւետիս Ահարոնեանին, կրան թէատրի ընդարձակ սրահին մէջ, 1500ի մօտ հասնող բազմութեամբ մը։

Օրուան նախագահն էր Պ. Լեւոն-Շանթ, որ շեշտեց.

— «Հոս Ա. Ահարոնեանը վերլուծելու տեղը չէ, բայց կը պարտադրուիմ ըսել որ ան հայ ժողովուրդի ցաւին, երազին ու տենչանքներուն արտայայտիչն է։ Հայ ժողովուրդի թարգմանն է ան։ Ան ճառագայթ մըն է, փարած իր ժողովուրդին։ Ահարոնեան ազգային աշխատանքներու նուիրուած մեծագոյն Հայն է. ան էր որ գնաց սուլթանին մօտ, հայկական դատին համար, ու վերջապէս ան էր որ գնաց Փարիզ, իբրեւ նախագահ Հ. Հ. պատուիրակութեան։ Գաղութներու մէջ համազգային մեծ շուքով կը տօնուի Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանը. յարգա՜նք անոր քառասուն տարիներու աշխատանքին»։

Պ. Արամ Այվազեան արտասանեց Ահարոնեանի «Ուխտաւոր»ը։ Յետոյ բեմ բարձրացաւ առաջին բանախօսը, Պ. Միհրան Տամատեան (ռամկավար), որ կարդաց գրաւոր ճառ մը ձօնուած Ահարոնեանի գրականութեան.

— «Ահարոնեան վշտին երգիչը եղաւ, ատելութեան, վրէժի եւ ուժի երգիչը։ Ան փառաբանեց ուժը. երեմիական ողբերգակ, գեղապաշտ արուեստագէտ մըն է Ահարոնեան։ Ժողովրդային գրող մըն է, գիւղացիին հանդէպ գուրգուրանք ունի։ Ընդարձակեց իր հորիզոնը, քաղաքներու շրջաններէն դէպի աւելի լայն հորիզոններ, դէպի Զուիցերիա եւ Փարիզ։ Ահարոնեան տիեզերական վշտի երգիչն է, կանգնած վենետիկի մեծափարթամ պալատներուն առջեւ։

Ահարոնեան երգեց դժբախտ սէրը՝ «Մոխիրների տակից»ի մէջ, ինչպէս Հանրի Պաթայլը։ Ահարոնեան համահաւասար հռետոր է որքան գրագէտ։ Ահարոնեան ազդուած է Հէնրիք Իպսէնէն եւ Ալպէր Սամէնէն»։

Այս առթիւ բանախօսը կարդաց քանի մը կտորներ Ահարոնեանի գրականութենէն։

Երկրորդ բանախօսը՝ Մէթր Ապտուլլա Իսակ, Լիբանանի հայազգի երեսփոխանը, որ կը բացակայէր իր անհանգստութեան պատճառով, յոբելինական յանձնախումբին ուղղած էր գիր մը։ Պ. Մ. Տամատեան կարդաց այս գիրը, որով երեսփոխանը իր ցաւը կը յայտնէր բացակայութեան համար եւ կը խնդրէր օրուան նախագահէն, իր համակրական զգացումներուն թարգմանը հանդիսանալ։

Պ. Խնտամեանի ղեկավարութեամբ նուագուած La Bohémienneը, ու Polonaiseը (Chopin) խոր տպաւորութիւն ձգեցին հանդիսականներուն վրայ։ «Արցունքի հովիտ»էն կտոր մը արտասանեց Պ. Տիրան Աճէմեան։ Տարաբախտ Վահան Վարդապետեանի աղջիկը օր. Ա. Վարդապետեան գեղեցկօրէն երգեց «Հայաստան»ը։ Յետոյ բեմ բարձրացաւ վերջին բանախօսը, Պ. Նիկոլ Աղբալեան.

— «Համազգային բնոյթ ունի այս յոբելեանը. փա՜ստ, սրահը որ նեղ կուգայ այս հանդիսականներուն։ Ի՞նչ է իմաստը այս տօնախմբութեան։

«Ահարոնեանի ծառայութեանց մէջ, տարիներու երկարութիւնը չէ որ զինքը կը բարձրացնէ, այլ ոգին, գաղափարը, նպատակները, որոնց համար աշխատած է։

«Հոս կին»ը, առաջին գրուածքն է, ներկայացնող իր հայրենի գաւառին վիճակը։ Իր առաջին քայլերուն երկու գիծեր ունի. Ա) Հայ մարդն է, ազատագրուած հատուածական ամէն կարգէ. Հայը իրեն համար նոյնն է, ըլլայ Տաճկաստանէն թէ իր գիւղէն։ Ռամկասիրութիւն — ուշադրութիւնը դէպի հայ գիւղացին — հայ կինը, իւրացուցած է իր միջավայրի գաղափարները։ Ազգը չբաժնենք, «ի սէր Հայ Ազգի» նշանաբանը, Արծրունին, Նալբանդեանը, Րաֆֆին իր «կայծեր»ով եւ «Խենթ»ով, տաճկահայ ժողովուրդը, ասոնք պատրաստած են Ահարոնեանի Հայը։ Ահարոնեանի գաղափարը հայկականն էր, ու փոխադարձաբար։

«Հայ ժողովուրդի քաղաքական մտածումը, յեղափոխական ճանապարհով կ'ընթանայ։ Ու Ահարոնեան իբր պարզ մարդ մը, իր շնորհը կը ծառայեցնէ այս գաղափարներուն։ Ան իւղ կը քսէ յեղափոխութեան վրայ։ Ընթերցողին միտքերը դէպի քաղաքական ճանապարհ կ'ուղղէ։ Յեղափոխական քարոզը, անարդար կարգերու դէմ, Ահարոնեան կը շարունակէ, ընկերային կարգերու դէմ կ'ուղղէ։ Րաֆֆին կը մեռնէր, եթէ Ահարոնեանը չշարունակէր անոր գործը։ Ահարոնեան կ'անցնի արտասահման, կը շնչէ եւրոպական քաղաքակրթութեան, ազատ կարգերուն մէջ։

«Ահարոնեան կ'երգէ հայ ժողովուրդի պայքարը եւ ճշմարտութիւնը մեծ ոգեւորութեամբ, կը վարակէ ընթերցողը, որովհետեւ հայ ժողովուրդի սրտէն կը խօսէր ան, ու ահա կը դառնայ ժողովրդական։ Յեղաշրջւում են կարծիքները հայդուկների մասին, նա ժողովուրդը, յարգանքով կը վերաբերի դէպի հայդուկները, որոնք նոր հայութիւն են՝ ստեղծուած նաեւ Ահարոնեանով։

«Յիշե՛նք։ Հայութեան ոգին կենդանի է. հայութեան քաղաքական մտածումը անփոփոխ է, մենք հրաժարած չենք մեր քաղաքական սկզբունքէն, ինչպէս եւ Ահարոնեան, մենք հաւատարիմ ենք տին (երկարատեւ ծափեր) յուսով ենք, որ Ահարոնեան անգամ կը տեսնէ, իր շատ սիրած ժողովուրդի թիւնը։ Րաֆֆիէն յետոյ տաղանդաւորն է որ իր գրիչ ռայեցուցած է հայ ժողովուրդի քաղաքական դատին»։

Նախագահը կարդաց մը, Չափհաս Որբերու թեան կողմէ, որ իրենց քը կը մատուցանէր Ա. եանին, նուիրելով նաեւ

Ներկաներուն կողմէ գրուեցաւ յարգանքի գի

Պ. Լեւոն Շանթ, փակ դէսը, հետեւեալ խօսքերով.

— «Կը մաղթեմ րիդ եւ իմ անունով առող խատունակ կեանք մը։ Ահ հիմա կը գրէ իր յուշերը, րեւս ուրիշ նոր երկեր, ապ կար կեանք մը, մաղթենք ջութիւն, որ կեանքի պայ րը փոխուին, եւ տօնենք նամեակը, շրջապատուած հայրենիքին մէջ, իր սիրած գին ափը եւ պաշտած Մասիս

Ներկայացուեցաւ պատկեր մը՝ «Ա. Ահարոնեանի ներշնչումները»։ Ահարոնեան բելինական աթոռին վրայ տակահեր աղջիկ մը պսակ նի ձեռքը, կանգնած անոր վրբեւ։ Ու անդին տարիներ ռան տակ կքած Հայը կը կը քալէ, յաղթանդամ, իր ռաջնորդ ունենալով նոր պարմանի մը։

Հայ մամիկը ճախ ձեռքին կը մանէ, իսկ վար կինն է, որ կ'օրօրէ իր ձա երգելով՝ «Նազէի օրօր»ը գուած Օր. Զեփիւռ Աբէլի

Յոբելինական յանձնախ յարմար չէր դատած դիմել ղովրդական լայն խաւին հարոնեան հիմնադրամ»ին մար։ Քաղաքիս մէջ գո կարգ մը ծանօթ հայրեն ներու ինքնաբեր նուէ գոյացած գումարն է միայ գանակութեան արդիւնք դիմում ժողովուրդին։

Յոբելեանի առթիւ հրա րակ հանուած էր նաեւ գրքոյկ մը։

ՊԱՐՍԱՄ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱ

ԾԱՆՐ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՀԱԼԷՊ, 12 ապրիլ.— Արեւելեան նահանգներու ցուրտ ու ձմեռը անցան, լեռնային ճանապարհները բացուեցան, հնարաւորութիւն տալով հրոսակային լայն շարժումներու եւ զինուորական գործողութիւններու։ Ստացուած վերջին տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ, քանի մը վայրերու մէջ կռիւները կը ծաւալին, ծանր մտահոգութեան մատնելով Թուրքիան։

Նախապէս գրած էի, Արարատի ըմբոստական շարժումի մասին, պարզելով Էնկիւրիի անհանգստութիւնը՝ այդ առթիւ։ Վերջերս, թրքական բանակը մեծ ուժերով յարձակողականի անցած է Պայազիտի կողմէ։ Թէեւ կռիւները կը շարունակուին դեռ, բայց նկատի ունենալով թուրք բանակի առաջին անյաջողութիւնը եւ կրած ծանր կորուստները, հաւանական չէ որ կարենայ գրաւել Արարատի բարձունքները եւ զսպել ըմբոստութիւնը։ Կ'ըսուի թէ թրքական երկու գունդեր պարտուած եւ ցիրուցան եղած են, սակայն ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կը պակսին դեռ։

Միեւնոյն ժամանակ սկսած են, Թուրքերու եւ տարան» աշիրէթի միջեւ ծովի հիւսիսէն Պայազիտ րող Թանտուրէքի լեռն վրայ։ Հայտարանցիներու վարն է Քէօր Հիւսէին փաշ տղան։ Քէօր Հիւսէին փաշան տղաներով միասին աքսոր էր իր շրջանէն եւ հսկողու տակ կը բնակէր կեսարիա տարի, յաջողեցան կեսարիա փախչիլ եւ Սուրիա ապաստ Ասկէ անցան դարձեալ Թուր իրենց աշիրէթին միանալու մար։ Ճամբան Քէօր Հիւսէին շան, դաւադրութեամբ մը նուեցաւ Մուսա պէկի կողմէ։ Նոյնպէս սպաննու երեք տղաները՝ Թուրքերու կռուի մը ընթացքին եւ երկու տղաները յաջողեցան նիլ իրենց տեղը եւ միանալ րէթին։ Հիմա այս տղաներ որ կը ղեկավարեն Հայտարան ներու ապստամբութիւնը։ տարանցիները իրենց ուժով դիրքով անկասկած կոչուա մեծ դեր խաղալու քր շարժումներու մէջ եւ մանա

ալս պաշտօն մեծապէս կը թեթեւցնէն Արարատի ճնշումը:

Սղերդի շրջանէն եւս խլրտումներու լուրեր կը հասնին: Տուրքներու գանձելու գացող պաշտօնեաները սպաննուած են քիւրտերու կողմէ: Լարուած եւ սպառնալական կացութիւն է:

Հանգիստ չեն նաեւ Վանը եւ Երզրումը: Վան քաղաքի շուրջի թաղերուն մէջ, կռիւներ կը մղուին թուրքերու եւ քիւրտերու միջեւ: Դեռ պարզուած չէ թէ, ինչ է պատճառը եւ էութիւնը այս կռիւներուն:

Երզրում քաղաքին մէջ, սպաննուած են քոմիսէր մը եւ քանի մը ոստիկաններ: Ասոր վրայ, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Կալանաւորներէն շատերը աքսորուած եւ քանի մը հրեւելիներ ալ մահուան դատապարտուած են:

Այսպէս, զանազան վայրերէ հաղորդուած հասնող տեղեկութիւնները, լայն շարժումներու հաւանականութիւնը ցոյց կուտան: Ընդհանուր բոցավառումի ընդունակ կայծեր են որ կը բռնկին հոս ու հոն, որ մը հրդեհելու համար Թուրքիոյ ամբողջ արեւելքը:

Այս կացութեան առջեւ, իբարանգումի մատնուած է Էնկիւրի: Մեծ ուժեր շարժման մէջ դրուած են եւ զինուորական արագ փոխադրութիւններ կը կատարուին: Առաջին անգամ, Սէվէրէկ, Տիգրանակերտ, Մարտին գտնուող զինուորները ղրկուած են դէպի Վան: Խմիրի բանակէն եւս երկու գունդ զինուոր եւ թնդանօթներ ղրկուած են դէպի Արեւելք: Թուրքերը Սուրիոյ սահմանագլխի երկայնքը խրամներ կը փորեն եւ զինուորական միջոցներ ձեռք կ'առնեն:

Բացառիկ դատական միջոցներ եւս ձեռք առնուած են: Արտասահմանի մէջ, երկրի անդորրութիւնը խանգարուած ցոյց չտալու մտահոգութեամբ, նախկին պատերազմական ատեանները կամ «Անկախութեան դատարան»ները հրապարակ չեն հաներ: Սակայն, գաղելու նոյն եղանակը կը գործադրեն, իբր թէ ո՛չ արտասովոր ձեւով: Նոր հրատարակուած օրէնքով մը, Արեւելեան նահանգներու դատարանները լիազօրուած են վերջնական վճիռ արձակելու. որով մահապատիժներն անգամ կը գործադրուին, առանց վերաքննութեան իրաւունք տալու դատապարտեալին:

Ինչ ձեւով ալ զարգանան դէպքերը, Թուրքիոյ զէն ու զահի հաշիւը պահողները, անկասկած առիթը պիտի ունենան խոշոր թիւեր արձանագրելու անոր ելքի հաշուոյն:

ՀՐԱՑՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

«Հայկական հէքեաթներ» խորագիրին տակ ռուսերէնի թարգմանուած են երեսունեւերեք հէքեաթներ: Այդ հէքեաթները առնուած են Ղ. Աղայեանի (Անահիտ, Արեգնազան), Սրուանձտեանցի, Նաւասարդեանի, Էմինեանի եւ Լալայեանի (Մարգարիտներ) գործերէն: Թարգմանիչն է Խաչատրեան:

Այս ժողովածուն ունի ներածական մըն ալ, զոր գրած է Մարիէտտա Շահինեան, ոչ իբրեւ մասնագէտ, այլ Ռուսերուն ծանօթ գրագիտուհի:

Նկարիչ Սարեան գիրքը զարդարած է երեսուն նկարներով, որոնք կը ներկայացնեն ոչ թէ հէքեաթներու կեանքը, այլ անոնց տեղը՝ բնութիւնը:

«ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ»

Ինչպէս «Խորհր. Հայաստան» կը գրէ (6 ապրիլ), հաւաքական գիւղատնտեսութեան կեդրոնը կը հաղորդէ թէ գիւղերուն մէջ դարձեալ սկսած է զանգուածային շարժում մը միանալու համար «կոլխոզ»ներուն, սակայն պատրաստուած ծրագիրները չխանգարելու համար մինչեւ աշուն ոչ ոք պիտի ընդունուի «կոլխոզ»ին մէջ:

Այսպէս, գիւղացիները բռնի «կոլխոզ»ին կապելէ յետոյ, նահանջով մը թոյլ տուին որ ուզողը հեռանայ: Այժմ նորէն դէպի «կոլխոզ», անշուշտ անուղղակի ճնշումներու տակ: Ստալին երկար հարց-պատասխան մը գրած է, զոր կ'արտատպէ «Խորհր. Հայաստան»: Այդ հարց-պատասխանով, Ստալին, որ նահանջի հրաման տուաւ, կ'ըսէ թէ «շատ գէշ կ'ընեն գիւղացիները, հեռանալով հաւաքական գիւղատնտեսութենէն, որովհետեւ այդպիսով կը զրկուին շարք մը «արտօնութիւններէ»: Ուրեմն, Ստալին, այդ «արտօնութիւններով» կը փաւերացնէ անուղղակի ճնշումները: Եւ խեղճ գիւղացին օր մը «կոլխոզ» կը մտնէ, օր մը դուրս կ'ելլէ: Իսկական «ընկերային երկրաշարժ», ինչպէս կ'անուանէ «Սոցիալիստիչէսկի Վէստնիկ» (12 ապրիլ):

ՂԱՓԱՆԻ ՊՂԻՆՁԸ

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (6 ապրիլ) Խանջեան կը գանգատի թէ Ղափանի հանքերը չեն օգտագործուիր լաւագոյն եղանակով: Հակառակ բոլոր բարեկարգութիւններուն, (բանուորներու բնակարանները քիչ թէ շատ ներկայանալի են, փոխանակ, ինչպէս անցեալ տարի, հանքերը ջորիով փոխադրելու մինչեւ ձուլարան, կը փոխադրուին նեղ շոգեկառքերով), պղինձի արդիւնաբերութիւնը թերի է: Պատճառները,— արհեստագիտական ղեկավարութիւնը թոյլ է, մասնագէտ ուժերը շատ կը տեղափոխուին, բանուորները պակաս են:

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ

Ախտայի գիւղերուն մէջ (Ն. Ախտայ, Վ. Ախտայ, Քարվանսարայ, Ռնդամալ, Խայլի, Ծաղկունք, Դդմաշէն, Մաքրավան, Ծառուղ, եւայլն), մինչ գիւղացին կը մորթէր իր անասունները, կը փճացնէր անոնց կերը, միւս կողմէ կոմունիստները կը սպառնային.

— Ով կոլխոզ չմտնի, նա սեւ ավտոմոբիլով կքշուի գիւղից:

Ռնդամալի պատասխանատու կոմունիստներէն մէկը «հակայեղափոխական» կ'անուանէ բոլոր անոնք, որ կը հեռանան «կոլխոզէն»:

Քարվանսարայի մէջ հայ կոմունիստ մը կ'ըսէ.

— Լաւ, հալբաթ մենք էլ ձեր հախից կգանք եւ յարմար ժամանակ կճարենք («Խորհ. Հայաստան», 2 ապրիլ):

ՀՈՒՌՌԱ՜

Այս խորագրով «Խորհ. Հայաստան» նոյն թիւին մէջ կը գրէ.—

«Շատ ուսանելի է Սուխոֆանտանի կոլխոզին միամսեայ կեանքը: Երեք օրւայ մէջ կազմակերպւեց կոլխոզը, համայնացրին բոլոր անասուններին, տեղաւորեցին կոլխոզի գոմերում... Թողնելով անասուններին անխնամ, առանց կերի: Յետոյ ստիպեցին նրանց տէրերին ետ տանել դրանց եւ հրաժարւել կոլխոզից:

Տեղի բջիջը ամենամեծ յանցանքն ունի նա մասնակցեց հուռռաներին, իսկ կոլխոզին գոյքը թողեց անտէր-անտիրական եւ ինք առաջինը լքեց գիւքերը»:

ԷՆՔԱՆ ՊԷՏՔ Է ՁԵԶ ՄԱՇԵՆՔ...

Նոյն թերթին նոյն թիւէն.—

Լոռիի Եաղփըլու գիւղին մէջ կոմունիստ Այվազեան, որ հաւաքական արդիւնաբերութեան մասին դասախօսութիւններ տալու համար գաւառ էր ղրկուած, այսպէս կը խօսի գիւղացիներուն.

— Ընկեր գիւղացիներ եւ բանւորներ, կամ «կոլխոզ», կամ ձեզ տեղ չկայ: Սեւ տախտակի վրայ կգրենք ձեր անունները:

— Ընկեր բանւորներ, կամ «կոլխոզ» մտէք, կամ կրճատում եմ բոլորիդ (գործէ արձակել), կամ թէ չէ վաղը սեւ ֆուրգոն եմ ուղարկում:

— Էնքան պէտք է ձեզ մաշենք, որ ասեղի անցքով պէտք է անցնէք:

ԸՆԿԵ՛Ր, ՁՈՔԱՆՁԻՍ ՀԱՄԱՐ...

Նոյն թիւէն.—

Ղարաքիլիսայի հիւսուածեղէնի գործակցական խանութին մէջ քննութիւնը երեւան հանեց, որ վաճառորդները կտաւները կը պահեն եւ յաճախորդի ցոյց չեն տար: Գործակցական խանութին վարչութեան անդամները «զապիսկա»ներով (commande) կտաւ կուտան միայն իրենց եւ իրենց ընտանիքին անդամներուն: Այսպէս Արգար Ալահվէրդեան այսպիսի ապսպրանք մը կը կատարէ.

— Ընկեր Մուրադեան, զոքանչս գալիս է, կտաւ տուր թող բերի:

Միայն յունուար ամսուան մէջ 85 «զապիսկա» տրուած է վարչութեան անդամներուն, բայց ոչինչ յաճախորդներուն:

ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ
ԲԱԲԳԷՆ ԵՊԻՍԿ. ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ թէ ապրիլ 7ին ստորագրուեցաւ պայմանագրութիւն մը, որուն համաձայն Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Անթիլիասի հաստատութիւնները, 5 տարուան պայմանաժամով եւ տարեկան մէկ տոլար վարձքով, կը յանձնուին Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան՝ հոն հաստատելու համար ընծայարան մը:

Պայմանագրութիւնը պատրաստուեցաւ կաթողիկոսին եւ Նպաստամատոյցի քննիչ Պ. Էչիսընի կողմէ: Նպաստամատոյցը տարեկան 5000 տոլար պիտի տրամադրէ կաթողիկոսութեան եւ նոյնչափ ալ տրամադրել խոստացած են Պ. Պ. Կիւլպէնկեան եւ Գարակէօզեան: Ասկէ զատ Նպաստամատոյցը պիտի տրամադրէ կրօնաբարոյութեան դասեր աւանդելու համար ամերիկացի ուսուցիչ մը եւ պիտի հոգայ թոշակը ընծայարանի տեսուչ Շահէ վարդապետ Գասպարեանի: Մօտ ատենէն տեղի կ'ունենան յանձնումի գործողութիւնները եւ կաթողիկոսը կը հաստատուի հոն:

Բաբգէն եպիսկ. Կիւլէսէրեան, որ այս պայմանագրութեան պատրաստութեան եւ խորհրդակցութեանց մասնակցելու համար կաթողիկոսական հրաւէրով Պէյրութ ժամանած էր, երկու ամիս վերջ տեւականապէս պիտի հաստատուի հոն, իբրեւ աթոռակից-կաթողիկոս:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութեան Գ. դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ հինգշաբթի երեկոյ: Տոքթ. Քօլօլեան դասախօսեց «Վեներական հիւանդութիւնները» նիւթին շուրջ, որ նոյնքան կարեւոր հարց մըն է Փարիզի նման Սոդոմ-Գոմորի մը մէջ:

Բժիշկը ծանրացաւ մասնաւորապէս ֆրանկախտին վրայ, բացատրելով անոր տեսակները, ուրաքանչիւրին պատճառները ու թելադրելով անոնց դարմանումին վերաբերեալ գործնական միջոցներ:

Պաշտօնական վիճակագրութիւններով ցոյց տուաւ այս զազրելի հիւանդութեան աճաւորութիւնը: Ու իր դասախօսութիւնը ամբողջացնելու համար, կարդաց ֆրանկախտի աւերները պատկերացնող դրուագներ, ու բոլոր ունկնդիրներուն բաշխեց տպուած տետրակներ՝ ֆրանկախտի եւ ջերմախտի մասին, որոնք պատրաստուած էին Տոքթէօրներ Գրիգորեանի եւ Քօլօլեանի կողմէ:

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խարբերդ քաղաքի Երիտ. Միութեան երկրորդ երեկոյթը տեղի ունեցաւ Սալոն Էսպանեոլի մէջ, երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան: Մուտքը ազատ էր: Երեկոյթը բացուած յայտարարեց նախագահ Պ. Ս. Խսրայէլեան: Եղան արտասանութիւններ, երգեր, ֆանթէզիներ եւ ջութակ՝ դաշնակի ընկերակցութեամբ: Օրուան բանախօսն էր Փրոֆ. Գ. Խալիկեան, որ տեսնելով երիտասարդներուն գործունէութիւնը, իր ուրախութիւնը յայտնեց: Յարգելի բանախօսը պատշաճ թելադրութիւններ ըրաւ Միութեանշուրջ եւ թելադրեց կազմել համախարբերդցիական միութիւն մը: Յետոյ բեմադրուեցաւ «Փարոսի պահապանները» որ լաւ ընդունելութիւն գտաւ: Տեղի ունեցաւ վիճակախաղ մը եւ ժողովուրդը գոհ սրտով տուն վերադարձաւ:

Հայրենի երդիքէն հալածական ու տարագիր, մենք, ինքնազարգացման նպաստելու հայկական տոհմիկ աւանդութիւններն ու առաքինութիւնները միշտ վառ պահելու, եւ չքաւոր հայրենակիցներուն օգնութեան հասնելու նպատակով 1927ին հիմը դրինք Խարբերդ քաղաքի Երիտ. Միութեան կոչ կ'ընենք արտասահմանի սիրելի հայրենակիցներուն որ համախմբուին մեր վեհ նպատակին շուրջ: Մուայլուկործանարար պիտի ըլլայ հայրենի սահմաններէն մինչեւ այսօր ալ քշուող ու տարտղնուող բեկորներուն ապագան, եթէ մենք ալ չկազմակերպուինք: Մենք լաւատես ենք մեր ապագային մասին, յուսով ենք որ պիտի հնչէ՛ հայահաւաքման ազատարար փողը, վերադառնալու Արարատեան աշխարհը, վերաշինելու, ծաղկեցնելու եւ վերացնելու համար Նոր Խարբերդը, ինչպէս նաեւ անմահացնելու համար հայ ազատագրութեան ու անկախութեան ոգին: Կեցցէ մեր միութիւնը.

Երիտասարդ մը

ՕՐ. ԱԶՆԻՒ ՓԻԼԻԿԵԱՆ ԵՒ ՏԻՐԱՆ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

22 Ապրիլ 1930

Լը Ռէնսի Վալոնա

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէյլի մասնաճիւղը ի պատիւ սկաուտներու ծնողներուն թէյասեղան մը սարքած էր 19 ապրիլ շաբաթ երեկոյ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով: Յետոյ Սարսէյլի սկաուտ խմբապետ Պ. Սերոբեան պարզեց Միութեան Սարսէյլի մասնաճիւղին վիճակը, մասնաւորաբար ծանրանալով իր խումբին վրայ՝ որուն մաս կազմող չորս հինգ տարուան սկաուտներ միշտ եռանդով փարած գործին՝ ազնիւ եղբայրակցութիւն մը կազմած են նորագիրներուն հետ, որոնց շարքերը հետզհետէ ստուարանալու վրայ են:

Տեղի ունեցան սկաուտական խաղեր եւ բուրգերու կազմութիւն, ինչպէս նաեւ քառաձայն երգ սկաուտներու կողմէ: Ներկաներու գոհունակութիւնը կատարեալ էր, տեսնելով աշխոյժ պատանիներու գեղեցիկ շարժումները:

Այս առթիւ եղան ինքնաբեր նուիրատուութիւններ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնի ներկայացուցիչ Պ. Գ. Պետրոսեան, որ քննիչի հանգամանքով կը գտնուէր հանդէսին՝ բոլոր սկաուտները մի առ մի աչքէ անցընելէ եւ հարցափորձելէ վերջ իր գոհունակութիւնը յայտնեց ժրաջան խմբապետին, եւ խօսք առնելով բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ստանձնած գործին մեծութիւնն ու օգտակարութիւնը եւ թելադրեց ներկաներուն աջակցիլ ու օժանդակել սոյն ազգօգուտ գործին:

Այցելու

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ՝ Գրեց՝ Օննիկ Մխիթարեան (քարտուղար Զինուորական Խորհուրդին), 225 մեծադիր էջ: Տպ. Սօֆիա 1930: (Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը):

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒԱՌԻ ՎՐԱՅ...

Կտրուած ամէն բանէ, աշխարհէն, իր անցեալէն, իր հոգիէն, կ'ապրէր ագարակին կեանքը. մկաններու ամենօրեայ, բուռն ճիգ մը, եւ ուրիշ ոչինչ: Մտածելու, անդրադառնալու ոչ ժամանակ, ոչ ալ տրամադրութիւն ունէր:

Ագարա՞կը: Անիկա, նախ անձնաւորուած էր Փէռ Մաթիէօին մէջ: Մարդկային կոճղ մը, այդ ծերուկը. մէկը որ կեանքին մէջ ժպտած չէր երբեք, այլ անագորոյն կաղապարի մէջ թափուած ձոյլ մը կոշկոռ, կնճռոտ զիծերով, որուն աչքերուն ետին հոգին կը բացակայէր... Անոր ակնարկները սակայն հրամանի մը ճշգրտութիւնը ունէին, ինչպէս քարի վրայ փորագրուած պատուէրներ: Հրայր օճի մը խայթուածքին չափ կը զգուշանար այդ ակնարկներէն, բայց անոնք միշտ փակած էին իր կեանքին:

— Լսէ՛, օտար տղայ, ըսած էր Փէռ Մաթիէօ Հրայրին, իր եկած օրը. մարդ հողին կուգայ ինչպէս հարս մը իր փեսային...: Անոնք, մարդն ու հողը իրարու հետ կ'ապրին էրիկ կնկան պէս... Յաճախ իրարու սրդողած, քիթերնին կախ, ոժգոհ իրարմէ, բայց եւ այնպէս անբաժան, ինչպէս ես ու իմ կալուածս... Դէ՛հ, քեզ տեսնեմ... հոս աշխատիլը, օր կայ, պատիժ մը պիտի երեւայ քեզ, օր ալ կայ, վարձատրութիւն մը...

Օրերը կ'անցնէին ու Հրայր կը մտածէր թէ այդ ագարակը աւելի քան պատիժ մը, փորձանք մը եղած են իր կեանքին մէջ, ճակատագրական պատուհաս մը: Հո՞ղ է որ պիտի անցնէր իր լաւագոյն օրերը: Ա՛յ, անիծեալ սրբութիւն...

Այնուհետեւ ագարակը կը թուէր ըլլալ տժգոյն օր մը, ու առտուան մթնշաղին ներս կը նայէր իր պառկած մարագին լուսամուտէն... Որքա՜ն յոգնեցուցիչ էր իր այդ զարթօնքի պահը երբ կը ստիպուէր վեր առնել ախոռի հոտերով ծանրացած իր գլուխը: Մարմինը իրը չէր... Բայց տժգոյն այն օրը զինքը դուրս կը կանչէր: Բակին ամէն կողմերէն ձայներ կը ցուէին. ու աշխատանքը կը լափէր զինքը, կը նետէր ախոռներէն դէպի աղբանոց կովերուն ստինքներէն դէպի ձիերուն քամակը եւ գոմէն դէպի արտօրաները... Իր ոժգոհութիւնը կը մնար անբացատրելի. լուռ ու ղառնացած կը սպասէր իրիկուններուն, բայց աղտոտ առաւօտը հապշտապ կը կանչէր իր լուսամուտին ու պիշ պիշ ներս կը նայէր Փէռ Մաթիէօի աչքերուն պէս: Այսպէս օրերը իրարու նման ու կաղն ի կաղ, անհորիզոն շրջանակի մը նման կը թաւալէին իր շուրջը: Իր մորթին վրայ կը զգար անոնց լպրծուն հպումը. կեանքը կը թուէր իրեն անիմաստ եւ անվաղորդայն յոգնութիւն մը...

Իր այդ առաջին տարին, թաց ձմեռ մը իր մշուշներուն տակ առաւ ագարակը. երկար գիշերներուն մէջ շան մը կաղկանձիւնը կը բարձրանար: Հրայր փախելու անզսպելի կարօտով կ'երազէր իր մանուկ օրերուն, երբ իր գլուխը կը դնէր իր մամիկին ծունկին: Բայց այդ մտածումները վէրք մը կը բանային իր ներսիդին. խուռներամ պատկերներ կը խուժէին յանկարծ ու իր քունը կը խճողուէր խուճապներու, անստոյգ բոպէներու յիշատակներովը...:

Ձիերու, մկաններու տագնապ մը ապրեցաւ Հրայր ամբողջ այդ տարին: Խելայեղ աշխատանքով մը ջանաց մաքառիլ իր հոգեկան յոգնութեան դէմ: Ոչ մէկ բարեկամութիւն ուզեց ունենալ. կամովին աչքերը փակեց ամէն բանի վրայ...

Բայց արդէն գարունը կուգար:

Անակնկալ հրաշք մըն է գարունը Ֆրանսական այս երկինքին տակ: Ստուեր մը յանկարծ անապակ երկնքի մը տակ ծաղկազարդի տօն է կարծէք: Հողէն գոլորշիներ կը բարձրանան. կեանքը կը յորդի ճամբաներէն, կ'երգէ սաղարթներու մէջ, կը թրթռացնէ օդը. մարդոց մտածումները մեղէզներու նման կը տաքնան արեւուն տակ:

Ապրիլի կիրակի մը, Հրայր, նստած պատին տակ ապշահար շուրջը կը նայէր:

Հովը Լուառի ձորակէն իրեն կը բերէր բոյրերու, շշնջիւններու, ծիծաղներու հեռաւոր զգայնութիւնը: Հրաւէր մը կար օդին մէջ, բայց իրեն չէր ապահովաբար: Կէսօրին գնացքը սուլեց վարը. ու ծառերու ետեւէն ծուխի եւ շոգիի գարգմանակ մը ոլորուեցաւ. ու դիտեց այն կառաշարին սողանցքը, համր բայց անդառնալի, դէպի բլուրներէն անդին: Հոն ալ հրաւէր մը կար ու անշուշտ իրեն համար. բայց իմացաւ Փէռ Մաթիէօի ձայնը, որ զինքը ճաշի կը կանչէր... Այդ ձայնը միշտ իրեն կը յիշեցնէր պայմանագրութիւնը, որով երեք տարուայ համար վարձուտրուած էր ինք այդ ագարակին: Այդ մտածումը հանգոյց մըն էր սրտին վրայ:

Արեւը մտած էր ճաշատունն ալ. սեղանին շուրջն էին Փէռ Մաթիէօն, իր կինը, իր անդրանիկը, հօտաղներ, լամուկներ. Ճաշին առջեւն էր ինչպէս միշտ Ռօզալին՝ Մաթիէօի աղջիկը, որ կերակուրը կը բաշխէր. բաց դռնէն կ'երեւէր բակը, աղբակոյտը, աքլորը, իր յաղթական երգը կը տիրապետէր անդոհանքի այդ պահուն:

Սեղանին վրայ մարդիկ զբաղած էին ուտելու. դգալներու, շրթունքներու հեշտագրգիռ ըմփոտուքը շարունակուեցաւ ժամանակ մը. Ռօզալին մօտեցաւ հայ տղուն, սեղանին ծայրը.

— Հօայոո, զաւաթդ...

Անիկա գլուխը վեր առաւ. աղջիկը կեցած էր լոյսին մէջ. արեւը կ'անցնէր մազերու խարտեաշ խոպոպներէն. անիկա խնձորօղին լեցուց տղուն գաւաթին մէջ. փրփրուն հեղուկը լեցուեցաւ, ուռեցաւ, սկսաւ յորդիլ, բայց աղջիկը տակաւին կը լեցնէր. լեցուց մինչեւ շիշին յատակը: Հրայր վեր առաւ աչքերը. Ռօզալիին կապոյտ ակնարկը սեւեռուն էր իրեն ու կը յորդէր խնձորօղիին պէս...

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

թիւն մըն է։ 1928 մարտ 21ի հելլէնեւռումէն դաշինքին ստորագրութիւնը Նախաբան եղաւ Յունաստանի համար ուրիշ դրացիներու հետ բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիրներու շարք մը կնքելու»։

Ռուսիոյ յոյն գաղթականները

Աթէնքէն կը հաղորդեն. — Փրակայի հելլէն դեսպան Փսաբուտաս իր նոր պաշտօնատեղին՝ Մոսկուա երթալէ վերջ-պիտի կարգադրէ նաեւ Ռուսիա գտնուող և ժամանակին Թուրքիայէն փախած յոյն գաղթականներու ատրիճանաբար Յունաստան փոխադրութեան խնդիրը։ Արտաքին Նախարարութիւնը պատրաստած է արդէն, նիւթական տեսակէտով լաւ վիճակ ունեցող յոյն գաղթականներու դասակարգումը, որուն հիման վրայ տեղի պիտի ունենայ անոնց աստիճանական ներգաղթը։ Այս դասակարգերը ճշդուած են հետեւեալ կերպով.—

Յունաստանի իրենց ազգականներուն կողմէ կրնան Ռուսիայէն հրաւիրուիլ 1) Ամուսինը՝ իր կնոջ եւ կինը՝ իր ամուսնոյն կողմէ, անչափահասները՝ իրենց հօր եւ հայրը իր անչափահաս զաւակներուն կողմէ. 2) Անկախ ընտանիքներ ունեցող զաւակները՝ հօրը կողմէ եւ փոխադարձաբար. 3) Քոյրեր՝ եղբայրներու կողմէ. 4) Մնացեալ ազգականները՝ ազգականներու կողմէ։ Առայժմ թոյլատրուած է միայն Ա. դասակարգին պատկանողներու ներգաղթը։

Անկախ աշխատաւորականները

Անգլիոյ «Անկախ Աշխատաւորական կուսակցութեան» տարեկան համաժողովը կը գումարուի ներկայիս Պիրմինկէմի մէջ։

Օրակարգին վրայ կան զանազան հարցեր։ Համաժողովը բուռն քննադատութեան կ'ենթարկէ աշխատաւորական ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։ Կը պահանջէ որ Անգլիա բոլորովին անկախութիւն տայ Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի եւ պարպէ այդ երկիրները։ Բուռն քննադատութեան առարկայ դարձաւ նաեւ Սնոտընի ելմտական քաղաքականութիւնը։ Քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի ազգայնացնել երկրին գլխաւոր ճարտարարուեստները եւ հսկողութեան տակ առնել դրամատուները։

Հնդկական շարժումը

Պոմպէյի մէջ ձերբակալուեցան ազգայնական շարժումի գլխաւոր վարիչներէն երեք հոգի։ Ոստիկանները ի զուր փորձեցին ցրուել կամաւորներու շղթայ մը, որ կը պաշտպանէր ապօրէն աղ պատրաստողները։ Երեք հոգի վիրաւորուեցաւ։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ հնդիկ փաստաբան Հիմսքի, անդամ Պոմպէյի օրէնսդիր ժողովին եւ երեք ամիս բանտարկութեան ու 300 ռուփի տուգանքի դատապարտուեցաւ։ Երբ դատաւորը պահանջեց ամբաստանեալէն, որ ինքզինք պաշտպանէ, Հիմսքի ըսաւ.

— Ես չեմ ճանչնար օտարականներու կողմէ նշանակուած դատարան մը։

Միջազգային դրամատունը

Միջազգային կարգադրութեանց դրամատան վարչական խորհուրդը առջի օր նիստ գումարեց Զուիցերիոյ Պալ քաղաքին մէջ։ Անգլիական պատուիրակը տեղեկագիր ներկայացուց դրամատան նախապատրաստական աշխատանքներուն մասին, որոնք թոյլ կուտան այլեւս որ անիկա սկսի գործել։ Տեղեկագիրը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։ Յետոյ նոյնպէս միաձայնութեամբ վարչական խորհուրդի նախագահ ընտրուեցաւ անգլիացի Մաք Կարրահ։

Յետոյ կարծիքի փոխանակութիւն տեղի ունեցաւ Միջազգային դրամատան ընդհ. տնօրէնին մասին։ Ռայխսպանքի տնօրէն տոքթ. Լութեր ըսաւ թէ գերման պատուիրակութիւնը սկզբունքով հակառակ է որ տնօրէնը ֆրանսացի ըլլայ, բայց այդ հակառակութիւնը անձի դէմ չէ ուղղուած։ Յետոյ քուէարկութիւն կատարուելով, միաձայնութեամբ (բացի մէկ ձայնէ) ընդհանուր տնօրէն ընտրուեցաւ Փիէռ Քէնէ, Պանք տը Ֆրանսի տնօրէն։

Կացութիւնը Պալքաններու մէջ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն.— Հակառակ հերքումներու, կը հաստատուի թէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները շարունակ կը միջամտեն պուլկար կառավարութեան մօտ՝ Պալքաններու մէջ համերաշխութիւն եւ խաղաղութիւն առաջ բերելու համար։ Պելկրատի անգլիական դեսպան Հէնտըրսընի Սոֆիա կատարած այցելութենէն վերջ, Սոֆիայի անգլիական դեսպան Ուոթըրզլու Աթէնք պիտի երթայ՝ Յունաստանի իր պաշտօնակցին հետ տեսակցելու համար Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի յարաբերութեանց մասին։ Ուոթըրլու երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին նախարար Պուրոֆի հետ՝ բանակցութեան գլխաւոր կէտերուն շուրջ։ Պուլկար կառավարութիւնը շուտով որոշ առաջարկներ պիտի ներկայացնէ հելլէն կառավարութեան եւ այսուհետեւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ բանակցութիւնները պիտի կատարուին Աթէնքի մէջ։

Ընկերային ապահովագրութիւնները

Երեսփոխանական ժողովը տակաւին կը զբաղի Ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքին մէջ մտցուելիք փոփոխութիւններով։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, առաջին յօդուածը քուէարկուեցաւ։ Միւս փոփոխութիւններուն մասին շատ դժուարութիւն չպիտի քաշուի, քանի որ ամէնէն էական տարակարծութիւնները առաջին յօդուածին շուրջ էին։

Կառավարութեան ծրագիրը պիտի յաղթանակէ։

Առաջին յօդուածին համաձայն, ընկերային ապահովագրութիւններէն չեն կրնար օգտուիլ անոնք որ տարեկան 18.000 ֆրանքէն աւելի կը շահին եւ մէկ զաւակ ունին, անոնք որ 20.000 ֆրանք կը շահին եւ երկու զաւակ ունին, 22.000 կը շահին եւ երեք զաւակ ունին, կամ 25.000 կը շահին եւ չորս կամ աւելի զաւակ ունին։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Chope Parisienneի սրահը, 60 rue des Ecoles կը խօսի՝ Աշոտ Արծրունի։ Նիւթ՝ մեծամասնականներու հողային ներկայ քաղաքականութիւնը։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
15ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻւ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Petit Journalի սրահը

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ո. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ
Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՒ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով — Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ազգ. Միութեան, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչին, Սէօլէօզի, Խարբերդի, Երզնկայի, Շապին-Գարահիսարի, Զարսանճագի Հայր. Միութեանց եւ հայ արիներուն, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Պետական Թատրոնին վերնայարկը։ Կը նախագահէ ՊՍԱԿ քհնյ.։ Կը խօսին Զ. Ե. Ո. Մ.եան կողմէ Պ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Հ. Յ. Դ.եան կողմէ Պ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ։ — Գեղարուեստական բաժին

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

կազմակերպուած Իթալիի, Պիսէթրի և Ժանթիյեիի Յոբելինական յանձնախումբի կողմէ, 3 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30—12, 2 rue de la Mairie Gentilly.

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Տոմսերու համար դիմել սափրիչ Էքքինճեանի, 3bis rue Blanqui

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Այս կիրակի ժամը 2ին Թաղապետարանի սրահը
148 rue Villeneuve

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինօի «Եփրատ» նուագախումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Harolaի սրահներուն մէջ 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses. Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

22րդ. ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր հինգշաբթի 60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne.

Ա. ժամ.— Պատմ. Հայկ. Դատի ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ։

Բ. ժամ — Քաղաք. հոսանքներ ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ԴԱԽԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկեր՝ Ա. Մելքոնեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Սոսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահին մէջ։ Նիւթ՝ կրօնական հալածանքները։ Ռուսաստանի մէջ Կը հրաւիրուին ընկերները պատանիները։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՈՂՋ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ դասախօսութիւն, այս իրիկուն ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի մէջ։ Կը խօսին Տօքթ. Տիրաց եւ Պ. Ս. Սասունի (բերնի առողջապահութիւն)։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի անդամներն ու անդամուհիները կը հրաւիրուին երգչախումբի փորձերուն ամէն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Municipalitéի սրահը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք ազգականներու, բարեկամներու, հայրենակիցներու եւ Եղեգի գիւղի Վերաշինաց Միութեան որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրելի մօր եւ քրոջ Տիկ. ԳՈՀԱՐ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆի (39 տարեկան) դառնաղէտ մահուան առթիւ։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
25
ԱՊՐԻԼ
1930

25 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1246 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Բ.

Պատմութիւն գրել չէր մեր նպատակը։ Բայց, երէկ, յիշելով քանի մը յատկանշական դէպքեր, խրեցանք ահաւոր, աննախընթաց Ողբերգութեան ծալքերուն մէջ։

Կանգ առինք այնտեղ ուր, Վանի մէջ, ազգային իշխանութիւնները կը համակերպին կառավարութեան արիւնազանգ ծրագիրներուն, կանխելու համար աւելի մեծ չարիքներ։

Անգամ մըն ալ արձանագրենք ողբացեալ Վռամեանի խօսքերը.

— «... մենք համոզուած ենք ձեզ հետ, որ հակառակ մեր բոլոր զիջումներուն եւ խաղաղասիրական ձգտումներուն, օր մը աՀարկու փոթորիկը պիտի պայթի մեր գլխուն։ Այդ օրերը մօտեցած են... բայց մեր ամբողջ նպատակն է քիչ զոհերով ազատիլ այս փոթորիկի հարուածէն։ Թող վռամեան մը չըլլայ, թո՛ղ իշխան մը սպաննուի, թո՛ղ 500 «ամէլէ»ներ անստոյգ կամ անխուսափելի մահուան ենթարկուին. թող ամբողջ գաւառ մը նոյնիսկ հուրի եւ սուրի տակ ոչնչանայ... բայց թող փրկուի մեծամասնութիւնը, թո՛ղ կարենայ ճողոպրիլ հայութիւնը իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն... (1915 ապրիլ 2)։

Խոհեմութեան սովորական յորդոր մը չէր այս։ Ոչ ալ քաղաքագիտական խրատ մը, այլ վտանգին գիտակցութեան ազդանշան մը։ Ժողովուրդին ամբողջութիւնը ողջ պահելու, փրկելու մղձաւանջը։

Ապրիլ 2ի ժողովէն քանի մը յետոյ, Իշխանը, որ Շատախ էր ղրկուած կառավարութեան խնդրանքով, իբրեւ հաշտարար, գիշերանց կէս ճամբան կը գնդակահարուի իր երեք ընկերներուն հետ, (ապրիլ 3)։ Վռամեան, որ կուսակալին կողմէ կանչուած էր, կը ձերբակալուի (ապրիլ 4)։ Կարելի կ՚ըլլայ զգուշացնել եւ փրկել Արամը, որ միեւնոյն ատեն հրաւէր ստացած էր կուսակալին ներկայանալու։ Ընդհանուր խուճապ։ Կոտորածի լուրեր շրջականերէն։

Ապրիլ 7ին (20), Վանը այլեւս յուսահատ՝ գլուխ կը վերցնէ։ Կը մարտնչի հերոսաբար ու կը յաղթէ, կը փրկուի։ Իսկ ապրիլ 11ին (24), մէկ ազդանշանի վրայ, տեղի կ՚ունենան ծանօթ ձերբակալութիւնները, յանգելու համար ընդհանուր տեղահանութեան եւ բնաջնջման։

Բոլոր դէպքերը, ի՛նչ ակնոցով ալ դիտենք, կ՚ապացուցանեն որ Թուրքիա ամէն միջոց ձեռք էր առեր, առաջին օրէն իսկ, միանգամ ընդ միշտ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար հայ ժողովուրդը։

Ծրագիրը պատրաստ էր։ Շատոնց մշակուած, ուսումնասիրուած եւ հաւատարիմներուն հաւանութեանը ենթարկուած։

Դեռ 1912էն, պալքանեան պատերազմին ատեն, Իթթիհատը ունեցեր է այդպիսի մտածում, նոյնիսկ Թուրք նախարարի մը խոստովանութեամբ։ Սակայն յետաձգեր էին, յարմար չգտնելով րոպէն։ Իսկ 1915ին աշխարհ բռնկած էր...

* *

Կարելի՞ էր կանխել փոթորիկը։ Կարելի՞ էր նուազագոյն վնասով ճողոպրիլ, «դիւանագիտութեամբ» շարժելով, կամ Վանի օրինակին հետեւելով ամէն տեղ։

Շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ՝ այս հարցերուն քննութիւնը։

Կանգ առնենք, միայն, կէտի մը վրայ, իբրեւ եզրակացութիւն տաժանելի պարտականութեան մը։

Թշնամին իր վրէժը կը լուծէր 1870էն ի վեր հետապնդուած հայկական քաղաքականութեան, որ յանգեցաւ, ճիշդ պատերազմի օրերուն, Հօֆ-Վէսթէնէնկ մարզպանութեան։

Արդ, Պերլինի վեհաժողովէն (1878) մինչեւ այդ ծրագիրը եւ մինչեւ կամաւորական արշաւանքը,— մէկտեղ էինք բոլորս։ Մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի։ Մէկը՝ երգով ու գրքով։ Երկրորդը՝ հառաչանքով եւ փափուքով։ Միւսը՝ սուրով ու ռումբով։

Եւ գիտէինք թէ ի՛նչ կ՚ընենք, ինչու կ՚ընենք, ո՛ւր կ՚երթանք։

Անշուշտ կը ճանչնայինք նաեւ թշնամին,— արիւնազանգ հրէշ մը, որ պապերուն աւանդութիւնները կը շարունակէ կատարեալ եւ կատարելագործեալ հաւատարմութեամբ մը։ Եւ միշտ ալ տրամադիր է շարունակելու։

Մէկտեղ քալեցինք, մէկտեղ գործեցինք ու զարնուեցանք, բայց հիմա— Ես չեմ, ա՛ն է...

Թշնամին զարկաւ մեզ առանց խտրութեան, երբ մենք, իր առջեւն իսկ, կը զանազանէինք յեղափոխականն ու չէզոքը, լուսաւորչականն ու կաթոլիկը։

Ան միակամ էր եւ վճռական, երբ մենք իրար կը բզքտէինք, հազիւ լեզուները բացուած։

Ան սորվեցաւ «ազգ» ըլլալ, ատոր համար յանձն առնելով ամէն պատասխանատուութիւն, վտանգ, զոհողութիւն — անշուշտ իր հասկցած եղանակով։ Իսկ մենք տակաւին չենք կրցեր լեզու գտնել գաւառէ գաւառ, դաւանանքէ դաւանանք, հոսանքէ հոսանք։ Նոյնիսկ հայրենիքի եւ ազատութեան մասին։

Եւ կը թուի թէ շատ աւելի ետ գացեր ենք տասնըհինգ տարի յետոյ, այնքան ահռելի փորձառութիւններէ, հերոսական մարտնչումներէ, յաղթանակներէ եւ յուսախաբութիւններէ յետոյ։

Ո՞ր գերբնական ուժը պիտի ցնցէ ու սթափեցնէ մեզ, եթէ Ապրիլ 11ն ալ անզօր է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ, Ի՞ՆՉՊԷՍ

Ամերիկայի ռամկավարներու օրկանն է որ կը գրէ այս տողերը («Պայքար», 8 ապրիլ.

— «Կուսակցութիւնները չե՞ն, որ վերջին քառասուն տարուան ընթացքին աշխարհի ամէն կողմը ցրուած Հայութեան մէջ, կը մշակեն ու վառ կը պահեն Ազգ. Ոգին ու զգացումը։ Մամուլով, ժողովներով, դասախօսութիւններով եւ գործունէութեան ուրիշ միջոցներով ու կերպերով, գայն գործի կը մղեն, անքակտելի կապեր կը հաստատեն ու կ՚ամրացնեն օտարութեան մէջ թափառող հայորդիներու եւ ազգութեան գաղափարին, բաղձանքներուն ու նպատակներուն միջեւ։ Կուսակցութիւնները չե՞ս նաեւ որ այլազան փորձանքներու ու փորձութիւններու դէմ հսկիչի ու առաջնորդի դեր կը կատարեն, մեր երիտասարդութեան կարեւոր մէկ մասին համար, միջոց ու առիթ կուտան անոնց, որպէս զի իրենց միտքը զարգացնեն, հմտութիւնը ճոխացնեն, ճաշակը կրթեն եւ հոսանքներու անձնատուր, աննպատակ կեանք մը չվարեն։ Այսօր, մեր հանրային բոլոր կազմակերպութիւններուն մէջ, կայ հասունցած սերունդ մը, որ անոնց ջիղն ու հոգին կը կազմէ, այդ սերունդէն շատեր այլեւս կուսակցութեան մը չեն պատկանիր, բայց, նախաձեռնութեան, կարգապահութեան ու զոհողութիւններու կուսակցութեանց մէջ վարժուած են, եւ առանց անոնց պիտի չըլլային այն՝ ինչ որ են այժմ։

Վերջապէս, չարժե՞ր մտածել, որ ի՞նչ պիտի ըլլար մեր ազգային կեանքը, մանաւանդ գաղութներու մէջ, եթէ կուսակցութիւններ չըլլային, արդեօք ազգային կեանք, շարժում ու գործունէութիւն պիտի մնա՞ր, եւ հազար անգամ նախընտրելի չէ՞ որ կուսակցութիւններ իրենց շարժումը, կենսունակ գործունէութիւնը, նոյն իսկ պայքարը, շարունակեն, որքան ալ ատոր մէջ անհաճոյ ու անպատշաճ բաներ պատահին երբեմն, քան թէ անշարժութիւն, ուծացում, օտարացում տիրէ, որու վերջնական հանգրուանն է միանգամ ընդ միշտ կորուստ Հայութեան համար։»

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Մայիս մէկը տօնելու համար։ Այդ օրը խորհրդային մայրաքաղաքը կըսպասուին աշխարհի բոլոր կողմերէն հասնելիք պատուիրակութիւններ։ Ամերիկացի ներկայացուցիչները ճամբայ ելած են, իրենց հետ իբրեւ նուէր տանելով երկրագործական տրակտորներ։

Մոսկուայի մէջ զինուորական տողանցքներ, բանուորական ցոյցեր տեղի պիտի ունենան, բազմաթիւ ճառեր պիտի խօսուին բոլշեւիկ վարիչներուն կողմէ։

Սակայն խորհրդային իշխանութիւնները աւելի մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն արտասահմանի մէջ կատարուելիք ցոյցերուն։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է՝ «Աշխատանքի Օր»ուան տալու համար այնպիսի լայն ծաւալ մը, որ ընդհարումներ առաջ բերէ Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքներու ոստիկանութեան հետ։ Խորհրդային մամուլը ամէն օր լուրեր կը հրատարակէ օտար համայնավար կուսակցութեանց այս ուղղութեամբ կատարած աշխատանքին մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ընկերային Ապահովագրութիւնները

Երեսփոխանական ժողովը գիշերային ժողովէ մը վերջ, երէկ առաւօտ ժամը 6.50ին 29ի դէմ 547 ձայնով քուէարկեց Ընկերային ապահովագրութեանց մէջ մտցուելիք սրբագրութիւնները։ Հիմնական ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կատարուած է։ Միայն պետութեան վճարելիք գումարը պիտի աւելնայ։

Նոր կռիւներ Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայի մէջ ոստիկանութեան եւ մեծ թիւով ցուցարարներու միջեւ ծանր բախում մը տեղի ունեցաւ։ Կռիւն սկըսաւ այն ատեն երբ ոստիկանները փորձեցին ձերբակալել խումբ մը Հնդիկներ, որոնք կ՚արգիլէին կարգ մը եւրոպական ապրանքներու վաճառումը։ Ցուցարարները քարկոծեցին ոստիկանները, որոնք պատասխանեցին գաւազանի հարուածներով։ Ոստիկանութիւնը օգնական ուժեր խնդրեց։ Կալկաթայի մէջ կացութիւնը ծանրացած է։ Բոյկոտը բուռն համեմատութիւններ կը ստանայ եւ դիմադրութիւնը կը կազմակերպուի բոլոր շրջանակներու մէջ։ Հնդիկ ուսանողուհիներու պատկառելի թափոր մը շրջեցաւ առջի օր քաղաքի փողոցներուն մէջ, դրօշակներու առաջնորդութեամբ։

Փէշավարի մէջ ամբոխը յարձակեցաւ երկու զրահապատ ինքնաշարժներու վրայ, քարիւղ թափեց անոնց վրայ եւ կրակի տուաւ։ Մէքենաներէն ոմանք ողջ ողջ այրեցան։ Ուրիշ թաղի մը մէջ ոստիկան մը նոյնպէս յարձակում կրեց. վար նետուեցաւ իր հեծանիւէն և կացինով սպաննուեցաւ։ Անգլիացի զինուորները որ օգնութեան կը փութային, քարկոծուեցան, իսկ ոստիկանապետը, որ առջեւէն կը քալէր, ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

Ցուցարարներու սպառնական կեցուածքին առջեւ, անգլիացի զինուորները գնդացիր գործածեցին սպաննելով 20 հոգի։ Կացութիւնը շատ ծանր է։

Լահորի մէջ ալ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Մատրասի մէջ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Թուրքիոյ տագնապը եւ Մոսկուա

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» խօսելով Թուրքիոյ ելմտական տագնապին վրայ, կը գրէ.

— *Դաշնակից պետութիւնները վերջին ամիսներս սկսած են շահագործել Թուրքիոյ տնտեսական տագնապը, որ հետեւանք է երկու տարուան գէշ բերքին եւ տնտեսական խնդիրներէ ծագած կարգ մը անկանոնութեանց։ Այդ երկիրները կ՚ուզեն օգտուիլ առիթէն եւ կը ջանան ճնշում բանեցնել Թուրք կառավարութեան վրայ, անոր ելմտական անկախութիւնը խլելու նպատակով։ Միւս կողմէ կարգ մը թերթեր, ձայնակցելով օտար խմբակներու դատը պաշտպանող քաղքենի մամուլին, սկսած են զանազան տարաձայնութիւններ հրապարակ հանել, ըսելով որ Թուրքիոյ մէջ կառավարական տագնապ ծագած է եւ Ըսմէթ փաշայի դահլիճը մօտերս պիտի հրաժարի։ Այս պրոպագանդը հակազդեցութիւն ունեցած է թրքական դրամին վրայ, որուն արժէքը միջազգային հրապարակին վրայ ինկած է։ Պետութեանց ձեռք առած միջոցները նպատակ ունին ելմտական աղէտ մը յառաջ բերել Թուրքիոյ մէջ եւ պարտադրել որ անիկա ի վերջոյ եւրոպական դրամատուններուն անձնատուր ըլլայ։ Խորհրդային հանրային կարծիքը համակրանքով կը հետեւի Նոր Թուրքիոյ այն ճիգերուն, որով կը ջանայ ազատագրել երկիրը ելմտական լուծէ մը։ Ծաւալապաշտ պետութիւնները չյաջողեցան սակայն եւրոպական դրամագլուխին ուժով նոր գաղթավայրի մը վերածել Թուրքիան։ Եւ ի դերեւ ելան Թուրք կառավարութեան ելմտական անկախութիւնը խլելու մասին իրենց տածած յոյսերը»։*

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Թայմզ»ի թղթակիցը Գահիրէէն կը հեռագրէ թէ եգիպտական դահլիճը երկիցս նիստ գումարեց՝ զբաղելու համար անգլօ-եգիպտական դաշնագրի խնդրով։ Լոնտոնէն Գահիրէ հասաւ Տոքթ. Մուհամմէտ Սալահէտտին՝ վարչապետ Նահաս փաշայի քարտուղարը, միասին բերելով բանակցութեանց վերաբերեալ թուղթերը։ Ճամբորդութեան վերջին հանգրուանը օդանաւով կատարած էր։

Դարձեալ Սուտանի խնդիրն է որ կը կնճռոտէ բանակցութիւնները։ Եգիպտացիները կ՚ուզեն իրաւունք ձեռք բերել Սուտան գաղթելու, նկատելով որ Եգիպտոսի բնակչութիւնը հետզհետէ կ՚աւելնայ եւ Սուտան լաւագոյն երկիրն է իբրեւ գաղթավայր։ Եգիպտացիները անհաշտ պիտի մնան Սուտանի մասին, նոյնիսկ եթէ բանակցութիւնները խզուելու վտանգին ենթարկուին։

Վաֆտի գործադիր մարմինը կը փափաքի մասնակցիլ նոր բանակցութեանց։

Ապստամբութիւն Արաբիոյ մէջ

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը կը հաստատէ Պասրայէն հասած հեռագիր մը, որուն համաձայն Սուրիոյ եզերքէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՒ ՀԵԼԼԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքի թերթերը կը հաղորդեն թէ հոն կազմուած է հայ եւ հելլէն միութիւն մը, նպատակ ունենալով մէկ կողմէ ընթացք տալ հայ գաղթականներու պահանջներուն, եւ միւս կողմէ Հայերը աւելի կապել երկրին։

Միութեան առաջին նիստը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 26ին Պառնասոսի սրահին մէջ։ Նիստին մասնակցելու համար իրենց ղրկուած հրաւիրագրին դրական պատասխան տուած են կուսակցապետներ Ցալտարիս, Զավիցիանոս, Փափանասթասիու, Քոնտիլիս, «Էսթիա» թերթին տնօրէն Աշիլ Գիրոս, «Իմէրիսիոս Թիփոս»ի խմբագրապետ Գոսթաս Աթանաթոս, «Փաթրիս»ի տնօրէն Պ. Սիմոս, երեսփ. ժողովի փոխ նախագահ Պ. Արկիրօփուլոս, «Փրօիա» թերթի տնօրէն Փեսմաճօղլու, «Էլեֆթերոն Վիմա»ի տնօրէն Լամպրաքիս, երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, զօրավարներ եւ մեծ առեւտրականներ։

Այս կազմակերպութեան նախաձեռնարկներն են Ալ. Ֆիլատէլֆիոս եւ զօրավար Թորգոմ։ Նշանաբանը՝ «Միութիւն եւ եղբայրութիւն»։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մայիս 1ին Թուրքիոյ մէջ մեծ ցոյցեր կատարելու համար նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարեն համայնավարները։ Ասոնց գործունէութեան գլխաւոր կեդրոններն են Իզմիր, Պոլիս և Ատանա։

Իզմիրի զանազան թաղամասերուն մէջ համայնավար երիտասարդներ թռուցիկներ փակցուցած են՝ վրան կարմիր գոյնով մուրճ—մանգաղ դրոշմուած։ Ոստիկանութիւնը օդին մէջ զէնք պարպած է՝ արգիլելու համար գիշերանց թռուցիկ փակցնողներու փախուստը։ Այս յանցանքով ձերբակալուած են 10—15 հոգի։ Նո՛յն թռուցիկներէն թղթատարով ալ ղրկուած են զանազան հասցէներու՝ թէ՛ Իզմիրի եւ թէ Պոլսոյ մէջ։ Իզմիրի թռուցիկները ձեռագիր են եւ խմորատիպ. Պոլսեցինները տպագիր եւ ուղղագրական սխալներով լեցուն։

Ատանայի գործաւորական շրջանակներուն մէջ ալ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ՝ Մայիս 1ի համար։ Հոն ալ թռուցիկներ ցրուած են։ Մեքենավար Նէճաթիի գրպանէն գտնուած է այցետոմս մը, որուն վրայ գրուած էր. «Անգործներու թիւը մեր բնակչութեան կէսին կը հաւասարի»։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԷՆ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ

Գնդապետ Լինտպէրկ քանի մը օրէն բացումը պիտի կատարէ Նիւ-Եորք-Պուէնոս Այրէս թղթատարական օդային գիծին։ Լինտպէրկ շաբաթ կէսօրէն վերջ պիտի մեկնի Պրիսթոլայէ։ Հոն ծրարները պիտի փոխադրուին ուրիշ օդանաւի մը մէջ եւ այսպէս հանգրուանէ հանգրուան տարբեր օդանաւեր պիտի գործածուին։ Ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ եօթը օր։

ԱՖԻՈՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՄՕՏ հնագիտական պեղումներու միջոցին, ամերիկացի գիտուն մը շատ հին քաղաքի մը աւերակները երեւան հանած է։ Կը կարծուի թէ հնադարեան Սինատա քաղաքին տեղն է ատիկա։ Գտնուած է նաեւ նշանաւոր դամբարան մը։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ մէջ 62 ոգելից ըմպելիի գործարան կը գտնուի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՒԱԶԱՆԸ

Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ Իտալիոյ բռնած քաղաքականութիւնը պարզելու համար, պէտք է սկսիլ 1928ի Զատկուան տօներուն՝ իտալական հողին վրայ, օտար նախարարներու միջեւ տեղի ունեցած տեսակցութիւններէն։

Ճիշդ այդ ժամանակամիջոցին էր որ Իտալիա եկան Թուրքիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ Պ. Միխալաքօփուլոս, նաեւ Հունգարիոյ վարչապետ՝ Կոմս Պէթլէն։ Այս այցելութիւններէն անմիջապէս յետոյ, այսինքն 1928 մայիսի վերջերը Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ բարեկամական դաշինք մը ստորագրուեցաւ, որուն յաջորդեց Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը նոյն տարուան սեպտեմբերին։ Իսկ օգոստոսին մէջ արդէն նմանօրինակ համաձայնութիւն մը գոյացած էր Հունգարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Վերոյիշեալ անձնաւորութիւններու Իտալիա այցելելն ու այդ առթիւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները անշուշտ զանազան կարեւոր հարցեր շօշափելու ու զանոնք լուսաբանելու նպատակ ունէին։ Այսօրուան քաղաքական դէպքերը այդ տեսակցութեանց ու խորհրդակցութեանց արդիւնքն են։

Կարելի չէ ժխտել ներկայիս Եւրոպայի հարաւ-արեւելեան գօտիին տակ տեղի ունեցած շարժումը։ Շարժում մը որու կեանք տուողը նոյն ինքն Իտալիան է որ կ՚ուզէ Պալքաններու եւ արեւելեան-Միջերկրական ծովուն մէջ իր քաղաքականութեան համար յատուկ ծանրութեան կեդրոն մը ստեղծել։

Բնականաբար Պուլկարիա եւ Թուրքիա այս բաղդակցութենէն դուրս չեն, ինչպէս դէպքերն ալ ցոյց կուտան։ Մանաւանդ վերջինը իր դրամական մեծ տագնապին հետեւանքով, սնանկութեան առջեւն առնելու համար, խելոյն «Պանքա Քոմմէրչիալէ Իթալիանա» դրամատունէն մէկ միլիոն սթերլինի փոխառութիւն մը կնքեց որ յետոյ բանակցութեանց միջոցին հինգ միլիոնի բարձրացաւ։ Այս գումարը թէրեւ փոխառութիւն աննշան օժանդակութիւն մը կը ներկայացնէ, սակայն արհամարհելի չէ թէ դրամական տեսակէտով եւ թէ տնտեսապէս խեղճ ու աղքատ Թուրքիոյ համար։

Արեւելեան Միջերկրականի մէջ՝ Իտալիոյ գործունէութիւնը ուրիշ ուղղութեամբ մը եւս նշմարելի է։ Այսպէս, դեռ մինչեւ երէկ իրարու հետ թշնամի Յունաստանն ու Թուրքիան, երկար, ապարդիւն բանակցութիւններէ վերջ, այսօր Մուսոլինիի շուքին տակ, արդէն փափաքելի հաշտեցողութեան մը հասնելու վրայ են։ Դժուարութեան ու անհամաձայնութեան պատճառներէն մէկը՝ երկու նաւատորմիղներու հարցն էր։ Յունաստան երկուքին հաւասարութիւնը կը պահանջէր երբ իրականին մէջ Թրքականը աւելի զօրեղ է քան յունականը։ Կ՚ենթադրուի, սակայն, որ Իտալիոյ հեղինակաւոր երաշխաւորութեամբ այս առարկութիւնը հարթուած է. մանաւանդ որ երկու կառավարութիւններն ալ իրենց մարտանաւերու ապսպրանքներու մեծ մասը իտալական նաւագործարաններուն կը յանձնեն։

Նկատելի է որ շնորհիւ Հոռոդոսի, Լերոսի ու Դասթելլօրիզոյի, Իտալիան այսօր Եգէական ծովուն մէջ իր նաւատորմիղին համար ունի երեք կայաններ։ Ասոնք զինուորական տեսակէտով արեւելեան Միջերկրականի աւազանին մէջ որոշ կարեւորութիւն մը ունենալով, մեծապէս կը բարձրացնեն Իտալիոյ հեղինակութիւնը նոյն գօտիին տակ։

Հռոդոս՝ անցեալին մէջ արդէն, շուրջ երկու դարէ աւելի քրիստոնէութեան պահակը եղաւ իսլամութեան դէմ, Եւրոպայի պահակն եղաւ ան Ասիոյ դէմ մղուած պատերազմներու միջոցին։ Եւ ինչո՞ւ չյիշենք որ ճիշդ հոնկէ էր որ «Սուրբ Յովհաննու Հիւրասէր» կոչուած ասպետները 1308էն մինչեւ 1522 Արեւմուտքը պաշտպանեցին Արեւելքի յարձակումներէն։ Պատմութիւնը կը կրկնուի եւ այսօր Հռոդոս արքիպեղագոսի իր միւս 11 ընկերներով գուցէ ապագային նոյն դերը պիտի կատարէ մօտակայ արեւելքի եւ արեւմուտքի փոխադարձ յարաբերութեանց մէջ։

Իտալիա՝ շնորհիւ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ բռնած քաղաքականութեան, շատ նպաստաւոր գետին մը պատրաստեց իր վաճառականութեան համար։ Իր ներքին արտադրութիւնը երկրին պահանջքէն աւելի ըլլալով, արտածութիւնը օրէ օր աւագ կարեւորութիւն մը կը ստանար, որուն համար նոր հրապարակներ պէտք էր գտնել։ Բայց արեւմտեան պետութիւնները (աւելորդ է յիշել Միացեալ Նահանգները) իրենց ազգային ճարտարարուեստը քաջալերելու եւ զայն դրսի մրցակցութենէն պաշտպանելու համար, մաքսային տուրքերով իրենց երկրի սահմանները պինդ մը փակած էին, որով իտալական արտածութեան բաց կը մնային այն շահաստանները ուր ճարտարարուեստը կամ դեռ իր մանուկ հասակին մէջ կը գտնուէր եւ կամ բնաւ գոյութիւն չունէր։ Այսօր Յունաստան, Թուրքիա եւ Սեւ ծովու վրայ Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Ռուսիոյ ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի նաւահանգիստները իտալական ճարտարարուեստին լաւագոյն յաճախորդներն են։

Արեւելեան Միջերկրականի և Պալքաններու թէեւ փոքր բայց ոչ արհամարհելի այս շարժումը այժմու եւրոպական բարձր դիւանագիտական հարցերուն քով երկրորդական տեղ մը գրաւելով հանդերձ, անտեսուած չէ եւ չի ալ կրնար ըլլալ, քանի որ Արեւելքը արեւմտեան պետութիւններու «սիրուհին» եղած է և միշտ ալ պիտի ըլլայ։ Եւ եթէ երբեմն զայն անտեսել կը կեղծեն, ինչպէս ներկայիս, այդ ալ իր որոշ պատճառն ունի։

ՆԱՃԻՐ

«ՄԱՇԼԻԼ» ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Երկար ատենէ ի վեր դատ մը կար Էվգաֆի եւ Ելմտական գործավարութեան միջեւ, «Մաշլիլ»ի խնդրին շուրջ։ Դատին պատճառը սա էր.—

Տարիներ առաջ, Էվգաֆի Վարչութիւնը Պոլսոյ շատ մը բնակիչներուն ձրի հող տուած էր, պայմանաւ որ անոնք շէնք շինեն ու մինչեւ իրենց մահը տարեկան որոշ գումար մը վճարեն իրեն։ Մահէն յետոյ, եթէ ժառանգորդ չկայ, շէնքը կ՚ըլլայ «մաշլիլ» եւ կ՚անցնի Էվգաֆին։ Քաղաքային նոր օրէնքին մէջ ''մաշլիլ,,ի մասին խօսք չկայ, այլ կ՚ըսուի թէ անժառանգ մարդոց բոլոր կալուածները պետական գանձուն կը փոխանցուին։ Ասոր վրայ, Էվգաֆը դատ բացաւ Ելմտական գործավարութեան դէմ եւ դատարանը իրաւունք տուաւ իրեն։

Այս կերպով, ''մաշլիլ,,ի պարագան որ ջնջուած կը նկատուէր, նորէն կենդանացած կ՚ըլլայ։ Եւ Էվգաֆի վարձք վճարողները եթէ անժառանգ մեռնին, իրենց կալուածները կ՚անցնին Էվգաֆին, եւ ոչ թէ պետական գանձին։

ԱՒ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 7 ապրիլ (Սեփ. Թղթ.),— Ապրիլ 5ին շաբաթ եւ 6ին կիրակի, Արամեան Թատերասրահին մէջ կատարուեցան յոբելինական հանդէսները՝ նախ աշակերտութեան եւ ապա հասարակութեան համար։ Շաբաթ առաւօտ, ժամը 9էն սկսեալ Թաւրիզի ազգային դպրոցներու՝ կեդրոնականի, Արամեանի եւ Հայկազեան-Թամարեանի, ինչպէս նաեւ երկսեռ գիմնազիոնի եւ Ամերիկեան դպրոցի աշակերտութիւնը լեցուեցաւ Թատերասրահը, ուր ներկայ էր նաեւ Յոբելինական Յանձնաժողովը՝ Ներսէս արք. եպիսկ.ի Նախագահութեամբ։ Ուսուցչական խումբեր եւ մասնաւոր անձեր ալ ներկայ էին հանդէսին։

Բեմին վրայ դրուած էր յոբելեարի մեծադիր նկարը, հայկական եռագոյն դրօշով շրջանակուած։ «Սայեօն» նուագախումբը նուագեց «Մեր Հայրենիք»ը, որ լսուեցաւ յոտնկայս։

Ապա Հայկ Աճէմեանը մանրամասնօրէն ներկայացուց Աւետիս Ահարոնեանի կեանքը եւ անոր գրական ու հանրային գործունէութիւնը։ Անոր գրուածքներէն քանի մը յուզիչ դրուագներ պատմեց, շեշտելով որ յոբելեարը նախ կը նկարագրէ հայ ժողովուրդի «Արցունքի Հովիտը» եւ ապա ցոյց կուտայ մեզ հայրենիքի ազատութեան ճանապարհը։

«Մեր սիրելի յոբելեարի կեանքն ու գործը կապուած է նաեւ հայ դպրոցին հետ։ Ան եղած է ուսուցիչ եւ տեսուչ։ Հայ աշակերտութիւնը եւ երիտասարդութիւնը այժմ ալ հոգեկան մեծ հրճուանքով կը կարդան Ահարոնեանի գրականութիւնը։ Ահա թէ ինչու այսօր Հայ դպրոցը յատկապէս կը տօնէ այս յոբելեանը, իր երախտագիտութեան եւ յարգանքի խօսքը կ՚ուղղէ յոբելեարին, որ քառասուն տարի շարունակ իր հայրենապաշտ եւ ազատաշունչ գրականութեամբ, իր ազգային գործունէութեամբ ծառայեր է իր ազգին ու հայրենիքին։

Կեդրոնականի եւ Ամերիկեան դպրոցի աշակերտներէն մէկ մէկ հոգի ճառեր խօսեցան յոբելեարի մասին։ Դպրոցներու աշակերտները արտասանութիւններ ըրին Ահարոնեանի գրուածքներէն։ Ցետոյ մեներգներ, նուագածութիւն, սրինգ եւ այլն։

Ապրիլի 6ին, կիրակի գիշեր ժամը 8էն սկսեալ հասարակութիւնը խռնուեցաւ Արամեան Թատերասրահը, որ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։

Թաւրիզի յոբելինական յանձնախումբի նախագահ եւ առաջնորդ Ներսէս Արքեպ. Մելիք Թանգեանը հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը պարզեց Աւետիս Ահարոնեանի գրական եւ ազգային գործունէութեան արժէքը հայ կեանքին մէջ.

— «Հայ գրականութեան ամենաժողովրդական եւ սիրուած հեղինակներից մէկն է նաեւ Ահարոնեանը, որի քառասնամեայ գործունէութեան իբր բարոյական տուրք եւ երախտագիտութեան ցոյց՝ հայ ժողովուրդը այսօր տօնում է նրա յոբելեանը։ Ցասնեակ տարիների ընթացքում նա երգել է հայկական տառապանքը եւ մեր ժողովուրդին ներշնչել է հայրենասիրական լաւագոյն զգացումներ։ Նա բազմակողմանի կարողութիւններով օժտուած գործիչ է՝ իբրեւ բեմբասաց, վիպասան, ազատութեան երգիչ, հրապարակախօս։ Թաւրիզի հայ գաղութը ոչ միայն իր բարոյական պարտքը կատարեց վաստակաւոր յոբելեարին ի պատիւ, այլեւ նախապէս արդէն 300 թուման (տոլար) մի գումար էլ հանգանակելով ժամանակին ուղարկել ենք Փարիզ Յոբել. կեդր. Յանձնախումբին»։

Ազգային դպրոցներու աշակերտները արտասանեցին Ահարոնեանի գրուածքներէն կտորներ («Արարատեան դաշտ», «Հայրենի կարօտը» եւ այլն)։ Ցպաւորիչ էր «Քնիր իմ բալիկ» մեներգը՝ ջութակի ընկերակցութեամբ։

Փոխն ի փոխ կատարուեցան երգեր եւ արտասանութիւններ։

Ընկ. Յովակ Ստեփանեան հակիրճ կերպով ներկայացուց Ա. Ահարոնեանի կենսագրութիւնը։

Ընկ. Յակոբ Տէր Յակոբեանը գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը ցուցադրեց Ա. Ահարոնեանի գրական ստեղծագործութիւնը եւ անոր ազգային ու քաղաքական գործունէութեան արժէքը հայ կեանքին մէջ։

Ա. Ահարոնեանի յոբելինական հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերին Թաւրիզի ազգային, կուսակցական, յարանուանական, կրթական, հայրենակցական, բարեգործական եւ արհեստակցական 18 մարմիններ եւ միութիւններ, որոնք իրենց ամբողջ կազմերով ներկայ էին հանդէսին եւ իրենց ներկայացուցիչներու միջոցով կարդացին ուղերձներ։ Ահա այդ մարմիններու եւ ներկայացուցիչներու ցանկը.—

Ատրպատականի Հայոց թեմական խորհուրդ՝ Երուանդ Աֆթանտիլեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատրպատականի կազմակերպութիւն՝ Գասպար Յակոբեան, Թաւրիզի Հայոց Աղքատախնամ Ընկերութիւն՝ Տիկին Հեղինէ Ճօրժ, Ատրպատականի Հայ կանանց Միութիւն՝ Տիկին Վարսենիկ Յարութիւնեան, Թաւրիզի քահանայական դաս՝ Տէր Յովհաննէս քահանայ Հաճեան, Թեմական-կեդրոնական դպրոց՝ Կ. Պիօնեան (տեսուչ), Հայկազեան - Թամարեան դպրոց՝ Արմենակ Աֆթանտիլեան (տեսուչ), Արամեան դպրոց՝ Միքայէլ Ստեփանեան (տեսուչ), Լիլաւայի մանկապարտէզ՝ Տիկ. Աստղիկ Յակոբեան, «Ղ. Աղայեան» Մանկապարտէզ՝ Տիկ. Շուշանիկ Խանազատ (ուղերձ ղրկած էր), Ամերիկեան «Մէմօրիալ» դպրոց՝ Համբարձում Ծերունեան, Ֆրանսական տղայոց եւ աղջկանց դպրոցներ՝ Արմենակ Փոխարեան, Թ. Հ. Կուլտուրական Միութիւն՝ Վահէ Արծրունի, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն՝ Հայկ Աճէմեան, Թաւրիզաբնակ Ղարադաղցիների Միութիւն՝ բժ. Գրիգոր Յակոբեան, դերձակներ՝ Աստուր Յարութիւնեան, կօշկակարներ՝ Խաչիկ Ալլահվէրդեան։

Մասնաւոր ուղերձներ ղրկած էին Սամսոն Թադէոսեան, Արտաշէս Միրզոյեան եւ Հայրիկ Օհանեան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատրպատականի Աշակերտական Միութիւնն ալ ապրիլ 12ին, ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի կազմակերպած է յոբելինական հանդէս-երեկոյթ մը։

ՄԱՍԻՍ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՎԱՇԽԱՌՈՒԹԻՒՆ

Այստեղ, Թաւրիզում դրամատները եւ խոշոր առեւտրական տները դրամ են փոխ տալիս վեց առ հարիւր կամ ամենաշատը ինն առ հարիւր տոկոսով, իսկ դրամ են փոխ առնում երկու առ հարիւր կամ երեք առ հարիւր տոկոսով։

Երկրորդ կարգի վաճառականները իրար դրամ են փոխ տալիս տասներկու առ հարիւր տոկոսով։

Պետութեան մէջ տասներկու տոկոսը ընդունուած է, որպէս օրինական, իսկ աւելին՝ վաշխառութիւն է համարւում։

Մասնաւոր անհատներ որոնք պարապում են վաշխառութեամբ, դրամ են փոխ տալիս քսանըչորս առ հարիւր, երեսունըվեց առ հարիւր, քառասունութ առ հարիւր տոկոսներով։

Վաշխառուն մտածելով որ կարող է իր փոխ տուած դրամը վճարի, փոխառութիւն կնքողից վերցնում է գրաւ տան կալուածագիրը, ոսկի, թանկագին քարեր ունեցող զարդեր եւ գործեր, որպէսզի դրամը չվճարելու դէպքում գրաւականը իւրացնէ, ոչ մի վաշխառու առանց գրաւականի դրամ չէ փոխ տալիս։

Այստեղ լինելով շատ խեղճ մարդիկ ու կանայք, դիմում են վաշխառուին, ի հարկէ նա էլ պահանջում է գրաւական եւ խոշոր տոկոս, փոխառուն ի հարկէ գրաւը ներկայացնում է, վաշխառուն գրաւականը գնահատում է կամ մի ուրիշ մարդու կանչում է որպէսզի գնահատէ, ներկայացրած գրաւականը քանիսով որ գնահատուէ, վաշխառուն վճարում է ի դիմաց տոկոսի, որպէսզի ապագայում շատ տոկոս գանձէ պարտականից եւ վերջի վերջոյ դրած գրաւը իւրացնէ ու կլանէ։

Փոխ առնողներից շատ քիչերն են կարողանում փոխառութիւնը վերադարձնել եւ ազատել վաշխառուի ձիրաններից։ Մեծ մասամբ չեն կարողանում վճարել եւ վաշխառուն տզրուկի պէս ծծում է պարտականի արիւնը։

Այս դեռ քաղաքներում այսպէս է։ Գիւղերում սովորական տոկոսը վաթսուն առ հարիւր է, իսկ հեռաւոր Ղարադաղում եւ պարսկական Քիւրտիստանում որոնք խուլ անկիւններ են, տոկոսը հարիւր քսան առ հարիւր է։

Ժողովուրդը շատ է ատում վաշխառուներին, որպէս վամպիրների եւ տզրուկների։ Բայց ի՞նչ օգուտ։

Դարեհ Հայկազեան

ՋՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Շիլլէրի ձեռագիրներուն մէջ էջեր գտնուած են որոնք ծայրէ ծայր պզտիկ ձիերով մրոտուած են։ Կը հաստատուի թէ, երբ գրած ատենը միտքը չէր գործեր, կը սկսէր պզտիկ ձիեր գծել...

*** Ինչպէս կ՚ըսէ Քսէնոփոն, Հայաստանի մէջ հին ատեն գարեջուր կը խմէին արդէն։ Ասորական բեւեռագրերու ուսումնասիրութենէն ալ կը հաստատուի որ Քրիստոսէ 3—4000 տարի առաջ գարեջուրը Ասորեստանի մէջ մեծ դեր կը խաղար եւ անոր զանազան տեսակները կային։

*** Աշխարհի ամէնէն բարձր գագաթը Կաւրիսանքար-Հիմալայեան է իր 8840 մէթր բարձրութեամբ. բայց ամերիկեան գիտական ընկերութեան մը տնօրէն Տօքթ. Ռըք կը տեղեկացնէ թէ Չինաստանի հիւսիս արեւելքը նոր լեռնաշղթայ մը գտած է, որուն բարձրութիւնը 10,000 մեդրը կ՚անցնի։

ՁԱՅՆ ՄԸ ՏԷՐ-ԶՕՐ...

Բոլոր մեր Հայրենակց... Միութիւններուն, բոլոր գ... սրտի ուխտուածներուն, ... մեր Ապրիլեան տօնց, եւ ... ջապէս՝ մեր բոլոր սրտցա... բարեկեցիկ գաղութներուն...

ՏԷՐ-ԶՕՐ, 12 ապրիլ— ... պատի սա լքուած անկիւնը, ... րատի ափը ամփոփուած հա... տուն վերապրող հայ համ... մըն ենք։ Կ՚ուզենք հայ պ... հին սերունդը եւ հայ մեծ... նորը։ Սակայն անապատը կը ... քայէ ամէն ինչ, հոգեկան ... տը եւ մտքի խոպանը կը ... եւ փուշերու մէջ կը խեղդէ ... գեկան, ազգային ամէն ... թիւն, լեզու, կրօնք, աւա... թիւն եւ պատմութիւն այս ... րեկ հօտին մէջ, որուն կը ... ընդդիմանալու նիւթն եւ ... հացի կռիւի դժուարութիւն... կրօնական եւ դաւանական ... ծերը պատրաստ են որսալ ... մնացած ոչխարը։ Առանց տես... ճիգի եւ առանց ձեր բոլորին ... նութեան, յուսահատութեան ... րախը պիտի ճարակի տկար ... ներու կանաչը։

Անգամ մը եւս, կը ... րացնենք մեր ձայնը եւ ... յայտնենք թէ հայ ապրիլ ... զենք. լսեցէք մեր այս անապ... կոչը, դո՛ւք, բոլոր Հայրենա... կան Միութիւններ, որ այ... ունեցաք ձեր անդարձ եւ ան... բազմահազար սիրելիներու ... րուստները, դո՛ւք, Ապրիլ... բոլոր հայ տղաներ, որ նճ... կ՚երգէք եւ բնաւ չէք ... մոռնալ, դո՛ւք որ վրէժը ... նէք, ականջ տուէ՛ք մեր աղա... կին՝ որ ձերն է. դո՛ւք, մեր ... մտքի եւ սրտի ուխտուա... տարածեցէ՛ք եւ արձագանգե... մեր այս կոչը ի սփիւռս աշխ... հի՝ ուր կը գտնուի հայ մը ... վերջապէս դո՛ւք ունեւոր եւ ... րեսէր ազգային անհատներ ... գաղութներ, ձեր սրտերէն ... խօսի մեր այս ձայնը՝ որ ... ղակն է ատելութեան եւ ... հայ ապրելու, հայութեան ... մատարած գերեզմանին ... Լսեցէ՛ք, դուք բոլորդ եւ ... մասնակցութիւնը բերէք ... բուռ մը անապատական ... ձեռնարկին։

Այստեղ, անապատի բաց ... բաց արեւին թողուած մեր ... ձեր բոլոր սիրելիներուն ... ները ամփոփելով, անոնց ... բարձրացնելու համար ըն... նուր հայ նահատակներու ... հարձանը՝ եկեղեցի-դպր... այս աղքատիկ գաղութը ... կան միջոցներով հանգանա... եւ հայթայթած ենք 12,000 ... րանք։ Այդ դրամով գնե... 1100 քռ. «միյմար արշըն» ... տին մը, սակայն շէնքը սկս... վերջացնելու համար ան... ժեշտ է տակաւին 40,000 ... օգութիւն մը։ Այդ է որ ... խնդրենք ձեր բոլորէն, ... ծանր բոլորիս է, եւ մաս... ցութիւնն ալ հարկ է որ ... բոլորէն։ Մանաւանդ այդ ... քին մէջ աղօթելո՛վ է որ ... պիտի պահենք հին սերունդը ... այդ կոթողին առջեւ դաստի... կելո՛վ է որ պիտի ջանանք ... մեծցնել նոր սերունդը։

Յարգելով մեր եւ ձեր ... մահազար անդարձ մեկնողնե... սիրելի եւ անգին յիշա... սիրտ տուէք այս փոքրիկ ... մայնքիս, եւ քաջալերեցէ... նոր Հայ ապրելու ճիգերը, ... պատին մէջ բարձրացնելով ... եկեղեցին եւ հայ դպրոցը։

Ի դիմաց Շինութեան ... Նախումբի՝ Ատենապետ ... Երանոսեան, Ատենադպիր ... Խոճաճեան,

Ի դիմաց Տէր-Զօրի ... Թղկն. Խորհուրդի՝ Ատենա... Մ. Գարագաշեան, Ատենադպ... Ա. Յ. Գրլճեան։

Յ. Գ.— Բոլոր հայ թեր... րէն կը խնդրուի արտատպել ... կոչը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ...

...ցակուին կը շարունակուին «...կեալլագէօզութիւնները» Հա...աստանի գիւղերուն մէջ։ «Խորհ. Հայաստան»ի 10 ապրիլ թիւէն.—

...կոտայքի շրջանէն Գեօյքի... գիւղին մէջ կոմունիստները ... յայտարարեն.

— Խորհրդային իշխանութեան հարազատ քաղաքացին ... նա է, ով կմտնի կոլեկտիւ..., իսկ ով դրանից խուսափում ..., նա խորհրդային իշխանութեան ... չէ։

Ապրանքներու գործակցական ... կը յայտարարեն.

— ...Ցրուելու է միայն կոլեկտիւի անդամներին, իսկ ով կոլեկտիւից դուրս մնայ, նա զրկուելու է ապրանքից։

Եւ անոնք, որ համարձակութիւնը կ'ունենան խօսելու Ստալինի (նահանջի) յօդուածի մասին, կը յայտարարուին «հակայեղափոխական»։

Այս է վիճակը նաեւ Հրազդանի շրջանէն Գեօյգմբէթ գիւղին մէջ։

Ղուրդուղուլու շրջանէն Թա...գիւղին մէջ, բռնի հա...ած գիւղացիները կը ...ին հեռանալ «կոլխոզ»էն, ...կոմունիստ Երուանդ Շա...եան կը սպառնայ.

— Դուրս գալուց յետոյ ե...րդ կտեսնէք, հող չէք ...։ Կոոպերատիվին կ'ասեմ, ...ոչ մի ապրանք, նոյնիսկ ...չտայ։ Արտէլին կ'ասեմ, որ ...ոչ մի զոյգ կօշիկ չկարէ։

Նոյն վիճակը Ն. Բայազեդի ...ջանէն Քէօսամահմադ գիւղին ...։

ՀԻՒԱՆԴԻ ԲՌՆԱԳՐԱՒՈՒՄ

Բռնագրաւումի ախտ մը կայ ...մա Հայաստանի մէջ։ Կը բռնագրաւեն հող, տուն, եզ, հաւ, ...ունդ եւ... հիւանդ։ «Խորհրդ. Հայաստան»ի նոյն թիւին մէջ կը կարդանք.

— Չիբուխլուցի չքաւոր մը, ...ր Խանզադեան, որ անդամ է գիւղին «կոլխոզին, կը հիւանդանայ եւ կը մտնէ Դիլիջանի հիւանդանոցը։ Առողջանալէ յետոյ, ...կը ստանայ վճարել հիւանդանոցին ծախքերը։ Աղքատ գիւղացին չի կրնար վճարել։ «Կոլխոզ»ը կը յօժարի վճարել ի հաշիւ գիւղացիին, սակայն ոչ ...։ Հիւանդանոցին տնօրէնը կը մերժէ այդ պայմանը եւ չի թողուր հիւանդը, որ մեկնի։ 25 օր բռնագրաւուած կը պահէ զայն հիւանդանոցին մէջ։ Գիւղական խորհուրդը եւ «կոլխոզ»ը դիմած են Ն. Ալոտա, որ հրամայէ արձակել բռնագրաւուած հիւանդը։

ԳՐԵԼ - ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Անգրագիտութեան վերացման Արտակարգ Յանձնաժողով կը կոչուի այն մարմինը, որ ծրագրած է գրել-կարդալ սորվեցնել Հայաստանի բնակիչներուն անխտիր եւ հարիւրին հարիւր։ Ահա այս մարմինը մրցանակներու երկար շարք մը յատկացուցած է բոլոր ուսուցիչներուն, բժիշկներուն, ընթերցողներուն, «կոլխոզ»ներուն, որոնք պիտի նպաստեն այս «կրթական արշաւ»ին։

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒՏԵՆ

Ի՞նչ կ'ուտէ ժողովուրդը Հայաստանի մէջ։ Մասնաւորաբար բանուորները ի՞նչպէս կը կշտացնեն իրենց փորը։ Հետաքրքիր է իմանալ։ «Պրաւդա» խմբագրականով մը կը հրաւիրէ մասնաւոր մարմիններ կազմել, քննելու համար ճաշարաններու վիճակը, տրուած սնունդին քանակն ու որակը։ Ուրեմն արտօնութի՞ւն է տրուած ցոյց տալու ճաշարաններու չարաչահութիւնը, թերութիւնները։ Եւ արդէն «Խորհ. Հայաստան» եւս սկսած է հետաքրքրուիլ այս խնդրով, եւ շուտով թերթին էջերուն մէջ կը կարդանք համարձակ նկարագրութիւնը այն գէշ սնունդին, որ կը տրուի Հայաստանի ժողովուրդին, յաճախ առիթ տալով գանգատներու, ինչպէս գրած ենք։

ՍԷՐ, ԳԻՆԻ ԵՒ ԿԻՆ

Հայաստանի կոմունիստները ծանօթ են նաեւ այս երեք բառերուն, անշուշտ աւելի լաւ երգելու համար համաշխարհային յեղափոխութիւնը։ «Խորհրդ. Հայաստան»էն (10 ապրիլ).

— ...Մեքենաները կեդրոնական մթերանոցէն Աղբաշ, Քեթրան, Քանաքեռ, Արզնի փոխադրելու համար, պէտք է կառքերը օրը երեք անգամ ճամբայ հանուէին։ Մեքենավարներուն անփութութեան պատճառով, փոխադրութիւնը կը կատարուի օրը մէկ անգամ։

Որովհետեւ երկու մեքենավարները, Ասլանեան եւ Վարդանեան, «գինու բոչկա են ման ածում» մեքենայի հետ, եւ փոխադրութեանց ժամանակ իրենց հետ կին կ'առնեն ինքնաշարժերուն մէջ, քաղաքէն մինչեւ Արզնի եւ Արզնիէն մինչեւ քաղաք։ Թէեւ վարչութիւնը տեղեակ է այս սիրաբանութեան եւ կոնծաբանութեան, բայց ոչ մէկ միջոց ձեռք կ'առնէ։

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ ՆՈՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ

Բարեգործականի կեդր. վարչութեան ապրիլ 22 թուակիր զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Փոքր Սարդարապատի հողերը վերջերս սահմանուած ըլլալով հաւաքական հողաշակութեան, Կեդր. Վարչ. ժողովը ուրախութեամբ արձանագրեց Նուպարաշէնի համար առաջարկուած Հրազդանի 1500 հեկտար տարածութեամբ հողամասը, Երեւանէն 7-8 քիլոմեդր հեռաւորութեամբ դէպի հարաւ, Նոր Գաւիթի եւ Աղամզալուի արեւելակողմը, որուն ոռոգման աշխատութիւնները կ'աւարտին 1932-ին։ Այդ շրջանին առողջ կլիման եւ հողերուն բացառիկ բարեբերութիւնը կ'ընծայեն բազմապիսի առաւելութիւններ, որ կ'ապահովեն ապագայ բնակիչներուն տնտեսական բարօրութիւնը։

Միւս կողմէ, երախտագիտութեամբ վեր կը հանենք Պօղոս Նուպար փաշայի հայրենասիրական մէկ նոր հոյակապ ժեսթը, որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ անյապաղ սկսիլ աւանին կառուցման, կառավարութեան յանձնելով, պայմանագրին եւ յատակագիծին ստորագրութեան հետ, 125,000 տոլարի մասնավճար մը։ Մեր սիրելի նախագահը, ցաւ ի սիրտ տեսնելով որ հանգանակութիւնը կ'ընթանայ անխաղձալի դանդաղութեամբ, ինչ որ կ'ուշացնէ ներգաղթային ու հայրենաշինական այս գեղեցիկ ծրագրին գործադրութիւնը եւ ամէն պարագայի մէջ կը սպառնայ նուազագոյն սահմանին վերածել անիկա, ազնիւ խորհուրդը ունեցաւ վերջնական ձեւ մը տալու իր 100,000 տոլարի պայմանաւոր նուիրատուութեան։ Ինչպէս յայտնի է, այդքան գումար պիտի բարդուէր Ամերիկայի հանգանակութեան արդիւնքին վրայ, եթէ մինչեւ 15 ապրիլ 1931 յանգէր որոշուած 250,000 տոլարին, հակառակ պարագային, այլապէս պիտի տրամադրուէր վերոյիշեալ 100,000 տոլարին գործածութիւնը, 50,000 տոլարը Հայաստանի մէջ վարժարանի մը կառուցման, 15,000 տոլարը Միութեան Մատենադարանին, 35000 տոլարը Հէլիոպոլիսի Նուպարեան վարժարանին. իսկ երկու պարագային ալ, ինչ որ ալ աւելնար, արժեթուղթերու բարձրացումով կամ տոկոսներու բարդումով, պիտի յատկացուէր Նուպարեան Սաներու Հիմնարկութեան։ Նուպար փաշա, զգածուած Հայաստանի կառավարութեան ցոյց տուած բարեյօժարութենէն եւ յուսալից որ հանգանակութիւնը այսուհետեւ նոր թափով մը յառաջ պիտի կրնայ տարուիլ, որոշեց անմիջապէս իրագործել իր նուիրատուութիւնը, որ իր իմաստուն կարգադրութեանց շնորհիւ կրկնապատկուած է, եւ առանց պայմանի եւ պայմանաժամի Նուպարաշէնի կառուցման յատկացուց 100,000 տոլարը, որպէս իր առաջադրած մասնակցութիւնը Յոբելինական Հանգանակութեան, եթէ 1931 ապրիլ 15ին Ամերիկայի մէջ արտադրէ 250000 տոլար, իսկ հակառակ պարագային՝ որպէս իր անձնական բացառիկ նուէրը Հայաստանի կառավարութեան, յօգուտ Նուպարաշէնի։ Բաց աստի, Հ. Բ. Ը. Միութեան յանձնեց, թըրսթի որոշ պայմաններով, 15000 տոլար, որուն եկամուտը պիտի գործածուի Փարիզի Մատենադարանին, նոր գիրքերու գնման եւ հրատարակման համար, 35000 տոլար, որուն եկամուտը տարուէ տարի պիտի յանձնուի Գահիրէի Ազգ. Առաջնորդարանին՝ յօգուտ Հէլիոպոլիսի Նուպարեան վարժարանին, 10000 տոլար Միութեան Հիմնական դրամագլուխին, եւ վերջապէս 50000 տոլար ալ բարդուելու համար Նուպարեան Սաներու Հիմնադրամին վրայ, ինչ որ թոյլ պիտի տայ քանի մը սաներ եւս օժտելու ուսանողական թոշակով։

Պ. Պօղոս Նուպար այս կարգադրութիւններն ըրած է իր անկողնին մէջ, «հակառակ իր հիւանդագին վիճակին որ այլեւս թոյլ չի տար իրեն ո՛ր եւ է գործով զբաղիլ եւ իր մօտ ընդունիլ իր ընտանիքին անդամներն իսկ»։

Այս կարգադրութեանց շնորհիւ, Բարեգործականը կ'ունենայ 42,000 ստեռլինի նոր հիմնադրամներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՊՐՈՒՍՏԸ Կ'ԱԺԱՆՆԱՅ

Անատոլուի մէջ իւղն ու պանիրը առատ ըլլալով, մեծ քանակութեամբ Պոլիս կը տարուին։ Սարըգամըշի պանիրին օխան, մեծաքանակ, 70 ղրշ.ի կը ծախուի։ Իսկ Թրակիոյ պանիրները ընդունելութիւն չեն գտած, առանց իւղի ըլլալուն համար։

Տրապիզոնի իւղին օխան 150 ղրշ է։ Անցեալ տարիէն մնացած իւղերը 90 ղրշ.ի կը ծախուին։

Գետնախնձորի գիներն ալ օրէ օր կ'իյնան, Ատափազարի ամենալաւ տեսակը 10 ղրշ. է եւ ամէնէն վարը 4 ղրշ.։ Գետնախնձորի գինին անկումը մեծ վնասներ պատճառած է վաճառականներուն։

ԵԱԶՄԱՅԻ ԳՈՐԾԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

''Եազմա,,յի գործը վերջերս շատ ինկած վիճակ մը ունի եւ այս արհեստը նոյնպէս մեռնելու ճամբան բռնած է։ Ասկէ առաջ ամէնէն աւելի Սուրիա, Միջագետք եւ Ալպանիա ''եազմա,,յի մեծ արտածում կը կատարուէր, մինչդեռ հիմա միայն Անատոլուն մնացած է իբր շուկայ։ Արտածման նուազումին պատճառը ներածող երկիրներուն բարձր մաքսատուրքը եղած է։

Պոլսոյ մէջ ''եազմա,,յի քանի մը արհեստանոցներ կան. 1000է աւելի կին գործաւորներ կ'աշխատին։

20 ՄԻԼԻՈՆԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Գործավարներու խորհուրդը 1930ի ելմտացոյցին մէջ ըլլալիք խնայողութիւնը ճշդած է։ Խնայողութեան գումարը 20 միլիոն ոսկի է ուրկէ մասնաւորաբար երկրագործներուն օժանդակութիւն պիտի ըլլայ։ Խնայողութեան ցանկը Ազգ. Ժողովին պիտի յանձնուի, յետոյ ալ տնտեսական ծրագիրը պիտի ներկայացուի։ Նոր ելմտացոյցին մէջ, մաքսային հասոյթները 70 միլիոն նախատեսուած են, մինչդեռ անցեալ տարի 35 միլիոն արձանագրուած էր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 21 Ապրիլ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղին ֆութպօլի Ա. խումբը նոր յաջողութիւն մը եւս ունեցաւ երէկ, Կրընոպլի մէջ երկու նշանակէտի դէմ զերօյով յաղթեց F. C. Capuche-ի.

Գրանսացիները՝ ծանօթ հայ մարզիկներու արժէքին, դաշտ էին հանած զօրաւոր խումբ մը։ Մեր տղաքը սակայն, շնորհիւ իրենց փորձառութեան եւ հմտութեան, յաջողեցան մրցումին սկիզբէն իսկ լայնօրէն տիրել խաղին եւ իրարու յաջորդող իրենց յարձակումներու ընթացքին շահեցան երկու գեղեցիկ նշանակէտեր՝ որոնք ծափահարուեցան միջազգային բազմութեան մը կողմէ։

Մրցումէն վերջ Ֆրանս. խումբին վարիչները պատուասիրեցին հայ մարզիկները։ Իրենց նախագահը, շնորհաւորելով հայ տղոց լաւ խաղարկութիւնը, մաղթեց որ ամէն տարի կանոնաւորաբար կազմակերպուի նման մրցում մը երկու խումբերուն միջեւ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղը յաջողած է այս տարի իրարու քով բերել հայ կարող խաղացողներու բաւական թիւ մը եւ կազմել արժէքաւոր խումբ մը։

Մաղթելի է որ յառաջիկայ տարիներուն ընթացքին ոչ միայն կարելի ըլլայ պահել այդ կազմը, այլեւ աւելի զօրացնել զայն։

Վ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 18 ապրիլ.— Միութիւնս հիմնուած է 1926ին, նպատակ ունենալով հայ երիտասարդութիւնը ի մի բերել, սերտ կապակցութիւն ստեղծել անոնց միջեւ եւ զերծ պահել օտարացումէ։ Իր շուրջ հաւաքելով 40ի մօտ հայ երիտասարդներ, ունեցած է օգտակար գործունէութիւն, կազմակերպած է հանդէսներ, դասախօսութիւններ, պտոյտներ, թատերական ներկայացումներ եւայլն։

Վերջին վարչութիւնը, որ 1929 ապրիլին ընտրուեցաւ, շաբաթական հաւաքոյթներու առնթեր, կազմակերպեց դաշտահանդէս մը, գաղութի վարչութեան հետ միասնաբար Մշակոյթի տօնը եւ թատերական ներկայացում մը։ 1930 ապրիլ 2ին եւ 9ին ընդհանուր ժողով գումարուեցաւ։ Անդամներու մեծ թիւ մը կը բացակայէր։ Ցաւալի է որ, ինչպէս ամէն տեղ այստեղ ալ անտարբերութիւնը եւ այլասերումը սկսած են քայքայիչ ազդեցութիւն ունենալ։

Երիտասարդներ որոնք ամէն իրիկուն սրճարաններու ապականած մթնոլորտէն չեն հեռանար, Միութեան հաւաքոյթներուն եւ ժողովներուն գալու ատեն չունին։ Ուրիշներ անձնական պատճառներով կը լքեն Միութիւնը, մանաւանդ անոնց կարգին անձեր, որոնք իրենց ճառերով, յօդուածներով ազգասիրական գործունէութեան յորդոր կարդացած են։

Ընդհանուր ժողովը ընտրեց նոր վարչութիւն։ Որոշեց Միութիւնը փրկել քայքայումէ, շարունակելով շաբաթական հաւաքոյթները, կազմակերպելով օգտակար դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ եւ հայկական կեանքէ տեղեկութիւններ։ Քիչ բայց առողջ մտայնութեան տէր անդամներով պահել Միութեան գոյութիւնը և սթափեցնել հեռացողները։

Հակառակ այս ոչ յուսատու վիճակին, նոր վարչութիւնը որոշած է կանգ չառնել որ եւ է դժուարութեան առջեւ եւ ամէն զոհողութիւն ստանձնելով Միութիւնը բոլորին օգտակար դարձնել ներկայիս կը հրաւիրէ բոլորը մէկդի թողուլ անձնական նկատումներ եւ հաւաքուիլ Միութեան շուրջ, նոր գործունէութիւն եւ կեանք ստեղծելու համար։

Վարչութիւն

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒՍԱՒՈՒ ՎՐԱՅ...

— Հրայր, ջուր խմող տղայ, ...ալ խմէ, խմէ որ գինովնաս... ...ըսաւ Ռոզալի. աչքերը կը ...տէին, շրթունքը կը ժպտէր. ...նայէր Հրայրին ու կուրծքը ...հեւար։

Սեղանին վրայ լեզուները ...ած էին քակուիլ. աչքերու ...բութ գինովութիւն մը կար. ...ները կը խօսուըրտէին միան...այն. կատուն Փէռ Մաթի...ի ...պնակը կը լիզէր. ի՛նչ ...ղջ էր օրը։

— «Գօռպօ՛», կանչեց սեղանի ...էն ծայրէն Փէռ Մաթիէօ, «Գօռ...» ձայնդ լսենք։

Աչքերը դարձան «Գօռպօ»ին։ ...յրին դիմացը նստած զա...մն էր, որ կը խնդար։ Շո...քը բերանէն կը վազէր, ինչ...ս միշտ. պզտիկ, ճպռոտ աչ...րը կը պճլտային։ Հրայր գի...ր որ ընտանիքին հեռաւոր ...կ աղջկան ճէտն էր այդ պա...ամիտ թզուկը, որ հոդ կը պահուէր կատուի մը նման. կը խնդային վրան, կը ծեծէին զինքը երբ մէկը միւսը զայրացած ըլլար ուէ բանի մը համար ու իր առջեւ կը դնէին կերակուրի մնացորդներ։

— Դէ՛հ, Գօռպօ, հէ՛ Գօռպօ... ձէն տուր, Գօռպօ... կը հռհռային սեղանին ամէն կողմէն մեծ ու պզտիկ։

Հրայր անոր երկնցուց իր գաւաթին մնացորդ խնձորօղին։

Թզուկը նստարանին վրայ վեր ցատկեց. կարկտուն բաճկոնակ մը կ'իջնէր մինչեւ ծունկերը, իր դարձուած թեւնոցներուն մէջէն դուրս կուգային աղտոտ թաթիկներ։ (Հրայր— որուն դիմաց կը նստէր սեղանին վրայ— ի զուր ուզած էր անոր տարիք մը տալ մտովի. ոչ տղայ էր, ոչ հասուն, ոչ ծերունի, բայց ամէնն ալ էր։)

Գօռպօ (այս անունը, «աղուաւ», տրուած էր իրեն իր այլանդակ գլխուն եւ քիթին համար եւ այս անունին ետին ամէն բան իր անցեալէն մոռցուած էր) միամտօրէն, անբանօրէն կը խնդար. ճիգ մը ըրաւ. բայց մոռցաւ խօսքը զոր կ'ուզէր արտասանել. Նայեցաւ Ռոզալիի կողմը պիշ պիշ եւ ձեռքերը օդը բարձրացուց...

— Դէհ Գօռպօ... երգէ գեղին երեք աղջիկները, ըսաւ Ռոզալին...

Թզուկը թեզանիքով սրբեց շողիքը. ճղակոտոր բառեր սկսան թափթփիլ կոկորդէն.

«Մոնմարթրի ճամբան
— Մոնմարթրէն Փարիզ—
Հանդիպեցայ երեք աղջկան
Երեք աղջկան մեր գեղէն...»

Ամէնուն քրքիջին մէջ իր ձայնը նուաղեցաւ. ակնարկը կը խօսէր ու բան մը կը մուրար. Հրայր կը մեղքնար այդ բութ խեղճութեան վրայ...

— Ռոզա, կրծոց մը նետէ կտուցին մէջ, ըսաւ Փէռ Մաթիէօ։

Հրայրի գլխուն վրայէն խնձոր մը անցաւ թզուկին կրծքին. ան ձեռքը սրտին տարաւ ու շան մը աշխուժով վար ցատկեց։

Ռոզալի կողով մը խնձորը պարպեց սեղանին մէջտեղը. քիչ վերջը Հրայրի ալ քովէն անցաւ եւ անոր ափին մէջ սեղմեց հատ մը անոնցմէ. հիւթեղ պտուղ մըն էր զոր աղջիկը խածած էր մէկ կողմէն. խնձորի կողքին շարք շարք բացուած կը մնային Ռոզային ակռայի հետքերը։

Հրայրի երակներուն մէջէն ջերմութիւն մը կ'անցնէր. «բարկ խնձորօղի, ինչ շուտ ալ սրտիս զարկաւ», կը մտածէր ինքն իրեն։ Դէպի դաշտը բացուեցաւ, զով հովին դիմաց իր ճակատը, կուրծքը բաց, վազվզելու փափաքը կը թրթռար իր մորթին տակ։ Ոտքի ելաւ, ուզեց ետ նայիլ, տեսնելու անգամ մըն ալ Ռոզալին եւ անոր հեղուկ աչքերուն մէջ գինով կայծոտիկը. բայց չհամարձակեցաւ։ Հրայր ինքզինքը բացատրելու անկարող մնաց այդ պահուն. գաղջ անձկութիւն մը կը տարածուէր իր անդամներուն, զգայնութիւններուն մէջ։

Հապճեպով դուրս ելաւ. անցաւ բակէն. իր առջեւ գտաւ անբիծ երկինքի մը տակ երջանիկ ձորը։

Բ.

Ամբողջ այդ կիրակի յետմիջօրէն Հրայր աննպատակ թափառեցաւ։ Անցաւ Մօրէէն դէպի Պրէթվալոն. հոն, Լուառի ափին, սարսուռն ուռիներու տակ կանգ առաւ. այդ չափազանց պայծառ եւ զուարթ անկիւնները չէին համապատասխաներ սակայն իր ներքին տեսարանին, ուր ձիւնհալ կար եւ յորձանապտոյտ ջրեր կը քշէին, կը տանէին սառի բեկորներ։

Ծառերու ետեւէն, բարձունքին վրայ կ'երեւէր կիսափուլ աշտարակը հնաւանդ դղեակի մը. այդ անցեալը զինքը կը կանչէր վեր։ Ցարասիներու եւ մորենիներու մէջէն մագլցեցաւ մինչեւ հաստաբեստ պատերուն ստորոտը. հորիզոնը հոն կը լայննար, կը տարածուէր ձորէն, ներկայէն անդին։ Վարէն բարձրացող բոլոր աղմուկներուն վրայ կը տիրապետէր մունջ անդորրութիւն մը, որ թափանցեց Հրայրի հոգիէն ներս, հանգչեցաւ քարի մը վրայ. փրփրոտ գինիով լեցուն բաժակի մը նման իր ներսիդին պայծառացաւ։

Հեռուն, բլուրի կողին կը նշմարէր ագարակը, ուր կ'աշխատէր. բայց անոր տեսարանը իրեն մէջ չարթնցուց դժկամակութեան այն ստուերը, որ պղտորած էր զինքը մինչեւ հիմա. գարունին նշո՞յլն էր արդեօք որ գեղեցկացուցած էր այժմ զայն։

Ու մինչ իր մէջ մտածումները աստիճանաբար կը թուլնային, կը նօսրանային անգիտակից մշուշներու տակ, ահա յանկարծ, ծովու բացէն եկող առագաստանաւու մը նման, պատկեր մը սկսաւ ձեւաւորուիլ իր ներսիդին, մտենալ իր գիտակցութեան յատակ գիծերով ու բաբախել իր դուռը։ Զգաց որ այդ բաբախումը սրտին զարկն էր պարզապէս. ինչպէս ակնկալուած հիւր մը բացաւ ան իր սիրտը եւ իր բազուկները արեւուն մէջ. ան կարծեց թէ իր դիմաց կանգնած էր Ռոզալին.

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին **PETIT JOURNAL***ի սրահը* **21 RUE CADET**

ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ, ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, "ՌՈՍՏՈՄ" ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ, Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՒ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ

1.— Mlle LEICKNAM-CACHEUX, 1er Prix du Conservatoire National de Paris, Violoniste. a) *Երգ Պանդուխտի՝ Տ. Ալեքսանեանի*,— b) Air Islandais: Kreisler*ի*,— c) Chanson du vent: Dorson*ի*

2.— LE QUATUOR, a) *Խորհուրդ Խորին*, b) *Օրօր*, c) *Հով արէք՝ Տ. Ալեքսանեանի*:

3.— Mlle GENEVIÈVE MARTINET, 1er Prix du Conservatoire National de Paris. a) *Ալագեազ՝ Տ. Ալեքսանեանի*,— b) Romance: Balbastre*ի*,— c) Sonate: Cassado*ի*,— d) Aria: Bach*ի*:

Կը մասնակցին նաեւ Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակով, Օր. ԳԱՐԻՊԵԱՆ եւ Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ հայերէն երգերով: *Մ ու տ ք ը ա զ ա տ է*

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Նախաձեռնութեամբ Զաւ. Երկսեռ Ռ. Միութեան: Վաղը շաբաթ ժամը 8ին, Պետական Թատրոնին վերնայարկը: Կը նախագահէ ՊՍԱԿ քհնյ.: Կը խօսին Զ.Ե. Ռ. Մ.եան կողմէ Պ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Հ.Յ.Դ.եան կողմէ Պ.Հ.ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ:

Ռ Ո Մ Ա Ն

Կիրակի ցերեկ: Կը խօսի՝ Պ. Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ:

Փ Ո Ն Տ' Օ Պ Ն Ա

Կիրակի իրիկուն: » »

Կ Ա Ր Տ Ա Ն

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան մէջ, նախաձեռնութեամբ կարտանի հայ գաղութի Ուսում. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեանց, Վալապրի Ուսանողական Միութեան, Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, Պիվէրի, Մանկապարտէզի կրթասիրաց Միութեան, Գոմք Գիւղի Բարեսիրաց Միութ... եւ Հօկի մասնաճիւղին:

Առաւօտուն հոգեհանգիստ-պատարագ նոյն վայրին...

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

Փ Ո Ն Տ Ը Շ Է Ր Ի Ի

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգ. եւ քաղ. կազմակերպութեանց:

Այս կիրակի ժամը 2ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին...

Տիկ. ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ (ՓԱՆՈՍԵԱՆ)
Հայկական տարազով

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ **ԶԱՊԷԼ ԱՐԱՄ**

ԻՐ ՄԻԱԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՈՒՏԱՅ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն Սալ Կավօի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 45 Rue de la Boëtie

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ Կ'ԵՐԳԷ՝ ՕՐՕՐ, ՄԻ ԼԱՐ, ԵՍ ՊԼՊՈՒԼ ԵՄ, ԵԿԱՒ ԳԱՐՈՒՆ, ՆՈՐ ՕՐՕՐ ԵՒ ՀՕՅՆԱՐ

Տոմսերը կը ծախուին «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունը, ինչպէս նաեւ ՍԷՄԻՐԱՄԻՍ, ՖԼՈՐԻԱ ճաշարանները եւ ՍԱԼ ԿԱՎՕԻ կիցն

ԳԻՆԵՐԸ՝ 40, 30, 20, 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Մէկ գիւղին բնակիչները ապստամբած են անգլիական իշխանութեան դէմ: Բրիտանական «Լիւփին» Թնդանօթակիրը ռմբակոծեց ապստամբ գիւղը:

Մարախները Պարսից Ծոց ինկած

ՊԱՍՐԱ, 24 ապրիլ.— Մարախներու Թանձր ամպ մը Իրաքի հողը խուժելու վրայ էր, երբ յանկարծ սաստիկ հով մը ելաւ և դէպի Պարսից ծոցը քշեց «հունձքերու փրձանքը»: Անապաշտ ժողովուրդը այս բնական երեւոյթին մէջ տեսաւ աստուծոյ մատը, որ ուզած էր պահպանել երկիրը ահաւոր աղէտէ մը:

Արաբները ամենավերջին դրութեամբ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին մարախներու աւերն արգիլելու համար: Հակառակ ատոր մարախները կը շարունակեն իրենց արշաւը: Ուղտապան մը, որ Միջագետքէն մինչեւ կեդրոնական Արաբիա ճամբորդած էր, կը պատմէ թէ ամբողջ ճամբու ընթացքին քալած է մարախներու վրայէն: Ուղտին համետն ու իր կօշիկները ճարակ դարձած են մարախներու:

Ստորերկրեայ ճամբու արկած մը

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 7.30ին Փորթ տը Վէրսայլի և Քոնվանսիոնի կայարանին միջեւ Նոր-Սիւտի երկու կառախումբեր ուժգին ընդհարում մը ունեցան: Թիւ 9 կառախումբը կանգ առած էր Քոնվանսիոն չհասած, որովհետեւ կարմիր լոյսը կ'ազդարարէր թէ ճամբան գոց է: Իսկ ետեւէն եկող Թիւ 10 կառախումբը բոլորովին վստահ թէ ճամբան բաց է, անարգել կը յառաջանար, երբ վերջին պահուն տեսաւ առջեւի կառախումբին ետեւի վակոնին կարմիր լոյսը: Բայց շատ ուշ էր: Բախումը եղաւ խիստ սաստիկ: Վակոններուն մէջ ճամբորդները իրարու զարնուեցան, ապակիները ջարդ ու փշուր եղան: Արդիւնք՝ շուրջ հարիւր վիրաւոր, որոնց 14ը շատ ծանր: Չորս հոգի մեռնելու վտանգին տակ են: Փորթ տը Վէրսայլի եւ Քոնվանսիոնի միջեւ երթեւեկը ընդհատուեցաւ մինչեւ ժամը 16.20: Արկածը հետեւանք էր ինքնաշարժ նշաններու գործիքին լաւ չբանելուն:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը վերսկսի վաղը Շաբաթ իրիկուն նոյն հաւաքատեղին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Այս կիրակի ժամը 2ին Թաղապետարանի սրահը
148 rue Villeneuve

Կը խօսին՝ Պ.Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի:

Մ ու տ ք ը ա զ ա տ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պ. Ա. Սարաֆեանի, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles.

Կը ներկայացուի՝ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ *(զաւեշտ 3 արար)*

Տոմսերը նախօրօք հայթայթել Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեանէ

2 Rue Victor Hugo, Bois-Colombes. գին՝ 5 եւ 10 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 46 Րիւ Թափի Վէր, Սալոն Էսփանեոլի մէջ:

Կը ներկայացուի՝ ԵՐԵՔ ՔԱՋԵՐԸ *(զաւեշտ)*

Գեղարուեստական բաժին *Մուտքը ազատ է*

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 7ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին գրադարանի սրահը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրով:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 26 ԱՊՐԻԼ 1930
26 AVRIL 1930

Ձ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1247 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՐՆ ՈՒ ՁՈՐԸ ԱՊԱՒԷՆ

Ինչպէս, երբեմն, սուլթանախնամ օրերուն, այսօր ալ, Խորհրդային իշխանութեան, սարերն ու ձորերն են որ ապաստան կուտան հալածական, ճարահատ գիւղացիներուն։ Մէկ ալ՝ հարեւան Պարսկաստանը։

Պատերազմէն առաջ, Թուրքին ձեռքէն փախչողը կրնար ապաստան գտնել ոչ միայն Պարսկաստանի, այլեւ Ռուսաստանի մէջ։ Այս օրուան փախստականը չի կրնար Կովկասէն Ռուսաստան անցնիլ։ Թէեւ, եթէ ճամբայ գտնէ, մինչեւ իսկ Թուրքիա պիտի մտնէ (եւ փաստեր չեն պակսիր)։

Ուրեմն, կեղեքուած, բունաւեր, հալածական հայ գիւղացին ունի միայն մէկ ճամբայ,— դէպի հայրենի երկրին սարերն ու ձորերը։ Դէպի անտառներն ու քարայրները։

Չէքեամ չէ՝ որ կը պատմենք, ընկե՛ր եւ քաղաքացի։

Եթէ ուրիշները քաշեր են իրենց լեզուն, արձագանգ չեն տար իրենց գիտցածին, տեսածին կամ լսածին. եթէ, կ'ըսենք, Երեւանի թերթերը տող մը գիր չեն գրեր իրենց աչքին առջեւ պարզուած ահաւոր ողբերգութեան,— այդ չի նշանակեր թէ պիտի լռենք նաեւ մենք։

Ճշմարտութիւնը, իր ահաւոր ողբերգութեամբ, երեւան կ'ելլէ օր մը։ «Հալբաթ մի օր ալ չարխի ֆալագը մեր կողմ կը դառնայ» — ըսած է հայ գիւղացին։ Եւ այն ատեն, մարդիկ աւելի մանրամասն, աւելի վաւերական փաստերով պիտի պատմեն այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ այս 1930 թուականին, Հայաստան աշխարհին մէջ, հայկական կոչուած իշխանութեան մը գիտակցական եւ բարբարոսական մեղսակցութեամբ։ Փետր. 18ի նախընթաց դէպքերն ալ կ'ուրանային երէկ։ Կ'ուրանան մինչեւ այսօր։ Եւ սակայն, 1929ին, արդէն իրենք են որ կը պատմեն աւելին քան գիտէինք մենք, կամ կրնայինք հաստատել։ Ռուսագէտները կրնան թղթատել յայտնի բոլշեւիկ Բորեանի երկհատոր գիրքը, տպուած Մոսկուա։ Եւ կը թելադրենք որ թղթատեն, գտնելու համար այլապէս շահեկան յայտնութիւններ, ուսանելի յարաբերութեանց, Մայիսեան շարժումներու եւն. մասին։

Այո՛, կոպիտ իրականութեան մը աղօտ պատկերն է որ կը ներկայացնենք, մեր ձեռքին տակ եղած միջոցներով։

Վերջերս, հրատարակեցինք շարք մը թղթակցութիւններ, բոլորն ալ ականատեսներու եւ փախստականներու բերնով։ Պատմութիւններ՝ Թրքաբարոյ խժդժութեանց։ Եւ յաճախ նման իթթիհատի գործադրած մեթոտներուն (տեղահանութիւն եւ աւար, կովէն, գոմէշէն, եզէն մինչեւ հաւը, մինչեւ տնական առարկաները, դգալն ու պատառաքաղը կամ քուրջի կտորները։ Վկայ՝ «Պրաւդա»ն եւ «Խորհր. Հայաստան»ը)։

Բայց կարդանք «Դրօշակ»ը (1930 ապրիլ)։

— «Սոսկալի թանգութիւն է ցորենի, շաքարի, լծկանի։ Բացի տղամարդից, բոլորը թանգ է. միայն տղամարդն է որ ջեկան գործ է դնում ջրի տեղ եւ որի համար իւրաքանչիւր հայ գիւղացի ձեռքերը պարզած դէպի երկինք եւ դէպի դրսի հայ եղբայրն է նայում»։

«...Սարսափն այնքան մեծ է լինում որ մարդիկ գլուխները կորցրած, խմբերով փախչում են ոչ միայն դէպի Պարսկաստան, այլ նոյնիսկ Տաճկաստան»։

— «Ամբողջ Լեռնահայաստանի սարերը տարածուել են փախստականների բնակավայրեր։ Երբ մութը վրայ է հասնում, կարծես թէ աստղազարդ երկինք լինեն սարերը. ամէն կողմ լոյսեր են երեւում եւ ամէն կողմից երբեմն երբեմն համազարկերի ձայներ են լսւում։

«... Խծաբերդը (Զանգեզուր) ապստամբած է։ Խնձորեսկը փետր. 8ից ապստամբած է։ Կռուողների հետ են կոմիսարը եւ 7ի չափ պետական պաշտօնեաներ եւ տեղացի կուսակցականներ։

Մի նորեկի պատմութեամբ, Մեղրիի շրջանում նոյնպէս ժողովուրդը սարերն է բարձրացել»։

Այս նամակները գրուած են՝ Փետրուարին և Մարտին, գրեթէ զուգընթաց՝ պատահած դէպքերուն։ Տարակոյս չկայ որ «Դրօշակ»ի յաջորդ համարները պիտի պարունակեն աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ։

Բայց, ինչո՞ւ միայն «Դրօշակ»ը, միայն դաշնակցական թերթերը, եւ ոչ ուրիշներ ալ։ Ինչո՞ւ ամբողջ գիւղեր, գաւառներ անհուսարսափի մատնուած կամ յուսահատած, սար ու ձոր պիտի թափին, եւ այստեղ միայն «Երգ երգոց» պիտի լսենք։ Միայն աւետաբեր լուրեր՝ մեր հայրենիքի մասին։

Եթէ խորհրդային թերթերը բան չեն գրեր այս դէպքերու մասին, բայց չէ՞ որ օրն ի բուն կը պարզեն, կը խոստովանին, կը ձաղկեն բազմազան «քեալլագէօզութիւններ»։ Չէ՞ որ բացարիկ օրէնք հրատարակեցին, «կուլակային բռնութիւններից տուժած անձանց և տնտեսութիւններին օգնութիւն» հասցնելու համար (Խորհրդային Հայաստան 23 մարտ)։ Չէ՞ որ այդ օրէնքը, խմբագրուած այնքան նո՛ւրբ դիւանագիտութեամբ ինչպէս Պապը Ալիին զեկոյցները, արիւն եւ կռիւ կը հոտին։

Այստե՛ղ է, ընկեր եւ քաղաքացի, մեր ժամանակակից պատմութեան բովանդակ ողբերգութիւնը։

Պոլիսէն մինչեւ Փարիզ, մարդիկ պիտի շարունակեն նկարագրել գոյնզգոյն պէյերու, փաշաներու, վարդապետներու եւ եպիսկոպոսներու ճաշերն ու պտոյտները, ժամանումներն ու մեկնումները, հարբուխն ու յօդացաւը, հարսնիքն ու մահը, բայց, — քար լռութիւն պիտի պահեն սեփական ժողովուրդի տառապանքին հանդէպ։

Նոյն իսկ եթէ Հայաստանի գիւղացիները կէս առ կէս բանտարկուին կամ Արաքսը անցնին կամ սար ու ձոր իյնան...։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր կռուներ Հնդկաստանի մէջ

Հնդկաստանի զանազան կողմերէն նոր խռովութեանց լուրեր կը հասնին։ Պալաղաթի ոսկեհանքի բանթոռ գործաւորները քարերով յարձակում գործեցին ոստիկաններուն եւ տեղական զինուորներուն վրայ։ Բանթոռները անսաստած ըլլալով ցրուելու համար տրուած հրամաններուն, զինուորները կրակ բացին անոնց վրայ, վիրաւորելով շուրջ 20 հոգի։

Ջիթթակոնկի մէջ ապստամբական լուրջ շարժում մը ծայր տուած էր անցած շաբաթ։ Հեծելազօրքի ջոկատ մը ապստամբներուն հետքը գտած ըլլալով, բլուրի մը բարձունքէն գնդացիրի եւ հրացանի կրակ բացուեցաւ անոնց վրայ։ Մութը կոխելուն, ապստամբները անհետացան մացառամուտքին մէջ, ռազմադաշտին վրայ ձգելով 12 մեռեալ, 23 հրացան եւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ։

Կարգը վերահաստատուած է Փէշավարի մէջ, ուր մէկ անգլիացի զինուոր եւ 12 խռովարարներ սպաննուած էին։ Տեղական իշխանութիւնները արգիլած են եւրոպացիներուն քաղաք մտնել, բացի ստիպողական պարագաներէ։

Կանտիի ընդհանուր քարտուղար Մահատէվ Տէսայի ձերբակալուեցաւ վեց կամաւորներու հետ, մինչ մաքսանենգուած աղ կը փախցնէին եւ կը մերժէին զայն յանձնել ոստիկանութեան։

Տէլհիի օրէնսդիր ժողովին նախագահ Փաթէլ փոխարքային ներկայացուց իր հրաժարականը, բողոքելու համար քաղաքական բանտարկեալներու հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումին դէմ։

Հակառակ այս ձերբակալութեանց եւ խստութեանց, քաղաքային անհնազանդութեան պայքարը կը շարունակուի։ Տէլհիի համաժողովի Տունը վերածուած է զինուորագրութեան գրասենեակի. ցարդ 10,000 կամաւորներ արձանագրուած են։ Ասոնք առտուն կանուխ կ'երթան ծովեզերք աղ հաւաքելու համար։

«Երիտասարդ Հնդկաստան» թերթին մէջ Կանտի կը գրէ.

— *Ներկայ պայքարին նպատակն է ո՛չ թէ անկախութիւն հաստատել, այլ ժողովուրդին ուժ տալ զայն հասնելու։ Երբ այդ ուժին տիրանայ եւ իր անկախութեան ժամը հնչէ, պէտք պիտի ըլլայ իրար միացնել իսլամներն ու միւս փոքրամասնութիւնները։ Այլապէս քաղաքային կռիւ պիտի ծագի։ Կը յուսամ թէ մեր վէճի պատճառները պիտի անհետանան։ Ամէն պարագայի, երբեք թոյլ չպիտի տամ որ փոքրամասնութիւնները կառավարեն երկիրը։*

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Գահիրէի «Էլ Մոքաթթամ» թերթը կը գրէ թէ Եգիպտոսի հանրային կարծիքը բոլորովին համամիտ է Նահաս փաշայի պատուիրակութեան՝ Սուտանի խնդրին մասին։ Կ'աւելցնէ թէ՝ հակառակ Հէնտըրսընի ցոյց տուած բարի կամեցողութեան, պատուիրակութիւնը չի կրնար հրաժարիլ Եգիպտոսի օրինաւոր իրաւունքներէն Սուտանի վրայ։

⁂ Անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները պիտի վերսկսին յառաջիկայ երեքշաբթի։ Վարչապետ Նահաս փաշա եւ ուրիշ քանի մը պատուիրակներ արձակուրդէն օգտուելով Իսթպուռն գացին, արտաքին նախարարը Փարիզ եկած է, իսկ հանրօգուտ շինութեանց նախարարը՝ Էքս լէ Պէն գացած։ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն ալ յոգնած ըլլալով, ծովեզերեայ Պրայթըն քաղաքը գնաց։

Մայիս Մէկի ցոյցերը

Ֆրանսայի համայնավարները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն՝ Մայիս Մէկը տօնելու համար։ Միւս կողմէ վարչապետ եւ ներքին նախարար Թարտիէօի հաւանութեամբ ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ խիստ միջոցներ ձեռք առած է արդէն՝ ո եւ է անկարգութեան տեղի չտալու համար։ Պիտի արգիլուին ամէն տեսակ թափօրներ. նոյնպէս թոյլ չպիտի տրուի որ համայնավարները ստիպեն բանուորները չաշխատելու այդ օրը։

Շնորհիւ ձեռք առնուած միջոցներուն, Փարիզի մէջ աշխատանքը դադրեցնողներու թիւը 100,000ը չպիտի անցնի։ Մէթրօ, հանրակառք եւ օթոպիւս պիտի երթեւեկեն ըստ սովորականին, միայն, ինչպէս միշտ, սակաշարժները չպիտի գործեն։

⁂ Գերման համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն բոլոր բջիջներուն ուղղուած շրջաբերականով մը կը հրաւիրէ զանոնք խանգարել Մայիս Մէկի առթիւ ընկերվարականներուն կողմէ կազմակերպուելիք ցոյցերը։ Բջիջները պէտք է հաւաքեն վստահելի եւ յաղթակազմ ընկերները, որոնք պիտի խառնուին ընկերվարական երեսփոխաններու մէջ։

Սեղմումներ Ամերիկեան ներգաղթին դէմ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ 25 ապրիլ.— Ծերակոյտը երէկ քուէարկեց օրէնք մը, որով Եւրոպայէն Միացեալ Նահանգները մտնելիք գաղթականներու տարեկան թիւը 150,000էն կը զեղչուի 80,000ի։

Համիտի ժառանգորդներուն դատը

Պոլսոյ Ֆրանքօ-թուրք խառն դատարանէն վերջ, Իտալօ-թուրք խառն ատեանն ալ մերժեց Սուլթան Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդներուն դատը։ Ասոնք կը պահանջէին կարմիր սուլթանին

ՄԵՐ ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

Նուիրուած է Ապրիլ 11/24ի տարեդարձին, (յարմարելով Փարիզի սգահանդէսին)։

Յատկապէս այս թիւին համար գեղեցիկ նկար մը պատրաստած է մշտանորոգ արուեստագէտը՝ Պ. Մ. Քէպապճեան։

ափրիկեան Տրիպոլիսի եւ Պէնկազիի մէջ ունեցած կալուածներն ու տուները։

Մերժումի վճիռ տրուեցաւ այն հիման վրայ թէ ժառանգորդները կորսնցուցած են իրենց թրքական հպատակութիւնը։ Հաւանաբար այս որոշումին դէմ վերաքննութեան պիտի դիմեն։

Խառն ատեանին մէջ իտալիոյ ներկայացուցիչն էր Մոնթանա, որ հինգ տարի առաջ Թուրքիոյ դեսպանն էր։ Իտալական տեսակէտն այն էր թէ դատարանը իրաւասութիւն չունի զբաղելու այդ դատով, քանի որ 1924ին Էնկիւրիի Ազգային մեծ ժողովը Թրքական հպատակութենէ զրկեց օսմանեան գերդաստանի անդամները։

15,000 համայնավարներ խուզարկուած

Լայփցիկի մէջ 15,000 համայնավարներ ցոյց մը կազմակերպեցին։ Այս առթիւ ընդհարում տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան հետ։ Հազարաւոր համայնավարներ Պերլինէն Լայփցիկ անցած էին այս առթիւ։ Ընդհարումի ընթացքին ոստիկանապետ մը եւ ոստիկան մը դաշունահարուեցան։ Ոճրագործները ձերբակալելու համար խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Երբ Պերլին դարձողները ինքնաշարժներով հասան լիճերու շրջանը, ոստիկանները պաշարեցին զանոնք ու մէկիկ մէկիկ խուզարկեցին բոլորն ալ։ Իսկ Պերլինի կայարանը իջնողները նոյնպէս պաշարուելով խուզարկուեցան։ Կարելի չեղաւ սակայն ոճրագործները գտնել։ Նոյնպէս խուզարկուեցան Մակտէպուրկ, Հալլէ եւ Հանաու վերադարձող համայնավարները։ Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Սելանիկի ազատ գօտին

Պելկրատի պաշտօնաթերթը հրատարակեց բնագիրը այն օրէնքին, որ կը վերաբերի Սելանիկի եուկոսլաւ ազատ գօտիի կազմակերպութեան։ Այդ գօտին պիտի կառավարուի առեւտրական նախարարի հակակշռին ենթակայ տնօրէնի մը կողմէ։ Նաւահանգիստին մէջ կառուցուելիք շինութեանց համար պիտի յատկացուի 800,000 տինար։

Կը յուսացուի որ Եուկոսլաւիայէն Սելանիկ առեւտրական գործառնութիւնները պիտի աւելնան։ Վերջին վեց ամսուան ընթացքին Եուկոսլաւիայէն այդ գօտին հասան 2500 վակոն արմտիք եւ արջառ։

Զինովիեվի նշանաւոր նամակը

Զօրավար Սըր Ուինտհըմ Չայլտս, Լոնտոնի նախկին ոստիկանական փոխ-տեսուչը քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ զարմանք առաջ բերաւ՝ երբ բացարձակապէս յայտարարեց թէ՝ բնաւ գոյութիւն չէ ունեցած Զինովիեվի նշանաւոր նամակը, որ, ինչպէս կը յիշուի, պատճառ դարձած էր վերջընթեր ընտրութեանց մէջ աշխատաւորական կուսակցութեան ձախողումին։ Աշխատաւորականները ցարդ կը պնդէին թէ այդպիսի նամակ ստացուած չէ Զինովիեվէն։ Սըր Ուինտհըմ Չայլտս կ'ըսէ թէ անգլիական կառավարութեան ձեռքն անցածը անգլիերէն թարգմանութիւնն էր ռուսերէն վաւերաթուղթի մը։ Ասիկա ո՛չ մէկ նոր հրահանգ կը պարունակէր Մոսկուայէն, սակայն որովհետեւ մէջտեղ դրուեցաւ հոգեբանական վայրկեանի մը, եւ չափէն աւելի կարեւորութիւն տրուեցաւ, քաղաքական մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ։

Մաչէքի դատավարութիւնը

Առջի առաւօտ Պելկրատի պետական դատարանին առջեւ սկսաւ խրուաթ ազգայնական խռովարարներու դատավարութիւնը։ Ամբաստանեալներուն մէջ է Մաչէք՝ խրուաթ գիւղացի կուսակցութեան նախկին նախագահը, յաջորդ Ստեփան Ռատիչի։ Մաչէքի պաշտպանն է Տաթէ Թրումպիչ, նախկին նախարար։ Փաստաբաններու ընդհանուր թիւն է 24։ Գլխաւոր ամբաստանեալներու շարքին մէջ են նաեւ Պէրնատիչ եւ Հաճքա, որոնց առաջինը ամբաստանուած է թէ մահափորձեր պիտի կատարէր երեւելի անձնաւորութեանց վրայ, երկրորդը՝ օդը հանել պիտի տար երկաթուղիի կամուրջները եւ հանրային շէնքերը։ Ամբաստանեալներէն շատեր խոստովանած են թէ հրահանգ, զէնք եւ դրամ ստացած են Մաչէքէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ բժշկական համաժողովը որոշեց գիտական բառերուն լատիներէնն ընդունիլ ռուսերէնի տեղ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ծխախոտի Մենաշնորհի ընկերութեան կողմը պատուիրակութիւն մը հասած է Սելանիկ, ծխախոտի հրապարակը ուսումնասիրելու եւ յունական ծխախոտին Ֆրանսա ներածումը աւելցնելու համար։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մէջ երկու անտառներ սկսած են տնկուիլ՝ Եուկոսլաւիոյ և Չեխոսլովաքիոյ Հրեաներուն կողմէ՝ ի պատիւ հանգուցեալ Փէթէր Թագաւորին եւ նախագահ Մազարիքի։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ միութեան գործադիր կեդրոնական կոմիտէն որոշեց հաւաքական տնտեսութեանց յատկացնել 60 միլիոն ռուբլի յաւելուածական վարկ մը, կանխաւ գնելու համար արեւածաղիկի, եգիպտացորենի եւ ուրիշ արմտիքներու հունձքերը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՉԱՐԱՑՈՒՔ ՏԱՐԻ ՄԸ

Մարտ 22ը պատմական «Նովրուզ»ը բերեց եւ փակեց 1308 պետական տարւայ գիրքը, որ չասենք դժբախտութիւններ, շատ չարութիւններ արձանագրեց Իրանի հաշւին:

Խորասանի երկրաշարժը, որ Շիրվան քաղաքն ու բազմաթիւ գիւղեր գետնի տակ ծածկեց, հարստութիւններ կուլ տւեց ու հազարաւոր կեանքեր խլեց 1308ի ամէնէն չար կատակն էր, որ սուգի քօղ փռեց Կասպից ծովից մինչեւ Պարսից ծոց: Ապա ձորեխը, որ շատ տեղեբում տարաւ պարսիկ գիւղացու վերջին հատիկը, մի պատուհաս որի հետեւանքները տակաւին զգալի են: Մոռանալով օձերի պատերազմը, մկների արշաւները, որոշ հիւանդութիւններ և շատ նման փոքրիկ պատահարներ, որոնք ամէնքն էլ իրենց բաժինը առան - տարան, չի կարելի մտքից հանել Թաւրիզի հեղեղները, որոնք կարճ միջոցում յաջորդելով Իրանի նիւթական զգալի վնասներ պատճառեցին:

Բնութիւնըմինակ չէր:Թուրքն ու Ռուսը նոյնպէս, իբրեւ նոյնքան բնական պատուհասներ չուշացան ժանիք ցոյց տալ առիւծի ու արեւի երկրին: Երկուսն էլ նոյն տարւայ ընթացքում տարբեր խնդիրներում չամաչեցին քաղաքակիրթ աշխարհի առաջ մի աւելորդ անգամ երեւան գալու, որպէս Իրանի առաջդիմութեան, ուժեղացման ու անկախութեան վարպետ մեռելաթաղներ: «Պզտիկ» փաստերը անտես առնելով, վերիշենք առաջինի անհանդուրժելի խաղերը Թուրք-պարսկական սահմանային աչքակապուկի մէջ եւ երկրորդի տմարդի կամ աւելի ճիշդ — իրենց իսկ սիրած արտայայտութեամբ — հակայեղափոխական այլանդակութիւնները՝ ռուս-պարսկական առեւտուր անունը կրող կողոպուտի մէջ: Չեմ սիրում կախման կէտերը, բայց աւելի լաւ է օգնութեան կանչել, որպէսզի քաղաքական երախաները չարամտօրէն չասեն, թէ օգտագործում ենք մեր այնքան բնական ու անկեղծ պարսկասիրութիւնը Թուրքն ու բոլշեւիկը հարւածելու այնքան բնականօրէն ու անկեղծօրէն, որպէս հակաթոյն հազար խայթոցներով մեր եբակներում ամրացած իրենց սպանիչ Թոյնի դէմ:

Անուշադրութեան արժանի չարիք չէր նաեւ Բախտիար ցեղերի ապստամբութիւնը, ոչ միայն որպէս ներսում, տան չորս պատերի մէջ ծնունդ առած մի ցաւ, այլ դուրսի աշխարհից արհեստական վարակումով Թարախ կապելու տրամադիր մի պալար, որ ամիսներ շարունակ սպառնաց երկրի անդորրութեան, փորձեց տարածւել մինչեւ հեռաւոր լեռները պարսկական Բելուջիստանի: Մի ժամանակ նոյնիսկ ամէն ինչ տակնուվրայ անելու երեւոյթ մատնեց, շնորհիւ օտար Թշնամիների ու հարազատ դաւաճանների ղաւաղիր աջակցութեանց:

1308 Թւականը, որ չարութեամբ ծնւեց ու չարութեամբ բոլորեց իր 12 ամսւայ կեանքը, ցանկացաւ չարագործի վայել ձեւով փակել աչքերը նոյնիսկ իր հոգեվարքի ժամերին, ցանկացաւ մի վերջին, աւելի ուժեղ հարւած տալ, երեւի Իրանի պատմութեան գրքում «Չար տարի» վերնագրի տակ մի տխուր էջ բռնելու մոլուցքից տարւած: Եւ ահա վրայ հասաւ պարսկական դրամի անսպասելի անկումը, մի անակնկալ, որ տնտեսագէտների կողմից իրաւամբ տնտեսական քայքայում անւանւեցաւ: Բոլոր տեսակի հարստութիւնները գրեթէ կէս առ կէս կորցրին իրենց իսկական արժէքից: Ամբողջ երկիրը ցնցւեց մինչեւ համատարած անանկութիւն յառաջ բերելու աստիճան: Ճիշդ է, որ պատճառները միայն Պարսկաստանի չեն յատուկ:Ուրիշները աւելի ուժեղ ցնցումներ ունեցան, մեզ մօտ հետեւանքները շատ աւելի աղօտ անդրադարձումներ արձակեցին, քան օրինակ հարեւան Թուրքիայում, որտեղ բազմաթիւ սնանկութիւններն ու տնտեսական փլուզումները սովորական դէպքերի չափը անցել են արդէն:

Կասկածից դուրս է, որ այս բոլոր բնական պատուհասները, բոլոր քաղաքական արտաքին խաղերն ու ներքին խլրտումները եւ վերջապէս այս տնտեսական հարուածը բացի խոշոր մտահոգութիւններ, ծախսեր ստեղծելուց, քիչ աշխատանք ու եռանդ չխլեցին մեր կառավարութիւնից: Բայց այդքան միայն. Նման անակնկալներ ուրիշ մի երկրում — չմոռանանք՝ տակաւին երէկ իր անկախութիւնը գնահատել սկսող, դարերի տգիտութիւնն ու յետամնացութիւնը վերացնել ձգտող աբեւելեան մի երկրում — առանց այլեւայլի անիշխանութիւն, ալան-թալան, անգործութիւն ու սով կ'առաջացնէին: Պէտք է շեշտել ի պատիւ պարսիկ ժողովուրդի, իր ղեկավարների եւ իր արթուն կառավարութեան, որ Իրանը կարողացաւ սառնասրտութեամբ, գիտակցաբար ու խիզախօրէն կուրծքը դէմ տալ բոլոր հարուածներին եւ առանց շեղում կատարելու ի վնաս ազգային արժանապատւութեան կամ ի գին վերջին տարիներում ձեռք բերած իր քաղաքական-տնտեսական-ընկերային - զինւորական-կրթական- իրաւարարական ազատութիւնների վաճառման բոլոր չարիքները խեղդեց շատ անգամ իրենց սաղմի մէջ: Եւ այսօր հպարտ, բաց ճակատով բարի ճանապարհ է ասում 1308 չար տարուն ու պատմական Նովրուզի, նոր տարւայ աբեւի տակ ողջունում է նոր գարունը, հաւատացած միանգամայն, թէ բնութեան վերակենդանացման հետ միասին գարնանային վարդի գոյնով ու բոյրով, պիտի օծի եւ ներդաշնակի 1309ի իր կեանքը:

Դժբախտ էր մեռնող տարին, բայց երջանիկ պահեր ապրելու առիթներ տւեց այս երկրին:

Պետական ու ժողովրդական անմիջական գնահատելի օգնութիւնները երկրաշարժից ու հեղեղից վնասուած վայրերին, մորեխի ու համաճարակների դէմ ձեռք առած կտրուկ, արագ միջոցները, օտար Թշնամիների ու հարազատ դաւաճանների դէմ մղուած արդիւնաւոր պայքարները, տնտեսական հարուածը չէզոքացնելու խելացի հակահարւածները ոչ միայն փրկարար սպեղանիի դեր կատարեցին, այլ մարզեցին նոր Իրանի կամքն ու գիտակցութիւնը: Այլապէս անհասկանալի կը լինէր, անբացատրելի այսքան դժբախտ տարւայ ընթացքում ձեռք բերուած պետական ժողովրդական շատ արժէքաւոր յաջողութիւններ: Այլապէս կանգ կ'առնէին բարենորոգումներն ու շինարարական աշխատանքները, որոնց մասին պարբերաբար խօսել եմ այս էջերում եւ որոնք առանց աղմուկի, առանց արտաքին աշխարհին տեսանելի լինելու, խաղաղ ճանապարհով քայլում են դէպի Իրանի բարենորոգումը:

Պատմութիւնը սխալւո՞ւմ է արդեօք: Չէ՞ որ ամէն տեղ հասարակակարգերը փոխւում են ծուխի ու արեան մէջ, չէ՞ որ հին տունը քանդում են, ապա աչք կուրացնող փոշիների մէջ կանգնեցնում նոր շէնքը: Բայց ինչո՞ւ այս խորհրդածութիւնները:

Այստեղ փաստօրէն ճորտերի առուծախսը վերացած էր, երբ անցեալ տարի մեր խորհրդարանը օրէնքը քւէարկեց: Աստիճանաբար մեռնում են աւատական-գիւղատիրական կարգերը, առանց Թնդանօթների օգնութեան, առանց համապատասխան «դեկրետ»ի: Մեռնում է իր բնական մահով, քանի որ վերածնող Իրանում այլեւս շնչել չի կարող: Որպէս փաստ յիշեմ գիւղատէրերի յաճախակի սնանկութիւնները, գիւղատիրութիւնից ծնած, թէ գիւղատիրութեան ծնունդ տւած ամէնէն ազդեցիկ դասակարգի անհետացումը, յանձին հոգեւորականութեան, որ բոլորովին չկայ այսօր, կարծես երբեք գոյութիւն չի ունեցել: Այս դասակարգը անհաւատալի մահով մեռաւ, առանց աղմուկի, առանց նախօրօք արձակւած յեղափոխաշունչ կայծերի: Միեւնոյն անկողնում պառկած է այսօր աւատականութիւնը: Հիւանդ է, չի կարողանում մասնակցել Նովրուզի խրախճանքներին: Եւ նոր Իրանը առանց նրան աւելի խորը հաւատքով է Թեւակոխում նոր տարւայ շէմքը:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒԽՏԸ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ինկա՜ն անոնք ու գացին: Ինկա՜ն մահուան արհաւիրքով ու ապրելու գերագոյն պաղատանքը յանձնած դաշիճի սուրին: Գացին եւ փոշիացան, սակայն երկաթէ փոշի դարձաւ մեր սիրտերուն մէջ անոնց գաղափարին նուիրականութիւնը: Եւ մենք այսօր գունդագունդ, չորցած եւ անարցունք աչքերով, զօրացած մեզի կտակւած գաղափարի մեծութիւնով, կը խոնարհինք ինկածներուն նշխարներուն առջեւ: Բացէ՛ք, ձեր գլխարկները, ո՛վ իմ անթիւ եւ ծնողազուրկ եղբայրներ, խոնարհինք այսօր մեր ընդմիշտ կորսուած եւ մորթոտուած սիրելիներուն առջեւ: Անոնք որ գացին, չպիտի գան այլեւս, սպասեցի՜նք... սպասելով մահցանք, ու չտեսանք անոնց ստուերներուն երեւումը, որովհետեւ եղածը այնքան քստմնելի էր, այնքան ընդվզեցուցիչ ու անմատչելի մարդկային ըղեղին, որ չհասկցանք մեզի տրուած վէրքին խորութիւնը...:

Ծո՜ւնկի... Անգամ մըն ալ ուխտենք մեր նահատակներուն աճիւնին, թէ՝ կ'երթանք, առանց հանգրուանի դէպի այնտեղ, ուր պիտի գտնենք իրենց կորուստին վրէժը եւ մեր տառապանքին ամոքումը... Որովհետեւ մեծ էին անոնք որ ինկան եւ մեծ եղաւ ինկողներուն վերջին աղօթքը մնացողներուն:

Գլխարկները վա՜ր, մեծ ու պզտիկ, կին ու տղամարդ, խոնարհինք երկիւղածութեամբ, եւ տառապանքի հծծիւնները խեղդած մեր կուրծքերուն տակ, մտիկ ընենք այդ մրմունջները, որ կը բարձրանան գետնէն, դեռ Թարմ դիակներուն վրայէն: Որովհետեւ այն ինչ որ եղաւ երէկ էր եւ դեռ երէկ պիտի ըլլայ եթէ անցնին դարեր: Գացողներուն տեղերը նորեր չեկան եւ չպիտի գան երբեք:

15 տարի է անցեր այդ օրէն, իմ խեղճ մայրիկս կուլայ միշտ իր մորթոտուած զաւակներուն կորուստը .. կորուստը եօթը եղբայրներուս մատաղատունկ, նոր ծիլ արձակած եղբայրներուս...: Նայեցէ՛ք, ու մտիկ ըրէ՛ք ձեր վերապրող մայրիկներուն արցունքներուն, եւ այդ թող աւելցնէ ձեր մէջ վրէժի եւ ատելութեան բոցը, հանդէպ մեծ դաշիճ ու մարդակեր Թուրքին:

Մտիկ ըրէ՛ք, 7 տարեկան տղու մը կորսուած մամիկին եղերերգութիւնը, այնքան իրական եւ քստմնելի: Եւ այս չնչին կորուստ մըն է, պզտիկ տառապանք մը բաղդատելով ահաւոր սպանդին հետ:

Րում... գիւղէն դէպի շրջակայ ուրիշ գիւղ մը կ'երթայինք բռնաւորուած սայլերու վրայ, շըրջապատուած ժանտարմաներէ եւ պաշըպօզուքներէ... Ամէնուս աչքերուն մէջ անձկութեան եւ տառապանքի արցունքները հեղեղներու պէս կը հոսէին: Կուլայինք ու կ'ողբայինք մեր սիրելիներուն անտանելի բացակայութիւնը... Մեր արցունքներուն փոխարէն մերկ սուրի եւ հրազանի հարուածներ կ'իջնէին մեր մերկ ուսերուն, մեր լքուած, ծախուած եւ անիծեալ մարմիններուն վրայ: Կուլայի, կը պոռայի եւ հարուածները աւելի սաստիկ կ'իջնէին: Տէ՜ր Աստուած, իմ մանկիկի ուղեղով քու անսահմանութիւնդ չէի կրնար չափել ու հասկնալ, սակայն դժոխքի տանջանքները կ'ապրէի եւ իմ մանկիկի հոգին հազար դժոխքներու անէծքները կը կարդար քու ստեղծագործութեան եւ գթասրտութեան:

— Մի՛ լար, զաւակս, մի՛ լար, բարի՜ զաւակս, մեր ճակատագիրն է, պիտի քաշենք:

Մամիկս էր, բարի մամիկս, որ երբեք ինծի չէր պատմած իր հէքեաթներուն մէջ նման տանջանքներ, որպէսզի չսարսափէի... Ինծ կը յորդորէր լռել եւ աղօթել... Ձեռքերը դէպի երկինք կարկառած եւ արտասուալից աչքերով, կուրծքը ծեծելով կ'աղերսէ՛ր...

— Լռեցէ՛ք... կեավուրնե՛ր... լռեցէ՛ք, որպէսզի ես լսեմ իմ վեհափառ մարգարէին ձայնը, որ այս վայրկեանիս ինձմէ ի փոխան ճէննէթի փերիի, զոհ մը եւս կը պահանջէ: Մի՛ լաք, եւ լռեցէ՛ք ապա թէ ոչ կ'երդնում իմ սուրբ Մարգարէի Ղուրանով, որ այս վայրկեանիս իմ սուրին ժանգը ձեր արիւնով կը մաքրեմ...:

Այսպէս ըսելով Թուրք մը «խէնչար»ով կը յառաջանար դէպի մեր սայլը... Իր գիւային աչքերը ուղղուած էին իմ մամիկիս վրայ...

— Մայրի՜կ, մայրի՜կ... Սոսկալի եւ աչռելի ճիչն էր որ Թռաւ իմ բերնէս: Ես քարացած էի, չէի կրնար ո՛չ պոռալ եւ ոչ աղերսել... լեզուս սարսափէն քիմքիս փակած էր... Թուրքը, պլլած իր ձեռքը, մամիկիս ձիւնի պէս ճերմակ մազերուն,— այն մազերուն որ իւրաքանչիւր ժամ աղօթքներով ճերմկած էր— եւ մահցուց զայն տասը «խէնչար»ներով:

Լալո՜վ, ողբալո՜վ, իմ բարի մամիկս արիւնոտ գլուխը գրկած օրերո՜վ, օրերո՜վ կը լուացնէի այդ միայնակ եւ ոճրի բոյն դաշտին մէջ: Թուրքերը խնայեցին ինծի... խնայեցին այնքան որքան խորունկ չէր դանակի հարուածը որ ստացայ: Տկար եւ ճմլուած եղունգներով փորելով գետինը, Թաղեցի իմ շատ սիրած մամիկս:

Մանուկի յիշողութիւնս ոչինչ չէ մոռցած այդ օրէն: Նոյնիսկ չէ մոռցած առատուան արեւը եւ մռայլ ու հսկ ր դաշտերը որոնք հանդիսատես էին այս չտեսնուած ոճրին: Ամբողջ մէկ միլիոն մորթոտուած եղբայրներուս, եւ սա մորթոտուած անգլուխ մամիկիս մարմնին վրայ ըրի վրէժի երդումս...

Կ'երդնո՜ւմ իմ բարի եւ ազնիւ մամիկիս անգլուխ, տասը «խէնչար»ներով ծակծկուած մարմնին վրայ, որ նահատակուեցաւ աղօթքը շրթունքին, խաչը կուրծքին, թէ չպիտի մոռնամ Թուրքին մեծ ոճիրը, յիշատակը իմ ջարդուած եղբայրներուս, իմ մորթոտուած քոյրերուս, մէկ միլիոն անթաղ եւ անգլուխ եղբայրներուս:

Տարուան մէջ օր մը, Ապրիլ 11ը, ընտրած եմ ուխտագնացութեան համար: Այդ օրը ես միայնակ եմ սենեակիս մէջ, միայնակ աղմուկէն, միայնակ մարդկութենէն... Այդ օրը ես կ'ուզեմ հագնիլ սեւեր եւ խառնուիլ այն մեծ բազմութեան, որ ունի իր սրտին մէջ ինկածներուն ուխտը մնացողներուն: Աչքերս յառած դէպի հեռո՜ւն, դէպի անցեալը կ'ապրիմ մամիկիս սպանութիւնը եւ երկիւղած ուխտի կ'երթամ...

Լո՛ւռ, մի՛ երգեր, յարգէ իմ սուգս, հէ՜յ անգորդ եղբայր, եթէ դուն մոռցած ես քու նահատակ եղբայրներուդ, ազգիդ վերջին աղօթքը, եթէ կ'ուրանաս քու նահատակներուդ պաշտած սրբութիւնը, անոնց գաղափարին վեհութիւնը, եթէ դուն կ'ուրանաս մեր տառապանքի մեծ խաչը, որուն տակ ամբողջ ազգ մը կքեցաւ, հաւատացի՛ր կ'ըսեմ քեզ, անգորդ, որ եօթներորդ երկինքի աչռելի եւ արտասուալից բարկութենէն աւելի պիտի ըլլայ անոնց բարկութիւնը...

Իմ բարի՛ մամիկս:

Ես այսօր շատ մեծցած եմ... աճած ու մեծցած՝ հոգիով եւ մարմնով: Այս օտար հողերուն վրայ քու հէքեաթներդ այլեւս կորսնցուցած են իրենց հմայքը, հասկցած եմ անոնց միամտութիւնը: Մենք, բարի մայրիկս, բանակներ ենք այսօր, բանակնե՛ր, անթիւ, անհամար, արիւ եւ գիտակից կամաւորներով:

Օր մը պիտի տեսնես քեզ բզիկ-բզիկ ընող ոճրագործներուն իյնալը: Դո՛ւն աղօթէ՛ քու Աստուծոյդ, մենք աղօթենք մեր աստծուն, մարտնչումի եւ պոռթկումի աստծուն որ մլատ չէ քու կինիդ պէս, եւ մեզի տուած է երկաթեայ զրահներ եւ նետեր, կրակ ու բոցէ, թրծուած քառասուն դժոխքի կայծերով...

Մենք կ'երթանք ուղիղ, վճռականութիւնը մեր աչքերուն մէջ եւ գիտակցութեան գաղափար զօրութիւնը մեր սրտին խորը:

ՀԱՅԿ ՇԻՆԱՐԱՐ

ՑՈՒՇԵՐ ԱՆԱՊԱՏԷՆ

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ՓԱՌՔԻ ՕՐԸ

ԽՄԲ.— Պուրկազի մէջ, պատանիները օտարացումէ փրկելու համար, գեղեցիկ մտածումն ունեցեր են մրցում մը կազմակերպելու, հայկական եւ օտար նիւթերու վրայ:

Մասնախումբը մեզի ղրկած ըլլալով երկու յաջող կտորներ, ստորեւ կը հրատարակենք մէկը.—

Կարաւանը որ ճամբայ հանեցին մեր գիւղէն, հազարներու հասաւ ճամբու ընթացքին: Անհոգ էինք մենք պզտիկներս, կարծելով թէ՝ կ'երթայինք ուխտի... Ու քալեցինք երկար օրեր ու օրե՛ր, հասնելու համար հեռաւոր սուրբին որուն զօրութիւնը արմատացած էր մեր մանկական հոգիներուն մէջ, առանց գիտնալու տեղն ու անունը...:

Փոքրիկ տղեկ մըն էի, կառչած մօրս քղանցքին, կը հարցնէի միշտ.

— Ո՞ւր է ուխտատեղին, մայ՛ր, ե՞րբ պիտի հասնինք հոն...:

— Մօտ է զաւակս, սա դիմացի լերան ետին...:

Անցանք լեռներ ու քաղաքներ, կանգ առինք աւազոտ անապատի մը կիզիչ արեւուն տակ... Կարաւանը որ ճամբայ հանուած էր մեր գիւղէն եւ որ հազարներու հասած ճամբու ընթացքին, նօսրացած էր արդէն...:

Ու շարժեցաւ կարաւանը ... բակներու շառաչէին տակ... մէկ կարեկցութիւն հազար... շրթներէ արձակուած ողբ ու... ծին.— Ցաւո՜ղ, կը սասնէր... տարման աղբսող մօր մը... պաղատէր քանի մը վայրկ... հանգիստ տալ ծննդաբերու... նոր ազատած ժանկամարդ... սին: — «Կէպէրսի՛ն» եղաւ... պատասխանը եւ խարազանը... պտոյտ բոլորակ մը ձգելով... մէջ ինկաւ հարսնուկին արիւ... քամ դէմքին եւ գետին... լեց հարսը... Մանկիկն ալ գրկ... Ծերունի հայրս, գրկած... հիւանդ կը քալէր մեր առջ... — Պուտ մը ջո՜ւր մայրի՛կ... րին շրթներս, կը ձայնէր... շնչասպառ ու կը հռնդա...

Ծանր էին վէրքերը: ... կը կաթէր շիթ առ շիթ ... ծայրէն որ նոր դուրս հան... էր կողին վրայ բացուած վէրք... րէն— ու կը լցէր շունը... Թարմ իմ հէք քոյրիկս... «Հալալ ըլլը կեավուրուն ...

Ցոգնեցաւ հայրս ալ, ... առաւ որ հանգչի, տապարը ... գլխին ու ան ալ անկենդան ... ցաւ գետին, մահամերձ ... մարմինը սեղմած իր կրծքին...

Քալեցինք, ուժասպառ ... արդէն, շլկած էր մայրս ... կը տանէր առաջ, ո՞ւր կանգ ... առնէինք հանգչելու համար... Եւ ըսին մեզի.— Ահա՛ կայանը վեր... ջին ուր պիտի մնաք դուք մինչ... որ լոյսը բացուի. Ալ չէի հարցն... մօրս, թէ ո՞ւր կը տանին մեզ... եւ ոչ ալ ուխտատեղին...:

Կարաւանը որ կը գտնուէր ... նապատ, բոլորովին անյայտ... էր գիշերուան խո՜ր մթութեան... մէջ...

Մանգաղը Թուրքին՝ հն... սուրը դաշոյնին ջարդած էր ... ծերը... Մենք քանի մը որբուկ... — արեւծագին մեզ գտան... դիակներու մէջ:

Շատ փոքր էի այն ... անպաշտպան որբուկ մը ... բածիր անապատի կիզիչ ... րուն մէջ Թաղուա՜ծ: Եւ կարծ... թէ՝ ազգն է որ կը մեռնի ... գերեզմանի... Տկար էիու ...

Եւ մենք անապատի զաւ... ներս եկած քով քովի, ըսին ... մեզի— ա՛լ ազգ չկայ, հայ... թիւնը մեռաւ անապատին մէ... մենք, միայն մենք է որ պի... ողբանք անոնց շիրիմներուն առ... ջեւ..

Չէ՛, ալ պզտիկ չեմ ես, ... նոր է որ կը զգամ թէ ... հպարտ եմ նոյնիսկ տառապա... ներուս մէջ:

Ո՛չ, արցունք չկայ աչքեր... մէջ եւ ոչ ալ կսկիծ սրտիս խոր... Եւ ինչո՞ւ պիտի լամ այս փառք... շիրիմներուն առջեւ, երբ ան... անմահցեր են արդէն եւ դ... ձած ցեղիս զաւակներուն պա... մունքի խորանը: Այո՛, նոր է ... կ'ըմբռնեմ մայրիկիս խօսքե... իմաստը— թէ կ'երթամ ուխ... Այո՛, մենք ուխտաւորներ էի... սրբազան «ուխտին», հայրեն... անկախութեան սուրբ սեղանի... ճամբու ընթացքին տուինք ... զոհերը, մինչեւ որ հասանք ... մագի լե՛ռը, Արարատի ... ձօնւքը:

— Իմացի՛ր, մայր, բաղձ... իրագործուած է եւ ձեր սրբ... աճիւնին վրայ ահա կը բարձ... նայ մեր անկախութեան տօն... ը— Մայիս 28ը...

Ցարգա՜նք ուխտաւորներու... անոնց անմահ յիշատակին...

ՀՐԱՆԴ Ց. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 20 Ապրիլ — Տա… քիլ եւ առիթով տեղի ունեցան …սարդական եւ գաղթային …թեանց ընդհ. ժողովները: Դժ… …բար երկու ժողովներն ալ …կի հրաւէրներով կամ «ներ… …ութիւնը բաւարար համար… …րով»: Ի՞նչու այս անտարբերու… …նը: Ո՞վ գիտէ: Թէեւ կը կար… …թէ տալը բաւական է, որ …ին բան կարգին ըլլայ, որով… …է պատիւ Պերլինի գաղութին …է ըսել որ ան միշտ օրինա… …ընթացք մը ունեցած է ազ… …յին կեանքին մէջ, մանաւանդ …կանութեանց եւ իրերօգ… …թեան առիթներով: Բայց կա… …՞է միայն նիւթական մաս… …թեամբ ամէն ինչ թողուլ …ր մասի մը վրայ, որ պաշտօն …ի բարոյական եւ ազգային …ը պահպանելու գաղութի իւ… …ինչիւր անհատին հետ: Ձեռք… …ք եւ իրարմով պէտք է տա… …ք մեր գաղթական ու դժ… … ժողովուրդի գոյութեան …ս պահպանման գործերը:

…իտ. Միութիւնը ճարահատ …ր ներկաները բացառիկ եռան… …մ վարչութեան մը ուղղակի …ծոն օժանդակները համարե… …, սկսած է արդէն իր նոր տա… …ի գործունէութեան: Հաւա… …թները, որոնք պահ մը դադ… …ծ էին, դարձեալ տեղի կ'ունե… …ն քաֆէ Շթայնփլացի հաւաքա… …ին եւ յուսալի է որ գաղութը …ր քաջալերանքը չզլանայ երիտա… …թեան ջանքերուն:

Գաղթային Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ ապրիլ 18ին: …նթացք երեւոյթ է Պերլինի …յ տարեգրութեանց մէջ որ …ութիւնը մօտաւորապէս 6800 …քի նիւթական գործառնու… …ն ունենայ: Հոգեւոր հովիւ եւ …ժամանակ ուսուցչի ամսա… …երը, երկու հանգանակու… …ներ, Ազգային Սուգի եւ ան… …թեան հանդէսներ ու զանա… …օժանդակութիւններ իր պիւտ… …ն մաս կը կազմեն: Վարչու… …ը ունեցեր է լայն ծրագիր …ու վերակազմութեան, շր… …յ գաղութներու միացման …սարդութեան համար երե… …ան դասընթացքներու եւայլն …յլն: Ընդհ. ժողովը վարչութեան …ունէութիւնը բաւարար հա… …լով անցաւ նոր ընտրութեանց: …ր վարչութեան անդամներն են …Դ. Դաւիթխանեան, Վ. Ռաֆա… …եան, Վ. Մելիքեան, Ե. Փա… …եան, Ա. Մուրատեան:

*** Ահարոնեանի գրական …եանի խառն Յանձնախումբը հանդէսի պատրաստութիւններ տեսած է արդէն եւ հրաւիրած ամբողջ գաղութը ապրիլ 26ին շաբաթ երեկոյ Շարլոթընպուրկի Սիմէնս Օպըրրէալշուլէի սրահը:

*** Երգչուհի Տիկին Բագալ գտնուելով քաղաքս մտադիր է Մայիսի սկիզբը ներկայացնել «Արշըն Մալ Ալան»ը, մասնակցութեամբ տեղական ուժերու:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ՆԻԿՈՍԻԱ. — Ահարոնեանի գրական գործունէութեան 40ամեակին առթիւ, Կիպրոսի գաղութն ալ բարոյական ու նիւթական գնահատանքի իր բաժինը մատոյց ապրիլ 5ին: Նիկոսիոյ գրական-գեղարուեստական երեկոյթը տեղի ունեցաւ Փափատոփուլոյի Թատրոնը, իսկ Լառնաքայի քանի մը հարիւր հայութեան հանդէսը Ազգ. վարժարանի սրահը: Ի դիմաց գաղութին, կեդրոն. յանձնաժողովի գործադիր մարմինը, ապրիլ 6ին շնորհաւորական հեռագիր մը քաշեց յոբելեարին:

Նիկոսիոյ հանդէսը, ուր ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, ճոխ յայտագիր մը ունէր: Ներկաները մասնաւոր հաճոյքով դիտեցին մոգական լապտերի զանազան պատկերները: Ահա՛ «Արարատ»ը (Լինչի «Արմէնիա»էն առնուած) իր ձիւնափայլ, վեհաշուք նըստուածքով՝ Արարատեան դաշտի մէջ: Պատկերը հազիւ երեւցած մոլեգին ծափեր ողջունեցին զայն: Ահա հայ գրագէտներու շարքը, որոնց մէջ իր պատուաւոր տեղն ունի Ահարոնեան, շարժանկարի վրայ: Ահա՛ Երեւանը, իր նոր շէնքերով, ու ահա՛ Հայաստանի քարտէսը յատկապէս երեկոյթին համար պատրաստուած Պ. Վ. Թունտաեանի կողմէ:

Պ. Ն. Չիլինկիր վարեց եռաձայն խմբերգները: Օր. Ռաֆայէլեան եւ Պ. Ե. Պօյաճեան երգեցին ընկերակցութեամբ դաշնակի (Օր. Մ. Նիկողոսեան): Պ. Ց. Թուլումճեան արտասանեց «Աշուղը», իսկ Պ. Վ. Թունտաեան «Յարգանք քեզ»ը:

Տօքթ. Գ. Ամատեան երկարօրէն ծանրացաւ Ահարոնեանի կեանքին ու գործին շուրջ: Տօքթ. Ռ. Թագւորեան հազիւ ժամանակ ունեցաւ ներկայացնելու Ահարոնեանը իբրեւ գրագէտ, եւ ապա յոբելեարին նկարը աճուրդի դնելով. 40 վայրկեանի մէջ գոյացաւ 20 ստեռլին եւ 15 շիլին:

Երեկոյթին զուտ հասոյթը եղաւ 23 ստեռլին: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

Ժողովուրդը շատ գոհ մնաց յոբելինական հանդէսներէն: Մոռցայ ըսել թէ ապրիլ 6ին առաջնորդը քարոզ խօսեցաւ եկեղեցւոյ մէջ եւ հոգեհանգիստ կատարեց Ահարոնեանի ննջեցեալներու հոգւոյն:

Հրազդան

***

ՊՈՌԹՕ — Ապրիլ 13ին Պոռտօի հայութիւնը տօնեց Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ յոբելեանը, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան: Խումբ մը երիտասարդներ, Պ. Պ. Շնորհք Սուքիասեան, Մ. Ճիրմակեան եւ Ց. Շապուհեան, «Ա. Ահարոնեանի յոբելինական յանձնախումբ» մը ընտրած էին: Յանձնախումբի ատենապետ Պ. Շ. Սուքիասեան հանդէսը բացուած յայտարարեց Մ. Նալբանդեանի «Ազատն Աստուած»ով: Շեշտեց թէ Ա. Ահարոնեանի հզօր շունչին տակ սերունդներ դաստիարակուեր են, ազատութեան փշալից ճանապարհին վրայ:

Արտասանութիւններ ըրին ընկեր Պ. Գալէնտէրեան՝ «Ափ մը մոխիր» (Սիամանթօ), Կ. Տօներեան՝ «Յարգանք քեզ» (յոբելեարէն) եւ ընկեր Շապուհեան խնամուած ուղերձ մը կարդաց՝ յոբելեարին ուղղուած: Ապա խօսք առաւ Պ. Կ. Խրայեան, որ յետադարձ ակնարկ մը նետեց մեր պատմութեան լուսաւոր դէմքերուն վրայ,— Խորենացի, Շնորհալի, Ջուղայեցի, Օրի, Օտեան, Րուսինեան, Մ. Նալբանդեան, Պատկանեան, Րաֆֆի, Ալիշան, Խրիմեան— բոլորն ալ մտքի եւ գրչի խիզախներ, որոնք երգեցին ի խնդիր ազատութեան: Յետոյ կանգ առնելով Ահարոնեանի վրայ, ըսաւ.

— Ան երգեց հայրենի բնութիւնը,— բարձր սարեր, լայնածիր դաշտեր, կալ ու մաճկալ, ալեծուփ արտեր: Բուռն կերպով պաշտպանեց տանջուածները, անիրաւուածները, հալածուածներն ու զրկուածները: Քառասուն տարուան գրական աշխատանք՝ յարատեւ ու աննկուն, արժանի է ամէն յարգանքի»: Եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ նուագ: Երկրորդ բանախօսը՝ ընկ. Ա. Քէնտիրեան, ներկայացուց յոբելեարին գրական եւ քաղաքական գործունէութիւնը շատ հակիրճ կերպով եւ եզրակացուց, «Խոնարհ դարբինի մը զաւակ, ծնած ու մեծցած Արարատի ստորոտը, իր անընդհատ եւ անսայթաք բեղուն աշխատանքին շնորհիւ մեծցաւ եւ բարձրացաւ մեր անհունօրէն մռայլ իրականութեան մէջ որպէս լուսատու փարոս»:

Կոկիկ գումար մը հաւաքուեցաւ եւ ղրկուեցաւ Կեդր. Յանձնախումբին: Պոռտօի հայրենակիցները հեռագրով մը իրենց շնորհաւորութիւնն ու խնդակցութիւնը յայտնեցին մեծանուն յոբելեարին:

Ս. ՆԱՐԱԼԵԱՆ

ՊՈՒՐԿԱՋ.— Այստեղ ալ Թաղ. խորհուրդին նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Կուլտ. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան կազմուեցաւ ազգային բազմավաստակ գրագէտ Ա. Ահարոնեանի Յոբել. Յանձնաժողովը, հետեւեալ անդամներով,— Պ. Պ. Արամ Յակոբեան, Գրիգոր Բօստանեան, Միհրան Գալֆաեան, Ազարիա Տ. Թադէոսեան, Թորոս Աւետիսեան:

Ամէն միջոց ձեռք առնուած է արժանաւորապէս տօնելու համար յոբելեանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՆՉ ԿԸ ՊՈՌՉԵՆ...

Երբ անհամար ծրագիրներ կը մշակուին ու կը հրատարակուին Հայաստանի թերթերուն մէջ, արագացնելու համար արդիւնաբերութիւնը, անդին՝ գործատեղիներուն վրայ բոլորովին տարբեր է պատկերը: Այս անգամ «կոլխոզ»ն է, որ արգելք է Անիի շէնաքարերուն շահագործութեան: Դարձեալ «Խորհ. Հայաստան»էն (10 ապրիլ).—

Անիի քարահանքերը ունին բազմաթիւ հորեր, որոնք այլեւս չեն բանիր, որովհետեւ հանքը սպառած է: Ընդհակառակն առատ է միացեալ հորերու մէջ, եւ արդիւնաբերութիւնը համեմատաբար աւելի է անցեալ տարուան քանակէն: Դժբախտաբար, վակոնի չգոյութեան պատճառով, քարերը կը մնան հորերուն մէջ, այնպէս որ կը փճանան բանուորներուն ոտքին տակ, կամ կ'արգիլեն բանուորներուն աշխատանքը: Վերջերս հասան 10 վակոններ, որոնք գիծին չեն յարմարիր, եւ գիծերն ալ մինչեւ հորերը չեն երկարած, բայց ամէնէն աւելի արդիւնաբերութեան վրայ ծանր կ'ազդէ բանուորներուն վիճակը, որովհետեւ անոնք «կոլխոզ»ի կապուած են, գործիքներուն վրայ չեն նայիր, կ'երթան գիւղ եւ օրերով կը մնան:

ՆԵՐՈՆԱԿԱՆՔ

Դարձեալ նոյն թիւէն.—

Ամբողջովին համայնացումի ենթարկուած է Սամաղարը, շնորհիւ հայ կոմունիստներուն, որոնք հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ ուզեցին «կոլխոզ» մտցնել գիւղացիները: Այդ առթիւ ներոնական խնջոյքներ կատարուած են գիւղին մէջ: Կոմունիստ Յովհ. Կիւրեղեան ընկերներով հաւաքուեցան եւ մորթեցին տաւարները, գինարբուք կատարեցին եւ ուրիշ քեալլակէօզութիւններ ըրին: Աբրահամ Կոստանեան, լաւ մը կոնծելէ յետոյ, սկսաւ իր քաջագործութիւններուն: Գեղջուկուհի Յովհաննէսեան փորձեց առարկել, կոմունիստ Մարտիրոսեան բռնագրաւեց անոր կաթնտու կովը, կէս ժամ յետոյ վերադարձուց, սպառնալով.

— Քեզ պիտի գնդակահարել, պիտի նաւթով այրել...:

ՆԵՐՍ ՈՒ ԴՈՒՐՍ, ԴՈՒՐՍ ՈՒ ՆԵՐՍ

Խաղ չէ: Հայաստանի գիւղացիներն են, որ առտու մը սպառնալիքով «կոլխոզ» կը մտցուին, յաջորդ առտու դուրս կը հանուին: Եւ խեղճ գիւղացիները «ներս ու դուրս» խաղալով, հողագործութեան թանկագին ժամանակ մը կը կորսնցնեն:

Համամլուի, Հաջիղարայ՝ Ղըզղլըղչի եւ քանի մը ուրիշ գիւղերու մէջ գործադրուեցան սպառնական միջոցներ, «կոլխոզ» մտցնելու համար բոլոր գիւղացիները:

— «Կոլխոզ»էն դուրս մնացածները հող չեն ստանայ, հարկերով կծանրաբեռնեն, կը յայտարարեն կոմունիստները:

Եւ յետոյ, ջուր վազցնելու համար գիւղացիներուն բերնէն, կը յայտարարեն թէ կոլխոզնիկները պիտի ստանան «սերմ, գործիք, լաւ տեսակի ձիեր, հողեր», եւ առատ առատ:

Միւս կողմէ Կոտայքի շրջանէն Արամուս գիւղին մէջ կոմունիստ երիտասարդութիւնը աշխատեր է ներսէն պայթեցնել «կոլխոզ»ը: Եւ որպէսզի մեղաւոր չնըկատուին, Ստալինի ծանօթ յօդուածը մեկնաբաներ են իբրեւ արտօնութիւն կոլխոզէն դուրս ելլելու: Այսպէս, Ս. Վարդանեան, Ս. Գրիգորեան, Ց. Յարութիւնեան, Ա. Մկրտիչեան, Ա. Պօղոսեան խնդրագիր տուեր են, հրաժարելու համար «կոլխոզ»էն, պատճառաբանելով.— Հայրս, եղբայրս դուրս են եկել «կոլխոզ»ից, ես էլ եմ դուրս գալիս:

Եւ պարպուեր է «կոլխոզ»ը:

Նոյն վիճակը Շամշադինի շրջանէն Նորաշէն գիւղին մէջ, ուր բջիջին անդամները նախ իրենք դուրս են ելեր ''կոլխոզ,,էն ("Խ. Հայաստան„ 3 ապրիլ):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏՈՐՔ

Հաւանական էր որ գեղեցիկ բաժակով մը վերադառնայինք Տիէփէն, եթէ չբացակայէին լաւագոյն չորս մարզիկները,—Կ. Կարապետեան, Հ. Դանթարճեան Մկրտիչ (խմբ.) եւ Տընիէզ:

Գեղեցիկ պարտութիւն մը կրեցինք անգլիական խմբէն 4 — 0: Իսկ կիրակի Տիէփ յաղթեց Տիւվէլ- Համլէթի 2 — 0:

Երկուշաբթի խումբերը հրաւիրուեցան քաղաքապետարան, ուր քաղաքապետը գովասանքով խօսեցաւ հայ մարզիկներու եւ Հայերու մասին եւ ըսաւ.

—«Թէեւ առիթ չեմ ունեցեր մօտէն ճանչնալու Հայերը, բայց լսած եւ կարդացած եմ իրենց մարտիրոսագրութիւնը, իբրեւ դաշնակից կապուած են մեր կողքին: Մեր բանակներու մէջ այս աշխատասէր փոքրիկ ազգը արժանի է ամէն հիւրընկալութեան»: Յետոյ Միութեանց նախագահներն ու խմբապետները նուիրեցին մարզական զարդանշաններ:

Չորս խումբերը մեկնեցան դաշտը վերահաշուելու: 6000ի մօտ բազմութիւն մը ողջունեց մեր մուտքը:

Ա. կիսախաղին Տ. Թօփալեան գլխի մէկ հարուածով նշանակեց առաջին կէտը: Բայց Dulwech-Hamletը տարաւ յաղթութիւնը շնորհիւ իրենց ֆիզիքական եւ «չոր» խաղին, առաւելութեամբ 2—1:

Յետոյ Puffnel-Park յաղթեց F. C. Dieppeի 2—0ով եւ ստացաւ Զատկուան գեղեցիկ բաժակը:

Վերոյիշեալ անգլիական խումբերը, հակառակ մեր պարտութեան, հրաւիրած են Տորքը Լոնտոն իրենց կողմէ կազմակերպուած բաժակախաղի մը:

*** Տորքի ընդհ. ժողովը պիտի ըլլայ այսօր, Շաբաթ, 20 Rue des Carmes իրիկուան ժամը 9ին, կարեւոր օրակարգ, կը հրաւիրուին Միութեանս համակիրներն ու անդամները:

Ն. Անուշեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ ՁԻ ՍԻՐԵՐ ՏՂԱՔԸ: Գրեց՝ Հանրի Բոօտոտ: Թարգմ. Պ. Գէորգեան: Հրատ. եւ տպ. «Հայ դպրոց» — Փրնեւ, 1930 Գին՝ 1. 25 զուից. ֆրանք:

Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ, Փարիզահայ Տրամաթիքի վարիչը, որ հիւանդութեան պատճառով ժամանակէ մը ի վեր կը դարմանուէր Բանդոլի մէջ, վերադարձաւ Փարիզ, ըստ բաւականի կազդուրուած:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

— 4 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒՍԱՌԻ ՎՐԱՅ...

Բ.

Բայց ոչ.տենդահար աչքերով Ռոզալին հոն վարն էր, կ'անցնէր բոլոր ծառուղիներէն, կը հոսէր …ին հետ, կը սուրար հովին …տ, ան ամէն տեղ էր, ան զա… …ւնն էր, Հրայր կը զգար անոր …ոյսը իր երակներուն մէջէն:

Այդ րոպէէն զգաց Հրայր որ Ռոզալին տեղաւորուած է իր …, ինչպէս իր հեքը իր կուրծ… …ն տակ: Իր գալուստէն ի վեր …ջին անգամ ան կ'ապրէր …դ տպաւորութիւնը: Զզարմա… …ւ երբեք, որովհետեւ ատիկա …տ բնական եւ անխուսափելի …ւ: Իրիկուան դէմ, վերջա… …ւսի բոցերով հոգին լեցուն, …րադարձաւ ագարակ, ինչպէս …նկութեան իրիկուններուն կը …առնար իր հօր տունը:

Ագարակին ճամբուն վրայ Ռոզալին կեցած կը սպասէր. աչքերուն մէջ հրդեհուած երկինք մը կար.

— Ուրկէ՞ կուգաս, Հռա՛յր...

— Բլուրին վրայէն ձորը կը դիտէի:

— ... Ու կը մտածէիր Թեբեւս գեղիդ աղջիկներուն մասին:

— Սիրտը գիւղ չունի, Ռոզ, ըսաւ Հրայր:

— Ահ, սեւաչուի, չար տղայ... ձեր գեղէն փախեր, ամէն բաց դռնէ ներս կը մտնէք:

— Ինչո՞ւ չմտնենք, երբ մեզ կը կանչեն...

— Սուտ նայէ, խենդուկ, քեզ կանչողն ո՞վ...

— . . .

Խոտի դէզի մը տակէն այդ պահուն «Գոպօ»ն դուրս եկաւ. ձախաւեր շարժումներով սկսաւ դառնալ Ռոզալիին շուրջ:

— Մեր երկրին ագռաւները ձեր տեղի բազէներէն ալ սուր կտուց ունին, գիտե՞ս, Հռայր...

— Բու «Գօպօ»դ քեզի ուրիշ, շուրջդ կը դառնայ, ինչպէս պէծակը ծաղիկին շուրջ...

Բաւ քաւ խնդացին:

Այդ իրիկուն, սեղանին վրայ Հրայր թուղթը քակուած Չրերուն նման յորդառատ, խօսեցաւ իր երկրին վրայօք. Թոնիրի կերակուրները սեղան բերաւ ու երբ գլուխը տաքցած էր, ձայնը ձգեց ու սկսաւ երգել «Հաբրբան»ը: Իր խենդ ուրախութիւնը փոխանցուեցաւ ամէնուն, ու քիչ վերջ Փէռ Մաթիէօն, ու Գօպօն, ու ամէնքը միաբերան սկսան ձայն տալ ու կանչուըռտել.

— Հափէռ փա՜ն...

— ճանէ ճա՜ն...

Դուրսը, աստեղազարդ գիշերը մինչեւ ուշ ատեն հսկեց այդ գեղջուկ ցնծութեան վրայ:

Օրերը անցան:

Անոնք առտուան մթնշաղին կրկին կուգային իր մարագին լուսամուտէն ձայն տալու Հրայրին. զուարթ, թեթեւ էր սակայն անոնց կոչը, ինչպէս քիւերուն տակ արթնցող ագռաւներուն վուվուն: Հրայր, կաշմբուռն ու թիկնեղ, դուրս կուգար աշխատանքի. կանգ չէր առներ ոչ մէկ ճիգի առջեւ. կը լափէր գործը իբրեւ թէ յոգնութիւն չէր ճանչնար. ագարակի թոհուբոհին մէջ ան բերած էր շլապիրկ կորով մը. տղամարդն էր ան, վճռական եւ անտեղիտալի:

Կիրակի օրերը, երբ հագուած, իր գդակին տակէն սեւ մազերու խոպոպ մը ճակտին ձգած, կ'անցնէր ճամբաներէն, ան ինքզինքը լեցուն կը զգար ցեղային հպարտութեամբ. իր սեւ բիբերուն տակ Ռոզալին կը շառագունէր. բնազդական տրամաբանութեամբ մը կը խուսափէին սակայն իրարմէ, իրենց խօսակցութիւնները կը դառնային աւելի ցանցառ, աւելի վերապահ, դէպի եղերական անել մը դիմելու վախով, իրենց յարաբերութիւնները զգոյշ էին եւ խարխափուն...

Բայց աւելի զօրաւոր քան իրենք, աւելի խօսուն քան իրենց լռութիւնը, Հրայր եւ Ռոզալի կը գտնուէին անբռնաբարելի զգացումի մը յորձանքին առջեւ, իրենց կեանքը կը թրթռար միեւնոյն ճակատագրական սարսուռով: Կրնային լռել, բայց բառերը, խոստովանութիւնները եւ հրաւէրները կը հոսէին իրենց աչքերէն: Հրայր կը զգար Ռոզալիին ջերմութիւնը իր երակներուն մէջ, Ռոզալիի գիշերները լեցուն էին խռովքով եւ տենչահար երազներով:

Մայիսի վերջերը Կիրակի մը, Ռոզալի եւ Հրայր իջան Սէնթ Իլէր, գիւղին տօնն էր. շրջակայ ագարակներն ու գիւղերը խայտաբղէտ բազմութիւն մը, հոն, եկեղեցիին առջեւ հրապարակը լեցուցած էր, արեւուն տակ վառվռուն շրջազգեստներու ծփանք մը կար, սիրունիկ աղջիկներ կը ժպտէին ամէն կողմ, երիտասարդ տղաքներ տօնավաճառի խանութներուն առջեւ իրենց տղամարդութիւնը ցուցադրելու առիթներ կը փնտռէին, դարձդարձիկ կախօրրաններու շուրջ մանուկներու, մայրերու ճիչեր ու աղաղակներ, զարեջրատան առջեւ, սեղաններու շուրջ լրջազգեստ գեղջուկներ, ագարակապաններ կասկածելի հեղուկներու տակ կը լուային իրենց առօրեայ հոգերը, վերջապէս երթեւեկը անանուն բազմութեան մը, գեղջուկ աշխարհի մը, որ Հրայր ու Ռոզալի կորսուած էին բոլորովին:

Գօպօն ալ հոն էր ու կորած պոչի մը նման փակած էր իրենց կրունկին:

Իրիկունը, մինչ լուսնակը ծառերուն ետեւէն կը բարձրանար, կիսաստուերին մէջ զոյգեր սկսան պարել. երջանկութեան մշտնջենաւոր տենչը իրարու կը մօտեցնէր զիրար փնտռող երիտասարդ հոգիներ, կուրծք կուրծքի, գլուխ գլխի, շրթունք շրթունքի կ'անցնէին խելայեղ, անոնք, ու գիշերը իր զաղջ զեփիւռով կը հովահրէր կեանքի այդ խօլ արշաւը:

Հրայր Ռոզալիին հետ էր միշտ, միասին գինովցան, միասին պարեցին, ականջ ականջի ինչե՛ր փսփսացին, մարդ չգիտցաւ, ու երբ շատ ուշ գիշերին, մինակ, թեւանցուկ ագարակ վերադարձան, դրան առջեւ աղջիկը գողունի շշնջաց հայ տղուն.

— Հռա՛յր, այս գիշեր, երբ մերոնք քնանան, քովդ պիտի գամ:

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 9ին PETIT JOURNALի սրահը 21 RUE CADET

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, "ՌՈՍՏՈՄ,, ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ, ԱՏԱՐԱՋԱՐԻ, ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ, ԽԱՐԲԵՐԴԻ, Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ, ՀԱՃԸՆԻ ԱԶԳԱՍԻՐԱՑ, ՈՒՐՖԱՅԻ, ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ, Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՒ ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ՌՈՍՏՈՄԻ ԿՈՂՄԷ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, ՈՒՂԵՐՁ Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

1.— Mlle LEICKNAM-CACHEUX, 1er Prix du Conservatoire National de Paris, Violoniste. a) Երգ Պանդուխտի՝ Տ. Ալեքսանեանի,— b) Air Islandais: Kreislerի,— c) Chanson du vent: Dorsonի.

2.— LE QUATUOR, a) Խորհուրդ Խորին, b) Օրօր, c) Հով արէք՝ Տ. Ալեքսանեանի:

3.— Mlle GENEVIÈVE MARTINET, 1er Prix du Conservatoire National de Paris. a) Ալագեազ՝ Տ. Ալեքսանեանի,— b) Romance: Balbastreի,— c) Sonate: Cassadoի,— d) Aria: Bachի:

Կը մասնակցին նաեւ Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակով, Օր. ԳԱՐԻՊԵԱՆ, Ս. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ հայերէն երգերով, կ'արտասանեն՝ Պ. Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ Զաւ. Երկսեռ Ռ. Միութեան: Այսօր շաբաթ ժամը 8ին, Պետական թատրոնին վերնայարկը: Կը նախագահէ ՊՍԱԿ քհնյ.: Կը խօսին Զ.Ե. Ռ. Մ.եան կողմէ Պ. Թ. ՄԾԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Հ.Յ.Դ.եան կողմէ Պ.Հ.ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ:

ՌՈՄԱՆ

Վաղը կիրակի ցերեկ: Կը խօսի՝ Պ. Թ. ՄԾԾԱՏՈՒՐԵԱՆ:

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ

Վաղը կիրակի իրիկուն: » »

ԿԱՐՏԱՆ

Վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան մէջ, նախաձեռնութեամբ կարտանի հայ գաղութի Ուսում. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեանց, Վալապրի Ուսանողական Միութեան, Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, Պիվէրի, Մանկապարտէզի կրթասիրաց Միութեան, Գոմք Գիւղի Բարեսիրաց Միութեան եւ Հօկի մասնաճիւղին:

Առաւօտուն հոգեհանգիստ-պատարագ նոյն վայրին մէջ.

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգ. եւ քաղ. կազմակերպութեանց:

Վաղը կիրակի ժամը 2ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ

Տիկ. ՋԱՊԷԼ ԱՐԱՄ (ՓԱՆՈՍԵԱՆ)
Հայկական տարազով

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ ՋԱՊԷԼ ԱՐԱՄ

ԻՐ ՄԻԱԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՈՒՏԱՅ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն Սալ Կավօի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 45 Rue de la Boëtie

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ Կ'ԵՐԳԷ՝ ՕՐՕՐ, ՄԻ ԼԱՐ, ԵՍ ՊԼՊՈՒԼ ԵՄ, ԵԿԱՒ ԳԱՐՈՒՆ, ՆՈՐ ՕՐՕՐ ԵՒ ՀՕՅՆԱՐ

ՆԵՐԿԱՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԱԾ Է ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 40, 30, 20, 15, 10 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը կը վերսկսի այսօր Շաբաթ իրիկուն նոյն հաւաքատեղիին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Վաղը կիրակի ժամը 2ին Թաղապետարանի սրահը
148 rue Villeneuve
Կը խօսին՝ Պ.Պ.ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի:
Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պ. Ա. Սարաֆեանի, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պուա Քոլոնպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Rue des Halles.

կը ներկայացուի՝ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ (զաւեշտ 3 արար)

Տոմսերը նախօրօք հայթայթել Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեանէ

2 Rue Victor Hugo, Bois-Colombes. գին՝ 5 եւ 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 63 րիւ տը լա րէփիւպլիք Գրադարան ընթերցասրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ փարիզի յոբելինական յանձնախումբերու ինչպէս նաեւ ընդհ. ժողովի բոլոր անդամները կը հրաւիրուին այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին 71 Ave. Kléber. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ժիրանի լաւ գործաւորուհի կ'ուզուի հագուստը ուղղակի ինքը կարող: դիմել՝ Rue d'Hauteville, փարիզ, Մազլըմեան եղբարց.

Ծախու է Լիոնի հայկական կեդրոնի մէջ ընդարձակ խանութ մը: յարմար ամէն գործի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. Թիրեաքեանի 28 Rue Perboz, Villeurbanne, Lyon.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— եկեղեցական ծիսակատարութեանց համար, (պսակ, նշանախօսութիւն, մկրտութիւն եւ թաղում, կը յանձնարարուի այսուհետեւ կանխաւ դիմել Ազգ. վարչութեան եւ հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Պ. Պետրոս Մանուկեանի, (24 Rue Bouffier) կամ գանձապահ Պ. Յակոբ Մարգարեանի (Մալաթիացի) 1 rue Pelleterie. Իսկ հիւանդանոցի եւ կամ տուներու մէջ գտնուող հիւանդներու այցելելու համար դիմել ինձ, ամէն օր եւ ամէն ժամ: Պսակ քհնյ. Վեհունի, հոգեւոր հովիւ Վալանսի եւ շրջակայից.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

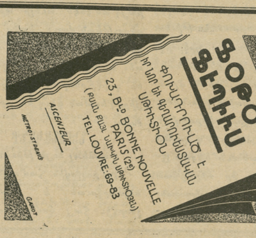
ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մեթրօ՝ Beaugrenelle
Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարիսի: Մասն. Լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 9—12,

կեանքի, հրդեհի, գողութեան եւ ամէն տեսակ արկածներու ապահովագրութեանց համար դիմեցէք միմիայն
Յ. ՍՈՒՃԵԱՆԻ
Ապահովագրական գործակալ ֆրանսական եւ անգլիական ամենայայտնի ընկերութեանց:
H. Soudjian, 56 Rue Lafayette, Paris (9e)
Téléph. Provence 88-59 եւ 68-86

ՇԱՎԻԼԻ շրջանին մէջ հող գնել փափաքողներէ կը խնդրուի դիմել ամէն կիրակի ժամը 10—6, CHAVILLE-VELISY կայարանի դիմացը գտնուող «Café des 3 Gares» Պ. Տ. Բէկզատեանի, Ուղեկիցներ ցոյց կուտան հողաբաժինները:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Զատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ ԱԺԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.

Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ

Տէր եւ տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մեթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Կ'ուզուին ցափած կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: դիմել՝ Պ. Ջանաքեանի, 9 Rue Papillon, Մեթրօ՝ Cadet.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ALLO, ALLO
Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱՋԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ
Tél. TRUDAINE 81 07

HORLOGERIE - BIJOUTERIE
ՅԱՅՏՆԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
Վ. ԽՏՇԵԱՆ
69 rue de Chabrol, Paris (10e) Tél. Provence 0.15
Մեթրօ՝ Poissonnière, Rue Lafayetteի անկիւնը
Gare de l'Estի եւ Gare du Nordի մօտ
Ծախ մթերք ամէն տեսակ ժամացոյցներու: Ադամանդէ օղեր, մատանիներ, փանթանթիֆներ, նշանտուքի և ամուսնութեան մատանիներ:
ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

Գ. ՇԷՔԵՐԵԱՆ
փաստաբան Պոլսոյ պառոյէն, վաւերացեալ հաշուակալ, անդամ Société des Comptablesի (E. C. I.),
150 Rue du Fbg. St. Denis, Paris. Téléphone: Trudaine 76-43
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ այցելու տոմարակալութիւն փոքր ամսավճարով:
ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՄ Régistre du Commerce, Patente, Chiffre d'affairesի, Bénéfices Commerciauxի և Impôts sur le revenuի գործողութիւններ:
Առեւտր. ընկերութիւններ կը կազմեմ եւ կը լուծեմ:
Կրնամ ձեզ զերծ պահել Chiffred'Affairesի եւ BénéficesCommerciauxի տուրքերէն եթէ արհեստաւոր էք, զոր օրինակ Lapidaire, Sertisseur, monteur de bijoux, lingère, շապկագործ, ժամագործ, դերձակ, կօշկակար, տաղձագործ, եւայլն, պայմանաւ որ ձեզմէ եւ ձեր ընտանիքի անդամներէն զատ միայն մէկ գործաւոր եւ մէկ apprenti ունենաք:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ,
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Սեռի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՍԻՍ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
57A Rue Nationale, MARSEILLE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
27
ԱՊՐԻԼ
1930

27 AVRIL 1930

Չ. ՏԱՐԻ Թիւ 1248 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՇԽԱՐԱՆՔ ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

(Հատուածներ «Հայգոյժ»էն, 1877)

Ողբա՛մ զքեզ, Հայոց աշխարհ, զի քո կեանք ողբերգութիւն է. ամէն դար եւ ժամանակ երբ աղէտներ զքեզ պատեցին, դու միշտ աղէտներուդ հետ մի ողբերգու ծնար. քո առաջին ողբերգուն Մովսէս Խորենացին է, որ հազար երկերիւր ամ յառաջ ուժգին ողբաց զքեզ, մինչ վերացաւ գլխէդ Արշակունի թագ, մինչ ջախջախեցաւ իշխանութեանդ գաւազան, նսեմացաւ քո փառք, կորեաւ ազատութիւնդ, եւ դու տիրական բարձրութենէդ խոնարհելով իջեր ստրկական ի ստրկութիւն, դու որ քան զհիւսիսականս վեհագոյն կը գնէիր քո գահը։

... Յայն օրէն վերջի թագին հետ մեռաւ քո ամէն յոյս եւ ազգերնիդ ազատութիւն, յայն օրէն մինչեւ ցայսօր վեց դարեր անցան, զեռ ոչ լրացաւ քո տառապանք ի վերայ տառապանաց միշտ եկաւ ի վերայ քո, չտուին քիչ մի հանգիստ ժամանակ, որ պահ մի չունչ առնէիր եւ հանգչէիր մաշած ու թալկացած կեանքիդ մէջ։

Թողումք Յոյն, Պարսիկ եւ Արաբացին, Լէնկթիմուր, Շահ Աբաս եւ այլ հիւսիսային բարբարոս ազգեր քանիցս անգամ արշաւեցին, քանդեցին, հողաբլուր դարձուցին ամուր ամուր քաղաքներդ, խրամատեցին բոլոր այգեստանները, զքեզ ճռաքաղ արարին, կայտառ որդիներդ մինչեւ ի Խուժաստան եւ Շահաստան գերի վարեցին։

Օրհնեա՛լ ես դու, Հայոց աշխարհ, որչափ քանդող թշնամոյն ձեռք կը ջանայ զքեզ ի սպառ ճռաքաղ անել եւ ոտքերդ յարմատէն կտրել, դու անդրէն նոր նոր ուռեր տալով կը բողբոջէիր։

×

... Մինչ հիւսիս հարաւին դէմ ի մարտ կ'որոտար, Հայոց լեռներու հին աւազակներն ի զէն կը կոչուէին. այդ բանը՝ նոցա համար մի բախտ եւ պատեհ ժամ էր։ Նոքա որ սովորած էին առանց զրանց վաստակի՝ գիւղական ժողովուրդին ճակատի քրտանց հացն ուտել, միշտ աւարով ու յափշտակութեամբ ապրել, իրանք համարեցին իրենց համար ամէն բռնութիւն, ամէն եղեռն եւ ոճիր ի գործ դնել քրիստոնեայ ժողովուրդին վերայ. եւ այնչափ անվախ ու անկասկած կը գործէին չարիքներ, որպէս թէ երկիրն անիշխան էր, ոչ իրաւունք կար, ոչ դատաւոր, ոչ դատաստան։

Մարախի ու թրթուրի նման թափեցան, Հայոց գիւղեր եւ զաշտեր ծածկեցին, մի խուն ժամանակի մէջ ամէն կանաչութիւն կերան ու չորցուցին, այն շէն շէն գիւղեր եւ աւաններ անապատ դարձուցին։ Միթէ չգիտե՞նք ի սկզբանէ անտի որ այդ ազգին ձեռք միշտ քանդող է, երբեք շինել չգիտէ։

×

... Ո՛վ հալածեալ գայլեր, դուք արդար էք, դուք իրաւունք ունիք երբ սովալլուկ քաղցէն ստիպեալ՝ հազիւ ահ ու դողով կը համարձակիք հովուի հօտէն զաղտագողի մի ոչխար յափշտակել. եկէք այժմիկ եւ լեռներէն դիտեցէք թէ ի՛նչ կը գործեն ձեր դրացի մարդագէլներ. թո՛ղ գեղացւոց ոչխարներ, նոցա սիրելի ընտանիք եւ զաւակներ եւս յափշտակեցին, սրաժանիքներով պատառեցին ու կերան Հայոց գեղանի կոյսեր։

×

... Առէք նաեւ իջուցէք ի վայր ընդ ձող եւ ընդ ցից հանեալ Հայոց սօսանման երիտասարդներն. արեւ տեսաւ, լուսին տեսաւ, աստղեր տեսան, աշխարհ տեսաւ եւ Աստուած տեսաւ. այլ ակա՞յ կը խնդրէ՞ք, ո՛վ աշխարհի ատենակալ դատաւորներ։

×

Այլ գիտե՛մ ես, գիտե՛մ, ո՛վ Հայոց անթաղ դիակներ, ձեզ համար ոչ քահանայ կայ, ոչ ժամհար, ոչ յուղարկաւոր, ոչ սիրելի, ոչ բարեկամ, սարսուռ եւ արհաւիրք ամենուրեք տիրեր է, ո՞վ կը համարձակի կատարել ձեր թաղման հանդէսը։ Ո՛հ, ո՛հ, Հայոց որդիքներ, հող ու դաշտ շատ ունէիք, գետնի երես դուք անհող, անտաճկոյթ մնացիք, երկնից թռչուններ եւ երկրի շուներ ժողովեցան կերան ձեր մարմին, կրծեցին ձեր ոսկորներ, մինչ ողջ էիք՝ բռնութիւն զձեզ կեղեքեց ու քերթեց, եւ մեռնելէն յետոյ՝ թեւս ստացիք թէ ազատուեցանք տառապանքէն, հանգչինք հողին մէջ. ոչ, ո՛չ. հանգստեան հող չտուին ձեզ, զի նոյն անողոք բռնութիւն՝ ձեր անշունչ դիակներն եւս հարստահարեց։

×

... Ո՛հ, Հայոց աշխարհ, ո՛հ, աղէտներդ անբաւ անկշիռ են... Ես ուշամոռաց եղայ եւ չգիտեմ թէ զո՞րն ողբամ։ Քանդուած գեղե՞րդ ողբամ, վարատեալ ժողովո՛ւրդդ ողբամ, ի սար եւ ի ձոր թափառական ընտանիքնե՞րդ ողբամ, հայրենիքէն վարեալ գաղթական որդիքնե՞րդ ողբամ, յափշտակեալ կիներդ եւ կոյսե՞րդ ողբամ, քանդուած վանքերդ եւ պղծեալ տաճարնե՞րդ ողբամ, անհաց, անպրուստ, անճարակ ու թշուառ կեա՞նքդ ողբամ, վաստակաւոր ծերունինե՞րդ ողբամ, որ բարդ ի բարդ հնձուեցան ու որայի նման փռուեցան արտերուդ մէջ, որոնց արեան ցնցուղներ ցայտեցին եւ կարմիր ներկուեցան ցորենի հասկեր եւ հատիկներ։

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

* * *

Հայրիկը չտեսաւ բուն արհաւիրքը, — 1915 ապրիլ 11/24ը։ Բագրեւանդի կոտորածն է որ կը խտացնէ այս ողբին մէջ։ Տասնակի դէպք մը, որ կը նսեմանայ 1915ին ոչնչացած որեւէ գաւառի սարսափներուն քով։

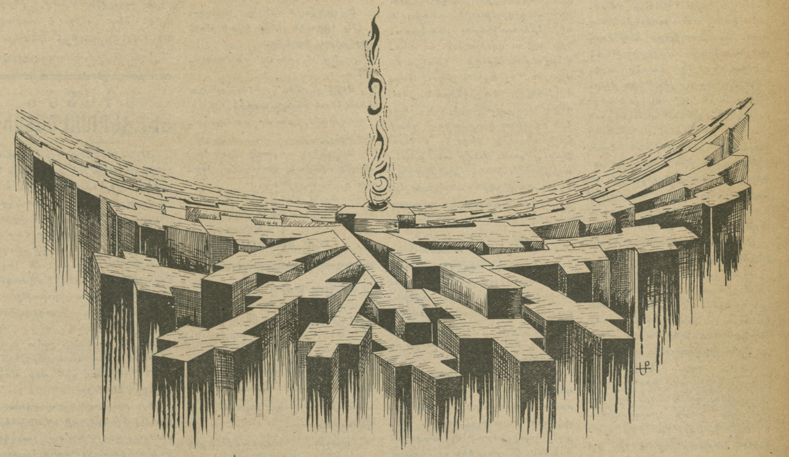
Յուսահատական պիտի ըլլար մեր կացութիւնը, եթէ մենք տարուէինք «Հայգոյժ»ով կամ «Վանգոյժ»ով։

Բայց յուսահատ չէ Մեծ Ողբերգուն.

— «Միթէ մարդոյն կամ օտարին ձեռք կարո՞ղ է զքեզ մեռուցանել, երբ դու ինքնասպան չլինես, եւ երբ յոյսդ անմահութեամբ լի է։

«...Թէ աշխարհիս խորամանկութիւն քեզ համար այսպիսի դաւ կը նիւթէ, դու եւս փորձառութեամբ ուսի՛ր, խորագէտ եղիր, այնպէս անցիր դաւերէն, որ զքեզ չտեսնայ դարանամուտն յուզիկ անցիր գնա յառաջդիմութեանդ մէջ. մի՛ գոչեր, մի՛ աղաղակեր. թէ կը խօսիս, թէ կը գործես, լուռ եւ անձայն եղիր։»

Եւ այդ ճամբով պէտք է որ ալ երթանք։

ԱՐԻՒՆ, ԳԵՐԵԶՄԱՆ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿ... (1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան խորհրդաժողով

Յառաջիկայ աշնան Աթէնքի մէջ պիտի գումարուի պալքանեան առաջին խորհրդաժողովը, որուն նպատակն է քաղաքական միութիւն առաջ բերել պալքանեան ժողովուրդներու միջեւ։

Հայ մը մարդասպան անխոհեմութեան

Ֆոնթէնպլօէն կը հաղորդեն որ հինգշաբթի օր Գրիգոր Վարդանեան անուն ինքնաշարժի վարիչ մը կառքին մէջ առած Յունաստանի նախկին հիւպատոս Հոմերոս փիզանին, Մորէ գիւղէն դուրս կ'ելլէր, երբ րութ նասիոնալի վրայ կոխոտեց 74 տարեկան կին մը՝ Տիկին Թիւիլիէ։ Հակառակ Պ. փիզանիի ազդարարութեան, Վարդանեան չկեցուց կառքը։ Սակայն ականատեսներ արձանագրած էին կառքին թիւը եւ լուր տուին ոստիկան զօրքերու հրամանատարութեան։ Քիչ վերջ ոստիկան զօրքերը յաջողեցան Վարդանեանը կեցնել Փոնթիէրիի մէջ։

Հայ վարիչը խոստովանեցաւ իր յանցանքը, սակայն քիչ վերջ յաջողեցաւ խուսափիլ ոստիկան զօրքերու ձեռքէն։ Պ. փիզանի եւ իր կառքը ժամանակաւորապէս դրուեցան Մըլէօնի ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ։ Գալով Տիկին Թիւիլիէի, մեռաւ Ֆոնթէնպլօի հիւանդանոցին մէջ։

Գրիգոր Վարդանեան 27 տարեկան է եւ Պ. փիզանիի անձնական ինքնաշարժին վարիչն է։ Նախկին հիւպատոսը կը բնակի Քափ տ'Այլ (Ալփ Մարիթիմ)։

Կացութիւնը կը ծանրանայ Հնդկաստանի մէջ

Գլխաւոր քաղաքներու մէջ ազգայնական շարժումը լուրջ համեմատութիւններ կը ստանայ հետզհետէ։ Փէշավարի վերջին խռովութիւններէն վերջ, որու ընթացքին զոհ գացին 52 հոգի, կացութիւնը դեռ չէ խաղաղած, ընդհակառակն աւելի սպառնական դարձած է։ Տեղական իշխանութիւնները հրամայեցին այլուր փոխադրել քաղաքին բոլոր կիներն ու երախաները։ Փէշավարի անգլիացի միսիոնարներէն ո՛չ մէկ լուր կայ։ Գրեթէ պատերազմական վիճակ կը տիրէ։

Սպաներուն եւ զինուորներուն արգիլուած է արձակուրդ ստանալ։ Շարժման մէջ դրուած են զինուորական նոր ուժեր։

Չիթթակոնկի ապստամբութեան հեղինակներէն 18 հոգի ձերբակալուեցան «Զաքտուրա» շոգենաւին մէջ։ Չորս հազար տեղացիներ Նիլայի մէջ քարերով յարձակեցան ոստիկանութեան վրայ, որ զէնքի դիմեց։

Կալկաթայի մէջ օտար կերպասեղէնի դէմ բոյկոտը լայն համեմատութիւններ կը ստանայ։ Քարաչիի եւ Մատրասի մէջ ալ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ։

*** *Փէշավարի զոհերուն յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ ցոյցերով։ Ժողովուրդին վրայ աւելի շատ տպաւորութիւն գործելու եւ վրէժի զգացումը գրգռելու համար, ազգայնական կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ, յուղարկաւորները մեծ թափօր մը կազմած շրջեցան քաղաքին գլխաւոր փողոցները։ Դագաղներու թիւը ուշադրութիւն գրաւած ըլլալով, իշխանութիւնները բանալ տուին անոնցմէ մէկ քանին եւ տեսան որ մէջը ողջ մարդիկ պառկած էին, նուաղած վիճակի մէջ, օդի նուազութեան պատճառաւ։*

Բանկոնի մէջ ձերբակալուեցան 18 հոգի։

Բոլշեւիկեան համաժողովը

Ստալին տենդոտ գործունէութեան լծուած է՝ բոլշեւիկ կուսակցութեան համագումարէն առաջ կատարուելիք ընտրական պայքարին առթիւ։ Կուսակցութեան Մոսկուայի շրջանի քարտուղար նշանակուեցաւ Կոգանովիչ՝ Բաումանի տեղ։ Այս պաշտօնը շատ կարեւոր է, մանաւանդ ընտրութեանց այս շրջանին։ Ստալին կ'ուզէ ամէն կերպով պարտութեան ենթարկել ընդդիմադիր համայնավարները։

Եգիպտոսի անկախութեան համար

Ինչպէս գրեցինք, անգլօեգիպտական բանակցութիւնները պիտի վերսկսին երեքշաբթի։ Նահաս փաշայի քարտուղարը, որ Գահիրէ գացած էր, երէկ առաւօտ Հէլիոպոլիսէն օդանաւ նստաւ Լոնտոն վերադառնալու համար։ Միասին կը բերէ եգիպտական դահլիճին պատասխանը անգլիական վերջին առաջարկներուն։

«Թայմզ»ի Գահիրէի թղթակցին համաձայն, եգիպտ. կառավարութիւնը խմբագրած է բանաձեւ մը, որ կը յուսայ թէ պիտի ընդունուի անգլ. կառավարութեան կողմէ։ Թղթակիցը լաւատես է բանակցութեանց ելքի մասին։

Մայիս 1ի ցոյցերը

Միւնիխի ոստիկանութիւնը արգիլեց Մայիս 1ի համայնավարական ամէն ցոյց։ Համպուրկի ոստիկանութիւնն ալ արգիլեց համայնավարական ցոյցերն ու բացօթեայ հաւաքոյթները։

Երուսաղէմէն «Իւմանիթէ»ի կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը խուզարկած է բազմաթիւ համայնավարներու բնակարանները եւ ձերբակալած մեծ թիւով բանուորներ։ Արգիլած է նոյնպէս Մայիս 1ի ցոյցերը։ Պաշարման վիճակ հրատարակուած է։

Տոքթ. Լաժէյի ոճիրները

Ֆրանսայի Պէզիէ քաղաքին բժիշկներէն Տոքթ. Լաժէ ձերբակալուեցաւ վերջերս, որովհետեւ իր մասին կասկածներ կային թէ թունաւորած է իր քոյրն ու երկու կիները արսէնիքով։ Ասոնց դիակները գերեզմանէն հանուելով քննութեան ենթարկուեցան եւ թունաւորման պարագան հաստատուեցաւ։ Տոքթ. Լաժէյի քովէն գտնուած են զոհերուն պատկանող կարգ մը գոհարեղէններ, որոնց մէկ մասը ծախած էր։ Քննութիւնը քննութիւնը հաստատեց թէ բժիշկը իրապէս հեղինակն է այդ երրեակ ոճիրներուն։ Միայն թէ խելագարութեան նշաններ ցոյց տուած ըլլալով, մտային քննութեան պիտի ենթարկուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂԸ ընդհանուր ժողովը որոշեց ցաւակցութիւն յայտնել գերման կառավարութեան՝ արեւելագէտ Ֆոն Լըքօքի մահուան առթիւ։

ՊԱՐՍԻՑ ՐԻԶԱ ՇԱՀԸ իր թագադրութեան տարեդարձին առթիւ առջի օր ընդունեց կառավարութեան ներկայացուցիչներն ու դիւանագիտական մարմինը։ Թեհրան դրօշազարդուեցաւ։

«ԿՈՄՍ ՑԷՓԼԻՆ» երէկ առաւօտ Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի Լոնտոն, անցնելով Ֆրանսայէն։ Երէկ կէսօրին թռաւ Փարիզի վրայէն մշուշոտ օդով մը։ Ամբողջ ժողովուրդը փողոց թափած էր օդերու հսկան տեսնելու համար։ Փարիզի վրայ ձգեց թղթատարական պարկ մը։ Վերադարձը տեղի պիտի ունենայ այս առաւօտ Փարիզ-Պըզանսոն-Պալ ճամբով։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Քեբրոնի ծանօթ ջարդին հեղինակներէն երկու Արաբներ մահուան դատապարտուեցան։ Ցարդ Քեբրոնի մէջ 8, իսկ ամբողջ Պաղեստինի մէջ 20 հոգի մահուան դատապարտուած են։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Լոնտոն կարելի է հասնիլ 5 ժամ 42 վայրկեանէն։ Այս գիծին վրայ կ'երթեւեկեն ֆրանսական երեք օդանաւեր, ուրոնց իւրաքանչիւրը կը փոխադրէ վեց ճամբորդ։

ԵՈՐԻԿԻ ԳԱՆԿԸ

(Տեսիլ)

Անապատի գիշեր։ Նոր ղաղրած էր փոթորիկը։ Գտած էր իր ուղղութիւնը քամոը եւ դժոխային Շարժը կլանած էր դրախտը իր սատեղամթիւ զոյգերով։ Լուսինը նման էր գլուխէն ածխլուած ապուշի։ Ամայութեան ու լռութեան մէջ՝ աւազներու երգ մը կար։

Նոր Համլէթն էր որ կը յառաջանար, առիւծի մը հետ։ Շատ քալեցին անոնք։ Յանկարծ կանգ առաւ առիւծը։ Կանգ առաւ եւ Համլէթը։ Խորհուրդ մեծ եւ անհոլի։ Ողբերգութեան մը մասունքը կը բուրէր այդտեղ։ Առիւծը իր թաթերը մխրճեց աւազին մէջ ու խառնեց։ Ու գանկե՛ր ինկան աւազներուն վրայ։ Գանկե՛ր...։ Առիւծը նստաւ ծունկի։ Ծռեցաւ Համլէթ ու գանկ մը առաւ իր ափին մէջ։ Յետոյ կանգնեցաւ ու նայեցաւ գանկին հանճարեղ տրտմութեամբ, իմաստուն դառնութիւնով։

Ու նստաւ առիւծին վրայ եւ խօսեցաւ գանկին ու ըսաւ.

— Խե՛ղճ Եորիկ... Կը ճանչնայի զինքը... Հին ազնուական մըն էր ան... Թագաւորին տանուտէրն էր, յետոյ եղած անոր հարկատուն... Ի՛նչ հարկատու... իր հանճարին տուրքը կը վճարէր ամէն պահ... Անոր բոլոր եղբայրներն ալ իրեն նման էին... Անոր զաւակներն ալ բոլոր՝ իրեն նման բոլորովին... Օ՛, Եորի՛կ, Եորի՛կ... ինք պալատին ճարտարապետն էր, իր մէկ եղբայրը պալատին բժիշկն էր, իր ուրիշ մէկ եղբայրը պալատին ոսկերիչն էր, իր մեծ եղբայրը պալատին գանձապահն էր, իր տղաքը պալատին նկարիչները, տպագրիչները, փորագրիչներն էին... Ու դեռ ազգականներ ունէր որոնք պալատին հողերը, պարտէզները կը մշակէին, ու ազգականներ որոնք օրհնութիւններ կ'արտածէին եւ առատութիւն կը ներածէին... Օ՛, Եորիկը, կը շինէր եկեղեցիներ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ ու գիւղեր... Կը շինէր աղբիւրներ, օթեւաններ, թատրոններ... Ի՛նչ կենսուրախ էր, ինչքան բարի ու աշխատասէր... Առաքինի աչքեր ունէր, սեւ աչքեր որոնք լուսաւոր էին պարկեշտութեան ճառագայթներով։ Սա փոսերուն մէջն էին անոր աչքերը, լեցուն արդարի կրակով։ Ամբողջ դէմքը խունկ ու ծաղիկ կըբուրէր—միւռո՛ն։ Սա լերկ գանկին վրայ խիտ ու սեւ մազեր կային։ Արուեստագէտի կիսաթուխ մորթ ունէր։ Նման էր գեղագրուած գմբէթի իր ճակատը։ Այդ գեղագրութեան ձեւը գեղեցիկ այլ սակայն անհաւոր էր բառերուն իմաստը։

Ճակտի գի՛ր...։ Գմբէթին ներքեւ երկու փոքր կամարներ էին իր յօնքերը։ Եւ իր թարթիչներուն թելավարագոյրը մերթ կը խառնուէր իր յօնքերուն։ Ու ճիշդ այստեղ աջ այտին վրայ սպի մը կար։ Անիկա կռուած էր։ Եւ ուղեղ մը կար սա չոր գանկին մէջ։ Իր մարմինը ոչ մէկ բեռէ կը յոգնէր, այլ միայն իր ուղեղին ծանրութենէն։ Ու սա ակռաները որոնք երբեք օր մը չծամեցին ուրիշին պատառը։ Խե՛ղճ Եորի՛կ, քու դէմքիդ թերթերն ու գիծերը աւազներուն մէջ հալեցան... Ի՛նչ աշխարհափոխութեան օր էր այն Օրը...։ Ուղեղդ մարեցին արիւնիդ մէջ...։ Լուսամրջիւններու նման, յարձակեցան քու վրադ։ Հազար անգամ հազար էին։ Ու իրենց վատ զօրութիւնը դեռ հազար անգամ հազար աւելի էր։ Անոնք կմախքներն անգամ աղացին զմոռնալու Հէնկթիմուրը։ Օ՛, Եորիկ, իմ Եորի՛կ, Եորի՛կ... Խողխողեցին քեզ ու աշտարակներ շինեցին կտրտելու համար քու երկնաթռիչ ուղեղիդ վերջին մտածումը... Այսպէ՞ս պիտի ըլլայիր դուն...Ա՛հ, հանճարեղ միամիտս, ինչո՞ւ չըլլայիր լեռնական մը ու ցորենի տեղ չունենայիր վատողի շտեմարաններ... Ինչո՞ւ յամրաբար մոռցար Վահագնդ ու միմիայն Անահիտին ու Աստուածամօր փարեցար... Օ՛, քու մեծութեանդ ու բարութեանդ պաշտելի սխալը...։ Տուիր լեզուդ ծաղիկներուն ու սիրտդ օձերը կծեցին... Ով աննմանակ Եորի՛կ, հանճար ու սուրբ եւ հերոս շինութեան։ Դուն ստեղծեցիր ու սիրեցիր լեզուդ, երգդ ու հաւատամքդ։ Բայց զանոնք պահպանել հարկ էր։ Ո՛վ վահագն... Ու դուն երբեք չունեցար մարդկային լեզու։ Քու բարբառդ դրախտին պատերուն մէջ, հրեշտակներու բնակարանին մէջ ու սուրբերու եւ մարգարէներու մէջ կը հասկցուէր միայն։ Ի՛նչ Եդեմի լեզու։ Անով կը խօսէիր ծաղիկներուն, ծառերուն եւ պտուղներուն հետ։ Հին ու միշտ թարմացող գետի էր նման այդ լեզուն, մեծասքանչ լեզուն։ Ունէր ան բարձր ալիքներ, խորունկ լարեր որոնցմէ կը ժայթքէին աստղեր։ Արքայութեան գանձը կը պսպղար այդ լեզուին մէջ։ Եորի՛կ, Եորի՛կ, ո՛վ քու վեհանուագ լեզուն եւ մեծասքանչ։ Նա անտեսանելի եւ անիմանալի մեղեդի, նուագ կորուսեալ, պա՛ր ծնծղաներու արծաթէ, կամարներու ոսկեբերանաղօթք, ծիծաղահոյլ զուարթնոց, երկնքի սիւնասրահներու համերգ, նահատակաց խմբե՛րգ եւ արեւու արձագանգ։

Ու քու երգերդ, Եորի՛կ, հոգեւոր ու գեղջկական որ ծաղկեսանդուղ կը բարձրանային ամպէ ամպ ու աստղէ աստղ, մաքուր հրթիռներով ու մաղուած կրակով։ Եւ քու հին ու կուսական վիշտդ այդ երգերուդ։ Ի՛նչ հուր սրբուած, որով կը տաքնային հրեշտակներ, սերովբէներ ու քերովբէներ։ Քու սիբերգներուդ մոգութիւնը բաւական էր որ սուրբերը սիրով կաւատ դառնային։ Քու երաժշտութիւնդ հալած աստուած մըն էր։ Այդ աստուածը սակայն Վահագնը չէր։ Դժբախտ բարեբախտութիւն։

Ո՞ր եաթաղանը կտրեց քու լեզուդ ու կոկորդդ... Օ՛, աստուածային Եորիկս, քու ամբողջ զօրքդ ինկաւ եաթաղանի մը միակ հարուածին ներքեւ...։

Եւ ո՞ւր են, ո՞ւր, քու հաւատամքիդ աղամանդէ տառերը հիմակ։ Ո՞ւր է Կտակագիրդ...։

Զաւակներ ունիս դեռ, այո՛, բայց ո՞ւր են, ի՞նչ են անոնք...։

Նոր, օտար, արուեստական ու մահաբոյր դրախտներու մէջ են քու զաւակներդ։ Վատասերա՛ծ, այլասերուա՛ծ ու պի՛ղծ, պի՛ղծ։ Եօթն անգամ զզուելի։

Կան որ կը քարկոծեն իրար աղամաթուղերով։

Կան որ կը գանակոծեն իրար ուղտափուշերով ու մասրենիներով։

Կան որ կը բողանան իւրաքանչիւր շնչառութեան, յանուն թռչակի գիրութեան։

Կան որ կը տխմարանան եւ ուղեղով կ'օջլոտին։

Կան որ դասական կատակերգութիւններու մէջ սրիկայաբար եպիսկոպոսի մաս կ'առնեն։

Զարդերէ պրծած ժանտափուշեր շատ կան... Եւ գոյնզգոյն, եւ խառնիճաղանճ...։

Բորեններ ալ կան... ցեղիդ յետին մասին ու մասունքին բորենինե՛րը...։ Փարիսեցինե՛ր, բողոքականնե՛ր, կարմիրնե՛ր ու կաթոլիկնե՛ր...։

Ու անգամ անուններ կուգան բերանս, խուլերու նման...։

Օ՛, Եորիկ, ահաւոր է ու զըզուելի, զզուելի...։

Ժանտախտը տանի զիրենք...։

Բայց Եորիկս, ո՛վ իմ հայրանուշ Եորիկս, այսքան ողբէ վերջ իմացիր, — կան ալ որ քեզի են նման...։

Օ՛, շատ խռովեցայ ու խռովեցի քեզ, Եորիկ...։ Հանգչէ խաղաղութիւնով։ Սահմաններէն անդին ունիս զինուորեալ պատանիներ։ Հարստութեանդ նախերգանքին կը պատրաստուին անոնք։

Հանգչէ, Եորիկ, երջանիկ քունով։ Անդորրութիւնը ըլլայ քու հրեշտակդ։

Եորի՛կ, Արա՛մ, Արա՛, Արմենա՛կ, համբո՛յր, համբո՛յր, համբո՛յր...։

Ո՛վ իմ հայրիկս, պապիկս, աղբարիկս, սո՛ւրբ, սո՛ւրբ, համբո՛յր...։

Ու Համլէթը ծռեցաւ երկիւղած ու գանկը դրաւ տաք աւազներուն մէջ։ Արցունքը կը ցատկէր իր աչքերէն, օրհնուած ու սրսկուած ջուրի նման։ Երկու զուարթուններ գանկը առին ու բարձրացան։ Գանկէն անոյշ լոյս մը կ'ելլէր։

Եւ յանկարծ մռնչեց Առիւծը։

Ու հեռուէն լսելի եղան թըմբուկներու ձայներ.

— Ռա՛մ, ռա՛մ, ռամռառառա՛մ...։

Ուժե՛ղ, ուժե՛ղ, վճռական, ու հետզհետէ աւելի մօտիկ.

— Ռա՛մ, ռա՛մ, ռամռառառա՛մ...։

Աւազները սկսան շարժիլ, մութը երերաց, խումբե՛ր, տղա՛ք, հայորդինե՛ր...։

— Ռա՛մ, ռա՛մ... ռա՛մ...

«Յառա՛ջ նահատակ ցեղի անմահներ...»:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՏԱՄԿԱԳԻՐ

Վասպուրականի հերոսամարտին մէջ միւս եղերքն անցած ընկերներուս:

Ձեր նախկին դիրքերէն բաւական առաջացած, հանգարտ յամառութեամբ, կը շարունակենք հերոսամարտը...

Մինչեւ ռազմամթերքին սպառիլը, կը յուսանք հարստանալ նոր նոր գրաւումներով, եւ միջոցներ ձեռք ենք առած նոր յաղթանակներու համար:

Երկարատեւ կռիւներու ընթացքին խանգարուած մեր զէնքերու մէկ մասը վերանորոգեցինք եւ մնացեալ մասը փոխարինեցինք թշնամիէն խլուած աւելի նպատակայարմար զէնքերով:

Շնորհիւ երկարատեւ փորձառութեան, ռազմիկներն աւելի վարժ են հիմակ ու աւելի՛ յանդուգն։ Անոնցմէ շատերը մոռցա՛ծ են, եւ կան որ բնա՛ւ տեղեկութիւն չունին խաղաղութեան ու անհոգութեան մասին։

Մեր նախկին երկու ճակատներու միացումը պատճառ դարձաւ նոր ծանօթութիւններու։ Երբեմն այնպէ՛ս կը յորդին անոնք, որ մեծ դժուարութեամբ կարելի կը դառնայ զանոնք տեղաւորել իրենց հունին մէջ, սպասելու համար աւելի՛ նպաստաւոր առիթներու եւ գալիք հրամանին:

Ձեզ մխիթարելու համար չգրեցի այս բոլորը, որովհետեւ գիտե՛մ թէ դուք այնքա՛ն ուրախ էք որ ամենեւին պէտք չունիք մխիթարութեան։ Իմ նպատակս է ձեզ տեղեակ պահել մեր կացութեան, որովհետեւ վստահ եմ թէ մեր իւրաքանչիւր յաջողութիւն պատճառ կը դառնայ ձեր կացութեան բարելաւման:

Ինչո՞ւ ծածկեմ, շա՛տ կը խանգարուինք մեր ճակատներու ընդարձակութենէն, որու պատճառներէն մէկը մենք ենք։ Բայց ի՞նչ ըրած, պիտի տոկանք։

Ձեր օրերու պէս, ի հարկէ կան՝ որ կը խուսափի՛ն։ կան՝ որ չե՛ն հաւատար։ կան՝ որ կը հառաչե՛ն։ կան՝ որ անձնասուր ըլլալու իմաստութեան մասին կը խօսին։ Կան, որոնց համար հայրենիքը մի ընտիր փողկապ է, որով կ'ուզեն պճնել իրենց կուրծքը, ինչ է, նուա՛զ աղքատ երեւնան։ Բայց կան եւ, ձեր օրերու պէս, որոնց համար հայրենիքը Վարագի ջուրն է, Ագռամկը, եւ Աղտոքի աղբիւրները. եւ կը զգան թէ պիտի մեռնին, եթէ չմեռնին:

Ընկերներ, նկատի ունենալով որ ամէնէն անպէտներն անգամ կ'օգտուին ձեր թողած յիշատակներովը, ձեզ անծանօթներն անգամ, կը հպարտանա՛ն ձեզմով, ձեզ՝ բնա՛ւ օգտակար չեղածներն անգամ, իրենք զիրենք բարեկա՛մ կը հաշուեն ձեզի, կը խնդրեմ, օգտուելով ձեր ունեցած այս հմայքէն, թելադրէք որ բոլորը մեկնին դէպի ճակատ:

Թելադրեցէք թէ դուք փորձեցիք արդէն բոլոր առաքինութիւնները, եւ տեսաք թէ լաւագոյն առաքինութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ, կռիւն է ազատութեան եւ հայրենիքի համար։

ՕՀԱՆ

ՍԳԱՏՈՆ ԵՒ ՀԵՐՈՍԱՊԱՏՈՒՄ

«Ոչ մէկ աններդաշնակ, խառն ու շփոթ շարժում կայ քանի մը օրերէ ի վեր ստեղծուած եւ տարածուող ու խորունկցող մեր բոլոր ճիգերուն ու աշխատանքներուն մէջ, որոնք ժամ առ ժամ թափ կ'առնեն, կը ճիւղաւորուին ու կը զօրանան հոգիէ հոգի, տունէ տուն, կազմակերպութենէ կազմակերպութիւն...։ Ընդհանրական դիմագրութեան վճիռ ունինք ամէնքս ու երդուած ենք թանկ, շա՛տ թանկ գնահատել մահուան գերանդիին առջեւ ակամայ զոհ մեր ժողովուրդին կեանքը։»

Այս տողերը կ'ընդօրինակեմ Օն. Մխիթարեանի «Վանի հերոսամարտը»էն, խի՛ստ շահեկան եւ վաւերաթուղթերով հարուստ հատոր մը, որ լոյս տեսաւ այս օրերս։

Սովորական գիրքերու պէս չթերթատեցի զայն։ Աշխատութիւն մըն է անիկա, որ ոչ միայն կը պատմէ մեզի Վասպուրականի երեսնօրեայ կեանքի ու մահուան պայքարին, այլ կը խօսի ամբողջ ժողովուրդի մը, առանց տարիքի, դասակարգի ու սեռի խտրութեան, համերաշխ գործակցութեան, ինքնապաշտպանութեան հերոսական եւ անձնազոհ դրուագներուն, ստեղծագործական աշխատանքներուն եւ մարդկայնօրէն կարելի հեռատես շարժումներուն մասին։

Սուգի եւ յիշատակի այս օրերուն, պէտք է արձանագրել այս փաստը,— որքան խորո՛ւնկ կը զգանք մեր ցաւին մեծութիւնն ու կորուստներուն ահաւորութիւնը, ու ասիկա տարուէ տարի աւելի շեշտուած ու գիտակից ձեւով, նոյնքան կարօտով կը փնտռենք լքումի, հալածանքի, աւերակներու եւ կոտորածի ընդհանուր համայնապատկերին քով, մեր հոգիներուն խանդավառութեան պատճառով, գիտակցութեամբ, մտածուած հերոսական դրուագներուն յիշատակները։

Այս տեսակէտով, Վասպուրականի հերոսապատումը, իր բոլոր մանրամասնութիւններով, մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն թանկագին ու առնական մէկ երեւոյթն է։ Կենդանի վկայաբանութիւնն է անիկա ժողովուրդի մը, որ գերմարդկային անձնուիրութեան եւ արժանապատուութեան մէկ վայրկեանին, սատուածներու պէս պայքարելու համար արիւնոտ կրկէսը նետուեցաւ։

Փաստն այն է, որ շնորհիւ հեռատես, անձնուէր եւ ժողովրդասէր մարտիկներուն, երկու հարիւր հազար հոգիներ փրկուեցան ծրագրուած կոտորածներէն, ապացոյցը տալով թէ Հայը գիտէ ի հարկին չափուիլ անհաւասար ուժերու դէմ, յանուն արդարութեան ու ազատութեան։

Պատմութիւնն է այս հերոսամարտի մը, որ կը զուգադիպի մեր մեծ Սգատօնին, Ապրիլեան եղեռնին։ Երբ մէկ կողմէն կը վերապրինք մեր անդարձ սիրելիներուն, խորհուրդի մէջ ծըրարուած անօրինակ մահերը, չենք կրնար չհպարտանալ հերոսական այն դրուագներով, որոնք ապրեցան մեր հարազատները, հոս ու հոն, բռնութեան ու անարդարութեան ղարաւոր դասական հայրենիքին մէջ, հերոսութեան ու անձնուիրութեան խարոյկներ բոցավառելով հայրենի աւերակներուն ու լեռներուն վրայ։

Վերապրող սերունդներուն եւ մտաւորականութեան դերը ա՛յս պէտք է ըլլայ յիշատակի տարեդարձներուն։ Դպրոցական սերունդը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ արիւնի ու կոտորածի, հպատակութեան ու ստրկութեան տխուր պատմութիւնը թող չսորվի այլեւս։ Անոր սորվեցնենք այն միւս դրուագները, որոնք մեր Ցեղին մարտական ընդունակութիւններուն կենդանի ապացոյցները մնացին ու արձանագրուեցան։ Թո՛ղ սորվին, որ իրենց հայրերն ու եղբայրներըդիմադրութեան, անձնազոհութեան ու ինքնապաշտպանութեան փրկարար օրինակը տուին հոն, ուր զոհ չզգացին միամտութեան ու խաբկանքի։ Թող սորվին, որ իրենց ծնողները յաճախ զէնքով ու ռումբով մեռան, թշնամի շարքերը նօսրացնելէ յետոյ։ Թո՛ղ սորվին մանաւանդ որ հոն ուր բովանդակ ժողովուրդըմէկ սիրտ, մէկ հոգի ու մէկ միտք գործեց, տառապեցաւ, զրկանքներ տեսաւ, ու հաւատաց՝ փրկութիւնը չուշացաւ։

Նոր սերունդը թո՛ղ սորվի յարգել յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք գիտակից մահերով հերոսացան եւ որոնց հերոսապատումը մը մաս կը կազմէ մեր ժամանակակից պատմութեան։ Թող կարդան այդ պատմութիւնը բոլոր անոնք, որոնց հոգիին կրակը մարեր է, թող կարդան բոլոր լքուածներն ու յուսահատները։ Անո՛նք որոնք հայ ժողովուրդին ղարաւոր ստրկութեան ու անմիաբանութեան մասին կ'ողբան եւ որոնք հաւատք չունին մեր ապագային համար։

Այդ պատմութիւնը շա՛տ դասեր ունի տալիք բոլոր անոնց, որոնք տասնեւհինգ տարիներ անցնելէն վերջ անգամ, կը յանդգնին անարգել յիշատակը բոլոր ըմբոստներուն ու անձնուրացներուն, որոնք ստրկամտութիւն ու համակերպութիւն կը քարոզէին այն պահուն իսկ, երբ թշնամին իր սուրը երկնցուցեր էր մեր պարանոցներուն։ Այնքան կորուստներէ յետոյ զանազան քաղաքներու եւ մանաւանդ Վանի հերոսական դիմադրութիւնը, օտարներուն վկայութեամբ իսկ, կը փրկէ հայութեան պատիւը։

Հոն ուր հայ ժողովուրդին առողջ բնազդը զինքն առաջնորդեց, կեանքէն քաղեց իր փորձառութիւնը, հոն՝ անիկա փրկուեցաւ։ Փրկուեցաւ հազարներով ու հարիւր հազարներով. արգահատելի են անոնք, որ այդ փրկուածներուն մէջն ըլլալով մէկտեղ, այսօր լեզու կ'ելլեն, անարգել փորձելով ղեկավար մարտիկներուն անթառամ յիշատակը։

Ապրիլեան Սգատօներն ու հերոսապատումները ինքնագիտակցութեան ու ինքնամփոփման թանկագին առիթներ են մեզի համար, մէկ կողմէն սգալու մեր կորուստները եւ միւս կողմէ ներշնչուելու այն անմոռանալի հերոսական դրուագներէն, որոնք արժանապատուութեան ու հպարտութեան գիտակցութիւնը կուտան մարդուն։

Ազգ մըն ենք արեւուն տակ եւ ունինք մեր պատմական ու ղարաւոր Հայրենիքը, զոր ներկած ենք մեր արիւնով եւ ոռոգած՝ մեր քրտինքով։ Մենք կը կը հաւատանք անոր վերջնական ազատագրութեան։ Վեհերոտները թող հեռանան հրապարակէն ու չխանգարեն նահատակներուն ու հերոսներուն կտակին իրականացումը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԶՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Հաւմի Նշանաւոր Ճարտասան Կիկերոնի անունը կուգայ... սիսեռէն։ Այսպէս կոչեցինզայնդէմ քին վրայ սիսեռի պէս կոծիծուննենալուն համար։

ՍԵՒ ԾՈՎՑԻ ՔԱՀԱՆԱՆ

Տպաւորութիւններ կան գանկէդ ներս են ինկած ոսկորներդ սասինձ էին ... ւին։ Սակայն կը յա[illegible] մանալ տարիներու հոլով [illegible] Մա՛հը կրնայ արմատնե[illegible]

Երբեմն ալեկոծ մա[illegible] տերը կը ծեծեն։ Յաճախ [illegible] ղնեն։ Օրե՛ր կը մարին, [illegible] անսպասելի վայրկեան [illegible] կարծ կայծ կը նետեն [illegible] մը, ինչպէս կայծկի[illegible] խնամքով ամփոփուած [illegible]

1915ը առատաձեռն [illegible] այդ տպաւորութիւններ[illegible] աքսորէ վերջ, հաստ [illegible] ները դարաններ լեցուցին, [illegible] քե՛ր պարպեցին։ Բայց մ[illegible] չսպառնեցաւ։

Հիւանդ եղան զրոյցները [illegible] բեմն ինչո՞ւ այս տխուր [illegible] Որպէսզի թուղթին [illegible] պատկերը, որուն բերբերը [illegible] քով կը նային, ամէն [illegible] «Նահատակաց»ին, Որպէ[illegible] մութին մէջ մնացած [illegible] մէկը զո՛հ լոյսին բերո[illegible]

* *

Հո՛ն է, հարաւային [illegible] զօրանոցի մեծ բակին։ [illegible] սիային բուռն է կապուած [illegible] գին հողը մազերուն եւ [illegible] քին հետ կը խաղար։ [illegible] տունէ՝ ժողովուրդին կը [illegible] Ու ոսկորներուն ցա՛ւը [illegible] կ'ընէ, Սեւ Ծովցի քահանան [illegible]

Նուրբը կը դառնայ [illegible] թենը։ Արծաթ գլուխը [illegible] տենդային շարժումներ [illegible] Ձեռքի վառելափայտը [illegible] նային ամէն կողմը կը [illegible] Դադարի պահուն՝ թո՛ւքը [illegible] նէ։ Բայց կարելի՞ է [illegible] ժել անէծքի եւ [illegible] տարափին։ Բահանային [illegible] տասարդ արիւնը գլխուն [illegible] կած է։ Կուրծքը վիրոյն [illegible] բեռնին։

Բիչ անդին, ձախ պատի [illegible] կայնքին, քաղաքին բոլոր [illegible] յերը։ Մալապատիկ եւ [illegible] կը գիտեն իբր թէ։ Կը [illegible] արդեօք։ Ամէն միտք ա[illegible] կը փնտռէ։ Սիրտերուն [illegible] կը լռեն։ Ի՛նչ պիտի [illegible]

Հինգ օր առաջ էր [illegible] մը, թաղերը վայնասուն[illegible] ուեցան։

— Աղջի՛կ Հայկանու[illegible] տարին։

— Երեք հատ «աս[illegible] եղբայրներս չկան։

— Տաքքս գիշերանոցով [illegible] հանեցին։

— Տունը մարդ մը [illegible] ցին։

Մէկ գիշերուան մէջ, [illegible] թիւնը մաղուած էր։ Կը [illegible] հարսները, կեսուրները, [illegible] ները, մայրերը, աղջիկ[illegible] մանուկները, ծերերը [illegible] խաները։

Ու ամէն տուն՝ [illegible] մը կանգնած տեսաւ [illegible] չեւ։ Դուրս ելլելը [illegible]

Եւ մանուկը պառաւ [illegible]

— Հայե՛ր, շաբաթէ մը [illegible] բայ պիտի ըլլայ։

Դիմեցի։ Աղաչանք՝ [illegible] կոծ։ Տաճկնալու [illegible] Ոչ մէկ ճար։ Հրամանը [illegible] կուգայ։ Պէտք է որ [illegible] պարպուի։

Կոչնակին կանչը [illegible] վար էր։ Ժամը լեցու[illegible] վանի խորանին վրայ [illegible] գինքէն ելած։ Դարձա[illegible] ղափոխական չունէր, [illegible] չին քով անպայման [illegible] կ'ուզէ։ Զա՛րզը կը [illegible] հարանե՛ր, աղջիկնե՛ր, [illegible] տունե՞ք անպատուու[illegible] Մնա՛նք։ Դիմադրե՛նք։ [illegible] նենք, այո՛։ Բայց հո՛ս [illegible] Պատուո՛վ մեռնինք։

Ու քահանան թաղ[illegible] պաշտպանեց։ Տունե՛րը [illegible] Ոչ ոք կ'ուզէր զէնքի [illegible] Կոտորածին ո՞վ կը [illegible] Հայ մատնիչը լուր [illegible] Բահանային մահը [illegible]

— Մայրիկ, հայրիկը [illegible] ցին։

...րան երկաթը զրուեցաւ։ Տը-
...ն ներս չառին։
— Հրդե՞հ կայ, քահանայ յին
...ը հրդեհ կա՞յ։
...փայտաշէն անագին տունը
...զօրէն բռնկեցաւ։ Ու կարե-
...եղաւ որ հրշէջները եւ ոս-
...ները ներս մտնեն։ Երէց-
...ը ու քահանային հետեւած
...նակ մը հարսներ եւ երի-
...երդներ, պատուհանները
...էին բռնած։ Կրակին մէջէն
...կը թափէին, մեռնելէ ա-
...

...ց՛ք։ Երկինքը կարմիր է։
...հրճուանքով կը պա-
...Տաքութիւնը, քաղաքին
...ծայրէն դէպի ա-
...մինչեւ զօրանոց կը
...
...մը միայն մոխիր ե-
...Որովհետեւ իրիկուան դէմ՝
...անձրեւ մը հովին յա-
...
...ժողովուրդը լուսցուց զօ-
...մէջ։ Մեծփոր Արթին,
...ծունկին վրայ, ամբողջ
...ղառանցեց ու խոկաց։
...հեռանար «Թօփ, Թօ՛փ
...»։
...անուն՝ մէկ արծաթ
...Մելքոնեանը ժառանգեց։
...աւազանը տուաւ կծծին
...նուէրն է։ Մեծփորը
...լակոտները փակցու-
...

...կանուխ, հետաքր-
...դոնապան-ոստիկա-
...։ Քահանային
...եւ ականջները քաղա-
...բերուած են։
...գիտութեան դասատու՝
...պատմութիւն էր որ
...Սեւ Ծովցի քահանան։
...Հրեաներուն
...Ղեւոնդի հոգին
...

...մը, Թերթին մէջ
...կոտորածը կարդաց։ Բո-
...եւ գլխաբաց՝ կոչնակին
...Ու բոլոր ուժը չուանին
...«Ռամազան» էր։ Տա-
...աղօթքի կեցած։ Հա-
...քահանան գրկած տուն տա-
...

Երկու օր վերջ, ամէն Հայ,
...բանալին ոստիկանին
...
— Ո՞ւր կ՚երթանք այսպէս,
...էֆէնտի։
— Երեք օր պիտի քալէք։
...մարգարէին հաւատքը պի-
...ձեզի։ Եւ տուն
...դառնաք։

(Վերապրողը տասնըհինգ ան-
...երեք հարիւր վաթսունը
...օր քալեց։ Ու կը շարու-
...քալել։ Երիտասարդ է դեռ։
...կոճակները չեն կճուած։ Պիտի
...տուն։)
...ժամ մը վերջ, հեռո՛ւն, օդին
...սեւ կէտեր կը ճախրեն։
...ու կ՚ելլեն։
...հովիտին մէջ, հազիւ ճանչ-
...իրենց քահանան։
...մը անդին, արեւին տակ
...քարին վրայ, կո՞վ կը մոր-
...։ Ջուրը քշեց կծծի Արթի-
... Առանձին չէր։

*
* *

«Կաթոլիկը լիկ, լիկ,
...փարայա իփլիկ...»
...այս հալածանքին ենթա-
...պրոցին միակ կաթոլիկը,
...վրէժը։
— Տէր հա՛յր, Արա «Աստ-
...չկայ» քարոզեց։
...պատժուեցաւ
...պատակ մը։ Կծու
...։ Եւ ցորեկ մը
...երկու ժամ
...գրկուելու պայմանով։
...արտասուեց։ Եւ տու-
...ճակտին քսուած ամօթը
...համար, ծունկի եկաւ
...առջեւ եւ ժամերուն Թի-
...։
...կ՚ատէր իր դա-
...
...խաւնկերուն ամէնէ՛ն
...կը ծխէ Սեւ Ծովցի Գարա-
...քահանային յիշատա-
...

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆԼԹԱՆԵԱՆ

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Պատմական Թուականներ շատ ունինք։ Առաւել եւս բազմազան եւ բազմազգի սուրբերու յիշատակութեան օրեր. բայց ոչ մէկը կը ներկայացնէ այն բացառիկ արժէքը հայ վերապրող սերունդին համար, ինչպէս 1915 Ապրիլ 11-24ը եւ 1918 Մայիս 28ը։

Հայը, եթէ դեռ կը սիրէ պահել այս անունը եւ հետեւաբար ապրիլ այդ անունը բնորոշող կեանքի բացառիկ դառնութիւնները, չի կրնար սովորական կարգով նայիլ 1915ի վրայ մասնաւորաբար։ Եւ ասիկա անոր համար, որ այդ Թուականին հայ աշխարհը ականատես չըլլար զարհուրելի ողբերգութեան մը, աննախընթաց՝ իր ծաւալովը ու բովանդակութեամբը։

Դարերէ ի վեր բնութեան եւ մարդկային ամէն տեսակ արհաւիրքներու դէմ ինքզինք պաշտպանած Հայը կը մորթոտուէր իր ճիւաղ թշնամիին կողմէ։ Իբրեւ քաղաքական անհրաժեշտութիւն, ներկայացուած այս ոճիրը այդ եւ անոր յաջորդող տարիներուն մէկ միլիոն հայ կեանք խլեց մեզմէ։

Վասպուրականի նման քանի մը գաւառներու մէջ ինքնապաշտպանութեան դիւցազնական պայքարները նոյն այդ Թուականին, որքան իրենց արդիւնքներով աննշան, համեմատելով մեր զոհերու թիւին հետ, բարձր արժէքներ են նոյնպէս, կապուած սերտօրէն 1915ի մեծ Եղեռնի պատմութեան, իբրեւ անոր անմիջական եւ անհրաժեշտ մասը։

Այսքանը արդէն բաւական է, որպէսզի լրջութեամբ եւ հասուն գիտակցութեամբ մօտենանք յիշատակի այս օրուան, իբրեւ արժանի յաջորդներ մեր միլիոնաւոր մարտիրոսներուն։

«Իմաստուն»ներուն եւ ամէն մէկին ապրած ցաւն ու վիշտը — անհատական թէ հաւաքական — միշտ հեռուէն ծաղրող «քաղաքագէտ»ներու թողլով «պատասխանատուութեան» ստուգումը 1915ի դէպքերուն, չմոռնանք, որ մեծ եւ ծանր պարտք մը ունինք մենք մեր նախորդներուն եւ յաջորդներուն հանդէպ։

Սգահանդէսի սրահներէն դուրս ճառերու եւ երգերու տպաւորութիւններէն հեռու, ամփոփուինք վայրկեան մը մենք մեզի, մեր խղճի խորանին առջեւ։

Ակնարկ մը դէպի մեր այդ սգաւոր անցեալը, կրնայ լուսաւորել մեր տեսողութիւնը՝ դիտելու անցեալ դէպքերը, ամրապնդելու մեր խարխլուն կամքը՝ դէպի ապագան քալելու համար։

«... Մենք համոզուած ենք ձեզ հետ, որ հակառակ մեր բոլոր զիջումներուն եւ խաղաղասիրական ձգտումներուն, օր մը աճարկու փոթորիկը պիտի պայթի մեր գլխուն։ Այդ օրերը մօտեցած են...»։

Մեր անզուգական Վռամեանի արտասանած այս խօսքերը եղեռնի նախօրեակին, ապացոյց են այն գիտակցութեան, զոր ունէր դաշնակցական ղեկավարութիւնը Թուրքի կողմէ նիւթուող ահաւոր վտանգին մասին։ Վտանգ մը, որ հայութեան գլխին կախուած էր այն օրէն երբ ան որոշեց ապրիլ իբրեւ մարդ եւ իբրեւ ազգ։

Այսքանը, սակայն, քիչ էր այդ օրերուն. հայ քաղաքական մարդը պէտք ունէր տարբեր իրողութիւններ ալ քննելու, եւ Վռամեանը, իբրեւ Թարգմանը իր գաղափարի գործակիցներուն, կը շարունակէ այդ ուղղութեամբ.

— «... բայց մեր ամբողջ նպատակն է քիչ զոհերով ազատիլ այս վիթխարի հարուածէն։ Թող Վռամեան մը չըլլայ, Թո՛ղ Իշխան մը սպաննուի, Թող 500 «ամէլէ»ներ անստոյգ կամ անխուսափելի մահուան ենթարկուին, Թող ամբողջ գաւառ մը նոյնիսկ հուրի եւ սուրի տակ ոչնչանայ... բայց Թող փրկուի մեծամասնութիւնը, Թող կարենայ ճողոպրել հայութիւնը իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն...»։

Իր եւ հարիւրաւոր հայ գործիչներու եղերական վախճանը, գիտակցական մահը սրբազան նուիրագործումը եղաւ այս մեծ պատգամին։ Անխուսափելի փոթորիկէն «քիչ զոհերով ազատիլ»— այդ օրերու կարգախօսն էր, որու համար ամէնէն առաջ Վռամեաններ պիտի նահատակուէին, իբրեւ կամաւոր զոհեր։ Եւ անոնք նահատակուեցան հարիւր հազարաւոր հայութեան հետ...

Ցիշենք միշտ այս ահաւոր նահատակութեան Թուականը։ Մէկ վայրկեան լռութեան մէջ պարզելով այս ողբերգութիւնը, տեսնենք անվարան մեծ պատգամը։ Ու չըսենք թէ այսօրուան «Նրբացած» եւ «հասունցած» հայ միտքը հեշտութեամբ պիտի կրնար մօտենալ այդ պատգամին։ Հակառակ պնդումը անարգանք եւ սրբապղծութիւն է բոլոր անոնց յիշատակին, որոնք մահը դիմաւորեցին, ի խնդիր մեծամասնութեան պահպանման։

Նայինք մենք մեզի, սպանդէն ճողոպրածներուս եւ սպանդէն հեռու ապրողներուն։ Եւ նայինք այսօր, այդ ողբերգութենէն տասնըհինգ տարի յետոյ։

Եւ յիշենք, որ անոնք ունեցան պատգամ մը, եւ նուիրագործեցին զայն իրենց կեանքովը։ Ի՞նչ կ՚ընենք մենք, այդ պատգամէն մեզի մնացած մասը պահպանելու համար։ «Հայութիւնը իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն» պահպանելու վտանգը կը շարունակուի այսօր ալ։ Այդ վտանգը դիմագրաւելու համար ո՛չ ոք պէտք ունի մեր կեանքին, բայց կեանքէն աւելի նուազ զոհաբերութիւնը օրուան աղաղակն է։

Պատրա՞ստ ենք այս զոհաբերութեան...

Երեմիական ողբերն ու մեր վտանգաւոր դարձած լացը բաւական չեն տօնելու համազգային այս մեծ սուգը։ Անհրաժեշտ է գործ՝ պահպանելու համար այն հաւաքականութիւնը, որուն համար զոհուեցաւ հայութեան մէկ մասը։

Այս է միակ յարգանքը, միակ տուրքը որ կը պահանջուի մեզմէ, իբրեւ յաւերժացում Ապրիլ 11—24ի։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՈՐԲԻ ՄԸ ՁԱՅՆԸ

Սրտիս վրայ մեծ վէրք մ՚ունիմ,
Վէրքիս վրայ մանրէներ կան,
Երբ որ ցաւի կը կսկծամ,
Կ՚ուզեմ մոռնալ, կը գուրգուրամ։

Տարինե՛ր, տարինե՛ր, որքան տարիներ են եկեր գացեր,— Տասը գարուններուս վրայէն տասնըհինգ տարիներ են անցեր,—
Եօթը տեսակ երկիրներու եօթ ծովերն եմ անցեր ես,— Դեռ չեմ մոռցեր այն չար տարուան մեծ չարիքին սարսափը ես։

Հազարներու պատկերն ունիմ Մուրատ գետի երկայնքն ի վեր,— Հազարներու դիակներ կան արիւնահոս ջուրերուն մէջ,— Առանց պատանք ու ղազաղի ալիքներով գերեզմաններ,— Առանց սուգի, սգաւորի մեռելներ են որ կը տեսնեմ։

Հազարներու խոշտանգուած մերկ մարմինները ճամբուս վրայ,— Հազարներու բռնաբարուած պատիւը կայ արեւուն դէմ,— Դեռ ողջեր կան վէրքերով, Թարմ կը սարսռան ու կը սողան,— Դեռ ողջեր կան, որ կը շնչեն, կը փսփսան ու կը դողան։

Երկունքով մեծ ցաւերու մէջ, արգանդներ կանարիւն կուլան,— Երկունքի մէջ հոգեվարքով, հայ մայրեր կան որ կը քալեն,— Մանուկներ կան խելագարուած, մեծ չարիքին սարսափին տակ,— Մանուկներ կան լեղապատառ, որ ոչ կուլան, ոչ կը խնդան։

Կուրծքիս տակը աւանդ մ՚ունիմ մեռելներու յիշատակին,— Աւանդ մ՚ունիմ այն չար տարուան մեծ չարիքին սարսափներէն,— Դեռ կը լսեմ աղաղակներ, աղերսանքները զոհերուն,— Եթէ հնչէ փողը ռազմի, ձեր բաժինն է լոկ վրէժը։

ԱՐԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅԼ ԱՌԱԿ...

Զրչիր գիւղին բջիջը գոնփակ նիստ մը կը գումարէ եւ կը քննէ ունեւոր գիւղացիները չքաւոր դարձնելու հարցը (Հայաստանի թերթը «ապակուլակացում» կ՚անուանէ այս հարցը, որ նշանակէ գոյքերու, հողի գրաւում եւ աքսոր)։ Ահա որոշումը.—

«Նկատի առնելով, որ այդ կուլակները (ունեւոր) կուլակացել են խորհրդ. իշխանութեան օրօք, ուստի նրանք ենթակայ չեն արտաքսման, ընդհակառակը պէտք է ընդունիլ կոլխոզ»։

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ադամ Ցօնեան, որ վարիչն է գործակցական խանութի մը, ուշ գիշերին կը բանայ խանութը, եւ իր ծանօթներուն կուտայ հազուագիւտ ապրանքներ։ Խանութին վարչութեան անդամ Քալաշեան եւս այդպէս կ՚երթայ ստանալու «կավերկոտ» կոչուած կտաւէն կտոր մը, զոր վերարկուին տակէն՝ կը փաթթէ մէջքին ու կը մեկնի։ Գործակցական այս խանութը վերջերս ալիւր չէր ծախեր, բայց Ցօնեան ճաշարանի վարիչ Գ. Արիստակէսեանի կնոջ «խաթր»ը չկոտրելու համար 4-5 քիլօ ալիւր կուտայ։ Երբ իւղ հասաւ, ճաշարանին ալ տուաւ, իրեն ալ առաւ։ Խանութին վարչութեան անդամները գիշեր մը քննութեան կ՚երթան պատրաստի զգեստները, զորս իրենց հետ կը տանին։ Ցօնեան այս մասին կ՚ըսէ հետաքրքիրներուն.

— Ձեր ինչի՞ն է պէտք, թանգ է, դուք չէիք կարող գնել։

«Խորհրդային Հայաստան», պատմելէ յետոյ վերի պատմութիւնը, կ՚աւելցնէ.—

Համալսարանի գործակցական խանութներուն մէջ երեւան հանուած են «պակասումներ, իւրացումներ, Թափթփածութիւն, եւ ստորագրութեան կեղծում»։

Երեւոյթը պարզ է.— Բոլշեւիկեան բարքերու... համայնացում «համատարած» ձեւով։

«ՔԵԱԼԼԱԳԷՕԶ» ՄԸՆ ԱԼ

Մարգարա գիւղը գրեթէ ամբողջովին համայնացուած էր։ Կոլխոզին նախագահը, Նիկօ Առաքելեան, սկսաւ «քեալլագէօզութիւն» ընել, տկարացնելով «կոլխոզ»ը։ Ուղեց դիկտատոր ըլլալ, ինչ որ ըսէր, պէտք էր կատարել։ Հակառակ պարագային, տուգանք եւ սպառնալիք։

Հրաչեայ Քերոբեան, աղքատ գիւղացի մը, տուգանքի դատապարտեց, որովհետեւ իր հիւանդ երախային համար սեխ մըն էր առեր համայնացուած պարտէզէն։ Վտարեց գարեգինը եւ օրավարձն ալ չվճարեց։ Գիւղին միջակ գիւղացիները զրկեց ձայնէ եւ հողէ։ Այս պայմաններուն տակ, բոլոր գիւղացիները հեռացան «կոլխոզ»էն։

Բայց պակաս չեն «քեալլագէօզ»ները ամենուրեք։

Ղամարլուի շրջանին մէջ Զոհրաբլու գիւղին բջիջի քարտուղարը, Խ. Բարսեղեան, ամենատարրական արտօնութիւններէ եւ իրաւունքներէ զրկեց բոլոր այն գիւղացիները, որոնք «կոլխոզ» չմտան։

Ն. Աղբաշի գործակցական խանութի վարչութեան նախագահը պատերուն փակցուց յայտարարութիւն մը, ուր կը զլանար որեւէ ապրանք տալ «կոլխոզ» չմտնող գիւղացիներուն։

Ղամարլուի մէջ կոմունիստ մը 3-4 օր նստաւ գիւղը եւ ըսաւ. «Եթէ հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ չհամայնացնեմ, դուրս չեմ ելլեր այստեղէն»։

Ուրիշ կոմունիստ մը, Գառնիկ, որ տրոցկիստ ալ է, կը յայտարարէր գիւղացիներուն.

— Ով որ կը հեռանայ «կոլխոզ»էն, Դաշնակցական է։

Ուրիշ մը.

— Վայն եկել է էն գիւղացուն, որ «կոլխոզ»ից հեռացել է, նախ նրան զրկելու եմ հողից, եթէ հող էլ տամ, էն էլ բոլորովին անպէտք, կուլակներին յանձնուած հողամասերից, երկրորդ զրկելու եմ վարձից, ջրից, գնելու եմ անհատական հարկի տակ եւ դասելու կուլակների շարքին»։ Արդարեւ 40-50 գիւղացի, որոնք հրաժարած էին «կոլխոզ»էն, կը տանի «կոռ», գետափին վրայ աշխատցնելու։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

Խորհրդարանը քուէարկեց ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքին վերջին փոփոխութիւններն ալ։ Ցառաջիկային ձգելով օրէնքին մանրամասնութեանց հրատարակութիւնը, առայժմ կուտանք գլխաւոր գիծերը.

Այս օրէնքը պիտի կիրարկուի երկու սեռէ բոլոր այն վարձու աշխատաւորներուն համար, որոնց տարեկան ստացած դրամին ընդհանուր քանակը չանցնիր 15000 ֆրանքը կամ 18000 ֆրանք՝ 200000է աւելի բնակիչ ունեցող քաղաքներուն մէջ։

Իբրեւ սահման որոշուած այս 15000 եւ 18000 ֆրանքին վրայ պէտք է աւելցնել 2 հազար կամ 4 հազար ֆրանք՝ անոնց համար որոք մէկ կամ երկու զաւակ ունին. երեք կամ աւելի զաւակ ունեցողներուն համար այդ սահմանը 25 հազար ֆրանքի կը բարձրանայ։

Իբրեւ վարձու աշխատաւոր չեն նկատուիր 16 տարեկանէն վար այն տղաները որոնք իրենց ծնողքին հետ եւ անոնց հաշուոյն կ՚աշխատին, կամ անոնք որ դպրոց յաճախելու պարտադիր տարիքին մէջ գտնուելով, աշխատանքի օրինագրքով չարգիլուած աշխատանք կը կատարեն։

Նոյնպէս վարձու աշխատաւոր չեն նկատուիր անոնք որ սովորաբար տարին 90 օրէն պակաս կ՚աշխատին։

Այն օտար աշխատաւորները որոնք Ֆրանսա հաստատուած են երեք ամիսէ ի վեր՝ Ֆրանսացիներուն պէս կ՚օգտուին նոյն առաւելութիւններէն։

Ընկերային ապահովագրութիւններէ օգտուելու համար, գործատէրն է որ պարտաւոր է յայտարարութիւն ներկայացնել պատկանեալ իշխանութեան՝ 8 եւ է պաշտօնեայ կամ գործաւոր ընդունելէ առաւելն մինչեւ ութ օր, եթէ անիկա արդէն արձանագրուած չէ։ Ցայտարարութիւնը պէտք է ներկայացուի աշխատանքի վայրին ընկերային Ապահովագրութեանց կեդրոնը (Service départemental des assurances sociales), հոս է որ կ՚արձանագրուի ապահովագրուած աշխատաւորը։

Ապահովագրուողները բաժնուած են հինգ դասակարգի.— Ա. դասակարգ.— Անոնք որ օրական 8 ֆրանքէն պակաս, տարեկան՝ 1000—2399 ֆրանք կը ստանան, կը վճարեն օրական 25 սանթիմ։ Բ. դասակարգ.— օրավարձ՝ 8—14 ֆր. 99, տարեկան՝ 2400—4499, օրական կը վճարեն 50 սանթիմ ընկերային ապահովագրութեանց համար։ Գ. դասակարգ՝ օրավարձ 15—19 ֆր. 99, տարեկան՝ 4500—5999, օրական կը վճարեն 75 սանթիմ. Դ. դասակարգ՝ օրական 20—31 ֆր. 99, տարեկան՝ 6000—9599, օրական կը վճարեն 1 ֆր.։ Ե. դասակարգ՝ օրավարձ՝ 32—50 ֆր. կը վճարեն օրական 1 ֆր. 75։

Երբ մէկը կ՚արձանագրուի դասակարգի մը համար, ատիկա ի զօրու կ՚ըլլայ ամբողջ մէկ տարի։ Դասակարգերու բաժնման պայմանները պիտի որոշուին յառաջիկային՝ յատուկ կանոնագրութեամբ։

Ապահովագրութեան գումարներուն կէսը աշխատաւորը, կէսն ալ գործատէրը պիտի վճարէ։

Հիւանդութեան կամ գործելու անկարող ըլլալու պարագային, ապահովագրուածները որոշ օժանդակութիւններ պիտի ստանան։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Ամէն օր նոր յաջողութիւն մը շարժանկարի յեղաշրջումներուն մէջ։

Այժմ կարելի է ըսել թէ երեք ձեւի շարժանկարներ կան։

1. Ձայնարձակ շարժանկար (Cinéma parlant), 2. Գունարձակ շարժանկար (chromocinéma), 3. Հեռարձակ շարժանկար (télécinéma)։ Ոմանք կը յիշեն նաեւ հոտարձակ շարժանկար մը։

Ամերիկեան երեք ընկերութիւններ միացած են եւ կ՚աշխատին մինչեւ 10 տարի կատարելագործել հեռարձակ շարժանկարը։ Այս գիւտը կը վերագրուի Պէլէնի, ֆրանսացի գիտուն մը, որ հաստատած էր հեռարձակ նամակագրութիւնը (bélinogramme), այսինքն գիրը հեռուն փոխանցել անթելով։ Այս ձեւով պիտի հեռուն լուսարձակուի շարժանկարը։ Հեռարձակ շարժանկարին կատարելագործութեամբ, ամէն մարդ պիտի կրնայ շարժանկար ունենալ իր սենեակին մէջ, ճիշդ ինչպէս ունի անթել նուագ։

Ամերիկեան ընկերութիւնը կը խոստանայ յաջողցնել նոյն ատեն հեռախօս շարժանկարը։

Իր կարգին, գրականութիւնն ալ մեծ փորձեր կը կատարէ, յարմարելու համար շարժանկարին, մասնաւորաբար ձայնարձակ շարժանկարին։ Եւ հետզհետէ կը զարգանայ տրամախօսութիւնը որ, կ՚ըսեն թէ պիտի դառնայ վաղուան գրականութեան գլխաւոր ձեւը։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Պ. Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ցայտնի ջութակահար Պ. Գէորգ Սինանեան նոր նուագահանդէս մը կուտայ յառաջիկայ չորեքշաբթի, 30 ապրիլ, ժամը 9ին Conservatoireի սրահին մէջ, 2bis rue du Conservatoire: Ցայտագրին մէջ «Հայաստան» (Յ. Սինանեան), «Հայաստանի Ոդբը» (Վ. Մախոխեան), ինչպէս նաեւ Պախ, Պէթովէն, Շոփէն-Հիւպէրման, Քրայսլէր, Յուրլանի եւ ուրիշներ։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Այս իրիկուն ժամը 9ին **PETIT JOURNAL***ի սրահը* **21 RUE CADET**

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, "ՌՈՍՏՈՄ,, ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ,

ԱՏԱՐԱՁԱՐԻ, ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ, ԽԱՐԲԵՐԴԻ, Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ, ՀԱՃԸՆԻ ԱԶԳԱՍԻՐԱՑ, ՈՒՐՖԱՅԻ, ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ, Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՒ ԻՐ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

1.— Mlle LEICKNAM-CACHEUX, 1er Prix du Conservatoire National de Paris, Violoniste. a) *Երգ Պանդուխտի՝ Տ. Ալիքսանեանի*,— b) Air Islandais: Kreisler*ի*,— c) Chanson du vent: Dorson*ի*
2.— LE QUATUOR, a) *Խորհուրդ Խորին*, b) *Օրօր*, c) *Հով արէք՝ Տ. Ալիքսանեանի*:
3.— Mlle GENEVIÈVE MARTINET, 1er Prix du Conservatoire National de Paris. a) *Ալագեազ՝ Տ. Ալիքսանեանի*,— b) Romance: Balbastre*ի*,— c) Sonate: Cassado*ի*,— d) Aria: Bach*ի*:

Կը մասնակցին նաեւ Օր. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ՝ դաշնակով, Օր. ԳԱՐԻՊԵԱՆ, Ս. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ հայերէն երգերով: Կ'արտասանեն՝ Պ. Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ
ՅՈԲԵԼԻԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՐԻՆ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅԻՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
Վաղը կիրակի ժամը 2ին Թաղապետարանի սրահը
148 rue Villeneuve
Կը խօսին՝ Պ.Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ և Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

կարդացէք եւ կարդացէք
"ԿԱՎՌՕՇ,,
երգիծական միա՛կ հայ թերթը հրապարակ կ'ելլէ ամէն եշ. օր փնտռեցէ՛ք բոլո՛ր այն տեղերէն ուր «ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի:
Հասցէ՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10e). (բաժնեգին տարեկան՝ 100 ֆրանք: Բանւորական զեղչեալ գին՝ տարեկան 75 ֆր.):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

փիէրֆէօ, ց. վ.— 35 ֆրանք:
Ալֆորվիլ, Օ. Մ.— 70:
Լա կարէն, Ժ. Մ.— 35:
Ժուայնէօզ, Ս. Մ.— 60:
Քլամառ, Ց. Շ.— 35:
Պաղտատ, Գործ.— 5 անգլ.:

ՄԱՅԻՍ 10ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) Ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Métro *և* Nord-Sud: Pigalle.

Հայե՛ր, ձեր հիւանդները խնամելու եւ ձեր դեղագիրները կարդացնելու համար շփոթութեան մի՛ մատնուիք, եւ ամենայն վստահութեամբ դիմեցէք՝
GRANDE PHARMACIE DE PARIS
67 Rue Madier-Montjan, վայանս
Հոն պիտի գտնէք օգտակար խորհուրդներ եւ առաջնակարգ դեղեր (արեւելեան եւ եւրոպական), ամէնէն վար գիներով:
Մեր հայ թարգմանը ձրիաբար կուտայ ուզուած տեղեկութիւնները: (Դրոշմաթուղթ մը ներփակել պատասխանի համար):

Կ'ուզուին ժէռսէյի վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: դիմել՝ Տիկ. Տուվալեանի, 3 Rue Thouin, (երրորդ յարկ), փարիզ (5), Մեթրօ՝ Place Monge.

Կ'ուզուի *վարպետ կամ օգնական դերձակ մը կամ կար կարող մը: Դիմել՝ Պ. Հ. Թիւթիւնճեանի* 9 Rue des Petites Maries. Marseille.

Ծախու է *ոտքով կարի մեքենայ մը (դերձակի համար): Դիմել՝ Պ. Գորգիկեանի,* Hôtel Sénat. 7 Rue Tournon, *Մէթրօ* Odéon.

Կ'ուզուին *երկրորդ ձեռքի համար վարժ կարուհիներ: Դիմել՝ կէս օրէ վերջ* 4 Rue de la Collégiale. *Մէթրօ՝* Goblins.

Ժեռսի լաւ գործաւորուհի կ'ուզուի հագուստը ուղղակի ինքը կարող: դիմել՝ Rue d'Hauteville, փարիզ, Մազլըմեան եղբարց.

Կ'ուզուին Տափատ կարող վարժ գործաւորուհիներ: Լաւ վճարում: դիմել՝ Պ. Ջանաքեանի, 9 Rue Papillon, Մեթրօ' Cadet.

Ծախու է Լիոնի հայկական կեդրոնի մէջ ընդարձակ խանութ մը: Յարմար ամէն գործի: Մանրամասնութիւններու համար դիմել Պ. Թիրեաքեանի 28 Rue Perboz, Villeurbanne, Lyon.

L'ATELIER

Ամէն երեքշաբթի
La Comédie du Bonheur d'Evreinoff
Միւս օրերը
Le Stratagème des Roues de Farquhar
Նմանողութեամբ
Constantin - Weyer*ի*

ՄՈՆ - ՏՈՐ

Ջերմուկ, 1050 մ. բարձր, Օվէրնիայի բարձունքին վրայ: Բաց է մարդ. 15 Հոկտ. 1: Բուժիչ շնչարգելութեան, ցնցդալյնութեան, հազի, ցնցուղի, քթի եւ կոկորդի ցաւերուն:
Կազինօ, կոլֆ, թէննիս, մաքուր օդ: դիմել՝ Cie du Mont-Dore, 19 rue Auber, Paris.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարախ: Մասն. լապօռաթուառ: Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet *և* Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ
Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց*
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: *20—37*
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կը կատարէ ծննդաբերութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET **V. YARJANIAN**
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 *եւ* 96.70
կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր
պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ, վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Արկածի դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում: (ԱՖԻՏԱՎԻԹ): Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործողութիւն: Վիզա ամէն երկրի համար:
Ֆաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

Columbia Phonos & Disques

ՀԱՍԱԾ ԵՆ, 1930Ի

ԱՄԵՆԱՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ՓԼԱՔՆԵՐԸ Լ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՔՈՎ
ԼԱՒ ՖՈՆՈՆԵՐ ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ
Մէկ այցելութիւնը կը բաւէ
56 Rue Piat, Paris (20) — *Մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամ. 26 և 5*

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ջատկի տօնի առիթով KYSA կօշիկի վաճառատան մէջ
209 Rue Duguesclin (angle rue Dunoir), Lyon

պիտի գտնէք սեփական արհեստանոցի մէջ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած այրերու եւ կիներու ֆանթէզի եւ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ:
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻՕՐԷՆ Ա.Ժ.ԱՆ
Կը բաւէ անգամ մը այցելել համոզուելու համար
ԾԱՆՕԹ.— Նոյն կօշիկները կը գտնուին մեր երկրորդ վաճառատունը 217 Rue Garibaldi, angle rue Paul-Bert.
Ամէն տեսակ կօշիկներ խնամքով կը նորոգուին մեր արհեստանոցին մէջ
Տէր եւ Տնօրէն ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՄԻԱՅՆ 200 ՖՐ. ԱՄՍԱԿԱՆՈՎ

դուք կրնաք ունենալ Փարիզի շրջակաները, ձեր սեփական հողաբաժինն, ուր կրնաք շինել ձեր տունը, որ 15 տարի ղերծ է պետական տուրքէ:
Հողաբաժինները ունին ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ հաղորդակցութեան մեծ դիւրութիւններ Փարիզի հետ՝ բազմաթիւ կառախումբերով՝ ամէն ուղղութեամբ:
Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք՝
"ՏԱՐԱՍՈՎ - ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ - ԲԷԳՁԱԴԵԱՆ,,
Հայկական գրասենեակը՝ 18 Rue Chaussée d'Antin. *Մէթրօ* Opéra *կամ* Chaussée d'Antin, *ամէն օր ժամը 10—12 եւ 3—7, իսկ Կիրակի ժամը 10—13:*
Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 2—6 կարելի է դիմել Սէվրան (Sevran) *հողաբաժիններու տեղը Պ. Տէր Աբրահամեանի,* Gare du Nord *կայարանէն:*
Շաբաթ և Կիրակի օրերը ժամը 4—6 դիմել Պ. Տ. Բէգզադեանի, 87bis Bld. de la République, Boulogne, Billancourt

---

ALLO, ALLO

Այս է թիւը մեր թէլէֆոնին
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՃԷՆԱԶԵԱՆ ԵՒ ԳԱՍԱՆՃԵԱՆ
8, Rue de Chateaudun, PARIS (9e)
Métro Cadetի, Peletierի եւ Notre Dame de Loretteի խիստ մօտ
Tél. TRUDAINE 81 07

HORLOGERIE - BIJOUTERIE
ՅԱՅՏՆԻ ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
Վ. ԽՏՇԵԱՆ
69 rue de Chabrol, Paris (10e) — Tél. Provence 0.15
Մէթրօ՝ Poissonnière, Rue Lafayetteի անկիւնը
Gare de l'Estի եւ Gare du Nordի մօտ
Ծախ մեթերք ամէն տեսակ ժամացոյցներու: Ադամանդ օղեր, մատանիներ, փանթանթիֆներ, նշանտուքի և ամուսնութեան մատանիներ:
ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԽՆԱՄՔՈՎ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
O. M. OHANESSIAN

Marque déposée MELKON
Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով լոքում, փաքլավա, քատայիֆ, հէլվա, եւայլն:
25 Rue Vilin, Paris (20e) — Հեռաձայն Menil. 69-15

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
La Voix de son Maître — Columbia Phonos & Disques — POLYDOR REGISTERED TRADE MARK
20 ՖՐ. — 20 ՖՐ.
H. ARTINIAN, 26-28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-
Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոնոներ.—DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: գիները՝ *120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000* եւ մինչեւ *2,800* ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր

ԱՐԱՐԱՏ ՓԱԹԻՍԸՐԻ

Պոլսոյ հանրածանօթ տունը: ընդհանուր կեդրոն վաճառման
24 Rue Mouffetard փարիզ (5)
եւ ճաշարան Լիլա, 24 St. Lazare, Paris (9)
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ եւ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Կը խնամէ Սէքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԱՊՐԻԼ 1930

29 AVRIL 1930

Ձ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1249

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԱՀ ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

Ցաւով կը հաղորդենք մահը Երուսաղէմի պատրիարք Եղիշէ արքեպս. Դուրեանի: Ահա՝ այս առթիւ Երուսաղէմէն ստացուած հեռագիրը.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 27 ապրիլ.— Հայոց Պատրիարք Եղիշէ արքեպս. Դուրեան մեռաւ այս առաւօտ:

Իր մահով կ'անհետանայ ժամանակակից հայ եկեղեցականութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը, իբրեւ կղերական եւ հմուտ գիտնական: Ծնած էր 1860 փետրուար 25ին, Սկիւտար (աշխարհականութեան անունն էր Միհրան): Աշակերտած է Ֆէլէկեանի եւ պուէտ Խաչատուր Միսաքեանի: 1879ին վարդապետ ձեռնադրուեցաւ Իզմիրլեան հայրիկի կողմէ: Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Սկիւտարի ճեմարանը, Ս. Խաչ վարժարանը, Իճատիէի Ներսէսեան վարժարանը, Գում Գաբուի Մայր վարժարանը: 1880-1890 մնաց Պարտիզակ իբրեւ քարոզիչ եւ դպրոցի տեսուչ: 1889ին Պոլսոյ պատրիարք Խորէն Աշըգեանի կողմէ Եւրոպա ղրկուեցաւ՝ յեղափոխականները համոզելու համար: Այս առթիւ Դուրեան ճամբորդեց Ռումանիա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Եւրոպայի ուրիշ երկիրները: Ֆրանսայի մէջ տեսակցեցաւ յայտնի գրողներու հետ, որոնց գործերը ուսումնասիրած էր: 1890 հոկտ. 12ին կ'անցնի Արմաշ՝ իբրեւ ուսուցիչ, յետոյ փոխ-տեսուչ՝ Օրմանեան եպս.ի վանահայրութեան օրով: 1897ին վերատեսուչ կը նշանակուի, յետոյ ալ փոխ-վանահայր Արմաշի վանքին: 1898 հոկտ. 18ին՝ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Խրիմեան հայրիկին ձեռքով:

1904 յուլիս 21ին կ'ընտրուի Իզմիրի առաջնորդ: Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ, 1908 յուլիս 16ին ընտրուեցաւ Պոլսոյ պատրիարքական տեղապահ. 1909ին Ատանայի ջարդէն վերջ՝ պատրիարք, երկու անգամ: Զինադադարին Փարիզ եկաւ մասնակցելու համար համագումարին: 1921էն ի վեր պատրիարք էր Երուսաղէմի:

Հմուտ էր լատիներէն, յունարէն, ասորերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլիերէն, Թուրքերէն եւ պարսկերէն լեզուներուն: Ունի բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, մեծ մասը անտիպ, ինչպէս՝ «Բննական Պատմութիւն Հայոց», «Ընդարձակ մատենագրութիւն», «Պատմութիւն կրօնից», «Դիցաբանութիւն Հայոց», նաեւ ստուգաբանական ուսումնասիրութիւններ, ընդարձակ գրախօսականներ, ինքնագիր եւ Թարգմանածոյ քերթուածներ, «Հովուական սրինգ», «Ընթացք ի գրոց բարբառ», 3 հատոր (երրորդը դեռ վերջերս հրատարակուած):

Անցած տարի Երուսաղէմի մէջ տօնուեցաւ իր քահանայութեան 50ամեայ յոբելեանը եւ այդ առթիւ հիմը դրուեցաւ «Դուրեան մատենադարան»ին:

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի երեկոյ տեղի ունեցաւ ազգային սգահանդէսը Փըթի Ժուրնալի ընդարձակ սրահներուն մէջ, հազարաւոր բազմութեան ներկայութեամբ: Սրահը այնքան լեցուած էր, որ շատեր ոտքի վրայ, սեղմուած, և շատերը քովնտի սրահները մտած էին:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով: Նախագահը, Պ. Ղեւոնդ Մելոյեան բացաւ հանդէսը եւ կրակոտ ու խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ: Մէկ վայրկեան, ժողովուրդը յոտնկայս յարգանքի կանգնեցաւ ի յիշատակ ապրիլեան նահատակներուն:

Յետոյ հայ սկաուտներէն մէկը ուղերձ մը արտասանեց: Խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութեան Ներկայացուցիչը Պ. Գառլօ Պետրոսեան: Խօսք առաւ նաեւ հայ արիներու պետը:

Այդատեն բեմ բարձրացաւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան Նախագահը, որ ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— Հանդէսին նախաձեռնութիւնը ստանձնած է Զ. Ե. Ռ. Միութիւնը, կը մասնակցէին զանազան կազմակերպութիւններ: Այդպէս ալ կազմուած էր հանդէսի յայտագիր մը: Կէսօրէն յետոյ տեղի ունեցած ուրիշ սգահանդէս մը Սալ Ենայի մէջ ազգային իշխանութեան կողմէ, որ Զ. Ե. Ռ. Մ.եան հետ երկար բանակցութիւններ կատարելէ յետոյ, ռամկավարներու ազդեցութեան տակ, չհամաձայնեցաւ եւ ուզեց առանձին տօնել: Խումբ մը տղաք կ'երթան կը խանգարեն հանդէսը. ծեծկռուք մը կը պատահի, երեք երիտասարդներ կը ձերբակալուին եւ յետոյ ազատ կ'արձակուին:

Այս կացութեան վրայ, Զ. Ե. Ռ. Միութեան կազմակերպած այս սգահանդէսին մասնակցող մարմինները, դատապարտելով կատարուած արարքը, կը հրաժարէին մասնակցելէ: Զ. Ե. Ռ. Միութեան Նախագահը, ընդվզելով որ ամէն հանդէսի խանգարում կը վերագրուի որբերուն, ցաւ յայտնելով հանդերձ կատարուածին առթիւ, յայտնեց թէ որբերը կը տօնեն այս սուգը, մինակ, ինչպէս մինակ եղած են անապատներուն մէջ եւ միակութեամբ պիտի տանին պայքարը:

Այսպէս, աւարտեցաւ հանդէսին առաջին մասը: Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ Սաքօ Յակոբեանի երգչախումբին կողմէ «Մահուան քայլերգով»: Խումբը յաջորդաբար երգեց ուրիշ հայկական երգեր, նոյնպէս մեներգեցին Օր. Ա. Առաքելեան եւ Պ. Մէհտէրեան: Երկու գեղեցիկ արտասանութիւններ ըրաւ Պ. Ա. Գ.Մրէթեան:

Յետոյ խօսք առաւ Շ. Միսաքեան, խստօրէն դատապարտելով ցերեկուան միջադէպը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

∴ Ֆրանսական թերթերը կը պատմեն թէ ընդհարումի միջոցին վիրաւորուած են երեք ոստիկաններ՝ Մոյիզ Պրիքօ, Մօրիս Վէյլ եւ Մօրիս Պուշէ, 16րդ թաղամասէն: Մոյիզ Պրիքօ իր ստացած վէրքին հետեւանքով չկրցաւ շարունակել աշխատանքը, կը գրէ «Փարի Միտի», որ քանի մը տողով կը պատմէ դէպքը, «Հայ որբեր ուժգնօրէն կը բողոքեն քրիստոնեայ ճառախօսներու դէմ» խորագրին տակ:

Ձերբակալուած են երեք հոգի, ոստիկաններուն դէմ ձեռք վերցնելու ամբաստանութեամբ: Ասոնք են՝ Վարդավառ, Կէօվշէնեան, Կարապետ Մաճառեան եւ Մատթէոս Բէշիշեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքօ-սուրիական սահմանին վրայ

«Ազդակ»ի թղթակիցը կը գրէ Հալէպէն.—

Քանի մը շաբաթէ ի վեր խռովութիւնները անպակաս են Ճէզիրէթ Իպն Օմարի շրջաններուն մէջ: Թրքական զինուած աւազակախումբեր շարունակ ասպատակութիւններ կ'ընեն եւ սահմանէն ներս թափանցելով գիւղեր ու հօտեր կը կողոպտեն:

Նուսէյպինի շրջանին մէջ քանի մըօր առաջ թրքական աւազակախումբ մը սուրիական պահակախումբի մը վրայ յարձակելով, պահակ ժանտարմներուն զէնքերը առած եւ զանոնք բաւական չարչարելէ վերջ ազատ արձակած է: Ուրիշ աւազակախումբեր միեւնոյն ձեւով յարձակումներ կատարած են սահմանամերձ տարբեր շրջաններու մէջ:

Ստոյգ աղբիւրներէ մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, այս բոլոր խռովութիւնները կը ղեկավարուին թրքական կառավարութեան կողմէ նշանակուած մասնաւոր զինուորականներու կողմէ՝ Էնկիւրիի հրահանգին համաձայն: Ճէզիրէթ Իպն Օմարի մօտ, թրքական սահմանին վրայ թրքական մեծ ուժեր կեդրոնացուած են, որոնք հետզհետէ աւելի կը շատնան:

Այս համախմբումներուն եւ խռովութեանց պատճառները թէպէտ զանազան մեկնութիւններով կը բացատրուին, բայց ամէնէն իրականը այն է որ քէմալական կառավարութիւնը իր այս շարժումներով կ'ուզէ երկու «յաղթանակ» շահիլ. մէկը՝ որ Հայեր չտեղաւորուին հիւսիսային Սուրիոյ սահմաններուն մօտ եւ երկրորդ՝ ըստ թուրքեւֆրանսական վերջին համաձայնութեան, այդ սահմաններէն կարգ մը թրքական գիւղեր Սուրիոյ պիտի ձգուէին, հիմա փոխանցման ենթակայ գիւղերու բնակիչները ապստամբած են եւ կը մերժեն եղած առաջարկութիւնը: Ֆրանսական սահմանային իշխանութեան կողմէ այդ գիւղերը ղրկուած զինուորներն ու ժանտարմները կը հալածուին եւ յարձակման կ'ենթարկուին: Քէմալական կառավարութիւնը ուժ կուտայ այդ գիւղացիներու եւ զանոնք ապստամբութեան կը մղէ:

Կացութիւնը շատ փափուկ է եւ կը կարծուի որ տգեղ միջադէպեր պատահին Թուրք կառավարութեան բռնած այս անհաշտ եւ դաւադիր ընթացքին համար:

Թուրքօ-յունական վէճին շուրջ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Թուրք կառավարութեան պահանջած բարեփոխումներն են հետեւեալները. 1. Ջնջել Թուրք եւ Յոյն խառն դատարանը եւ ժամանցում նկատել կազմութենէն առաջ գոյութիւն ունեցող բոլոր գործերը: 2. Երկու կառավարութիւնները հակակշռի իրաւունք պիտի ունենան Թուրքերէն պահանջք ունեցող անձերուն հպատակութեան վրայ: (Այս առաջարկին նպատակն է ջնջել անոնց բոլոր պահանջները որոնք կը վերաբերին գրաւուած ինչքերուն վարձքերուն:) 3. Արձանագրել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի մէջ գտնուող մասնաւորներու կամ երկու կառավարութիւններու հանդէպ փոխանակելիներու պահանջները: 4. Փոխանակութեան Յանձնաժողովի խառն չէզոք անդամներուն խորհուրդ հարցնել թէ ինչ չափով կարելի է փոխանակելիներու ինչքերուն ընդհանուր գնահատումը:

∴ Վէնիզէլոսի հետ երկար տեսակցութենէ մը վերջ, Միխալաքօփուլոս խմբագրեց Յոյն կառավարութեան պատասխանը Թրքական վերջին առաջարկներուն: Յունաստան չընդունիր կարգ մը կէտեր: Պատասխանը երէկ պիտի յանձնուէր Աթէնքի դեսպան Էնիս պէյի:

Զօր. Կուտեպով ո՞ղջ է

Զօր. Միլլէր, որ յաջորդեց զօր. Կուտեպովի իբրեւ պետ արտասահմանի ռուս սպաներու եւ զինուորներու միութեանց, Պելկրատ հասաւ՝ կարեւոր խորհրդակցութիւններ կատարելու համար Եուկոսլաւիոյ ռուս գաղթականներու վարիչներուն հետ: Զօր. Միլլէր մամուլին յայտարարեց թէ զօրավար Կուտեպով տակաւին ողջ է: «Կ'ենթադրեմ, թէ աւելցուց, պոլշեւիկները պիտի փորձեն Կուտեպովէն հասկնալ հակաբոլշեւիկեան շարժումի գլխաւոր վարիչներուն անունները:» Զօր. Միլլէր համոզուած է թէ խորհրդային վարչաձեւը պիտի տապալի շուտով:

Զօրավարը կը հերքէ կարգ մը թերթերու գրած այն լուրը թէ արտասահմանի մէջ ճերմակ բանակը կը կազմակերպուի՝ փոխ վրէժի դիմելու համար արտասահմանի կարգ մը խորհրդային դիւանագէտներուն դէմ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԴԱՍԸ

Անկուսակցական «Մշակ»ը (Քալիֆորնիա) կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, (7 մարտ).

—«Իրամբողջութեան մէջ առնելով խնդիրը, կարելի է ըսել թէ մեր ցարդ հետեւած ուղղութիւնը եղած է բացասական: Մինչդեռ շօշափելի արդիւնքներու հասնելու եւ կշիռ ունեցող հաստատութիւններ ստեղծելու համար պէտք էինք ընդգրկել աւելի դրական ուղղութիւն մը:

Երկրորդ, շատ մը ուրիշ ազգային գործերու նման փրոփականտի գործն ալ մինչեւ այսօր նկատուած է տեսակ մը բարեսիրական եւ կամ կուսակցական ձեռնարկ: Հետեւաբար դարձած չէ զանգուածային ու ժողովրդական: Չենք ունեցած ազգային ու համաժողովրդական պատասխանատու կեդրոնական մարմին մը, որ ազգովին ընդունուած ուղեգծի մը հիման վրայ յառաջ տանէր շարժումը:

Շիտակ է թէ հոս ու հոն գտնուած են սրտցաւ ազգայիններ, անհատներ կամ խմբակցութիւններ, որոնք իրենց կարողութեան չափով աշխատած են վարել «փրոփականտ»ի գործը, սակայն ցաւալի է ըսել թէ *շիլ* նկատումներ ալ աղետալի դեր կատարած են, եւ ինչ որ մէկը փորձած է շինել ուրիշ մը քանդած է կամ ջանացած է քանդել:

Փրոփականտի գործին մէջ մեր երրորդ գլխաւոր թերացումը յառաջ կուգայ Թուրքերու այս երկրին մէջ մեզի հակառակ եւ մեր հարցը թաղելու համար ըրած ջանքերուն հակազդելուն մէջ:

Վերջին մէկ քանի տարիներու Պոլսոյ կամ արտասահմանի անգլիական կամ ամերիկեան վարժարաններէն ելած ճարպիկ Թուրք երիտասարդներ, եւ մասնաւորապէս Թրքուհիներ ափ են առեր Ամերիկայի դռները: Ամէն մէկ քանի ամիսը անգամ մը ճարպիկ Թրքուհի մը իր արեւելեան ծեքծեքումներով եւ Ամերիկացիի այլ եւ այլ կարգի բնազդները շոյող ձեւերով կուգայ պանծացնել Թրքական վերջին շարժումը եւ Թուրքին տարած յաղթանակները: Հրապարակային այդ ամէն ատենախօսութիւններն ալ անպայման կը սկսին կամ գէթ կը վերջանան հայկական հարցին ուղղուած սլաքներով եւ հարուածներով:

Չերկարենք: Ի՞նչ ըրած ենք ցարդ հակազդելու այս կարգի *աժան* զրպարտութիւններուն»:

ՅՈՒԴԱՅԻ ԵՐԿԻՐԸ

Պաղեստինի կառավարութիւնը պատրաստած է ծրագիր մը, հրէական գաւառ մը կազմակերպելու համար Պաղեստինի մէջ: Այդ գաւառը պիտի բաղկանայ Թել Ավիվէն եւ հրէական 40 գաղութներէ եւ պիտի կոչուի Յուդայի երկիր, պիտի ունենայ 70 հազար բնակիչ:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Թուրք ազգային ճարտարարուեստի ընդհանուր ցուցահանդէսը բացուած է Էնկիւրի, Թիւրք Օճաղըին մէջ, մեծ հանդէսով:

Ցուցադրուած են ամէն տեսակ գործուած նիւթեր: Փափաք յայտնուած է որ ցուցահանդէսը տեւական հանգամանք մը ունենայ. ասոր համար յարմար շէնք մը կը փնտռուի:

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (16 ապրիլ).

—Թշուառութիւնը օրէ օր կը սաստկանայ Գամըշլըի շրջանին մէջ: Կարօտներու թիւը երկու ամսուան ընթացքին գրեթէ կրկնապատկուած է եւ եթէ այս ընթացքը շարունակուի քանի մը ամիս եւս, համատարած թշուառութիւն պիտի տիրէ մեր նորաւ գաղթ հայրենակիցներուն մէջ: Դժբախտաբար անոնց «ափ մը հող եւ զոյգ մը եզ» աղաղակները անարձագանգ մնացին ցարդ:

Գամըշլըէն հասնող նամակները չափազանց սրտաճմլիկ եւ յուսահատ կը նկարագրեն գաղթականներու վիճակը եւ կը շեշտեն անընդհատ օգնութեան անհրաժեշտութիւնը: Դժբախտաբար խնամատարութիւնը վերջերս շատ անտարբեր ընթացք մը կը բռնէ ազդուած անարդար եւ խանգարիչ քննադատութիւններէն:

Շաբաթ մը առաջ Թրքական դժոխքէն ազատուած եւ փախստական միջոցներով սահման հասած գաղթական մը շատ ողբերգական կը նկարագրէ հոն մնացողներու վիճակը եւ կը հաւաստէ որ մէկ երկու ամիսէն կը սկսին հասնիլ նոր կարաւանները: Խարբերդի մէջ դեռ կը մնան 100 ընտանիք, վերջին ծայր թշուառ եւ զուրկ եկեղեցիէ ու դպրոցէ: Հայերուն համար բացարձակապէս արգիլուած է ազատ աշխատանքը, քաղաքէն մէկ քիլոմեդր գիւղ մը երթալ անկարելի է: Տուրքերը այնքան ծանր եւ բազմատեսակ են որ անհնար է տոկալ. օրինակի համար «պիւտճէ աչըղը վէրկիսի», «սինէք վէրկիսի», «տէմիր եօլար վէրկիսի», «գազանճ վէրկիսի», եւայլն անուններու տակ աճագին տուրքեր կը գանձեն:

Կեսարիայէն եկող նամակները եւս կը հաստատեն այս լուրերու ստուգութիւնը: Հոն 4000 Հայեր կը գտնուին այժմ միեւնոյն պայմաններու տակ, մեծ մասամբ հացակարօտ: Շատ սխալ է եւ ինքնախաբէութիւն կ'ըլլայ Անատոլուի ներքին գաւառներուն մէջ մնացող Հայերու վիճակը բաղդատել Պոլսոյ մէջ մնացած հայութեան հետ, որոնք տարբեր պայմաններու տակ կը գտնուին:

Մօտ ատենէն նոր աղէտի մը ականատես պիտի ըլլանք: Նոր կարաւանները պիտի հասնին աւելի թշուառ եւ կարօտ վիճակի մէջ քան նախորդները, որովհետեւ միայն դրամ ունեցողները կրցած էին արժանանալ, նախորդ անգամ, մեկնելու առանձնաշնորհին, եւ կառավարութիւնը սիստեմատիկ կողոպուտի կ'ենթարկէ զանոնք: Բացի այդ՝ Թուրքիա մնացողները այս վերջին ամիսներուն աւելի ծանր տուրքերու եւ ճնշումներու ալ ենթարկուած են:

Այս բոլոր չարագուշակ պատահարներու նախօրեակին ազգային բացարձակ անիշխանութիւն կը տիրէ Հալէպի մէջ...:

20 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻԻ ՋԵՂԾՈՒՄ

Թրքական հին թղթադրամները նորերով փոխանակուած ատեն մեծ ջեղծում մը գործուած էր: Կատարուած քննութիւնները այժմ հաստատած են թէ ջեղծումը ենթադրուածէն շատ աւելի է եւ կը հասնի 20 միլիոն թրքական ոսկիի: Ջեղծումը կատարած է՝ երբ Օսմ. Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը դեռ Պոլիս կը գտնուէր: Կ'ըսուի թէ գլխաւոր ջեղծարարն է Վասիլ անուն Յոյն մը՝ նախկին պաշտօնեայ Հանրային Պարտքի, որ Աթէնքի մէջ 150 տուննոց թաղ մը շինել տուած է...

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկրորդ անգամ Էնկիւրի գացին Օսմանեան Հանրային Պարտքի Փարիզի Վարչական Խորհուրդի պատուիրակները, անգլիացի Սէթանլի Ուայաթ եւ ֆրանսացի տէ Բլողիէր։

Իրենց առաջին այցելութեան ատեն, օտար բաժնետէրերու ներկայացուցիչները կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան Թուրքիոյ ելմտական գործավարին հետ, կտրոններու ծանօթ խնդրին մասին։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը պատրուակ բռնելով երկրին տնտեսական մեծ տագնապը եւ Թրքական դրամին աննախընթաց անկումը, չուզեր վճարել կտրոնները՝ յառաջիկայ տարուընէ սկսեալ։ Այս կտրոններուն ընդհանուր գումարը կը հասնի 2միլիոնստեռլինի։ Այս տարուանը, որ պիտի վճարուի մայիսին, ապահովուած է արդէն և յանձնուած Վարչ. Խորհուրդին տրամադրութեան։

Ուրեմն վէճը կը դառնայ Թուրքիոյ կողմէ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին կատարուելիք վճարումներուն շուրջ։

Թուրքիա կտրոններու վճարումը դադրեցուցած էր Մեծ Պատերազմի սկիզբը։ Եւ դեռ 1928 յունիս 13ին միայն Փարիզի մէջ համաձայնութիւն կնքուեցաւ՝ վճարումները շարունակելու մասին։ Ու ահա հազիւ մէկ տարի կատարած իր պարտաւորութիւնը, օսմանեան կայսրութեան հարազատ ժառանգորդը կը դժկամակի պարտքերը վճարել։

Թուրքիա միջին ճամբայ մը գտած է։ Զուզեր իբրեւ պարկեշտ պարտական պայմանաժամին վճարել իր պարտքը, յարգել իր ստորագրութիւնը։ Ո՛չ ալ իր հիւսիսի դրացիին պէս կը մերժէ ճանչնալ սուլթաններու դիզած պարտքերը։ Մէկ կողմէ կ'ուզէ փոշի փչել Եւրոպայի աչքին, ուղղամտութեան ձեւեր առնել։ Միւս կողմէ չի կրնար խուսափիլ Թրքավարի հին ունակութիւններէն, առհաւական մեթոտներէ։

Ու ճիշդ այդ հին սովորութիւններուն համաձայն, դարձեալ արեւելեան սակարկութեան նստած է պահանջատէրերուն հետ։ Խրիմի պատերազմէն՝ այսինքն 75 տարիէ ի վեր այս մեթոտին դիմած են Թուրքիոյ վարիչները եւ միշտ ալ յաջողած ժամանակաւոր դարման գտնել երկիրը քայքայող անբուժելի ցաւին։

Օտար պահանջատէրերուն ուրախութիւնը կարճատեւ եղաւ։ Երկու տարի առաջ կը կարծէին թէ վերջնապէս կարգադրուած է խնդիրը եւ թէ ամէն տարի պիտի կրնան գանձել իրենց կտրոններուն փոխարժէքը։

Թուրքիան սկսած էր համակրութիւն շահիլ արտասահմանի մէջ եւ Ռուսիայէն աւելի բարձր դասուիլ միջազգային հրապարակին վրայ։ Սակայն յուսախաբութիւնը չուշացաւ։

Օտար մամուլին մէջ վերջերս կարգ մը յօդուածներ երեւցան՝ քննադատելով Էնկիւրիի կառավարութեան ընթացքը։ Մասնաւորաբար պահանջատէր գլխաւոր երկիրներու՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ դրամատիրական կարեւոր թերթեր խստիւ այպանեցին այս նոր չկամութիւնը։

Ու Թուրք մամուլը, որ սկիզբները շատ յոխորտ դիրք բռնած էր պահանջատէրերուն հանդէպ, հիմա փոխած է իր ոճը և աղերսելու,պաղատելու ձեւեր կ'առնէ։ Նոյնիսկ ամբոխավար Եօնուս Նատի քանի մը շաբաթ առաջ խմբագրականով մը «խղճահարելու» հրաւէր կը կարդար Եւրոպայի (ապրիլ 5). իսկ ապրիլ 18ին կը գրէ.

«Մենք երբեք չենք ուրանար 1928 յունիս 13ի համաձայնագիրը եւ բացարձակապէս բարեացակամ ենք ամբողջովին գործադրելու անոր տրամադրութիւնները։ Տնտեսական տակնուվրայութիւնները, որոնք ամբողջ Եւրոպան, նոյնիսկ ամբողջ աշխարհը կ'այրեն կը մրկեն, Թուրքիոյ մէջ ալ ստեղծած են շատ դժուարին կացութիւն մը։»

Ու կ'աւելցնէ թէ բաժնետէրերու ներկայացուցիչները այդ կացութիւնը քննելով, որոշած են կարգ մը դիւրութիւններ ընծայել։ Անոնք իրենց առաջին այցելութեան, առաջարկած էին Թուրք կառավարութեան, որ օտար ելմտագէտ մը հրաւիրեն Էնկիւրի՝ Թուրքիոյ տնտեսական վերականգնումին համար ծրագիր մը պատրաստելու նպատակով։ Միւս կողմէ՝ բացարձակապէս պնդեցին 1928ի փարիզեան համաձայնագրին վրայ, մերժելով ամէն զիջում։ Էնկիւրի իր կարգին մերժեց օտար ելմտագէտ մը պաշտօնի կոչելու թելադրութիւնը, վախնալով որ անտիկա նախաքայլը կ'ըլլայ Եւրոպայի տնտեսական գերիշխանութեան Թուրքիոյ վրայ։

Ահա՛ այս պայմաններուն մէջ է որ կը վերսկսին բանակցութիւնները Էնկիւրիի մէջ։ Արդիւնքի մասին տեղեկութիւններ չկան դեռ։ Սակայն Թուրքերը ամէն պարագայի մէջ պիտի ջանան առաւելագոյն շահերն ապահովել, դիմելով Թրքական սակարկութեան բոլոր ճարպիկ միջոցներուն։

Կասկած չկայ որ Եւրոպան պիտի համակերպի դարձեալ եւ Թուրքիա աժան պիտի պրծի այս տագնապէն ալ։ Ռուսիոյ օրինակը ա՛յնքան վախցուցած է բաժնետէրերու աչքը, որ անոնք նախամեծար պիտի համարեն ուշ ստանալ, քիչ ստանալ, բայց երբեք չկորսնցնել ստանալու յոյսը։

Դարձեալ պետութիւններ պիտի գտնուին, նախկին թշնամիներ, նոյնիսկ «յաւիտենական թշնամի»ներ (ինչպէս Իտալիան), որ պիտի փութան օգնութեան ձեռք կարկառել «հիւանդ մարդ»ուն։

Էնկիւրիի բանակցութիւնները, այս տեսակէտէն, ո՛չ մէկ անակնկալ կը վերապահեն։

Այս բոլորէն վերջ, սակայն, մենք դարձեալ դէմ յանդիման պիտի գտնուինք Թուրքիայի մը հետ, որ անուղղայ է, որ երբեք դաս չառներ անցեալէն, որ անհաշիւ կը մսխէ իր հանրային հարստութիւնները, կը կողոպտէ իր հպատակները։ Ցոփակեաց սուլթաններու անխիղճ շռայլութիւններէն վերջ, երկրին կենսական երակները քամուեցան անոնց արիւնարբու յաջորդներուն կողմէ։ Այսօր ալ կաշառքն ու զեղծումները, խնջոյքներն ու շուայտութիւնները անպակաս են Քէմալի երկրին մէջ։

Կիսամիջոցները երբեք հիմնական դարմաններ չեն։ Ու Եւրոպա կրնայ այսօր թերեւս գոհացում ստանալ, բայց վաղը դարձեալ պիտի գտնուի նոյն կացութեան հանդէպ։

Ըսմէթ փաշայի դահլիճը որ տարիներէ վեր բռնակալօրէն կը վարէ երկրին ճակատագիրը, — տեսականօրէն հանրապետական կարգերով, չկրցաւ Համիտի կամ Իթթիհատի կառավարութիւններէն տարբեր արդիւնքի մը յանգիլ։ Բոլոր վարիչներն ու բոլոր վարչաձեւերը Թուրքիոյ մէջ կը հասնին ուրեմն նոյն վախճանին։ «Եարըն»ի մերկացումները, որոնց գլխաւորները հրատարակուեցան այս էջերուն մէջ, շատ պերճախօս կերպով ցոյց կուտային պատկերը այն վիճակին, որ կը տիրէ այսօր Քէմալի երկրին մէջ։

Երբ համրերն անգամ լեզու կ'ելլեն, կը նշանակէ թէ դանակը ոսկորին հասած է արդէն։ Բռնակալութեան թաթը սեղմեց բողոքող կոկորդը։

Եւ սակայն քայքայումը կը շարունակուի անարգել։ Որդը կը շարունակէ կրծել նորոգուած Թուրքիոյ կենսական երակները, մինչեւ որ օր մը հասնի մահացու հարուածը եւ չարիքը դարմանէ արմատէն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ

"ՍԻՐՈ՞Ղ,, ԹԷ "ՄԱՍՆԱԳԷՏ,,

Միջազգային գրագէտ Ստեֆան Ցուայգ, շահեկան յօդուածի մը մէջ կը ներկայացնէ արժէքը այն արուեստագէտներուն, որոնք գրականութիւն կ'ընեն պատահաբար, եւ կը կոչուին սիրողներ (amateurs) առանց դառնալու մասնագէտներ (professionnels):

Արդարեւ հարցը բաւական հետաքրքրական է, ընդհանրապէս միջազգային գրականութեան, իսկ մասնաւորապէս հայկական արուեստին մէջ, ուր մասնագէտները դատապարտուած են ուրիշ միջոցներով իրենց ապրուստը ճարելու եւ կամ ըլլալու սիրող գրագէտներ, որոնց թիւը վերջերս չափազանց շատցած է։

Կարելի է ըսել թէ մատի վրայ կը համրուին մեր այն մասնագէտները, որոնք միայն գրականութեամբ ապրած են, օրինակ Շիրվանզադէ, Օտեան եւն.։ Մեծագոյն մասով ուսուցիչ, խմբագիր, կամ յեղափոխական եղած են, շատեր առեւտուրով զբաղած եւ շատեր ալ բժիշկ, փաստաբան՝ իրենց ազատ ժամերէն օգտուած։ Ջօհրապ տարին հազիւ քանի մը ամիս իր սիրած գրականութեամբ կը զբաղէր, արձակուրդի պահերուն միայն։

Ոչ թէ սիրողի գրականութիւն ընելուս համար է որ համաձայն եմ Ցուայգի կարծիքներուն, եւ արձագանգը կ'ուզեմ ըլլալ «Յառաջ»ի էջերուն մէջ, այլ որովհետեւ շատ մը մասնագէտ գրողներ, արուեստը եւ գրականութիւնը իրենց առանձնաշնորհը ըրած են՝ խստօրէն քննադատելով սիրող գրագէտներու արժանի ճիգերը, կարծէք իրենց ինքնակոչ վարպետի տիտղոսները բաւական ըլլային մեղադրելու շատերուն տաղանդը, որ կը յայտնուի հազուադէպ պարագաներու տակ։ Շատեր կ'ըսեն թէ մարդ երկու տիրոջ չի կրնար ծառայել։ Կարծէք թէ մեր գրողները միայն եւ միայն գրականութիւն կ'ընէին։ Պարզապէս վարժութեան հարց է, եթէ յեղափոխական մը ազդուած է իր մթնոլորտէն եւ ազգի մը ազատութիւնը երգած։ Գործի մարդ մը կրնայ շատ լաւ պատկերացնել իր ապրած միջավայրը եւ ստեղծագործել այնպիսի իրական տիպարներ, որոնք կրնան միալ արուեստի շունչին համապատասխան, եթէ գրողը տաղանդ ունի։

«Սիրող»ը, կ'ըսէ Ցուայգ, իբրեւ գործի եւ կենդանութեան մարդ՝ կը մղուի յանկարծ ստեղծագործական աշխատանքի եւ իր ժամանակաւոր արուեստագէտի զգացումներով, ջղուտ եւ խտացած ըմբռնումի մը բովանդակ ճիգը կուտայ»։ Արդարեւ մասնագէտները առատ ժամանակ ունին շատ գրելու եւ միշտ արտադրելու։ Եւ որովհետեւ քիչեր հանճարեղ եւ մշտահօս եղած են, իրենց երեւակայութիւնը կը կասի եւ կը ստիպուին կրկնութիւններ ընել, միեւնոյն բանը կը ծամեն ու կը ծամծմեն անտանելի ըլլալու աստիճան, կը շահագործեն իրենց անուան հմայքը։ Բայց Ժորժ Քուրթըլին կը քաշուի գրական ասպարէզէն ամբողջ քսան տարի, ըսելով թէ «գրելիք նոր բան չունիմ»։

Ցուայգ կը կարծէ թէ պատահական գրող մը ձեւի եւ գաղափարի ճկունութիւն եւ արուեստի սեղմում կը դնէ իր արտադրութեանց մէջ, եւ սիրող մը յաճախ կուտայ նախնական նիւթի մը ընդհանուր գիծերը եւ անոր դասաւորումը աւելի կենդանի կը դառնայ։

Բանաստեղծ Պէօշէօթիւրեան անմահացած է իր մէկ ոտանաւորով, «Իմ սրինգը», մինչդեռ անդին ծանօթ մասնագէտներ հարիւրաւոր ոտանաւորներ կ'արտադրեն en série եւ թութակի նման կրկնութիւններ կ'ընեն։ Ցեսակ մը խաչագողներ կարելի է համարել զանոնք առանց վարանելու։

Ամէն գործնական մարդ նոր ջիղ մը կը բերէ, թարմ եւ ինքնատիպ, գրականութեան մէջ եւ իր մասնագիտութիւնը կը դառնայ հում նիւթ։ Ճիշդ է որ երկարաշունչ եւ որոշ գործերու համար գրական մասնագէտներ անհրաժեշտ են, այդ մասին չէ որ պիտի վիճիմ, այլ կ'ուզեմ արդարացնել այն կարծիքը թէ սիրող մը յաճախ աւելի գաղափարապաշտ է քան մասնագէտ, որ նպատակ մը ունի եւ երբեմն գրականութիւնը իբրեւ միջոց կը գործածէ, Շոփէնհաուէր, որ չար ըլլալու աստիճան ծաղրող էր, կ'ըսէր թէ գրականութեան անկումը կը սկսի այն թուականին, երբ «հեղինակի իրաւունքը» ծնունդ առաւ։ Այսինքն այն օրէն, որ գրականութիւնը շահաւոր դարձաւ։ Ցուայգ շատ աւելի առաջ կ'երթայ եւ կ'ըսէ թէ "այն օրէն որ գրողները մասնագէտներ դարձան, բոլորովին տարբեր կը զգան եւ տարբեր կը գործեն, կազմելով առանձնայատուկ դասակարգ մը։

Եւ այդ ընտրեալներուն համար սիրողը խորթ զաւակ մըն է, դուրսէն եկած։ Երբ գրականութեան սահմանները մտնելու յատուկ անցագիրը չունի։ Մասնագէտները կ'ըսեն թէ "գործի մարդ մը ոչ տրամադրութիւն եւ ոչ ալ ատեն ունի երկարաշունչ եւ արժէքաւոր գործեր արտադրելու, "ժամանակը դրամ է,, անոր համար։ Ձեւի, լեզուի եւ կազմաւորումի առատ միջոց կը տրամադրէ արուեստագէտըմիայն, եւ երբեմն իր ամբողջ կեանքը, զգացումները, յատկութիւնները ի սպաս կը դնէ որեւէ գործի մը իրականացման եւն.։ «Ցուայգ ընդհակառակն կը քննադատէ այս կերպ մտածում մը եւ կ'ըսէ.— Բուն արուեստագէտի մը համար շատ ժամանակ ունենալը նոյնիսկ վտանգաւոր է։ Աւելորդ յոգնեցուցիչ աշխատանքի մը պարտադրութիւնը ուժերը կը վատնէ եւ ամէնէն պարզ մտածումն ալ նօսրացնելով, շարմաղէ անցընելով, կը տարածուի վերջապէս մահուան կը դատապարտուի։ Մէկ հատորի մը նիւթը չորս, հինգ նոյնիսկ տասը հատորի կը վերածուի, մինչդեռ սիրող մը ջղային երկունքի մը մէջ՝ խտացած կը պոռթկայ եւ ըսելիքը կ'ըսէ ու կը մեկնի, թողլով իր ետին արգաւանդ հորիզոնի մը հմայքը։ Արդէն ներկայիս գրականութիւնն ալ մասնագիտութիւն դարձած է, եւ եթէ բժիշկը հոգեբանական կամ ախտաբանական գրականութիւն կ'ընէ, ինչո՞ւ համար ատաղձագործը կամ դարբինը շարժումի, ձեւի կամ ոճի գրականութիւն չընէ, եթէ բնածին տաղանդը ունի, եւ կամ վաճառականը, կիրքի, պայքարի, անկումի կամ թշուառութեան բանաստեղծութիւնը չպատկերացնէ, եթէ երբեմն գրիչը ձեռք առնէ...։

Բոլոր միջազգային արժէքաւոր գրողները թրծուած են կեանքին մէջ, «սիրող» մը եթէ ունի բնածին տաղանդ, անպայման կ'արտայայտէ իր կեանքին որեւէ մէկ շրջանը։

Կի տը Մօփասան երեսունէն վերջ սկսած էր գրել եւ տասը տարուան մէջ քսանէ աւելի հատորներ արտադրած է։ Ուրեմն արուեստի եւ գրականութեան մէջ ոչ սիրողի եւ ոչ ալ մասնագէտի հարց՝ պէտք է բարձրանայ ժամանակ հայկական բացառիկ իրականութեան մէջ։ Ո՛վ որ կարող է հայ գիրին արժէքաւոր գործ մը բերել, ան արդէն պէտք է գրաւէ իր տեղը։ Ես շատ մը մասնագէտներ գիտեմ, որոնք սխալմամբ ինկած են արուեստի մարզին մէջ, եւ կատարեալ թիւրիմացութիւն է անոնց ըրած գրականութիւնը։

Յաճախ շփոթած ենք խմբագրին եւ բանաստեղծին միջեւ եղած տարբերութիւնը։

Թերեւս այս մասին ունենամ շատ մը ըսելիքներ, աւելի լայն կերպով բացատրելու համար այս հետաքրքրական հարցը։ Սակայն մէկ բան կը մնայ փաստ՝ ի նպաստ ինծի.— այն բացառիկ պարագան որ բոլոր երիտասարդ գրողները այժմ եղած են գործի եւ իրականութեան մարդ եւ կը գրեն ու կը խաղան իբրեւ սիրողներ...:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՉԷԶՈՔ ՁԱՅՆ ՄԸ
ԵՒ ԲՈՂՈՔ ՄԸ
ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Այս տողերը, հապճեպով գրուած, պէտք չեմ զգար «պարոն խմբագիր»ով սկսելու։ Անոնք ուղղուած են հայ ժողովուրդի այն տարրին, որ գիտէ զանազանել գաղափարի պայքարը հացի պայքարէն, որ, կուսակցական թէ ոչ, գիտցած է մնալ հայ եւ գործել իբրեւ հայ։

Նոյնպէս այս տողերը պէտք չէ թարգմանել իբրեւ պաշտպանողական մը Ա. Ահարոնեանի անձին, անոր քաղաքական գործունէութեան կամ անոր պատկանած կուսակցութեան։

Ճշմարտութեան զգացումն է, որ զիս կը հարկադրէ ինքզինքիս պարտադրած լռութենէս հրաժարիլ, խղճի պարտք մը կատարելու եւ բարձրացնելու բողոքի ձայն մը անոնց դէմ, որոնք հաւասարապէս պատասխանատու ըլլալով հանդերձ հայկական հարցին ձախողման, անխղճութիւնը եւ աներեսութիւնը ունին դեռ հայ ժողովուրդը խաբելու, իրենք զիրենք ներկայացնելով անմեղ գառնուկներ կամ անսխալական պապեր։

Հայ թերթեր յաճախ ստանալու եւ կարդալու առիթը չունենալով, Ա. Ահարոնեանի յոբելեանին շուրջ յուզուած խնդիրներու մանրամասնութիւններուն տեղեակ չեմ։

Ինձ չիպատկանիր եւ իմ ձեռնհասութենէս վեր է գրագէտբանաստեղծ Ահարոնեանի մասին բառ մը խօսիլ։ Իսկ ինչ կը վերաբերի անոր քաղաքական կեանքին, մասնաւորաբար Ժընեւ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ անոր ունեցած գործունէութեան, քանի մը խօսք ընել անպատեհ չպիտի ըլլար, քանի որ զուիցերիական քաղաքացիի հանգամանքս ինծի առիթ տուած էր, իբր չէզոք ականատես վկայ, մօտէն ապրելու հայկական հարցին շուրջ անցած դէպքերն ու պարագաները։

Ահարոնեան դիկտատոր մը չէ եղած իր կուսակցութեան մէջ եւ ինքնաբերաբար չէ եկած Եւրոպա, այլ հայ ժողովուրդի սեփական ուժերով ստեղծուած Հայաստանի մը Խորհրդարանին կողմէ իբր նախագահ պատուիրակութեան մը եւ ոչ թէ իբր լիազոր բանագնաց։

Եթէ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը սխալներ գործած է, ինչո՞ւ միայն Ահարոնեանի անունը յիշել։

Շատ հեշտ է ըսել «կը քննադատենք իր (Ահարոնեանի) իր կուսակցութեան վարած ... դաքական կեանքը որ աւ... անվերջ աղէտներու ... ազգը երէկ եւ առջի օր... տողերը գրող եւ քաղաք... հասկացողութիւն չունեցող ... րոնները որո՞ւ անունով եւ ի... իրաւունքով քննադատողի ... ամբաստանողի հանդամանք ... տան իրենք իրենց։

Հայ ժողովուրդը իր ... ջութեան մէջ դեռ ի վիճակի ... եղած, առիթը չէ ունեցած, ... տրելու չէզոք ատեան մը ... քննէր իւրաքանչիւր կուսակ... թեան կամ պատուիրակութ... գործունէութիւնը եւ ճշդէր ... վճռէր իւրաքանչիւրին պատ... խանատուութիւնը հայկակ... աղէտներու եւ հայկական հ... ցին ձախողման մէջ։

Մինչեւ այն օրը՝ իւրաքան... չիւր Պատուիրակութիւն ... մնայ ամբաստանեալի դիրք... մէջ։

Եթէ ընդունինք թէ Հ. ... Պատուիրակութեան գործունէ... թիւնը եղած է ազգավնաս, ... ապացուցուց թէ Ազգ. Պատուի... րակութեան գործունէութիւն... ղած է ազգօգուտ։

Նկատի առնելով միայն ... դէպքերը, որոնց ականատես ... ղած եմ Ժընեւի մէջ, կրնամ ... սել թէ Ազգ. Պատուիրակու... թեան գլխաւոր գործունէութի... նը եղաւ պայքարիլ ամէն կեր... պով եւ ամէն միջոցներով Հ. ... Պատուիրակութեան դէմ, ... քանդել ու չէզոքացնել ան... բոլոր ջանքերը եւ ձեռնարկ... ները։

Եթէ սիրելի չէր որ Հ. ... Պատուիրակութիւնը կրթ... Դաշնակցութեան, կարելի՞ է ... րանալ թէ Ազգ. Պատուիրակու... թիւնն ալ չէր կրթնած ռամկա... վար կուսակցութեան։

Եթէ Հ. Հ. Պատուիրակու... թիւնը չունեցաւ կարող դիւ... նագէտներ, ի՞նչ ըրին Ազգ. Պատուիրակութեան patent... դիւանագէտները։

Եթէ Հ. Հ. Պատուիրակութի... չկրցաւ գոյութիւնը պահել ... րածին Հայաստանի, Ազգ. Պատ... ուիրակութիւնը կրցա՞ւ ... օջախ»ի մը կենդանութի... տալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴԷՊՔԵՐ

Հայկական հարցին եւ ... նաւորաբար Սէվրի դաշն... գործադրման շուրջ եղած ... նակցութեանց ամէնէն փափ... վայրկեանին է, որ Ազգ. Պատ... ուիրակութիւնը «ազգային ... ջախ»ի մը բանաձեւը մէջ... նետեց, առանց նախապէս Հ. ... Պատուիրակութեան տեղեկ... թիւն տուած ըլլալու (Ժընե... մէջ...)։

Հրապարակաւ յայտարար... թիւն եղած էր թէ երկ... պատուիրակութիւնները հա... րաշխ պիտի գործէին, նոյն ... նը խոստացած էին նաեւ ... յասէրներու Միջազգային ... կային։

Ազգային օջախի մը խնդի... անակնկալ մը եղաւ ամէնու... Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ... բան չկրցաւ ընել՝ եթէ ոչ ... ռագրել Միացեալ Նահանգներ... իր ներկայացուցչին թէ ... որեւէ մասնակցութիւն չուն... այդ գործին մէջ։

Միեւնոյն ազգին շահեր... համար աշխատող երկու Պատուի... րակութեանց ազգասիրութի... ապացուցանող այդ հեռագ... բնագիրը հեռագրատուն տան... լու տխուր պաշտօնը ինծի ... ճակեցաւ։

Թրքական դիւանագի... թեան մէջ մեծցած եւ անոր ... տերովը սնած Նորատունկ... մը ասկէ աւելի ալա Թուր... (à rouler à la turque) խաղ ... չէր կրնար խաղալ, այսպէս ... քսելով Սէվրի դաշնագիրը ... ծաղրելու դժկամակող կարգ ... պետութեանց հացին։

Զուիցերացի ծանօթ հա... սէրներ, շուարած, պէտք ... խորհուրդ հարցնելու միջազգ... յին իրաւագիտութեան փրո... սէօրի մը, ճշդելու համար իր... դիրքը եւ ընելիք դիմումն...

«Au point de vue juridique ... de droit international» ...

լքեր Սեվրի դաշնագիրը, չէ թէ պետութիւնները չու... յարգել իրենց ստորագրու... թիւնը: Այս էր իրաւագէտին կարծի...

Միջազգային հայասէրներու ժողովին մէջ ալ նոյն... կայի խորհրդակցութեան հրա... ուած հայ Պատուիրակու... ները չկրցան ազդօգուտ ...նք մը յառաջ բերել: ...թաւ մը Հայաստանի վրայ ...ցերիական հոգատարու... ան շուրջ համակրութեան հո... ...նք մը կար: Զուիցերիական «...Démocrate» թերթին մէջ ե... ...ած երեք յօդուածներով իմ ...ակրութիւնս եւ համաձայնու... յայտնած էի այդ ծրա... ...ին համոզումով թէ չէզոք ... մը հոգատարութիւնը ...կրնար հեռու պահել Հա... ...մեծ պետութեանց աղ... ...թիւններէն եւ անոնց մրցա... ...թեան հետեւանքներէն: ...Աղաթօն պէյ, նոյն մի... Ռամկավարներու, Ազգ. ...իրակութեան եւ Բարե... ...ականին ամէնէն գործուն... անդամը, կը նախընտրէր ...կեան հոգատարութիւնը, «...ւանագէտ»ի հեռատեսու... Այժմ կարելի՞ է հար... թէ ո՞ւր մնացին ամերիկ... բազմաթիւ զրահաւորները ...աւառակները, որոնց առա... ...թիւնները կը թուէր:

Յ. ԼՈՅՍ-ՊԱՐՈՆԵԱՆ

(մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԴԱԿԱՆ ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Խորհ. Հայաստան» իր առա... էջին վրայ կը գրէ հետեւեալ ...գիրներով.— «Առանց ծրա... շինարարութիւնը խլում է ...ից տասնեակ հազարներ, ...աղեցնում է շինարարութեան ...յթը, — Շինարարութիւն ...այլ անիշխանութիւն է»:

...ւ անմիջապէս կը գանգատի ...Հայաստանի ծայրամասերուն, ...իսկ կեդրոնական տեղերուն ...է շինարարութեան վրայ ուշա... թիւն ընող չկայ, այդ էպատ... որ շինարարութիւ... կը դառնայ ճարտարապետ... ...ան ապարդիւն փորձ մը, ի ...տասնեակ հազարաւոր րուբ... ...րու, առանց որեւէ օգուտ ունե...

...Հրանցովկա գիւղին մէջ ...գործարանը, որուն ...յատակագիծին մէջ «...ացութեան» էին մատնուած ... մը «աննշան» յարմարու... ...ներ, արդէն աւարտած է, ...ճարտարապետը ուշադրու... իսկ չէ դարձուցած այդ մա...

Երբ գործարանը կ'աւարտի, ...ճարտարապետը կ'արգիլէ օգտա... առաջին յարկը, եւ 700 ...ի ծախք եւս ընելով՝ աւազով ...լցնէ: Աղջուրին պատճառով խոնաւութիւնը, հանդերձարանի, գրասենեակի չգոյութեան պատճառով՝ աշխատանքի անյարմարութիւնը կարեւոր թերութիւններ էին: Աղի, կեղտի քրտինքի մէջ բանուորները կը հիւանդանային:

Այս անգամ հարկ եղաւ 210 րուբլի ծախսելով պարպել լեցուած աւազը:

Արտասահմանէն ապսպրուած մեծ շոգեկաթսան կարելի չեղաւ տեղաւորել իր տեղը: Հարկ եղաւ մեծցնել սահմանուած տեղը:

Այսպիսի իմաստուն ճարտարապետներ են, որ շինեցին Էջմիածնի պանդոկը, որուն արտաքնոցի նման «Հասարակ» մէկ բանը «Մոռացութեան» է տրուած:

Ի՞նչ շինարարութիւն:

Երեւանի պետական գործարանին հիմը դրուեցաւ 1927ին, առանց նախագիծի: Այդ պատճառով շինութիւնները քանի մը անգամ փոփոխութիւն կրեցին: Նախատեսուած էր 1,200,000 րուբլի ծախք, մինչ արդէն ծախսուած է 1,800,000 րուբլի, եւ դեռ շէնքը աւարտած չէ:

Շինութենէն առաջ չեն խորհած ջրմուղի, ջերմութեան, լուսաւորութեան միջոցներուն մասին: Զանոնք պատրաստելու համար, պէտք է ծախսել դեռ 2000 րուբլի: Լուսամուտները շինուած են այնպիսի ձեւով մը, որ անհրաժեշտ կը դարձնէ տաքցնելու համար մեծ ծախքեր ընել: Սրբագրելու համար թերութիւնը՝ պէտք է ծախսել 18 հազար րուբլի:

Թէ որքան նպատակայարմար են շէնքերը, դուք դատեցէք.— Բանուորներու խոհանոցը շինուած է արեւին կողմը, եւ բնակութեան սենեակները՝ հիւսիսային կողմը: Արտաքնոցները եւ անոնց լուսամուտները բնակարաններու պատշգամներուն վրայ են:

Գործարանին լուսամուտները փայտէ շինուած են նոյնիսկ կրակի վրայ աշխատանքներու բաժնին մէջ: Առաստաղները ցած են եւ այնպէս մը շինուած են, որ արդէն իսկ փլելու վտանգին տակ կը գտնուին: Այդ պատճառով, եւ մարդկային զոհեր չտալու համար, սիւներ դրուած են:

Գործարանը կը հանգչի խիճի վրայ, այնպէս որ մասնագէտները շէնքը վտանգուած կը նկատեն:

Հսկայական ծախքեր, շինարարութեան աղմուկ եւ վտանգուած շէնքեր:

ՍՆՈՒՆԴԻ ՀԱՐՑ

Արդէն սկսան տեղալ գանգատները, ինչպէս նախատեսած էինք, Հայաստանի ճաշարաններու մասին: «Ահագին դժգոհութիւնների տեղիք է տալիս ճաշերի անսննդատուութիւնը», կը գրէ «Խ. Հայաստան» (4 ապրիլ): Երեւանի ուսանողական թէյատան մէջ պակաս կը տրուին ուտելիքները, այսպէս՝ հացը 200 կրամի փոխարէն կը տրուի 125 կրամ, պանիրը 50 կրամի փոխարէն 40 կրամ, եւայլն: Բողոքելու սովորութիւնը միայն ձեւական արժէք ունի:

Բանուորական գործակցական ճաշարանին մէջ սեղան կայ, աթոռ չկայ: Ամանով թարմ ջուր չես գտներ երբեք սեղանին վրայ, ճաշը կայ, պատառաքաղ չկայ: Բայց անթի՛ւ են գանգատները, զորս կը յիշէ «Խորհ. Հայաստան»:

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊՈՒՅԱՆՔՈՒՐ.— Զատկի նախօրեակին, Իսի-լէ-Մուլինօ-Պիյանքուրի հայ գաղութին ցոյց տուած վերաբերմունքը որբերու Միութեան հանդէպ, կուգար ապացուցանել թէ միշտ որբերու կողքին է:

Այն աննախընթաց բազմութիւնը, որ հաւաքուած էր Մուլինոյի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, այն խանդավառութիւնը, որ ստեղծուած էր, կ'արտացոլային բոլորին աչքերէն, փոխադարձ վստահութիւն:

Հանդէսին բացումը կատարեց Պ. Ս. Նաւավարեան, որ շեշտելէ յետոյ Զ. Ռ. Միութեան արժէքը եւ անհրաժեշտութիւնը, ըսաւ. «Այս Միութիւնը կեդրոնաձիգ Միութիւն մըն է, մաքուր ու անսպառ գործունէութեամբ, ազատ կուսակցական բոլոր տեսակի խըտրութենէ: Անոր նպատակն է պահել Ազգային բոլոր տեսակի սրբութիւնները: Ահա թէ ինչու համար կ'արժէ անոնց կողքին նստիլ»:

Ցոնկայս ունկնդրելէ յետոյ «Մարսէյեզ»ը եւ «Մեր Հայրենիք»ը, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Մ. Գույումճեան, որ մանրամասն պատկերացնելով որբերու անցեալը այսօրը եւ անոնց կատարելիք գործը վաղուան համար, ըսաւ. «Հայ որբը հայ իրականութեան մէջ կատարելիք քաղաքական գործեր ունի: Անոր վիճակուած գործը աւելի մեծ է իր նախորդներէն»:

Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւոր»ը շատ յաջող անցաւ: Հանդէսի վերջաւորութեան աճուրդի դրուեցաւ Անդրանիկի մեծադիր պատկերը եւ շահեցաւ Պ. Բագրատ Պարոնեան 880 ֆրանքի վըրայ աւելցնելով միանուագ 250 ֆրանք: Ամբողջ հանդէսի տեւողութեան նուագախումբը կը նուագէր հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր: Քաղաքապետը իր բացակայութիւնը կ'արդարացնէր նամակով եւ իր սրտագին ողջոյնները կ'ուղարկէր: Հանդէսին ներկայ էր պահականոցի պետը: Ան, ինչպէս եւ միւս ֆրանսացի հիւրերը շատ գոհ մեկնեցան:

Կէս գիշերէն յետոյ սկսան պարերը ղեկավարութեամբ Պ. Շիրինեանի:

Պարը եւ յարակից ուրախութիւնները շարունակուեցան մինչեւ առտուան ժամը 5: Բոլորն ալ բաժնուեցան ուրախ, քաջալերելով որբերը, որ կրկնեն իրենց օգտակար երեկոյթները:

Հրաչեայ Հանտալեան

Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ա. Ահարոնեանի քառասնամեայ գրական կեանքին յոբելեանը տօնելու համար, Սէն-Շամոնի մէջ ալ ընտրուած է, գործադիր մասնախումբ մը, որ այս նուիրական գործին լծուելու համար, կոչեր հրատարակեց, որպէսզի հանգանակութեան ձեռնարկուի:

Ա. Ահարոնեանի Գործ. Յանձնախումբը կը բաղկանայ հետեւեալներէ.— Պ. Պ. Ք. Կարապետեան՝ ատենապետ, Ս. Ընտրիկեան՝ քարտուղար, Ա. Գույումճեան՝ գանձապահ եւ Մ. Եղիայեան, Գ. Ստեփանեան, Թ. Թորոսեան, Յ. Եաղուպեան խորհրդականներ:

Քանի մը հատուածներ՝ կոչէն.—

— «Հայ ժողովո՛ւրդ, արդէն բացուած է հանգանակութիւնը ի նպաստ Ահարոնեան Գրական Հիմնադրամին: Սէն-Շամոնի մէջ ալ կազմուած է Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը, որուն տրամադրութեան տակ մեր կողմէ կնքուած տետրակներ կան: Վստահ ենք որ ամէն գրասէր Հայ, ամէն հայրենասէր Հայ, ամէն մէկ քաղաքացի, առանց հօսանքի եւ դաւանանքի խտրութեան, պիտի ընդառաջ գայ մեր կոչին ու իր անկեղծ սրտաբուխ լումաներով պիտի գործակցի մեզի, որպէսզի զօրաւոր հիմնադրամ մը մէջտեղ բերենք:

Թող այս ձեռնարկը իր արդիւնքով նոր ապացոյց մը ծառայէ մեր դարաւոր ժողովուրդի յարաճուն ստեղծագործութեան»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՎԱՐԴԱԹԻԼՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կը փութանք ծանուցանել ֆրանսայի եւ Ամերիկայի շրջանի հայրենակիցներուն թէ կազմուած է Վարդաթիլ գիւղի Ուսումնասիրաց Միութիւն մը:

Կը խնդրենք հայրենասէր Վարդաթիլցիներէն, որ բարի նախանձ ունենան Նորակազմ Միութեան յառաջդիմութեան օգնելու եւ աջակցելու Սուրիա ապաստանած թափառական մեր հայրենակիցներուն նիւթապէս եւ բարոյապէս: Մասնաւորապէս կը խնդրենք փրկել փոքրիկ մանուկները այլասերման վտանգէն:

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Զատկուան տօներուն առթիւ Հ. Մ. Մ.ի երկու խումբերը, Ա. եւ Բ., հրաւիրուած էին գաւառ մրցումի համար:

Բ. խումբը որ Էմֆ քաղաքին մէջ կը կատարէր իր մրցումը, պարտուեցաւ 0ի դէմ 2 նշանակէտով: Այս մրցումը տեղի ունեցած է 1000ի մօտ բազմութեան մը ներկայութեան, եւ մեծ յաջողութիւն մըն է, երբ նկատի առնուի թէ հինգ ժամուան շոգեկառքի յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէն զատ, խումբը կազմուած էր երիտասարդ ուժերէ միայն: Այս երկու նշանակէտները ըրած են վերջին քառորդ ժամուան մէջ: Հ. Մ. Մ.ի պաշտպանողական գիծերը կատարած են զմայլելի խաղարկութիւն մը, ապարդիւն հանելով «տիվիզիոն տ'օնէօռ»ի պատկանող խումբին յարձակումները: Տեղական խումբը լաւ ընդունելութիւն մը ըրած է Հ. Մ. Մ.ի խումբին:

Նոյն օրը Հ. Մ. Մ.ի Ա. խումբը հրաւիրուած էր Արտէն Նահանգին մէջ, եւ պիտի կատարէր երկու մրցում: Կիրակի օր Հ. Մ. Մ. կը մրցի Րէվէն քաղաքին մէջ, երկու հազարի մօտ երկսեռ բազմութեան մը ներկայութեան: Դաշտը փոքրիկ ըլլալէն զատ, 40 աստիճան զառիվայր էր, խորթ ու բորդ, այնպէս որ խաղալ անկարելի էր: Հակառակ Հ. Մ. Մ.ի լաւ խաղարկութեան, մարզադաշտին անկանոնութեան համար 2ի դէմ 1 նշանակէտով կը պարտուի Հ. Մ. Մ.ի խումբը:

Երկուշաբթի օր Հ. Մ. Մ. կը կատարէ երկրորդ մրցում մը, Տէվիլ քաղաքին մէջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Այս քաղաքին մարզադաշտը տափարակ եւ նոյնքան փոքրիկ էր: Այս անգամ Հ. Մ. Մ. կը տանի ջախջախիչ յաղթութիւն մը, տեղական խումբին յաղթելով 3ի դէմ 8 նշանակէտով: Այսպիսով Հ. Մ. Մ ի խումբը կը լուծէ իր վրէժը նախորդ մրցումին: Այս խումբը յաղթած է միշտ Րէվէնի խումբին եւ իր գոյութենէն ի վեր առաջին անգամն է որ կը կրէ ջախջախիչ պարտութիւն մը: Աննկարագրելի ընդունելութիւն հայ մարզիկներուն:

Վ. Հ.

Հ. Մ. Մ. ՆԻՍ

ՆԻՍ, 21 ապրիլ.— Այս տարի փայլուն յաջողութիւններ շահեցաւ Նիսի Հ. Մ. Միութիւնը: Ապրիլ 6ին sixte շրջանային խաղերու բաժակը շահեցաւ յաջող խաղարկութենէ մը վերջ 0ի դէմ 3ով:

Իսկ երէկ Նիսի գլխաւոր մարզադաշտին վրայ Հ. Մ. Մ.ի առաջին խումբը կը մասնակցէր քաղաքապետութեան կողմէ նուիրուած բաժակի խաղերուն: Հակառակորդն էր Olympique Gymnast Clubի առաջին B. խումբը, որ զօրացած էր առաջին Aի չորս խաղացողներով, (որոնց մէջ նաեւ Crut նշանաւոր ֆրանսացի միջազգային յառաջապահը), կը ներկայանար հայկական խումբին դէմ: Մեր տղաքը կորովի խաղարկութենէ մը վերջ յաղթական դուրս եկան 3ի դէմ 4 նշանակէտով:

Այս արդիւնքը որքան անսպասելի նոյնքան ալ քաջալերական է մեր մարզիկներուն եւ երիտասարդութեան համար: Խաղացողները բոլորն ալ արժանի են գնահատութեան:

Ս. Վ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐԼԻՆ.— Գերմանիոյ Հայ ուսանողները որոշ թիւ մը կազմած ըլլալով (մօտ 50 հոգի) եւ նպատակ ունենալով կապ հաստատել եւ աւելի մօտէն շփում ունենալ իրարու հետ, կազմած են գլխաւորութեամբ Պերլինի ուսանողներուն՝ Պերլինի Հայ Ուսանողական Միութիւնը:

Միութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն է Գերմանիոյ մէջ ուսանիլ փափաքողներուն օժանդակել եւ ուսանելու պայմաններուն եւ կարելիութիւններուն մասին տեղեկութիւններ տալ:

Հիմնուած ըլլալով մշակութային հողի վրայ, ան պիտի աշխատի նաեւ կապ հաստատել բոլոր ուսանողական կեդրոններու հետ, Հայաստանէն մինչեւ Ամերիկա: Միութեանս հասցէն է՝ D. Froundjian, Berlin No. 55. Esmarchstr. 27: Նախագահ՝ Ա. Յարութիւնեան, քարտուղար՝ Տ. Ֆրունճեան:

Յ. Գ.— Կը խնդրուի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել:

ՊՈԼՍՈՅ

ԿԱՄՈՒՐՋԸ ՎԵՐՑՆԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Կամուրջը բոլորովին վերցնելու կամ առկախ կամուրջ շինելու խնդիրը դեռ կը ծեծուի: Այս գաղափարին կողմնակից Առեւտրական Սենեակն ու Նաւահանգիստի ընկերութիւնը կը պնդեն, որ Ոսկեղջիւրը նաւահանգիստի կը վերածուի այս կերպով:

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒԱՌԻ ՎՐԱՅ...

...Հրայրի ողնածուծէն դող մը ...ցաւ, աղջիկը անհուն պապա... ...մը իրեն կը յառէր. դէմքին ...մորմոքի մը լրջութիւնը, ...պատանքը կար կարծես:

Հրայր բան մը չըսաւ, բայց ...իր մարագին դռնէն ներս ...մտնէր, զգաց որ սիրտը պայ... ...աստիճան կը բաբախէր. ...խոտերուն վրայ, սպա... ...անձկութիւն մը լայնցուց ...երը եւ սկսաւ մտիկ ընել:

Գ.

...մարագին կիսաբաց դռ... ...իրեն կուգային գիշերուան ...շշուկները. մարդկային բո... ...ձայները մարած էին այլեւս. ...ժամանար միայն առուի մը կար... ...ինը, ցալպաթոչուններու հե... ...կանչերը. հանդիսաւոր ...ութիւն մը փռուած էր ...րը, ագարակի տանիքներուն ...տուներուն վրայ:

Ժամանակը կ'անցնէր գողի մը նման, շունչը բռնած, ոտքի մատներուն վրայ:

Յանկարծ դրան մը մեղմ ճըռինչը հասաւ իրեն. բակէն ստուեր մը կ'անցնէր. ապա իր դուռը բացուեցաւ զգուշութեամբ ու դրան կիսաստուերին մէջ յայտնուեցաւ աղջկան մը սիլուէթը, մազերը հերարձակ ու կուրծքը բաց:

Ռոզալին դուռը վրայ ըրաւ ու խաւարին մէջ նետեց շշնջաձայն հոգոց մը:

— Ես եմ... Հռայր...

Հրայր մութին մէջ կը սպասէր քարացած, անկարող՝ հաւատալու, անկարող՝ տարակուսելու: Զգաց որ խռովիչ ջերմութիւն մը իրեն կը մօտենայ ու կը պլլուի իր մարմինին շուրջ, խոնաւ հեւք մը կը շոյէր իր երեսը՝ Հրայր իր մատները խոթեց աղջկան մազերուն մէջ, խածաւ աղջկան շրթունքները և երկուքը մէկ, խելայեղ թափով մը ինկան խոտերուն վրայ:

Մութին մէջ, խոտերուն խըշրտուքին հետ կ'իմացուէր անասնական շնչահեղձ ձայն մը, հեշտագրգիռ բոյր մը կը խառնացնէր Հրայրի ռնգունքը, ու ինք, վայրագ, անճարակ գալարումի մը մէջ՝ պատառելու, լափելու կատաղութիւնը կը զգար... կ'իմանար իր անունը որ աղջկան կոկորդին մէջ կը խեղդուէր,կը վերածուէր խուլ հեծեծանքի մը...

Ու յանկարծ... շրախ...:

Մարագի դրան մղլակը գոցուեցաւ. շունչերնին բռնած, ակնդէտ, սառեցան. բոլոր իրենց զգայութիւնները խուճապահար կը դառնային իրականութեան. ո՞վ էր, ի՞նչ էր...

Պահ մը վերջ, լուսամուտին ետեւէն կարմրութիւն մը երեւաց, բարձրացաւ. ու անմիջապէս շան կաղկանձիւնին հետ մարդկային խուպատ, կցկտուր, դժխեմ կանչ մը. «Հոս... եկէք... կրա՛կ... կրա՛կ... հո՛ն... մարագը...»:

Երկուքը միասին ոստումով մը նետուեցան դէպի դուռ. դուռը փակուած էր. չարաշուք սարսուռով մը մութին մէջ մոտեցան իրարու. բան մը չէին հասկնար. վտանգ մը Ջղջիկի նման կը թեւածէրօդին մէջ, լուռ, անխուսափելի:

Լուսամուտէն կարմրութիւնը կը շատնար, բոցերու շողեր կ'անցնէին օդին մէջէն: Ճանչցան զուժկան ձայնը, «Գօպօ»ն էր. բակին կողմէն դռներ կը բացուէին ու մարդոց աղմուկը, իրարանցումը, հաւարը կը շատնար, կը շփոթուէր: Ամբողջ ագարակը ոտքի էր:

Հրայր մոլեգին թափով մը քաշեց խարխլուն դուռը, որ տեղի տուաւ. չհամարձակեցան դուրս նետուիլ. անսպասելի տեսարանի մը առջեւ գտնուեցան քիթերնիս. բակին մէջտեղը խոտի շեղջ մը կը բոցավառէր. կայծեր կը բարձրանային դէպի երկինք..., կարմրաւուն լոյսին մէջ կանգնած էր «Գօպօ»ն, անվարտի, ոտաբոպիկ, դէմքին վրայ հոպիտային բութ ծիծաղ մը... շողիքը միշտ կախ, կը հըռհոար, շուրջը կը նայէր, մարագին դուռը կը ցուցնէր ու իր խուպոտ ձայնով կը լվռտար.

«Հոն... Հռէոը... Ռօզէն... հոն տեսէք...»

Դռներուն առջեւ ակնապիշ, ապշահար դէմքերը կ'երեւէին գիշերազգեստ մարդոց. Փէռ Մաթիէօն, գլխին գդակ մը, շապիկը մինչեւ ծունկերը կը մօտենար մարագին. իր անդրանիկը բիր մը վերցուց, հօտաղները թաքուն խայտանքով մը կը մօտենային կրակին. «Գօպօ»ն կը ցատկռտէր:

Մարագին դռնէն Ռոզալին մէկէն դուրս նետուեցաւ. գիսախռիւ մազերուն, զգեստներուն վրայ տակաւին խոտի շիւղեր կային. կուրծքը կը հեւար եւ կրակին բոցը կը ճառագայթէր աչքերուն մէջ...:

Կատաղի դիւահարի մը նման քալեց «Գօպօ»յի վրայ:

«Լէ՛... աղբակոյտ... գետնի որդ...» կը սուլէր ակռաներուն մէջէն, ու կռուփները սեղմած, աչքերը պղտոր՝ կը քալէր սասնուկ թզուկին վրայ...:

Իր առջեւ ելաւ Փէռ Մաթիէօն, իր հայրը. ոսկրոտ ափը, շառաչուն ապտակով մը իջաւ Ռոզալիի երեսին:

«Շուն... շուն...» կը խուլտար ինքզինքէն ելած ծերուկը:

Ռոզալի տեսաւ որ իր մօրեղբայրը բիրով կը խուժէր մարագին դրան. առաջ նետուեցաւ. թեւերը պարզեց ու պաղատաքին ըսաւ եղբօրը.

— Անտրէ... նշանածիդ սիրոյն... Մարիին սիրոյն...:

Ու դաստակէն բռնելով, ետ դարձաւ, կրթնեցաւ եղբօրը կրծքին ու կանչեց.

— Հռա՛յր... անցիր, հեռացիր...:

Հայ տղան լոյսին դուրս եկաւ. կռուփները մէջքին դրած՝ դրան առջեւ կանգ առաւ:

Փէռ Մաթիէօ բահով մը իր վրայ կուգար:

— Հայր, պռռաց աղջիկը, ձեռք չվերցնես... կը թողում կ'երթամ.. Հռա՛յր... անցիր, ի սէր Աստուծոյ...:

(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Մայիս Մէկի ցոյցերը

Մայիս Մէկի առթիւ Աշխատանքի Ազգային Դաշնակցութիւնը կը հրատարակէ փարիզեան շրջանի աշխատաւորներուն ուղղուած կոչ մը, որուն մէջ կ'ըսէ. «Մայիս Մէկը արժանաւոր կերպով եւ ֆրանսական ձեւով տօնելու համար պէտք է մնաք ձեր աշխատանքին գլուխը: Աշխատելով է որ մարդ կը յարգէ աշխատանքը: Ընդհանուր գործադուլ մը միլիոններ պիտի արժէ Ֆրանսայի եւ օտարը օգուտ պիտի քաղէ անկէ՝ խլելով ձեր հացը: Անկցի՛ բոլշեւիկեան Մայիս Մէկը: Ֆրանսայէն դո՛ւրս Մոսկուայի վարձկանները, կեցցէ՛ ֆրանսական աշխատանքը: կեցցէ՛ աշխատասէր եւ ազատ Ֆրանսան:»

*** Ցունաստանի ներքին նախարարը մերժեց համայնավար արհեստակցական միութեանց խնդրանքը՝ Մայիս Մէկին ցոյցեր կատարելու մասին գլխաւոր փողոցներուն մէջ: Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են համայնավարական ամէն փորձի դէմ:

*** «Իզվէստիա», Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը եւ ուրիշ խորհրդային թերթեր կը հրատարակեն կոչերը համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին: Մայիս մէկի տօնին առթիւ, որ այս տարի աւելի յեղափոխական երեւոյթ պէտք է առնէ: կոչերուն մէջ գրուած է. «Անկցի՛ Պապը», «Հրասայլեր եւ օդանաւեր տուէք մեզ» եւայլն: Նոյնպէս կոչ կ'ըլլայ Հնդկաստանի եւ Հեռաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն՝ որ դրամատիրական կեղեքիչներու դէմ գլուխ վերցնեն:

Արհեստակցական կարմիր Միջազգայինը մասնաւոր շնորհաւորականներ ղրկեց Հնդկաստանի բանուորներուն, որոնք «կը կռուին ազգային եւ ընկերային ազատագրութեան համար»: Նոյնպէս հրահանգեց անոնց իրենց դրօշակներուն վրայ արձանագրել 21 կարգախօսներ, որոնց մէկն է. «խորհրդային միութեան մէջ ընկերվարական կառուցումը լծակ մըն է համաշխարհային յեղափոխութեան»: Գ. Միջազգայինն ալ խմբագրած է նման կոչ մը, նոյնիմաստ կարգախօսներով:

Տարտանէլ փողոց

Կիրակի օր Փարիզի մէջ բացումը կատարուեցաւ «Րիւ տէ Տարտանէլ»ի, ի ներկայութեան Սէնի Նահանգապետին, զօր. Կուրօի եւ քաղաքային, զինուորական ու ծովային բարձրաստիճան պաշտօնեաներու: Ճառեր խօսուեցան թաղապետական ժողովի Նախագահին, Սէնի Նահագապետին, զօր. Ամատի եւ զօր. Կուրօի կողմէ: Բոլորն ալ ի վեր հանեցին ֆրանսացի զինուորներու քաջութիւնըՏարտանէլի կռիւներուն մէջ եւ պանծացուցին յիշատակը անոնց որ ինկան այդ ճակատին վրայ: Զօր. Կուրօ յիշեց նաեւ դաշնակից անգլիացիին աջակցութիւնը: Նոր փողոցը կը գտնուի Փորթ տէ Թէռնէն ոչ-հեռու:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

կազմակերպուած Իթալիի, Պիսէթրի և Ժանթիյեիի Յոբելինական յանձնախումբի կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30—12, 2 rue de la Mairie Gentilly.

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Տոմսերու համար դիմել սափրիչ Էքինճեանի, 3bis rue Blanqui

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Իսի-լէ-Մուլինօի «Եփրատ» Նուագախումբի կողմէ, 24 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Harolaի սրահներուն մէջ 3 rue Lavieuville, Nord Sud: Abbesses. կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Գրեց՝ ՕՆ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ 220է աւելի մեծադիր էջերով այս գիրքը կը բովանդակէ ամբողջական եւ վաւերական պատմութիւնը

ՎԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏին, որուն 15ամեակն է այս տարի,

որ մեր պատմութեան փառաւոր մէկ էջը կը կազմէ:

Հեղինակը, Զինուորական Խորհուրդի քարտուղար, այս գիրքը կազմած է օրը օրին, 1915ի Վանի ապրիլեան կռիւներու ընթացքին:

Ֆրանսայի Համար կ'արժէ միայն 20 ֆրանք

Բացարձակապէս կանխիկ Դիմել ՅԱՌԱՋի վարչութեան

Հ. Յ. Դ.

ԳԱԻԱՌ

ԼԻՈՆԻ Զաւարեան խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը:

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամները փորձի կը հրաւիրուին վաղը չորեքշաբթի երեկոյ իսկ անդամուհիները ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 71 Av. Kléber.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռոան, Կ. Պ.— 35:
Միլան, Գործ.— 106.30:
Բլամառ, Արծ.— 140:
Տրակինեան, Սանդ.— 35,
Գահիրէ, Գ. Մ.— 4 անգ.:
Լը Փուի, Փ. Ա.— 10:
Փէրթուի, Ա. Պ.— 140,
Փարիզ, Սարգ.— 35:
Լը Ման, Դ. Զ.— 70,
Վիլմոնպլը, Տիկ. Ի. Ք.— 100:
Շաթօ Ռընօ, Գ. Ս.— 35:
Քրէօզէ, Գ. Ս.— 35:
Հարն, Ա. Պ.— 35:
Սէն Լօրէն, Հ. Ն.— 25:
Մոնթրէօյլ, Ժ. Մ.— 35:
Շէրպուրկ, Մ. Հ.— 35:
Կարտան, Ա. Մ.— 100:
Մարսէյլ, Գործ.— 836:
Ալժեր, Յ. Գ.—140:
Գոնսթանցա, Գործ.— 864:
Լ'Արժանթիէօ Օր. Մ.— 35:
Ռուսճուք, Ղ. Բ.— 1 տոլար:
Փարիզ, Մ. Ա.— 70:
Փարիզ, Գ. Է.— 35:
Ռոնի սու Պուա, Թ. Ղ.— 140:
Մոնթէվիտէօ, Մ. Մ.— 10 տոլար:
Մարոք, Ա. Ծեր.— 16:
Սէն Ռաֆաէլ, Տիկ. Գ.— 280:

Պ. Սաղաթիէլեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իր կնոջ՝ ԲԵՐՈՒԶ ՍԱՂԱԹԻԷԼԵԱՆի (ծնեալ Մինասեան, Պրուսայի Օրթագիւղէն) դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 15ին Կրընօպլի սանաթօրիօմին մէջ: Հանգուցեալին մարմինը անփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմատան մէջ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հայկ. Բարեգործական ընդհ. միութեան Փարիզի մասնաժողովին կողմէ, հովանաւորութեամբ՝ Վռամշապուհ եպս. Քիպարեանի եւ Գրիգոր եպս. Պահապանեանի, նախագահութեամբ՝ Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտանի:

Այս Կիրակի ժամը 3ին Petit Journalի սրահին մէջ, 21 Rue Cadet: Մուտքը ազատ է: Հանգանակութիւն չպիտի կատարուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քալամաթայէն Պրուսայի մեծ-Նոր գիւղացի Գրիգոր Մինասեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոնարհիկ Մինասեան (27 տարեկան), որ առեւանգուած էր Րէսիւլայի մէջ: Այժմ կը կարծուի Տէր-Զօր ըլլալ: կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն «Յառաջ»ի միջոցաւ իմացնել Hagop Ghougassianի Odos Paron, Panapoion, Kalamata. Grèce.

կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Տիկ. Աղաւնի Սուրմէեան (ծնեալ Դշխոեան) որ 1920ին կը գտնուէր Պոլիս: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ: Իմացնել՝ Պ. Վանեանի, Boite Postale, No. 66, Khartoum, Soudan.

— կը փնտռուին Գարապօղազցի Հմայեակ ճէօմէրտեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Խնկօ, մօր անունը՝ Թուրվանտա, տարագրութեան միջոցին յանձնուած է Ուրֆայի եկեղեցին. Եւնոֆիա, Միւշկիւնազ, դեդեխի ճէօմէրտեան (այս վերջինը առեւանգուած է Թել-Ապեատի շրջանի Արաբներու կողմանէ), հօր անունը՝ Ոսկիան, մօր անունը՝ Անիկ. կաթնուկ, հօր անուն դանիէլ, մօր անուն Հալաճ: իմացնել Աղապապ Պարսամեանի, 32 Jules-Gevelot, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

կը փնտռուի նաեւ Նազլու Պարսամեան եւ իր երեք զաւակները, Ռուբէն, Անթառամ, Հռիփսիմէ որոնք Արաբկիրի շրջանին մէջ առեւանգուած են քիւրտերու կողմանէ: իմացնել՝ Աղապապ Պարսամեանի վերի հասցէին:

— կը փնտռեմ քէմախի վերի բագառիճէն խոսրով իպլիզեան եւ զաւակները Ղազարոս, կաթիկ, Ազատուհի, եւ հօրեղբօրորդւոյզաւակները՝ Աւագ, Մատթէոս եւ Ծաղիկ, որոնք աքսորուած են 1915ին: իզմիրի դէպքէն ամիս մը առաջ Մալաթիայէն լուր առնուած է աղջիկը կաթիկէն: Անկէց ի վեր լուր չկայ: իրենց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր. նուէր: իմացնել՝ H. Hougasian, Mazagan, Maroc: կամ «Յառաջ»ի: կը խնդրուի սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել:

— կը փնտռուին կիւրինցի Մարիամ եւ Ազնիւ Չիթպաշեան, Արամ Մէնտիլեան եւ զաւակը Անդրանիկ որոնք 1915ին տարագրուած են: Հալէպ հասած գաղթականներէ եւ կիւրինցի հայրենակիցներէ կը խնդրուի իմացնել Տիկ. Սրբուհի Մէնտիլեանի, Usine Flachard, Aouste sur Sye. Drôme.

— Կը փնտռուի Յակոբ Տիլողեան որ 1927ին կը գտնուէր Հետեւեալ հասցէին, Chez Mr. Bernabé. Café d'Etigny, Place de l'Hôtél de Ville, Auch, (Gers): Իմացնել՝ Զ. Ե. Ո.Մխութեան վարչութեան, 63 Bld. Carnot, Le Puy, (H-te Loire):

— Համբարձում Ճանիկեան կը փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս Ճանիկեան, որ կը գտնուէր Պէյրութ: Իմաց տալ՝ H. Djaniguian (Arménien) 54, Rue Aux-Ligneaux, St-Jean-de-Braye (Loiret)

— կը փնտռուի Ամասիացի կարապետ Զատիկեան որ Պոլիս Թրքական Թաղի մը մէջ կը զբաղէր հագուստի վաճառականութեամբ: կը բնակէր Եէնի Մահալլէ: իմացնել Պ. Գէորգ Թաքաքճեանի, Mas de Vergières St. Martin de Brau (B. du R.) France:

— կը փնտռուի Սեբաստիոյ, Դդմաճ գիւղացի Նունիկ Մոքոսեան, հօր անունը՝ Տոնիկ, մօր անունը՝ Զէնիկ: կը կարծուի թէ Աղեքսանդրիա կը գտնուի եւ բաժանորդագրուած է «կոչնակ» Թերթի. կը խնդրուի եգիպտոսի Թերթերէն արտատպել: իմացնել իր եղբօր Երանոս Մոքոսեանի 11 Rue Voltaire, La Ciotat, (B. du R.) France:

— կը փնտռեմ եղբայրս՝ Սարգիս Խորասանճեան 22 տարեկան: 1927ին Յունաստան էր: կը կարծուի թէ այժմ Հարաւային Ամերիկա կը գտնուի: իր հասցէն տուողին 25 ֆրանք նուէր: իմացնել՝ Խորասանճեան, 109 Rue Moncey, Lyon (Rhone) France:

— կարնեցի Մկրտիչ Ճիզմէճեան՝ որ Էստաք (Մարսէյլ) կը բնակէր, 6 ամիսէ ի վեր անյայտացած է: Հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան՝ Ժիրայր Տէր Վարդանեան, 57 Rue Bernard du Bois, Marseille, France:

— Օր. Լօժէնի Նաւասարդեան կը փնտռէ Գառնիկ կամ Ղարիբ Էլմասեան (28-30 տարեկան) որ 1920ին կարճ ժամանակ Զոնկուլտաք մնալէ վերջ, մեկնած է Պոլիս: կը կարծուի Թէ Պոլսոյ մէջ աշխատած է ճաշարանի մը մէջ: Յետոյ մեկնած է Սալմաստ (Պարսկաստան): իմացնել՝ E. A. Terzianի, comptable, boitepostale 31, Draguignan, (Var) France. Լուր տուողին նուէր:

— Յովհաննէս Վահանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Ազատ Վահանեան, որ 1915ի տարագրութեան միջոցին յանձնուած է իրենց գիւղացի քիւրտ Ալի պէյի: կը կարծուի Թէ այժմ կը գտնուի Ամերիկա: իմացնել Hovannes Hovannessianի, 14 Rue Wilson, Décines, (Isère). France.

Լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ 200 ֆրանք նուէր:

կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել:

— կը փնտռեմ Հօրեղբայրներս կարնեցի Լեւոն, Սիմոն, Հրանտ Աֆոնիեան եւ մօրաքոյրներս Մարի (միւսին անունը չեմ յիշեր) որոնք 1914ին մեկնած են հարաւային Ամերիկա: իմացնել՝ Արամ Սարաֆեանի, St. Loup Grands Pins, Travers Chevaliers No. 11, Marseille, France.

— կիւրինի Ղարօրէն գիւղէն, կիւլվարդ Գամճեան (ծնեալ Թոմպուլեան) կը փնտռէ իրհայրը Սարգիս Թոմպուլեան, եղբայրը Ղազարոս, քոյրերը՝ Մարիամ եւ Մարիցա, իր նախկին ամուսինը Սարգիս Մոսիկեան, որոնք 1915էն ի վեր անյայտ են: կը կարծուի Թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա: իմացնել Տիկին Կիւլվարդ Գամճեանի, Campagne Bd. St. Antoine 31 Maison Camdjian, Marseille: Լուր տուողին 100ֆր. նուէր:

— Շապին Գարահիսարի մեծ Աճպտերի Ղրաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճարեան), հօր անունը՝ Նիկողոս, մօր անուն Եւա: իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.): Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր:

— կը փնտռուի Եսթեր Պալթայեան եւ զաւակները Արտէմիս եւ Գէորգ: Նաեւ իր քոյրը Նեվրիկ Ուստաեան որ երեք տարի առաջ Յունաստանէն մեկնած է Պէյրութ: իմացնել՝ Իզմիրցի Յակոբի աղջկան Արշալուսի Գալշեանի c/o A. Der Stépanian, ... Piat, Paris (20e)

Կիւրասոնի Արղաւուսի ... Անդրանիկ Տէր Վարդ... կը փնտռէ իր հայրը ... մայրը՝ Սանդուխտ, քոյր... վառ, հօրեղբօրորդին ... Տարագրութենէն վերջ ... գտնուէին: 7 տարիէ ... չկայ իրենց մասին: իմացնել Varvar Marcarian, 4 Cité ... Décines Isére.—

Le Gérant H. STEPH...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ԱՊՐԻԼ
1930

30 AVRIL 1930

Զ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1250

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲԱՒԱԿԱՆ Է...

Կիրակի գիշեր, Զափահաս Որբերու ապրիլեան փառաւոր սրահին մէջ, հազիւ իմացած ցերեկուան տխուր դէպքը, դաշնակցական բանախօսը չվարանեցաւ բարձրաձայն յայտարարել հազարաւոր, ունկնդիրներու առջեւ.

— «Քիչ առաջ, Զ. Ո. Միութեան նախագահը կարգ մը ձեռնարկութիւններ յիշելով, ուզեց ըսել թէ որբերը մինակ են այս գործին մէջ, ինչպէս ամէն գործի մէջ:

«Ո՛չ եւ ո՛չ: Որբեր, ապրիլեան սանե՛ր, դուք երբեք մինակ չմնացած ձեր տառապանքին, ձեր տագնապներուն, ձեր ճիգերուն եւ ձեռնարկներուն մէջ: Բայց, մինակ պիտի մնաք, ամէն անգամ որ կը գտնուիք անպատշաճ արարքի մը մէջ ինչպիսին տեղի ունեցեր է այս ցերեկ: Արարք մը, զոր ամէն կերպով դատարտելի կը գտնեմ իբրեւ դաշնակցական»:

Արդարեւ, ինչ որ տեղի ունեցեր է, կիրակի ցերեկ, Եէնայի սրահին մէջ, «շնորհքով» մարդոց կողմէ սարքուած սգահանդէսին առթիւ, ոչ իմաստ ունի, ոչ ալ արդարացում:

Այս երկրորդ անգամն է, որ սայթաքումի մէջ կ'իյնան խումբ մը չափահաս որբեր, որոնց կարգին դաշնակցականներ ալ կան, դժբախտաբար:

Ի՞նչ է իմաստը, վերջապէս, այս խափանարար ցոյցերուն: Կ'ուզեն խելքի՞ բերել ժամուն դրան աղաները եւ անոնց արբանեակները: Կ'ուզեն ընդհանուր յարգա՞նք պարտադրել բոլորին ալ, Ապրիլ 11ի սգահանդէսին առթիւ: Կ'ուզեն բռնի հաւաքականութի՞ւն ստեղծել:

Զարաչար կը սխալիք, տղա՛ք: Բոլորովին անօգուտ են այդ կարգի միջոցները: Եւ մանաւանդ վարկաբեկիչ՝ ձեր պաշտպանած դատին համար: Եւ ձեզի համար:

Ահա քանի տարի է դուք ստանձներ էք ապրիլեան սգահանդէսին կազմակերպութիւնը: Ձեզի հետ ունիք ժողովուրդին լայն զանգուածը: Վկայ՝ կիրակի գիշերուան բազմութիւնը:

Անշուշտ, ցանկալի էր որ գոնէ այս առթիւ տեղի չունենար ո՛ր եւ է ձեռնպահութիւն կամ անջատական շարժում: Գոնէ այս տօնը կատարուէր միակամ: Եօթը քարի տակ պահեր բոլոր կիրքերը:

Բայց, պապերուն արիւնն է որ կը հոսի բոլորին մէջ...:

Արծրունիներու եւ Բագրատունիներու, ազգի-ազգի նախարարական տուներու «առաքինութիւններ»ն են որ կը տիրապետեն ու կը վարեն մեզ, ամէն բանի մէջ:

Ահա դուք ձեզի կատարեցիք վերջին բանակցութիւնները, միացում գտնելու համար մազով-մօրուքով ճերմկած մարդոց հետ եւ նախընտրեցիք խզել: Ալ ինչո՞ւ ինկեր էք այդ մարդոց ետեւէն: Դուք ձեր ճամբան, անոնք՝ իրենցը: Ինչո՞ւ երթալ անոնց անշուք, ազնուապետական եւ սառուցեալ *սգահանդէսին, երբ դուք ձերն ունիք, բուն ազգային-ժողովրդականը, տարուէ տարի աւելի լաւ կազմակերպուած:

Եւ մանաւանդ, ինչո՞ւ երթալ խանգարելու մտքով, որ ուրիշ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ սիրտ պղտորելու եւ ոչնչութիւններ հերոսացնելու:

Ի՛նչ պատրուակներ ալ ունեցած ըլլան կիրակի օրուան ցուցարարները, եւ ի՛նչ հանգամանքով ալ շարժած, արդա՛ր է որ պատժուին համապատասխան մարմիններուն կողմէ:

Եւ այս՝ ոչ թէ գոհացում տալու համար միւսներուն, որոնք պատիւ կը սեպեն մրցումի ելլել արհաւիրքէն ճողոպրած փոքրերու հետ, այլ իրենց իսկ բարիքին համար:

Մենք չենք ուզեր որ նորերն ալ ժառանգեն հիներուն անոպայ, ոխակալ եւ «պաշըպօզուք» բարքերը:

Ամէն բանէ առաջ, ամուր կարգապահութեան կը կարօտին այս տղաքը: Իսկ ո՛վ որ կը խանգարէ անոնց լրջութիւնը, իրաւունք չունի ինքզինքը բարեկամ համարելու Ապրիլ 11ին: Ոչ ապրիլեան սաներուն, ոչ ալ, առհասարակ, նոր սերունդին:

Ապրիլեան, եւ առհասարակ նոր սերունդին բարեկամ չեն կրնար ըլլալ նաեւ անոնք որ, ապաւինած իրենց համբաւին եւ անսակարկելի փորձառութեան, կը սիրեն շատ բարձրէն նայիլ: Անոնք որ, կը յամառին չըմբռնել այս չարչրկուած սերունդին հոգին: Անոր տագնապները: Անոր զարտուղի հակումները:

Ահա հրապարակաւ եւ անգամ մը եւս բաւակա՛ն է, կ'ըսենք մենք այս մոլորած տղոց. ձեր տարիքը եւ կոչումը այլեւս թո՛յլ չեն տար սայթաքումէ սայթաքում գլորիլ:

Բայց, թող ներեն որ նոյն ազդարարութիւնը ուղղենք նաեւ հերերուն.

— Բաւական է, էֆէնտիներ, դիւանագիտութիւն խաղալ, եւ ձեր 60 կամ 50 տարին միեւնոյն կշիռին մէջ դնել քսան տարեկաններու հետ:

Մանաւանդ, ապրիլ 11ի առթիւ:

Մենք չենք ուզեր մտնել այս նոր միջադէպին մանրամասնութիւններուն մէջ: Եւ չենք հարցներ, տակաւին, թէ ի՛նչպէս եղաւ որ մինչեւ այսօր բանտարկուած կը մնան երեք անտէր տղաք: Որո՞նց մատնանշումով, եւ ի՞նչ ամբաստանութեամբ:

Ֆրանսական թերթերուն մէջ հրատարակուած են լուրեր որոնք շատ բան ըսել կուտան:

Բաւակա՛ն է այս քաղաքականութիւնն ալ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՎԷՊԻՆ ՄԱՍԻՆ

«Հայրենիք» ուշադրութեամբ հետեւելով ծանօթ վիպակին առթիւ ծագած վէճին, կ'եզրակացնէ (16 ապրիլ).

— «Դժբախտաբար, կարգ մը ուրիշ հայ թերթեր ալ, Եգիպտոսէն մինչեւ Գալիֆորնիա, տարօրինակ անզգուշութեամբ թոյլ էին տուած իրենց հետեւելու Ա. Ջօպանեանի տգեղ օրինակին, փութալով իրենց կողմէ անվայել յարձակումներ ընելու անգլիերէն գրող-հեղինակին վրայ:

Պէտք է ենթադրել, որ Մայքըլ Արլէնի վրայ յարձակում գործող հայ յօդուածագիրներէն կամ խմբագիրներէն եւ ոչ մէկը ամբողջութեամբ չէր կարդացած անոր այն գրուածքը, որ առիթ էր ծառայած անոր դէմ սկսուած արշաւանքին: «Յառաջ» թերթն էր միայն, որ, ծանօթանալէ ետքը Մայքըլ Արլէնի ամբողջական գրուածքին, արդարութեան ձայնը բարձրացուց եւ փաստացի կերպով ցոյց տուաւ, թէ որքա՛ն անիրաւ ու անտեղի են եղած Մայքըլ Արլէնի հասցէին նետուած ծանր մեղադրանքները: Պարզուեցաւ, որ Մայքըլ Արլէն ոչ միայն չէ անարգած Հայաստանն ու հայութիւնը, այլ, ընդհակառակը, դառնօրէն ծաղրած է քաղաքակիրթ ու քրիստոնեայ աշխարհը՝ Հայուն հանդէպ երեւան բերած իր զզուելի վերաբերումին համար:

Սակայն, թէ՛ մեծ եւ թէ՛ փոքր Ջօպանեանները, եթէ նոյն իսկ ի վիճակի չէին ամբողջութեամբ ու ոչ-թարգմանաբար կարդալու Մայքըլ Արլէնի գրուածքը՝ նախ քան անողոք դատախազի դերի մէջ երեւան գալու, պարտաւոր էին գէթ նկատի առնել երկու տարրական ճշմարտութիւններ, որոնց ակնարկ կ'ընէ Մայքըլ Արլէն իր վերոյիշեալ նամակին մէջ:

Առաջին՝ որ Մայքըլ Արլէն գեղարուեստական գրող մըն է միայն, զոր բացարձակապէս անթոյլատրելի ու անարդար բան է նոյնացնել իր պատուածքներու կամ նորավէպերու հերոսներուն. ուրիշ խօսքով՝ այդ հերոսներու յայտնած կարծիքները պէտք չէ անպատճառ վերագրել հեղինակին:

Եւ երկրորդ՝ որ Մայքըլ Արլէն իր գրած անգլիերէն պատմուածքներու եւ նորավէպերու *փաստօրէն իսկ* միայն պատիւ բերած է հայ ազգին: Հետեւաբար, այդպիսի անձի մը նկատմամբ պէտք էր ըլլալ սովորականէն ալ շատ աւելի փափկանկատ եւ զգուշաւոր, անմեղ տեղը զայն չանարգելու համար:

Եթէ մեծ ու փոքր Ջօպանեանները նկատի ունենային այս պարագաները, ապահովաբար այդքան թեթեւ սրտով հրապարակ պիտի չգային՝ անիրաւ տեղը ցեխոտելու համար անձ մը, որմով դեռ երէկ կը պարծենային հայ թերթերը:»

ՍՈԴՈՄ-ԳՈՄՈՐԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԸ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ հնագիտական մարմին մը, որ պեղումներ կը կատարէր Յորդանանի հովիտին մէջ, երեւան հանած է Սոդոմի եւ Գոմորի աւերակները:

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԱՆԹԵԼՈՎ

Մայիս 10ին Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ տեղի ունենալիք յոբելինական հանդիսութիւնները անթելով պիտի հաղորդուին ամէն կողմ, մինչեւ Հայաստան եւ Ամերիկա:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դուրեան Պատրիարքի մահուան շուրջ

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը հաղորդելով Դուրեան պատրիարքի մահը, կ'ըսէ թէ «Նորին Ամենապատուութիւնը Երուսաղէմի Աթոռին Պատրիարք ընտրուած էր 1921ին եւ առաջին Պատրիարքն էր, որուն ընտրութիւնը կը վաւերացուէր բրիտանական թագաւորի մը կողմէ: Դուրեան Արքեպիսկ. որ Նոր Տարիին Բրիտանական կայսրութեան Ասպետ (K. B. E.) եղած էր, մեծ համբաւ կը վայելէր՝ իբրեւ հմուտ դասական եւ հայկական դպրութեանց:»

Մայիս Մէկի ցոյցերուն դէմ

Ներքին նախարարութեան մէջ գումարուած ժողովի մը ընթացքին, հետեւեալ որոշումները տրուեցան, արգիլելու համար Մայիս Մէկի ցոյցերը.

1.—Ո՛չ մէկ թափօր պիտի թոյլատրուի փողոցներու մէջ. 2.— Խստիւ պիտի պատժուին աշխատանքի ազատութեան դէմ ամէն կարգի ցոյցեր եւ բռնութիւններ. 3.— Յանցաւորները անմիջապէս պիտի յանձնուին դատական իշխանութեան. 4.— Ցոյցերուն մասնակցող օտարականները պիտի ձերբակալուին եւ անմիջապէս սահմանէն դուրս պիտի հանուին. 5.— Ոստիկանութեան սովորական ուժերուն պիտի միացուին Փարիզի հանրապետական պահակները եւ գաւառէն եկած թռուցիկ հանրապետական պահակներ: Այդ օրը ոստիկանական տեսուչի տրամադրութեան տակ պիտի մնայ նոյնպէս Փարիզի պահակազօրքը:

Այսօր նոր ժողով մը կը գումարուի՝ վարչապետ Թարտիէօի նախագահութեան տակ՝ այս մասին վերջնական կարգադրութիւններն ընելու համար:

⁂ Աթէնքի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հելլէն համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի բոլոր անդամները, ինչպէս նաեւ 120 համայնավարներ, որոնք գաղտնի ժողով կը գումարէին՝ Մայիս Մէկի ցոյցերուն ծրագիրը կազմելու համար:

Փեշթայի մէջ բոլշեւիկները տենդոտ գործի լծուած են՝ խռովութիւններ յարուցանելու համար Մայիս Մէկի առթիւ: Հինգ հոգի որոնք գրգռիչ թռուցիկներ կը ցրուէին, ձերբակալուեցան: Ոստիկանական տեսուչը արգիլեց ամէն կարգի ցոյցեր:

Շանկայի մէջ համայնավար մեծ ցոյցերու հետեւանքով պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ:

Անատոլուի Հայերը եւ ամերիկեան մարմինը?

Թրքական «Փօլիթիքա» թերթը կը գրէ թէ, ամերիկեան կազմակերպութիւն մը, Անատոլու գտնուող Հայերը Պոլիս հրաւիրելով, զանոնք Հարաւային Ամերիկա կը ղրկէ: Վերջերս, այս առաքումները զգալի համեմատութեան մը հասած են:

Պոլսոյ անգործ Հայերուն մէկ մասն ալ Ամերիկա կը ղրկուին...:

Ռուսիա Սեւ Ծովու մէջ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ, Պալթիկ ծովէն գալով ու Նեղուցներէն անցնելով դէպի Սեւ Ծով պիտի երթայ խորհրդային երկրորդ մեծ տրէտնօթ մը: Խորհրդային նաւատորմին պատկանող երկրորդ մեծ մարտանաւի մը ներկայութիւնը Սեւ Ծովու մէջ, մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ ռումանական ծովեզերքներուս ապահովութեան համար: Միւս կողմէն, վերջերս Նեղուցներէն անցած ռուսական երկու գրահաւորներու Սեւ Ծովու մէջ այսպէս երկար ատեն մնալը մեծապէս կը մտատանջէ նաեւ թրքական շրջանակները:

«Ճիւմհուրիյէթ» կ'աւելցնէ թէ Մոսկուա ճնշում կը բանեցնէ խորհրդային միութեան սահմաններուն մէջ ապրող Թուրքերուն վրայ եւ կ'ենթադրէ թէ, իրենց Սեւ Ծովու նաւատորմը ուժեղացնելէ վերջ, բոլշեւիկները պիտի ուզեն մօտէն միջամուխ ըլլալ միջերկրականեան գործերուն:

Կացութիւնը Հնդկաստանի մէջ

Պոմպէյէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ կանտիի շարժումը որոշ հաճահոսանք առաջ բերած է երկրին մէջ: Ալի եղբայրները, որոնք իսլամ ազատական կուսակցութեան վարիչներն են՝ անգամ մը եւս կը զգուշացնեն իրենց հաւատակիցները քաղաքային աննկուագանդութեան վտանգներուն եւ անօգտակարութեան մասին, հրաւիրելով զանոնք չմասնակցիլ ոեւէ բանի:

Արեւմտեան նահանգներու ազատական ընկերակցութիւնն ալ նման դիրք կը բռնէ եւ կոչի մը մէջ կ'ըսէ թէ ազգային բաղձանքներուն ծառայելէ հեռու, կանտիի շարժումը վնասակար միայն կրնայ ըլլալ եւ երկիրը մխրճել խռովութեան եւ անկարգութեան մէջ:

Յետոյ «անհպելի» կոչուած դասակարգի ներկայացուցիչները Ամրաօթիի մէջ գումարեցին իրենց եօթներորդ նստաշրջանը, ու նախագահը յայտարարեց.— «Մենք ոչ միայն չենք միանար կանտիի շարժումին, այլեւ պիտի կանգնինք կառավարութեան կողքին՝ զայն խորտակելու համար, որովհետեւ մենք փարիաներս պիտի ըլլանք առաջին զոհերը»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԷՆ ՔՇՈՒԱԾ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՈՒՆ

ՑԱՆԿ 54

Ղ. Մ.	25.—
Միսաք Ղազարեան	15.—
գումար՝	40.—
53րդ ցանկին գումարը	72,258.50
ընդհ. գումար	72,298.50

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պատասխանելով Տէր Զօրի Թաղ. Խորհուրդի կոչին (Յառաջ 25 *ապրիլ*), 25*ական Ֆր. կը նուիրեն Ա. Վաչեանց, Տիկ. Եղ. Սարգսեանց եւ Տիկին Ն. Թումաեան (ծնեալ Վաչեանց) (ի յիշատակ իրենց եղբօր և քեռու՝ նորոգ հանգուցեալ Գրիգորիս Իւզբաշեանի):*

Վահրամ Անտոնեան կը նուիրէ 20 ֆրանք:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի առաւօտ Իտալիոյ գաւառական գլխաւոր քաղաքներուն մէջ ֆաշիստ պատանեկան կազմակերպութեանց պատկանող 90,000 տղաներ ֆաշիստ քաղաքապահներու եւ 110,000 բալիլաներ «յառաջապահ»ներու շարքին մէջ ընդունուեցան հանդիսաւորապէս:

Առաջին անգամ ըլլալով, ֆաշիստական հանդէսի մը ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուեցաւ Հռոմէն դուրս դէպի իտալական հինգ նաւահանգիստներ, ուր ծով իջեցուեցան հինգ նոր մարտանաւեր: Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդին որոշումով, այս տարուան արարողութեանց տրուեցաւ «նաւային» հանգամանք, «տղոց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար ծովային խնդիրներու եւ կեանքին վրայ»: Ծով իջեցուեցան «Զարա» եւ «Ֆիումէ» յածանաւերը, երկուքն ալ 10,160 թոնօ տարողութեամբ, ինչպէս նաեւ «Ալպէրթօ տա Ճուսսանօ» «Ճօվաննի տալ Պանտէ Նէր է» յածանաւերը եւ «Տէլֆինօ» սուզանաւը:

Թայմզի Հռոմի թղթակիցը կ'ըսէ թէ շիտակ չպիտի ըլլար չափազանցել կարեւորութիւնը այս թուականին, որ կը զուգադիպի գերման նաւատորմին Իտալիա այցելութեան եւ իտալական նաւատորմին Ալպանիոյ մէջ արժանացած աննախընթաց ջերմ ընդունելութեան, սակայն կարելի չէ ուրանալ նաեւ թէ այժմ աւելի քան երբեք ֆաշիստները կը յիշեն Մուսոլինիի այն խօսքը թէ «Իտալիոյ ճակատագիրը միշտ ծովուն վրայ եղած է եւ այսուհետեւ ալ հոն պիտի ըլլայ»:

Իտալական բազմաթիւ թերթեր այս առթիւ կը նկարագրեն իտալական նաւատորմի մեծութիւնը եւ նաւային ճարտարարուեստի զարգացումը: Գալ տարի 600 միլիոն լիրէթ, պիտի ծախսուի նոր մարտանաւերու շինութեան համար, մինչ 1922ին այդ գումարն էր 48 միլիոն լիրէթ: Նոյն յառաջդիմութիւնը կը տեսնուի նաեւ նաւարաններուն մէջ: Այս ձեւով ճամբան բացուած է, կ'ըսէ «Թայմզ»ի թղթակիցը, վերակենդանացնելու Իտալիոյ նաւային հին փառքը:

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՍՈՅԹԸ

Մարտ ամսուան ընթացքին Ֆրանսայի մէջ տուրք գանձուած է 3 միլիառ 64,583,200 ֆր., այսինքն ելմտացոյցին մէջ նախատեսուածէն 147,633,900 ֆր. աւելի: Իսկ 1929-30 տասնըհինգ ամսուան ընթացքին գանձուած տուրքերը 7 միլիառ 407,467,000 աւելի եղած են:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ԺՈՂՈՎՆԴԻ ՍՏՈՒԳԱՏԵՍԸ,,

«Խ. Հայաստան» թերթի նախաձեռնութեամբ մարտ ամսուան ընթացքին, Երեւանի մէջ նախապատրաստական մեծ աշխատանքներ կատարուեցան, ապրիլ 1էն մայիս 1ի ընթացքին «Ստուգատեսի ենթարկել հասարակական սնունդը»։

Այժմ երբ այնքան ալ դիւրին գործ չի նկատուիր իրենց բազմազան «պլաններ»ի գործադրութիւնը, բնական պիտի գտնել այն առանձին շահագրգռութիւնը որ կը ցուցադրուի ժողովրդական սնունդի հանդէպ։ Որովհետեւ իրենց ծրագիրներու— գլխաւորաբար արդիւնաբերական ճիւղերուն մէջ— դէմ ծառայող բազմաթիւ դժուարութիւններու կարգին՝ պէտք է ընդգծել բանուորութեան սնունդի աննպաստ եւ ողորմելի պայմանները։

Խորհրդային կառավարութիւնը «մասնաւոր»ի դէմ իր թշնամական քաղաքականութիւնը լայնօրէն տարածած է նաեւ անհատական ճաշարաններու, թէյարաններու եւ նման ձեռնարկութիւններու վրայ։ Այս ասպարէզին մէջ ալ իրենց նպատակն է եղած կեդրոնացնել ժողովրդական սնունդի գործը պետական համագործակցականներու մէջ։

Հակառակ տարիներէ ի վեր այս ուղղութեամբ իրենց կատարած բոլոր աշխատանքներուն եւ ըրած նիւթական զոհողութիւններուն.

«Ժողովնդի բնագաւառում մասնաւորը դեռեւս շարունակում է հազարաւոր բանւորների եւ աշխատաւորների կապել իր զզուելի, հակասանիտարական հակառողջապահական նկուղների «փիթինների» (Թաթարներուն յատուկ մսեղէն կերակուր մը՝ Ս. Թ.) ու «լուլաքեաբարների» հետ։ Այն փաստը, որ Հայաստանի բանուորութեան եւ աշխատաւորութեան մօտ 6 տոկոսն է ընդգրկուած հասարակական սննդի ցանցում, բաւական ցայտուն կերպով խօսում է մեր դանդաղաշարժութեան եւ յետ մնալու մասին»։ («Խ. Հ.» 28 մարտ)։

Աւելի կը պարզուի ուրեմն, որ Հայաստանի բովանդակ աշխատաւորութեան հարիւրին վեցը միայն կ'օգտուի հանրային ճաշարաններէն — իսկ մնացեալը մեծագոյն տոկոսը կը կերակրուի կամ անհատական միջոցներով եւ կամ «մասնաւորների հակառողջապահական «փիթիններ»ով եւ լուլաքեաբարներով»։

Գործարանային եւ արդիւնաբերական շրջանակներու մէջ իսկ ճաշարանները չեն կրնար օգտակար դառնալ բանուորութեան։ Այսահվէրտին մեր արդիւնաբերութեան ամենակարեւոր կեդրոններէն մէկի բանուորութեան հարիւրին երեքն է միայն օգտուող ճաշարաններէն։

Աշխատաւորութեան այս վերաբերմունքը պետական ճաշարաններու հանդէպ, կը բացատրուի բազմաթիւ պատճառներով, այսպէս օրինակ՝

«Ճաշերի գոյութիւն ունեցող գները մանաւանդ ընտանիքաւոր բանւորի-ծառայողի համար անհնարին են դարձնում նրանց հասարակական սննդի ցանցում ընդգրկելը։ Չորս հինգ անդամից բաղկացած ընտանիքի բիւդջէն թոյլ չի տալիս անգամ էժանագին ճաշ վերցնելու, որովհետեւ այն աւելի թանգ նստում քան տանը պատրաստածը»։ (Խ. Հ. մարտ 4).

Աղքատութիւնը, ուրեմն, գլխաւոր պատճառն է ճաշարաններու անյաջողութեան, բայց միթէ՞ ասիկա կրնայ դարձան ըլլալ ընտանիքաւոր բանուորի մը համար, որ ստիպուած է իր տունէն եւ ընտանիքէն հեռու վայրի մը մէջ աշխատիլ։ Ինքնեւ յուծում այս կարեւոր բացին կ'առաջարկուի «Հասարական սննդի կազմակերպումը յարմարեցնել աշխատաւորութեան բիւջետային հնարաւորութիւններին»։

Այս չէ սակայն միակ պատճառը ժողովուրդը առաջնորդող դէպի մասնաւոր ճաշարանները։

«Անժխտելի փաստ է, որ գոյութիւն ունեցող սննդի գրեթէ բոլոր ձեռնարկները ամենուրեք գտնւումեն հակասանիդարական դրութեան մէջ, որ նրանցում աշխատողները ցոյց են տալիս տիհաճ վերաբերմունք հանդէպ յաճախորդների»։ (Խ. Հ. ապրիլ 3).

Բնորոշ է հոս պարագայ մը, այս հարցի շուրջ մինչեւ հիմա եղած բոլոր քննադատութիւններու եւ արձանագրութիւններու մէջ, եւ առանց բացառութեան կը շեշտուի ճաշարաններու վատառողջ պայմանները, եւ ասիկա որքան չէնքերու այնքան եւ ուտելիքներու մասին։

Միջոցները չեն պակսիր անշուշտ վերցնելու այս վտանգաւոր պայմանները։ Չէ՞ որ պետական վարկերը անպակաս են առհասարակ։ Խնդիրը հոն է սակայն այդ վարկերը կը գործածուին չարաչար անբարեխղճութեամբ եւ բոլորովին աննպատակ։

«Բանկոոպի 3րդ ճաշարանն ըստ տուեալների օրական պատրաստում է 1300.1500 բաժին ճաշ, հաշուի առնելով ճաշող մասսայի ընդհանուր պահանջը։ ցերեկուայ ժամը 4ին այդ նախատեսուած նորման խախտւում է եւ ճաշարանն աղի լոբի է հրամցնում յաճախորդներին, պատճառաբանելով որ ճաշը վերջացած է։ երբեմն էլ պղինձներոո ճաշ է աւելանում, որը թափում են խոզերին»։

Դանդաղութիւն ու ձգձգումներ նոյնպէս անխուսափելի չարիքներ են, ժամերով սպասել «հերթի» սովորական երեւոյթ է արդէն։ Ուրիշ կերպ ալ սպասել աւելորդ է, եթէ նկատի ունենանք մանաւանդ հետեւեալ օրինակի նման բազմաթիւ փաստերը։

«Հայտեքստիլ կոմբինայում, չհաշուած ծառայողները, երկու հազար 300 բանւորութիւնը սպասարկւում է մի փոքր ճաշարանի միջոցով, ուր միմիայն կը տեղաւորւեն 80ից ոչ աւելի մարդ»։

Վերջապէս, որ կողմէն ալ նայելու ըլլանք, մխիթարական ոչինչ կարելի է գտնել, մեր երկրի բազմածախս եւ միշտ միասներու տակ մնացող ճաշարաններու մասին։

«Ստուգատես»ի ընթացքին տարակոյս չկայ, որ բազմաթիւ այլանդակ փաստեր պիտի արձանագրուին։ Առանց ատոնց ալ ընդհանուր պատկերը պարզ է։ Հետեւաբար «ստուգատես»ը պէտք է ծառայէ ամէնէն առաջ նոր եւ հիմնական միջոցներով «բարելաւել հասարակական սննդի» սպասարկութիւնը։

Այս ձեռնարկին մէջ ալ սակայն համայնավար ղեկավարութիւնը չի մոռնար իր հիմնական մտահոգութիւնը։ Անհատական խոհանոցները, «խոշոր արգելքներ են հանդիսում» փոխելու մարդկանց կենցաղը։ Այլ խօսքով եթէ իւրաքանչիւր տուն տակաւին պիտի ունենայ իր սեփական խոհանոցը եւ հետեւաբար մտահոգ այդ ուղղութեամբ, ատիկա ինքնին խոչընդոտ մըն է դէպի համայնացումը։ Պէտք է ուրեմն կռուիլ այս մտայնութեան դէմ, վարժեցնել ժողովուրդը — հանրային ճաշարաններու հետ։ Հետեւաբար «ստուգման հետեւանքով յայտնաբերուած թերութիւններու անմիջական վերացումը ընդունելով մէկը «ստուգատես»ի հիմնական խնդիրներէն, պէտք է ապահովել այսպէս.

«... Նրա ցանցի լայնացումը եւ նորանոր օջախների կազմակերպումն այն ձեռնարկներում ու հիմնարկներում, որտեղ այդպիսիներ դեռ եւս գոյութիւն չունին։

«... Այս ստուգատեսին մենք ուշադիր ուսումնասիրութեան պէտք է ենթարկենք բանուորական տներն ու հանրակացարաններն այն տեղերում եւս ճաշարաններ, թէյարաններ եւ բուֆէտներ կազմակեպելու համար»։ (Խ. Հ. մարտ 25)։

Նկատուած բացերն ու յայտնաբերուած ցանկութիւնները բաւարար չեն հասնիլ առաջադրուած նպատակին։ փաստն այն է որ գործը կը կաղայ։

«Չընայած հասարակական սննդի ձեռնարկների համար գոյութիւն ունեցող տնտեսական բոլոր նպաստաւոր պայմաններուն, այնուամենայնիւ տունը ճաշելն աւելի էժան է եւ ձեռնտու քան ճաշարանում», որովհետեւ «անկազմակերպուածութեան, կառավարման անպէտք սիստեմի եւ աշխատանքի ցածր արտադրողականութեան մէջ» (Խ. Հ. մարտ 4) պէտք է գտնել հիմնական չարիքը։»

Ասիկա ալ կենցաղային է, առանձնայատուկ ռուս միջավայրին։

Կառավարելու սիստեմն ու գործնական կազմակերպութիւնը փոխելով է ուրեմն որ կարելի պիտի ըլլայ բարելաւել անհատի գործը, պայմանով, որ հոս ալ երեւան չգան այսպիսի այլանդակութիւններ, «գալլակէօղութիւններ» ինչպէս եղաւ դժբախտ «կոլխոզշարժման» ընթացքին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՉԷԶՈՔ ՁԱՅՆ ՄԸ ԵՒ ԲՈՂՈՔ ՄԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

(Շար. Գ-ր-ի Թիւէն եւ վերջ)

Արդեօք հա՞յ ազգին անունով թէ Բարեգործականին հաշւոյն Աղաթօն պէյ աղոտ պայքար մը մղեց հայասէր Քրաֆթ-Պոնարի ձեռնարկներուն դէմ, երբ «Foyer» մը եւ հայկական որբանոց մը մէջտեղ բերելու կը ճգնէր։

Միայն Բարեգործակա՞նն էր որ մենաշնորհ ունէր հայ որբանոցներ բանալու։

Միլիոնատէր, հայասէր ողբացեալ Լէոփոլտ Ֆավր, որ հինգ անգամ Հայաստան ճամբորդած էր, հակառակ իր յառաջացած տարիքին եւ հիմնած Սեբաստիոյ զուիցերական որբանոցը, միթէ շահու համա՞ր կատարած էր այդ գործը։

Երբ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերը սկսան Ժընեւի մէջ, Աղաթօն պէյ տեղեկատու գրասենեակ մը (Bureau de la Presse Arménienne) հիմնեց Rue Mt. Blanc. Որո՞ւ հաշւոյն էր արդեօ՞ք, ո՞վ վճարեց եղած ծախքերը։

Ամէնէն զարմանալին այն էր որ կաթոլիկ միաբանութենէ հրաժարած հայ մը յարմար տեսած էր տնօրէն կարգելու այդ գրասենեակին։

Ի՞նչ եղաւ այդ նախկին վարդապետին գործունէութիւնը։ Ոչինչ. գրասենեակը գրեթէ միշտ գոց էր. եւ վարդապետը որ professeur տիտղոսն ալ ունէր, աւելի ազգօգուտ նկատած էր, իր գտնուած pensionին մէջ danses modernesներ սորվելով ժամանակ անցնել։

Հայ ժողովուրդին մէջ կը պակսէի՞ն դիւանագիտութենէ քիչ թէ շատ հասկցող հրապարակագիրներ։

Եթէ ունեցած ենք Հայեր որոնք իրենց անձնական եւ միջազգային դիրքին շնորհիւ կըրնային օգտակար ըլլալ հայ ազգին, դժբախտաբար անոնց մեծ մասն ալ նախընտրած է շրջապատուիլ հացկատակներու եւ շահախնդիր արբանեակներու բանակով մը։

Ուրիշ յայտնութիւններու պէտք չեմ տեսներ, թերեւս առանց ուզելու վիրաւորել զուիցերացի հայասէր բարեկամներս։

***

Հայ ժողովուրդին անցեալը եւ պատմութիւնը եւ այն պայմանները որոնց տակ կ'ապրէր սա վերջին դարուն դատապարտած էին զինքը յեղափոխական ժողովուրդ մը ըլլալու։ Ասիկա անխուսափելի էր։

Ոչ մէկ ժողովուրդ, որ յեղափոխական միջոցներու դիմած է, չէ կրցած մէկ անգամէն իր ազատութիւնը ձեռք բերել։ Օրինակներ թուելը աւելորդ է։

Թրքական շնորհներով ապրող, իրենց անձնական ապագայով մտահոգ, փաշա, պէյ, էֆէնտի անմէջ տիտղոսներով հպարտ Հայեր միայն կրնան դատապարտել հայ ժողովուրդին յեղափոխական ոգին։

Անցեալի դէպքերը ցոյց տուին թէ հայ ազգը անկախ ապրելու ամէն իրաւունք ունենալով մէկտեղ, չունէր դեռ, ներկայի պահանջներուն համապատասխան, քաղաքացիական եւ քաղաքական հասկացողութիւն եւ դաստիարակութիւն։

Դժբախտութիւններ եւ ձախորդութիւններ, ինչպէս ամէն անհատի, նոյնպէս ամէն ազգի ալ կրնան պատահիլ։

Դժբախտութիւնը մեծ է եւ ցաւալի երբ անհատը կամ ազգը չուզեր օգտուիլ անցեալի փորձառութիւններէն եւ դասերէն։

Ընդունինք թէ հայ ժողովուրդը երէկ խակ էր յեղափոխութեան, ծանօթացած չէր արդի դիւանագէտ-ճիւաղներու, թէ միամտօրէն հաւատացած եւ գործիք եղած էր ուրիշ պետութիւններու, իսկ այսօ՞ր։

Դժբախտաբար կացութիւնը նոյնն է այսօր ինչ որ երէկ։ Անցեալի կրօնական պառակտումներէն վերջ, երէկուան կուսակցական եւ պատգամաւորական պայքարներէն վերջ, ան հայ ժողովուրդը, ինկած է քաոսի մը մէջ։

Այսօրուան վարիչները, շատ քիչ բացառութեամբ, կառչած իրենց սկզբունքներուն, «ես»ին եւ շահին, խղճահարութիւնը չունին տեսնելու թէ իրենց գործելակերպով օղին կը ցրուին աղէտներէ եւ ջարդերէ ազատած հայ ժողովուրդին բեկորները։

Հայ թերթերու, հայ գաղութներու մէջ պատահած դէպքերը քաջալերական չեն։

Յոռետես չեմ։ Ոչ ալ անոնցմէ որոնք կը կարծեն թէ հայկական հարցին, հայ ժողովուրդին վրայ սեւ խաչ մը դնելու ժամանակը եկած է։

Քաղաքական յեղաշրջումներ անխուսափելի են։ Ռուսական առեղծուածը դեռ չէ լուծուած, Թրքական արդիականութիւնը, հակառակ Եւրոպայի տնտեսական շրջանակներու մէջ վայելած համակրանքին, դեռ դրական արդիւնքի մը չէ յանգած։

Հաւանական դէպքերու եւ յեղաշրջումներու հանդէպ, մէկ ճակատ, մէկ ոգի ներկայացնելու, մէկ խօսելի համար կռուելու ի՞նչ պատրաստութիւն ունի հայ ժողովուրդը։ Ոչի՛նչ։

Հայաստան կը պատկանի եւ պէտք է պատկանի հայ ժողովուրդին։ Հայ ժողովուրդը միայն կրնայ ազատել Հայաստանը եւ ոչ թէ այս կամ այն կուսակցութիւնը։

Երկար տարիներէ ի վեր կուսակցական պարոն մը կ'ուզէր գիս համոզել թէ ամէն երկրի մէջ ալ կուսակցութիւններ գոյութիւն ունին։ Համաձայն եմ բայց երկրին մէջ եւ ոչ թէ երկրէն դուրս։

Զուիցերիոյ մէջ ալ կուսակցութիւններ կան։ Երբ 1922ին Պոլիս գտնուեցայ, Club Suisse մը միայն կար, այդ ակումբը ժամադրավայրն էր երեք ցեղի, երեք լեզուի եւ ամէն կուսակցութեան պատկանող Զուիցերացիներու, իսկ Պուլկարիոյ Վառնա եւ Սոֆիա քաղաքներուն մէջ հանդիպեցայ դաշնակցական, ռամկավար եւ հնչակեան սրճարան-ակումբներու որոնց անդամները մեղք կը համարէին իրարու այցելել։ Ահա երկու ժամանութիւններու տարբերութիւնը։

Ի՞նչ է ուրեմն ազգ. կուսակցութիւններու հետապնդած նպատակը։

Դաշնակիցները, որոնց մեծ եւ զօրաւոր ազգեր մաս կը կազմէին, պէտք տեսան մէկ ճակատ, մէկ հրամանատարութիւն կազմելով կռուիլ եւ յաղթեցին։ Հայերը եւ մասնաւորաբար կուսակցութիւնները, որոնք յաւակնութիւնը ունին հայ ազգը փրկելու, օգտուեցա՞ն այս պատմական դասէն։ Ո՛չ, ո՛չ երէկ եւ ո՛չ այսօր։ Վաղը թերեւս ուշ ըլլայ։

Վերջին խօսքս կուսակցութիւններուն չէ որ կ'ուզեմ ուղղել, այլ նոր սերունդին, այն նոր սերունդին, որ մեր ցեղին որբերէն կազմուած է, որոնք իրենց սրտին եւ մտքին մէջ դեռ վառ պահած են իրենց սիրելի ծնողքներուն, եղբայրներուն եւ քոյրերուն պատկերը։

Մեղք է զանոնք թունաւորել, իրենց նպատակէն եւ իտէալէն շեղեցնել։

Հա՛յ որբեր, նո՛ր սերունդի զաւակներ, կազմակերպուեցէ՛ք, մէկ դրօշակի տակ։ Միութիւնը զօրութիւն է։ Այս է պէտք ազգին նշանաբանը։

Հասկցէ՛ք իրար, սիրեցէ՛ք իրար եւ պատրաստուեցէ՛ք Մեծ Օրուան։

Այս է էականը, անմիջականը։

Երբ յաջողիք գործադրել հայ նահատակներու ձեզի ձգած կըտակը եւ տիրանալ ձեր նախահայրերուն ձգած ժառանգութեան այն ատեն ժամանակ ունիք, իբր ազատ քաղաքացիներ, ընտրելու այն կուսակցութիւնը որ ամէնէն մօտիկը պիտի գտնէք ձեր զգացումներուն եւ սկզբունքներուն։

Յ. ԼՈՅՍ-ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԹՄԲՈՒԿԻՆ ՁԱՅՆԸ

Ինչքա՛ն ճիշդ է եղեր այս ժողովրդական խօսքը։

Ստացած կարգ մը նամակներէս ու թերթերէս կը տեղեկանամ թէ իրարու ետեւէ, ոչխարներու նման խումբ խումբ Հայեր արտասահմանէն, մասնաւորաբար Պուլկարիայէն կը պատրաստուին Ֆրանսա գալ։

Պուլկարիոյ մէջ առաւօտները երբ սրճարանները կը փութային, կը տեսնէինք «սմսար»ներու շուրջ հաւաքուած Հայեր, որոնց խօսակցութեան առարկան կ'ըլլար Ֆրանսան։

Ցարօրինակ բացատրութիւններով ամէն բերնէ մէյմէկ ձայն կ'ելլէր։ Եւ սակայն մարդիկ իրաւունք ունէին, վասնզի շատեր հինգ-վեց ամիսներէ ի վեր գործի երես չէին տեսած։ Մանաւանդ վերջերս Ֆիլիպէի մէջ բաւական թիւով ընտանիքներ փողոցները կը թափառէին, անօթի եւ կիսամերկ վիճակի մէջ։

Անշուշտ անհամբեր տարրը ընդհանրապէս առաջին քայլն է որ կ'առնէ, առանց մտածելու ապագայ հետեւանքները։ Նպատակս է ըսել թէ մեր երեւակայածին երբեք չեն համապատասխաներ Ֆրանսայի պայմանները։ Նախ քաղաքներու մէջ անկարելի է անցագիր մը ձեռք ձգել։ Մարդիկ յուսահատ կը ստիպուին ափ առնել աշխատանքի նախարարութեան գրասենեակի դուռներուն առջեւ, եւ այս ուղղակի միջնորդներու միջոցաւ, որոնցմէ կամայ թէ ակամայ կը ... տուին եւ կըստիպուին ... իրենց պարտադրուած ... սուան կամ տարուան մը ... մ անագիրը։

Հայրենակիցներ, մի ... թէք Պուլկարիայէն։ ... գործութիւնն է որ ձեզ կը ... ցնէ, բայց հոս կայ աւելի ... գաւորը։

1.— Երբեք ... կամ թեթեւ գործերու ... չեն ստորագրուած ... գրերը։

2.— Բոլորս ալ առա... եւայլի այս գործարաններ... կամ մեր թոքերը մա... օր մը պիտի հիւանդանա... կամ մեր աչքերուն լոյս... պիտի զոհենք ֆապրիք... թունաւորիչ դեղերուն։

Թող ոեւէ երիտասար... թէ, ես մինակ եմ, կը փ... որովհետեւ մարդիկ մէջ... հնազանդեցնելու արուես...

Իմ անձնական փորձ... թիւնս ալ պատմեմ։

Մարսէյլէն ճամբայ ել... պի Լա Վուլդ։ Ուրախութիւն... եւ սահման չունէր, որովհ... կ'ըսէի, ծննդավայրս մտ... անգամ մըն ալ պիտի վա... գիւղի կեանքը։ Թէեւ կը ... տեսէի ծանր աշխատանք մ... ան միակ իր ծանր կողմը ... ուրիշ ոչինչ։ Առաւօտուն ... կը փութամ, տնօրէնութեան ... հը արձանագրուելու, մինչ ... առջեւ երկու հայ երիտասա... ներ իրենց աչքերը կապկպ... ժիշկի կ'երթային։

Քիչ ետքը պաշտօնեան ... մէկը, արհամարհական ... կով մը քննելէ յետոյ, ... ներուն ննջարանը ցուցուց ...

Բարեբախտաբար ... այդ սրահին մէջ հայ ... ներ խմբուած էին, ոմանք ... կած, ոմանք մէկ երկու ... րէ ի վեր անցագրի սիրոյ ... հաստատուած։ Սրահը հ... նոցի մը տպաւորութիւնը ... վրաս, ամէնքն ալ կը ... աչքի ցաւերէ եւ կը մեր... նոր եկողի մը առողջ ... նայելով։

Իմ բաժինս ինկա... ուան աշխատանքը. մինչեւ ... վայրկեանը ամէն ինչ ... պաւորութիւնը կը թողուր ... Օր մը աշխատելով, մինչեւ ... կերս ջուրերու մէջ, կարծես ... երբեմնի կեանքիս մէջ ... քիչ մը երջանկութիւնս ... եւ լապտերով փնտռեցի ... րիոյ ինծի տրամադրած ...

Կ. ՏԱՎՈՒՍ...

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱԽԱՀԱՆԳԻՍՏ...

Պոլսոյ Նախահանգիստ... էն ամայի վիճակը կը ... այս օրերուն։ գտնուած ... աւերը շաբաթներէ իվեր ... երուն կապուած, անգործ ... ղներն են։

Նաւահանգիստի ընկերու... տնօրէն Համտի պէյ, այս ... յայտնած է թէ փոխադրու... գործերու տագնապը միայն ... տեղ չէ, նոյն համեմատու... անգործութիւն կը տիրէ ... դրացի երկիրներու նաւահանգիս... ներուն մէջ։ Միայն Պիրէ... հարիւրէ աւելի անգործ նաւ... սպասեն եղեր։ Նոյն անգ... թիւնը կը տիրէ նաեւ, ... Համտի պէյ, Իտալիոյ, Եգ... ի, Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ ... հանգիստներուն մէջ։

Ռումանիոյ անցեալ ... գործնի բերքը շտեմարան... մէջ մնացած է, Արժանթին... ն մրցակցութեան հետեւան... Այսպէս է նաեւ շատ երկիր... մէջ ուր պէտք եղածը ... տրամադրելու ճիգ մը կ... փոխադրութեան գործերը ... հետեւանքով նուազած են

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Տեղի անձկութեան պատճառով, երէկ ստիպուած էինք յապաղել կիրակի օրուան սգահանդէսին նկարագրութիւնը։

Հանդէսին գեղարուեստական մասին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին ֆրանսացի տաղանդաւոր արուեստագիտուհիներ, Mme Leicknam Cacheux, ջութակահար, եւ Mlle Geneviève Martinet, թաւ-ջութակահար, որոնք նուագեցին հայկական եւ եւրոպական երգեր, ինչպէս յայտարարուած էր «Յառաջ»ի մէջ։ Անոնց միանալով Mme Sevoix et Melle Madeleine Martinet կազմեցին գեղեցիկ quatuor մը, նուագելով հայ եկեղեցական մեղեդիներ։

Հայ ազգային սգահանդէսին մէջ այս շնորհալի արուեստագիտուհիներուն բերած սիրայօժար մասնակցութիւնէն կարելի է գեղեցիկ դաս մը հանել քէնոտներուն եւ ատելութեան հեքեաթներուն։

Օր. Ղազարոսեան դաշնակի վրայ նուագեց Շոփէնի Balladeը եւ ընկերակցեցաւ Օր. Գարիպեանի, որ երգեց Ալագեազ (Վ. Սրուանձտեանց), Ես որ մեռնիմ (Ա. Պարթեւեան) եւ Marguerite au rouet (Շուպէրթ)։ Ծափերու արժանացան այս երկու հայ արուեստագիտուհիները։ Եւս ժամը 11 քառորդ կ'անցնէր, երբ նախագահը փակեց հանդէսը։

* * Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն մէկը արտասանեց հետեւեալ երգումը.

— «Պատուի ա՛ռ հայ ժողովուրդ, նահատակներու շիրիմներն հսկող, ցիրուցան եւ ոտնակոխ, դժբաղդութեան է առջեւդ՝ ցեղիդ ոսկորներէն բրգացած, վանէ՛ վհատութիւնն ու արիացի՛ր, լսէ՛ զաւակներուդ երդումը։ Պատուի ա՛ռ, Հայ Սկաուտ, վեր առ բռունցքդ եւ ըսէ պատուոյ խօսքը.— Պատւոյս վրայ կ'երդնում հաւատարիմ մնալ նահատակներու սրբազան երազին։ Չմոռնալ ցեղին նախնի նետուած ամենամեծ անիրաւութիւնը։ Ջրահել մարմինս անվհատ շարունակելու համար այն ճամբան, որ ինծի կտակուած է, պատւոյ դաշտին վրայ ինկած քաջերէն։

Փառք ցեղիս կորովին»։

ՋՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Մեծ պատերազմի ծանօթ թանքը հողագործական գործիք մըն է, որ գտնուած Թոմաս Թինք Բիւրըլ անուն ամերիկացի հարտարագէտի մը կողմէ։ Թանքին առաւելութիւնը այն է, որ շնորհիւ իր լայն եւ աչքաչք շղթային ամէն դաշտային խորտուբորտութիւններու վրայէն կրնայ անցնիլ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԷՆԻՆ ԱՍՈՒՄ Է...

Ցիշեցինք թէ Ստալին ստիպուեցաւ երկրորդ յօդուած մը եւս գրել իր նահանջէն յետոյ, հարցպատասխանի ձեւով։ Այդ յօդուածով Ստալին կը հրահանգէ հանդարտեցնել եւ այդպէս համայնացնել գիւղացիները։ Եւ ամէն առթիւ, ամէն հարցումի պատասխանելու առթին, աւետարանէն մէջբերումներ կատարող տէրտէրի մը նման, շարունակ կը կրկնէ. «Լէնին ասում է...»։ Իր խօսքերը Լէնինով զօրացնելու այդ մտավախութիւնը հասկնալի է անշուշտ։ Որովհետեւ «տէֆէտիզմ» վերագրած էին իրեն։ Բայց հետաքրքրականն այն է, որ Ստալին կ'աւելցնէ թէ «Լէնինը պարտաւորեցնում է կովկասի (կարդացէք Հայաստանի) կոմունիստներին, որպէս զի նրանք՝

— Հասկանան իրենց հանրապետութիւնների ինքնօրինակութիւնը, տարբերութիւնը, խորհրդային Ռուսիոյ դրութիւնից ու պայմաններից, հասկանան, որ անհրաժեշտ է չպատշաճեցնել մեր տակտիկան, այլ խելամտօրէն փոփոխել այն, յարմարեցնելով իրենց զարգացմանն ու կոնկրետ պայմաններին» (Լէնինի գիրքէն, հատոր 18, Ա. մաս, էջ 200)։

Ստալին, շարունակելով, կը գրէ թէ, համաձայն Լէնինի, կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն որոշեց ճշդել «Համայնացման ժամանակները», (այս հրամանագիրը տպուած է «Պրաւդա»յի մէջ, 6 յունուար 1930), եւ խորհրդային Միութիւնը բաժնել ժամանակական երեք մասի.

1.— Հիւսիսային կովկասը, Միջին Վոլգան պիտի համայնացուին մինչեւ 1931 տարուան գարնան եղանակը։ 2.— Ցորենի շրջանները (Ուկրայնա, կեդրոնական Սեւահող, Սիբիր, Ուրալ, Ղազախստան) համայնացնել մինչեւ 1932 տարուան գարնան եղանակը։ 3 — Մնացած շրջանները համայնացնել հնգամեակի ընթացքին։

Ի՞նչ կատարուեցաւ իրականին մէջ։ Մասնաւորաբար Անդրկովկասցիները եւ Թուրքիստանցիները, մրցելու համար առաջաւոր շրջաններուն հետ, ուզեցին կարճ ժամանակուան մը մէջ համայնացնել իրենց երկիրը, թէեւ իրենց տրամադրութեան տակ ունէին ամբողջ չո՜րս տարի (մինչեւ 1935ի վերջը)։ Այսպէս բռնութիւն գործ դնելով՝ տուին արդիւնք մը, որ յայտնի է։ Ստեղծուեցաւ խառնաշփոթութիւն մը, որուն համար միջամտեց կեդր. կոմիտէն»։

ԽՐԱՐՈՒ ՀԱԿԱՌԱԿ

Վաղարշապատի գիւղերուն մէջ ունեւոր գիւղացիները անցեալ աշնան ընթացքին ցորեն ցաներ են այն հողերուն վրայ, որոնք յատկացուած էին բամպակի մշակութեան։ Հրաման տրուեցաւ անգամ մը եւս հերկել ցանուած հողերը եւ վրան բամպակ ցանել։ Ի՜նչ յամառ հակառակութիւն։

ԵՍ ԺՈՂՈՎ-ՄՈՂՈՎ...

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (4 ապրիլ).—

Անիի չէչաքարի հանքերուն մէջ մեծ թերութիւններ կան։ Հրահանգ տրուած էր տասնապետներուն, որ պեղումները կատարուին կամարաձեւ, որպէս զի փլուզում տեղի չունենայ։ Նկատի չէ առնուած։ Եւ հանքերը դարձած են վտանգաւոր. փլուզումի վախ կայ։

Նոյն տասնապետներուն հրահանգ տրուած էր նաեւ ուժանակ չպայթեցնել հանքերուն մէջ, մինչեւ որ բանուորները դուրս ելլեն։ Սակայն նկատի առնող չկայ։ Նոյնիսկ միացած ալ չենտար բանուորներուն, որոնք ուժանակի պայթիւն մը լսելով, մոլորած կը փախչին եւ ապահով տեղ կը փնտռեն։ Ընդհ. ժողովի որոշումով, արգիլուած է բանուորները ստիպել, որ հողը փոխադրեն ոչ աւելի քան 15 մեդր հեռու։ Ընդհակառակն, տասնապետները կը ստիպեն, որ բանուորները հողը կրելով փոխադրեն մինչեւ 60-120 մեդր հեռու։ Նոյնիսկ վերցնենու գնեն մէկուկէս մեդր բարձր տախտակի մը վրայ։ Ոչ ոք մտիկ կ'ընէ ժողովին որոշումը։ Անդրանիկ Ենգոյեան կը յայտարարէ.

— Ես ժողով-մողով չեմ ճանաչում։

ԳԻՒՂԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Լէնինականի շրջանին մէջ Եսաուլ գիւղին տեղափոխութիւնը անհրաժեշտ է նկատուած եւ նոյն իսկ ստիպողական։ Հակառակ այդ որոշման, գիւղացիները կը դժկամակին եւ կը ձգձգեն զանազան պատրուակներով։ Հողագործական գործավարը հրահանգ ստացած է գիւղին տեղափոխութիւնը կատարել մինչեւ մայիս։ Կը խորհին Եսաուլի բնակիչները ցրուել մօտակայ գիւղերուն մէջ, կամ ամբողջ գիւղը փոխադրել Խարկով գիւղին մէջ, եւ կամ բոլորովին նոր վայր մը յատկացնել անոնց։

Միւս կողմէ Ապարանի շրջանին մէջ, որոշուած է միացնել Հաջի-Բազր եւ Բաշապարան գիւղերը, ուրոնց հողերը իրար միացած են արդէն։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ

Լէնինական քաղաքին մօտ Ալէքսանդրովկա գիւղին մէջ կը գտնուին 35 չափահաս որբեր, նախկին սաները ամերիկեան նպաստամատոյցին։ Այս որբերը կազմած էին անկախ կոմունայ մը (հաւաքական գիւղատնտեսութեան ձեւ մը)։ Սակայն յատկացուած հողերը քիչ ըլլալով, որբերը մեծ զրկանքներ կը կրէին։ Որոշուեցաւ քաղաքին հողերէն անոնց տալ 50 հեկտար հող։

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ՝ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաժողովին մէկ զեկոյցէն կ'իմանանք թէ՝ համաձայն Փարիզի արուարձաններէն Սարսէլի մէջ բնակող շուրջ 40 հայրենակիցներու հաւաքական խնդրանքին, Սարսէլի մատաղ սերունդին համար եւս հաստատուածեն հայ լեզուի եւ ազգային պատմութեան դասընթացքներ։

Պաշտօնական բացումը կոկիկ հանդիսութիւնով մը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 10ին, ի ներկայութեան մասնաժողովիս անդամներուն, եւ Սարսելաբնակ ծնողքներու։

Դասաւանդութիւնները սկսած են ապրիլ 24ին։

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը առիթէն կ'օգտուի յայտնելու համար որ քանի մը ամիս առաջ Պէլվիլի, Ալֆորվիլի, Իսի-լէ-Մուլինոյի, Պուա-Քոլոմպի եւ Անկիէնի մէջ իր նախաձեռնութիւնով, և Սէն Միշէլի շրջանակին մէջ երեք տարի առաջ բացուած հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան շաբաթական դասաւանդութիւններն ալ կը շարունակուին կանոնաւորաբար։

Իր ծոցէն ընտրուած մասնաւոր մասնախումբի մը միջոցաւ, մասնաժողովը ամէն շաբաթ կ'այցելէ մէյմէկ դասընթացքի. եւ կը քննէ սաները, եւ ուրախ է յայտնելու որ բոլոր դասընթացքներուն մէջ ալ արձանագրած է զգալի յառաջդիմութիւն։

Այն բոլոր սաներն ու սանուհիները, որ կանոնաւորաբար հետեւած են սաներուն. խօսակցութեան, ընթերցանութեան եւ գրելավարժութեան մէջ ձեռք բերած են այնպիսի արդիւնքներ, որոնց ի տես կարելի չէ լաւատեսութեամբ չդիտել ապագան։

Այս քաջալերական երեւոյթէն խրախուսուած, Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողով վերստին հրաւէր կը կարդայ այս դասախօսութեանց շրջանակին մէջ բնակող ծնողներու՝ իրենց զաւակները անպայման եւ կանոնաւորաբար ղրկել այս դասերուն, «որպէսզի մեր խնկելի Նախահարց մեծաքանչ լեզուն յաւերժօրէն հնչէ այս հիւրընկալ ափունքներուն վրայ»։

ՊԱՏՄ. ՌՈՒՍՃՈՒՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Կը կարծուի թէ Ռուսճուքի հայ գաղութին ծագումը կը սկսի 12 րդ դարէն, այսինքն՝ Անիի կործանումէն անմիջապէս յետոյ։ Աւելի վերջերը գաղթականութիւն մըն ալ եկած է Կաֆայէն (Խրիմի Թէոդոսիայէն)։ Երրորդ գաղթականութիւնը եկած է 1896ին, իսկ չորրորդը՝ 1922ին։ Ընդամէնը չորս գաղթականութիւն։ Անիէն կամ Արարատեան Հայաստանի այս ու այն շրջաններէն գաղթականներ եկած ըլլալը կը փաստուի այն 40 - 50 տապանաքարերէն, որոնցմէ մէկ քանիները կը կրեն 1242, 1245, 1238, 1254 եւ անոնց մօտիկ թուականներ։

Տապանաքարերուն տակը հանգչողներն են Դըլըինցիներ, Շօռութցիներ, Էշմիածինցիներ ու Երեւանցիներ։ Մասնաւորապէս աչքի կը զարնեն երեք տապանաքարեր՝

1.— Ասատուրի որդի Անուշ իշխան, մեռած Ռ. Մ. Խ. Բ. (1242)։

2.— Եսաւենց Շօռութեցի Եօրէկպէկ (?) որդի Ազնիւ իշխան, որուն մահուան թուականը անընթեռնելի է։

3.— Եւդորգայ (?) վարդապետ Սոփգահէն (?), Էջմիածնայ ծայրագոյն նուիրակ, բնիկ գեղաւն Անիքչոյ գիւղէն, մեռած է 1250ին։

Ռուսճուքի Ս. Աստուածածին եկեղեցին շինութեան թուականը անյայտ կը մնայ։ Քանի մը անգամ հրդեհուած է թուրքերէն ու վերստին նորոգուած է Հայերու կողմէ։ Վերջին նորոգութիւնը եղած է 1832ին։

Աւանդութեան մը համաձայն այս եկեղեցին գնուած է ձենովացիներէն, երբ անոնք լքելով Դանուբի ափերը՝ հեռացած են։

Ռուսճուքի Հայոց եկեղեցին, որ անուանուած է «Ս. Աստուածածին», իր անունը առած է Տիրամօր այն նկարէն, զոր գաղթականները իրենց հետ բերած են Հայաստանէն։ Ըստ ոմանց, յիշեալ նկարը բերուած է վանի «Հոգեաց» վանքէն, ըստ ուրիշներու՝ Արճէշի կողմերէն։

Այս պատկերը մինչեւ այսօր ալ անաղարտ մնացած է ու կը պահուի եկեղեցիին մէջ։

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ ՓԱՇԱՅԵԱՆ
եւ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒՌՆԱՁԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Լոնտոն — Փարիզ
21 Ապրիլ 1930

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— «Յառաջ»ի մէջ կրկին ակնարկուած ըլլալով թէ Պերլինի գաղութը Տէր Զօրի «կնքահայրութեան» մասին դեռ բան մը չըրաւ, կ'ուզանք, տարբեկան գործունէութեան շրջանի փակման առթիւ, յայտարարել թէ 250 մառքի առաքումէն վերջ, Վարչութիւնս հետաքրքրուեցաւ նաեւ Տէր - Զօրի Թաղական խորհուրդի դպրոց-եկեղեցի-գերեզմանատուն ծրագրի իրագործման համար պէտք եղած գումարով, որպէսզի տեղիս ունեւոր հայրենակիցներու պարզէ խնդիրը, զոր կը յուսար եւ դեռ կը յուսայ թէ անոնցմէ մէկը կամ երկուքը կրնան կարգադրել։

Արդ, Անատոլի վերջին բեկորներու անմիջական օգնութեան հանգամանքութիւնը վրայ եկած ըլլալով, Վարչութիւնս չկրցաւ պէտք եղած ուժգնութեամբ վերարծարծել այս հարցը եւ թողած է զայն յաջորդ վարչութեան։

Բայց ինչպէս պարզ կ'երեւի, Վարչութիւնս որեւէ ուղղակի խոստում կատարած չէ այս մասին։

Ատենապետ՝ Ն. Տէր Մինասեան, Ատենադպիր՝ Պ. Ֆրունճեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրին Ապրիլի թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Կ. Զարեան՝ Տաճարգամի հարսը, Է. Մէհտէրեան՝ Խենթ Սարգիսը, Վ. Վալադեան՝ Երկու կրակի միջեւ, Վ. Սոֆեան՝ Բանաստեղծութիւններ, Վ. Շուշանեան՝ Օրերը գեղեցիկ չեն, Ա. Աճէմեան՝ բանաստեղծութիւն, Պ. Երեւանցեան՝ Ահարոնեան եբբեւ բանահաւաք, Կ. Մկրտիչեան՝ բանաստեղծութիւն, Պրոֆ. Տոտոմեանց՝ Մի ընկերային վէպ, Յ. Մահտէսեան՝ բանաստեղծութիւններ, Հ. Տէվլէթեան՝ բանաստեղծութիւն, Պրոֆ. Ն. Ադոնց՝ Մամիկոնեան իշխանուհին բիւզանդական գահի վրայ, Անդրանիկի յուշերը, Ռ. Բէրբէրեան՝ Մ. Նալբանդեանց, Ա. Խոնդկարեան՝ ցարական Ռուսաստանը, Կ. Սասունի՝ Բիւրդերու եւ Հայերու ազատագրական շարժումները, Աթան՝ Հայ կեանքը։

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրին բաժանորդագրութեան պայմանները՝ արտասահման 5 տոլար։ 13—15 Shawmut Str. Boston Mas. (U. S. A.).

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 6 —

ԵՐԲ ԳԻՇԵՐՆ ԻՋԱՒ ԼՈՒԱՌԻ ՎՐԱՅ...

Հայ տղան քանի մը քայլ առաւ, անգամ մըն ալ ետ դարձաւ. կրակը մարելու վրայ էր. տակաւին մոլտացողներ կային, բայց մոլուցքը անցած էր. մարդիկ կը դառնային իրենց ընթացիկ ողջմտութեան։

«Նե՛րս անցէք, պոռաց անգամ մըն ալ աղջիկը հօտաղներուն։

Հրայր ագարակին դռնէն դուրս ելաւ. թափառեցաւ ամայի ճամբաներուն վրայ, մինչեւ որ յոգնութենէն ընկճուած, խոտի դէզի մը վրայ կռնակին ինկաւ եւ սկսաւ դիտել աստղերը։

Դ.

Այս գիշերէն վերջ ամիս մը անցած էր մօտաւորապէս։

Հրայր կրցեր էր աշխատանք գտնել ոչ շատ հեռաւոր ագարակ մը, Փոնթվալի շրջակայքը։ Հակառակ Փարիզ բախտը փորձելու իր նպատակին — զոր իրեն թելադրեր էին քաղաքաբնակ իր ընկերները — ան չկրցաւ զատուիլ Լուառի այդ ձորակէն. բոյրերով եւ տենդերով յագեցած բնութիւնն էր որ գերած էր իր զգայարանքները. հոգին հանդէպ առհաւական կի՞րք մըն էր որ բնազդի մը նման կը վարէր զինքը այդ օրերուն. ոչ, հաւանաբար ո՛չ.— իր կոյս, անհերկ հոգին հեռաւոր անդրադարձումներու հանդէպ խուլ էր տակաւին. բայց ինչ որ չէր կրնար թօթափել իր վրայէն, իր մտածումէն, իր կուրծքէն, Ռոզալին էր. այդ աղջկան հրապոյրը սարդի ոստայնի մը նման կը թնճկուէր իր շուրջը, իր ռնգունքը արբշիռ էր տակաւին անոր միսերուն բոյրովը. անոր մարմինին զրգանքը կը խտղտացնէր տակաւին իր կուրծքը ու օրուան մէջ քանի՛ քանի անգամ, իր սարսուռն եւ պիրկ բազուկները կը գալարէր յիշատակի մը վրայ, անյագ տենչի մը մոլուցքով...

Իրիկնավերջերուն, յաճախ ուշ գիշերներով կը սիրէր դեգերիլ Փէռ Մաթիէօյի ագարակին կողմերը. թակարդի մը խայծէն հրապուրուած գազանն էր ինք, կը թափառէր ու կը զգուշանար մօտենալու, կը հոտուըտար հոն վայելքը, ու վտանգը, չէր համարձակեր մօտենալ ու անհունօրէն անկարող էր հեռանալու, մոռնալու։

Երբեմն հոն, շեղջի մը վրայ ընկողմանած, գիշերուան այդ առաջին ժամերուն, կը նայէր ագարակին կողմը. երկու պատուհաններ միայն կը նշուլէին այն ուղղութեամբ. պիշ պիշ կը նայէր անոնց տժգոյն պլպլումին, հոգին կը թափանցէր ներս, կը տեսնէր ծանօթ սեղանը, իրերն ու մարդիկ՝ իրենց տեղը ու Ռոզալին ալ՝ օճախին առջեւ... Բայց ո՞ւր պաղած էր աղջկան աչքերը եւ պարապին մէջ կը սեւեռին երկա՛ր, երկար...։ Հրայր կը սպասէր մինչեւ որ լոյսերը կը մարէին ու ագարակը կը մխրճուէր ծանր եւ անսահման խաւարին գոգը։

Գիշեր մը սակայն...

— Մէկը այն գիշերներէն, երբ, կիսատ լուսին մը ամպերուն ետեւէն կը կախուէր վար ու աշխարհի անտեսանելի ձեւերուն կուտայ ուրուային համեմատութիւններ,— մինչ Հրայր կը պատրաստուէր հեռանալու, Փէռ Մաթիէօյի ագարակին կողմէն, իմացաւ շփոթ ոտնաձայն մը. կանգ առաւ. երկու ստուերներ անցան իր մօտէն. անոնք կը ջանային խեղդել հատկտեալ շշունջը, իրենց կօշիկին քսուըքը։ Հրայրին սիրտը խուժեց դէպի գանկը. նախզգաց, գրեթէ յստակօրէն տեսաւ մութին մէջէն՝ անցնող այդ էակները։ Ռոզալին էր ու Փօպօն, աղջիկը բռնած թզուկին ձեռքէն, միասին կ'իջնէին դէպի ձորը։

Բնազդաբար Հրայր հետեւեցաւ զոյգին. իր սիրտը կը յորդէր անհանդստութեամբ. անակնկալ հեշտանքի եւ մոլեգին ցասումի պահեր, խառնակ բախումներով կը պղտորէին զինքը. Ռոզալին մօտենալու, փարելու իղձը ունէր, բայց բընազդաբար կը ջանար հետեւիլ խուլ, անիմանալի ներկայութեամբ մը...

«Ո՛ւր կ'երթային, այսքան ուշ գիշերով. դէպի մութ ճամբաները, ի՞նչ ընելու կ'երթային անոնք.... կը պրպտէր իր ներսիդին Հրայր։

Տեղ տեղ մութ ստուերները կանգ կ'առնէին. Փօպօ, խայտանքի պզտիկ, սուր ճիչեր կ'արձակէր ու կը փարէր Ռոզալիի սրունքներուն. ակնկալութեան խոռվք մը կը յուզէր թզուկը որ ինքզինքէն ելած, անհամբեր, խելացնոր, աճապարանքը ունէր կանգ առնելու ու լակելու, լափլիզելու հեշտագրգիռ պնակ մը... Ռոզալիի պիրկ ձեռքը քարշ կուտար զայն անկարեկիր թափով մը, ու հազիւ կարենալով զսպել ապուշին ճիչերը, փափսուքով մը կը սաստէր.

—«Ձայն մի հաներ... համբերէ... աւելի վարը... հեռուն... քալէ՛... քալէ՛...»

Ու զոյգը կը քալէր Սինթ Իլէռի ճամբով. դաժան կասկած մը կը խարէր հիմակ Հրայրի փորոտիքը.«արդե՞ք...արդեօ՞ք... մինչեւ այդ Փօպօյին թեւերուն մէ՞ջ... սա լղրճուկ լամուկին շոգիքստ բերնի՞ն անձնատուր..։» Հրայր կը հեւար, Հրայր կը մոլտար, ատամները սեղմ, Հրայր իր մորթին տակ կը խեղդուէր, կը պայթէր...։

Զոյգը գիւղին բացը, Լուառի կամուրջին քով կանգ առաւ, հոն ուր լքուեր կամուրջի մը շուքին մէջ ջուրերը կը խորանան, կը սեւնան եւ կը կազմեն եղէգնուտ ափեր։ Կամուրջէն քիչ վար ստուերները ուռուային ծառի մը տակ կանգ առին. խաւարը լափեց զիրենք. շփոթ ձայներ, խշրտուքը՝ չոր սէզերուն, խոպոտ մլտուքը՝ անյագ անասունի մը կուգար այդ անյատակ անկիւնէն. մութը ճըզմը, յաւիտենական փարումիմը, փայփայանքիմը ձեւերը կ'առնէրայդպահուն։ Հրայր՝ զգայազիրկ, մոլեգնօրէն կոյր՝ պրկուեցաւ՝ ոստնելու համար այդ ապրող խաւարին գիրկը...

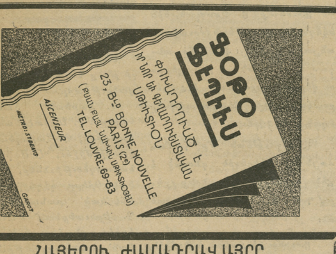
(Շար.) Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Հակառակ այս ընդդիմութեանց, կանտոնի կուսակիցներուն շարժումը կը ծաւալի հետզհետէ, մտատանջութիւն պատճառելով տեղական իշխանութեանց: Անգլիացի փոխարքան ստորագրեց հրամանագիր մը, որով գործադրութեան կը դրուի 1910ի Մամուլի օրէնքը, ջնջելով 1922ի նման օրէնքը:1910ի օրէնքը խիստ միջոցներ կը տրամադրէ՝ ապստամբական ամէն շարժում զսպելու համար:

Առնալայի մէջ ձերբակալուեցաւ աննկազանդութեան պայքարի վարիչ Փունա:

⁂ Հնդկաստանի իսլամ վարիչները հրաւիրեցին հնդիկ «չափաւոր» ազգայնականները համաժողովի մը, որ տեղի պիտի ունենայ Պոմպէյի մէջ մայիս 14ին եւ որու ընթացքին իսլամ եւ հնդիկ պիտի խորհրդակցին միացեալ եւ զօրաւոր ճակատ մը կազմելու միջոցներուն մասին, երբ ժամանակը գայ Հնդկաստանի ժողովուրդին պահանջները ներկայացնելու անգլիական կառավարութեան:

Կալկաթայի մէջ նոր ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Հնդիկներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ: Այս վերջինները քարկոծուեցան եւ տուին 16 վիրաւորներ: Ասոր վրայ ոստիկանները կրակ բանալով սպաննեցին մէկ Հնդիկ եւ վիրաւորեցին 30 հոգի:

ՆՈԹԱՆԵՐ

Արշին Մալ ալանի եւ շատ մը ուրիշ երգերու սոյն նօթաները պատրաստուած փրոֆ. Մոսկոֆեանի կողմէ շատ մաքուր եւ շքեղ:

Դաշնակի բաժին՝ գին 2.50 տոլար, Արշին Մալ ալան, ջութակի բաժին գին 1.50 տոլար: փունջ երգեր՝ դաշնակի բաժին 3 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք, փունջ երգեր՝ ջութակի բաժին 2 տոլար, 50 երգ մէկ գիրք: Դիմել՝ H. Mamasianի, 137½ East 27th St., New York, U. S. A.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ

ներկայացուցչական ժողովը կը գումարուի այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 262 rue Deguesclin:

ՅՈՐԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ
Ի ՊԱՏԻՒ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԱՆԿԻԷՆ. — Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, Pavillon du Lacի մէջ.

Կը խօսի՝ Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը: Մուտքը ազատ է

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ. — Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2—6, Rue de Solférino 23 Պիյեանքուռ:

Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը խօսին Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ եւ Ս. ՆԱՒԱՎԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի «Սիփան» երգչախումբը: Մուտքը ազատ է

ՍԱՐՍԷԼ. — Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Nocesի մէջ, 81 rue de Paris.

Կը խօսի՝ ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ, Մուտքը ազատ է

ԻԹԱԼԻ-ՊԻՍԷԹՐԸ. — Հանդէսը յետաձգուած է:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Ջաւարեան խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը:

ԼԻՈՆԻ Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԵՍԻՆԻ Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահին մէջ: կը հրաւիրուին բոլոր չափահաս պատանիները:

— Շապին Գարահիսարի Մեծ Աճպտերի Ղրաճ գիւղէն կը փնտռուի Յակոբ Էրնէկեան (Մաճարեան), հօր անունը՝ Նիկողոս, մօր անունը Եւա: Իմացնել՝ Խաչիկ Վարդանեանի՝ 13 Rue Jean Jacques Rousseau, Sarcelles (S. et O.): Ճշգրիտ լուր տուողին 50 ֆրանք նուէր:

— Կը փնտռուի Եսթեր Պալթայեան եւ զաւակները Արտէմիս եւ Գէորգ: Նաեւ իր քոյրը Նըվրիկ Ուստաեան որ երեք տարի առաջ Յունաստանէն մեկնած է Պէյրութ: Իմացնել՝ Իզմիրցի Յակոբի աղջկան Արշակուհի Գազանճեանի c/o A. Der Stépanian, 43 Rue Piat, Paris (20e)

Կիրասոնի Արդաւուս գիւղացի Անդրանիկ Տէր Վարդանեան, կը փնտռէ իր հայրը՝ Ղազար, մայրը՝ Սանդուխտ, քոյրը Վառվառ, հօրեղբօրորդին Մաթէոս: Տարագրութենէն վերջ Պոլիս կը գտնուէին: 7 տարիէ վեր լուր չկայ իրենց մասին: Իմացնել՝ Varvar Marcarian, 4 Cité du Midi Dècines Isére. —

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի անդամուհիները փորձի կը հրաւիրուին այսօր չորեքշաբթի երեկոյ իսկ անդամները ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին 71 Av. Kléber.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ. Ժողովրդային դասախօսութիւն վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ: Կը խօսին Տոքթ. Եաղուպեան եւ Կ. Յ. Բասմաջեան: Մուտքը ազատ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մ. Ս. Պօղոսեան, Մարսէյլ. — Տես «Յառաջ» 24 ապրիլ:

Պ. Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յայտնի Ջութակահար Պ. Գէորգ Սինանեան նոր նուագահանդէս մը կուտայ այսօր չորեքշաբթի, 30 ապրիլ, ժամը 9ին Conservatoireի սրահին մէջ, 2bis rue du Conservatoire: Յայտագրին մէջ «Հայաստան» (Յ. Սինանեան), «Հայաստանի Ողբը» (Վ. Մախոխեան), ինչպէս նաեւ Պախ, Պէթովէն, Շոփէն-Հիւպէրման, Բրայլէր, Ֆուրլանի եւ ուրիշներ: Տոմսերը՝ 5—30 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քալամաթայէն Պրուսայի Մեծ-Նոր գիւղացի Գրիգոր Մինասեան կը փնտռէ իր քոյրը Խոնարհիկ Մինասեան (27 տարեկան), որ առեւանգուած էր Բէսիւլայնի մէջ: Այժմ կը կարծուի Տէր-Զօր ըլլալ: Կը խնդրուի տեղեկութիւն ունեցողներէն «Յառաջ»ի միջոցաւ իմացնել Hagop Ghougassianի Odos Paron, Panapoion, Kalamata. Grèce.

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Տիկ. Աղաւնի Սուրմէեան (ծնեալ Դշխոեան) որ 1920ին կը գտնուէր Պոլիս: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ: Իմացնել՝ Պ. Վանեանի, Boite Postale, No. 66, Khartoum, Soudan.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN